BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
30 MA
41

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

42.4.16

42 D 16
42 D 5

Comp. Sum. S. Tho. Aqq.
editio princeps.

Digitized by Google

Coll. Rom. Soc. Jesu

# SANCTI THOMAE AQVINATIS THEOLOGICÆ SVMMÆ COMPENDIVM.

*AVTHORE*

P. PETRO ALAGONA
Theologo Societatis
IESV.

BIBL. SOC. IESV ROM. COLL.
BIBLIOTECA VITTORIO EMANUELE ROMA

ROMÆ,
*Apud Gulielmum Facciottum.* 1619.

Expenſis Vincentij Caſtellani.

*Superiorum Permiſſu.*
CVM PRIVILEGIO

*Imprimatur*, Si videbitur Reuerendiſs. P. Mag. Sac. Pal. Apoſt.

*Cæſar Fidelis Viceſg.*

*Imprimatur*.

Fr. Gregorius Donatus Rom. Mag. Reuerendiſs. P. Fr. Hiacynthi Petronij Rom. Sac. Apoſt. Pal. Mag. Soc. Ordinis Prædicatorum.

ILLVSTRISSIMO
ET REVERENDISS. D.
# FRANCISCO SACRATO
ARCHIEPIS. DAMASCENO
SACRÆ ROTÆ
AVDITORI
HIPPOLYTVS STRADA F.

*NON dubitabam, Illuſtriſſime Præſul, quin Compendium hoc Theologicæ S. Thomæ ſummæ, ideſt eius Authoris, qui compendium ingeniorum fuit, gratum legentibus eſſet futurum: tum quia à viro doctiſſimo Petro Alagona* Societatis *Ieſu in hanc faciem contractum eſt. multum enim refert, qua quodque manu tractetur: tum quia occupatis ingenijs vniuerſam Theologiam ſub aſpectum ſemel ponat, quæque ſeparatim ac ſparſim audita ſunt, ſimul in memoriam reducat. quod ad iudicium de rebus ferendum plurimum valet. Verum vbi Te quoque idem ſentire*

*tire, mihique perſuadere idem animaduerti, nihil vltra cunctatus, libellum qui calamo exaratus, atque adeo mendis corruptus plurimis circumferebatur, expurgaui quantum potui, typiſque mandans, Tibi qui author mihi fueras vt ederem, inſcribendum exiſtimaui. Neque hoc vt arbitror inſipienter aut indecorè. decet enim cum Magni Aquinatis nomine non cuiuſque appellationem miſceri, ſed viri & generis & doctrinæ nobilitate præſtantis. quam Tu perſonam in hac Romana luce egregiè ſuſtines & exornas; ſiue inſpiciamus amplitudinem familiæ tuæ, quam ab annis iam ſexcentis claruiſſe viris & opibus publica litterarum operumque documenta teſtantur; ſiue attendamus legalem diſciplinam, qua Tu & in Ciuitatum regimine, & in Summorum Pontificum Gratię, Iuſtitiæque Signaturis, & in Congregatione examinis Epiſcoporum, & in hoc demum duodecemuirali Foro per viginti poſtremos annos, ſumma vbique cum laude verſatus es: quibus accedit, quod licet Iuriſprudentiæ inprimis operam nauaueris, non propterea aliarum diſci-*

*plina-*

*plinarum ſcientia carere volueris ; noſtra hac præcipuè Theologica, quæ tuam mihi beneuolentiam, qua ego merito glorior, ſummoperè conciliauit. Accipe ergo, clariſſime Preſul, munus Tibi multis nominibus debitum; & tanquam ſingularis meæ erga Te obſeruantiæ firmum, atque perpetuum teſtimonium. Ego interim, qui cum Tibi omnia debeam, reddere par nihil poſſum; præclarè mecum actum putabo, dum Tibi munus offero, quod à iudicio tuo pretium accepit. Vale.*

# PAVLVS. PP. V.

## AD FVTVRAM REI MEMORIAM.

CVM ſicut dilectus filius Vincentius Caſtellanus almæ Vrbis noſtræ Bibliopola nobis nuper exponi fecit, ipſe librum quendam Compendium Summæ Theologicæ Sancti Thomæ de Aquino inſcriptum, à dilecto filio Petro Alagona præsbitero Societatis Ieſu compoſitum in lucem edere intendat, ac vereatur ne poſtquam in lucem prodierit, alij qui ex alieno labore lucrum quærunt, librum huiuſmodi typis cudi facere intẽdant, in ipſius Vincentij præiudicium, Nos eius indemnitati ne ex impreſſione huiuſmodi, aliquod diſpendium patiatur prouidere, ipſumquè ſpecialibus fauoribus & gratijs proſequi volẽtes, & à quibuſuis excõmunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, alijſque eccleſiaſticis ſẽtẽtijs cẽſuris, et pœnis à iure, vel ab homine quauis occaſione vel cauſa latis ſi quibus quomodolibet innodatus exiſtit ad effectum preſentiũ dumtaxat conſequendũ harum ſerie abſoluẽtes, & abſolutum fore cẽſentes, Supplicationibus ipſius Vincẽtij nomine nobis ſuper hoc humilitèr porrectis inclinati, Eidem Vincentio vt decennio proximo durãte, à primæua libri huiuſmodi, dũmodo tamen antea à dilecto filio Mag. Sac. Palat. Apoſtolici approbatus fuerit, impreſſione compu-

tan-

tando, nemo tam in Vrbe, quam in vniuerſo ſtatu Eccleſiaſtico mediatè, vel immediatè nobis ſubiecto, librum huiuſmodi, ſine ſpeciali dicti Vincentij, aut eius hæredum & ſucceſſorum, vel ab eis cauſam habentium licentia, imprimere, ſeu ab alio, vel alijs impreſſum vendere, ſeu venalem habere, vel proponere poſſit, authoritate Apoſtolica tenore præſentiũ concedimus & indulgemus. Inhibentes propterea vniuerſis & ſingulis vtriuſque ſexus Chriſti fidelibus præſertim librorum impreſſoribus, ſub Quingentorum Ducatorum auri de Camera, & amiſſionis librorum & typorum omnium, pro vna Cameræ noſtræ Apoſtolicæ, ac pro alia eidem Vincentio, & pro reliqua tertijs partibus, accuſatori & Iudici exequenti irremiſſibiliter applicandis eo ipſo, abſque vlla declaratione incurrendis pœnis, ne dicto decennio durante librum prædictum, aut aliquam eius partem, etiam prætextu additionum, aut explanationum, tam in magno, quam in paruo folio, ac tam in Vrbe, quam in vniuerſo ſtatu Eccleſiaſtico prædictis, ſine huiuſmodi licẽtia imprimere, aut ab alio vel alijs impreſſum vendere, aut venalem habere, vel proponere quoquomodo audeant, ſeu præſumant, Mandantes propterea dilectis filijs noſtris, & Apoſtolicæ Sedis de Latere Legatis, ſeu eorum Vicelegatis, ac Præſidentibus, Gubernatoribus, Prætoribus, & alijs Iuſtitiæ miniſtris Prouinciarum, Ciuitatum, Terrarum, & Locorum ſtatus noſtri Eccleſiaſtici prædicti, quatenus eidem Vincentio, eiuſque hæredibus & ſucceſſoribus, ſeu ab eis cauſam habentibus huiuſmodi in præmiſſis efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, quan-

✝ 4 docun-

docunque ab eodem Vincentio ſeu alijs prædictis fuerint requiſiti pœnas prædictis contra quoſcunque inobedientes irremiſſibiliter exequantur, Non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus apoſtolicis, ac quibuſuis ſtatutis & conſuetudinibus etiam iuramento, confirmatione apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, Priuilegijs quoquè indultis & litteris apoſtolicis, in contrarium præmiſſorum quomodolibet conceſſis confirmatis & approbatis, cæteriſque contrarijs, quibuſcunque. Volumus autem quod præſentium tranſumptis, etiam impreſſis manu alicuius Notarij publici ſubſcriptis, & Sigillo perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis eadem prorſus fides adhibeatur, quæ ipſis præſentibus adhiberetur ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ. Datum Tuſculi ſub annulo Piſcatoris Die XVIII. Aprilis MDCXIX. Pontificatus Noſtri Anno Decimoquarto.

S. Card. S. Suſannæ.

IN-

# INDEX
# QVAESTIONVM
## PRIMAE PARTIS
### Summæ
# DIVI THOMAE
### cum numero Articulorum.

## QVÆSTIO I.


| | | |
|---|---|---|
| | *DE Sacra Doctrina qualis ſit, & ad qua ſe extendat Art.* | 10 |
| 2 | *De Deo, An Deus ſit.* | 3 |
| 3 | *De Simplicitate Dei.* | 8 |
| 4 | *De Dei perfectione.* | 3 |
| 5 | *De Bono in communi.* | 6 |
| 6 | *De Bonitate Dei.* | 4 |
| 7 | *De Infinitate Dei.* | 4 |
| 8 | *De Exiſtentia Dei in rebus.* | 4 |
| 9 | *De Immutabilitate Dei.* | 2 |
| 10 | *De AEternitate Dei.* | 6 |
| 11 | *De Vnitate Dei.* | 4 |
| 12 | *Quomodo Deus à nobis cognoſcatur.* | 13 |
| 13 | *De Nominibus Dei.* | 12 |
| 14 | *De Scientia Dei.* | 16 |
| 15 | *De Ideis.* | 3 |
| 16 | *De Veritate.* | 8 |
| 17 | *De Falſitate.* | 4 |


✝ 5 18 De

18 De Vita Dei. 4
19 De Voluntate Dei. 12
20 De Amore Dei. 4
21 De Iuſtitia, & Miſericordia Dei. 4
22 De Prouidentia Dei. 4
23 De Prædeſtinatione. 8
24 De Libro vitæ. 3
25 De Diuina potentia. 6
26 De Diuina Beatitudine. 4
27 De Proceſſione Diuinarum perſonarum. 5
28 De Relationibus Diuinis. 4
29 De Perſonis Diuinis. 4
30 De pluralitate perſonarum in Diuinis. 4
31 De his, quæ ad vnitatem, & pluralitatem pertinent in Diuinis. 4
32 De Diuinarum perſonarum cognitione. 4
33 De Perſona Patris. 4
34 De Perſona Filij. 3
35 De Imagine. 2
36 De Perſona Spiritus Sancti. 4
37 De nomine Spiritus Sancti, Qui eſt amor. 2
38 De nomine Spiritus Sancti, quod eſt bonum. art. 2
39 De Perſonis ad eſſentiam relatis. 8
40 De Perſonis in comparatione ad relationes, ſiue proprietates. 4
41 De Perſonis in comparatione ad actus notionales. 6
42 De æqualitate, & ſimilitudine Diuinarum perſonarum ad inuicem. 6
43 De miſſione Diuinarum perſonarum. 8
44 De proceſſione creaturarum à Deo, & de omnium entium prima cauſa. 4
45 De modo emanationis rerum à primo principio. 8

46 De principio durationis rerum creatarum. art. 3
47 De diſtinctione rerum in communi. 3
48 De diſtinctione rerum in ſpeciali. 6
49 De cauſa mali. 3
50 De ſubſtantia Angelorum abſolutè. 5
51 De comparatione Angelorum ad corpora. 3
52 De Angelis in comparatione ad locum. 3
53 De motu locali Angelorum. 3
54 De cognitione Angelorum. 5
55 De medio cognitionis Angelicæ. 3
56 De cognitione Angelorum ex parte rerum immaterialium. 3
57 De Angelorum cognitione reſpectu rerum materialium. 5
58 De modo cognitionis Angelicæ. 7
59 De voluntate Angelorum. 4
60 De amore, & dilectione Angelorum. 5
61 De productione Angelorum in eſſe naturæ. art. 4
62 De perfectione Angelorum in eſſe gratiæ, & gloriæ. 9
63 De Angelorum malitia quoad culpam. 9
64 De Pœna Demonum. 4
65 De opere creationis creaturæ corporalis. 4
66 De ordine creationis quoad diſtinctionem. 4
67 De opere diſtinctionis ſecundum ſe. 4
68 De opere ſecundi diei. 4
69 De opere tertij diei. 2
70 De opere quarti diei. 3
71 De opere quinti diei. 1
72 De opere ſexti diei. 1
73 De his, quæ pertinent ad ſeptimum diem. 3
74 De omnibus ſeptem diebus in communi. 3
75 De homine quantum ad eſſentiam animæ. 7

76 De vnione animæ ad corpus. 8
77 De pertinentibus ad potentias animæ. 8
78 De potentijs animæ in ſpeciali. 2
79 De potentijs intellectiuis. 13
80 De potentijs appetitiuis in communi. 2
81 De ſenſualitate. 3
82 De voluntate. 5
83 De libero arbitrio. 4
84 Quomodo anima vnita corpori intelligat corporalia. 8
85 De modo, & ordine intelligendi. 8
86 Quid intellectus hominis cognoſcat in rebus corporalibus. 4
87 Quomodo anima intellectiua ſe ipſam cognoſcat. 4
88 Quomodo anima humana cognoſcat ea, quæ ſupra ſe ſunt. 3
89 De cognitione animæ ſeparatæ. 8
90 De productione hominis, quantum ad animam. 4
91 De productione corporis primi hominis. 4
92 De productione mulieris. 4
93 De fine ſiue termino productionis hominis. 9
94 De ſtatu, & conditione primi hominis quoad intellectum. 4
95 De pertinentibus ad voluntatem primi hominis; de Gratia ſcilicet, & Iuſtitia. 4
96 De dominio hominis in ſtatu innocentiæ. 4
97 De his, quæ pertinent ad ſtatum primi hominis quantum ad indiuidui conſeruationem. 4
98 De pertinentibus ad conſeruationem ſpeciei. art. 2
99 De conditione prolis generandæ quantum ad corpus. 2

100 De conditione prolis in illo ſtatu quoad iuſtitiam. 2

101 De conditione prolis quoad ſcientiam. 2

102 De Paradiſo. 4

103 De gubernatione rerum in communi. 8

104 De effectibus diuinæ gubernationis in ſpeciali.. 4

105 De mutatione creaturarum à Deo. 8

106 De actu Angelorum, qui eſt inuicem illuminare. 4

107 De locutionibus Angelorum. 5

108 De ordine Hierarchiarum. 8

109 De ordine Demonum. 4

110 De preſentia Angelorum ſuper creaturam corporalem. 4

111 De actione Angelorum in homines. 4

112 De miſſione Angelorum. 4

113 De Cuſtodia hominum à bonis Angelis. 8

114 De impugnatione Demonum. 5

115 De actione corporalis naturæ. 6

116 De fato. 4

117 De pertinentibus ad actionem hominis. 4

118 De traductione hominis ſecundum animam. art. 3

119 De propagatione hominis quantum ad corpus. 2


*Finis Indicis Primæ Partis.*



Digitized by Google

# INDEX QVAESTIONVM PRIMÆ SECVNDÆ DIVI THOMAE.


1 De fine vltimo hominis in communi. 8
2 De Beatitudine hominis in quibus conſiſtat. 8
3 De Beatitudine quid ſit. 8
4 De his, quæ ad beatitudinem requiruntur. 8
5 De adeptione beatitudinis. 8
6 De Voluntario, & inuoluntario. 8
7 De circumſtantijs humanorum actuum in quibus voluntarium, & inuoluntarium inuenitur. 4
8 De voluntate quorum ſit, & volitorum. 3
9 De motiuo voluntatis. 6
10 De modo quo voluntas mouetur. 4
11 De fruitione, quæ eſt actus voluntatis. 4
12 De Intentione, quæ eſt actus voluntatis. 5
13 De electione, quæ eſt actus voluntatis in comparatione eorum, quæ ſunt ad finem. 6
14 De conſilio quod electionem præcedit. 6
15 De conſenſu, qui eſt actus voluntatis in comparatione eorum, quæ ſunt ad finem. 4
16 De vſu, qui eſt actus voluntatis in comparatione ad ea, quæ ſunt ad finem. 4
17 De actibus imperatis à voluntate. 9
18 De bonitate, & malitia humanorum actuum in generali. 11
19 De bonitate, & malitia humanorum actuum interioris voluntatis. 10


20 De

20 De bonitate, & malitia exteriorum actuum humanorum. 6
21 De his, quæ conſequuntur actus humanos ratione bonitatis, & malitiæ. 4
22 De paſſionibus animæ in generali. 3
23 De differentia paſſionum animæ inuicem. 4
24 De bono, & malo in paſſionibus animæ. 4
25 De ordine paſſionum ad inuicem. 4
26 De paſſionibus animæ in ſpeciali, & primo de amore. 4
27 De cauſis amoris. 4
28 De effectibus amoris. 6
29 De odio. 6
30 De concupiſcentia. 4
31 De delectatione ſecundum ſe. 8
32 De cauſa delectationis. 8
33 De effectibus delectationis. 4
34 De bonitate, & malitia delectationum. 4
35 De dolore ſeu triſtitia ſecundum ſe. 8
36 De cauſa triſtitiæ ſeu doloris. 4
37 De effectibus doloris ſeu triſtitiæ. 4
38 De remedijs triſtitiæ ſeu doloris. 5
39 De bonitate, & malitia triſtitiæ ſeu doloris. 4
40 De paſſionibus iraſcibilis, & primo de ſpe, & deſperatione. 8
41 De timore ſecundum ſe. 4
42 De obiecto timoris. 6
43 De cauſa timoris. 2
44 De effectu timoris. 4
45 De audacia. 4
46 De ira ſecundum ſe. 8
47 De cauſa effectiua iræ, & de remedijs eius. 4
48 De effectibus iræ. 4
49 De habitibus in generali quoad eorum ſubſtantiam. 4

50 De ſubiecto habituum. 6
51 De cauſa habituum quantum ad generationem ipſorum. 4
52 De cauſa habituum quantum ad augumentum. 3
53 De corruptione, & diminutione habituum. art. 3
54 De diſtinctione habituum. 4
55 De virtutibus quantum ad ſubſtantias. 4
56 De ſubiecto virtutis. 6
57 De diſtinctione virtutum intellectualium. 6
58 De diſtinctione virtutum moralium ab intellectualibus. 5
59 De diſtinctione virtutum moralium per comparationem ad paſſiones. 5
60 De diſtinctione virtutum moralium ad inuicem. 5
61 De virtutibus Cardinalibus. 5
62 De virtutibus Theologicis. 4
63 De cauſa virtutum. 4
64 De medio virtutum. 4
65 De connexione virtutum. 5
66 De æqualitate virtutum. 6
67 De duratione virtutum poſt hanc vitam. 6
68 De Donis. 8
69 De beatitudinibus. 4
70 De fructibus Spiritus Sancti. 4
71 De vitijs, & peccatis ſecundum ſe. 6
72 De diſtinctione peccatorum, & vitiorum. 9
73 De comparatione peccatorum ad inuicem. art. 10
74 De ſubiecto peccatorum ſeu vitiorum. 10
75 De cauſis peccatorum in generali. 4
76 De ignorantia, quæ eſt cauſa peccati ex parte rationis. 4

77 De

77 De cauſa peccati ex parte appetitus ſenſitiui. art. 8
78 De cauſa peccati, quæ eſt ex parte voluntatis, quæ dicitur malitia. 4
79 De cauſis exterioribus peccati. 4
80 De cauſa peccati ex parte diaboli. 4
81 De cauſa peccati ex parte hominis. 5
82 De originali peccato quantum ad ſuam eſſentiam. 4
83 De ſubiecto originalis peccati. 4
84 De cauſa peccati ſecundum quod vnum peccatum eſt cauſa alterius. 4
85 De effectibus peccati. 6
86 De macula peccati. 2
87 De effectibus peccati, quantum ad reatum pœnæ. 8
88 De peccato veniali, & mortali. 6
89 De peccato veniali ſecundum ſe. 6
90 De legibus. 4
91 De legum diuerſitate. 6
92 De effectibus legis. 2
93 De lege æterna. 6
94 De lege naturali. 6
95 De lege humana ſecundum ſe. 4
96 De poteſtate legis humanæ. 6
97 De lege humana, quantum ad eius mutationem. 4
98 De veteri lege ſecundum ſe. 6
99 De præceptis veteris legis. 6
100 De præceptis moralibus veteris legis. 12
101 De præceptis cæremonialibus ſecundum ſe. art. 4
102 De cæremonialium præceptorum cauſis. 6
103 De duratione præceptorum cæremonialium. art. 4

104 De præceptis iudicialibus in communi. 4
105 De ratione iudicialium præceptorum. 4
106 De lege euangelica, quæ dicitur lex noua, ſecundum ſe. 4
107 De comparatione legis nouæ ad veterem. 4
108 De his quæ continentur in lege noua. 4
109 De exteriore principio humanorum actuum ſcilicet de gratia Dei. 10
110 De gratia Dei quantum ad eius effectum. 4
111 De diuiſione gratiæ. 5
112 De cauſa gratiæ. 5
113 De effectibus gratiæ. 10
114 De merito, quod eſt effectus gratiæ cooperantis. 10

*Finis Indicis Quæſtionum Primæ Secundæ.*

# INDEX
# QVAESTIONVM
## SECVNDÆ SECVNDÆ
## DIVI THOMÆ.

1 De fide. 10
2 De actu fidei. 10
3 De exteriore actu fidei. 2
4 De ipſa fidei virtute. 8
5 De habentibus fidem. 4
6 De cauſa fidei. 2
7 De effectibus fidei. 2
8 De dono intellectus, & ſcientiæ. 8
9 De dono ſcientiæ. 4
10 De infidelitate in communi. 12

11 De

11 De *Hæreſi*. 4
12 De *Apoſtaſia*. 2
13 De *peccato blasfemiæ in generali*. 4
14 De *blaſphemia in Spiritum Sanctum*. 4
15 De *vitijs oppoſitis ſcientiæ,& intellectus*. 3
16 De *præceptis fidei,ſcientiæ, & intellectus*. 3
17 De *ſpe*. 8
18 De *ſubiecto ſpei*. 4
19 De *dono timoris*. 12
20 De *vitijs oppoſitis*. 4
21 De *præſumptione*. 4
22 De *præceptis pertinentibus ad ſpem, & timorem*. 2
23 De *caritate ſecundum ſe*. 8
24 De *caritatis ſubiecto*. 12
25 De *obiecto caritatis*. 12
26 De *ordine caritatis*. 13
27 De *principali actu caritatis, quæ eſt dilectio. art.* 8
28 De *gaudio*. 4
29 De *pace*. 4
30 De *miſericordia*. 4
31 De *beneficentia*. 4
32 De *eleemoſina*. 10
33 De *correctione fraterna*. 8
34 De *odio*. 6
35 De *accidia*. 4
36 De *inuidia*. 4
37 De *peccatis, quæ opponuntur paci*. 2
38 De *contentione*. 2
39 De *Schiſmate*. 4
40 De *Bello*. 4
41 De *rixa*. 2
42 De *ſeditione, quæ opponitur paci*. 2
43 De *vitijs, quæ beneficentiæ opponuntur*. 8

44 De *præceptis caritatis*. 8
45 De *dono ſapientiæ*. 6
46 De *ſtultitia, quæ opponitur ſapientiæ*. 3
47 De *prudentia ſecundum ſe*. 16
48 De *partibus prudentiæ*. 1
49 De *ſingulis prudentiæ partibus quaſi integralibus*. 8
50 De *partibus ſubiectiuis prudentiæ*. 4
51 De *virtutibus adiunctis prudentiæ*. 4
52 De *dono conſilij*. 4
53 De *vitijs oppoſitis prudentiæ*. 6
54 De *negligentia*. 3
55 De *vitijs oppoſitis prudentiæ, quæ habent ſimilitudinem cum prudentia*. 8
56 De *præceptis pertinentibus ad prudentiam. art.* 2
57 De *Iure*. 4
58 De *Iuſtitia*. 12
59 De *iniuſtitia*. 4
60 De *Iudicio*. 6
61 De *partibus iuſtitiæ*. 4
62 De *reſtitutione*. 8
63 De *acceptione perſonarum*. 4
64 De *vitijs oppoſitis commutatiuæ iuſtitiæ*. 8
65 De *mutilatione membrorum*. 4
66 De *peccatis iuſtitiæ oppoſiti. de furto, & rapina*. 9
67 De *vitijs oppoſitis commutatiuæ iuſtitiæ*, 4
68 De *his quæ pertinent ad iuſtam accuſationẽ*. 4
69 De *peccatis, quæ ſunt contra Iuſtitiam*. 4
70 De *iuſtitia pertinente ad perſonam teſtis*. 4
71 De *Iuſtitia quæ fit in iudicio ex parte aduocatorum*. 4
72 De *iniurijs verborum quæ inferuntur extra iudicium*. 4

73 De

73 De Detractione. 4
74 De Suſſuratione. 4
75 De Deriſione. 2
76 De Maledictione. 4
77 De Fraude, quæ committitur in Emptionibus, & Venditionibus. 4
78 De Vſura. 4
79 De partibus integralibus Iuſtitiæ. 4
80 De partibus potentialibus Iuſtitiæ. 1
81 De Religione. 8
82 De Deuotione. 4
83 De Oratione. 17
84 De exterioribus actibus Latriæ. 3
85 De Sacrificijs. 4
86 De Oblationibus, & Primitijs. 4
87 De Decimis. 4
88 De Voto, quo promittitur Deo aliquid. 12
89 De Iuramento. 10
90 De Adiuratione per quam aſſumitur nomen diuinum. 3
91 De laude Dei. 2
92 De vitijs Religioni oppoſitis. 2
93 De ſpeciebus Superſtitionis. 2
94 De Idolatria. 4
95 De Superſtitione diuinatiua. 8
96 De Superſtitionibus obſeruantiarum. 4
97 De Tentatione Dei. 4
98 De Periurio. 4
99 De Sacrilegio. 4
100 De Simonia. 6
101 De Pietate. 4
102 De Obſeruantia, & partibus eius. 3
103 De Dulia. 6
104 De Obedientia. 2
105 De Inobedientia. 4

106 De *Gratia ſiue gratitudine*. 6
107 De *Ingratitudine*. 4
108 De *Vindicatione*. 4
109 De *Veritate*. 4
110 De *vitijs oppoſitis Veritati*. 4
111 *De Simulatione & Hypocriſi*. 4
112 *De Iactantia*. 2
113 *De Ironia*. 2
114 *De Amicitia, quæ Affabilitas dicitur*. 2
115 *De Adulatione*. 2
116 *De Litigio*. 2
117 *De Liberalitate*. 6
118 *De vitijs oppoſitis Liberalitati*. 8
119 *De Prodigalitate*. 3
120 *De Epijcia ſeu æquitate*. 2
121 *De Pietate*. 2
122 *De præceptis Iuſtitiæ*. 6
123 *De Fortitudine*. 12
124 *De Martyrio*. 5
125 *De Timore*. 4
126 *De vitio Intimiditatis*. 2
127 *De Audacia*. 2
128 *De partibus Fortitudinis*. 1
129 *De Magnanimitate*. 8
130 *De Præſumptione*. 2
131 *De Ambitione*. 2
132 *De Inani gloria*. 5
133 *De Puſillanimitate*. 2
134 *De Magnificentia*. 4
135 *De Paruificentia*. 2
136 De *Patientia*. 5
137 De *Perſeuerantia*. 4
138 De *vitijs oppoſitis Perſeuerantiæ*. 2
139 De *Dono Fortitudinis*. 2
140 De *præceptis Fortitudinis*. 2

141 De Temperantia. 8
142 De vitijs oppoſitis Temperantiæ. 4
143 De partibus Temperantiæ in generali. 1
144 De partibus Temperantiæ in ſpeciali. 4
145 De Honeſtate. 4
146 De Abſtinentia. 2
147 De Ieiunio. 8
148 De Gula. 6
149 De Sobrietate. 4
150 De Ebrietate. 4
151 De Caſtitate. 4
152 De Virginitate. 5
153 De vitio Luxuriæ. 5
154 De Luxuriæ partibus. 12
155 De partibus potentialibus Temperantiæ. 4
156 De Incontinentia. 4
157 De Clementia, & Manſuetudine. 4
158 De Ira. 8
159 De Crudelitate. 2
160 De Modeſtia. 2
161 De ſpeciebus Modeſtiæ. 6
162 De Superbia. 8
163 De peccato primi hominis. 4
164 De pœnis peccati primi hominis. 2
165 De tentatione primorum parentum. 2
166 De Studioſitate. 2
167 De Curioſitate. 2
168 De Modeſtia in motu corporis. 4
169 De Modeſtia in exteriori apparatu. 2
170 De præceptis Temperantiæ. 2
171 De Prophetia. 6
172 De cauſa Prophetiæ. 6
173 De modo Propheticæ cognitionis. 4
174 De diuiſione Prophetiæ. 6
175 De Raptu. 6

176 De

176 De *Gratia gratis data, quæ pertinet ad locutionem*. 2
177 De *Gratia gratis data, quæ conſiſtit in ſermone*. 2
178 De *Gratia miraculorum*. 2
179 De *Vita actiua, & contemplatiua*. 2
180 De *Vita contemplatiua*. 8
181 De *Vita actiua*. 4
182 De *comparatione Vitæ actiuæ ad contemplatiuam*. 4
183 De *Officijs, & ſtatibus hominum*. 4
184 De *ſtatu perfectionis in communi*. 8
185 De *his, quæ pertinent ad ſtatum Epiſcoporum*. 8
186 De *his, quæ pertinent ad ſtatus Religionis*. 10
187 De *his, quæ competunt Religioſis*. 6
188 De *differentia Religionum*. 8
189 De *Religionis ingreſſu*. 10

*Finis Indicis Secundæ Secundæ.*

# INDEX
# QVAESTIONVM
## TERTIÆ PARTIS
## DIVI THOMAE,

1 DE *conuenientia Incarnationis*. 6
2 De *modo unionis Verbi incarnati*. 12
3 De *modo unionis ex parte perſonæ aſſumentis*. 8
4 De *modo unionis ex parte naturæ humanæ aſſumptæ*. 6

5 De

5 De *modo vnionis ex parte partium humanæ naturæ.* 4
6 De *modo aſſumptionis quantum ad ordinem.* 6
7 De *Gratia Christi, prout eſt quidam ſingularis homo.* 13
8 De *Gratia Christi, ſecundum quod eſt caput Eccleſiæ:* 8
9 De *Scientia Christi in communi.* 4
10 De *Scientia beata animæ Christi.* 4
11 De *Scientia indita, vel infuſa animæ Christi. art.* 6
12 De *Scientia animæ Chriſti acquiſita.* 4
13 De *Potentia animæ Christi.* 4
14 De *Defectibus corporis aſſumptis à filio* Dei. 4
15 De *Defectibus animæ à Christo aſſumptis.* 10
16 De *conſequentibus Vnionem quantum ad ea, quæ conueniunt Chriſto ſecundum eſſe, & fieri.* 12
17 De *pertinentibus ad vnitatẽ in Christo, quantum ad eſſe.* 2
18 De *pertinentibus ad vnitatẽ in Chriſto, quantum ad voluntatem.* 6
19 De *pertinentibus ad virtutem Christi, quantum ad operationem.* 4
20 De *conuenientibus Chriſto, ſecundum quod patri fuit ſubiectus.* 2
21 De *Oratione Christi.* 4
22 De *Sacerdotio Chriſti.* 6
23 De *Adoptione Chriſti.* 4
24 De *Prædeſtinatione Chriſti.* 4
25 De *Adoratione Christi.* 6
26 De *eo, quod Christus mediator* Dei, *& hominum dicitur.* 2
27 De *B. Virginis Mariæ ſanctificatione.* 6
28 De *Virginitate B. Mariæ.* 4

29 De

29 De Matris Dei deſponſatione. 2
30 De B. Mariæ Virginis Annuntiatione. 4
31 De Conceptione Saluatoris, quoad materiam de qua corpus eius conceptum eſt. 8
32 De Conceptione Chriſti, quoad principium actiuum. 4
33 De modo & ordine conceptionis Chriſti. 4
34 De perfectione prolis conceptæ. 4
35 De Natiuitate Chriſti. 8
36 De Manifeſtatione Chriſti nati. 8
37 De legalibus circa puerum Ieſum obſeruatis. art. 4
38 De Baptiſmo Ioannis. 6
39 De Baptizatione Chriſti. 8
40 De modo conuerſationis Chriſti. 4
41 De Tentatione Chriſti. 4
42 De Doctrina Chriſti. 4
43 De Miraculis à Chriſto factis in generali. 4
44 De ſingulis Miraculorum ſpeciebus. 4
45 De Transfiguratione Chriſti. 4
46 De Paſſione Chriſti. 12
47 De cauſa efficiente Paſſionis Chriſti. 6
48 De modo Paſſionis Chriſti, quantum ad effectum. 6
49 De effectibus Paſſionis Chriſti. 6
50 De Morte Chriſti. 6
51 De Sepultura Chriſti. 4
52 De deſcenſu Chriſti ad inferos. 8
53 De Reſurrectione Chriſti. 4
54 De qualitate Chriſti reſurgentis. 5
55 De manifeſtatione reſurrectionis. 6
56 De Reſurrectionis Chriſti cauſalitate. 2
57 De Aſcenſione Chriſti. 6
58 De Seſſione Chriſti ad dexteram Patris. 4
59 De Iudiciaria poteſtate Chriſti. 6

60 De

60 De Sacramentis. 8
61 De neceſſitate Sacramentorum. 4
62 De principali effectu Sacramentorum, qui eſt Gratia. 6
63 De effectu Sacramentorũ, qui eſt Character. 6
64 De cauſa Sacramentorum. 10
65 De numero Sacramentorum. 10
66 De pertinentibus ad Sacramentum Baptiſmi. art. 12
67 De miniſtris per quos traditur Baptiſmi Sacramentum. 8
68 De ſuſcipientibus Baptiſmum. 12
69 De effectibus Baptiſmi. 10
70 De Circunciſione, quæ præceſſit Baptiſmum. art. 4
71 De præparatorijs, quæ ſimul concurrunt cum Baptiſmo. 4
72 De Sacramento Confirmationis. 12
73 De Sacramento Euchariſtiæ ſecundum ſe. 6
74 De materia Euchariſtiæ, quantum ad ſpeciem. 8
75 De conuerſione panis, & vini in Corpus, & Sanguinem Chriſti. 8
76 De modo quo Chriſtus exiſtit in hoc Sacramento. 8
77 De accidentibus remanentibus in hoc Sacramento. 8
78 De forma Sacramenti Euchariſtiæ. 6
79 De effectibus Sacramenti Euchariſtiæ. 8
80 De vſu ſeu ſumptione huius Sacramenti in communi. 12
81 De modo quo Chriſtus vſus eſt hoc Sacramẽto. 4
82 De miniſtro huius Sacramenti. 10
83 De ritu huius Sacramenti. 6
84 De Sacramento Pœnitentiæ. 10

85 De *Sacramento Pœnitentiæ, ſecundum quod eſt virtus.* 6
86 De *Pœnitentia, quoad peccatorum mortalium remiſſionem.* 6
87 De *remiſſione venialium peccatorum.* 4
88 De *reditu peccatorum per Pœnitentiam dimiſſorum.* 4
89 De *virtutum recuperatione per Pœnitentiam.* art. 6
90 De *partibus Pœnitentiæ in generali.* 4

*Finis Indicis Tertiæ Partis.*

INDEX

# QVAESTIONVM SVPPLEMENTI TERTIÆ PARTIS DIVI THOMAE.

1 De *Partibus Pœnitentiæ in ſpeciali, & primo de Contritione.* 3
2 De *Contritionis obiecto.* 6
3 De *quantitate Contritionis.* 3
4 De *tempore Contritionis.* 3
5 De *effectu Contritionis.* 3
6 De *Confeſſione, quoad eius neceſſitatem.* 6
7 De *quidditate Confeſſionis.* 3
8 De *miniſtro Confeſſionis.* 7
9 De *qualitate Confeſſionis.* 4
10 De *effectu Confeſſionis.* 5
11 De *ſigillo Confeſſionis.* 5
12 De *Satisfactione, quoad eius qualitatem.* 3
13 De *Satisfactionis poſſibilitate.* 2

14 De

14 De qualitate Satisfactionis. 5
15 De his per quæ fit Satisfactio. 3
16 De ſuſcipientibus Sacramentum Pœnitentiæ. art. 3
17 De entitate, & quidditate clauium. 3
18 De effectu clauium. 4
19 De miniſtris & vſu clauium. 6
20 De his in quos vſus clauium exerceri poteſt. art. 3
21 De Excommunicatione, eiuſque definitione, & congruitate, & cauſa. 4
22 De his, qui poſſunt excommunicare, & excommunicari. 6
23 De participatione cum Excommunicatis. 3
24 De abſolutione ab Excommunicatione. 3
25 De Indulgentia ſecundum ſe. 5
26 De iis, qui poſſunt Indulgentias facere, 4
27 De iis quibus valent Indulgentiæ. 4
28 De ſolemni ritu Pœnitentiæ. 3
29 De Sacramento extremæ vnctionis quantum ad eius eſſentiam, & inſtitutionem. 9
30 De effectu huius Sacramenti. 3
31 De miniſtro huius Sacramenti. 3
32 Quibus hoc Sacramentum conferri debeat, & in qua parte corporis. 7
33 De iteratione huius Sacramenti. 2
34 De Sacramento Ordinis quoad eius eſſentiam, & eius partes. 5
35 De effectu huius Sacramenti. 5
36 De qualitate ſuſcipientium hoc Sacramentum. 5
37 De diſtinctione Ordinum, & eorum actibus, & characteris impreſſione. 4
38 De conferentibus hoc Sacramentum. 2
39 De impedimentis huius Sacramenti. 9

40 De

40 De *his, quæ ſunt annexa Sacramento Ordinis. art.* 4
41 De *Sacramento Matrimonij, in quantum eſt in officium naturæ.* 7
42 De *Matrimonio, vt eſt Sacramentum.* 4
43 De *Matrimonio quantum ad Sponſalia.* 3
44 De *Matrimonij definitione.* 3
45 De *conſenſu Matrimonij ſecundum ſe.* 5
46 De *conſenſu cui accedit iuramentum cum copula carnali.* 2
47 De *conſenſu coacto, & conditionato.* 6
48 De *obiecto conſenſus.* 2
49 De *bonis Matrimonij.* 6
50 De *Impedimentis Matrimonij in generali.* 1
51 De *Impedimento Erroris.* 2
52 De *Impedimento Conditionis.* 4
53 De *Impedimento Voti, & Ordinis,* 4
54 De *Impedimento Conſanguinitatis.* 4
55 De *Impedimento Affinitatis.* 11
56 De *Impedimento Cognationis ſpiritualis.* 5
57 De *Cognatione legali, quæ eſt per adoptionem. art.* 3
58 De *Impedimēto Frigiditatis, Maleficij, Furiæ, Amentiæ, Inceſtus, & Defectus ætatis.* 5
59 De *Diſparitate cultus, quæ matrimonium impedit.* 6
60 De *Vxoricidio.* 2
61 De *Impedimento matrimonij, quod eſt Votum ſolemne.* 3
62 De *Impedimento quod ſuperuenit Matrimonio conſumato, quod eſt Fornicatio.* 6
63 De *Secundis nuptijs.* 2
64 De *annexis Matrimonio, & de debiti redditione.* 7
65 De *pluralitate vxorum.* 5

66 De

66 De Bigamia, & irregularitate ex ea contracta. 4
67 De Libello repudij. 7
68 De Filijs illegitimè natis. 3
69 De ijs quæ ſpectant ad Reſurrectionem, & primo de loco animarum poſt mortem. 7
70 De qualitate animæ exeuntis à corpore, & pœna ei inflicta ab igne corporeo. 3
71 De Suffragijs mortuorum. 14
72 De Oratione reſpectu ſanctorum, qui ſunt in patria. 3
73 De Signis, quæ iudicium præcedent. 3
74 De Igne vltimæ conflagrationis. 9
75 De Reſurrectione. 3
76 De cauſa Reſurrectionis. 3
77 De tempore, & modo Reſurrectionis. 4
78 De termino à quo Reſurrectionis. 3
79 De Conditionibus Reſurgentium, & primo de eorum identitate. 3
80 De integritate corporum Reſurgentium. 5
81 De qualitate Reſurgentium. 4
82 De conditionibus corporum beatorum reſurgentium. 4
83 De Subtilitate corporum beatorum. 6
84 De Agilitate corporum beatorum. 3
85 De Claritate corporum beatorum. 3
86 De Conditionibus corporum damnatorum reſurgentium. 3
87 De Cognitione, quam habebunt reſuſcitati in die iudicij reſpectu meritorum, & demeritorum. 3
88 De Iudicio generali cuiuſque tempore, & loco in quo fiet. 4
89 De Iudicantibus, & Iudicatis in iudicio generali. 8

90 De

90 *De forma Iudicis venientis ad Iudicium.* 3
91 *De qualitate mundi, & reſurgentuim poſt iudicium.* 5
92 *De viſione diuinæ eſſentiæ in comparatione ad Beatos.* 3
93 *De Sanctorum beatitudine, & eorum manſionibus.* 3
94 *De modo, quo Sancti ſe habebunt ergo Damnatos.* 3
95 *De dotibus Beatorum.* 5
96 *De Aureolis.* 13
97 *De pœna Damnatorum.* 7
98 *De voluntate, & intellectu Damnatorum.* 9
99 *De miſericordia, & iuſtitia* Dei *reſpectu Damnatorum.* 5

*Finis Indicis Supplementi Tertiæ Partis Diui Thomæ.*

# EX PRIMA PARTE DIVI THOMAE.

## QVAESTIO I.

### De Sacra Doctrina, qualis ſit, & ad quæ ſe extendat.

*AN ſit neceſſarium præter phyſicas diſciplinas aliam doctrinam haberi.* ℞. Sic, ad ſalutẽ, ideſt, reuelatam, quia agẽs propter finẽ debet cognoſcere finẽ, qui homini eſt Deus excedẽs comprehenſionem naturalem: imò etiam ad ea, quæ de Deo ratio naturalis cognoſcit, eſt neceſſaria reuelata, vt ſine errore, & breui tempore cognoſcat. *Art. 1.*

✝ Theologia reuelata ab humana differt genere, quia diuerſo lumine, & ratione cognoſcendi.

*An Theologia ſacra ſit ſcientia.* ℞. Sic, ſubalternata Dei, & beatorum, cuius principia credit, vt muſica credit principia Arithmeticæ, & ſic à principijs notis ſuperioris. *Art. 2.*

*An ſit vna ſcientia.* ℞. Sic, quia habet vnam rationem formalem ſui obiecti, ideſt, vt à Deo reuelata, licet ſint multa. *Art. 3.*

 ✝ Agit

✝ Agit de Deo principaliter, & de creaturis, vt relatis ad Deum principium, vel finem.

*Art.* 4. *An ſit practica.* ℞. Cõprehendit vtranque, ideſt, practicam, & ſpeculatiuam ſub vna ratione luminis Dei, vt Deus cognoſcit ſe, & quæ facit. Item eſt magis ſpeculatiua, quia principalius de Deo, ad quem omnia dirigit.

*Art.* 5. *An ſit dignior alijs ſcientijs.* ℞. Sic, quia de Deo ſub lumine diuino, & de vita æterna, ad quam omnia.

✝ Si qua eſt dubietas, eſt defectu noſtri intellectus, & vtitur alijs ſcientijs propter nos, vt ipſam habeamus.

*Art.* 6. *An hæc ſit ſapientia.* ℞. Sic, & eſt maxima ſimpliciter, quia diuina ratione cauſam altiſſimam vniuerſi conſiderat.

✝ Sapientia, quæ eſt Donum Spiritus ſancti iudicat per modũ inclinationis, & virtutis: hæc per modum cognitionis.

*Art.* 7. *An Deus ſit ſubiectum huius ſcientiæ.* ℞. Sic, quia primò conſideratur, & ad illum omnia referuntur.

✝ Ignoramus quid ſit Deus, tamẽ per effectum aliquid de Deo demonſtramus. Item quæ hic tractantur non vt partes, ſpecies, accidentia obiecti, ſed vt aliquo modo ad Deum referuntur.

*Art.* 8. *An ſit argumentatiua.* ℞. Sic, ex principijs ad aliquid inferẽdum, vel ſoluit obiectiones.

✝ Vtitur humana ratione, vt argumento extraneo, & probabili, ſed diuina authoritate vt proprio, & neceſſario.

*An*

*An ſacra Scriptura debeat vti metaphoris.* ℞. Sic, conuenienter, vt nos facilius intelligamus. Art. 9.

*An ſacra Scriptura ſub vna littera habeat plures ſenſus.* ℞. Sic literalem, & ſpiritualem, & hic eſt triplex, Allegoricus Eccleſiam; moralis, ſeu tropologicus mores, & anagogicus alteram vitam. Item vnius loci poſſunt eſſe plures ſenſus literales, & ſunt quos Deus author intendit. Art. 10.

✝ Non figura, ſed figuratum eſt ſenſus literalis, vt brachium Dei ſignificat vim operatiuam.

## QVÆSTIO II.

### De Deo, an Deus ſit.

AN *Deum eſſe ſit per ſe notum.* ℞. Non nobis, ideſt, cuius contrarium non poſſit cogitari: nam eſſe, ideſt, eſſentia Dei eſt incognita nobis, ſed in ſe eſt per ſe notum, quia eſſe eſt idem cum ſubiecto, ideſt, Deo, ſed nobis eſt per ſe notũ in confuſo, quia ſcimus dari vltimum finem, veritatem, ſed non primam veritatem. Art. 1.

*An Deum eſſe ſit demonſtrabile.* ℞. Per effectus, ideſt, creaturas monſtratur, vt cauſa, ſed non à priori, quia non habet cauſam. Art. 2.

*An Deus ſit.* ℞. Sic, & probatur per motum dari primum mouens, ſecundò primum efficiens, tertiò ſemper aliquid fuit quod eſt neceſſarium, & non poſſibile, quartò in vero, & bono datur aliquid, Art. 3.

quod ſit per ſe tale, quintò eſt intelligentia dirigens omnia ad finem.

✠ Pertinet ad bonitatem Dei permittere mala, vt colligat bonum ex his.

## QVÆSTIO III.

### De Simplicitate Dei.

*Art.* 1. AN *Deus ſit corporeus*. ℞. Nòn, quia Deus mouet, & non mouetur, non eſt in potentia, eſt nobiliſſimus, & viuit.

*Art.* 2. *An in Deo ſit compoſitio formæ & materiæ*. ℞. Non, quia non eſſet purus actus, nec bonus per eſſentiam, & ſe ipſo indiuiduatur.

*Art.* 3. *An Deus ſit idem quod ſua eſſentia, vel natura*. ℞. Sic, quia eſt viuens, & vita: non eſt compoſitus ex materia, & forma; in ſubſtantijs ſeparatis à materia, non differt ſuppoſitum à natura.

✠ Effectus, ideſt creaturæ non repræſentant Deum perfecte.

*Art.* 4. *An in Deo ſit idem eſſẽtia, & eſſe*. ℞. Sic, quia eſſe non eſt cauſatum ab eſſentia, quia nihil producit ſuum eſſe; nõ ab alio, quia Deus eſt prima cauſa eſſe; eſt veluti actus eſſentiæ, & ſic eſſentia diuina eſſet in potentia ad eſſe; & Deus eſt eſſentia ſua nec eſt ens per participationem.

✠ Eſſe cui non ſit additio non eſt commune, ſic Deus. Item eſſe Dei vt dicit actum eſſendi, neſcitur, ſicut eſſentia vt dicit propoſitionem prædicati cum ſubiecto, ſcitur, quia ſcimus Deum eſſe.

*An Deus ſit in genere aliquo*. ℞. Non, quia Deus non eſt genus, vel ſpecies, nec reductiuè. *Art. 5.*

*An in Deo ſint aliqua accidentia*. ℞. Non, quia in Deo non eſt potētia, & Deus eſt ſuum eſſe, & quicquid eſt in Deo, eſt Deus. *Art. 6.*

*An Deus ſit omnino ſimplex*. ℞. Sic, ſecus non eſſet primum ens, quia compoſitum eſt poſt componentia, & Deus non habet cauſam adunantem, & ex quibus componitur, & eſt purus actus, & quicquid eſt in Deo, eſt Deus. *Art. 7.*

✝ In creaturis compoſita ſunt meliora ſimplicibus, quia perfectio creaturæ non eſt in vna re ſimplici, non ſic in Deo.

*An Deus veniat in compoſitionem aliorum*. ℞. Non, quia Deus non eſt forma, nec materia alicuius, & eſt primum agēs, & primum ens, ſed Deus dicitur eſſe omnium exemplariter, & effectiuè. Item ſimplicia differunt ſe ipſis, vt Deus, & materia prima, & non differentijs. *Art. 8.*

## QVÆSTIO IV.

### De Perfectione Dei.

AN *Deus ſit perfectus*. ℞. Sic maximè quia maximè in actu, vnde perfectio, & quia eſt primum principium. *Art. 1.*

✝ Perfectio in creaturis eſt cui nihil deeſt de his, quæ eis debentur.

*An in Deo ſint perfectiones omnium rerum*, ℞. Sic, ſed eminentiori modo, quia *Art. 2.*

eſt ipſum eſſe, & ſic habet omnes perfe-
ctiones eſſendi, & effectus eſt nobiliori modo in cauſa efficienti, quam in ſe.

✠ Non ſunt vt in cauſa materiali. Item, contraria in Deo exiſtunt vniformiter, vt ſunt vnum in ipſo.

Art. 3. *An aliqua creatura poſſit eſſe ſimilis Deo.* ℞. Sic, quia in effectu poteſt eſſe aliqua ſimilitudo cum Deo, ſed analogicè, nō ſecundum formam in ſpecie, vel genere.

✠ Creaturæ ſunt ſimiles Deo ſecundum id, quod imitantur Deum; diſſimiles, quia nec in genere, nec in ſpecie conueniunt; ſed Deus non eſt ſimilis creaturæ, licet hæc ſit illi ſimilis, quia inter creatorem, & creaturam eſt relatio Diſquiparantiæ.

## QVÆSTIO V.

### De Bono in communi.

Art. 1. A*N bonum differat ſecundum rem ab ente.* ℞. Non, ſed ratione, quia bonum intrinſecè includit perfectum, & actum, quod eſt ens, ſed differt conceptu, quia addit appetibilitatem, & ſi eſt vltimatè perfectum, eſt bonum ſimpliciter; ſecus, eſt ſecundum quid. Item eſſe idem cum ente, non eſt forma, nec accidens, ſed eſt vltimum eſſe accidentale.

Art. 2. *An bonum ſecundum rationem ſit prius, quam ens.* ℞. Ens eſt prius, quam bonum ſecundum rationem, quia prius cadit in intellectu, ſed in cauſando, bonum eſt

prius

prius ente, quia eſt cauſa finalis, & ſic prima.

† Non ens vt aufert malum eſt appetibile.

*An omne ens ſit bonum.* ℞. Sic, quia eſt actu appetibile, vt ſic. *Art. 3.*

† Ens mathematicum non eſt bonum, quia ſolum eſt in intellectu.

*An bonum habeat rationem cauſæ finalis.* ℞. Sic, quia appetibile. Item bonum eſt primum in cauſando, quia finis, & vltimum in eſſendo, quia prius eſt eſſe, quã eſſe perfectum. *Art. 4.*

† Pulchrum habet rationem formæ, & reſpicit cognitionem; ſed bonum habet rationem finis, & reſpicit appetitum, & eſt diffuſiuum ſui, vt finis mouens.

*An ratio boni conſiſtat in modo, ſpecie, & ordine.* ℞. Sic, vt in numero, pondere, & menſura. *Art. 5.*

*An bonum conuenienter diuidatur in honeſtum, & vtile, & delectabile.* ℞. Sic, & eſt analogi in analogata. *Art. 6.*

## QVÆSTIO VI.

## De Bonitate Dei.

AN *eſſe bonũ Deo conueniat* ℞. Sic, quia eſt appetibilis ab omnibus, quia effectus appetit aſſimilari ſuæ cauſæ. *Art. 1.*

† Habere modum, ſpeciem, & menſuram conuenit bono creato, ſed hæc in Deo ſunt vt in cauſa.

*An Deus ſit ſummum bonum.* ℞. Sic, *Art. 2.*

quia continet omnia bona, vt cauſa vniuerſalis, & eminentiori modo vt cauſa æquiuoca.

✝ Ly ſummum addit relationem rationis, alia ab ipſo deficiunt, &c. Deus comparatur alijs bonis per exceſſum, & ita non eſt in genere boni.

*Art.* 3. *An eſſe bonum per eſſentiam ſit proprium Dei.* ℞. Sic, quia eſſe, operatio, & finis ſunt idem cum eſſentia Dei.

✝ Vnum cum dicat ſolam negationem diuiſionis, quælibet res eſt vna per eſſentiam, quod eſt ens rationis, ſed non bona, quia res creatæ non ſunt ipſum eſſe, & eſſentia. Item bonitas dicitur ens bonum, quia per ipſam res eſt bona, vel ex eo, quod actu eſt.

*Art.* 4. *An omnia ſint bona bonitate diuina.* ℞. Vt à primo principio exemplari effectiuo finali extrinſeco ſic, ſed vt eſſentia non ſunt bona per eſſe diuinum, ſed per ſuum formaliter, & à ſua forma; & ſic plures bonitates, & Dei vna.

## QVÆSTIO VII.
## De Infinitate Dei.

*Art.* 1. AN *Deus ſit infinitus.* ℞. Sic, quia eſt ipſum eſſe non receptum in aliquo, & infinitum perfectum, & diſtinguitur ab alijs, & alia ab illo, & licet ſit hoc, & non aliud, tamen non eſt finitum.

*Art.* 2. *An aliquid aliud quam Deus poſſit eſſe infinitum per eſſentiam.* ℞. Non, quia ſunt ex alio, ideſt, à Deo.

✝ Deus

℟. Deus non poteſt facere infinitum ſimpliciter, licet ſit potentia in infinita, quia eſt contra rationem facti, cum eſſe rei factæ non ſit eius eſſentia. Item materia prima non eſt per ſe ens, ſed potentia tantum ad formas naturales, & ideo potius eſt concreata, quam creata. Item intellectus ſe extendit ad infinita, quia non eſt potentia recepta in materia, ſed non eſt infinita ſimpliciter.

*An poſſit eſſe aliquid infinitum actu ſecundum magnitudinem.* ℟. Non, quia omne corpus habet ſuperficiem finitam, determinata accidentia, & quantitatem, quæ ſequuntur formam finitam, & infinitum non haberet motum. Item licet infinitum non repugnet imaginationi in communi, tamen repugnat eius ſpeciei vt bicubiti, & conſequenter generi. Item tempus, & motus non ſunt ſecundum ſe tota in actu, ſicut eſt magnitudo, ob quam cauſam non poteſt eſſe infinita. *Art. 3.*

*An poſſit eſſe infinitum in rebus ſecũdum multitudinem.* ℟. Non, quia eſſet in aliqua ſpecie numeri, & ſic finita, ſed in potentia poteſt dari vt diuiſibile in infinitum. Item ponere infinitum, opponitur cuilibet ſpeciei multitudinis. *Art. 4.*

## QVÆSTIO VIII.

### De exiſtentia Dei in rebus.

An Deus ſit in omnibus rebus. ℟. Sic, & intimè, non vt pars, vel accidens, *Art. 1.*

ſed vt agens, quod in id agit, & operatur, & conſeruat eſſe rebus.

✝ Eſt tamen ſuper omnia propter excellentiam naturæ, & omnia ſunt in Deo, quia continentur ab eo.

✝ In his quę non habent naturam corruptam, Deus dicitur eſſe ſimpliciter, ſed in Dæmonibus cum additione, vt quædam res ſunt.

*Art.* 2. *An Deus ſit vbique.* ℟. Sic, & vt in re, & vt in loco, quia dat eſſe, virtutem, & operari etiam his, quæ locum implent.

✝ Spirituale eſt in loco contactu ſuæ virtutis, Deus non eſt, vt indiuiſibile, quod non poteſt eſſe in pluribus locis. Item, Deus eſt in toto mundo, vt anima in toto homine; & ſic ita eſt in vno loco, vt etiā ſit extra illum.

*Art.* 3. *An Deus ſit vbique per eſſentiam, præſentiam, & potentiam.* ℟. Sic, quia omnia videt, gubernat, & creat, ſed ſpecialiter per gratiam in homine vt amans in re amata.

✝ Non eſt per eſſentiam vt forma, ſed vt cauſa eſſendi.

*Art.* 4. *An eſſe vbique ſit proprium Dei.* ℟. Primò, & per ſe ſic, quia nihil poteſt eſſe ſine Deo.

✝ Totum corpus mūdi eſt vbique ſecundum partes.

## QVÆSTIO IX.
## De Immutabilitate Dei.

*Art.* 1. A*N Deus ſit omninò immutabilis.* ℟. Sic, quia non dicit potentiam, ſed

eſt

eſt actus purus, & ſimplex, & infinitus.

*An eſſe immutabile ſit proprium Dei.* ℞. *Art.* 2. Sic, quia alia aliquo modo mutantur, ſaltem loco, fine vel voluntate.

## QVÆSTIO X.

### De Æternitate Dei.

AN *æternitas ſit tota ſimul interminabilis vita, & perfecta poſſeſſio.* ℞. Sic, quia eſt duratio perpetua, & vniformis, ideſt, ſine principio, & fine. *Art.* 1.

✝ Simplicia explicamus per negationem, quia intellectus noſter apprehendit compoſita.

*An Deus ſit æternus.* ℞. Sic, quia immutabilis. Item eſt ſua æternitas, quia eſt ſuũ eſſe, & eſt auctor noſtræ æternitatis. *Art.* 2.

*An eſſe æternum ſit proprium Dei.* ℞. Sic, nam in alijs eſt æternitas participatiuè, vel per ſimilitudinem. *Art.* 3.

*An æternitas differat ab æuo, & tempore.* ℞. Sic, quia tempus habet prius, & poſterius, æuum non habet, ſed ei coniungi poſſunt, & ſic eſt medium, ſed æternitati, non. Item æuum habet principium, & non finem; tempus vtrunque. *Art.* 4.

*De differentia æui, & temporis* ℞. Æuum eſt medium inter æternitatem, & tempus vt in Art. 4. *Art.* 5.

*An ſit vnum æuum tantum.* ℞. Sic, ſicut tempus. Item æua ſumpta pro ſæculo ſunt plura. *Art.* 6.

# QVÆSTIO XI.

## De Vnitate Dei.

Art. 1. AN *vnum addat aliquid ſupra ens.* ℞. Non, niſi negationem diuiſionis, & conuertitur cum ente, quia eſt ens indiuiſum.

✝ Cum dicitur ens eſt vnum, non eſt negatio, quia differunt ratione. Item ens vnum poteſt diuidi in multa ſecundum quid, vt in partes.

Art. 2. *An vnum, & multa opponantur.* ℞. Sic per diuiſibilitatem, & indiuiſibilitatem, quia eſt principium numeri, & ſic menſura opponitur menſurato. Item vt priuatio multitudini. Ens eſt vnum ſimpliciter, & multa ſecundum quid, ideſt, per accidens. Item multitudo componitur ex vnitatibus, non vt ſecundum negationes; & ſic non ex oppoſito, ſed vt res ſunt. Item vnum opponitur multo, & non pauco. Diuiſio eſt prior vnitate ſecundum apprehenſionem, ſed prius eſt ens.

Art. 3. *An Deus ſit vnus.* ℞. Sic, quia idem eſt Deus, & id per quod eſt hic Deus. Item quia eſt infinitè perfectus. Item quia eſt vna cauſa ordinis omnium rerum.

✝ Vnum quod eſt principium numeri, non dicitur de Deo, ſed vt conuertitur cum ente, vel vt dicit negationem, quia per negationem melius Deum cognoſcimus.

Art. 4. *An Deus ſit maximè vnus.* ℞. Sic quia eſt

eſt maximè ens, & indiuiſus quia eſt ipſum ens, & omninò ſimplex.

✝ Priuatio ſuſcipit magis,& minus ratione ſuppoſiti non ex ſe. Item puncta, & vnitas, habent eſſe in ſubiecto, ideò non maximè vnum. Omne ens eſt vnum per ſubſtantiam,quæ variè ſe habet,ideo quælibet res non eſt maximè vna.

## QVÆSTIO XII.
### Quomodo Deus à nobis cognoſcatur.

AN *aliquis intellectus creatus poſſit videre Deum per eſſentiam*. ℞. Sic in patria quia Deus eſt maxime ens cognoſcibile; ſecus, vel homo non poſſet eſſe beatus, vel beatitudo conſiſteret in aliquo alio, quod eſt contra fidem, & appetitus hominis eſſet vanus. *Art. 1.*

✝ Non poteſt videri viribus naturæ.Item non comprehendi. Item infinitum, vt actus,eſt per ſe notum, non vt materia. inter Deum, & creaturam eſt proportio, vt inter cauſam & effectum, & ſic poteſt cognoſci.

*An eſſentia Dei ab intellectu creato videatur per aliquam ſimilitudinem*. ℞. Ex parte rei viſæ, quæ eſſentiam repræſentet, non, quia ſuperior non videtur per ſpecies inferiores, & nulla creatura poteſt repræſentare eſſentiam Dei, & eſſet viſio ænigmatica; ſed ex parte intellectus, videntis eſt aliqua ſimilitudo quia intelle- *Art. 2.*

ctus

ctus creatus eſt ſimilitudo participata Dei.

✝ Erimus ſimiles Deo in viſione per participationem luminis gloriæ, non per ſimilitudinem aliam. Item diuina eſſentia vnitur intellectui ſe ipſa in ratione ſpeciei, & facit intellectum in actu, non tamen informando.

*Art.* 3. *An diuina eſſentia poſſet videri oculis corporalibus.* ℞. Non, quia incorporea, ſed oculo mentis, vel viſione imaginaria.

*Art.* 4. *An aliquis intellectus creatus per ſua naturalia diuinam eſſentiam videre poſsit.* ℞. Non, quia excedit modum naturalem cognoſcendi, ſolus Deus poteſt cognoſcere quod eſt per ſe ſubſiſtens, & eſt ſuum eſſe.

✝ Angelus cognoſcit Deum per ſimilitudinem, quæ eſt in ſe ipſo, non cognoſcit per eſſentiam, & ſic naturaliter non videt Deum, ſed intellectus per gratiam eleuatur.

*Art.* 5. *An intellectus creatus ad videndum Dei eſſentiam indigeat aliquo lumine creato.* ℞. Sic, quia eget diſpoſitione ſupranaturali, quod lumen gloriæ dicitur, & quo fit ſimilis Deo, ſed non videt Deum in lumine, vt in medio, ſed eſt medium ſub quo videtur Deus, & ſic immediatè. Item lumen licet ſit quid creatum, non tamen eſt naturale homini, ideo facit creaturam Deiformem.

*Art.* 6. *An vnus perfectius alio videat Dei eſſentiam.* ℞. Sic, quia lumen datur pro quantitate charitatis, qui habet plus charitatis, perfectius videt.

✝ Vnus

† Vnus non poteſt plus altero intelligere intellige ex parte rei intellectæ, non ex parte modi.

*An videntes Deum per eſſentiam, ipſum comprehendant.* Art. 7. ℞. Non, quia non cognoſcunt, vt cognoſcibilis eſt, ideſt, infinitè, quia lumen eſt finitum.

† Deus comprehenditur attingendo, & poſſidendo, non continendo: eſt enim incomprehenſibilis, non quod aliquid lateat, cum ſit ſimplex, ſed quia nõ perfectè cognoſcitur. Item totaliter dicit modum obiecti, & nõ modum videntis, ideſt, cognoſcitur quod ſit infinitè cognoſcibilis.

*An videntes Deum per eſſentiã omnia in Deo videant.* Art. 8. ℞. Non, quia Angeli inferiores purgantur à Superioribus. Item nõ vident quæ poteſt facere, nõ contingẽtia, nec cogitationes cordis, ſecus cõprehenderetur Deus. Item quantò per ſe quiſque eſt beatior, tanto plura videt in Deo eorum, quæ facit, vel poteſt facere, nec pertinet ad beatitudinem eſſentialem, licet ex parte obiecti, ideſt, Deus poſſet omnia repræſentare, & ſic eſſet quid maius videre Deum, & omnia in eo.

*An beatus ea quæ videt in Deo, videat per aliquam ſimilitudinem.* Art. 9. ℞. Non, ſed per eſſentiam Dei, ſicut vnica ſpecie videtur ſpeculum, & quæ in eo apparent, ſed omnia videntur in Deo, vt in ſpeculo, prout ſunt ſimilitudines in Deo.

† Paulus videns eſſentiam Dei formauit intellectu ſimilitudines rerum, quas viderat, quæ remanſerant, & hæc eſt alia viſio.

*An*

*Art.* 10. *An videntes Deum per eſſentiam, ſimul videant omnia, quæ in ipſo ſunt*. ℞. Sic, quia omnia in diuina eſſentia, vt vna ſpecie videntur, ergo omnia ſimul; ſed cognitione naturali, quia per varias ſpecies videmus, ideo non omnia ſimul, ſicut nec Angeli.

*Art.* 11. *An aliquis in hac vita poſſet videre Deum per eſſentiam*. ℞. Non, quia homo in hac vita non cognoſcit, niſi materialia, per quæ Deus intelligitur.

✝ Prophetæ viderunt ænigmaticè. Item Moyſes, & Paulus diſpenſatiuè viderunt eſſentiam Dei.

*Art.* 12. *An per rationem naturalem Deum in hac vita cognoſcere poſſumus*. ℞. Sic vt prima cauſa excellentiſſima, ideſt, in ordine ad creaturas.

✝ Via naturali Deus non cognoſcitur quid ſit, ſed an ſit per creaturas, & hæc cognitio conuenit etiam malis.

*Art.* 13. *An per gratiam habeatur altior cognitio de Deo, quam per rationem naturalem*. ℞. Sic, quia perfectius phantaſma formatur.

## QVÆSTIO XIII.

### De Nominibus Dei.

*Art.* 1. AN *aliquod nomen conueniat Deo*. ℞. Sic non explicans diuinam eſſentiam, ſed ordinem ad creaturas.

✝ Deo datur nomen abſtractum, quia eſt ſimplex; concretum, quia eſt ſubſiſtens;

ſed

ſed tum intellectus, tum nomen deficiunt à modo Dei.

*An aliquod nomen de Deo dicatur ſubſtantialiter.* ℞. Sic, ſed imperfectè, ſicut creatura imperfectè Deum repræſentat, ſic dicitur bonus, ſapiens. Item nomina negatiua, & relatiua ad creaturas non ſignificant ſubſtantiam Dei, ſed remotionem, & relationem ad ipſum; affirmatiua, & abſoluta, non remotionem, neque habitudinem ad creaturas. *Art. 2.*

*An aliquod nomen dicatur de Deo propriè.* ℞. Sic, ideſt, non metaphoricè. Item quoad rem ſignificatam, non quoad modum ſignificandi, quia perfectiones creaturarum ſunt perfectiori modo in Deo. Item noſtra propria important conditiones corporales, non in ſignificatione, ſed in modo, vt bonus, ſed metaphorica, vt lapis, leo dicit corporalem in ſignificato. *Art. 3.*

*An nomina dicta de Deo ſint ſynonima.* ℞. Non, quia ſub varijs conceptibus eandem rem ſignificant. *Art. 4.*

*An nomina, quæ de Deo, & creaturis dicuntur, dicantur vniuocè.* ℞. Non, quia non ſecundum eandem rationem, vt ſapientia, nec purè æquiuocè, quia nihil poſſet demonſtrari de Deo, ſed analogice, ideſt, creaturæ ad Deum, vt ſanum. *Art. 5.*

*An nomina per prius dicantur de creaturis, quam de Deo.* ℞. Nomina propria Dei, vt ſapiens per prius dicitur de Deo quantum ad rem ſignificatam, quia non ſolum cauſaliter, ſed actualiter eſt talis; *Art. 6.*

quan-

quantum ad impoſitionem per prius de creaturis, quia eas prius cognoſcimus, & habent modum ſignificandi, qui pertinet ad creaturas. Item ſi tantum cauſaliter per prius de creaturis.

*Art.* 7. *An nomina, quæ important relationem ad creaturas dicantur de Deo ex tempore.* ℞. Sic, ſed Deus refertur ſecundam rationem, creatura realiter, in qua fit mutatio, & licet Deus ſit prior, tamen non eſt Dominus, niſi creatura ſit & ſubiecta.

*Art.* 8. *An nomen Deus, ſit nomen naturæ.* ℞. Quoad id, ad quod eſt impoſitum, eſt naturæ; quoad id vnde impoſitum eſt operationis, quia Deus ſignificat prouidentiam, & ideò tribuitur prouidenti, & omnia nomina Dei ſumuntur ab effectis Dei. Item Nomen Deus repræſentat nobis eſſentiam diuinam, eo modo, quo à nobis cognoſcitur.

*Art.* 9. *An nomen Deus ſit communicabile.* ℞. Propriè non, quia eſt impoſitum ad ſignificandum naturam diuinam immultiplicabiliter ſecundum rem ad extra, ſed eſt communicabile ſecundum ſimilitudinem, & opinionem. Item Deus ſecundum eſſe, non eſt vniuerſalis, nec particularis, & nomina non ſequuntur modum eſſendi, vt eſt in rebus, ſed vt eſt in noſtra cogitatione.

*Art.* 10. *An hoc nomen Deus dicatur vniuocè de Deo per participationem ſecundum naturam, & ſecundum opinionem.* ℞. Non, ſed analogicè, quia non eſt eadem ratio omnium; ideò non vniuocè, nec habet ratio-

nem

nem omninò diuerſam, & ſic non æqui-uocè, ſed per ſimilitudinem.

*An hoc nomen, qui eſt, ſit maxime proprium nomen Dei.* ℟. Sic, quia ſignificat ipſum eſſe, & ſic eſſentiam ſolius Dei. *Art.* 11.

✝ Licet quantum ad id, à quo eſt impoſitum, ideſt, ab eſſe, ſit maius, tamen quantum ad id, ad quod imponitur ad ſignificandum, eſt magis proprium, Deus, quia eſſentia. Item non eſt opus, vt nomina Dei importent ordinem ad creaturas, ſed ſatis eſt, ſi imponatur à perfectionibus natis à Deo in creaturas.

*An propoſitiones affirmatiuæ poſſint formari de Deo.* ℟. Sic, & multæ ſunt de fide. *Art.* 12.

✝ Intelligere ſimplicia modo compoſito, ſed non quòd illa ſint compoſita, non eſt intelligere rem falſo modo, quia eſt alius modus rei in eſſendo, alius in intelligendo.

## QVÆSTIO XIV.

### De Scientia Dei.

AN *in Deo ſit ſcientia.* ℟. Sic, & perfectiſſimè, quia eſt ſummè immaterialis; quæ in Deo non eſt actus, ſed ſubſtantia, & ſic perfectio ſcientiæ remotis imperfectionibus; & ſic non eſt per modum concluſionis, non eſt vniuerſalis, nec particularis, non habitu, vel potentia, ſed altiore modo ſe habet, cum ſit in ſciente per modum ipſius. *Art.* 1.

*An*

*Art.* 2. *An Deus ſe intelligat.* ℞. Sic, ideſt, ſe per ſe, quia eſt idem intellectus, & id quod intelligitur; & ſpecies eſt eſſentia diuina, non eſt potentia.

*Art.* 3. *An Deus ſe comprehendat.* ℞. Sic quia ſe cognoſcit, vt cognoſcibile eſt, ideſt, nil ſui eum latet.

*Art.* 4. *An intelligere Dei ſit eius ſubſtantia.* ℞. Sic, ſecus eſſet in potentia. In Deo intellectus, id quod intelligitur, ſpecies intelligibilis, & intelligere ſunt vnum, & idem, & non eſt accidens; intelligere diuinum, eſt ſui ipſius, & non alterius, ideo non itur in infinitum.

*Art.* 5. *An Deus cognoſcat alia à ſe.* ℞. Sic; quia cognoſcit ſe perfectè, ergo & virtutem ſuam, ergo & ea, ad quæ ſe extendit. Item cognoſcit alia non illis, ſed ſe ipſo per propriam, & adæquatam ſpeciem. Item non perficitur Deus cognitione rerum, quia ſua cognitio eſt Deus.

*Art.* 6. *An Deus cognoſcat alia à ſe propria cognitione.* ℞. Sic, quia cognoſcit ea, vt inter ſe diſtinguntur, & quia continet in ſe perfectè omnia.

*Art.* 7. *An ſcientia Dei ſit diſcurſiua.* ℞. Non, quia cognoſcit omnia ſimul nec vnum cognoſcit per aliud, quia videt omnia in vno, & omnes effectus in ſe, ſeu in eſſentia, vt in cauſa, ſed non cognoſcit per cauſam; nec ex cognitione cauſæ cognoſcit effectus, vt nos.

*Art.* 8. *An ſcientia Dei ſit cauſa rerum.* ℞. Sic, ſed adiuncta voluntate, & ſic dicitur ſcientia approbationis, vt eſt cauſa rerum.

* Cum

✠ Cum dicitur Deus cognoſcit aliqua, quia futura ſunt, intelligitur ſi futura ſunt cognoſcit. Item ſcientia Dei eſt cauſa rerum, non vt ſint ab æterno. Item ſcientia Dei, quæ eſt prior, eſt menſura rerum, ſed res ſunt menſura noſtræ ſcientiæ, quæ eſt poſterior.

*An Deus habeat ſcientiam non entium?* *Art. 9.* ℞. Sic, non quæ non ſunt actu ſed quæ aliquo modo ſunt vt in potentia Dei, vel creaturæ. Item in Deo eorum quæ non ſunt actu, ſed fuerunt, vel erunt, eſt ſcientia viſionis, quia ſunt præſentia Deo cuius intuitus fertur in omne tempus: quæ vero non ſunt, vel fuerunt, nec erunt, eſt ſcientia ſimplicis intelligentiæ, quia ſunt in ſola Dei intelligentia, & non videntur, ſed intelliguntur.

✠ Quæ ſcit non habent eſſe, niſi Deus velit illa eſſe.

*An Deus cognoſcat mala.* ℞. Sic, ſed *Art. 10.* per bona, quia eſſe mali eſt priuatio boni, cum cognoſcat perfectionem ſui effectus.

*An Deus cognoſcat ſingularia.* ℞. Sic, *Art. 11.* quia hoc eſt perfectio, & quia ſcientia Dei creat ſingularia per ſuam eſſentiam.

*An Deus poſſit cognoſcere infinita.* ℞. Sic, *Art. 12.* quia ſunt in potentia, vt cogitationes hominum, non ſucceſſiuè, ſed ſimul.

*An ſcientia Dei ſit futurorum contingentium.* *Art. 13.* ℞. Sic, non ſolum vt ſunt in cauſa, quæ eſt ad oppoſita, ſed vt ſunt in ſe ipſis, ideſt in actu, & cognoſcit ea ſimul, quia cognitio Dei eſt ſimul, & reſpicit omne tempus.

✠ Si

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

† Si Deus ſciuit futurum, eſt propoſitio neceſſaria, non contingens, ideſt, vt viſum eſt à Deo, ſeu in actu, non ſimpliciter reſpecta cauſæ, vel in ſe, & eſt vera in ſenſu compoſito, non in diuiſo.

*Art.* 14. *An Deus cognoſcat enuntiabilia.* ℞. Sic, quia cognoſcit quę ſunt in potentia ſua & creaturarum, vt propoſitiones in homine, & cognoſcit ſimplici intuitu quia ræpreſentantur in vnica eſſentia diuina ſicut per vnam ſpeciem, & non componit.

*Art.* 15. *An ſcientia Dei ſit variabilis.* ℞. Non, quia eſt eius ſubſtantia.

† Scientia Dei dicit relationem ad creaturas, vt ſunt in Deo, & non refert ſi fiat mutatio in creaturis, vt ſunt in Deo. Item Deus non poteſt ſcire plura, quam ſcit: Item Deus ſcit quæ poteſt facere, & non facit, & ſi plura faceret eſſet mutatio in ſcientia viſionis, & non in ſcientia ſimpliciter. Item Chriſtus naſcitur, eſt naſciturus, natus eſt, non ſignificant idem; & Deus ſemper cognoſcit, vt ſunt per ſuam eſſentiam, nec mutat opinionem.

*Art.* 16. *An Deus de rebus habeat ſcientiam ſpeculatiuam.* ℞ Sic, quia eſt perfectior, habet etiam practicam, vel in modo, &c.

## QVÆSTIO XV.

### De Ideis.

*Art.* 1. AN *idea ſint.* ℞. Sic, quia mundus non eſt factus à caſu, ſed a Deo intelligente, qui non agit, niſi in eo ſit ſimili-

militudo finis, & iſta forma eſt neceſſaria vel vt exemplar, vel vt principium cognitionis.

† Et in Deo hæc idea eſt eſſentia diuina reſpectu aliorum, quæ eſt ſimilitudo omnium, nec ponitur aliud principium operandi in Deo.

*An ſint plures ideæ.* ℞. Sic, quia ordo vniuerſi requirit multas ideas, nec tollunt ſimplicitatem Dei, quia ideæ ſunt in Deo vt res intellectæ, non vt formæ per quas intelligat, & Deus ſimplex poteſt multa intelligere, & Deus cognoſcendo ſuam eſſentiam participabilem ſecundum varios modos ſimilitudinis, format varias ideas. *Art.* 2.

† Idea non nominat eſſentiam, vt ſic, ſed vt eſt ſimilitudo, vel ratio multorum, & eſt vt id, quod Deus intelligit, vel vt quo ideſt ſapientia, & Deus vnico actu intelligit multa, vt intellecta, & cauſantur ab intellectu diuino comparante eſſentiam, ad res, & non à rebus; & reſpectus multiplicantes ideas non ſunt reales.

*An omnium quæ cognoſcit Deus ſint ideæ.* ℞. Omnium, vel per modum practicum, vel ſpeculatiuum. *Art.* 3.

## QVÆSTIO XVI.

## De Veritate.

AN *veritas ſit tantum in intellectu* ℞. Principaliter in intellectu, ſecundariò in re, vt habet ordinem ad intellectũ in *Art.* 1.

in eſſe, Veritas eſt adæquatio rei, etiã intellectus. Itẽ res eſt vera per cõparationẽ ad inellectum diuinum non ad noſtrum.

*Art. 2.* *An veritas ſit in intellectu componente, & diuidente.* ℞. Sic, quia ſolum componendo, & diuidendo intellectus fit conformis cum re cognita.

*Art. 3.* *An verum, & ens conuertantur.* ℞. Sic, vt bonum, & ens, ſed verum, vt eſt in rebus conuertitur ſecundum ſubſtantiam, vt eſt in intellectu conuertitur, vt manifeſtatiuum cum manifeſtato. Item verum fundatur ſemper in ente, ſaltem rationis.

*Art. 4.* *An bonum ſecundum rationem ſit prius quam ens.* ℞. Non, ſed veri ratio eſt prior, vt in mathematicis eſt ratio veri, & non boni. Item reſpicit eſſe, & bonum perficit.

*Art. 5.* *An Deus ſit veritas.* ℞. Sic, imò prima, & ſumma, quia eſt ſuum eſſe, & intelligere ſine compoſitione.

*Art. 6.* *An ſit vna ſola veritas ſecundum quam omnia ſunt vera.* ℞. Vt eſt in intellectu eſt multiplex, vt eſt in rebus reducuntur ad vnam primam veritatem tanquam analoga, ideſt, ad intellectum diuinum.

*Art. 7.* *An veritas creata ſit æterna.* Non, quia nullus intellectus creatus eſt æternus, niſi vt eſt in Deo.

*Art. 8.* *An veritas noſtri intellectus ſit mutabilis.* ℞. Intellectus diuini, non, noſtri, ſic, quia poteſt poſt verum, falſum intelligere.

QVÆ-

## QVÆSTIO XVII.
### De Falſitate.

AN *falſitas ſit in rebus.* ℞. Primò eſt *Art. 1.* in intellectu ſicut veritas, quia oppoſita, ſed in re non eſt, niſi in ordine ad intellectum. Item reſpectu ad intellectum diuinum in naturalibus, non eſt falſitas, quia pendent in omnibus ab eo. reſpectu noſtri poteſt eſſe falſitas per accidens, ſed in voluntarijs, quando homo ſubducit ſe ab ordinatione diuina, dicitur falſa, vt peccata falſa.

*An ſit falſitas in ſenſu.* ℞. Sic, vt in ap- *Art. 2.* prehendente, non quantum ad ſentire, ſed quantum ad rem apprehenſam, & eſt propriè phantaſiæ, & non ſenſus falſitas. Item quæ oritur ex compoſitione, non eſt in ſenſu, ſed in intellectu.

*An falſitas ſit in intellectu* ℞. Non in *Art. 3.* ſimplici niſi per accidens, ſed in componente, & diuidente.

*An verum, & falſum ſint contraria.* *Art. 4.* ℞. Sic, ſed non negatiuè, vel priuatiuè, ſed contrariè. Item Deo in ſe conſiderato nihil eſt contrarium, ſed ſecundum modum noſtrum, & ſic Idola dicuntur falſi Dij.

## QVÆSTIO XVIII.
### De Vita Dei.

AN *omnium rerum naturalium ſit vi- Art. 1. uere.* ℞. Quæ ſe mouent, viuunt,

alia nonniſi per ſimilitudinem.

*Art.* 2. *An vita ſit quædam operatio.* R. Vita propriè eſt ſubſtantia, quæ ſe mouet, minus propriè eſt operatio.

*Art.* 3. *An Deo conueniat vita.* R. Sic, & perfectè, quia perfectè ſe mouet. V. G. ſe intelligit, & viuere eſt eſſentia Dei.

*Art.* 4. *An omnia ſint vita in Deo.* R. Omnia vt intellecta ſunt vita Dei. Item ſecundum eſſe ſimpliciter ſunt verius in Deo, quam in ſe, quia eſt eſſe increatum, ſed ſecundum eſſe tale, ideſt, naturale, verius ſunt in ſe, vt Domus. Item mala non ſunt vita.

## QVÆSTIO XIX.
## De Voluntate Dei.

*Art.* 1. AN *in Deo ſit voluntas.* R. Sic, quia eſt intellectus, ergo, & appetitus, ſeu inclinatio, & Deus eſt ſibi finis reſpectu omnium. Amat quod habet, cum eo delectatur, nec mouetur ab alio.

*Art.* 2. *An Deus velit alia à ſe.* R. Sic, vt alijs ſe communicet, & vult ſe vt finem & alia vt ad finem.

✝ Item eſſentia Dei, & velle ſunt idem, differunt ratione. Item vt Deus velit alia à ſe, voluntas eum mouet, & vult alia pro ſua bonitate infinita. Item velle diuinum eſt vnum quia vult multa propter vnum, ideſt ſuam bonitatem.

*Art.* 3. *An quicquid Deus vult, velit ex neceſſitate.* R. Se, & ſuam bonitatem vult neceſſariò; alia verò, non, niſi ex ſuppoſitione.

ne. Item quod non velit aliqua neceſſariò, non eſt ex defectu voluntatis, ſed creaturæ, quia ſine his voluntas eſt perfecta.

✝ Cognoſcit omnia neceſſariò.

*An voluntas Dei ſit cauſa rerum.* ℞. Sic, quia agit per intellectum, & voluntatem, & non ex neceſſitate naturæ, quia crearet infinitum, ſed finitè, quia voluntas determinat. *Art. 4.*

*An voluntatis diuinæ ſit aſsignare aliquam cauſam.* ℞. Non, quia nil eſt maius voluntate Dei. Item vnico actu vult finem, & media. Ergo non habet cauſam. Item Deus vult hoc eſſe propter hoc, ſed non propter hoc, vult hoc. *Art. 5.*

*An voluntas Dei ſēper impleatur.* ℞. Sic, quia eſt cauſa vniuerſalis, & quod recedit à voluntate Dei ſecundum vnum ordinem V. G. præcepti, peccans incidit in alium ordinem, ideſt, iuſtitiæ. *Art. 6.*

✝ Vult omnes ſaluos fieri, ideſt, electos, vel de omni ſtatu, vel voluntate antecedenti. Item cauſa vniuerſaliter prima, ideſt, Deus non poteſt impediri à ſecunda. Item Deus vult omne bonum, ideſt, ſe, non alia, ſimpliciter.

*An voluntas Dei ſit mutabilis.* ℞. Non, quia Dei ſubſtantia, & ſcientia eſt immutabilis, ſed poteſt velle mutationem aliquarum rerum. *Art. 7.*

✝ Deum pœnitet metaphoricè ratione effectus. Item multa poſſunt fieri per primam cauſam, quæ non erunt per ſecundam. Item Deum velle, non eſt neceſſa-

rium abſolutè, ſed ex ſuppoſitione; quia voluntas eſt immutabilis.

*Art.* 8. *An voluntas Dei imponat neceſsitatem rebus volitis.* ℞. Non omnibus; ſed aliquibus quia voluntas Dei efficax concurrit non ſolum ad rem, ſed ad modum eſſendi, ideſt, vel neceſſarium, vel non, quia ſic requirit ordo vniuerſi. Item quod aliqua ſint neceſſaria, aliqua contingentia non reducitur ad cauſas ſecundas, quia poſſent impediri. Item voluntas Dei ponit neceſſitatem conditionalem rebus.

*Art.* 9. *An voluntas Dei ſit malorum.* ℞. Deus nullo modo vult malum culpæ, quia opponitur ſuæ bonitati; malum naturæ, ſeu pœnæ, vult per accidens, vt quia vult iuſtitiam. Item Deus permittit, ſed non vult fieri, vel non fieri.

*Art.* 10. *An Deus habeat liberum arbitriũ.* ℞. Sic, quia non vult ex neceſſitate alia eſſe, non tamen habet ad rationem peccandi, ſed ad oppoſitã, ideſt, poteſt Deus velle hoc eſſe, vel non eſſe.

*Art.* 11. *An in Deo ſit diſtinguenda voluntas ſigni à voluntate ſimpliciter, ſeu beneplaciti.* ℞. Sic, licet ſit vna voluntas, ſed ſigni eſt metaphoricè; beneplaciti eſt ſimpliciter voluntas. Item voluntas ſigni non eſt ſignum quod Deus velit, ſed quæ in nobis ſunt ſigna volendi, in Deo dicuntur diuinæ voluntates; vt punitio in nobis eſt ſignum iræ, in Deo ira.

*Art.* 12. *An in Deo conuenienter ponantur quinque ſigna circa diuinam voluntatem.* ℞. Sic, quia nos quinque ſignis vtimur. Pri-

mò

mò cùm directè operamur, operatio eſt ſignum. Secundò cum nõn impedimus, eſt permiſſio. Tertiò cum præcipimus, eſt præceptum. Quartò cum prohibemus, prohibitio. Quintò cum ſuademus, conſilium.

## QVÆSTIO XX.

### De Amore Dei.

AN *in Deo ſit amor.* R. Sic, quia eſt voluntas, cuius primus actus tendens in bonum ſecundum ſe eſt amor. *Art. 1.*

✝ *Deus amat bonum, quod ſibi vult amore vnitiuo; ſed alia quibus vult bonum, quod ad ſe refert, concretiuo.*

*An Deus omnia amet.* R. Sic, quia omnibus vult bonum, & amando infundit bonitatem rebus. *Art. 2.*

✝ Deus ab æterno amauit res, quæ perſimilitudines erant in Deo. Item creaturas irrationales Deus amat amore concupiſcentiæ, quia eas dirigit ad rationales, & ad ſe; rationales amicitiæ, quia poſſunt reamare. Item idem poteſt amare, & odio habere diuerſa ratione, vt peccatorem.

*An Deus æqualiter diligat omnia.* R. Ex parte actus amandi æqualiter, quia ſemper idem; ſed ex parte boni voliti amato aliqua magis amat. Hinc vnum melius altero, quia amor eſt cauſa bonis licet amor vt eſt eſſentia Dei non eſt maior, vel minor, & æquali cura omnia gubernat, id eſt ſapientia, & bonitate. *Art. 3.*

*Art.* 4. *An Deus ſemper magis amet meliora?* ℞. Sic, quia eis vult maius bonum, ideſt cauſat.

✝ Deus magis amauit Chriſtum, quam genu; humanum, vel totum mundum, quia licet Chriſtus ſit datus pro genere humano, tamen ex hoc euaſit glorioſus. Item Deus magis amat naturam humanam vnitam Chriſto, quam Angelos, quia melior, ſed non eam aſſumpſit, quia melior, ſed quia magis indigebat. Item qui habet maiorem gratiam, eſt magis dilectus, quam pœnitens. Item eſt præſumptio iudicare quis plus amatur à Deo.

## QVÆSTIO XXI.
## De Iuſtitia, & Miſericordia Dei.

*Art.* 1. AN *in Deo ſit iuſtitia*. ℞. Eſt diſtributiua dans omnibus ſecundum dignitatem; non commutatiua, quia à nullo accipit.

*Art.* 2. *An iuſtitia Dei ſit veritas*. ℞. Sic, quia omnia ordinat ſecundum ſuam ſapientiam, quæ eſt regula, & dicitur veritas.

*Art.* 3. *An miſericordia competat Deo*. ℞. Sic ſecundum affectum, non ſecundum paſſionem. Item hæc eſt iuſtitiæ plenitudo, & non è contra.

*Art.* 4. *An in omnibus operibus Dei ſit miſericordia, & iuſtitia*. ℞. Sic, quia ſemper eſt effectus bonitatis Dei, & iuſtum.

## QVÆSTIO XXII.

### De Prouidentia Dei.

AN *prouidentia Deo conueniat.* ℞. Sic, quia ratio ordinis rerum in finem; quæ eſt prouidentia, eſt in mente Dei. Item in Deo non eſt prouidentia reſpectu ſui ipſius, quia in eo nihil eſt ordinabile in finem, cum ſit finis omnium. *Art.* 1.

✠ Deus non conſiliat in dubijs, ſed præcipit ad finem. Item ratio ordinis eſt æterna, ſed executio in tempore, ideſt, gubernatio.

*An omnia ſint ſubiecta diuinæ prouidentiæ.* ℞. Sic, & in particulari. *Art.* 2.

✠ Caſus, & fortuna eſt reſpectu cauſæ particularis, & non vniuerſalis, ideſt, Dei, quem nihil poteſt ſubterfugere, qui permittit mala, ne bonum impediatur totius. Item ſe extendit ad neceſſaria. Item ad opera libera hominis. Item ſpecialius prouidet de hominibus, quam de bobus, &c.

*An Deus immediatè omnibus prouideat.* ℞. Sic, vt eſt ordo immediatè rerum ad finem, ſed vt eſt executio ordinis, facit per media, quæ eſt gubernatio, & hoc non ex neceſſitate, ſed ex ſua bonitate communicat. *Art.* 3.

*An prouidentia imponat neceſſitatem rebus prouiſis.* ℞. Non omnibus, ſed neceſſarijs neceſſariò, contingentibus contingenter, quia perfectio vniuerſi requi- *Art.* 4.

rit omnes gradus entium, & prouidentia Dei non corrumpit naturas rerum; & tamen prouidentia Dei nũquam fruſtratur, & ordo eſt immobilis etiam, vt aliquę res contingenter eueniant.

## QVÆSTIO XXIII.

### De Prædeſtinatione.

*Art. 1.* AN *omnes prædeſtinentur à Deo.* ℞. Sic quia deſtinat homines ad finem ſupranaturalem, vltimum. Angeli fuerunt prædeſtinati. Item prædeſtinatio non eſt reuelanda prædeſtinatis, ne fiant negligẽtes, & præſciti deſperent.

*Art. 2.* *An prædeſtinatio aliquid ponat in prædeſtinato.* ℞. Non, quia eſt pars prouidentiæ, quæ eſt ratio in prouidente, ſed executio, quæ dicitur vocatio, & magnificatio, paſſiuè eſt in prædeſtinatis, actiuè in Deo, vt in gubernatore.

*Art. 3.* *An Deus aliquem hominem reprobet.* ℞. Sic, quia eſt diuinæ prouidentiæ aliquos à ſuo fine, ideſt, beatitudine deficere, quod eſt reprobare. Item reprobare non eſt ſola præſcientia, ſed dicit voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam, & inferendi pœnam damnationis, ſicut prædeſtinatio includit voluntatem dandi gratiam, & gloriam.

✠ Deus amat omnes quoad aliquod bonum, non quoad omne bonum. Item prædeſtinatio eſt cauſa gloriæ, & mediorum, reprobatio non eſt cauſa culpæ, ſed dere-

lictio-

lictionis à Deo,& pœnæ futuræ, culpa eſt à nobis. Item reprobus non poteſt ſaluari, eſt impoſſibilitas conditionalis, non abſoluta; & contra prædeſtinatus non poteſt damnari.

*An prædeſtinati eligantur à Deo.* ℞. Sic, quia vult eis finem, ergo eligit ab alijs, & amat. Item in Deo dilectio cauſat bonum, & præcedit electionem; in nobis contrà, præcedit electio amorem, quia diligimus ex bono præexiſtenti. Art. 4.

✝ Communicatio bonitatis diuinæ in communi fit ſine electione, ſed communicatio huius boni non eſt ſine electione. Item prædeſtinatio eſt ab æterno, & eorum, quæ non erant electio. Item Deus vult omnes ſaluos fieri antecedenter, non conſequenter.

*An præſcientia meritorum ſit cauſa prædeſtinationis.* ℞. Non, ſed totum quod eſt à nobis in bono vſu gratiæ eſt effectus prædeſtinationis, ſiue ſint merita præcedentia, ſiue ſubſequentia. Item vnus effectus prædeſtinationis poteſt eſſe cauſa alterius effectus. Item non eſt ratio in creatura, cur hos eligat, illos non, licet manifeſtetur iuſtitia, & miſericordia Dei, nec eſt iniquitas in Deo, quia effectus prędeſtinationis, non ex debito, ſed ex gratia datur. Art. 5.

*An prædeſtinatio ſit certa.* ℞. Sic, ideſt, certiſſimè conſequitur ſuum effectum, nec ideò imponit neceſſitatem, quæ eſt pars prouidentiæ, quæ (vt dixi) non imponit neceſſitatē cauſis liberis proximis. Art. 6.

✠ Prædeſtinatus poteſt mori in peccato mortali, ſed nō vt prædeſtinatus, eſt enim impoſſibile, ſic poteſt amittere coronam ex merito gratiæ, non ex prædeſtinatione. Item in ſenſu compoſito Deus non poteſt non prædeſtinare quem prædeſtinauit, licet abſolutè poſſet,

*Art. 7.* *An numerus prædeſtinatorum ſit certus.* ℞. Deo eſt certus, quia facit ad bonum vniuerſi, ſecus prædeſtinatio eſſet incerta: imò, & corruptibilium eſt certus numerus ſoli Deo cognitus. Item pauciores ſaluantur, quia beatitudo excedit ſtatum communē naturæ, præſertim corruptæ per peccatum originale, & in hoc apparet magna miſericordia Dei, quod aliquos erigat, à qua plurimi decidunt.

*Art. 8.* *An prædeſtinatio poſſit iuuari precibus ſanctorum.* ℞. Quoad effectum ſic, & Deus præuidit, non aliter, ſed non iuuatur ordinatio Dei. Item quoad effectum non poteſt impediri, quia cauſæ ſecundæ non agunt vltra ordinem cauſæ primæ.

## QVÆSTIO XXIV.

### De Libro Vitæ.

*Art. 1.* A*N liber vitæ ſit idem quod prædeſtinatio.* ℞. Sic, & eſt metaphora, ſicut electi milites ſcribuntur in libro. Item reproborum non eſt liber mortis, quia reiecti nō ſcribuntur in libro. Item liber vitę differt à prędeſtinatione ratione, quia importat notitiam prædeſtinationis.

*An*

*An liber vitæ ſit ſolum reſpectu vitæ gloriæ*. ℞. Sic, quia prædeſtinatio reſpicit finem, ſed gratiam vt ordinatur ad gloriam. Art. 2.

*An aliquis deleatur de libro viuentium*. ℞. Prædeſtinati non; præſciti, qui ſunt in gratia, & in libro vitæ, ſecundum quid, ſic. Art. 3.

## QVÆSTIO XXV.

### De Diuina potentia.

AN *in Deo ſit potentia*. ℞. Eſt actiua, non paſſiua, quia eſt actus perfectus, & actus huius potentiæ eſt eſſentia Dei, nec diuiditur à potentia: hæc potentia eſt principium effectus, & non actionis, quia actio eſt ipſa Diuina eſſentia. Item non diſtincta à ſcientia, & voluntate, niſi ratione principij. Art. 1.

*An potentia Dei ſit infinita*. ℞. Sic, quia eſſentia agens eſt infinita. Item hæc potentia non ordinatur ad finem, ſed ipſa potius eſt finis. Art. 2.

*An Deus ſit omnipotens*. ℞. Sic, quia eſſentia infinita. Item contradictoria non poſſunt fieri, quia ſunt non entia. Art. 3.

*An Deus poſſit facere quod præterita non fuerint*. ℞. Non, quia eſt contradictio. Item Deus poteſt auferre omnem corruptionem à muliere corrupta, ſed non quod non fuerit corrupta. Art. 4.

*An Deus poſſit facere, quæ non facit*. ℞. Sic, imò de potentia abſoluta poteſt facere Art. 5.

cere quæ non præſciuerit ſe facturum, ſed non faciet.

*Art.* 6. *An Deus poſſit facere meliora quæ fecit.* ℞. Subſtantialiter non, quia ſpecies ſunt vt numeri, accidentaliter ſic. Item poteſt alias res his meliores facere. Item humanitas Chriſti, fruitio Dei, beata Virgo Mater Dei non poteſt fieri melior, quia propter Deum, & habent quandam dignitatem infinitam.

## QVÆSTIO XXIV.

### De Diuina Beatitudine.

*Art.* I. *AN beatitudo Deo competat.* ℞. Sic, quia eſt perfectiſſimus, & intelligens, ſimplex, & ſine merito.

*At.* 2. *An Deus dicatur beatus ſecundum intellectum.* ℞. Sic, quia operatio intellectus eſt perfeictiſſima, & in Deo differt ratione, non re.

*Art.* 3. *An Deus ſit beatitudo alicuius beati.* ℞. Obiectiuè ſic, ſed Deus eſt beatitudo formalis ſui ipſius, quia actus intelligendi eſt increatus.

*Art.* 4. *An in Dei beatitudine includatur omnis beatitudo.* ℞. Sic eminenter.

DE

# DE TRINITATE.

## QVÆSTIO XXVII.
### De proceſſione diuinarum perſonarum.

AN *proceſſio ſit in diuinis*. ℟. Sic, per emanationem interiorem ab intra: ſicut intellectus humanus intelligens producit aliquod intra ſe procedés ex vi intellectionis, quod eſt verbum cordis; & ſic Filius, & Spiritus ſanctus non ſunt tanquam effectus à cauſa, quia nõ eſſet Deus, contra Arium; nec vt cauſa procedit in effectum contra Sabellium. Art. 1.

† Quod procedit ab extra debet eſſe diuerſum, ſed non quod ab intra, imò quantò perfectius procedit, tantò magis eſt vnum cum eo, à quo procedit, vt in Deo infinitè.

*An aliqua proceſſio in diuinis dicatur generatio*. ℟. Sic, illa filij, quia procedit à principio coniuncto vitali per modum intelligibilis actionis, ſecũdum rationem ſimilitudinis; nam conceptio intellectus eſt ſimilitudo rei intellectæ in eadem natura; & ideò eſt idem eſſe, & intelligere; & hæc generatio in Deo non dicit mutationem, vt in creaturis, & verbum Dei eſt ipſa ſubſtantia Dei; ideò filius, non ſic noſtrum. Art. 2.

*An in diuinis præter generationem verbi* Art. 3.

*bi ſit alia proceſſio.* ℞. Sic, Spiritus ſanĉti, qui eſt alius à Filio ſecundum actionem immanentem voluntatis ſecundum quam amatum eſt in amante, ſicut intellectũ in intelligente, licet aliæ naturæ creaturæ habeant vnum modum tantum communicandi; non ſic Deus, quia quicquid eſt in Deo, eſt Deus, & ſic per quamlibet proceſſionem ab intra communicatur diuina natura.

✠ Licet in Deo intellectus, & voluntas ſint idem, ſed quia amor non procedit niſi à conceptione intellectus, ideò proceſſio amoris habet diſtinctionem ordinis, vel originis à proceſſione verbi in Diuinis.

Art. 4. 1. *An proceſſio amoris in diuinis ſit generatio.* ℞. Non, quia in ea non attenditur proceſſio ſimilitudinis, ſed impellentis in rem volitam.

✠ Spiritus ſanctus procedit in ſimilitudine naturæ, quia eſt vnum cum natura diuina, ſed non ex vi proceſſionis. Item dicitur ſpiratio, quia eſt proceſſio ſpiritus.

*An in Deo ſint plures proceſſiones, quàm duæ.* ℞. Non, quia duæ tantum actiones immanentes, intelligere, & velle, nec eſt verbum ex verbo.

## QVÆSTIO XXVIII.

### De Relationibus Diuinis.

Art. 1. AN *in Deo ſint aliquæ relationes reales.* ℞. Sic; ſecus Pater, & Filius non diſtin-

ſtinguerentur realiter, ſed ratione tantum, quæ eſt hæreſis Sabellij. Item quando reſpectus vnius ad alium eſt in natura rei, & relatio realis, vt quando quid procedit à principio eiuſdem naturæ, ita vt procedens, & id, à quo procedit ſint eiuſdem ordinis, vt in diuinis. Item quando reſpectus eſt tantum in ipſa appreheñſione rationis conferentis vnum alteri, eſt relatio rationis tantum.

✠ Ad aliquid in Deo non prædicatur ſecundum rationem inhærentiæ, quia nihil in Deo inhæret, ſed per modum ad aliud ſe habentis, *& ſunt in eadem ſubſtantia*. Item in Deo nõ eſt relatio realis ad creaturas, ſed eſt realis creaturæ ad Deum.

*An relatio in Deo ſit idem quod ſua eſſentia.* ℟. Sic realiter, quia relatio vt eſt accidens habet ineſſe ſubiecto ſicut accidentia; vt relatio propriè, & formaliter refertur ad aliud, ſed in Deo non eſt accidens in ſubiecto, & ſic habet eſſe eſſentiæ, & non differt ab ea realiter, ſed differt ab eſſentia ratione, quia relatio dicit reſpectum ad ſuum õppoſitum, eſſentia verò, non, quæ cum ſit infinita non poteſt comprehendi aliquo nomine. Art. 2.

*An relationes, quæ ſunt in Deo realiter adinuicem diſtinguantur.* ℟. Sic, non ſecundum rem abſolutam, ideſt, eſſentiam, ſed ſecundum rem relatiuam, ſecus non eſſet Trinitas realis, & vbi ſunt relationes realiter oppoſitæ ibi eſt diſtinctio realis relatiuè. Art. 3.

✠ Quæ vni eidem ſunt eadem, ſunt &

inter ſe, quando re, & ratione, ſed non ſic relationes in Deo. Item bonitas, & potentia non opponuntur, ergo non diſtinguuntur.

Art. 4. *An in Deo ſint quatuor relationes reales, Paternitas, Filiatio, Spiratio, Proceſſio.* ℞. Sic, quia duæ proceſſiones ab intra, & in qualibet duo oppoſita; nam ex operatione ad extra non ſurgit relatio realis in Deo.

✠ In Deo intellectus, & intellectum, voluntas, & volitum, ſunt vnum, & idem & inter hęc non poſſunt eſſe relationes reales, in nobis ſic. Item in nobis actus intellectus multiplicatur in infinitum etiam relationes intellectæ, in Deo, non, quia vnico actu omnia intelligit.

## QVÆSTIO XXIX.

### De Perſonis Diuinis.

Art. 1. DE *definitione perſonæ.* ℞. Perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia: Nam licet particulare reperitur in quolibet genere, tamen indiuiduum reperitur ſpecialius in genere ſubſtantiæ, ſic hypoſtaſis, quia prima ſubſtantia indiuiduatur per ſe ipſam, accidens per ſubiectum, ſed indiuiduum ſpecialius, & perfectius eſt in ſubſtantia rationali, & dicitur perſona.

✠ Anima ſeparata non poteſt dici hypoſtaſis, ſeu ſubſtantia indiuidua, quia eſt pars ſpeciei.

An

*An perſona ſit idem quod hypoſtaſis ſubſiſtentia, & eſſentia.* ℞. Sic in rationali, ſed quandoq; hypoſtaſis dicitur eſſentia, ſed addit principium indiuiduans. *Art. 2.*

*An nomen peſona ſit ponendum in diuinis.* ℞. Sic, & perfectiori modo, quia perſona ſignificat perfectiſſimum in natura, & non conuenit Deo quantum ad id à quo impoſitum eſt nomen, ſed quantum ad id, ad quod ſignificandum imponitur; ſicut indiuiduum, vt dicit incõmunicabilitatem; ſubſtantia, vt eſt ſubſiſtere per ſe, in ſcriptura non eſt nomen perſonæ, ſed ſignificatum. *Art. 3.*

*An perſona ſignificet relationem.* ℞. In diuinis ſic per modum ſubſtantiæ, quia ibi non eſt diſtinctio, niſi per relationes originis, quæ relatio non eſt vt inhærens ſubiecto, ſed eſt ipſa eſſentia; & ſic perſona dicit ſubſiſtens, & ſicut deitas eſt Deus, ſic paternitas diuina eſt Deus Pater. Alij aliter exponunt: perſona in communi, quatenus dicitur de Deo, Angelis, & hominibus non includit relationem; nec ideò dicitur æquiuocè. *Art. 4.*

## QVÆSTIO XXX.
### De pluritate perſonarum in Diuinis.

AN *ſint ponendæ plures perſonæ in diuinis.* ℞. Sic, quia plures relationes, quas perſonæ ſignificant. *Art. 1.*

✝ In definitione perſonæ ponitur ſubſtan-

ſtantia, non vt ſignificat eſſentiam, ſed ſuppoſitum, & ſic non tres eſſentiæ. Item in diuinis proprietates abſolutæ non opponuntur, ideò non conſtituunt perſonas, relatiuæ ſic. Item tantus eſt Pater, quanta Trinitas, niſi per intellectum numerus abſtrahatur non vt eſt in re.

*Art. 2.* *An in Deo ſint plures perſonæ, quam tres.* ℟. Tres tantum, quia tres relationes tantum opponuntur, & conſtituunt, Paternitas, filiatio, ſpiratio paſſiua, ſeu proceſſio, quia actiua non opponitur, vt conſtituat, vt pater, & filius ſint conſtituti, à quibus non ſeparatur ſpiratio quæ licèt ſit relatio, non eſt tamen proprietas, quæ vni conueniat.

✠ In Deo eſt vna tantum operatio, quæ eſt eius eſſentia.

*Art. 3.* *An termini numerales ponant aliquid in diuinis.* ℟. Solum addunt negationem.

✠ Multitudo in creaturis ponit aliquid, quia eſt ſpecies quantitatis, in Deo nihil, quia eſt tranſcendentalis.

*Art. 4.* *An nomen perſonæ poſſit eſſe commune tribus perſonis.* ℟. Sic, quia eſt eis commune eſſe perſonam, non vt genus, vel ſpecies, ſed vt indiuiduum vagum, & hæc communitas non eſt rei, ſed rationis, ſecus eſſet vna perſona trium, ſicut vna eſt eſſentia.

✠ Licet perſona ſit incommunicabilis, tamen ipſe modus exiſtendi incommunicabiliter, poteſt communicari.

QVÆ-

# QVÆSTIO XXXI.

## De his, quæ ad vnitatem, vel pluralitatem pertinent in Diuinis.

DE *nomine Trinitatis*. Rℓ. In diuinis eſt vtendum nomine Trinitatis, quia determinat: nomen Trinitas in Deo quaſi trium vnitas, ideſt ſignificat numerum perſonarum vnius eſſentię, & non relationes, vnde pater non dicitur Trinitas, nec tamen in Deo eſt triplicitas, quæ ſignificat proportionem inæqualitatis. Item Trinitas non eſt trina, quia non ſunt tria ſuppoſita Trinitatis, vt non dicitur Deus eſt trinus, ergo tria ſunt ſuppoſita deitatis. *Art. 1.*

*An filius ſit alius à patre*. Rℓ. Sic, quia alius maſculinè dicit ſuppoſitum, ſeu perſonam, vel hypoſtaſim. *Art. 2.*

† Filius eſt alius, ſed non diuerſus à Patre, quia diuerſitas dicit diſtinctionem ſubſtantiæ, nec dicitur differre, quia importat diſtinctionem formæ, nec alienus, quia dicit diſſimilem, nec aliud, quia dicit eſſentiam; & contra, dicimus ſunt vnum, & non vnus.

*An in diuinis ſit dicenda dictio ſolus*. Rℓ. Sincategorematicè, ideſt vt dicit ordinem prædicati ad ſubiectum ſic, vt ſolus Deus eſt æternus, & excludit alia, ſed categorematicè, ideſt, vt dicit ordinem ad ſuppoſitum, non, quia diceret ſolitarium, vel ſolitu- *Art. 3.*

litudinem in Deo , ideſt , ſine perſonis .

✝ Deus eſt ſolus quamuis eſſent beatis vt homo in horto dicitur ſolus .

✝ Solus Deus eſt Pater , ſi prædicat perſonam , eſt vera , ſi relationem, eſt falſa, quia alij etiam ſunt Patres,ſed nõ vniuocè . Item ſolus Deus creat , eſt vera , ergo ſolus Pater, eſt falſa, ſicut ſolus homo eſt animal rationale, ergo ſolus Socrates, eſt falſa .

Art. 4. *An dictio excluſiua ſolus poſſit adiungi termino perſonali*. R. Solus Pater eſt Deus, ſi categorematicè ſumatur , quia facit patrem ſolitarium , eſt falſa ; ſi ſincategorematicè , vt excludat à forma ſubiecti ; eſt vera , ſed impropria , ideſt , ille cum quo nullus alius eſt pater , eſt Deus ; ſi excludat alium maſculinum à prædicato, eſt falſa, ſi excludat aliud neutrum, eſt vera, quia filius eſt alius à patre, non aliud.

✝ Cum dicitur te ſolum Deum verum , non intelligitur de perſona patris, ſed de tota Trinitate , ſed ſolus excludit aliud ; non alias perſonas . Item nemo nouit filium , niſi pater , non excluditur filius, & Spiritus ſanctus propter eſſentiæ vnitatẽ ꝑ Sic tu ſolus altiſſimus, cum ſancto Spiritu, in gloria Dei Patris, ideſt, tres.

QVÆ-

# QVÆSTIO XXXII.

## De Cognitione diuinarum perſonarum.

AN *Trinitas diuina poſſit cognoſci per naturalem rationem*. Rx. Non, eſt enim impoſſibile, quia naturaliter non cognoſcimus Deum, niſi per creaturas, ideſt, vt eſt principium illarum; ſed hoc pertinet ad vnitatem eſſentiæ, non ad diſtinctionem perſonarum. Item quæ ſunt fidei excedunt rationem humanam, ergo, &c. Item quæ ſunt fidei apud fideles ſunt tractanda per auctoritates, apud alios ſufficit defendere non eſſe impoſſibile, & ſi quis inducet rationes, non cogentes infideles irrident. Art. 1.

✝ Philoſophi non cognouerunt Trinitatem per propria, ſed per quædam attributa eſſentialia, quæ appropriantur perſonis.

*An ſint ponendæ notiones in diuinis*. Rx. Sic, ideſt, proprietates, vt Paternitas, vt ſciamus quo ſunt vnum, ideſt, Deitate; & quo plures, ideſt, proprietatibus Paternitate, Filiatione, &c. Item Deus refertur ad creaturas vnica relatione, quia illa eſt vnius rationis, ſed Patris ad Filium, & Spiritum ſanctum ſunt diuerſæ rationis. Illa eſt rationis, hæ ſunt reales. Item notiones in diuinis ſunt reales, ſed ponuntur non vt res, ſed vt rationes, quibus cognoſcuntur perſonæ. Item non Art. 2.

dici-

dicitur Paternitas creat, ſed Paternitas eſt æterna, & propter identitatem dicitur Paternitas eſt Deus.

*Art. 3.* *An ſint quinque notiones.* ℞. Sic. Innaſcibilitas, Paternitas, Filiatio, communis ſpiratio, proceſſio, quia notio eſt propria ratio cognoſcendi perſonas diuinas, quæ attenduntur ſecundum originem, & ſecundum modos, à quo alius, & qui ab alio procedit, & ſic reſpectu Patris, qui eſt à nullo, eſt innaſcibilitas; vt alius eſt ab alio, Filij generatio, Spiritus ſancti communis ſpiratio, & Spiritus ſancti proceſſio, & ſic non eſt par ratio de relationibus; nam innaſcibilitas, non eſt ratio, ſed negatio, & ſic quatuor relationes ſunt quatuor proprietates dempta communi ſpiratione; quæ non conuenit vni perſonæ, & tres ſunt proprietates perſonales conſtituentes perſonas.

✠ Deus non poteſt dici quintus, ſicut & trinus, quia notiones non ſignificant vt res, ſed vt rationes. Item plures proprietates vnius perſonæ non differunt realiter, quia ſola oppoſitio facit diſtinctionem realem.

*Art. 4.* *An liceat opinari contrariè de notionibus.* ℞. Licet, ſi nihil contra fidem ſequatur, quia notiones directè non pertinent ad finem, nec aliquid eſt ab Eccleſia determinatum.

QVÆ-

# QVÆSTIO XXXIII.
## De Perſona Patris.

AN *competat Patri eſſe principium.* ℞. Sic, quia à Patre procedit alius, & eſt principium totius Deitatis, & nomen principium in diuinis non ſignificat prioritatem, ſed originem. *Art. 1.*

✝ Græci indifferenter vtuntur nomine cauſæ, & principij, ſed latini tantum principij, quia communius, & quia cauſa videtur dicere diuerſitatem ſubſtantiæ, & dependet vna ab altera. Item Pater eſt principium, ſed Filius, & Spiritus ſanctus non ſunt principiati, quia non minores, &c.

*An Pater ſit nomen propriè diuinæ perſonæ.* ℞. Sic, quia ſignificat paternitatem, qua Pater diſtinguitur ab alijs. *Art. 2.*

✝ In diuinis relatio eſt perſona ſubſiſtẽs. Item generatio ſignificat rem in fieri, paternitas complementum generationis, ideò melius paternitas. Item generatio, & paternitas quantum ad modum ſignificandi per prius dicuntur de creaturis, ſed quantum ad rem ſignificatam per prius de Deo, vbi eſt idem eſſe.

*An nomen Pater in diuinis per prius dicatur pro vt ſumitur perſonaliter, quam eſſentialiter.* ℞. Sic, quia æternum; ſed ad creaturas, ideſt, eſſentialiter in tempore, ibi ſimpliciter, hic ſecundum quid dicitur, & licet ſit commune in ſe, tamen reſpectu noſtri eſt poſt. *Art. 3.*

*An*

*An eſſe ingenitum ſit proprium Patris.* ℞. Sic, quia non ab alio, ideſt innaſcibilitas.

## QVÆSTIO XXXIV.

### De Perſona Filij.

*Art.* 1. AN *Verbum in diuinis ſit nomen perſonale.* ℞. Propriè ſic, quia Filius: non loquimur de metaphorico.

*An Verbum ſit proprium nomen Filij.* ℞. Sic, quia emanatio ab intellectu Dei eſt generatio ſubſiſtens.

*Art.* 2. *An in nomine verbi ſit reſpectus ad creaturas.* ℞. Sic, quia Pater vnico actu intelligit ſe, & creaturas, quæ eſt actio immanens ab æterno, nec verbum procedit à creaturis. Item ideæ ſunt multæ, & non eſt perſonale nomen.

## QVÆSTIO XXXV.

### De Imagine.

*Art.* 1. AN *imago in diuinis dicatur perſonaliter.* ℞. Sic, quia ex alio procedit ei ſimilis, & in Deo eſt perſona. Item impropriè dicitur imago Trinitatis, ad cuius ſimilitudinem facti ſumus.

*Art.* 2. *An nomen imaginis ſit proprium Filij.* ℞. Sic, licet Græci dicant Spiritum ſanctum eſſe imaginem Patris, & Filij, quod non inuenitur in ſcriptura, nec procedit vt verbum.

QVÆ-

## QVÆSTIO XXXVI.

## De Perſona Spiritus ſancti.

*AN hoc nomen Spiritus ſancti ſit proprium alicuius perſonæ diuinæ.* ℞. Sic, quia procedit per modum amoris, qui propriè impellit, & mouet voluntatem amantis in amatum, licet hoc nomen ex ſe conueniat tribus perſonis, quando ſumitur pro duabus dictionibus, ſed quando pro vna ponitur pro relatiuo. *Art.* 1.

*An Spiritus ſanctus procedat à Filio.* ℞. Sic, quia diſtinguitur perſonaliter per relationes oppoſitas, contra Græcos. *Art.* 2.

*An Spiritus ſanctus procedat à Patre per Filium.* ℞. Sic, quia Filius habet à Patre, quod ab eo procedit Spiritus ſanctus; ergo per eum, & immediatè, vt eſt à Patre, mediatè vt eſt à Filio, & reſpectu virtutis non eſt medium, quia eſt vna virtus ſpirans, ſed reſpectu perſonarum, ſed æqualiter ab vtroque, nec Filius eſt prius Spiritu ſancto, ſed omnes coæterni, & inter Patrem, & Filium non eſt ordo virtutis, ſed ſuppoſitorum, & ſic Filius non per Patrem. *Art.* 3.

*An Pater, & Filius ſint vnum principium Spiritus ſancti.* ℞. Sic, quia in eſſe principium non opponitur relatiuè, & ſic, & virtus ſpiratiua eſt vna, ſed duo ſuppoſita, & ſunt vnũ principium ſpirans in confuſo, ſed duæ ſpirantes perſonæ, ſed non duo ſpiratores, propter vnã ſpirationem. *Art.* 4.

# QVÆSTIO XXXVII.
## De Nomine Spiritus ſancti, qui eſt amor.

*Art.* 1. AN *amor ſit proprium nomen Spiritus ſancti.* ℞. Sic, ſi ſumatur non eſſentialiter pro actu amandi, ſed perſonaliter per eo, quod procedit per modum amoris, eſt proprium Spiritus ſancti, & penuria vocum vtimur hac voce Amor pro perſona procedente, & per diligere, ſpirare, quod eſt nomen notionale, ſicut dicere, vel generare.

✠ In Spiritu ſancto qui eſt Amor vt portatur habitudo Patris ad Filium, & contrà, dicitur nexus, & medius, ſed ſecundum originem non eſt nexus, vel medius, ſed tertia perſona procedens ab vtroque.

*Art.* 2. *An Pater, & Filius diligant ſe Spiritu ſancto.* ℞. Si diligere ſumatur notionaliter ſic, quia diligere eſt ſpirare amorem, ſicut intelligere producere verbum, & florere producere flores, ſic Pater, & Filius, ſed ſi diligere ſumatur eſſentialiter, tunc Pater, & Filius non diligunt ſe Spiritu ſancto, ſed ſua eſſentia. Item Pater diligit ſe, Filium, Spiritum ſanctum, & creaturas Spiritu ſancto notionaliter, quia ly diligere importat non ſolum productionem, ſed perſonam productam per modum amoris.

QVÆ-

## QVÆSTIO XXXVIII.
### De Nomine Spiritus ſancti, quod eſt donum.

AN *Donum ſit nomen perſonale.* ℞. Sic, quia eſt à Patre, & donabile creaturæ rationali, non meritis creaturæ. *Art.* 1.
☩ Tripliciter dicitur aliquid eſſe alicuius, vel identicè, & ſic donum non diſtinguitur à dante, ſed ab eo, cui datur, & ſic Spiritus ſanctus dat ſe; vel vt poſſeſſio, & eſt quid creatum; vel ſecundum originem tantùm, & ſic Filius eſt Patris, & Spiritus ſanctus eſt vtriuſque, & ſic diſtinguitur à Patre perſonaliter.

*An donum ſit proprium nomen Spiritus ſancti.* ℞. Sic, ſi ſumatur perſonaliter, quia ex vi originis dicitur tale, ſicut Filius propriè dicitur Imago, ſi ſumatur Filius perſonaliter, quanquam etiam Spiritus ſanctus eſt ſimilis Patri. *Art.* 2.

## QVÆSTIO XXXIX.
### De Perſonis ad eſſentiam relatis.

AN *in diuinis eſſentia ſit idem quod perſona.* ℞. Realiter ſic, ſed perſonæ inter ſe diſtinguuntur realiter. *Art.* 1.
☩ In creaturis diſtinctio ſuppoſitorum non eſt per relationes, quia non ſunt ſubſiſtentes, ſed per eſſentialia principia.

Item ſufficit diſtinctio rationis vt aliquid affirmetur de eſſentia, quod negetur de perſonis, & contrà. Item rebus diuinis nomina imponuntur, ſed ſecundum modum noſtrum. vt ſuppoſitum, non quod ibi ſit aliqua ſuppoſitio.

*Art.2.* *An ſit dicendum tres perſonas eſſe vnius eſſentiæ.* ℞.Sic,ſicut etiam vna eſſentia eſt trium perſonarum.

*Art.3.* *An nomina eſſentialia prædicentur ſingulariter de tribus perſonis.* ℞.Sic,quia ſignificant per modum ſubſtãtiæ:adiectiua verò nomina per modum accidentis in creaturis, & ideò per modum ſuppoſiti:ideò pluraliter; ideò poſſumus dicere tres perſonæ,vel tres ſapientes, vel tres æterni ſunt vnus Deus, & ſunt tres habentes deitatem, ſed non tres Dij, quia Deus dicitur ſubſtantiuè.

*Art.4.* *An nomina eſſentialia concreta poſſint ſupponere pro perſona.* ℞. Sic, vt Deus de Deo, ſicut homo ſignificat humanitatem in ſuppoſito. Item Deus quandoque ratione formæ ſignificatæ, ideſt, Deitatis conuenit eſſentiæ vt Deus creat; aliquando pro vna perſona, vt Deus generat;aliquando pro duabus, vt Deus ſpirat; vel pro tribus,vt ſoli Deo honor.

✝ Nomen Deus per ſe ſupponit pro natura communi, ſed ex adiuncto terminatur eius ſuppoſitio ad perſonam, vt Deus generat, ideſt Pater, nec ſunt plures Dij. Item hæc propoſitio Pater genuit ſe Deum, eſt falſa, quia refertur ad diuinam eſſentiam. Pater genuit alterum ſe,eſt impro-

propria, ideſt, ſimilem. Item Deus genuit Deum, qui non eſt Deus Pater, eſt vera; ſed qui eſt Deus Pater, eſt falſa.

*An nomina eſſentialia in abſtracto ſignificata poſſint ſupponere pro perſona.* ℞. Non, quia ex veritate propoſitionis non ſolum ſufficit conſiderare rem ſignificatam, ſed etiam modum ſignificandi, & ſic Deus & eſſentia licet ſint idem ſecundum rem, tamen non ſecundum modum, quia Deus ſignificat eſſentiam, vt in habente, & ſic generat perſonam, ſed eſſentia in abſtracto, ſignificat vt forma abſtracta. Item eſſentia non generat ſe ipſam, quod eſſet, ſi generaret, & natura diuina in Filio non generaretur, quia eſt eadem numero in vtroque. Item, eſſentia eſt res generans, ſi ſupponit pro perſona, eſt vera, ſi pro eſſentia, eſt falſa. Item Pater eſt principium totius deitatis, non quia eam generat, & ſpirat, ſed quia generando, & ſpirando eam communicat. *Art. 5.*

*An perſonæ poſſint prædicari de nominibus eſſentialibus.* ℞. Sic, ſicut nomina notionalia, vt Deus eſt vna Trinitas. Item eſſentia eſt tres perſonæ ſic Deus eſt tres perſonæ, quia Deus per ſe ſupponit pro eſſentia. *Art. 6.*

✠ Homo eſt omnis homo, eſt falſa, quia homo per ſe ſupponit pro perſona, & ex adiuncto pro natura communi, ſed Deus ſtat pro natura. Item in diuinis non eſt vniuerſale, vel ſingulare: vnde ſicut hæc propoſitio eſt per ſe vera Pater eſt Deus, ſic iſta Deus eſt Pater.

*Art.7.* *An nomina eſſentialia ſint applicanda perſonis.* ℞. Fuit conueniens vt Trinitas, quæ demonſtrari non poteſt per aliqua magis manifeſta, vt ſunt eſſentialia, declararetur, & dicitur appropriatio, non quod ſint propria alicuius perſonæ.vt potentia attribuitur Patri,ſapientia Filio.

*Art.8.* *An conuenienter à ſacris doctoribus eſſentialia ſint attributa perſonis.* ℞.Sic,quia intellectus noſter conſiderat Deum ſecundum modum, quem ſumit à creaturis, & ſic æternitas datur Patri, quia à nullo eſt, ſpecies Filio per ſimilitudinem, & vſus, ideſt frui Spiritui ſancto. Item Patri vnitas, Filio æqualitas, Spiritui ſancto connexio.

✝ Virtus non datur Filio, & Spiritui ſancto,vt dicit potētiam,ſed vt dicit id, quod à virtute procedit.

## QVÆSTIO XL.

### De Perſonis in comparatione ad relationes,ſiue proprietates.

*Art.1.* AN *relatio ſit idem quod perſona.* ℞. Sic,quia in Diuinis,quod eſt, & quo eſt, non differunt, ſed Pater paternitate eſt Pater. Item relatio in diuinis, vt eſt quædam res, eſt ipſa eſſentia, & eſt actio eſt idem quod perſona,ſicut eſſentia eſt in Deo,& eſt Deus.

✝ Proprietas & perſona ſunt idem re, ſed differunt ratione,& multiplicato vno, non multiplicatur aliud.

✝ Diui-

✠ Diuina ſimplicitas excludit omnem compoſitionem formæ, & materiæ, ſubiecti, & accidentis, vnde abſtractum, & concretum ſunt idem in Deo, vt Deus, & Deitas. Item proprietates diuidunt, & diſtinguũt perſonas, ſed non eſſentia, quia illæ ſignificant per modum formæ in ſuppoſito, hæc per modum identitatis.

*An perſonæ diſtinguantur per relationes.* Art. 2.
℞. Sic tanquam per aliquid intrinſecum, non ſic per originem, quia eſt via.

*An abſtractis per intellectum relationibus à perſonis, adhuc remaneat hypoſtaſis.* Art. 3.
℞. Non, quia his conſtituuntur, ſecus de proprietatibus non perſonalibus, vt ingenitus, ſpirans, &c.

*An actus notionales præintelligantur proprietatibus.* Art. 4. ℞. Sic ſecundum noſtrum modum intelligendi, quia ſunt viæ.

## QVÆSTIO XLI.

## De Perſonis in comparatione ad actus notionales.

AN *actus notionales ſint attribuendi perſonis*. ℞. Sic neceſſariò, quia origo, qua diſtinguuntur perſonæ, aſſignatur per actus aliquos, qui ſi deſignãt ordinem originis vnius ab altero, ſunt notionales; qui verò dicũt ordinem ad creaturas ſunt eſſentiæ. Art. 1.

✠ Paſſio vt generari, non datur Deo, niſi ſecundum modum ſignificandi.

*An actus notionales ſint voluntarij*. Art. 2.

℞. Natura,& non voluntas eſt principium diuinæ perſonæ contra Arrium, ſed voluntas eſt cauſa creaturæ, ſed concomitanter, ſic vt Pater voluntate generat Filium,non vt principio.

✝ Spiritus ſanctus procedit per modum voluntatis, quia eſt amor, tamen procedit neceſſariò,quia naturaliter Deus Pater amat ſe ipſum.

*Art. 3.* *An actus notionales ſint de aliquo.* ℞. Sic, quia Filius eſt de ſubſtantia Patris, quæ eſt indiuiſibilis, quam Pater generando totam transfundit in Filium, & ſolum remanſit diſtinctio originis Item Filius non eſt ex nihilo, quia eſſet factus, nec eſſet propriè Filius. Item qui ex nihilo ſunt facti dicuntur Filij Dei metaphoricè per ſimilitudinem ad Filium Vnigenitum, & adoptiui.

✝ Filius natus de Patre. Ly De; ſignificat principium conſubſtantiale generans,non materiale, & cum dicitur Filius genitus de eſſentia Patris, ſignificat vt à principio formali, ſed eſſentia non generat. Item non poteſt dici tres perſonæ de eſſentia diuina, quia non eſſet principium diſtinctionis. Item ſcriptura loquitur de ſapientia creata, & de Spiritu creato, vt de vento,& aere.

*Art. 4.* *An in diuinis ſit potētia reſpectu actuum notionalium.* ℞. Sic,quia potentia eſt principium actus, vt generandi, & ſpirandi.

✝ Et hæc potentia ad actus notionales non dicitur per reſpectum ad perſonas

factas

factas, ſed procedentes. Item in diuinis eſt poſſibile, quod non opponitur neceſſario, quia ſupponeret potentiam paſſiuam, quæ non eſt in Deo, ſed continetur ſub neceſſario.

*An potentia generandi ſignificet relationem, & non eſſentiam.* Art. 5. ℞. Potentia generandi ſignificat in recto naturam diuinam, in obliquo relationem, quia eſt id, quo Pater generat, ideſt, natura diuina, & ex obliquo proprietatem perſonalem, non tamen ſignificat ipſam relationem principij, quia non eſt relatio, ſed eſt id, quo agens agit, & in diuinis ſunt idem re, non ratione. *Item potentia in recto eſt communis tribus, in obliquo non.*

*An actus notionales ad plures perſonas terminari poſſint.* Art. 6. ℞. Non, ſed per modum verbi ad Filium per modum amoris ad Spiritum ſanctum. Item Filius non habet potentiam actiuam generandi, ſed paſſiuam, & quia immaterialiter.

## QVÆSTIO XLII.

### De æqualitate, & ſimilitudine diuinarum perſonarum ad inuicem.

AN *æqualitas habeat locum in diuinis.* Art. 1. ℞. Sic, quia ibi non eſt maius, nec minus, ergo æqualitas, ideſt in eſſentia, ſeu perfectione formæ, ſeu naturæ, non in effectibus formæ, vt eſt eſſe, operatio,

& ſic eſt æqualitas in Patre, Filio, & Spiritu ſancto, eadem æternitas, magnitudo, potentia. Item Pater eſt æqualis, & ſimilis Filio, quia in eſſentia, ſed non æquatur, vel ſimilatur Filio, quia diceretur aliquid per modum motus, ſed Filius æquatur Patri, quia accipit à Patre, & Pater non à Filio. Item æqualitas non eſt ſolum relatio, ſed dicit etiam diſtinctionem perſonarum, quia nihil eſt ſibi ipſi æquale, & vnitatem eſſentiæ, in qua perſonæ ſunt æquales.

*Art. 2.* *An perſona procedens ſit coæterna ſuo principio, vt Filius Patri.* ℞. Sic, quia Pater non generat Filium voluntate, vel actione ſucceſſiua: idem de Spiritu ſancto. Item Pater ſemper generat, & Filius generatur, & Spiritus ſanctus ſpiratur, & generatio Filij non incipit, nec eſt in nunc temporis, ſed in æternitate, & melius dicitur Filius ſemper natus, quam naſcitur.

*Art. 3.* *An in diuinis perſonis ſit ordo naturæ.* ℞. Non, quia eſſet prioritas, ſed eſt ordo originis, ideſt, hic ab altero, licet aliquo modo dici poſſit ordo naturæ, & melius quam ordo eſſentiæ.

*Art. 4.* *An Filius ſit æqualis Patri ſecundum magnitudinem.* ℞. Sic, & ab æterno, quia magnitudo ſignificat tantum perfectionem naturæ, nec fuit perfectus ſucceſſiuè. Itẽ æqualitas, vel ſimilitudo in diuinis eſt ſecundum eſſentiam, non relationem. Item Paternitas eſt dignitas Patris, quæ dignitas eſt abſoluta pertinens ad eſſentiam,

tiam,& ſic nulla dignitas eſt in Patre,quæ non ſit in Filio, ſic de Filiatione in Filio.

*An Filius ſit in Patre, & è conuerſo*. ℞. Art. 5. Sic ſecundum eſſentiam, relationem, & originem, quia Pater eſt ſua eſſentia,ſicut Filius, & vnum correlatiuum eſt in alio ſecundum intellectum, & proceſſio verbi non eſt quid extra, ſed manet in dicente, & quod verbo dicitur, in verbo continetur.

✠ Quæ in creaturis ſunt non ſufficienter repræſentant ea, quæ Dei ſunt. Item Pater, & Filius *non ſunt oppoſita ſecundum eſſentiam, & ideò vnus poteſt eſſe in alio ſecundum eſſentiam*,& relationem.

*An Filius ſit æqualis Patri ſecundum potentiam*. ℞. Sic, quia eadem eſſentia à Patre communicatur Filio. Art. 6.

## QVÆSTIO XLIII.
## De miſſione diuinarum perſonarum.

AN *alicui perſonæ conueniat mitti*. ℞. Sic, prout miſſio importat habitudinem proceſſionis ſecundum originem, vel vt incipit nouo modo eſſendi in alio, & ſic Filius eſt miſſus à Patre, vt nouo modo eſſet in mundo per aſſumptionem carnis. Art. 1.

✠ In diuinis miſsio per originem eſt ſecundum æqualitatem, & non minoritatem, quia non per imperium, aut conſi-

lium. Item miſſio in Diuinis eſt ſine ſeparatione à mittente, quia non incipit eſſe, vbi non erat, nec deſinit eſſe vbi erat, ſed habet ſolam diſtinctionem originis, nec per motum localem.

*Art. 2.* *An miſſio ſit æterna, vel temporalis tantum.* ℞. Generatio, & ſpiratio ſunt ab æterno, ſed miſsio, & datio in diuinis dicuntur temporaliter, quia ſignificant perſonam diuinam haberi ab aliqua creatura, vel nouo modo eſſe in ea, & ſic Filius ab æterno proceſsit, vt ſit Deus, temporaliter vt ſit homo. Item miſsio includit proceſsionem æternam, ſed addit effectum temporalem, ideo dicitur temporaliter.

*Art. 3.* *An miſſio inuiſibilis diuinæ perſonæ ſit ſolum ſecundum donum gratum faciens.* ℞. Sic, ideſt, Spiritus ſancti. Item eſt per eſſentiam, potentiam, & præſentiam in omnibus rebus, ſed in homine eſt vt cognitum in cognoſcente, & amatum in amante, quod fit per gratiam, & ſic Deus in eo inhabitat, vt in templo ſuo. Item gratia non eſt cauſa, ſed diſpoſitio ad Deum habendum. Item Filius licet per alios effectus poſsit cognoſci, tamen non nos inhabitat, niſi per gratiam gratum facientem. Item gratia gratis data eſt ſignum gratiæ gratum facientis, & ſi daretur tale ſignum ſolum, non daretur ſimpliciter Spiritus ſanctus, ſed cum determinatione, vt ſpiritus propheticus.

*Art. 4.* *An Patri conueniat mitti.* ℞. Non, quia non eſt ab alio, licet in nobis habitet per gratiam.

An

*An Filio conueniat inuiſibiliter mitti.* *Art. 5.*
℞. Sic, ſicut, & Spiritui ſancto, quia mitti inuiſibiliter per gratiam dicit originem ab alia perſona, & nouum modum habitandi illius perſonæ, ſed Pater licet habitat per gratiam, tamen non eſt ab alio.

✝ Licet omnia dona vt dona attribuuntur Spiritui ſancto, tamen aliqua, vt quæ pertinent ad intellectum appropriantur Filio. Item miſsio Spiritus ſancti, qui eſt amor, eſt ſecundum modum charitatis, quia anima ei aſsimilatur, ſed Filij non ſecundum intellectum, ſed ſecundum affectum, quo anima prorumpit in amorem, & inflammat affectum.

*An miſſio inuiſibilis fiat ad omnes, qui ſunt participes gratiæ.* *Art. 6.* ℞. Sic, quia ſanctificat, & ibi eſt nouo modo perſona.

✝ Etiam fuit facta ad Patres veteris teſtamenti, etiam ad beatos in principio beatitudinis, & mox per aliquas reuelationes, ſed Chriſto fuit facta in principio incarnationis, non poſtea.

*An Spiritui ſancto conueniat viſibiliter mitti.* *Art. 7.* ℞. Sic, & fuit conueniens, vt homo per viſibilia, inuiſibilia Dei cognoſcat.

✝ Spiritus ſanctus vt miſſus non eſt minor Patre, quia illa ſigna non aſſumpſit hypoſtaticè vt Filius. Item has creaturas tota Trinitas fecit, ſed ad demonſtrandum vnam perſonam, licet inter perſonas non ſit diuerſitas; & illa ſigna fuerunt formata ab Angelis, vt ſignificarent perſonam, non Angelos. Item ad Patres anti-

antiquos non fuit facta miſsio proprie,id-eſt, ad attendendam inhabitationem perſonarum, ſed viſibiles apparitiones perſonarum.

*Art.* 8. *An aliqua perſona mittatur niſi ab ea, à qua procedit æternaliter.* ℞. Si perſona mittens intelligatur vt principiũ effectus, tota Trinitas mittitur; ſi ſicut principium perſonæ,quæ mittitur,tunc non niſi à perſona à qua procedit.

## QVÆSTIO XLIV.

### De Proceſſione creaturarum à Deo, & de omnium entium prima cauſa.

*Art.* 1. AN *ſit neceſſarium omne ens eſſe creatum à Deo.* ℞. Sic, quia non ſunt ſuum eſſe vt eſt Deus, ſed participant eſſe à Deo.

*Art.* 2. *An materia prima ſit creata à Deo.* ℞. Sic, quia eſt ens, & per emanationem à principio vniuerſali, & creatur non ve actus,ſed vt pars compoſiti.

*Art.* 3. *An cauſa exemplaris ſit aliquid extra Deum.* ℞. Non, quia Ideæ ſunt in Deo, ſed in creaturis ſunt quædam exemplaria.

*Art.* 4. *An Deus ſit cauſa finalis rerum.* ℞. Diuina bonitas eſt finis omnium rerum à qua communicata eſt perfectio creaturæ; omnia appetunt Deum, quia appetunt aliquod bonum,quod eſt participatiò Dei

quo-

quocunque appetitu; Deus eſt cauſa finalis, & efficiens.

## QVÆSTIO XLV.

## De modo Emanationis rerum à primo principio, ſiue de creatione.

AN *creare ſit ex nihilo facere.* ℞. Sic, quia creatio eſt totius entis à primo agente:ly:ex,ideſt,non ex aliquo. *Art.* 1.

*An Deus poſſit aliquid creare.* ℞.Sic,quia eſt cauſa totius entis, ergo ex nihilo, ſed in emanatione cauſæ particularis, ex nihilo nihil fit, & creatio non eſt mutatio proprie, & vbi non eſt motus, eſt ſimul fieri, & factum eſſe, & inter nihil, & ens non eſt infinitum medium. *Art.* 2.

*An creatio ſit aliquid in creatura.* ℞.Sic ſicut generatio in genito,& eſt relatio ad creatorem realis: creatio actiua eſt eſſentia diuina cum relatione rationis ad creaturam. Item creatio in re creata eſt creatura,quæ eſt terminus eius.Item accidentis non eſt creatio. *Art.* 3.

*An creari ſit proprium compoſitorum, & ſubſiſtentium.* ℞.Propriè ſic,quia exiſtunt: omnia accidentia concreantur, quia coexiſtunt. *Art.* 4.

*An ſolius* Dei *ſit creare.* ℞. Sic, quia creatura non poteſt dare ſimpliciter eſſe, nec poteſt eſſe inſtrumentum creationis, quia nihil diſponitur quod præexiſtat. *Art.* 5.

† Sub-

✝ Subſtantiæ immateriales non poſſunt producere ſimiles ſibi, quia facerent ſe ipſas, & creare requirit virtutem infinitã.

*Art.6.* *An creare ſit proprium alicuius perſonæ.* ℞. Non, ſed Trinitatis, quia eſſentiale.

✝ Sicut natura diuina eſt in tribus ordine quodam, ſic virtus creandi, quæ in Patre non eſt ab alio, in Filio à Patre per intellectum, ideò dicitur Pater creare per Filium, & per amorem, qui eſt Spiritus ſanctus, & varij effectus tribuuntur perſonis ratione attributorum. Item licet quilibet effectus Dei procedat à quolibet attributo, tamen datur vni, cum quo conuenit, vt ordinatio ad ſapientiam, iuſtificatio ad miſericordiam, creatio ad potentiam.

*Art.7.* *An in creaturis neceſſe ſit inuenire veſtigium Trinitatis.* ℞. Sic, quia veſtigium repræſentat ſolam cauſalitatem cauſæ, non formam, ſed in creaturis eſt eſſe repræſentans Patrem; eſt forma, ideſt, Filium, eſt ordo, ideſt, amorem Spiritus ſancti.

*Art.8.* *An creatio admiſceatur in operibus naturæ, & artis.* ℞. Non, & formæ non creantur, quia non ſubſtituuntur, ſed concreantur.

## QVÆSTIO XLVI.
### De principio durationis creaturarum.

*Art.1.* A*N vniuerſitas creaturarum ſemper fuerit.* ℞. Non, quia non ab æterno,

no, ſed liberè à Deo in tempore.

*An mundum incepiſſe ſit articulus fidei.* *Art.* 2.
℟. Sic, & demonſtrari non poteſt.

*An creatio rerum fuerit in principio tem-* *Art.* 3.
*poris.* ℟. Sic, ideſt, ſimul cum tempore, vel ante omnia, vel in Filio.

## QVÆSTIO XLVII.
### De diſtinctione rerum in communi.

AN *rerum multitudo, & diſtinctio ſit* *Art.* 1.
*à Deo.* ℟. Sic, quia bonitas Dei, quam communicauit creaturis non ſufficienter repræſentatur per vnam, & hæc diſtinctio non à materia, nec ab Angelo, quia ſunt creaturæ.

*An inæqualitas rerum ſit à Deo.* ℟. Sic, *Art.* 2.
quia ſapientia Dei eſt cauſa inæqualitatis propter perfectionem vniuerſi.

*An ſit vnus mundus tantum* ℟. Sic vni- *Art.* 3.
tate ordinis, & ſi eſſent plures repugnaret ratione finis.

## QVÆSTIO XLVIII.
### De diſtinctione rerum in ſpeciali.

AN *malum ſit natura quadam.* ℟. Nó, *Art.* 1.
ſed eſt abſentia boni, & per ſe non pertinet ad perfectionem mundi, ſed per accidens.

*An malum ſit in rebus.* ℟. Sic, ſicut & *Art.* 2.

cor-

Digitized by Google

corruptio, & vt deficiunt à bono. Item melius eſt in toto eſſe malum, non in parte.

*Art. 3.* *An malum ſit in bono, ſicut in ſubiecto.* ℞. Sic priuatiuè, non negatiuè, & non vt pars, vel proprietas.

*Art. 4.* *An malum corrumpat totum bonum.* ℞. Non pro vt eſt ſubiectum mali, ſed aliquam formam.

*Art. 5.* *An malum ſufficienter diuidatur in pœnam & culpam.* ℞. Sic in voluntarijs, & non eſt ſola negatio, ſed priuatio.

*Art. 6.* *An habeat plus de ratione mali pœna, vel culpa.* ℞. Culpa, quia pœna datur ad vitandum culpam.

## QVÆSTIO XLIX.

### De Cauſa Mali.

*Art. 1.* A*N bonum poſſit eſſe cauſa mali.* ℞. Sic, quia defectus boni eſt à cauſa impediente, quæ eſt ens, ſed materialis, non formalis.

*Art. 2.* *An Deus ſit cauſa mali.* ℞. Non, quia non habet defectum in actione, ſed eſt cauſa corruptionis, per accidens in naturalibus, vel in pœnis.

*Art. 3.* *An ſit vnum ſummum malum, quod ſit cauſa mali.* ℞. Non, quia non datur per eſſentiam malum, & tolleret omne bonum.

QVÆ-

# QVÆSTIO L.
## De ſubſtantia Angelorum abſolutè.

AN *Angelus ſit incorporeus*. ℞. Sic,& perfectè repræſentat Deum,qui intelligendo, & volendo facit omnia. *Art.* 1.

✠ Angeli ſunt circumſcripti terminis eſſentię,quod conuenit omni creato,& non terminis corporis.

*An Angelus ſit compoſitus ex materia,& forma*. ℞. Non, quia operatio Angeli eſt tātum immaterialis,ideſt,intelligere, quia ſolum intelligit abſtracta à materia. *Art.* 2.

✠ Determinans, & determinatum in Angelo ſunt idem, ſed differunt ratione,non tamen eſt actus purus, quia eſt in potentia.

*An Angeli ſint in magno numero*.℞.Sic, quia perfectiora excedunt in magno numero imperfectiora, & ſic Angeli materialia,ſecundum Dei velle. *Art.* 3.

*An Angeli differant ſpecie*. ℞. Sic, quia differunt ordine, nec habent materiam,& ſpecies ſumitur ſecundum diuerſos gradus naturæ intellectiuæ, & magis, & minus cauſatæ ex formis diuerſorum graduum variant ſpeciem, ſecus ex remiſſione. *Art.* 4.

*An Angeli ſint incorruptibiles*. ℞. Sic, quia carent materia, & operatio eius eſt æterna,ideſt,intelligunt æternum. *Art.* 5.

QVÆ

## QVÆSTIO LI.
## De Comparatione Angelorum ad corpora.

*Art.* 1. AN *Angeli habeant corpora naturaliter ſibi vnita.* ℞. Non, & natura intellectualis per ſe non requirit corpus, niſi per accidens.

*Art.* 2. *An Angeli aſſumant corpora.* ℞. Sic aliquandò, quia videntur viſione corporali, & repræſentantur in corpore moto, & corpus non eſt ex igne, ſed ex aere condenſato, qui poteſt colorari, vt patet in nubibus.

*Art.* 3. *An Angelus in corpore aſſumpto exerceat opera vitæ.* ℞. Non, ſed opera communia cum non viuentibus, vt eſt motus, locutio, quæ eſt ſenſûs quidam, & non eſt propria locutio, nec propriè comedit, ſed Chriſtus reſurgens verè comedit.

## QVÆSTIO LII.
## De Comparatione Angelorum ad locum.

*Art.* 1. AN *Angelus ſit in loco.* ℞. Sic æquiuocè oper operationem, ſeu contactum virtutis, nec continetur à loco, ſed è contra; ſicut anima continet corpus.

*Art.* 2. *An Angelus poſſit eſſe in pluribus locis ſimul.*

*ſimul*. ℞. Non, quia eſt per virtutem finitam cui locus comparatur vt vnus. Licet Angelus moueat totum cœlum, tamen non eſt in toto cœlo, quia ſe applicat vni parti. Item Angelus eſt definitiuè in loco.

*An plures Angeli poſſint eſſe ſimul in eodem loco*. ℞. Non, quia non poſſunt eſſe duæ cauſæ cõpletæ vnius effectus, & Dæmon, & anima in eodem corpore non eſt eodem modo, quia anima eſt vt forma, Angelus vt cauſa mouens. *Art. 3.*

## QVÆSTIO LIII.

### De motu locali Angelorum.

AN *Angelus poſſit moueri localiter*. ℞. Sic æquiuocè, quia ſucceſſiuè poteſt tangere diuerſa loca. *Art. 1.*

*An Angelus tranſeat per medium*. ℞. In motu continuo ſic, in non continuo, non. *Art. 2.*

*An motus Angeli ſit in inſtanti*. ℞. Non, quia ſunt duo nunc, & eſt prius & poſterius, & motus Angeli non eſt ſecundum quantitatem virtutis, ſed ſecundum determinationem voluntatis, nec pendet à motu cœli. *Art. 3.*

## QVÆSTIO LIV.

### De Cognitione Angelorum.

AN *intelligere Angeli ſit eius ſubſtantia*. ℞. Non, imò nec eſſe eſt ſubſtan- *Art. 1.*

ſtantia creaturæ, ſed Deus ſolus eſt ſua ſubſtantia, quia eſt actus purus, & eſt ſuum eſſe, & ſuum agere.

✠ Intellectus agens eſt ſua actio per concomitantiam, non per eſſentiam.

*Art.2.* *An intelligere Angeli ſit eius eſſe*. ℞. Nō, & licet ſit eadem forma, qua eſt, & intelligit; ſed non eadem ratione eſt principiū eſſendi, & intelligendi.

*Art.3.* *An potentia intellectiua Angeli ſit eius eſſentia*. ℞. Non, ſicut in nulla alia creatura.

*Art.4.* *An in Angelis ſit intellectus agens, & poſſibilis*. ℞. Non, quia non habet phantaſmata, vt nos, nec ſunt in potentia, ſed in eis eſt naturalis ſcientia.

*Art.5.* *An in Angelis ſit ſola intellectiua cognitio*. ℞. Sic, quia carent corpore, & metaphoricè aliqua eis attribuuntur.

## QVÆSTIO LV.

### De medio cognitionis Angelicæ.

*Art.1.* AN *Angeli cognoſcant omnia per ſuam ſubſtantiam*. ℞. Non, quia eſt ſolius Dei, ſed per ſimilitudines ſuperadditas. Nam eſſentia Angeli eſt terminata, & intellectus eſt aptus intelligere omnes res: ergo eget alijs, vt intelligat.

*Art.2.* *An Angelus intelligat per ſpecies à rebus acceptas*. ℞. Non, ſed per ſpecies ei connaturales à Deo datas. Item cognitio Angeli eſt indifferens ad diſtans, & propin-

quum

quum ſuum locum. Item mouetur localiter, non ad cognoſcendum, ſed ad agendum in loco.

*An ſuperiores Angeli intelligunt per ſpecies magis vniuerſales, quam inferiores.* *Art.* 3.
℟. Sic, & per pauciores, vt ſint ſimiliores Deo.

## QVÆSTIO LVI.

### De cognitione Angelorum ex parte rerum immaterialium.

AN *Angelus cognoſcat ſeipſum.* ℟. Sic per ſuam ſubſtantiam, nec eſt in potentia ad ſe intelligendum, & ſic non patitur, nec mouetur. *Art.* 1.

*An vnus Angelus alium cognoſcat.* ℟. Sic per ſpecies impreſſas intentionales, & ſi Deus crearet nouum Angelum, nouam ſpeciem etiam alijs infunderet. *Art.* 2.

*An Angelus per ſua naturalia poſſit Deũ cognoſcere.* ℟. Poteſt habere aliquam cognitionem de Deo, ſicut homo, quia imago Dei eſt impreſſa in natura Angeli, ſed non cognoſceret eſſentiam Dei, quàm nulla ſimilitudo repræſentat. *Art.* 4.

## QVÆSTIO LVII.

### De cognitione Angeli reſpectu rerum materialium.

AN *Angeli cognoſcant res materiales.* ℟. Sic per ſpecies in ipſis exiſtentes *Art.* 1.

&

& res ſunt in Angelis ſecundum eſſe intelligibile.

*Art.2. An Angeli cognoſcant ſingularia.* ℞. Sic, quia cuſtodiunt homines, & cognoſcunt vniuerſalia, & particularia vna ſola vi intellectiua.

*Art.3. An Angelus cognoſcat futura.* ℞. Futurum in ſuo eſſe non, niſi Deus, ſed Angelus per coniecturam, at homo in ſuis cauſis, vel Deo reuelante.

*Art.4. An Angelus cognoſcat cogitationes cordis.* ℞. Non, nec alterius Angeli, ſed ex effectu, vt homo, & voluntas hominis non eſt ei ſubiecta.

*Art.5. An Angelus cognoſcat myſteria gratiæ.* ℞. Naturaliter non, ſupernaturaliter ſic, ſed non omnia, nec æqualiter, ſed inferior illuminatur à ſuperiore Myſterium Incarnationis in generali fuit omnibus Angelis á principio reuelatum.

## QVÆSTIO LVIII.

## De modo cognitionis Angelicæ.

*Art.1.* AN *intellectus Angeli aliquandò ſit in potentia, aliquandò in actu.* ℞. Angeli circa ea, quæ ſunt in verbo, ſemper ſunt in actu, quia eſt beatitudo circa ea, quæ naturaliter cognoſcunt: non ſunt in potentia reſpectu habitus, quia habent ſpecies, ſed reſpectu actus; ſed circa ea, quæ habẽt per reuelationem ſunt in potentia reſpectu habitus, ideſt, vt diſcant.

*An*

*An Angelus poſſit ſimul multa intellige-* *Art.* 2.
*re.* ℞. Sic, quæ repræſentantur vnica ſpecie, ſed non, ſi diuerſis cognitione beatifica cognoſcunt omnia ſimul, quia in vnica ſpecie, ideſt, eſſentia diuina.

*An Angeli cognoſcant diſcurrendo.* ℞. *Art.* 3.
Non, quia non ex vno ad aliud procedunt, licet vnum per aliud cognoſcant.

*An Angeli intelligant diuidēdo, & com-* *Art.* 4.
*ponendo.* ℞. Non, quia cognoſcunt omnia attributa in prima apprehenſione obiecti.

*An in intellectu Angeli poſſit eſſe falſum.*
℞. Non per ſe quoad naturalia, ſed quoad ſupernaturalia in malis Angelis ſic, & *Art.* 5.
per accidens, quia peruerſa volūtate ſubducunt intellectum in bonis, non qui ſecundum Deum.

*An in Angelis ſit cognitio matutina, &* *Art.* 6.
*veſpertina.* ℞. Sic, quia in verbo res eſt matutina, in ſeipſis veſpertina.

*An cognitio matatina, & veſpertina ſit* *Art.* 7.
*vna.* ℞. In modo videndi ſunt duo, licet obiecto ſint vnum.

## QVÆSTIO LIX.

### De voluntate Angelorum.

AN *in Angelo ſit voluntas.* ℞. Sic, quia *Art.* 1.
appetunt bonum ſub ratione boni, & vbi eſt intellectus, eſt voluntas.

*An in Angelo voluntas differat ab intel-* *Art.* 2.
*lectu.* ℞. Sic, quia voluntas Angeli eſt tantum bonorum, intellectus etiā malorum.

[illegible] habet [illegible] ma cum [illegible] rationem [illegible] n Age- [illegible] est [illegible]

[illegible] concepi- [illegible]

[illegible] X.

[illegible]

[illegible] & Sic, [illegible] ergo, [illegible] ad co- [illegible]

[illegible] & Sic. [illegible] non est [illegible]

[illegible] natura- [illegible] ubi [illegible]

[illegible] di- [illegible] quia fi- [illegible] conne- [illegible] in alijs, [illegible] natura- [illegible] amo- [illegible] natura-

* Ly:

✝ Ly: ſicut ſeipſam non intelligitur ſecundum æqualitatem, ſed ſecundum ſimilitudinem. Item Dæmon naturaliter amat naturam alterius, ſed odit diuerſitatem iniuſtitia.

*An Angelus naturaliter diligat Deum pluſquam ſeipſum.* ℞.Naturaliter ſic, quia inclinatur ad ſummum bonum, & vt à quo eſſe Angeli dependet, & in quod inclinatur, vt bonum ſuum; licet Angeli mali ratione effectus odiſſe dicantur. *Art. 5.*

## QVÆSTIO LXI.

### De productione Angelorum in eſſe naturæ.

AN *Angeli habeant cauſam ſui eſſe.* ℞.Sic quia ſunt facti, & eorum eſſe non eſt eſſentia. *Art. 1.*

*An ſint producti à Deo ab æterno.* ℞. Non, quia facti. eſt de fide. Angeli non ſunt ſub tempore, vt eſt numerus motus cœli, ſed ſub æuo. *Art. 2.*

*An ſint creati ante mundum corporeum.* ℞. Non, quia ſunt pars mundi; contrarium non eſt erroneum, ſed Græcorum. Deus non eſt pars vniuerſi, ſed ſupra totum: quia in ſe totum præhabet. *Art. 3.*

*An ſint creati in cœlo Empyreo.* ℞. Sic, non quod in eſſe, & fieri pendeant à cœlo, ſed quia ſunt nobiliores, ideò in cœlo. *Art. 4.*

*Art.3.* *An in Angelo ſit liberum arbitrium.* ℞.Sic, quia, qui habet intellectum, habet iudicium liberum. Eſt electio, non cum conſilio, ſed per ſubitam acceptationem veritatis: Et eſt nobiliore modo in Angelo, quam in homine, quia intellectus eſt nobilior.

*Art.4.* *An in Angelis ſit iraſcibilis, & concupiſcibilis.* ℞. Non, quia non habent ſenſum, niſi metaphoricè.

## QVÆSTIO LX.

### De amore, & dilectione Angelorum.

*Art.1.* AN *in Angelo ſit amor naturalis.* ℞.Sic, quia eſt cognitio naturalis, ergo, & dilectio, ſeu inclinatio naturalis ad cognitum.

✝ Amor charitatis non eſt naturalis.

*Art.2.* *An in Angelo ſit dilectio electiua.* ℞.Sic. quia meretur, & amor naturalis non eſt meritorius ſine diſcurſu.

*Art.3.* *An Angelus diligat ſe dilectione naturali, & electiua.* ℞.Sic vtraque, quia vult ſibi bonum vtroque amore.

*Art.4.* *An vnus Angelus naturali dilectione diligat alium, ſicut ſeipſum.* ℞. Sic, quia ſimilis, & ſunt vnum genere; ſed vt conuenit cum alio, non in natura, ſed in alijs, & ab eo differt, non amat amore naturali; ſed alio, vt homo diligit ciuem amore politico, conſanguineum naturali.

✝ Ly:

✝ Ly: ſicut ſeipſam non intelligitur ſecnndum æqualitatem, ſed ſecundum ſimilitudinem. Item Dæmon naturaliter amat naturam alterius, ſed odit diuerſitatem in iuſtitia.

*An Angelus naturaliter diligat Deum plusquam ſeipſum.* ℞. Naturaliter ſic, quia inclinatur ad ſummum bonum, & vt à quo eſſe Angeli dependet, & in quod inclinatur, vt bonum ſuum; licet Angeli mali ratione effectus odiſſe dicantur. *Art. 5.*

## QVÆSTIO LXI.

## De productione Angelorum in eſſe naturæ.

AN *Angeli habeant cauſam ſui eſſe.* ℞. Sic, quia ſunt facti, & eorum eſſe non eſt eſſentia. *Art. 1.*

*An ſint producti à Deo ab æterno.* ℞. Non, quia facti. eſt de fide. Angeli non ſunt ſub tempore, vt eſt numerus motus cœli, ſed ſub æuo. *Art. 2.*

*An ſint creati ante mundum corporeum.* ℞. Non, quia ſunt pars mundi; contrarium non eſt erroneum, ſed Græcorum. Deus non eſt pars vniuerſi, ſed ſupra totum: quia in ſe totum præhabet. *Art. 3.*

*An ſint creati in cœlo Empyreo.* ℞. Sic, non quod in eſſe, & fieri pendeant à cœlo, ſed quia ſunt nobiliores, ideò in cœlo. *Art. 4.*

# QVÆSTIO LXII.

## De perfectione Angelorum in eſſe gratiæ, & gloriæ.

*Art.* 1. AN *fuerint in ſua creatione beati*. ℞. Non, in ſupranaturali; ſed in naturali, non tamen per diſcurſum, ſed ſtatim, quæ conſiſtit in contemplatione Dei.

*Art.* 2. *An indiguerint gratia ad hoc vt conuerterentur ad Deum*. ℞. Sic, quia erat ſupra vires naturæ diligere Deum, vt beatificantem, de quo loquimur, ſed naturaliter amabant, vt cauſam ſui eſſe.

*Art.* 3. *An Angeli ſunt creati in gratia*. ℞. Probabiliter ſic, tamen potuerunt recedere à Deo, quia erant liberi.

*Art.* 4. *An Angelus creatus meruerit ſuam beatitudinem*. ℞. Sic, vt homo; quia beatitudo excedit naturam ſuam.

*Art.* 5. *An Angelus ſtatim poſt vnum actum meriti, habuerit beatitudinem*. ℞. Sic, ſicut anima è corpore ſeparata, ſi non ſit impedita.

✝ Actus meritorius, & beatificus non poſſunt eſſe ſimul cum differant vt perfectum, & imperfectum, ſed intercedunt duo inſtantia, quæ ſecundum diuerſos actus, non ſecundum tempus ſumuntur.

*Art.* 6. *An ſint conſecuti gratiam, & gloriam ſecundum quãtitatem ſuorum naturalium*. ℞. Sic, quia gratia, & gloria dantur ſecundum conatum, vt Angelus toto conatu

tu fertur in Beatitudinem non ſic homini, quia impeditur.

*An in Angelis beatis remaneat cognitio naturalis.* ℟. Sic, & etiam dilectio, quia beatitudo non tollit naturam, & poſſunt eſſe ſimul. *Art.* 7.

*An Angelus beatus poſſit peccare.* ℟. Nō, ſed ſicut homo vult bonum in communi, ſic beatus Deum. *Art.* 8.

*An Angeli beati poſſint proficere in beatitudine.* ℟. Non, quia non ſunt viatores: poſſunt habere gaudium accidentale, ſed non merentur. *Art.* 9.

## QVÆSTIO LXIII.

### De Angelorum malitia quoad culpam.

*An malum culpa poſſit eſſe in Angelis.* *Art.* 1. ℟. Sic, quia in eis virtus creata poteſt deficere à rectitudine actus; non tamen peccauit Angelus ex ignorantia, ſed in electione conuertendo ſe ad bonum ſuum, non cum debito ordine, & menſura, quod fit ſine ignorantia, & non eſt ex parte rei, ſed electionis.

*An in Angelo poſſit eſſe tantum peccatum ſuperbia, & inuidia.* ℟. Primum peccatum Angeli ſecundum affectum non eſt, niſi ſuperbia, & inuidia, quia eſt ſpiritualis, & doluit de bono Dei, appetendo ſuam ſingularem excellentiam. Item in Dæmone poſſunt eſſe omnia peccata quantum ad reatum, quia homines impellunt ad om- *Art.* 2.

nia peccata, vt impediant bonum humanum.

*Art.3.* *An Diabolus appetierit eſſe vt Deus.* ℞. Sic, ſed non per æqualitatem, quia ſciebat eſſe impoſſibile, & optaſſet deſinere Angelum, quod erat ſuum eſſe, ſicut ſi Aſinus optaſſet eſſe Equus; ſed appetijt eſſe Deum, per ſimilitudinem, non in quantum potuit aſſimilari, quia non erat peccatum, ſed in eo, in quo non eſt aptus aſſimilari, quod eſt peccatum. Item peccatum Angeli vel fuit, quia finem ad quem naturaliter poterat peruenire appetijt, vt vltimum; vel quia voluit gloriam non ex gratia, ſed quaſi debitam ſuæ naturæ, & ſic voluit beatitudinem per ſe, quod ſoli Deo conuenit, & ſic ſupra ſe.

*Art.4.* *An aliqui Dæmones ſint naturaliter mali.* ℞. Non, quia naturaliter inclinantur in bonum vniuerſale, ſed voluntariè ſunt mali.

☩ Doloſitas in Vulpe non eſt mala Vulpi, ſed alijs, quia illi eſt ad victum ſagaciter quærendum neceſſaria.

*Art.5.* *An Diabolus fuerit malus in primo inſtanti ſuæ creationis per culpam propriæ voluntatis.* ℞. Non, quia operatio incipiens cum eſſe rei tribuitur agenti, & ſic Deus eſſet cauſa peccati, quod eſt error: potuit tamen mereri in primo inſtanti, quia meritum eſt à Deo. Item omnes Angeli in primo inſtanti meruerunt, ſed Dæmones non ſunt ſtatim beatificati, quia mortificauerunt meritum, præcedens, pecca-

to,

to; & ita impedimentum poſuerunt. Item Diabolus peccauit ab initio ſui peccati, quia nunquam ceſſauit peccare.

*An inter creationem, & lapſum Angeli fuerit aliqua mora.* ℞. Sic, quia Dæmon poſt primum inſtans ſuæ creationis peccauit. Art. 6.

✝ Inter duo inſtantia in operatione Dæmonum non datur medium, quia ſumuntur penes operationes: vnde in prima operatione omnes fuerunt boni, in ſecunda ſunt diſtincti. Item Angelus habet liberum arbitrium inflexibile poſt electionem, homo non.

*An Angelus ſupremus inter peccantes fuerit ſupremus inter omnes.* ℞. Sic, quia in eo fuit maior occaſio. Art. 7.

*An peccatum primi Angeli fuerit occaſio peccandi alijs.* ℞. Sic, non cogens, ſed inducens, ſed ſimul, quia non fuit mora peccandi. Art. 8.

*An tot peccauerint, quot permanſerunt.* ℞. Plures permanſerunt, quia peccatum eſt contra naturalem inclinationem. & fuerunt de quolibet ordine. Art. 9.

## QVÆSTIO LXIV.

### De pœna Dæmonum.

AN *intellectus Dæmonis ſit obtenebratus per priuationem cognitionis omnis veritatis.* ℞. In cognitione naturali non. cognitio gratuita ſpeculatiua fuit diminuta, quia non reuelantur multa de diuinis. Art. 1.

ſtantia creaturæ, ſed Deus ſolus eſt ſua ſubſtantia, quia eſt actus purus, & eſt ſuum eſſe, & ſuum agere.

† Intellectus agens eſt ſua actio per concomitantiam, non per eſſentiam.

*Art.2.* *An intelligere Angeli ſit eius eſſe.* ℞. Nō, & licet ſit eadem forma, qua eſt, & intelligit; ſed non eadem ratione eſt principiũ eſſendi, & intelligendi.

*Art.3.* *An potentia intellectiua Angeli ſit eius eſſentia.* ℞. Non, ſicut in nulla alia creatura.

*Art.4.* *An in Angelis ſit intellectus agens, & poſſibilis.* ℞. Non, quia non habet phantaſmata, vt nos, nec ſunt in potentia, ſed in eis eſt naturalis ſcientia.

*Art.5.* *An in Angelis ſit ſola intellectiua cognitio.* ℞. Sic, quia carent corpore, & metaphoricè aliqua eis attribuuntur.

## QVÆSTIO LV.

## De medio cognitionis Angelicæ.

*Art.1.* AN *Angeli cognoſcant omnia per ſuam ſubſtantiam.* ℞. Non, quia eſt ſolius Dei, ſed per ſimilitudines ſuperadditas. Nam eſſentia Angeli eſt terminata, & intellectus eſt aptus intelligere omnes res: ergo eget alijs, vt intelligat.

*Art.2.* *An Angelus intelligat per ſpecies à rebus acceptas.* ℞. Non, ſed per ſpecies ei connaturales à Deo datas. Item cognitio Angeli eſt indifferens ad diſtans, & propinquum

quum ſuum locum. Item mouetur localiter, non ad cognoſcendum, ſed ad agendum in loco.

*An ſuperiores Angeli intelligunt per ſpecies magis vniuerſales, quam inferiores.* Art. 3.
℟. Sic, & per pauciores, vt ſint ſimiliores Deo.

## QVÆSTIO LVI.

## De cognitione Angelorum ex parte rerum immaterialium.

AN *Angelus cognoſcat ſeipſum.* ℟. Sic Art. 1.
per ſuam ſubſtantiam, nec eſt in potentia ad ſe intelligendum, & ſic non patitur, nec mouetur.

*An vnus Angelus alium cognoſcat.* ℟. Art. 2.
Sic per ſpecies impreſſas intentionales, & ſi Deus crearet nouum Angelum, nouam ſpeciem etiam alijs infunderet.

*An Angelus per ſua naturalia poſſit Deũ cognoſcere.* ℟. Poteſt habere aliquam cognitionem de Deo, ſicut homo, quia imago Dei eſt impreſſa in natura Angeli, ſed non cognoſceret eſſentiam Dei, quàm nulla ſimilitudo repræſentat. Art. 4.

## QVÆSTIO LVII.

## De cognitione Angeli reſpectu rerum materialium.

AN *Angeli cognoſcant res materiales.* Art. 1.
℟. Sic per ſpecies in ipſis exiſtentes

&

& res ſunt in Angelis ſecundum eſſe intelligibile.

*Art.2.* *An Angeli cognoſcant ſingularia.* ℞.Sic, quia cuſtodiunt homines, & cognoſcunt vniuerſalia, & particularia vna ſola vi intellectiua.

*Art.3.* *An Angelus cognoſcat futura.* ℞. Futurum in ſuo eſſe non, niſi Deus, ſed Angelus per coniecturam,at homo in ſuis cauſis,vel Deo reuelante.

*Art.4.* *An Angelus cognoſcat cogitationes cordis.* ℞. Non, nec alterius Angeli, ſed ex effectu,vt homo,& voluntas hominis non eſt ei ſubiecta.

*Art.5.* *An Angelus cognoſcat myſteria gratiæ.* ℞. Naturaliter non, ſupernaturaliter ſic, ſed non omnia,nec æqualiter,ſed inferior illuminatur à ſuperiore Myſterium Incarnationis in generali fuit omnibus Angelis à principio reuelatum.

## QVÆSTIO LVIII.

## De modo cognitionis Angelicæ.

*Art.1.* AN *intellectus Angeli aliquandò ſit in potentia,aliquandò in actu.* ℞. Angeli circa ea, quæ ſunt in verbo,ſemper ſunt in actu, quia eſt beatitudo circa ea, quæ naturaliter cognoſcunt:non ſunt in potentia reſpectu habitus, quia habent ſpecies, ſed reſpectu actus;ſed circa ea,quæ habẽt per reuelationem ſunt in potentia reſpectu habitus,ideſt,vt diſcant.

*An*

*An Angelus poſſit ſimul multa intellige-re.* ℞. Sic, quæ repræſentantur vnica ſpecie, ſed non, ſi diuerſis cognitione beatifica cognoſcunt omnia ſimul, quia in vnica ſpecie, ideſt, eſſentia diuina. *Art.* 2.

*An Angeli cognoſcant diſcurrendo.* ℞. Non, quia non ex vno ad aliud procedunt, licet vnum per aliud cognoſcant. *Art.* 3.

*An Angeli intelligant diuidēdo, & componendo.* ℞. Non, quia cognoſcunt omnia attributa in prima apprehenſione obiecti. *Art.* 4.

*An in intellectu Angeli poſſit eſſe falſum.* ℞. Non per ſe quoad naturalia, ſed quoad ſupernaturalia in malis Angelis ſic, & per accidens, quia peruerſa volūtate ſubducunt intellectum in bonis, non qui ſecundum Deum. *Art.* 5.

*An in Angelis ſit cognitio matutina, & veſpertina.* ℞. Sic, quia in verbo res eſt matutina, in ſeipſis veſpertina. *Art.* 6.

*An cognitio matutina, & veſpertina ſit vna.* ℞. In modo videndi ſunt duo, licet obiecto ſint vnum. *Art.* 7.

## QVÆSTIO LIX.

### De voluntate Angelorum.

AN *in Angelo ſit voluntas.* ℞. Sic, quia appetunt bonum ſub ratione boni, & vbi eſt intellectus, eſt voluntas. *Art.* 1.

*An in Angelo voluntas differat ab intellectu.* ℞. Sic, quia voluntas Angeli eſt tantum bonorum, intellectus etiā malorum. *Art.* 2.

*Art.3.* *An in Angelo ſit liberum arbitrium.* ℞.Sic, quia, qui habet intellectum, habet iudicium liberum. Eſt electio, non cum conſilio, ſed per ſubitam acceptationem veritatis: Et eſt nobiliore modo in Angelo, quam in homine, quia intellectus eſt nobilior.

*Art.4.* *An in Angelis ſit iraſcibilis, & concupiſcibilis.* ℞. Non, quia non habent ſenſum, niſi metaphoricè.

## QVÆSTIO LX.

### De amore, & dilectione Angelorum.

*Art.1.* AN *in Angelo ſit amor naturalis.* ℞.Sic, quia eſt cognitio naturalis, ergo, & dilectio, ſeu inclinatio naturalis ad cognitum.

† Amor charitatis non eſt naturalis.

*Art.2.* *An in Angelo ſit dilectio electiua.* ℞.Sic. quia meretur, & amor naturalis non eſt meritorius ſine diſcurſu.

*Art.3.* *An Angelus diligat ſe dilectione naturali, & electiua.* ℞.Sic vtraque, quia vult ſibi bonum vtroque amore.

*Art.4.* *An vnus Angelus naturali dilectione diligat alium, ſicut ſeipſum.* ℞. Sic, quia ſimilis, & ſunt vnum genere; ſed vt conuenit cum alio, non in natura, ſed in alijs, & ab eo differt, non amat amore naturali, ſed alio, vt homo diligit ciuem amore politico, conſanguineum naturali.

† Ly:

✝ Ly: ſicut ſeipſam non intelligitur ſecundum æqualitatem, ſed ſecundum ſimilitudinem. Item Dæmon naturaliter amat naturam alterius,ſed odit diuerſitatem in iuſtitia.

*An Angelus naturaliter diligat Deum plusquam ſeipſum.* ℟. Naturaliter ſic, quia inclinatur ad ſummum bonum, & vt à quo eſſe Angeli dependet, & in quod inclinatur, vt bonum ſuum; licet Angeli mali ratione effectus odiſſe dicantur. Art. 5.

## QVÆSTIO LXI.

## De productione Angelorum in eſſe naturæ.

AN *Angeli habeant cauſam ſui eſſe.* ℟. Sic quia ſunt facti, & eorum eſſe non eſt eſſentia. Art. 1.

*An ſint producti à Deo ab æterno.* ℟. Non, quia facti. eſt de fide. Angeli non ſunt ſub tempore, vt eſt numerus motus cœli, ſed ſub æuo. Art. 2.

*An ſint creati ante mundum corporeum.* ℟. Non, quia ſunt pars mundi; contrarium non eſt erroneum, ſed Græcorum. Deus non eſt pars vniuerſi, ſed ſupra totum: quia in ſe totum præhabet. Art. 3.

*An ſint creati in cœlo Empyreo.* ℟. Sic, non quod in eſſe, & fieri pendeant à cœlo, ſed quia ſunt nobiliores, ideò in cœlo. Art. 4.

## QVÆSTIO LXII.

### De perfectione Angelorum in eſſe gratiæ, & gloriæ.

*Art.* 1. AN *fuerint in ſua creatione beati*. ℞. Non,in ſupranaturali; ſed in naturali, non tamen per diſcurſum, ſed ſtatim, quæ conſiſtit in contemplatione Dei.

*Art.* 2. *An indiguerint gratia ad hoc vt conuerterentur ad Deum*. ℞. Sic, quia erat ſupra vires naturæ diligere Deum,vt beatificantem,de quo loquimur,ſed naturaliter amabant,vt cauſam ſui eſſe.

*Art.* 3. *An Angeli ſunt creati in gratia*. ℞.Probabiliter ſic,tamen potuerunt recedere à Deo,quia erant liberi.

*Art.* 4. *An Angelus creatus meruerit ſuam beatitudinem*. ℞.Sic,vt homo;quia beatitudo excedit naturam ſuam.

*Art.* 5. *An Angelus ſtatim poſt vnum actum meriti,habuerit beatitudinem*.℞.Sic,ſicut anima è corpore ſeparata, ſi non ſit impedita.

✝ Actus meritorius, & beatificus non poſſunt eſſe ſimul cum differant vt perfectum, & imperfectum, ſed intercedunt duo inſtantia, quæ ſecundum diuerſos actus, non ſecundum tempus ſumuntur.

*Art.* 6. *An ſint conſecuti gratiam, & gloriam ſecundum quãtitatem ſuorum naturalium*. ℞. Sic, quia gratia, & gloria dantur ſecundum conatum, vt Angelus toto conatu

tu fertur in Beatitudinem non ſic homini, quia impeditur.

*An in Angelis beatis remaneat cognitio naturalis.* ℞. Sic, & etiam dilectio, quia beatitudo non tollit naturam, & poſſunt eſſe ſimul. *Art.7.*

*An Angelus beatus poſſit peccare.* ℞. Nō, ſed ſicut homo vult bonum in communi, ſic beatus Deum. *Art.8.*

*An Angeli beati poſſint proficere in beatitudine.* ℞. Non, quia non ſunt viatores: poſſunt habere gaudium accidentale, ſed non merentur. *Art.9.*

## QVÆSTIO LXIII.

### De Angelorum malitia quoad culpam.

AN *malum culpa poſſit eſſe in Angelis.* ℞. Sic, quia in eis virtus creata poteſt deficere à rectitudine actus; non tamen peccauit Angelus ex ignorantia, ſed in electione conuertendo ſe ad bonum ſuum, non cum debito ordine, & menſura, quod fit ſine ignorantia, & non eſt ex parte rei, ſed electionis. *Art.1.*

*An in Angelo poſſit eſſe tantum peccatum ſuperbia, & inuidia.* ℞. Primum peccatum Angeli ſecundum affectum non eſt, niſi ſuperbia, & inuidia, quia eſt ſpiritualis, & doluit de bono Dei, appetendo ſuam ſingularem excellentiam. Item in Dæmone poſſunt eſſe omnia peccata quantum ad reatum, quia homines impellunt ad om- *Art.2.*

nia peccata, vt impediant bonum humanum.

*Art.3.* *An Diabolus appetierit eſſe vt Deus.* ℞. Sic, ſed non per æqualitatem, quia ſciebat eſſe impoſſibile, & optaſſet deſinere Angelum, quod erat ſuum eſſe, ſicut ſi Aſinus optaſſet eſſe Equus; ſed appetijt eſſe Deum, per ſimilitudinem, non in quantum potuit aſſimilari, quia non erat peccatum, ſed in eo, in quo non eſt aptus aſſimilari, quod eſt peccatum. Item peccatum Angeli vel fuit, quia finem ad quem naturaliter poterat peruenire appetijt, vt vltimum; vel quia voluit gloriam non ex gratia, ſed quaſi debitam ſuæ naturæ, & ſic voluit beatitudinem per ſe, quod ſoli Deo conuenit, & ſic ſupra ſe.

*Art.4.* *An aliqui Dæmones ſint naturaliter mali.* ℞. Non, quia naturaliter inclinantur in bonum vniuerſale, ſed voluntariè ſunt mali.

✝ Doloſitas in Vulpe non eſt mala Vulpi, ſed alijs, quia illi eſt ad victum ſagaciter quærendum neceſſaria.

*Art.5.* *An Diabolus fuerit malus in primo inſtanti ſuæ creationis per culpam propriæ voluntatis.* ℞. Non, quia operatio incipiens cum eſſe rei tribuitur agenti, & ſic Deus eſſet cauſa peccati, quod eſt error: potuit tamen mereri in primo inſtanti, quia meritum eſt à Deo. Item omnes Angeli in primo inſtanti meruerunt, ſed Dæmones non ſunt ſtatim beatificati, quia mortificauerunt meritum, præcedens, peccato,

to; & ita impedimentum poſuerunt. Item Diabolus peccauit ab initio ſui peccati, quia nunquam ceſſauit peccare.

*An inter creationem, & lapſum Angeli fuerit aliqua mora.* Art. 6. ℞. Sic, quia Dæmon poſt primum inſtans ſuæ creationis peccauit.

✝ Inter duo inſtantia in operatione Dæmonum non datur medium, quia ſumuntur penes operationes: vnde in prima operatione omnes fuerunt boni, in ſecunda ſunt diſtincti. Item Angelus habet liberum arbitrium inflexibile poſt electionem, homo non.

*An Angelus ſupremus inter peccantes fuerit ſupremus inter omnes.* Art. 7. ℞. Sic, quia in eo fuit maior occaſio.

*An peccatum primi Angeli fuerit occaſio peccandi alijs.* Art. 8. ℞. Sic, non cogens, ſed inducens, ſed ſimul, quia non fuit mora peccandi.

*An tot peccauerint, quot permanſerunt,* Art. 9. ℞. Plures permanſerunt, quia peccatum eſt contra naturalem, inclinationem. & fuerunt de quolibet ordine.

## QVÆSTIO LXIV.

### De pœna Dæmonum.

AN *intellectus Dæmonis ſit obtenebratus per priuationem cognitionis omnis veritatis.* Art. 1. ℞. In cognitione naturali non. cognitio gratuita ſpeculatiua fuit diminuta, quia non reuelantur multa de diuinis.

Cognitio affectiua, quia per gratiam dn-cit ad amorem Dei, eſt penitus ablata, vt charitas. Item veſpertina cognitio in eo dicitur nocturna. Item Dæmon aliquo modo cognouit miſterinm incarnationis ad ſuum terrorem; imò omnes Angeli cognouerunt, ſed non æqualiter.

*Art.2.* *An voluntas Dæmonum ſit obſtinata in malo*. ℞. Sic, quia quod in hominibus eſt mors, in Angelis eſt caſus. Item apprehenſio Angeli eſt immobilis, ergo, & appetitus, quia fertur in totum bonum ſine diſcurſu, & ſic impænitens.

*Art.3.* *An dolor ſit in Dæmonibus*. ℞. Sic, non ſenſitiuus, ſed vt eſt ſimplex actus voluntatis. Item Dæmon vellet multa eſſe quæ non ſunt, vt multos damnari, Dæmones enim ſunt inuidi; in multis cohibetur eorum voluntas, ſic dolent.

✝ Licet de aliquo poſſent gaudere, & dolere, non ſub eadem ratione. Item non dolent de malo culpæ, ſed pœnæ.

*Art.4.* *An iſte aer ſit locus pœnalis Dæmonum*. ℞. Dæmonibus duplex locus debetur, Infernus ratione culpæ propter ſe, & aer caliginoſus ob exercitium hominum vſque ad diem Iudicij, & ſic partim remanſerunt in aere ad probationem hominum, partim in Inferno ad torquendum damnatos, vbi poſt iudicium omnes erunt, & ſic ſunt vtiles in ordine vniuerſi. Dicere, quod hic non patiuntur, eſt error.

✝ Dum ſunt in aere non minuitur pœna inferni, propter apprehenſionem loci non

ſibi

ſibi conuenientis, & ſecum ferunt ignem gehennæ.

## QVÆSTIO LXV.

### De opere creationis Creaturæ corporalis.

AN *creatura corporalis ſit à Deo.* ℞. Sic, ſicut ſpiritualis, quia eſſe commune eſt ab vna cauſa. *Art.* 1.

*An creatura corporalis ſit facta propter Dei bonitatem.* ℞. Sic, quia Deus eſt finis, in quem omnia ſunt. *Art.* 2.

*An ſit producta à Deo mediantibus Angelis.* ℞. Non, ſed immediatè à Deo, quia Angelus non poteſt creare, quia ad creandum requiritur virtus infinita. *Art.* 3.

*An formæ corporum ſint ab Angelis.* ℞. Non, ſed à Deo, & formæ, quæ de nouo fiunt, non producuntur per Angelos, quia forma non producitur, ſed totum, quod habet eſſe. poteſt Deus per motum Angelorum facere formas, ſed non fient per influxum, ſed per motum ſicut cœlum eſt cauſa motiua. *Art.* 4.

## QVÆSTIO LXVI.

### De ordine creationis ad diſtinctionem.

AN *informitas materiæ tempore præceſſerit formationem ipſius.* ℞. Non, ideſt, non fuit creata ſine forma, ſed præ- *Art.* 1.

ceſſit natura, vel origine, quia informitas eſt conditio materiæ, vt potentia præcedit actum, & pars totum. Item creatio eſt entis in actu, ſed informitas præceſſit formationem vt dicit ornatum, & decorem, vt cœlo deerat lux; & terra ſub aquis eſt ſine plantis; aër ſine lumine. ſed alia opinio poteſt defendi dicendo, Deus ordinatè procedit de potentia ad actum.

*Art.* 2. *An omnium corporalium ſit vna materia.* ℞. Corruptibilium, & incorruptibilium non eſt eadem materia, vt cœli non habent hanc materiam, quæ eſt corruptibilis, nec forma abſorberet primam materiam. Item cœlum habet materiam ad ſuam formam tantum, à qua perficitur, nec remanet potentia ad eſſe, ſed ad vbi. corruptibile, & incorruptibile conueniunt in vno genere, non phyſico, ſed logico propter vnam rationem corporeitatis.

*Art.* 3. *An cœlum Empyreum ſit concreatum materiæ informi.* ℞. Sic, ſed doctores differunt de die.

✠ Cœlum Empyreum non eſt ad motum, ſed ad locum beatorum, vel ad influendum in inferiora.

*Art.* 4. *An tempus ſit concreatum materiæ informi.* ℞. Sic, ſed præcedit natura, non duratione.

QVÆ-

# QVÆSTIO LXVII.

## De opere diſtinctionis ſecundum ſe.

A*N lux propiè dicatur in ſpiritualibus.* *Art.* 1. ℞. Non, ſed metaphoricè, quia facit manifeſtationem.

*An lux ſit corpus* ℞. Non, quia eſſet penetratio corporum, nec fieret lux in inſtanti; niſi intelligatur ſol, quia lux interdum ſumitur pro corpore luminoſo. *Art.* 2.

*An lux ſit qualitas.* ℞. Eſt qualitas actiua conſequens formam ſolis, vel alterius corporis lucentis. *Art.* 3.

*An conuenienter productio lucis ponatur prima die,* ℞. Sic, quia dies non poteſt eſſe ſine luce. *Art.* 4.

# QVÆSTIO LXVIII.

## De opere ſecundæ diei.

A*N firmamentum ſit factum ſecunda die.* ℞. Sic ratione formationis, & perfectionis, vt dicitur de ſole (vide ibi.) *Art.* 1.

*An aquæ ſint ſupra firmamentum.* ℞. Sic, ſed quales ſint ipſæ aquæ neſcimus, multi, multa. *Art.* 2.

*An firmamentũ diuidat aquas ab aquis.* ℞. Sic, ſed quo modo, ſunt variæ opiniones (vide.) *Art.* 3.

*An ſit vnum cœlum tantum.* ℞. Non *Art.* 4. ſed

ſed numerus cœlorum variè à varijs ſumitur ( vide . )

## QVÆSTIO LXIX.

### De opere tertiæ diei.

*Art.* 1. AN *congregatio aquarum ſit cõuenienter facta* . ℞. Sic tertia die, & à varijs variè exponitur .

*Art.* 2. *An productio plantarum conuenienter facta legatur in tertia die* . ℞. Sic , & exponitur .

## QVÆSTIO LXX.

### De opere ornatus quartæ diei.

*Art.* 1. AN *luminaria debuerint produci quarta die*. ℞.Sic,& exponitur.

*Art.* 2. *An conuenienter cauſa productionis luminarium deſcribatur* . ℞. Sic , patet ex ſcriptura .

*Art.* 3. *An luminaria cœli ſint animata*. ℞.Nõ, quia coeli non habent operationes animæ,& motor illos mouet.

## QVÆSTIO LXXI.

### De opere quintæ diei.

*Art.* 1. AN *conuenienter deſcribatur* . ℞. Sic , quomodo fuerint producta animalia ( vide ibi . )

QVÆ-

## QVÆSTIO LXXII.

### De opere ſextæ diei.

AN *conuenienter deſcribatur.* ℞. Sic, de Animalibus ( vide ibi. ) *Art.* 1.

## QVÆSTIO LXXIII.

### De his quæ pertinent ad ſeptimam diem.

AN *completio diuinorum operum debeat aſcribi ſeptimæ diei.* ℞. Sic, quia eſt perfectio ſubſtantiæ. *Art.* 1.

*An Deus ſeptima die quieuerit ab omni operr ſuo.* ℞. Sic, quia ceſſauit ab operationis, & deſiderij motu. *Art.* 2.

*An benedictio, & ſanctificatio debeantur diei ſeptimæ.* ℞. Sic, quia adminiſtrationi, & quieti debetur benedictio. bonum, de quo alias fit mentio pertinet ad bonum naturæ, benedictio autē ad propagationē. *Art.* 3.

## QVÆSTIO LXXIV.

### De omnibus ſeptem diebus in communi.

AN *ſufficienter iſti dies numerentur.* ℞. Sic, ad diſtinctionem, & ornatum operis, alioqui operi Creationis non aſſignatur dies, vel quia fit in inſtanti, vel quia eſt ante tempus. *Art.* 1.

*An*

*Art.* 2. *An omnes iſti dies ſint vnus dies.* ℞. Sunt variæ opiniones, ſed quoad ſubſtantiam omnia ſimul creauit Deus, non quantum ad formationem per diſtinctionem, & ornatum.

*Art.* 3. *An ſcriptura vtatur conuenientibus verbis ad exponenda opera ſex dierum.* ℞. Sic, quia in ſingulis operibus fit mentio Diuini Verbi, à quo facta ſunt omnia.

## QVÆSTIO LXXV.

### De homine conſtante ex anima, & corpore; & primò de Animæ eſſentia.

*Art.* 1. AN *anima ſit corpus.* ℞. Non, ſed corporis actus, ſeu principium vitæ; & eſt mouens motum per accidens.

*Art.* 2. *An anima humana ſit aliquid ſubſiſtens.* ℞. Sic, quia habet propriam operationem per ſe ſine organo.

*Art.* 3. *An animæ Brutorum ſint ſubſiſtentes.* ℞. Non, quia per ſe non operantur.

*Art.* 4. *An anima ſit homo.* ℞. Non, ſed homo eſt compoſitum ex anima, & corpore, niſi dicatur à principaliori. Item anima non eſt perſona, quia non habet naturam completam ſpecie.

*Art.* 5. *An anima ſit compoſita ex materia, & forma.* ℞. Non, quia non eſſet actus, ſed compoſitum, & primum animatum.

An

*An anima humana ſit corruptibilis*. ℞. Non,quia eſt forma ſubſiſtens, nec habet contrarietatem, & deſiderat naturaliter eſſe ſemper. *Art.6.*

*An anima, & Angelus ſint vnius ſpeciei*. ℞. Non,quia habent diuerſas operationes naturales, & in Angelis non eſt materia. *Art.7.*

## QVÆSTIO LXXVI.

### De vnione animæ ad corpus.

AN *intellectiuum principium vniatur corpori,vt forma*.℞.Sic,quia rationale facit differentiam in homine. *Art.1.*

*An principium intellectiuum multiplicetur ſecundum multiplicationem corporum*. ℞. Sic, ſecus omnes homines eſſent vnus homo. *Art.2.*

*An in homine præter animam intellectiuam ſint aliæ animæ eſſentialiter differentes*. ℞. Non, ſed eſt vna, & vnus homo, alias homo non eſſet ſimpliciter vnus. *Art.3.*

*An in homine ſit alia forma præter animam intellectiuam*. ℞. Non, quia in homine eſt vnum eſſe ſubſtantiale, quod datur à forma. *Art.4.*

*An anima intellectiua conuenienter tali corpori vniatur*. ℞. Sic,quia eſt aptum organum ad operationes animæ. *Art.5.*

*An anima intellectiua vniatur corpori mediantibus diſpoſitionibus accidentalibus*. ℞.Non,ſed in materia diſpoſita tantum. *Art.6.*

*An*

*Art.7.* *An anima vniatur corpori animalis mediante aliquo corpore.* ℞.Non,quia corpus eſt per animam,ergo non ante.

*Art.8.* *An anima ſit tota in qualibet parte corporis.* ℞.Sic, & tota in toto, quia non eſt forma accidentalis,nec vt materia.

## QVÆSTIO LXXVII.

### De his quæ pertinent ad potentias animæ in genere.

*Art.1.* *AN ipſa eſſentia animæ ſit eius potentia.* ℞.Non, quia potentia, & actus ſunt in eodem genere,ſed operatio v.g. Angeli non eſt eſſentia Angeli,hoc enim eſt ſolius Dei. ergo, nec hominis, &c. ſed eſt actus primus potentia vitam habentis.

*Art.2.* *An ſint plures potẽtiæ animæ.* ℞.Sic,quia eget pluribus motibus ad ſuum finem, ergo & pluribus potentijs.

*Art.3.* *An potentiæ diſtinguantur per actus & obiecta.* ℞.Sic,quia poſteriora diſtinguuntur per priora; quæ autem ſunt per accidens, non diſtinguunt actus, vel potentiam, ſed differentiam eius, quod per ſe, potentia reſpicit.

*Art.4.* *An in potentijs animæ ſit ordo.* ℞.Sic,vel ordo dependentiæ, & perfectionis, vel generationis,vel ratione obiectorum.

*Art.5.* *An omnes potentiæ animæ ſint in anima vt in ſubiecto.* ℞. Non omnes, nam organicæ ſunt in coniuncto: per prius ſunt in anima, vt in principio, quam in coniuncto.

*An*

*An potentiæ animæ fluant ab eſſentia animæ.* *Art.6.* ℞. Sic, quia vel ſunt in anima, vt in ſubiecto, vel in compoſito, quod non eſt actu, niſi ratione animæ.

*An vna potentia animæ oriatur ab alia.* *Art.7.* ℞. Sic, quia actus vnius cauſatur ex alia, vt actus phantaſiæ à ſenſu.

*An omnes potentiæ remaneant in anima à corpore ſeparata* *Art.8.* ℞. Quæ ſunt in compoſito, vt in ſubiecto non remanent in anima, niſi virtualiter.

## QVÆSTIO LXXVIII.

## De potentijs animæ in ſpeciali.

AN *quinque genera potentiarum animæ ſint diſtinguenda.* *Art.1.* ℞. Sic, ideſt, vegetatiuum, ſenſitiuum, appetitiuum, motiuum ſecundum locum, & intellectiuum ex Ariſt. & ex parte obiecti; ſed anima eſt vel vegetatiua, vel ſenſitiua, vel rationalis. Appetitus non facit gradum, quia reperitur in omnibus vbi eſt ſenſus.

*An benè aſſignentur tres partes vegetatiuæ.* *Art.2.* ℞. Sic, ideſt generatiua, nutritiua, augmentatiua.

*An bene diſtinguantur quinque ſenſus exteriores.* *Art.3.* ℞. Sic, & mutantur à quinque exterioribus ſenſibilibus.

✝ Solæ qualitates tertiæ ſpeciei mutant ſenſum ex ſe.

*An interiores ſenſus bene aſſignentur.* *Art.4.* ℞. Sic, & ſunt quatuor, ſenſus communis,

nis, imaginatio, æſtimatiua, memoratiua, quia hi ſufficiunt ad vitã animalis perfecti.

## QVÆSTIO LXXIX.

### De potentijs intellectiuis.

*Art.* 1. AN *intellectus ſit aliqua potentia animæ.* ℞. Sic, quia in ſolo Deo intellectus eſt eſſentia, ſicut intelligere eſt eſſe Dei.

*Art.* 2. *An intellectus ſit potentia paſſiua.* ℞. Sic quatenus perficitur patiendo, non tamen alteratur.

*Art.* 3. *An ſit ponendus intellectus agens.* ℞. Sic, quia debet poni intelligibile in actu, quod nõ eſt in rebus, ſed in intellectu agẽte, qui eſt potentia actiua faciens intelligibilia actu per abſtractionem ſpecierum à contionibus materialibus.

*Art.* 4. *An intellectus agens ſit aliquid animæ.* ℞. Sic, ſicut intellectus poſſibilis, non tamen ſemper intelligit, quia requiritur diſpoſitio ſenſuum, & pręſentia phantaſmatum.

*Art.* 5. *An intellectus agens ſit vnus in omnibus.* ℞. Non, quia eſt quædam vis animæ, ſed animæ ſunt plures.

*Art.* 6. *An memoria ſit in parte intellectiua animæ.* ℞. Si memoria ſumatur vt conſeruatiua ſpecierum, eſt in intellectu; ſi ſumatur pro vt eius obiectum eſt præteritum, vt præteritum, eſt in ſenſitiua tantum, quia præteritum includit conditiones particulares, quas ſenſus apprehendit.

*An*

*An memoria intellectiua ſit alia potentia ab intellectu.* ℞. Ab intellectu poſſibili non. Memoria eſt Theſaurus conſeruãs ſpecies, quando dicitur cõtineri in intellectu, cum eas acquiſiuit, & actu non contemplatur. *Art. 7.*

*An ratio ſit alia potentia ab intellectu.* ℞. Non, quia intelligere, & ratiocinari ſunt eiuſdem potentiæ; ſicut moueri & quieſcere. *Art. 8.*

*An ratio ſuperior, & inferior ſint duæ potentiæ.* ℞. Non, ſed diſtinguuntur officijs, & habitibus, Nam rationi ſuperiori ſapientia, inferiori ſcientia tribuitur. *Art. 9.*

*An intelligentia ſit diſtincta potentia ab intellectu.* ℞. Non, ſed eſt actus Intellectus. *Art. 10.*

*An intellectus ſpeculatiuus, & practicus ſint duæ potentiæ.* ℞. Non, ſed differunt per accidens, quia accidit intellectui, vt quod apprehendit ordinet ad opus. *Art. 11.*

*An Syndereſis ſit diſtincta potentia ab alijs.* ℞. Non quia potentiæ ſe habent ad oppoſita, & Syndereſis, eſt habitus naturalis intellectus ſolum ad bonum inclinans. *Art. 12.*

*An coſcientia ſit potentia.* ℞. Propriè, non, ſed eſt actus, ideſt cum alio ſcientia. *Art. 13.*

## QVÆSTIO LXXX.

### De potentijs appetiuis in communi.

AN *appetitus ſit aliqua ſpecialis potentia in anima.* ℞. Sic, quia eſt inclinatio cognoſcentis in cognitum. *Art. 1.*

*An*

*Art. 2.* *An appetitus ſenſitiuus, & intellectiuus ſint diuerſæ potentiæ.* ℞. Sic, quia aliud apprehenditur ſenſu, aliud intellectu.

## QVÆSTIO LXXXI.
## De Senſualitate.

*Art. 1.* AN *ſenſualitas ſit ſolum appetitiua.* ℞. dicitur à motu ſenſuali in appetitu ſenſitiuo.

✝ Corporis ſenſus præambuli, & non continentur ſubſenſualitate. Item ſenſualitas diuiditur contra rationem ſuperiorem, & inferiorem in vnitatem communicant in actu motionis.

*Art. 2.* *An appetitus ſenſitiuus diſtinguatur in iraſcibilem, & concupiſcibilem.* ℞. Sic, quia hæc ſequitur conueniens, fugat nociuum; per illam reſiſtis. Item hæc eſt in bonum ſine difficultate, illa in bonum arduum.

*Art. 3.* *An iraſcibilis, & concupiſcibilis obediant rationi.* ℞. Intellectui in actu interiori; voluntati in exteriori.

## QVÆSTIO LXXXII.
## De Voluntate.

*Art. 1.* AN *voluntas appetat aliquid neceſſario.* ℞. Non neceſſitate coactionis ſimplicer, quia velle non eſt contra inclinationem voluntatis, ſed voluntas poteſt velle aliquid neceſſitate finis, vel ex ſuppoſitione, vel neceſſitate naturali, vt bonum, vltimum finem, & neceſſitas naturalis non repu-

repugnat voluntario, ſed ſolum neceſſitas coactionis.

*An voluntas ex neceſſitate velit quæcunque vult.* ℞. Non, quia ſe habet ad oppoſita. *Art. 2.*

*An intellectus ſit altior potentia, quam voluntas.* ℞. Sic, quia obiectum eſt nobilius, & altius, quam bonum, ſed aliquando contra ſecundum quid vt nobilius eſt amare Deum quam intelligere Deum; quia voluntas fertur in Deum ipſum; qui nobilior eſt intellectu, intellectus autem non attingit Deum niſi per ſpecies. *Art. 3.*

*An voluntas moueat intellectum.* ℞. Sic, quia percipimus quæ volumus, ſed intellectus mouet voluntatem finaliter, quia bonum intellectum eſt obiectum mouens voluntatem, vt finis. Item intellectus, & voluntas ſe habent vt excedens, & exceſſum. Item voluntas mouet omnes vires animæ, ſed non vegetatiuas. *Art. 4.*

*An iraſcibilis & concupiſcibilis debeant diſtingui in appetitu ſuperiori.* ℞. Voluntas non diſtinguitur in iraſcibilem, & concupiſcibilem, quia obiectum voluntatis eſt ſolum bonum vniuerſale niſi impropriè, ideſt, vt iraſcibilis impugnat malum ex iudicio rationis, & concupiſcibilis per deſiderium boni. Ideo Spes dicitur eſſe in iraſcibili, & Caritas in concupiſcibili. *Art. 5.*

QVÆ-

# QVÆSTIO LXXXIII.

## De libero Arbitrio.

*Art.* 1. AN *homo ſit liberi arbitrij.* ℞. Sic,quia homo in agibilibus non eſt determinatus ad vnum, ſed ſe habet ad oppoſita. Eccl. 15. Reliquit Deus hominem in manu conſilij ſui.

✝ Homo non facit quod vult, quia appetitus repugnat. Item non eſt volentis,quia liberum arbitrium non ſufficit ad gloriam. Item mouetur à ſe ipſo ſed concurritDeus ſecundum naturas rerum. Item viæ hominis poſſunt impediri quantum ad executionem, non quantum ad electiones.

*Art.* 2. *An liberum arbitrium ſit potentia.* ℞. Sic & non eſt habitus, licet in eo ſit habitus, vt in potentia, licet nominetur ex actu arbitrij.

*Art.* 3. *An liberum arbitrium ſit potentia appetitiua.* ℞. Sic, quia electio eius actus eſt in potentia appetitiua.

✝ Dicitur liberum arbitrium quaſi liberum iudicium, quia iudicium terminatur per acceptationem appetitus,cuius potentiæ eſt liberum arbitrium.

*Art.* 4. *An liberum arbitrium ſit alia potentia à voluntate.* ℞ Non, ſed differunt diuerſis actibus; ſimile eſt in intellectu, intelligere & ratiocinari.

QVÆ-

# QVÆSTIO LXXXIV.

## Quomodo anima coniuncta intelligat corporalia, quæ ſunt infra ſe.

AN *anima cognoſcat corpora per intellectum*. ℞. Sic, cognitione immateriali vniuerſali, & neceſſaria, alias non datur ſcientia phyſica, quæ eſt de corpore mobili cum ſcientia ſit in ſolo intellectu. *Art.* 1.

*An anima per ſuam eſſentiam intelligat corporalia*. ℞. Non, ſed ſolus Deus cognoſcit omnia per ſuam eſſentiam, qua continet omnia immaterialiter. *Art.* 2.

*An anima intelligat omnia per ſpecies naturaliter inditas*. ℞. Non, ſed eſt tanquam tabula raſa; quia deficiente ſenſu, deficit ſcientia illorum ſenſibilium. *Art.* 3.

*An ſpecies effluant in animam ab aliquibus formis ſeparatis*. ℞. Non: quia non indigeret ſenſu ad intelligendum. *Art.* 4.

*An anima cognoſcat res immateriales in rationibus æternis*. ℞. Anima beata ſic, ideſt in Deo, hic per ſpecies à rebus acceptas. *Art.* 5.

*An intellectiua cognitio accipiatur à rebus ſenſibilibus* ℞. Aliqua ratione ſic, quia non fit ſine phantaſmate quod fit à ſenſu. *Art.* 6.

*An intellectus poſſit actu intelligere per ſpecies intelligibiles non conuertendo ſe ad phantaſmata*. ℞. Non dum eſt in corpore, quare cum aliquid cognoſcere volumus formamus phantaſmata. *Art.* 7.

*An iudicium intellectus impediatur per liga-* *Art.* 8.

*ligamentum ſenſum*. ℞. Sic. quare, quæ contingunt in ſomno non ſunt peccata, quia ligato ſenſu, ignoratur finis ſeu terminus iudicij.

## QVÆSTIO LXXXV.

## De modo, & ordine intelligendi.

*Art.* 1. AN *intellectus noſter intelligat res corporeas, & materiales per abſtractionem à phantaſmatibus* ℞. Sic, quia abſtrahit à ſingularibus.

*Art.* 2. *An ſpecies intelligibiles abſtracta à phantaſmate ſint vt id, quod intellectus intelligit.* ℞. Non, ſed ſunt vt id, quo intelligit, vt ſpecies ſenſibilis, quæ non ſentitur, ſed eſt id quo ſentitur.

*Art.* 3. *An magis vniuerſalia ſint priora in noſtra cognitione intellectuali*. ℞. Sic, quia per notitiam incompletam, ideſt genericam venitur ad ſpecificam.

*Art.* 4. *An poſſimus multa ſimul cognoſcere*. ℞. Non per modum multorum, ſed per modum vnius.

*Art.* 5. *An intellectus noſter intelligat componendo, & diuidendo*. ℞. Sic, quia diſcurrit, Angelus intelligit compoſita, ſed non componit.

*Art.* 6. *An intellectus poſſit eſſe falſus*. ℞. Circa proprium obiectum, ideſt quod quid rei & circa prima principia non, vt ſenſus, ſed componendo, & diſcurrendo ſic.

*An vnam, & eandem rem vnus alio melius*

*lius cognoſcat*. ℞. Ex parte cognoſcentis ſic, ſicut in viſu, ex parte rei intellectæ non.

*An intellectus prius intelligat indiuiſibile, quàm diuiſibile*. ℞. Indiuiſibile, vt continuum, vel ſecundum ſpeciem ſic; indiuiſibile actu, & potentia, non. *Art.* 8.

## QVÆSTIO LXXXVI.

### Quid intellectus in rebus materialibus cognoſcat.

AN *intellectus noſter cognoſcat ſingularia*. ℞. Primò, & directè, non, ſed ſenſus cognoſcit, ſed indirectè conuertendo ſe ad phantaſma, quo ſingulare repræſentatur. *Art.* 1.

✝ Singulare vt ſic poteſt cognoſci ab intellectu, non vt materiale, quia nihil intelligitur, niſi immaterialiter.

*An intellectus noſter poſſit cognoſcere infinita*. ℞. Sic infinita in potentia, quia eſt eius obiectum, ſed non infinitum in actu, Deum non totaliter. *Art.* 2.

*An intellectus cognoſcat contingentia*. ℞. Vt habent quid neceſſitatis directè cognoſcũtur, ideſt vt vniuerſalia, & ſic datur moralis, & ſcientia de gener. & corruptibilibus; ſed contingentia, vt ſic directè à ſenſu cognoſcuntur, indirectè ab intellectu, quia ſunt indiuidua materialia. *Art.* 3.

*An intellectus noſter cognoſcat futura*. ℞. Futura, vt ſic, non, niſi reflexè, quia ſunt ſingularia: vt in cauſis, ſic. Poteſt *Art.* 4.

homo per ſomnium aliquid futurum præicere.

## QVÆSTIO LXXXVII.

### Quomodo anima ſe ipſam, & ea qua ſunt in ipſa cognoſcat.

*Art.* 1. AN *anima intellectiua ſeipſam cognoſcat per ſuam eſſentiam.* ℞. Non,ſed per actum,vt intelligit alia.Item Angelus ſe intelligit per eſſentiam, non tamen omnia, vt facit Deus, qui eſt actus purus.

*Art.* 2. *An intellectus cognoſcat habitus animæ per eſſentiam eorum.* ℞. Non,ſed per actus, ſicut, & ſe, quia habitus non eſt actus. Fides cognoſcitur per actus interiores,dum quis percipit ſe credere.

*Art.* 3. *An intellectus cognoſcat proprium actum, ſeu intelligere.* ℞. Sic, quia eſt in actu, ſed prius obiectum, quod eſt extra, & materiale, ſecundò actum, tertiò ſe: non ſic in Angelis, quia primum obiectum intelligere Angeli eſt eſſentia.

*Art.* 4. *An intellectus intelligat actum voluntatis.* ℞. Sic,quia intelligo me velle.

✝ Verum includit bonum,& è contra, & ideo quod cadit ſub volũtate,cadit etiam ſub intellectu,& contra.

QVÆ-

## QVÆSTIO LXXXVIII.

### Quomodo anima cognoſcat ea, quæ ſupra ſe ſunt.

AN *anima in hac vita poſſet cognoſcere ſubſtantias immateriales per ſe ipſas*. ℞. Non, quia non cognoſcit ſine phantaſmate. Platonis, & Auerrois opiniones confutantur. *Art.* 1.

*An intellectus noſter per cognitionem materialium perueniat ad cognitionem immaterialium.* ℞. Non perfectè, quia habent quidditatem alterius rationis. *Art.* 2.

*An Deus ſit primum, quod ab humana mente cognoſcitur.* ℞. Non, quia cognoſcitur per creaturas; & primum cognitum à nobis, eſt quidditas materialis, quia eſt proprium obiectum intellectus. *Art.* 3.

✝ Lumen diuinum eſt id quo, non id quod primum cognoſcimus. Item in nobis non eſt perfecta imago Dei, vt eſt in Filio; ideò per eam non cognoſcimus Deum.

## QVÆSTIO LXXXIX.

### De cognitione animæ ſeparatæ.

AN *anima ſeparata à corpore poſſit intelligere.* ℞. Sic, ſed alio modo, quia erit in alio modo eſſendi, ideſt, intelliget ſine phantaſmate, quod erit ei præter naturam. *Art.* 1.

*Art.2.* *An anima ſeparata cognoſcat ſubſtantias ſeparatas.* ℞. Sic, ſicut ſeipſam per ſeipſam, quia in modo eſſendi ſunt conformes, non tamen Angelos, quia ſuperant modum eſſendi ſuæ naturæ, & loquimur de cognitione naturali, non de beatifica, ſed intelliget Angelos per ſimilitudinem impreſſam à Deo.

*Art.3.* *An anima ſeparata omnia naturalia cognoſcat.* ℞. Sic in communi, & confusè per ſpecies infuſas, modo non naturali.

*Art.4.* *An anima ſeparata cognoſcat ſingularia* ℞. Aliqua, ſed non omnia, & imperfectè, At Angelus perfectè, & per ſpecies infuſas.

*Art.5.* *An habitus ſcientiæ acquiſitæ remaneant in anima ſeparata.* ℞. Sic, vt ſunt in intellectu, qui non corrumpitur, ſed diſpoſitiones in potentijs ſenſitiuis peribunt.

✠ Et ſcientia deſtruetur quoad actum.

✠ Poteſt eſſe ſimul cū ſcientia infuſa, quia diuerſa.

*Art.6.* *An actus ſcientiæ acquiſitæ maneat in anima ſeparata.* ℞. Sic, ſed non eodem modo, ideſt, non per conuerſionem ad phantaſmata.

*Art.7.* *An diſtantia localis impediat cognitionem animæ ſeparatæ.* ℞. Non, quia lumen diuinum, quo anima ſeparata intelligit eodem modo ſe habet diſtans, & propinquum.

*Art.8.* *An anima ſeparata cognoſcat quæ hic aguntur.* ℞. Non, quia non cognoſcit ſingularia, niſi per veſtigium, aut affectum, quæ non ſunt ad omnia, vel niſi Deus reuelet.

uelet.

uelet. Animæ beatorũ probabilius cognoſcunt omnia, quia æquantur Angelis, non tamen triſtantur de malis. Item defuncti ſi apparent nobis eſt miraculum: vel Dæmon, vel Angelus hoc facit etiam ipſis ignorantibus. Samuel autem apparuit Saul in reuelatione diuina.

## QVÆSTIO XC.

### De prima hominis productione, quantum ad animam.

AN *anima ſit facta, vel ſit de ſubſtantia Dei*. ℟. Eſt facta, & non eſt de ſubſtantia Dei; & ſimplex ſe ipſo differt. *Art. 1.*

*An anima ſit producta in eſſe per creationem* ℟. Sic, quia eſt forma ſubſiſtens. *Art. 2.*

✠ In anima materiale eſt eſſentia, formale verò eſt eſſe participatum.

*An anima rationalis ſit producta à Deo immediatè*. ℟. Sic per creationem, & nil præſupponitur, & ſic eſt impoſſibile fieri ab Angelis. *Art. 3.*

*An anima humana fuerit producta ante corpus*. ℟. Non, ſed ſimul, quia hæc eſt eius perfectio, & Deus fecit res in ſtatu perfecto ſuæ naturæ. *Art. 4.*

## QVÆSTIO XCI.

### De productione corporis primi hominis.

*Art.* 1. AN *corpus primi hominis ſit de limo terra.* R. Sic, ideſt, de terra aquæ permixta: & quia homo communicat cum omnibus creaturis, id eò dicitur minor mundus.

*Art.* 2. *An humanum corpus ſit immediatè à Deo productum.* R. Sic, primum corpus hominis, & neceſſariò, quia non potuit generari.

*Art.* 3. *An corpus hominis habuerit conuenientem diſpoſitionem.* R. Sic, quia opera Dei perfecta, & imperfectio eſt ex parte materiæ.

*Art.* 4. *An productio corporis humani explicetur conuenienter.* R. Sic vt patet in Geneſi.

✝ Faciamus, ideſt Trinitas, cuius imago eſt in homine.

## QVÆSTIO XCII.

### De productione Mulieris.

*Art.* 1. AN *mulier debuerit produci in prima productione rerum.* R. Fuit neceſſe pro generatione, & quo viuens eſt perfectius, eo vis generandi paſſiua debet eſſe magis diſtincta ab actiua, vt exerceantur operationes perfectiores ipſa generatione.

✝ Fœ-

✝ Fœmina eſt occaſionatiuè reſpectu agentis particularis, quod intendit ſimile, & fit propter debilitatem virtutis agentis, diſpoſitionem materiæ, & tranſmutationem ab extrinſeco à ventis frigidis, & auſtralibus, ſed eſt intenta ab agente vnIuerſali, & natura. Item quæ poſſunt eſſe occaſio peccandi fiunt à Deo, vt mundus ſit perfectus, & quia Deus ex malo colligit bonum.

*An Mulier debuerit fieri à Viro*. ℞. Sic fuit conueniens ob multa; Eua non fuit propinqua Adam, quia non per generationem. *Art. 2.*

*An Mulier debuerit formari ex coſta Viri*. ℞. Sic, quia ſocia, non ex capite, quia non Domina, nec ex pede, quia non ſerua: & ob ſacramenta quæ de latere Chriſti fluxerunt. *Art. 3.*

*An mulier fuerit immediatè formata à Deo*. ℞. Sic, vt Adam, nec potuit à creatura formari. *Art. 4.*

## QVÆSTIO XCIII.

### De fine, ſiue termino productionis hominis.

AN *Imago Dei ſit in homine*. ℞. Sic, ſed imperfecta, nec ſecundum æqualitatem, quia diſtat à Deo infinitè. *Art. 1.*

✝ Verbum eſt perfecta imago Dei cum identitate naturæ, & non eſt ad imaginem: in creaturis eſt analogicè.

*An imago reperiatur in creaturis irra-* *Art. 2.*

*tionalibus*. ℞. Non, niſi imperfectè, quia imago eſt ſimilitudo ex alio expreſſa ſecundem ſpeciem, vel proprium accidens, ſeu figuram; & ſic vermis non eſt imago hominis, licet ex ipſo generetur, ſed homo Dei ſic, quia ſapit, vt Deus.

*Art.3.* *An Angelus ſit magis ad ſimilitudinem Dei, quam homo*. ℞. Sic, quia in eo perfectior natura: homo ſecundum quid eſt ſimilior Deo, quam Angeli.

*Art.4.* *An imago Dei inueniatur in quolibet homine*. ℞. Sic, quia in quolibet eſt aptitudo ad intelligendum, & amandum Deum, ſed in iuſtis eſt imago recreationis, quæ eſt in habitu, & in beatis eſt imago ſecundum actum gloriæ.

*Art.5.* *An in homine ſit imago Dei quoad Trinitatem Perſonarum*. ℞. Sic, ſed infertur ex imagine naturæ diuinæ. Si in homine eſſet perfecta Dei imago, homo cognoſcendo ſe, cognoſceret Deum. Item homo eſt factus ad imaginem Trinitatis.

*Art.6.* *An in homine ſit imago Dei ſolum ſecundum mentem*. ℞. Sic, ſed ſecundum alias partes eſt per modum veſtigij: nam imago repræſentat per modum ſpeciei, veſtigiũ per modum effectus, qui nõ attingit ſimilitudinem ſpeciei.

*Art.7.* *An imago Dei inueniatur in anima ſecundum actus*. ℞. Imago Trinitatis eſt ſecundum actus verbi, & amoris.

✠ Quia mens noſtra eſt in nobis ignota accipitur imago ſecundum tres potentias, Intellectus, voluntatis, memoriæ. Item ima-

imago Trinitatis eſt ſemper in anima habitualiter.

*An imago Trinitatis in anima ſit ſolum per comparationem ad obiectum, ideſt Deum.* ℞. Sic, quia repræſentat ſecūdum ſpeciem diuinas perſonas. *Art. 8.*

*An ſimilitudo conuenienter diſtinguatur ab imagine.* ℞. Sic, quia ſimilitudo eſt communior, & ſic eſt præambula ad imaginem, ſed vt ſignificat perfectionem imaginis eſt ſequens illam. *Art. 9.*

# QVÆSTIO XCIV.

## De ſtatu, & conditione primi hominis quantum ad intellectum.

*An primus homo per eſſentiam Deum viderit.* ℞. Non, quia poterat peccare, & Beatus non poteſt peccare, ſed Deum cognoſcebat altiori cognitione, quam nos, ideſt, media inter noſtram, & beatam, ſed forte vidit Deum in raptu in ſopore. Item vidit altiori modo, quia non impediebatur à ſenſibilibus, & ante peccatum. *Art. 1.*

*An Adam in ſtatu innocentiæ viderit Angelos per eſſentiam.* ℞. Non, quia intelligebat per phantaſmata. *Art. 2.*

*An primus homo habuerit ſcientiam omnium.* ℞. Sic naturaliter ſcibilium omniū; quia impoſuit nomina rebus, & quia vt primus debebat alios inſtruere: ſupernatura- *Art. 3.*

lium verò quantum opus erat ad vitæ regimen.

† Habuit ſcientiam per ſpecies infuſas. Item in naturali ſcientia poterat proficere quantum ad experimentum, non quantum ad numerum ſcitorum, ſed in ſupernaturalibus ſic.

Art. 4. *An homo in primo ſtatu potuiſſet decipi.* ℞. Non, quia in illo ſtatu non erat malum, ergo nec falſum, quia falſum eſt malum intellectus.

## QVÆSTIO XCV.

### De his, quæ attinent ad voluntatem primi hominis, ideſt, de gratia, & iuſtitia.

Art. 1. *AN primus homo fuerit creatus in gratia.* ℞. Sic, vt Angelus, quia ratio erat ſubiecta Deo, & rationi vires inferiores, & animæ corpus: prima ſubiectio fuit cauſa ſecundæ, & ſecunda tertiæ.

Art. 2. *An in primo homine fuerint animæ paſſiones.* ℞. In ſtatu innocentiæ non erant circa malum, nec in bonum non habitum, & non habendum, ſed erant paſſiones boni præſentis, vt gaudium & amor, vel futuri in ſuo tempore habendi, vt deſiderium, & ſpes, non tamen affligens, conſequentes ex imperio rationis, cui appetitus erat ſubiectus, non ſic in nobis.

Art. 3. *An Adam habuerit omnes virtutes.* ℞. Aliqualiter ſic. Nam virtutes, quæ non

con-

continent imperfectionem,vt iuſtitia, vel ſi continent, non repugnant perfectioni primi ſtatus, vt fides, & ſpes erant in habitu, & actu, ſed quæ continent imperfectionem,& repugnant illi ſtatui, erant ſecundum habitum tantum, vt pœnitentia, miſericordia.

*An opera primi hominis fuerint magis efficacia ad merendum, quam opera noſtra,* Art. 4. ℞. Abſolutè ſic, quia in maiori virtute; proportionaliter,non, quia nos habemus maiorem difficultatem poſt peccatum.

## QVÆSTIO XCVI.

### De dominio, quod homini in ſtatu innocentiæ competebat.

AN *Adam in ſtatu innocentiæ dominaretur animalibus.* Art. 1. ℞. Sic, quia ſic Deus prouidit, & quia erant inferiora.

*An homo habuiſſet dominium ſuper omnes alias creaturas.* Art. 2. ℞. Sic eis vtendo ſine impedimento,non tamen Angelis,in quibus eſt ratio, ſecundum quam homo dominatur.

*An homines in ſtatu innocentiæ fuiſſent æquales.* Art. 3. ℞.Non,ſed fuiſſet diſparitas in ſexu,in ætate, in iuſtitia, ſcientia, libero arbitrio,circa corpus in complexione, pulchritudine, viribus, ſed non erat peccatum, nec defectus, nec in anima, nec in corpore.

*Art.4.* *An homo in ſtatu innocentiæ homini dominabatur.* ℞. Non erat dominium vt opponitur ſeruituti, quia talis ſubiectio eſt pœna, ſed erat vt dicit bonum commune ſubiecti, vt inter Angelos alij alijs dominantur.

## QVÆSTIO XCVII.

### De his quæ pertinent ad conſeruationem indiuidui in illo ſtatu.

*Art.1.* AN *homo in illo ſtatu fuiſſet immortalis.* ℞. Sic, non ex parte materiæ, vel formæ, ſed ex parte cauſæ efficientis, ideſt per vim diuinitus datam.

*Art.2.* *An homo in illo ſtatu fuiſſet impaſſibilis.* ℞. Nō mouebatur à naturali diſpoſitione, quia virtus animæ prohibebat, ſed erat paſſibilis paſſione communiter dicta, vt in ſentire, intelligere, dormire, &c.

*Art.3.* *An homo in eo ſtatu indiguerit cibis.* ℞. Sic, quia habebat vegetatiuam alendam cibo, & ſi non ediſſet peccaſſet, cum id ei præceptum fuerit.

*Art.4.* *An homo per lignum vitæ fuiſſet conſecutus immortalitatem in eo ſtatu.* ℞. Sic, ſed non ſimpliciter; quia erat ne eum ſenectus diſſolueret, alia ligna erant ad ſuſtentationem.

QVÆ-

## QVÆSTIO XCVIII.

### De pertinentibus ad conſeruationem ſpeciei.

AN *in ſtatu innocentiæ fuiſſet generatio*. ℞. Sic ad multiplicationem generis humani, aliàs peccatum fuiſſet neceſſarium propter tantum bonum, quale eſt hominis propagatio, licet Adam fuiſſet incorruptibilis. *Art.* 1.

*An in ſtatu innocentiæ fuiſſet generatio per coitum*. ℞. Sic, & ideò Eua fuit data in adiutorium, in qua erat virtus paſſiua, ſed non fuiſſet immoderata concupiſcentia, vel libido. Item ibi continentia non fuiſſet laudabilis, quia ordinata. Item tunc coitus fuiſſet ſine corruptione integritatis, ſicut emittitur menſtruus cruor cum integritate. *Art.* 2.

## QVÆSTIO XCIX.

### De generatione prolis generandæ, quantum ad corpus.

AN *pueri tunc nati habuiſſent virtutem perfectam ad motum membrorum*. ℞. Non ſufficientem ad quoslibet actus, quia imperfecti vt nunc, non tamen fuiſſet infirmitas, ſicut accidit nunc pueris; & quia habent cerebrum magnum, & humidum, ideò non poſſunt, ſed animalia ex ſiccitate poſſunt; nec fuiſſent defectus ſe- *Art.* 1.

niles,

niles,qui ordinantur ad corruptionem,ſed tantum defectus pueriles, qui ſequuntur generationem.

*Art.2.* *An in primo ſtatu fuiſſent nata fœmina.* ℞. Sic, quia eſt ad complementum naturæ humanæ,& fuiſſent tot,quot viri.

## QVÆSTIO C.

### De conditione prolis generandæ, quantum ad iuſtitiam.

*Art.1.* AN *homines fuiſſent nati cum iuſtitia.* ℞. Sic, quia iuſtitia originalis erat donum Dei datum toti naturæ, quæ gratia non erat transfuſa per virtutem ſeminalem,ſed conferebatur homini ſtatim cum haberet animam rationalem.

*Art.2.* *An pueri tunc nati, fuiſſent in iuſtitia confirmati.* ℞. Non,quia poterant peccare,ſicut parentes.

## QVÆSTIO CI.

### De conditione prolis generandæ, quantum ad ſcientiam.

*Art.1.* AN *in ſtatu innocentia pueri fuiſſent nati in ſcientia perfecti.* ℞.Non, ſed ſine difficultate acquiſiuiſſent diſcendo, inueniendo, quia anima eſt vt tabula raſa;& vbi non eſt authoritas, ſequimur cõditionem naturæ,cui naturale eſt,vt homo ſcientiam per ſenſus acquirat.

*Art.2.* *An pueri mox nati habuiſſent vſum ratio-*

*tionis*. ℞. Non, quia ſenſus, & vires inferiores ſunt impediti ob nimiam humiditatem cerebri, & quia natura procedit ab imperfecto ad perfectum.

## QVÆSTIO CII.

### De loco hominis, qui eſt Paradiſus.

AN *Paradiſus ſit locus corporeus*. ℞. Sic, poſitus in parte orientis, qui oriens eſt nobilior pars, cum ſit dextera cœli. *Art.* 1.

*An Paradiſus ſit locus conueniens habitationi humanæ*. ℞. Sic, quia ibi erant remedia ne homo corrumpatur. Item Paradiſus adhuc durat, vbi dicitur eſſe Enoch, & Elias, & eſt locus temperatiſſimus. *Art.* 2.

*An homo ſit poſitus in loco illo, vt operaretur, & cuſtodiret illum*. ℞. Sic dupliciter, vel vt Deus cuſtodiret hominem, vel vt homo operaretur, & cuſtodiret Paradiſum ſine labore, ſed iucundè. *Art.* 3.

*An homo fuerit factus in Paradiſo*. ℞. Non, ſed extra, & poſtea poſitus in eo transferendus in cœlum, quia erat locus congruus quantum ad incorruptionem humanam, quæ incorruptio non erat naturalis, ſed ex dono Dei, ſed Angelus quia incorruptibilis fuit formatus in cęlo Empyreo; Eua in Paradiſo non propter eam, ſed ratione principij ex quo corpus eius formabatur. *Art.* 4.

QVÆ-

# QVÆSTIO CIII.

## De gubernatione rerum in communi.

*Art.* 1. AN *Mundus gubernetur ab aliquo*. ℞. Sic, à Deo,qui producit res ad ſuos fines,quod eſt gubernare.

*Art.* 2. *An finis gubernationis Mundi ſit aliquid extra mundum*. ℞. Sic,quia bonum quod eſt finis eſt extrinſecum,ſcilicet Deus.

*Art.* 3. *An Mundus gubernetur ab vno*. ℞. Sic, quia optima gubernatio eſt quæ fit per vnum. Item de ratione boni eſt vnitas, quam omnes appetunt, vt finem: & gubernatio eſt ad finem vltimum.

*Art.* 4. *An gubernationis effectus ſit vnus tantum, & non plures*. ℞. Ex parte finis, in quem omnia tendunt,ideſt,aſſimilari ſummo bono, vnus eſt effectus, ſed effectus diuinæ gubernationis in generali ſunt duo ideſt, conſeruatio rerum in bono, & motio earum ad bonum, ideſt, quod vna res aliam moueat in bonum,ſed effectus diuinæ gubernationis in particulari ſunt innumerabiles, quia quodlibet aſſimilatur ſecundum modum ſuum.

*Art.* 5. *An omnia diuinæ gubernationi ſubdantur*. ℞. Sic; quia eiuſdem eſt creare,& gubernare in finem Deum.Deo non eſt cura de bobus, quantum ad modum quo mouet rationalem creaturam.

*Art.* 6. *An omnia immediatè gubernētur à Deo*. ℞. Quantum ad rationem gubernationis, quod

quod eius prouidentia eſt immediata, quantum ad executionem Deus quædam gubernat mediantibus alijs.

*An aliquid poſſit contingere præter ordinem diuinæ gubernationis.* ℞. Non, quia Deus eſt cauſa vniuerſalis in ratione totius entis, quæ impediri non poteſt, ſicut cauſa particularis; item malum etiam eſt ſub diuina gubernatione, quia ſemper fundatur in bono, nec datur aliquid totaliter malum. Item reſpectu Dei nihil eſt caſuale, ſic contingentia, ſed reſpectu cauſæ particularis. *Art. 7.*

*An aliquid poſſit reniti contra ordinem gubernationis diuinæ.* ℞. Non in vniuerſali, quia ſemper tendit in bonum, & nullus homo reſpiciens ad malum operatur, licet peccator nitatur contra particulare bonum ſibi conueniens. *Art. 8.*

## QVÆSTIO CIV.

### De effectibus diuinæ gubernationis in ſpeciali.

AN *creaturæ indigeant vt à Deo conſeruentur in eſſe.* ℞. Sic, eſt de fide, quia ſunt effectus dependens à Deo in fieri, & eſſe, ſicut illuminatio aeris à ſole in fieri, & eſſe. nota, quando effectus naturalis recipit impreſſionem agentis ſecundum eandem rationem, vt eſt in agente, tunc pendet à cauſa in fieri tantum; ſed quando non eſt natus recipere impreſſionem agentis ſecundum eandem ra- *Art. 1.*

rationem, vt Cœli ſunt cauſa inferiorum, tunc tale agens nō ſolum eſt cauſa fiendi, ſed etiam eſſendi. Hinc patet, vt aqua calefacta ab igne, ceſſante actione remaneat calefacta, non verò aer remaneat illuminatus ceſſante actione ſolis.

✝ Deus non poteſt communicare creaturæ, vt conſeruetur in eſſe, ſua actione ceſſante; ſicut non poteſt ei communicare, quod non ſit cauſa illius. Item conſeruatio rerum à Deo non eſt per nouam actionem, ſed per continuationem actionis, quæ dat eſſe, quæ eſt ſine motu, & tempore.

*Art. 2.* *An Deus immediatè omnem creaturam conſeruet*. ℞. Aliquas conſeruat in eſſe tàm indirectè, quàm directè mediantibus cauſis aliquibus, ſicut eiſdem dat eſſe indirectè per cauſas impedientes corruptionem, vt ſal reſpectu carnium, directè quando aliqua creatura ſecundum ſuum eſſe pendet ab illa cauſa: licet Deus immediatè omnia creauit, tamen conſeruat mediatè, ſed nulla ſe ipſam, quia nulla eſt cauſa ſui ipſius, ſed alterius.

*Art. 3.* *An Deus poſſit aliquid in nihilum redigere*. ℞. Poteſt omnia, quia poteſt eis non influere eſſe, & ſic deſinerent eſſe.

✝ Deus per ſe non poteſt eſſe cauſa tendendi in non eſſe, ſed hoc habet creatura ex ſe ipſa, quia eſt ex nihilo, ſed Deus per accidens ſubtrahēdo ſuam actionem.

*Art. 4.* *An aliquid in nihilum redigatur*. ℞. Nō, quia nec naturaliter, nec diuina bonitas hoc facit.

QVÆ-

# QVÆSTIO CV.

## De mutatione creaturarum à Deo.

AN *Deus poſſit immediatè mouere materiam ad formam.* ℞. Sic, quia poteſt reducere ad actum potentiam paſſiuam. *Art. 1.*

✝ Angeli, & Dæmones operantur circa viſibilia, non imprimendo formas, ſed adhibendo ſemina corporalia.

*An Deus poſſit immediatè mouere aliquod corpus.* ℞. Sic quodcunque corpus ſecundum quemcunque motum: Nota, Deus mouet creaturam non per contactum corporalem, ſed ſpiritualem, ſed ipſe non tangitur à creatura, & licet virtus Dei mouens ſit infinita, tamen operatur in effectibus ſecundum quod eis cõuenit, & ſic non in inſtanti. *Art. 2.*

*An Deus moueat immediatè intellectum creatum.* ℞. Sic, quia illum docet, dat vim intelligendi, dat ſpecies intelligibiles, imprimit ſimilitudines. *Art. 3.*

*An Deus poſſit mouere voluntatem creatam.* ℞. Sic ſufficienter vt obiectum, quia virtus paſſiua voluntatis ſe extendit ad bonum vniuerſale, quod eſt eius obiectum, & ſolus Deus eſt bonum vniuerſale, ſed bonum creatum eſt particulare, & non mouet ſufficienter, & efficaciter. Item Deus mouet voluntatem interius eam inclinando, quia eſt primum mouens, *Art. 4.*

& vl-

& vltimis finis, ſed non cogit illam, quia dat propriam inclinationem; & ſic etiam moueri poteſt à ſe ipſa, vnde ratio meriti, vel demeriti non tollitur.

*Art. 5.* *An Deus operetur in omni operante.* ℟. Sic, ſed res habent etiam propriam operationem, ſecus fruſtra eſſent virtutes operatiuæ rebus tributæ.

✻ Deus operatur in nobis per modum primi agentis, & ſic non eſt ſuperflua operatio ſecundi agentis.

*Art. 6.* *An Deus poſſit facere aliquid præter ordinem rebus inditum.* ℟. Sic prout ordo pendet à ſecunda cauſa, ſed non poteſt facere contra ordinem rerum prout dependet à prima cauſa, quia faceret contra præſcientiam ſuam, quod eſt impoſſibile, & quod Deus ſic agit, eſt præter naturam, non contra, quia actio naturalis pendet à Deo, ſecus ſi homo iaceret lapidem in altum, tunc eſſet contra naturam lapidis, quæ non pendet ab homine. Item cum Deus agit præter hunc ordinem, non mutatur, quia ſibi reſeruauit aliter ſe facturum aliquando.

*Art. 7.* *An omnia quæ Deus facit præter ordinem naturæ ſint miracula.* ℟. Sic, quæ fiunt à Deo præter cauſas nobis notas, dicuntur miracula, ideſt, admiratione digna: poteſt tamen aliquid eſſe mirum vni, quem cauſa latet, alteri verò non, quem cauſa non latet.

*Art. 8.* *An vnum miraculum ſit maius alio.* ℟. Sic, quia quo magis excedit facultatem naturæ, eo maius eſt miraculum, & excedi-

ditur

ditur natura, vel ſecundum ſubſtantiam facti, vt penetratio corporum, vel in eo, in quo fit vt reſuſcitatio mortuorum, vel in modo, & ordine faciendi, vt cum ſtatim, quis à febri curatur.

# QVÆSTIO CVI.

## Quomodo vna creatura moueat aliam.

*AN vnus Angelus illuminet alium?* ℟. Sic, quia manifeſtat cognitam veritatem alteri, quia virtus intellectiua inferioris confortatur ex conuerſione ſuperioris Angeli ad ipſam, vt corpus minus calidum creſcit cum ei appropinquat magis calidum, & quod eſt appropinquatio in corpore, eſt conuerſio in Angelis. *Art. 1.*

✠ Vt immediatè videt Deum vnus non docet alium, ſed vt cognoſcit magis rationes operum Dei, ſuperior docet inferiorem confortando lumen naturale.

*An vnus Angelus poſsit mouere voluntatem alterius.* ℟. Non, ſed ſolus Deus; qui poteſt iuſtificare. Item ſolum bonum vniuerſale, quod eſt Deus mouet voluntatem obiectiuè ſufficienter vt in beatis. Item voluntas eſt inclinatio volentis in volitum, & ſic præter Deum nemo illam immutare poteſt. Angelus perſuadere poteſt monſtrando bona creata ordinata in honorem Dei. *Art. 2.*

*An Angelus inferior poſsit illuminare ſuperio-* *Art. 3.*

*periorem*. ℟. Non, ſed contra, ſuperior illuminat inferiorem, ne turbetur ordo.

*Art.* 4. *An Angelus ſuperior illuminet inferiorem*. ℟. Sic, quia creaturæ habent ex diuina bonitate diffundere bona, quæ acceperunt in aliam, ſed quanto ſunt Deo propinquiores, eò maiora bona participant, ſed non communicant ita euidenter, vt habent. Item vſque ad finem mundi ſemper ſuperioribus Angelis aliquid noui reuelatur pertinens ad diſpoſitionem mundi, & ſalutem electorum.

## QVÆSTIO CVII.

### De locutionibus Angelorum.

*Art.* 1. AN *vnus Angelus alteri loquatur*. ℟. Sic, & loqui eſt conceptum mentis alteri manifeſtare, & fit quando voluntas Angeli vult vt conceptus ſuæ mentis alteri manifeſtetur, & ſtatim cognoſcitur, non ſic in homine, quia per ſenſus explicatur. Item locutio Angeli eſt interior, & non ſufficit quod concipiat, ſed vt velit loqui.

*Art.* 2. *An inferior Angelus ſuperiori loquatur*. ℟. Sic, quia poteſt manifeſtare ſuum conceptum, quia omnis illuminatio Angeli eſt locutio, ſed non omnis locutio eſt illuminatio, quæ pendeat à Deo tanquam à principio, ratione cuius aliqui dicuntur ſuperiores, & ideò illis competit illuminatio.

*An*

*An Angelus Deo loquatur.* ℞. Sic,vt aliquid à Deo accipiat, vel vt conſultet diuinam voluntatem de agendis, vel admirando eius mentem. non loquitur,vt Deo aliquid manifeſtet, ſed vt diſcat. Item ſemper loquuntur cum Deo laudantes ipſum, ſed non ſemper conſulentes de agendis. *Art. 3.*

*An localis diſtantia in locutionē Angelica operetur aliquid.* ℞. Non,quia intellectualis operatio abſtrahit à loco, & tempore. *Art. 4.*

*An cum vnus loquitur vni omnes percipiant locutionem.* ℞. Non, quia locutio pendet à voluntaria diſpoſitione loquentis. *Art. 5.*

## QVÆSTIO CVIII.

### De ordinatione Angelorum ſecundum Hierarchias, & ordines.

AN *omnes Angeli ſint vnius hierarchiæ.* ℞. Angeli cum hominibus non ſunt vnius hierarchiæ, quia non gubernantur vno modo à Deo, quia Angeli puris illuminationibus, homines ſimilitudinibus ſenſibilium. Item Angeli non ſunt vna hierarchia inter ſe, ſed faciunt tres, quia non eodem modo gubernantur à Deo, quia ſuperiores recipiunt lumen vniuerſalius, quam inferiores, ideſt, à Deo; ſecundi à cauſis creatis vniuerſalibus; tertij, *Art. 1.*

vt

vt applicantur ſingulis rebus, pro vt dependent à proprijs cauſis. Item Angeli, & rationales creaturæ, quatenus Deus vnus eſt princeps omnium, cuius poſſunt eſſe participes, & ſic vt omnes vident eſſentiam Dei non diſtinguũtur hierarchiæ, ſed in ordine ad res creatas ſic. Item homines ſunt vnius hierarchiæ, quia eis eſt vnus modus intelligendi connaturalis. in Deo non eſt hierarchia.

*Art. 2.* *An in vna hierarchia ſint plures ordines*. ℞. Sic, tres, quia eſt multitudo ordinata ſub vno Deo, ſed habent diuerſa officia, & actus ſecundum quos attenditur diuerſitas graduum, ſcilicet, ſupremũ, medium, infimum, vt in politia humana, in qua ſunt optimates, viri honorabiles, & populus.

*Art. 3.* *An in vno ordine ſint plures Angeli*. ℞. Sic, ſicut quælibet ſtella habet ſuum ordinem, ſed nobis eſt incognitus. Item Angeli vnius ordinis ſunt aliquo modo æquales ſecundum ſimilitudinem ordinum, ſed non ſimpliciter.

*Art. 4.* *An diſtinctio Hierarchiarum, & ordinum ſit à natura in Angelis.* ℞. Sic ſecundum dona naturalia ad finem acceptum ſecundum facultatem naturæ ipſorum, vt ſcilicet cognoſcant, & ament Deum naturaliter; ſed ſi finem Angelorum accipias ſupra naturalem facultatem eorum, vt videntDeum clarè, tunc ordines diſtinguuntur completiuè ſecundum dona gratuita, diſpoſitiuè ſecundum naturalia, quia Angelis data eſt gratia ſecundum capaci-

tatem

tatem naturalium. Quod non eſt in hominibus. Vndè in ipſis diſtinguuntur ordines ſecundum dona gratuita tantum.

*An ordines Angelorum conuenienter nominentur*. ℞. Sic, & reſpondent ſpiritualibus perfectionibus Angelorum. Nota. ordo in rebus ſumitur, vel ſecundum proprietatem, quæ ſecundum ſuam naturam adæquatè, & propriè conuenit rei, vel per exceſſum, vt perfectiones creaturarum Deo; vel per participationem vt Deitas creaturis: ſed Angeli non nominantur à proprietate per exceſſum v.g. vt eſt proprietas inferioris, quæ conuenit ſuperiori, ſed ab ea, quæ eis propriè, & adæquatè conuenit, ſic Dionyſius, ſed Gregorius attendit exteriora officia. *Art. 5.*

*An gradus ordinis cõuenienter aſſignentur*. ℞. Sic, in prima hierarchia ſunt per reſpectum ad Deum, à quo accipit rationes rerum, & ſunt Seraphin, Cherubin, Throni. In ſecunda ſunt qui cognoſcunt cauſas vniuerſales, & ſignant communem quandam gubernationem, & ſunt Dominationes, Virtutes, & Poteſtates. In tertia ſunt ſecundum determinationes ad ſpeciales effectus, & deſignant executionem operis, & ſunt Principatus, Archangeli, Angeli. *Art. 6.*

*An ordines remanebunt poſt diem Iudicij*. ℞. Sic quoad diſtinctionẽ graduum, quæ eſt à differenti gratia, & natura, quæ ſemper manebit; ſed quoad executionem officiorum, partim remanebunt, partim non, quia manebunt vt in fine, ceſſabunt *Art. 7.*

vt ad finem. Item poſt diem Iudicij homines non perducentur ad ſalutem, ſed qui erunt ſalui, habebunt aliquam illuſtrationem per Angelos.

*Art. 8.* *An homines aſſumantur ad ordines Angelorum*. ℞. Sic, quoad gradum gloriæ, quia poſſunt mereri tantam gloriam, vt æquentur Angelis ſecundum eorum gradus, & oppoſitum eſt error; ſed non poſſunt aſſumi quoad gradum naturæ, quia ſemper remanebit diſtinctio naturarum. Item Angelus inferior non poteſt aſcendere ad gradum gratuitum ſuperiorum, ſicut nec ad gradum naturalem, quia gratia eis datur ſecũdum gradum naturalem, non ſic homini; & ſic poteſt aſcendere ad gratuitum, non ad naturalem. Item dicere quod homines transferantur ad pœnas Dæmonum, non eſt error.

## QVÆSTIO CIX.

### De ordine Angelorum malorum.

*Art. 1.* AN *ſint ordines in Dæmonibus*. ℞. Secundum conditionem naturæ adhuc ſunt in ordinibus, ſed ſecundum ſtatum gratiæ imperfectæ, & meritoriæ fuerunt, & non ſunt; ſed ſecundum ſtatum gloriæ nec ſunt, nec vnquam fuerunt.

*Art. 2.* *An in Dæmonibus ſit prælatio*. ℞. Sic, quia actio ſequitur naturam, & ſic eorũ actiones erunt ſubordinatæ ſicut naturæ, nec Deus aliquid inordinatum relinquit.

✝ Prælatio Dæmonum fundatur ſuper iuſtitiam Dei cuncta ordinantis. Item concordiaDęmonum,quod quidam alijs obediant non eſt ex amicitia, ſed ex communi nequitia, & odio contra homines, & iuſtitiam Dei; quod aliqui præſint, non eſt ad bonum ipſorum;cum in malis præeſſe ſit magis miſerum eſſe.

*An in Dæmonibus ſit illuminatio.* ℞. Propriè non, quia non purgantur, & quia illuminatio eſt manifeſtatio veritatis in ordine ad Deum; ſed ipſi abducunt à Deo; ſed eſt locutio,quia vnus alteri manifeſtat conceptum ſuum. *Art.3.*

*An boni Angeli habeant prælationem ſuper malos.* ℞. Sic, & eos regunt, quia ſunt propinquiores Deo,ideſt beati. *Art.4.*

✝ Angeli aliqua diuina miſteria reuelant Dæmonibus, quia iuſtitia Dei vult vt per Dæmones aliqua fiant, vel ad punitionem malorum, vel ad exercitium bonorum. Item hæ reuelationes reſpectu Angelorũ ſunt illnminationes, quia & ordinant ad Deum, ſed non reſpectu Dæmonum, qui eas ordinant ad iniquitatem faciendam.

## QVÆSTIO CX.

### De præſidentia Angelorum ſuper creaturam corporalem.

*AN creatura corporalis adminiſtretur per Angelos.* ℞. Sic, quia virtus intellectualis eſt vniuerſalis, ſed virtus corporea, quia eſt ex materia, eſt particula- *Art.1.*

ris, ſed particularis regitur ab vniuerſali, ideſt mouetur: vocantur virtutes.

*Art.2.* *An materia corporalis obediat Angelis ad nutum*. ℞. Non, quia quæ fiunt, vel immediatè à Deo, vel à cauſa ſecunda fiunt.

✝ Anima eſt forma corporis, ideo tranſmutat illud facilè; Angelus nō eſt forma, licet nobiliori modo agat.

*Art.3.* *An Angelis obediant corpora ad motum localem*. ℞. Sic, vnde adhibent ſemina ad aliquos effectus.

*Art.4.* *An Angeli poſſint facere miracula*. ℞. Non, quia fiunt præter ordinem totius naturæ creatæ, & ſic Deus ſolus facit, ea tamen aliquando per Angelos.

✝ Angeli, & Dæmones dicuntur facere miracula, non ſimpliciter, ſed quoad nos, ideſt, præter ordinem naturæ creatæ nobis notæ, & per virtutem creatam nobis ignotam, dicuntur miracula à nobis.

## QVÆSTIO CXI.

### De actione Angelorum in homines.

*Art.1.* AN *Angelus poſſit illuminare homines.* ℞. Sic, quia reuelant diuina nobis vt Angelis, ſed nobis proponendo veritatem ſub ſimilitudinibus ſenſibilium, quia naturale eſt hominibus per phantaſmata ſpeculari, ſed inter Angelos prout ſuperior veritatem vniuerſaliter conceptam

ptam diuidit ſecundum capacitatem inferioris. Item noſter intellectus fortificatur per actionem intellectus Angelici. Item duo requiruntur ad fidem. Primò habitus, quo intellectus diſponitur ad obediendum voluntati tendenti in diuinam veritatem, & hoc eſt à Deo ſolo. Secundò, vt credibilia proponantur credenti, & hoc fit vel per homines ex auditu, vel per Angelos reuelantes: dum quis illuminatur, intelligit ſe illuminari, ſed non intelligit, à quo illuminetur, id eſt, an ab Angelo.

*An Angelus poſſit immutare voluntatem hominis*. ℞. Voluntas ab interiore, à ſolo Deo poteſt immutari, qui dedit homini virtutem talis inclinationis. Nam inclinatio voluntatis in rem volitam eſt mutatio. Item ſolus Deus mouet voluntatem ab exteriore, ſeu obiectiuè efficaci ſufficientia: ſed Angelus, & homo per modum ſuadentis tantum. Item Angelus, & homo poſſunt concitare paſſiones, vt moueant voluntatem, non tamen violentare, quia ſemper manet libera voluntas. *Art. 2.*

*An Angelus poſſit immutare imaginationem hominis*. ℞. Poteſt illam mouere, vt in ſomno. Item, quia poſſunt localiter mouere ſpecies, & humores. Vnde imaginatio mutatur, ſicut in ſomnis. Item Angelus cauſans imaginariam viſionem, ſi illuminet intellectum, vt cognoſcat quid per talem ſimilitudinem ſignificetur, non decipit; ſed ſi tantum facit, *Art. 3.*

vt ſimilitudines rerum appareant imaginationi, tunc ſi eſt deceptio, eſt ex defectu intellectus recipientis, & non Angeli.

*Art.4.* *An Angelus poſſit immutare ſenſum humanum.* ℟. Sic, ſua naturali virtute, vt opponere ſenſui ſenſibile, vel à natura, vel de nouo formatum. Item poteſt interius mouere ſpiritus, & humores, vnde mutentur ſenſus.

## QVÆSTIO CXII.

## De Miſſione Angelorum.

*Art.1.* AN *Angeli in miniſterium mittantur.* ℟. Sic, quia factus a Deo eſt finitæ virtutis; & dum attingit vnum corpus, non attingit aliud, & ſic eſt in vno loco vt non ſit in alio, & incipit eſſe, vbi non erat, & hoc ex imperio Dei, cuius eſt miniſter.

✝ Actiones exteriores Angeli, quia regulantur per ſolam intellectionem non impediunt eius contemplationem, quia vna eſt regula alterius, ſecus in nobis, quia inſiſtimus actioni per vires ſenſitiuas. Item Angeli dum nobis miniſtrant, ſeruiunt Deo, & non ſumus illis ſuperiores. niſi adhærendo Deo ſumus vnus ſpiritus cum Deo.

*Art.2.* *An omnes Angeli mittantur in miniſterium.* ℟. Non ſuperioris ordinis, ſed inferioris, & ſufficiunt ad quodcunque opus.

✝ Om-

✝ Omnes dicuntur adminiſtratores ſpiritus ſecundum ſpirituales effectus. v. g. illuminando, non de miſſione exteriori. Item dicitur miſſus Seraphin æquiuocè, quia incendebat labia Prophetæ.

*An Angeli qui mittuntur aſſiſtant Deo.* *Art.3.* ℞. Sic, quia ſemper immediatè vident Deum, ſed ſupremi illuminantur immediatè.

✝ Satan non aſtitit, ſed inter aſſiſtentes adfuit, quia natura erat Angelus, non beatitudine.

*An Angeli ſecundæ hierarchiæ omnes mittantur.* *Art.4.* ℞. Non, ſed illi, quorum nomina aliquam executionem notant.

✝ Secundum aliquos plures ſunt aſſiſtentes, quam miniſtrantes, quia quod eſt melius, eſt magis à Deo intentum, & multiplicatum, ſed ſecundum alios, contra.

## QVÆSTIO CXIII.

### De cuſtodia Angelorum, & impugnatione malorum.

A*N homines cuſtodiantur ab Angelis.* *Art.1.* ℞. Sic, homines ſecundum cognitionem, & affectiones ſunt variabiles à bono, & ſic oportuit in his regulari ab Angelis, qui ſunt inuariabiles.

✝ Homo per liberum arbitrium poteſt aliqualiter vitare malum, ſed non ſufficienter: ſicut vniuerſalis cognitio legis naturalis dirigit hominem ad bonum, ſed non ſufficienter, ideò debet cuſtodiri.

Item Deus immediatè infundit habitum virtutis ad operandum, & immediatè quantum ad hoc hominem cuſtodit, ſed per Angelos Deus hominem inſtruit, vt inueniat vias congruas ad perficiendum bonum virtutis; & ſi homo perit, non ex negligentia Angeli, ſed malitia hominis fit. Item quod præter legem communem Angelus homini appareat, eſt ex ſpeciali Dei gratia.

*Art.2.* *An ſinguli homines à ſingulis Angelis cuſtodiantur*. ℞. Sic, & probabile eſt, quod diuerſis ſpeciebus rerum, diuerſi Angeli eiuſdem ordinis prȩficiantur. Item poſſibile eſt, vt Angelus ſuperior, qui illuminat inferiores, illuminet hominem immediatè. Item licet homines natura ſint pares, tamen in eis inuenitur inæqualitas: nam ex diuina prouidentia quidam eorum ordinantur ad maius, quidam ad minus.

*Art.3.* *An cuſtodire homines pertineat ſolum ad inferiorum ordinem Angelorum*. ℞. Particularium, ſic; ſed cuſtodia vniuerſalior hominum ad ſuperiorem, vt ad Archangelos.

✝ Supremi infimi ordinis cuſtodiunt digniores homines, & ſanctiores.

*Art.4.* *An omnibus hominibus deputentur Angeli ad cuſtodiam*. ℞. Omnibus dum ſunt in via, quia periculum, ſecus in Patria.

✝ Chriſtus vt homo immediatè regulabatur à Verbo, ideò non indigebat cuſtodia Angelorum. Item in ſtatu innocentiæ homo indigebat cuſtodia Angelorum,

quia

quia licet non eſſet periculum ab intus, vbi omnia erant ordinata, tamen imminebat ab extra propter inſidias Dæmonum.

*An Angelus deputetur homini à ſua natiuitate*. ℞. Sic, quia tunc eſt homo, & à puero arcet Dæmones. Item puer dum eſt in ventre matris, eſt aliquid matris, vt fructus pendens in arbore, & cuſtoditur ab Angelo matris. *Art.5.*

*An Angelus cuſtos quandoque deſerat hominem*. ℞. Nunquam totaliter, quia Dæmones nos ſemper impugnant, ſed dicitur Angelus dimittere cuſtodiam, quando non impedit ne homo cadat in tribulationes, vel peccata. Item Angelus aliquando relinquit hominem loco, ſed non quoad effectum cuſtodiæ, quia quando eſt in cœlo cognoſcit quid circa hominem agatur, & ſtatim præſtò eſt. *Art.6.*

*An Angeli doleant de malis eorum, quos cuſtodiunt*. ℞. Non, quia beati. Item non triſtantur, nil fit contra eorum voluntatem, quia ſemper volunt quod vult diuina iuſtitia, per quam omnia fiunt, vel permittuntur; nolunt tamen abſolutè peccata, vel pœnas hominum, ſed metaphoricè ſunt dolentes. *Art.7.*

*An inter Angelos poſſit eſſe pugna, ſeu diſcordia*. ℞. Sic, non quod habeant voluntates contrarias, quia omnes volunt quod Deus vult, ſed quia ea, de quibus Deum conſulunt ſunt pugnantia, nã ſæpè de contrarijs meritis Deum conſulunt, ideò dicuntur pugnare. *Art.8.*

## QVÆSTIO CXIV.

## De Dæmonum impugnatione.

*Art.* 1. AN *homines impugnentur à Dæmonibus*. ℞. Sic ex malitia; & inuidia nituntur impedire profectum hominum, & propter ſuperbiam vſurpant ſibi ſimilitudinem diuinæ poteſtatis deputando Dæmoniacos miniſtros ad impugnationem hominum. Item ordo impugnationis eſt à Deo, qui vtitur malis, ea ordinans ad bona.

✝ Dæmon vt inducit ad peccandum non mittitur à Deo, niſi permiſſiuè, ſed mittitur à Deo ad puniendum tentando. Item pugna eſt æqualis, quia in homine eſt gratia, & Angelus cuſtos. Item totum Deus ordinat ad gloriam ſanctorum.

*Art.* 2. *An tentare ſit proprium Diaboli*. ℞. Ad nocendum, & præcipitandum in peccatum eſt proprium Diaboli. Homo tentat vt ſciat, vel vt iuuet; ſi vt noceat, eſt miniſter Diaboli. Si homo tentat Deum, vt velit eius virtutem experiri, peccat. Item Deus dicitur tentare vt ſciat, ideſt, vt faciat alios ſcire; caro, & mundus tentant inſtrumentaliter, vel materialiter.

✝ Dæmon explorat hominis inclinationem, vt de illo vitio attentet, ad quod homo magis pronus eſt, & immutat inferiores vires, vt inclinetur voluntas.

*Art.* 3. *An omnia peccata procedant ex tentatione Diaboli*. ℞. Non, immò nec noſtræ malæ

malæ cogitationes, ſed aliqua à libero arbitrio, ex corruptione carnis, vt Venereas; ſed omnia ſunt à Dæmone indirectè, qui inſtigauit Adam, à quo in nobis pronitas ad peccandum.

✝ Angeli adiuuant nos ad omnia bona opera noſtra, quia non poſſumus mereri ſine auxilio Dei, per Angelos, exhibito, ſed peccare ſic.

*An Dæmones poſſint homines ſeducere.* *Art. 4.*
℞. Sic per miraculum largè ſumptum, ſed non poſſunt facere miracula ſtrictè ſumpta, quia ſunt præter ordinem totius naturæ creatæ.

*An Dæmon ſuperatus ab aliquo propter* *Art. 5.*
*hoc arceatur ab impugnatione.* ℞ Aliqui affirmant, aliqui negant, ſed non eundem tentatum, & melius, licet per aliquod tempus arceatur, quia Deus non permittit ſemper tentari.

## QVÆSTIO CXV.

## De actione corporalis creaturæ.

AN *aliquod corpus ſit actiuum.* ℞. Sic, *Art. 1.*
vt ignis, contra antiquos Philoſophos.

✝ Materia prima eſt purè paſſiua. Item accidēs poteſt excedere ſuum ſubiectum in agendo, ſed non in eſſendo.

*An in materia corporali ſint aliqua rationes ſeminales.* ℞. Sic, quæ ſunt virtutes, tum actiuæ, tum paſſiuæ, & multis modis poſſunt conſiderari. Item ſemen maris eſt *Art. 2.*

actiuum, fœminæ paſſiuum. Item ratio ſeminalis eſt cauſalis, quia ſemen eſt cauſa. Item Dæmon fert corpus, in quo eſt ſemen, ſeu virtus.

*Art.* 3. *An corpora cœleſtia ſint cauſæ eorum, quæ hic in inferioribus fiunt.* ℞. Sic, quia mouent hæc, ſed non ſunt prima cauſa generationis. Item materia, & quicquid hic generat, ſunt velut inſtrumenta cœleſtium. Item effectus aſtrorum in corporalibus ſecundum diuerſam materiæ diſpoſitionem. hinc gemini ſub vna conſtellatione vnus eſt maſculus, alter fœmina.

*Art.* 4. *An corpora cœleſtia ſint cauſa humanorum actuum*, ℞. Non, quia intellectus, & voluntas eſſent corporales, vt ſenſus. Item non eſſet liberum arbitrium, niſi indirectè, ideſt, per phantaſma. Item Aſtrologi, vt in plurimis, & maximè in communi poſſunt prædicere vera, quia homines communiter ſequuntur paſſiones ſenſuum, ad quæ poſſunt cooperari cœli, ſed ſapiens dominabitur Aſtris, quatenus dominabitur ſuis paſſionibus.

*Art.* 5. *An corpora cœleſtia poſſint imprimere in ipſos Dæmones.* ℞. Non, nec per ſe, nec per accidens, nec directè, nec indirectè, quia non ſubduntur cœlis, cum ſint ipſis ſuperiores. Item Dæmones cum vexant homines vtuntur motibus cœli, & lunæ, vel vt infament creaturas Dei, vel vt habeant paratas paſſiones corporum.

*Art.* 6. *An corpora cœleſtia imponant neceſſitatem his, quæ eorum actionibus ſubduntur.*

℞. Nec

℟. Nec in voluntarijs, nec in naturalibus, ad quæ ſe extendit operatio hominis imponunt neceſſitatem, imò nec in naturalibus, quia deficiente vna cauſa, non ſequitur effectus, & tale impediens poteſt eſſe per accidens.

## QVÆSTIO CXVI.

### De fato.

*An fatum ſit aliquid*. ℟. Eſt prouidentia diuina omnia ordinans ad ſuos fines, ſed ſancti non vtuntur hac voce fatum, vt errorem vitent. *Art. 1.*

✝ Caſus & fortuna dicuntur reſpectu ad cauſas proximas, non reſpectu ad prouidentiam diuinam, ſecundum quam nihil temerè fit.

*An fatum ſit in rebus creatis*. ℟. Sic, id eſt in medijs cauſis à Deo ordinatis ad aliquos effectus, & ſic dicitur fatum. *Art. 2.*

*An fatum ſit immobile*. ℟. Vt eſt à Diuina prouidentia, eſt immobile, non neceſſitate abſoluta, ſed conditionali; vt eſt in cauſis ſecundis eſt mobile. *Art. 3.*

*An omnia fato ſubdantur*. ℟. Non, ſed tantum ea, quæ ſubduntur ſecundis cauſis, ſed non quæ immediatè fiunt à Deo, vt creatio. *Art. 4.*

✝ Fatum refertur ad poteſtatem Dei, vt ad primum principium, & ſic, non quicquid ſubijcitur voluntati Dei, ſubijcitur fato.

QVÆ-

# QVÆSTIO CXVII.

## De his, quæ pertinent ad actionem hominis.

*Art.1.* AN *vnus homo poſſit alium docere*. ℞. Sic (& explicat quomodo magiſter diſcipulum prædocet.

*Art.2.* *An homo poſſit docere Angelum*. ℞. De rebus diuinis non, quia inferior non illuminat ſuperiorem, ſed poteſt ſuas cogitationes cordis Angelo manifeſtare, quia inferior alloquitur ſuperiorem.

✠ Apoſtoli non inſtruebantur à verbo Dei ſecundum diuinitatem immediatè, ſed prout humanitas eis loquebatur. Item aliquis homo in hac vita poteſt eſſe maior Angelo, non actu, ſed virtute, ideſt maiori charitate.

*Art.3.* *An homo per virtutem animæ poſſit immutare materiam corporalem*. ℞. Non niſi mediantibus corporibus, imò nec Angelus.

✠ Sancti fecerunt miracula ex poteſtate gratiæ, non naturæ. Item faſcinatio fit, quia ex forti imaginatione animæ, immutantur ſpiritus coniuncti in oculis, qui inficiunt aerem vſque ad certum ſpatium, & aer infectus nocet teneris pueris.

*Art.4.* *An anima hominis ſeparata poſſit corpora ſaltem localiter mouere*. ℞. Non, quia eſt determinata, vt forma quæ non poteſt mouere corpus, niſi informatum, ſed Angelus, & ſubſtantiæ ſpirituales, quæ non de-

determinantur ad certa corpora poſſunt diuerſa mouere localiter. Item Dæmones fingunt ſe eſſe animas mouentes corpus, vt decipiant.

## QVÆSTIO CXVIII.

### De traductione hominis ex homine quantum ad animam.

AN *anima ſenſitiua traducatur cum ſemine.* ℞. Sic, quia generatur ab anima generantis principaliter, & à ſemine inſtrumentaliter, ſicut virtus elemētorum generat animam in animalibus genitis ab elementis, & non creantur à Deo, quia non corrumperentur corrupto corpore, & haberent operationem ex ſe. *Art. 1.*

*An anima intellectiua cauſetur à ſemine.* ℞. Non, quia eſſet hæreſis, nam creatur à Deo, & ſine corpore ſubſiſtit. *Art. 2.*

✝ Anima cum dicitur egreſſa de femore ſumitur pro toto homine. Item adueniente perfectiore forma corrumpitur præcedens, vt rationali veniente corrumpitur ſenſitiua. Item homo generat ſui ſimilem, quia diſponit ad ſuſceptionem animæ rationalis.

*An animæ humanæ fuerint creatæ ſimul à principio mundi.* ℞. Non, ſed dum infunduntur corpori, nec ſunt eiuſdem conditionis cum Angelis, quia vnirentur accidentaliter, & homo eſſet vnum per accidens. *Art. 3.*

✝ Deus ceſſauit die ſeptima non ab omni ope-

opere, ſed à nouis rerum generibus, & ſpeciebus cōdendis. Item perfectioni vniuerſi poteſt addi quantum ad numerum indiuiduorum, non quantum ad ſpecierum numerum.

## QVÆSTIO CXIX.

### De propagatione hominis quantum ad corpus.

*Art. 1.* AN *aliquid de alimento conuertatur in veritatem humanæ naturæ*. ℞. Sic, quia fit caro, os.

*Art. 2.* *An ſemen ſit de ſuperfluo alimēti.* ℞. Sic, ſemen eſt ſuperfluum alimentum, & eſt in potentia totum animal, & habet virtutem deriuatam ab anima. Item animæ quæ egent multo alimento ſunt parui ſeminis, vt homines magnæ ſtaturæ, & pingues: mulier verò non ſeminat actiuè.

FINIS.

DIVI

# DIVI THOMAE PRIMA SECVNDAE BREVITER COLLECTA.

## QVAESTIO I.

### De Vltimo fine hominis.

*AN Homini conueniat agere propter finem.* ℞. Sic, quia actiones humanæ per quas differt ab alijs agentibus ſunt à potentia, cuius obiectum bonum, & finis, quarum homo eſt dominus. Item actiones quæ non ſunt à deliberata ratione ſunt hominis, ſed non humanæ, quarum non eſt dominus. Item finis in intentione eſt cauſa. Item actus voluntatis non eſt vltimus finis, ſicut videre non eſt obiectum oculi. Art. 1.

*An agere propter finem ſit proprium rationalis naturæ.* ℞. Non, quia natura agit propter finem, & ceſſante prima cauſa, ideſt, fine, omnia ſubordinata ceſſarent. Item homo determinatur ab appetitu rationali, alia à naturali, quæ non apprehendunt finem ſub ratione finis; ideò ab alio mouentur; homo verò à ſe, bruta à fine appræhenſo. Art. 2.

*An*

*Art.3.* *An actus hominis ſpecificentur à fine.* ℞. Actus humani ſpecificantur à fine, quia paſſio à termino, actio à principio, ſed finis eſt principium voluntatis, ideſt obiectum à quo actus procedit, & eſt terminus, in quem tendit voluntas.

✠. Finis, vt eſt prius in intentione, pertinet ad volũtatem, & ſpecificat. Item vnus actus in genere entis poteſt eſſe multiplex in genere moris, ſi ad diuerſos fines feratur. Item finis moralis accidit naturali; hinc vnus actus poteſt eſſe in pluribus ſpeciebus.

*Art.4.* *An ſit aliquis vltimus finis humanæ vitæ.* ℞. Sic, quia non datur proceſſus in infinitum. Item ſi vltimus finis non moueret, alij fines non mouerent, & homo nihil appeteret, nec quieſceret intentio. Item fines accidentaliter ſubordinati, poſſunt procedere in infinitum, quia cauſæ per accidens ſunt indeterminatæ in omni genere.

*Art.5.* *An vnius hominis poſſent eſſe plures vltimi fines.* ℞. Non, quia finis perficit, & nõ dantur duo perfecta. Item omnia appetibilia ſunt ſub vno genere; ergo eſt vnus finis genericus, à quo ſpecificantur, licet ſint plures fines materiales.

*Art.6.* *An homo omnia quæ vult, velit propter vltimum finem.* ℞. Sic, quia omnia appetit vt bonum, vel vt media ad vltimum bonum, & finem, & ſecunda appetibilia non mouent ſine primis, ſicut ſecundæ cauſæ non ſine prima, nec eſt neceſſe, vt agẽs, operans ſemper cogitet de vltimo, ſed ſuffi-

ſufficit prima intentio, vt iter faciens, non ſemper de termino.

*An ſit vnus vltimus finis omnium hominum* ℞. Sic, formaliter, ideſt propria perfectio, ſed non materialiter, quia variat. Sic, omnibus placet dulce, ſed alij in melle, alij in vino dulcedinem quærunt. *Art. 6.*

*An in illo vltimo fine aliæ creaturæ conueniant* ℞. In fine quantum ad rem ipſam, qui eſt finis cuius, omnes conueniunt, qui eſt Deus; ſed in conſecutione finis hominis, qui dicitur finis quo, non conueniunt irrationales creaturæ, quia eſt beatitudo. *Art. 7.*

## QVÆSTIO II.

## De his in quibus hominis beatitudo conſiſtit.

AN *beatitudo hominis conſiſtat in diuitijs.* ℞. Non, quia quæruntur propter hominem, & earum vſus eſt in dando. Item beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum, ſed cum pecunijs non ſtant omnia, vt ſapientia. *Art. 1.*

*An beatitudo hominis conſiſtat in honoribus.* ℞. Non, quia honor non eſt in honorato, & eſt ſignum excellentiæ cognitæ ab alio. *Art. 2.*

✠ Honor non eſt præmium virtutis, propter quod homo operatur, eſſet enim ambitioſus, ſed datur virtuti, quia non habemus quid maius.

*An beatitudo hominis conſiſtat in fama, ſeu gloria.* ℞. Non, quia ſæpè ſunt falſa & *Art. 3.*

bea-

beatitudo eſt bonum verum. Item gloria eſt clara notitia cum laude, quæ cauſatur à beatitudine, ergo & humana à rebus. Item poteſt dici, quòd beatitudo hominis ſit in ea fama, quæ habetur apud Deum, vt in cauſa, & notitia Dei falli non poteſt. Item fama facili rumore perditur, & perſeuerat per accidens, ſed beatitudo eſt ſtabilis per ſe.

*Art.4.* *An beatitudo hominis conſiſtat in poteſtate.* ℞. Non, quia eſt plena timoris, habet rationem principij, eſt ad bonum, & malum, ſed beatitudo contra eſt finis, & bonum.

✝ In Deo diuina poteſtas eſt ſua bonitas, non ſic in homine.

*Art.5.* *An beatitudo conſiſtat in aliquo corporis bono* ℞. Non, quia eſſe corporis ordinatur ad animam, & in multis bonis corporis ſuperamur à belluis; ſed beatitudo eſt in vltimo fine, ideſt Deo.

*Art.6.* *An beatitudo hominis conſiſtat in voluptate.* ℞. Non, etiamſi delectatio ſequatur bonum perfectum, quia delectatio eſt accidens beatitudinis, & nõ beatitudo. Item bonum ſenſus eſt particulare, & imperfectum, quia in materia, & talis voluptas triſtes habet exitus.

*Art.7.* *An beatitudo hominis conſiſtat in aliquo bono animæ.* ℞. Beatitudo obiectiua non, quia eſt vltimus finis animæ, & anima eſt in potentia ad illud bonum vniuerſale, ſed vt eſt conſecutio, vel vſus finis, beatitudo eſt aliquid animæ, ideſt vt quo.

✝ Beatitudo amatur, vt bonum concupitum,

tum,& amamus nos ipſos tanquam id, cui bonum concupiſcimus.

*An beatitudo hominis conſiſtat in aliquo bono creato.* ℞. Non,quia non eſt bonum vniuerſale quietans perfectè appetitum hominis, ſed in ſolo Deo, qui eſt omne bonum. *Art. 8.*

✝ Totus mundus non eſt finis hominis, ſed mundus eſt propter Deum, & homo eſt pars mundi.

## QVÆSTIO III.

## Quid ſit beatitudo.

*AN beatitudo ſit aliquid creatum.* ℞. Beatitudo quod ideſt obiectum, nō, quia eſt Deus; quo ideſt poſſeſſio,ſeu vſus vltimi finis eſt quid creatum, ideſt fruitio finis. *Art. 1.*

✝ Deus eſt beatus per eſſentiam, & in eo eſt eadem beatitudo eſſentialis, & formalis; ſed homo per participationem, & ſic eſt quid creatum,& non eſt ſummum bonum formaliter, ſed obiectiuè.

*An beatitudo ſit operatio.* ℞. Sic,& conſiſtit in vltimo hominis actu, cùm ſit vltima perfectio potentiæ, & dicitur vita, id eſt operatio, & eſt ſtatus boni perfecti. Item primus gradus beatitudinis eſt Dei, qui eſt beatus ſua eſſentia; ſecundus Angeli,qui eſt beatus vna operatione perpetua; tertius hominis per operationem,ſed non continuam in hac vita, ideò non eſt perfecta beatitudo.Item vita actiua habet *Art. 2.*

minus

minus de beatitudine, quàm ſpeculatiua, quia hæc eſt magis continua, & vna.

*Art.3.* *An beatitudo ſit operatio partis ſenſitiuæ*. ℞. Non, quia eſt communis brutis. Item per redundantiam beatitudo erit in ſenſu. Non tamen mens tunc pendebit à ſenſu.

*Art.4.* *An beatitudo ſit operatio intellectus, vel voluntatis*. ℞. Eſſentialis non in actu voluntatis, quia eſt vita, ideſt Deum cognoſcere. Item actus intellectus aſſequitur Deum, & voluntas de iam præſenti delectatur, ideſt conſequenter. Item obiectum voluntatis eſt beatitudo, ergo non actus. Item non diligimus incognitum, ergo intellectus præcedit.

*Art.5.* *An beatitudo ſit operatio intellectus ſpeculatiui, vel practici*. ℞. Perfecta magis eſt ſpeculatiui, quàm practici, nam ſpeculatio eſt optima operatio, & maxime delectabilis, & eſt propter ſeipſam.

*Art.6.* *An beatitudo conſiſtat in cognitione ſciẽtiarum ſpeculatiuarum*. ℞. Non, quia habentur per ſenſus, & non niſi imperfectè.

*Art.7.* *An beatitudo conſiſtat in cognitione angelorum*. ℞. Non, ſed Dei, quod eſt verum imparticipatum, angeli participatum.

*Art.8.* *An beatitudo hominis ſit in viſione diuinæ eſſentiæ*. ℞ Sic perfectiſſima, cognoſcendo quidditatem, in hac vita imperfectè.

QVÆ-

## QVÆSTIO IV.

### De his, quæ ad beatitudinem requiruntur.

AN *requiratur delectatio ad beatitudinem.* ℞. Sicut quid cōcomitans adeptionem ſummi boni, cauſata ex quiete appetitus in bono adepto, quæ confortat viſionem, & non impedit, quia non diſtrahit. *Art.* 1.

*An in beatitudine ſit principalior viſio, quàm delectatio.* ℞. Viſio, quæ eſt cauſa illius. Item voluntas non vult bonum propter delectationem, ſed hanc vt operetur, ſed bruta contra, quia volunt bonum in particulari. *Art.* 2.

*An ad beatitudinem requiratur comprehenſio.* ℞. Sic, ideſt conſecutio finis, ideſt tentio, ſed non concluditur Deus. *Art.* 3.

*An ad beatitudinem requiratur rectitudo voluntatis* ℞. Sic, antecedenter cum munditia, conſequenter cum pace. *Art.* 4.

*An ad beatitudinem hominis requiratur corpus.* ℞. In hac vita ſic, quia intelligit per phantaſmata, in cœlo non, quia per viſionem; ſed pro perfecta beatitudine requiritur corpus ad bene eſſe, quia anima appetit corpus cum gloria, prout eſt poſſibile. *Art.* 5.

*An ad beatitudinem requiratur aliqua perfectio corporis.* ℞. Ad perfectam accidētalem ſic, quia anima eſt forma, cui naturale eſt vniri corpori. *Art.* 6.

*An*

*Art.7.* *An ad beatitudinem requirantur aliqua externa bona.* ℞. Ad imperfectam huius vitæ ſic inſtrumentaliter; in cœlo non.

*Art.8.* *An in beatitudine requiratur ſocietas amicorum.* ℞. In cœlo non, quia ſufficit Deus, niſi ad benè eſſe.

# QVÆSTIO V.

## De adeptione beatitudinis.

*Art.1.* AN *homo poſſit conſequi beatitudinem?* ℞. Sic, quia eſt capax perfecti boni, ſeu viſionis diuinæ.

*Art.2.* *An vnus homo poſſit eſſe beatior altero?* ℞. Sic, beatitudine quo, non quod, quia magis fruitur.

*Art.3.* *An aliquis in hac vita poſſit eſſe beatus.* ℞. Perfectè non, quia non poteſt vitari omne malum. Ex parte intellectus ignorantia; voluntatis inordinatæ affectiones; corporis, pęnalitates.

*Art.4.* *An beatitudo habita poſſit amitti.* ℞. Perfecta cœli non, quia excludit omne malum, ideſt timorem perdendi.

✠ Voluntas circa finem vltimum non eſt ad contraria. Itaque eſt neceſſariò volita. Item beatitudo caret fine ex parte participati.

*Art.5.* *An homo per ſua naturalia poſſit acquirere beatitudinem.* ℞. Non, quia excedit potẽtias naturales, ſed auxilio Dei poteſt.

*Art.6.* *An homo conſequatur beatitudinem per actionẽ alicuius creaturæ ſuperioris.* ℞. Perfectam non, ſed Dei, quia beatitudo excedit

dit naturam creatam. Item Angeli iuuant præcedentia ad vltimum finem.

*An requirantur aliqua opera bona, vt homo conſequatur beatitudinem à Deo.* Art.7. ℞. Sic debet per motum ad eam ire, quia non eſt naturalis, & hoc in adultis, quia Deus poteſt ſimul facere voluntatem rectam, & eam ſibi vnire, vt anima Chriſti, & in pueris ex meritis Chriſti, & hoc quia ſic Deus ordinauit, & eſt decentia.

*An omnis homo appetat beatitudinem.* Art.8. ℞. Vt dicit bonum perfectũ in communi ſic, ſed in ſpeciali ideſt in qua re ſit, non omnes appetunt, quia non cognoſcunt, cui applicetur ratio communis beatitudinis.

## QVÆSTIO VI.

### De voluntario, & inuoluntario.

*AN in humanis actibus reperiatur voluntarium.* Art.1. ℞. Sic, quia habent principium ad intra cum cognitione finis.

*An voluntarium ſit in brutis.* Art.2. ℞. Imperfectè ſicut in pueris, quia eis competit imperfecta cognitio finis. Nam finis tunc perfectè cognoſcitur quando non ſolum apprehenditur, ſed cognoſcitur vt finis, & ratio mediorum cum proportione, ſed habens vſum rationis apprehendit finem ſub ratione finis, & deliberat de medijs.

*An voluntarium poſſit eſſe abſque omni actu.* Art.3. ℞. Indirectè ſic, vt ſubmerſio nauis, cum non gubernatur, vel cum ſolo inter-

no actu,vt quando vult,non tamen operatur, ſed voluntarium directum requirit actum interiorem, & exteriorem.

✝ Voluntarium indirectè procedit à non agente,cum poſſit, & debeat, non tamen facit. Item nolo legere,ideſt,volo non legere, eſt inuoluntarium: vel nolo, ideſt, non volo legere dicit negationem. Item actus cognitionis eſt culpa, quando poteſt & debet cogitare, & non cogitat.

*Art.4.* *An poſſit inferri violentia voluntati.* ℞. Quoad actus elicitos,nō,quia ſunt à principio intrinſeco cognoſcente ex inclinationevoluntatis,ſed coactio eſt ab extrinſeco: quoad actus imperatos,ſic,quia mēbra externa poſſunt violenter impediri,vt ne quis loquatur, &c.

✝ Deus poteſt mouere voluntatem quocumque voluerit, ſed ſi per violentiam, non eſt actus voluntatis, ſed contra volūtatem,ſeu inclinationem,quod eſt violentum. Item malum ſub ſpecie boni mouet.

*Art.5.* *An violentia cauſet inuoluntarium.* ℞. Sic,quia eſt à principio extrinſeco contra voluntatem, ſicut facit contra naturam violentia in naturalibus.

*Art.6.* *An metus cauſet inuoluntarium ſimpliciter.* ℞. Non, niſi ſecundum quid,ſecundum ſolam apprehenſionem,vt qui proijcit merces propter maius bonum,eſt ſimpliciter voluntarium, quia principium actus eſt ab intra, & actus humanus ſingularis conſideratur ſecundum circumſtantias hic,& nunc,licet ſecundum quid nollet, ſecus in his, quæ fiunt per vim volun-

tate

tate non conſentiente. Item actus ex metu eſt voluntarium ſimpliciter, inuoluntarium ſub conditione, ideſt ſi non eſſet metus, non facerem.

*An concupiſcētia cauſet inuoluntarium.* *Art.7.*

℞. Non, ſed magis facit voluntarium, quia reſpicit bonum, & metus malum; & cum metu remanet repugnantia ad id, quod agit ſecundum ſe, cum concupiſcentia, non, quæ ſi tolleret cognitionem eſſet inuoluntarium impropriè, nam ſi poteſt adeſſe cognitio eſt voluntarium, non enim tollitur potentia.

*An ignorantia cauſet inuoluntarium.* *Art.8.*

℞. Concomitans, ideſt, ſi ſciret adhuc faceret, non, quia nil facit repugnans voluntati, ſed facit non voluntarium, quia non eſt volitum, quod non eſt cognitum. Ignorantia conſequēs, ideſt quando vult ignorare, vt excuſet peccatum ſiue directè, id eſt quod non vult ſcire, ſiue indirectè, id eſt, quando dimittit ſcire quod poterat, & debebat ſcire facit voluntarium ſimpliciter. Ignorantia antecedens, ideſt quando non tenebatur, vel non poterat ſcire, & eſt cauſa facti, ideſt ſi ſciret non faceret, facit inuoluntarium ſimpliciter.

## QVÆSTIO VII.

## De circumſtantijs humanorum actuum.

A*N circumſtantia ſit accidens humani actus.* ℞. Sic, quia eſt extra ſubſtan- *Art.1.*

 tiam,

tiam, & tamen illum aliquo modo attingit.

*Art. 2.* *An circumſtantiæ humanorum actuum ſint conſiderandæ à Theologo.* ℞. Sic, quia actus humani proportionantur fini per circumſtantias, & in his etiam eſt bonum, vel malum, &c. quæ Theologus conſiderat.

*Art. 3.* *An conuenienter enumerentur circumſtantiæ.* ℞. Sic, quia vel attingunt actum per modum menſuræ, vt tempus, & locus; vel per modum qualitatis, vt modus. Item vel attingunt cauſam actus finalem, cur; vel materialem circa quid; vel agens principale, quis; vel inſtrumentale, quibus; vel effectum, quid; vnde ſunt, quis, quid, vbi, quibus, cur, quomodo, quando, circa quid.

*Art. 4.* *An ſint principales circumſtantiæ propter quid, & ea in quibus eſt operatio.* ℞. Sic, quia propter quid attingit finem, & quid fecit attingit ſubſtantiam actus, & mox gradatim aliæ.

## QVÆSTIO VIII.

### De voluntate, quorum ſit, vt volitorum.

*Art. 1.* AN *voluntas ſit tantum boni.* ℞. Sic neceſſariò in bonum, ſaltem apprehēſum, & apparens, quia appetitus eſt inclinatio appetentis in ſimile, vel conueniēs. ✝ Eſt etiam ad malum fugiendum, & fuga mali potius dicitur noluntas, vel non

vo-

voluntas, futura apprehenduntur, vt entia bona.

*An voluntas ſit tantum finis, vel eorum quæ ſunt ad finem.* ℞. Potentia eſt ad vtrumlibet, licet actus propriè ſit ad finem. Art. 2.

✝ Diuerſi habitus poſſunt eſſe eiuſdem potentiæ, quia habitus ſunt determinationes certorum actuum, vnde circa media, & finem poteſt eſſe diuerſus habitus.

*An voluntas eodem actu moueatur ad finem, & ad media.* ℞. Poteſt ferri vno actu in ſolum finem, & mox quærere media, ſed non poteſt velle media, vt media, niſi feratur in finem. Art. 3.

## QVÆSTIO IX.

### De motiuo voluntatis.

AN *voluntas moueatur ab intellectu.* ℞. Intellectus mouet voluntatem quoad determinationem actus per modum proponentis finem, vel obiectum, quia appetibile intellectum, eſt mouens non motum: voluntas eſt mouens motũ, quia cum ſit libera, & indeterminata, debet ab alio terminari, ideſt à vero ratione boni; voluntas mouet intellectum quoad exercitium actus, quia verum continetur ſub vniuerſali bono, quod mouet ad exercitium actus. Art. 1.

✝ Item intellectus non mouet voluntatem neceſſariò, hinc interdum non ſequitur affectus. Item apprehenſio veri, ſine

ratione boni non mouet; hinc intellectus ſpeculatiuus non mouet voluntatem.

*Art.2.* *An voluntas moueatur ab appetitu ſenſitiuo.* ℟. Sic indirectè obiectiuè, 1. Iac. cap. 3. Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus.

*Art.3.* *An voluntas moueat ſe ipſam.* ℟. Sic, quia eſt domina actuum ſuorum, & ex volitione finis mouet ſe ad volendum ea, quæ ſunt ad finem, ſicut intellectus ex cognitione principiorum reducit ſe ad actũ cognitionis concluſionum, ſic voluntas ex cognitione finis, qui ſe habet in appetibilibus, ſicut principium in intelligibilibus.

✠ Voluntas mouetur ab intellectu ſecundum rationem obiecti, ſed à ſe ipſa, quantum ad exercitium actus, ratione finis voliti.

*Art.4.* *An voluntas moueatur ab exteriori principio.* ℟. Per modum obiecti ſic, Item quo ad exercitium actus ab aliquo mouetur, nam ad media mouetur à fine, ad finem mouetur ab aliquo exteriori, nam cum non ſemper velit finem, ſed incipit velle, ergò non à ſe, quia eſſet alia voluntas conſulens, & ſic proceſſus, ſed ab aliquo extrinſeco.

✠ Voluntarium habet principium intra, ſed non eſt neceſſe, vt non ſit primum non motum, & ſic ab extra, ſed violenter, quia voluntas operatur, & mouet ſe vt agens primum, non quoad omnia, ſed ab aliquo, vt a primo mouente.

*An voluntas moueatur à corpore cœleſti.* ℟. Non,

℞. Non, nec directè, nec indirectè, & corporale non agit in ſpirituale, ſed contra; ſed cœli indirectè mouent appetitum ſenſitiuum, quia agunt in corpus, ſed per accidés cœli poſſunt mouere voluntatem, vt alterando obiecta exteriora, vel mouendo indirectè appetitum ſenſitiuum.

*An voluntas moueatur à Deo ſolo tanquam ab exteriori principio*. ℞. Sic quoad exercitium actus efficienter, quia Deus operatur velle, & perficere in nobis, qui eſt cauſa voluntatis, & mouet eam, vt vniuerſale bonum, ſed per rationem homo ſe determinat ad hoc, vel illud bonum; Deus etiam aliquandò mouet ad determinatè volendum. *Art. 5.*

## QVÆSTIO X.

### De modo, quo voluntas mouetur.

*AN voluntas ad aliquid naturaliter moueatur*. ℞. Sic in bonum commune, quia eſt ſuum obiectum, in quod potentia naturaliter fertur; ſecundò in finem, qui eſt principium, & naturaliter volitum; tertiò particularia bona aliarum potentiarum vt eſſe, viuere, verum ſcire, &c. quæ particularia ſunt ſub bono vniuerſali, Voluntas vult etiam aliqua liberè, ideſt, vt hæc natura. *Art. 1.*

*An voluntas moueatur de neceſſitate à ſuo obiecto*. ℞. Quo ad exercitium actus à *Art. 2.*

nullo obiecto exteriori neceſſariò mouetur, quia eſt ad vtrumlibet, & poteſt homo non cogitare, & ſic non velle, quoad ſpecificationem actus ab aliquo obiecto exteriori neceſſariò mouetur vt eſt ſummum bonum, vel beatitudo; ab aliquo non.

✝ Intellectus ſemper à vero neceſſario mouetur, ſed non ab eo, quod poteſt eſſe falſum. Item non ſolum finis neceſſariò mouet voluntatem, ſed alia, ſine quibus finis haberi non poteſt, vt eſt viuere, & eſſe: alia non ita.

*Art.3.* *An voluntas neceſſariò moueatur ab appetitu inferiori.* ℟. Non, niſi totaliter ratio abſorbeatur à paſſione, quia tunc homo mouetur vt brutum.

*Art.4.* *An voluntas moueatur neceſſariò à motiuo extrinſeco, ideſt à Deo.* ℟. Non, niſi in his ad quæ naturaliter mouetur, & loquitur de voluntate, vt libera, non vt natura, quia Deus mouet res ſecundum conditiones rerum.

## QVÆSTIO XI.

### De fruitione, quæ eſt actus voluntatis.

*Art.1.* AN *frui ſit actus appetitiuæ potentiæ.* ℟. Sic, quia eſt amore inhærere alicui rei propter ipſam, ſed amor eſt appetitiuæ potentiæ. Item frui dicitur à fructibus, qui ſunt vltimus finis, qui cum ſuauitate percipitur.

✝ Bea-

✝ Beatitudo vt viſio eſt intellectus, vt bonum finis eſt voluntatis, quæ ad finem mouet, & illum conſequitur, & eo fruitur.

*An frui competat rationali creaturæ tantum, vel etiam brutis*. ℞. Non brutis, quia non cognoſcunt finem, nec imperant actus ad finem, niſi imperfectè fruuntur, vt imperfectè cognoſcunt, & imperant ad finem. *Art. 2.*

*An fruitio ſit tantum vltimi finis*. ℞. Sic, quia eſt de re vltima, in qua quieſcit voluntas, in alijs quieſcit impropriè, & ſic eſt imperfecta fruitio, vt in virtute. *Art. 3.*

✝ Finis vt res, ideſt, Deus, & adeptio non ſunt duo fines, ſed vnus alteri vnitus. Item fruitio Dei, & illa qua fruimur diuina fruitione eſt vna.

*An fruitio ſit ſolum finis habiti in re*. ℞. Perfecta ſic, imperfecta etiam non habiti, ſed qui ſit in intentione. Item fruitio de obiecto non fruibili eſt impropria, de vero non habito imperfecta. *Art. 4.*

## QVÆSTIO XII.

### De Intentione.

AN *intentio ſit actus intellectus, vel voluntatis*. ℞. Propriè voluntatis, quæ mouet potentias ad finem. *Art. 1.*

*An intentio ſit tantum vltimi finis*. ℞. Non ſemper, ſed etiam mediorum, quia dicit motum, vt fruitio finem. *Art. 2.*

*Art.* 3. *An aliquis poſſit ſimul duo intendere.* ℞. Sic, ſi ſint ſubordinata; vel vnus ad alterum.

*Art.* 4. *An intentio finis, & medij ad finem ſit idem actus.* ℞. Sic, quia finis eſt ratio volendi medium; ſed ſi voluntas conſideretur vt fertur in vtrunque, abſolutè ſunt duo motus, quia ſunt duo obiecta diſtincta.

*Art.* 5. *An intentio conueniat Brutis.* ℞. Non, intentio dicit ordinationem alicuius ad finem, quod ratione fit, qua bruta carent.

## QVÆSTIO XIII.

### De electione eorum, quæ ſunt ad finem.

*Art.* 1. *AN electio ſit actus voluntatis, vel rationis.* ℞. Electio includit aliquid pertinens ad rationem, & ad voluntatem, quia ſubſtantialiter, ideſt, vt tendit ad aliquid propoſitum, vt bonum eſt voluntatis, & non intellectus, quia electio perficitur in motu quodam animæ ad bonũm quod eligitur, ſed ratio quodammodo præcedit voluntatem, quia voluntas tendit in obiectum ſecundum ordinem rationis, ideò formaliter eſt actus rationis, materialiter voluntatis, vt ſi quis actum fortitudinis exercet propter Dei amorem, ille actus formaliter eſt charitas, materialiter eſt fortitudo, quia actus, qui eſſentialiter eſt vnius potentiæ, recipit

pit formam à potentia ſuperiore ordinante.

*An electio conueniat Brutis animalibus.* ***Art. 2.***
℟. Non, quia ſunt determinata ad vnum.
✝ Non omnis appetitus ad finem eſt electio, ſed quando eſt cum diſcretione vnius ab altero. Item ſenſus eſt ad vnum particulare, & facta apprehenſione Brutum neceſſariò mouetur.

*An electio ſit tantum eorum quæ ſunt ad finem, vel quandoq; ipſius finis.* ***Art. 3.*** ℟. Eſt mediorum, ſed vltimi finis nunquam, ſed aliorum finium, quando ſunt ad alium finem, poteſt eſſe.

*An electio ſit tantum rerum, quæ per nos aguntur.* ***Art. 4.*** ℟. Sic, quia eſt mediorum ad finem, & eſt actio humana.

*An electio ſit ſolum poſſibilium.* ***Art. 5.*** ℟. Sic, quia actio non tendit ad impoſſibile, ideò enim eligimus, vt finem conſequamur.
✝ Voluntas aliquando eſt impoſſibilium, ſed electio nunquam, quia ſupponit voluntatem perfectam, ſaltem deputato poſſibili.

*An homo ex neceſſitate eligat, vel deliberet.* ***Art. 6.*** ℟. Non, quia ſe habet ad oppoſita, & poteſt non eligere. Item in omni bono particulari ratio poteſt inuenire defectum, ergo non eligere. Item nec media ad ſummum bonum.

## QVÆSTIO XIV.

### De conſilio, quod præcedit electionem.

*Art.* 1. AN *conſilium ſit inquiſitio.* ℞. Sic, quia conſilium eſt quæſtio, & quæſtio eſt inquiſitio, & per hanc ad electionem.

† Conſilium formaliter eſt actus intellectus, ſed materialiter voluntatis. Item in Deo conſilium non dicit inquiſitionem, ſed certitudinem.

*Art.* 2. *An conſilium ſit de fine, vel de medijs.* ℞. De medijs, non de fine, quia eſt principium, niſi ad alium referatur.

*Art.* 3. *An conſilium ſit ſolum de his, quæ à nobis geruntur, & ſunt in noſtra poteſtate.* ℞. Sic, quia eſt ad ſingularia contingentia.

*Art.* 4. *An conſilium ſit de omnibus, quæ à nobis aguntur.* ℞. Non, quia non eſt de rebus, quæ ad artem, vel diſciplinam pertinent, nec eſt de rebus paruis, claris, & determinatis, ſed de his, in quibus poteſt eſſe dubitatio.

*Art.* 5. *An conſilium procedat ordine reſolutiuo.* ℞. Sic, quia ab aliquo principio, ideſt fine ad media procedit.

*Art.* 6. *An conſilium procedat in infinitum.* ℞. Non, quia infinitum eſt interminabile, & nemo mouetur ad id, quod non poteſt aſſequi.

QVÆ-

# QVÆSTIO XV.

## De conſenſu, qui eſt actus voluntatis in comparatione eorum, quæ ſunt ad finem.

AN *conſenſus ſit actus virtutis appetitiuæ, vel apprehenſiuæ*. ℞. voluntatis, ideſt appetitiuæ. Art. 1.

*An conſenſus conueniat Brutis*. ℞. Non propriè, quia in eis non eſt conſilium, & mouentur inſtinctu naturæ. Art. 2.

*An conſenſus ſit de fine, vel de his, quæ ſunt ad finem*. ℞. Propriè de medijs, quia finis naturaliter appetitur. Art. 3.

*An conſenſus in actum pertineat ſolum ad partem ſuperiorem animæ*. ℞. Sic, quia ibi primum, & eſt ratio iudicans de conſenſu. Art. 4.

# QVÆSTIO XVI.

## De vſu, qui eſt actus voluntatis in ordine ad media.

AN *vti ſit actus voluntatis*. ℞. Sic, quia voluntas mouet omnes ſpiritus ad opus, & ſic, eſt primus motor operum. Art. 1.

*An vti conueniat Brutis*. ℞. Non, quia non liberè applicant aliquid ad finem.

*An vſus poſſit eſſe vltimi finis*. ℞. Non, quia

quia Deus non applicatur ad finem, niſi vſus ſtet pro fruitione, & quiete.

*Art.4.* *An vſus præcedat electionem*. ℞. Non, ſed ſequitur, niſi vſus ſumatur pro applicatione intellectus ad inquirenda media.

## QVÆSTIO XVII.

### De actionibus imperatis à voluntate.

*Art.1.* AN *imperare ſit actus rationis, vel voluntatis*. ℞. Eſt rationis, ſed ſupponit actum volnntatis, in cuius virtute mouetur ad exercitium actus, & ſunt potentiæ eſſentialiter ſubordinatæ.

† Voluntas eſt radix libertatis ſicut ſubiectum, ſed ratio eſt ſicut cauſa.

*Art.2.* *An imperare pertineat ad animalia bruta*. ℞. Non, quia in eis non eſt ratio, licet ſit virtus motiua.

*Art.3.* *An vſus præcedat imperium*. ℞. Non, ſed contra, quia poſt imperium vtimur re.

*Art.4.* *An imperium, & actus imperatus ſint vnus actus, vel diuerſi*. ℞. Sunt vnum, & totum, ſed plura vt partes.

*Art.5.* *An actus voluntatis imperetur*. ℞. Poteſt eſſe imperatus, quia cum ſit in noſtra poteſtate ſubiacet imperio, ideſt ordini.

*Art.6.* *An actus rationis poſſit eſſe imperatus*. ℞. Sic, quia ratio ſupra ſe reflectitur, & ordinat ſuos actus. imperare eſt ordinare. Item apprehenſa, quæ non conuincunt ratio-

rationem ſunt ſub imperio; ſecus, quæ conuincunt, vt neceſſaria: & imperat ſibi per reflexionem.

*An actus appetitus ſenſitiui imperetur.* *Art. 7.* ℞. Vt pendet ab anima ſic, ideſt imaginatione, vt pendet à corpore, non.

*An actus animæ vegetatiuæ imperentur.* *Art. 8.* ℞. Non, quia naturales, quibus non debetur laus, vel vituperium, alijs ſic.

*An actus exteriorum membrorum imperentur.* *Art. 9.* ℞. Motus membrorum, qui ſequuntur vires naturales non, ſed qui obediunt ſenſitiuæ, & rationi, ſic.

## QVÆSTIO XVIII.

### De bonitate, & malitia actuum humanorum in genere.

AN *omnis humana actio ſit bona, vel aliqua mala.* *Art. 1.* ℞. Eſt aliqua mala, ideſt, cum deeſt aliquid quod debet ineſſe, licet in quantum habet de eſſe habeat de bonitate, & ſic eſt mala ſimpliciter; bona ſecundum quid. Item malum habet cauſam deficientem, & non efficientem, vt cœcus ambulat palpitando. Item adulterium, vt actio naturalis, facit filium.

*An actio hominis habeat bonitatem, vel malitiam ex obiecto.* *Art. 2.* ℞. Prima ſic, & obiectum ſpecificat, & dicitur mala, ex genere, quia ſumitur genus pro ſpecie, obiectum eſt materia circa quam, & vt ſpecificat, habet rationem formandi.

An

*Art. 3.* *An actio hominis ſit bona, vel mala ex circumſtantia.* ℟. Sic, ſicut ex accidentibus.

*Art. 4.* *An ſit bona vel mala ex fine.* ℟. Sic, quia pendet ab alio; & ſic in actione morali eſt quadruplex bonitas, entis, quatenus eſt actio: ex obiecto conuenienti: à circumſtantijs, quaſi ab accidẽtibus: à fine, quaſi à cauſa bonitatis.

*Art. 5.* *An aliqua actio hominis ſit bona, vel mala in ſua ſpecie.* ℟. Sic: quia bonum, & malum faciunt conueniens, vel non conueniens rationi.

*Art. 6.* *An actus habeat ſpeciem boni, vel mali ex fine.* ℟. Exterior ab obiecto, in quod terminatur: interior à fine, qui eſt obiectum voluntatis, & actus; & ſic actus humanus formaliter à fine, materialiter ab obiecto.

*Art. 7.* *An ſpecies ex fine ſit ſub ſpecie ex obiecto, vt ſub genere, vel è contra.* ℟. Quando actus ex ſe non ordinantur ad talem finem, non ſunt ſubordinati, & ſunt diuerſæ ſpecies, vt furari, ad dandam eleemoſynam; ſecus ſunt ab eadem.

*Art. 8.* *An aliquis actus ſit indifferens ſecundum ſuam ſpeciem.* ℟. Sic, quando non includunt aliquid in ordine ad rationem; vt leuare feſtucam.

*Art. 9.* *An detur actus indifferens in indiuiduo.* ℟. Non, ſed ex circumſtantia morali erit, vel bonus, vel malus, vt otioſum verbum.

*Art. 10.* *An aliqua circumſtantia conſtituat actum moralem in ſpecie boni, vel mali.* ℟. Sic,

℞. Sic, ſi reſpicit rationem, & ſpecificat obiectum.

*An omnis circumſtantia augens bonitatem, vel malitiam mutet ſpeciem.* ℞. Non, niſi dicat ſpecialem ordinem ad rationem, quia magis, & minus, non mutant ſpeciem. *Art. 11.*

## QVÆSTIO XIX.

## De Bonitate, & malitia actus interioris voluntatis.

*AN Bonitas voluntatis pendeat ab obiecto.* ℞. Sic, quia bona voluntas eſt quando vult bonum. *Art. 1.*

*An bonitas voluntatis dependeat ex ſolo obiecto.* ℞. Sic, quia circumſtantia vt ſic non ſpecificat; ſed vt obiectum, & finis eſt obiectum voluntatis. *Art. 2.*

*An bonitas voluntatis pendeat à ratione.* ℞. Sic, quia ratio proponit obiectum, quam ſi voluntas non ſequitur, eſt inordinata. *Art. 3.*

✠ Bonitas ſub ratione veri prius pertinet ad intellectum. Item voluntas mouet rationem quoad exercitium, & ratio voluntatem obiectiuè.

*An bonitas voluntatis pendeat à lege æterna.* ℞. Sic, quia peccatum eſt contra legem æternam, quæ eſt prima cauſa. *Art. 4.*

*An voluntas diſcordans à ratione errante ſit mala.* ℞. Sic, quia contra conſcientiam etiamſi præcipiat ea, quæ ex ſe ſunt mala. *Art. 5.*

*Art.6.* *An voluntas concordans rationi erranti ſit bona.* ℞. In his, quæ tenetur, & poterat ſcire, non eſt bona. Item ignorantia volita non cauſat inuoluntarium, ſed iuſta ignorantia excuſat, ideſt cum non tenetur, vel non poteſt ſcire, nec datur perplexitas.

*Art.7.* *An bonitas voluntatis in his, quæ ſunt ad finem dependeat ex intentione finis.* ℞. Sic, quia finis eſt obiectum.

*Art.8.* *An quantitas bonitatis, vel malitiæ in voluntate ſequatur quantitatem boni, vel mali in intentione.* ℞. Non, quanta eſt bonitas intentionis, tanta eſt bonitas voluntatis materialiter loquendo, quia poteſt impediri actus, licet Deus remuneret intentionem, quia bonitas intentionis formaliter redundat in actum, ſecus de malitia, quia quanta eſt malitia intentionis, tanta eſt voluntatis.

*Art.9.* *An bonitas voluntatis pendeat ex conformitate ad diuinam voluntatem.* ℞. Sic, quia conformatur ſuæ primæ menſuræ, ideſt Deo.

*Art.10.* *An vt voluntas humana ſit bona debeat conformari voluntati diuinæ in volito.* ℞. Sic, in volito vniuerſali, ideſt formali bono in communi, non in hoc bono, ideſt materiali, quia poteſt multipliciter concipi. non eſt repugnantia voluntatum quando volunt diuerſa, non ſecundum eandem rationem.

QVÆ-

# QVÆSTIO XX.

## De Bonitate, & malitia exteriorum actuum humanorum.

AN *bonitas, & malitia per prius ſit in actu voluntatis, vel in actu exteriori.* ℞. Bonitas ex fine per prius eſt in actu voluntatis, qui immediatè refertur ad finem, ſeu obiectum. Item bonitas, vel malitia ex obiecto, vel circumſtantijs actus exterioris, vt eſt in appræhenſione per prius eſt in actu exteriori, quem ratio proponit voluntati. Item tota bonitas actus exterioris, vt eſt in executione pendet ab actu interiori voluntatis, vt à cauſa efficiente. *Art. 1.*

*An tota bonitas, vel malitia exterioris actus pendeat ex bonitate voluntatis.* ℞. Bonitas ex obiecto, & circumſtantijs pendet ex actu exteriore, ſed bonitas ex fine pendet ab actu interiore. *Art. 2.*

*An bonitas, & malitia ſit eadem exterioris, & interioris actus.* ℞. Quando actus exterior eſt indifferens eſt vna malitia ex fine, quæ eſt prius in actu interiore, quando obiectum non eſt indifferens, ſunt duæ malitiæ, ideſt bonitates vna ex obiecto, altera ex fine, & vtraque primò eſt in ſuo actu, ſed ſe communicant, vt occidere hominem ad finem furandi. *Art. 3.*

*An actus exterior aliquid addat de malitia, vel bonitate ſupra actum interiorem.* *Art. 4.*

℞. Non,

℞. Non, niſi per accidens, ideſt innouatur voluntas cum exterius operatur, vel extenſiuè, quia continuatur, vel intenditur propter delectationem. Item perficit interiorem vt terminus, & finis, & ſi non ſit exterior non minuitur bonitas, vel malitia interioris.

*Art.* 5. *An euentus ſequens, aliquid addat bonitatis vel malitiæ actui exteriori.* ℞. Si eſt per ſe ſubſequens, licet non ſit præmeditatus, addit bonitatem, vel malitiam, ſi eſt præcognitus, quia ſic eſt voluntarius. Si eſt per accidens in particularibus, non præuiſus, non mutat actum; quia de eo non eſt iudicium. Item irregularitas non ſequitur culpam, ſed factum propter aliquem defectum Sacramenti.

*Art.* 6. *An idem actus exterior poſſit eſſe bonus, & malus.* ℞. Idem actus in genere naturæ vnus poteſt eſſe multiplex in genere moris vt in vna ambulatione poteſt ſæpè voluntas mutari, & ſic vnus actus naturæ poteſt eſſe multiplex in genere moris, ideſt poteſt eſſe bonus, & malus, ſed non poteſt eſſe vnus in genere moris, quia implicat.

## QVÆSTIO XXI.

### De his, quæ conſequuntur actus humanos rationem bonitatis, vel malitiæ.

*Art.* 1. AN *actus humanus in quantum eſt bonus, vel malus, habeat rationem rectitu-*

*ctitudinis, vel peccati*. Sic, vel malum naturæ, vel moris, quia malum latius patet quam peccatum, quia malum eſt priuatio boni, peccatum eſt deordinatio actionis, circa finem.

*An actus humanus inquantum eſt bonus ſit laudabilis, & vt malus vituperabilis.* ℞. In voluntarijs ſic, in quibus idem eſt malum, peccatum, culpa, licet malum ſit latius quam peccatum, & peccatum, quam culpa. *Art.* 2.

*An inquantum eſt bonus, vel malus habeat rationem meriti, vel demeriti.* ℞. Sic, quia ſecundum iuſtitiam. *Art.* 3.

*An habeat rationem meriti, vel demeriti apud Deum.* ℞. Sic, vt refertur ad Deum, vt eſt vltimis finis, & vt regit communitatem vniuerſi. *Art.* 4.

## QVÆSTIO XXII.

### De ſubiecto paſſionum animæ.

A*N aliqua paſſio ſit in anima.* ℞. Sic, ſecundum receptionem tantum, vt intelligere, & ſentire, ſed paſſio propriè dicta, quæ eſt cum reiectione alicuius rei non eſt in anima, niſi per accidens, ideſt, per corpus. *Art.* 1.

*An paſſio ſit magis in parte appetitiua, quam in apprehenſiua.* ℞. In appetitiua, quia per appetitum tēdimus in res, & per appræhenſionem trahimus res. *Art.* 2.

*An paſſio ſit magis in appetitu ſenſitiuo, quam in rationali, ideſt, volun- Art.* 3.

*tate.*

tate. ℞. In ſenſitiuo, quia corporalis.
✠ Amor, gaudium, &c. dicta de Deo, Angelis, hominibus dicunt ſimplicem actum voluntatis cum ſimilitudine affectus ſine paſſione.

## QVÆSTIO XXIII.
### De differentia paſſionum.

*Art.1.* AN *paſſiones, quæ ſunt in concupiſcibili, ſint diuerſæ ab his, quæ ſunt in iraſcibili*. ℞. Sic ſpecie, quia actus diuerſarum potentiarum differunt ſpecie, imò actus vnius potentiæ ad diuerſa obiecta differunt ſpecie, ſed obiectum concupiſcibilis eſt bonum, vel malum ſimpliciter, iraſcibilis in arduum.

*Art.2.* *An contrarietas paſſionum iraſcibilis ſit ſecundum contrarietatem boni, vel mali*. ℞. Eſt ſolum contrarietas ſecundum obiecta, ideſt bonum, vel malum, & non ſecundum acceſſum, vel receſſum circa idem; in concupiſcibili eſt vtraque contrarietas, ideſt obiecti, quod eſt bonum, & malum, vt arduum, & ſic eſt ſpes, & deſperatio.

*Art.3.* *An ſit aliqua paſſio animæ, non habens contrarium*. ℞. eſt ira, quæ eſt de malo imminenti.

*Art.4.* *An ſint aliquæ paſſiones differentes ſpecie in eadem potentia, non contrariæ ad inuicem*. ℞. Sic, & ſunt vndecim (vide ibi.)

QVÆ-

# QVÆSTIO XXIV.

## De bono, & malo in paſſionibus animi ſecundum ſe.

AN *bonum, & malum morale inuenia-* Art. 1.
*tur in paſſionibus animæ*. ℞. Non, ſed vt ſunt ſub ratione ſic, ideſt, moraliter, vt ſunt voluntariæ, non ſic in Brutis.

*An omnis paſſio animæ ſit mala mora-* Art. 2.
*liter*. ℞. Non, ſed aliquæ bonæ, ideſt moderatæ, ideſt virtutes.

*An paſſio addat, vel minuat bonitatem,* Art. 3.
*vel malitiam actus*. ℞. Sic, vt ſunt ſub ratione, vt denominant appetitum ſenſitiuum, non minuunt bonum rationis, ſed augent.

*An aliqua paſſio ſit bona, vel mala ex* Art. 4.
*ſua ſpecie*. ℞. Sic, moraliter, vt eſt paſſio voluntatis.

# QVÆSTIO XXV.

## De ordine paſſionum ad inuicem.

AN *paſſiones concupiſcibilis ſint priores* Art. 1.
*paſſionibus iraſcibilis, vel è contra*. ℞. Sub vno reſpectu ſic, ſub alio non.

*An amor ſit prima paſſionum inter con-* Art. 2.
*cupiſcibilis*. ℞. Sic, quia eſt de bono, odium de malo. Item ordine executionis primò eſt amor, ſecundò deſiderium, tertiò de-

lecta-

lectatio, & in intentione è contra primò delectatio, &c.

*Art.3.* *An ſpes ſit prima inter paſſiones iraſcibilis*, ℞. Sic, quia bonum eſt prius malo, ad quod timor. Ordo paſſionum eſt amor, odium, deſiderium, fuga, ſpes, deſperatio, timor, audacia, ira, gaudium, triſtitia. Item iraſcibilis denominatur ab ira, quia notior, & ab effectu.

*Art.4.* *An iſtæ quatuor paſſiones, gaudium, triſtitia, ſpes, & timor ſint, principales.* ℞. Sic, inter has principes ſunt gaudium, & triſtitia, quando ſunt completiuæ, & finales omnium paſſionum.

✝ Timor, & metus ſunt completiuæ in genere motus ad aliquid.

## QVÆSTIO XXVI.

### De paſſionibus Animæ in ſpeciali, & primò de Amore.

*Art.1.* AN *amor ſit in concupiſcibili.* ℞. Sic, & eſt triplex, naturalis, ſenſitiuus, rationalis in rem amatam.

*Art.2.* *An amor ſit paſſio.* ℞. Sic, propriè in appetitu ſenſitiuo, & largè in voluntate.

*Art.3.* *An amor ſit idem quod dilectio.* ℞. Non, quia dilectio addit amori electionem præcedentem.

*Art.4.* *An amor conueniēter diuidatur in amorem amicitiæ, & concupiſcentiæ.* ℞. Sic.

Item,

Item, quod amatur amore amicitiæ ſimpliciter amatur, quod concupiſcentiæ, non ſecundum ſe, ſed alteri amatur.

## QVÆSTIO XXVII.

### De Cauſis Amoris.

AN *bonum ſit ſola cauſa amoris.* ℞. Eſt propria, quia eſt obiectum mouens amorem. *Art. 1.*

✠ Pulchrum addit bono ordinem ad appetitum, vt ad eius aſpectum quietetur. Malum numquam amatur, niſi ſub ratione boni.

*An cognitio ſit cauſa amoris.* ℞. Sic, quia non amatur, niſi bonum cognitum. *Art. 2.*

*An ſimilitudo ſit cauſa amoris.* ℞. Sic, amicitiæ, vel concupiſcentiæ. *Art. 3.*

✠ Eſt cauſa odij per accidens, ſi à ſibi ſimili aliquis prohibeatur à conſecutione boni.

*An aliqua alia paſſio animi ſit cauſa amoris.* ℞. Cauſa vniuerſalis non, quia omnes paſſiones ſupponunt amorem, ſed in particulari per accidens ſic, quia vnum bonum eſt cauſa alterius. ergo, & paſſio, quæ eſt bonum. *Art. 4.*

## QVÆSTIO XXVIII.

### De Effectibus Amoris.

AN *vnio ſit effectus amoris.* ℞. Sic, quia amor per præſentiam vnit effecti- *Art. 1.*

uè: per apprehenſionem, & per affectum formaliter.

✝ Delectatio eſt effectus vnionis realis, deſiderium in abſentia amati, amor in abſentia,& præſentia.

*Art.2.* *An mutua inhæſio ſit effectus amoris.* ℞. Amatus eſt in amante ſecundum apprehenſionem; & contra, ſed aliter amore concupiſcentiæ,aliter amicitiæ.

*Art.3.* *An Ectaſis ſit effectus amoris.* ℞. Sic, vel ſecundum appetitum, vel ſecundum rationem exit à ſe vt phreneticus.

*Art.4.* *An zelus ſit effectus amoris.* ℞. Sic,quia cum tendit in amatum, expellit contrarium.

*Art.5.* *An amor ſit paſſio læſiua amantis.* ℞. Amor formalis boni conuenientis non lædit; non conuenientis, lædit; amor materialiter vt immutat corpus poteſt lædere. ſunt & alij effectus,vt liquefactio, fruitio, triſtitia.

*Art.6.* *An amor ſit cauſa omnium, quæ amans agit.* ℞. Sic,quia agit propter finem,ideſt bonum, & loquitur de amore in communi.

## QVÆSTIO XXIX.

### De Odio.

*Art.1.* A*N cauſa, & obiectum odij ſit malum.* ℞. Sic, ſicut amoris eſt bonum, eſt enim diſſonantia ad diſconueniens, repugnans,& corruptiuum.

*Art.2.* *An odium cauſetur ab amore.* ℞. Sic, quia

quia amor eſt cauſa vt obiectum appræhendatur, vt repugnans.

*An odium ſit fortius quam amor.* ℞. Nō, *Art. 3.*
quia effectus, ideſt odium non eſt fortior ſua cauſa, ideſt amore; odium aliquando videtur fortius, quia eſt magis ſenſibile, & conſiſtit in mutari, ſeu repugnantia.

*An aliquis poſſit habere odio ſe ipſum.* *Art. 4.*
℞. Non, niſi per accidens, vt cum vult ſibi bonum ſecundum quid; ſed malum ſub ratione boni.

*An aliquis poſſit habere odio veritatem.* *Art. 5.*
℞. Non, quia bonum, & ens, & verum conſonant: in particulari ens, & verum poſſunt odio haberi.

*An aliquid poſſit haberi odio in vniuer-* *Art. 6.*
*ſali.* ℞. Odio intellectus ſic, ſub ſenſu non, particulare, niſi materialiter.

## QVÆSTIO XXX.

### De Concupiſcentia.

AN *concupiſcentia ſit tantum in appe-* *Art. 1.*
*titu ſenſitiuo.* ℞. Propriè ſic, quia eſt appetitus delectabilis ſecundum ſenſum.

✝ Appetitus ſpiritualium dicitur concupiſcētia ob ſimilitudinem, vel quia redundat in ſenſum.

*An concupiſcentia ſit paſſio ſpecialis.* *Art. 2.*
℞. Sic, quia differt ſpecie ab amore, & delectatione, quia ratio boni, ideſt obiecti, vt præſentis facit quieſcere, ideſt de-

lectationem; vt eſt abſens mouens ad ſe, & aptans ſibi appetitum, & ſic cauſat amorem; vt attrahit ad ſe cauſat concupiſcentiam.

✠ Cupiditas dicitur amor largè, quia cauſatur ab amore.

*Art. 3.* *An ſint aliquæ concupiſcentiæ naturales, & aliquæ non naturales.* ℞. Sic, quia delectabile, vel eſt conueniens naturæ animalis, vt cibus, vel non, ſed quia ſic apprehenditur, & non eſt naturalis, & ſolet dici cupiditas, & eſt hominum.

*Art. 4.* *An concupiſcentia ſit infinita.* ℞. Naturalis non, niſi in potentia per ſucceſſionem, ſed non naturalis eſt infinita, quia ſequitur rationem, quæ procedit in infinitum; illa finis eſt infinita, quia ſine termino appetitur, ſed mediorum eſt finita.

## QVÆSTIO XXXI.

### De delectatione ſecundum ſe.

*Art. 1.* AN *delectatio ſit paſſio.* ℞. Sic, quia procedit ex apprehenſione ſenſitiua cum potentia connaturalis boni.

*Art. 2.* *An delectatio ſit in tempore.* ℞. Non, quia non eſt cum ſucceſſione, ſed conſiſtit in bono adepto, ſed poteſt eſſe per accidens in tempore, quatenus eſt in re tempori ſubiecta, & ſic dicitur moroſa, vel diuturna.

✠ Motus actus imperfecti ſunt in tempore, ſed perfecti non vt intelligere, ſentire, quia non ſunt motus ſucceſſiui.

*An*

*An delectatio differat à gaudio*. ℞. Sic, *Art. 3.*
quia latius patet delectatio, quam gaudium, nam gaudium eſt in concupiſcentia rationali, ſed delectatio eſt etiam in Brutis.

✠ Lætitia, exultatio, iucunditas pertinent ad gaudium.

*An delectatio ſit in appetitu intellectiuo*. *Art. 4.*
℞. Sic, vt in Deo, quia ex apprehenſione intellectus mouetur voluntas.

*An delectationes corporales, & ſenſibiles* *Art. 5.*
*ſint maiores delectationibus ſpiritualibus, & intellectualibus*. ℞. Spirituales ſimpliciter, quæ ſunt de operationibus, quæ sũt quoddam bonum animæ immanens; & ſpirituale eſt maius bonum, quia propter hoc illud deſpicitur, & coniunctio intellectus eſt intimior, quia intellectus omnia penetrat, & reflectitur ſupra actum ſuum.

✠ Corporales ſunt nobis magis vehemẽtes, & magis notæ.

*An delectationes tactus ſint maiores de-* *Art. 6.*
*lectationibus aliorum ſenſuum*. ℞. Secundum vtilitatem ſic, ideſt conſeruant. Delectatio viſus vt ſeruit intellectui eſt potior.

*An aliqua delectatio ſit non naturalis*. *Art. 7.*
℞. In indiuiduo ſic ex defectu, vt in febricitante, cui dulcia videntur amara, & in eo qui delectatur commeſſatione carbonum.

*An delectatio poſſit eſſe contraria dele-* *Art. 8.*
*ctationi*. ℞. Sic, quando ſe impediunt in eodem genere, & ſunt circa obiecta diuerſa.

# QVÆSTIO XXXII.

## De cauſa delectationis.

*Art.* 1. AN *operatio ſit cauſa propria delectationis*. ℞. Sic, quia conſecutio boni conuenientis, & cognitio conſecutionis, quas requirit delectatio, conſiſtunt in quadam operatione.

† Obiecta non delectant, niſi habita.

*Art.* 2. *An motus ſit cauſa delectationis*. ℞. Sic, quia delectatio requirit bonum, coniunctionem, & cognitionem coniunctionis, ſed motus ſecundum hoc eſt delectabilis, & variatio placet.

† Conſuetudo, & motus delectant ex eadem cauſa, & opponitur delectatio, & triſtitia.

*Art.* 3. *An ſpes, & memoria ſint cauſa delectationis* ℞. Sic, quia aliquo modo obiectum fit præſens per ſpem ratione poſſibilitatis boni: per memoriam ſola apprehenſione.

*Art.* 4. *An triſtitia ſit cauſa delectationis*. ℞. Per accidens ſic, vt memorando quod malum euaſimus.

*Art.* 5. *An actiones aliorum ſint nobis cauſa delectationis*. ℞. Sic, ſi bonum nobis, vel amicis portant, quia per tales operationes bonum conſequimur.

*Art.* 6. *An benefacere alijs ſit cauſa delectationis*. ℞. Sic, quia bonum amici eſt, vt noſtrum; & quia ſperamus bonum ex beneficio poſſe conſequi, vel à Deo, vel ab homine.

*An*

*An ſimilitudo ſit cauſa delectationis*. ℞. *Art.* 7.
Sic,quia cauſat amorem;niſi per accidens impediat noſtrum bonum.

*An admiratio ſit cauſa delectationis*. *Art.* 8.
℞. Sic, quia ex hac ſperamus acquirere bonum,vt philoſophando.

# QVÆSTIO XXXIII.

## De effectibus delectationis.

AN *delectationis ſit dilatare*. ℞. Sic, *Art.* 1.
metaphoricè, & ſic animus, & affectus dilatatur delectatione, ex parte virtutis apprehenſiuæ, & ex parte appetitiuæ.

*An delectatio cauſet ſui ſitim, vel deſi-* *Art.* 2.
*derium*. ℞. Si res præſens non perfectè habetur, cauſat, vt in corporalibus, ſecus non.

*An delectatio impediat vſum rationis*. *Art.* 3.
℞. Corporalis ſic; rationis non, imò auget operationes, quia illud attentius operamur,in quo delectamur.

*An delectatio perficiat operationem*. ℞. *Art.* 4.
Sic,quia facit attentius operari propriam, ſed impedit alienam extraneam.

# QVÆSTIO XXXIV.

## De bonitate, & malitia delectationum.

AN *omnis delectatio ſit mala*. ℞. Non, *Art.* 1.
quia quies in bono conuenienti eſt

 bona,

bona, in re non conuenienti, eſt mala.

*Art.2.* *An omnis delectatio ſit bona.* ℞. Non, quia ſi bonum non eſt conueniẽs, eſt mala, vel apparens bona, &c.

*Art.3.* *An aliqua delectatio ſit optima.* ℞. In humanis ſic, ideſt vltimi finis, ideſt quæ eſt perfecta quies in optimo.

*Art.4.* *An delectatio ſit regula ſecundum quam iudicatur bonum, vel malum in moralibus.* ℞. Delectatio voluntatis eſt regula, quæ ſi quieſcit in bono, eſt bona, ſi in malo, eſt mala; & quies in bono eſt delectatio.

## QVÆSTIO XXXV.

### De dolore, ſeu triſtitia ſecundum ſe.

*Art.1.* AN *dolor ſit paſſio animæ.* ℞. Sic, cuius cauſa eſt in corpore, ſed motus doloris, eſt in anima, quo corpus dolet.

*Art.2.* *An triſtitia ſit idem quod dolor.* ℞. Non, ſed eius ſpecies, vt gaudium delectationis.

*Art.3.* *An triſtitia, ſeu dolor ſit contraria delectationi.* ℞. Sic, quia obiecta ſunt contraria, ideſt bonum, & malum.

*Art.4.* *An omnis triſtitia omni delectationi contrarietur.* ℞. Sic, genericè ex obiecto.

*Art.5.* *An delectationi contemplationis ſit aliqua triſtitia contraria.* ℞. Per ſe non, quia obiecto contemplationis non eſt contrarium, ſed per accidens.

*An*

*An magis ſit fugienda triſtitia quàm appetenda delectatio*. ℞. Hæc appetenda, quia de bono, illa verò eſt de priuatione boni. *Art. 6.*

*An dolor exterior ſit maior, quàm interior*. ℞. Interior eſt maior, quia interioris apprehenſio eſt altior, quam exterioris, & quia patimur dolorem exteriorem, vt vitemus interiorem. *Art. 7.*

*An ſint tantum quatuor ſpecies triſtitiæ.* ℞. Sic, ideſt miſericordia, inuidia, anxietas, & accidia. *Art. 8.*

## QVÆSTIO XXXVI.

### De cauſa triſtitiæ, ſeu doloris.

AN *cauſa doloris ſit bonum amiſſum, vel malum coniunctum*. ℞. Magis cauſatur dolor à malo coniuncto, quia paſſio quæ dicit receſſum à malo, magis cauſatur à malo coniuncto: talis autem eſt triſtitia. *Art. 1.*

*An concupiſcentia ſit cauſa doloris*. ℞. Non eſt cauſa vniuerſalis doloris, quia magis dolemus de ſubtractione bonorum præſentium, quibus delectamur, quam futurorum, quæ concupiſcimus; ſed interdum eſt cauſa doloris, quia contrarium motui appetitus contriſtat. *Art. 2.*

*An appetitus vnitatis ſit cauſa doloris*. ℞. Sic, vt cupiditas boni, quia bonum rei in vnitate conſiſtit. *Art. 3.*

*An poteſtas, cui non poteſt reſiſti, ſit cau-* *Art. 4.*

*ſa doloris*. ℞. Sic, quia aliquis compellitur facere aliquid contra voluntatem propriam.

## QVÆSTIO XXXVII.

### De effectibus doloris, vel triſtitiæ.

*Art.* 1. AN *dolor auferat facultatem addiſcendi*. ℞. Magnus dolor ſenſibilis aufert, quia impedit applicationem animæ: imò tãtum dolor creſcere poteſt, vt etiam auferatur facultas conſiderandi ea, quæ prius aliquis ſciuit.

*Art.* 2. *An aggrauatio animi ſit effectus triſtitiæ, vel doloris*. ℞. Sic, triſtitiæ, vt feruor eſt effectus amoris.

*Art.* 3. *An triſtitia, vel dolor debilitet omnem operationem*. ℞. Sic, ſicut delectatio perficit operationem, ſed ſi operatio cõparetur ad triſtitiam vt ad principium, triſtitia auget operationem, modò remaneat ſpes expellendi.

*Art.* 4. *An triſtitia magis noceat corpori, quam aliæ animæ paſſiones*. ℞. Sic, quia excedit moderatam motionem cordis in alia membra, in quo conſiſtit vita humana, & maximè grauat, quia eſt ex malo præſenti.

✝ Anima triſtis mouet corpus. Item triſtitia rationem lædit, vt cum quis ex dolore fit melancholicus.

QVÆ-

## QVÆSTIO XXXVIII.

### De remedijs triſtitiæ, ſeu doloris.

AN *dolor, vel triſtitia mitigetur per quamlibet delectationem*. ℞. Sic, ſicut quies corporis ad defatigationem, quæ oritur ex tranſmutatione innaturali. Art. 1.

*An dolor, vel triſtitia mitigetur per fletum*. ℞. Sic, quia conueniens operatio triſtitiæ, & ſic delectabilis. Art. 2.

*An dolor, & triſtitia mitigentur per compaſſionem amicorum*. ℞. Sic, quia triſtis ex hoc percipit ſe amari, & ſubleuatur. Art. 3.

*An per contemplationem veritatis dolor, & triſtitia mitigentur*. ℞. Sic, quia cauſat delectationem, vt contemplatio beatitudinis cœli. Art. 4.

*An dolor, & triſtitia mitigentur per ſomnum, & balneum*. ℞. Sic, quia per hæc natura reducitur ad ſuum ſtatum, & delectatur. Art. 5.

## QVÆSTIO XXXIX.

### De Bonitate, & malitia triſtitiæ, ſeu doloris.

AN *omnis triſtitia ſit mala*. ℞. Secundum ſe ſic, ſed eſt bona ex ſuppoſitione, vt triſtari de malo, ſicuti & verecundia. Art. 1.

*Art.2.* *An triſtitia poſſit eſſe bonum honeſtum.* ℞. Sic, ſi procedit ex rectitudine voluntatis, & rationis.

*Art.3.* *An triſtitia poſſit eſſe bonum vtile.* ℞. Sic, ſi repellit contriſtans, ſeu ſi eſt in fugiendo quod contriſtat.

*Art.4.* *An dolor corporis ſit ſummum malum.* ℞. Non, quia eſt pœna, & culpa eſt maius malum. Item poteſt eſſe maius malum, vt eſt illud, quod nocet animæ, quæ nobilior. Item in omni triſtitia eſt aliquid boni, cuius carentia poteſt fieri peius.

## QVÆSTIO XL.

### De Paſſionibus iraſcibilis, & primò de ſpe, & deſperatione.

*Art.1.* AN *ſpes ſit idem, quod deſiderium, vel cupiditas.* ℞. Non, quia ſpes eſt in iraſcibili, deſiderium in concupiſcibili. Item habent diſtincta obiecta; nam obiectum ſpei eſt bonum, futurum, arduum, & poſſibile, ſed ſupponit deſiderium, quod eſt de bono abſolutè.

*Art.2.* *An ſpes ſit in vi apprehenſiua, vel in vi appetitiua.* ℞. In appetitiua, quia eſt de bono, circa quod verſatur appetitus.

✝ Aliquando motus ſpei dicitur expectatio.

*Art.3.* *An ſpes ſit in Brutis animalibus.* ℞. Sic, quia in eis eſt iraſcibilis, & eſt ex naturali inſtinctu, non ab intellectu coniuncto vt appetitus humanus.

*Art.4.* *An ſpei contrarietur deſperatio.* ℞. Sic, ſicut

ſicut acceſſus receſſui, circa bonum. Item timor ſpei eſt contrarius, quia de malo.

*An cauſa ſpei ſit experientia.* ℞. Sic, quia facit aliquid poſſibile. *Art.5.*

✱ Senes deſperant ob experientiam. Stultitia, & inexperientia ſunt cauſa ſpei per accidens.

*An in iuuene, & ebrioſis abundet ſpes.* ℞. Sic, quia obiectum ſpei eſt futurorum arduum poſſibile, ſed iuuenis habet plus de futuro, abundat ſpiritibus, caret experientia, & putat poſſibile, & ebrius non conſiderat. *Art.6.*

*An ſpes ſit cauſa amoris.* ℞. Spes cauſatur ab amore, quia ſperatur bonum amatum, ſed per accidens cauſat amorem in illum à quo ſperamus. *Art.7.*

*An ſpes conferat ad operationem, vel magis impediat.* ℞. Adiuuat intendendo illam, & non retardat conatum. *Art.8.*

## QVÆSTIO XLI.

### De timore ſecundum ſe.

AN *timor ſit paſſio animæ.* ℞. Sic, quia eſt motus de malo futuro, & ſic poſt triſtitiam. *Art.1.*

*An timor ſit ſpecialis paſſio.* ℞. Sic, quia habet ſpeciale obiectum, id eſt malum futurum difficile, cui non poteſt facilè reſiſti. *Art.2.*

*An ſit aliquis timor naturalis.* ℞. Sic, quia natura inclinat ad fugiendam corru- *Art.3.*

ptionem, ideſt mortem, eſt alius timor non naturalis.

*Art.* 4. *An conuenienter aſſignentur ſpecies timoris.* ℞. Sic, & ſunt ſegnities, erubeſcentia, verecundia, admiratio, ſtupor, & Agonia, quia obiectum timoris diuiditur in ſex ſpecies.

## QVÆSTIO XLII.

### De obiecto timoris.

*Art.* 1. AN *obiectum timoris ſit bonum, vel malum.* ℞. Per ſe eſt malum, ſed de bono, ne eo priuemur, vel noceat.

*Art.* 2. *An malum naturæ ſit obiectum timoris.* ℞. Sic, ſicut mors, ſed debet eſſe malum futurum cum ſpe ſalutis, ſecus non.

*Art.* 3. *An timor ſit de malo culpæ.* ℞. Propriè non, quia poteſt vitari à noſtra voluntate, nec habet rationem terribilis, quia non habet cauſam extrinſecam.

*Art.* 4. *An ipſe timor poſſit timeri.* ℞. Sic, vt dolere de dolore; ſed vt ſubiacet voluntati, non, quia non eſt terribilis; ſed quatenus conſequitur phantaſiam mali neceſſariò imminentis.

*Art.* 5. *An repentina magis timeantur.* ℞. Sic, quia faciunt apprehendere maius malum.

✠ Magis timentur mites, & aſtuti, quia occultant iram, & nocumentum, quod ab eis timetur, quam illi, qui oſtendunt iram.

*Art.* 6. *An ea, contra quæ non eſt remedium, magis*

*magis timeantur*. ℞. Sic, quia diuturnitas auget malum, & quæ ſunt ſine remedio putantur diuturniora.

## QVÆSTIO XLIII.

### De cauſa timoris.

AN *amor ſit cauſa timoris*. ℞. Diſpoſitiuè ſic, quia timetur priuatio boni. *Art.* 1.

✠ Timor cauſat etiam amorem, vt qui timet puniri, ſeruat mandata, & incipit ſperare, & ſpes amorem introducit.

*An cauſa timoris ſit defectus*. ℞. Sic per modum diſpoſitionis ex parte timentis, quia contrariorum contrariæ ſunt formæ, ſed diuitiæ excludunt timorem. ergo, &c. *Art.* 2.

## QVÆSTIO XLIV.

### De effectibus timoris.

AN *timor faciat contractionem*. ℞. Sic, quia virtus, quæ non poteſt facilè malum ſuperare ad interiora pauca ſe contrahit, vt in moriente, & ſic contrahitur calor, & ſpiritus qui ſunt materiale timoris. *Art.* 1.

*An timor faciat conſiliatiuos*. ℞. Sic, id eſt ſolicitos facit ad conſilium, licet impediat vim benè conſiliandi; quia quæuis paſſio ex ſe impedit facultatem conſiliandi. *Art.* 2.

An

*Art.3.* *An timor faciat tremorem:* ℟. Sic, quia exteriora debilitantur cum virtus ad interiora contrahitur. In timore calor deſerit cor, & tendit ad inferiora. Hinc ſequitur tremor, pallor, & dêtium ſtrepitus cor tremit, & membra circa pectus, & labium inferius, & genua.

*Art.4.* *An timor impediat operationem.* ℟. Sic, ex parte inſtrumentorum corporis, quia debilitat membra corporis, quæ ſunt inſtrumenta operationis; ex parte animæ ſi timor ſit moderatus confert ad benè operandum, quia facit attentius operari.

## QVÆSTIO XLV.

### De Audacia.

*Art.1.* AN *audacia ſit contraria timori.* ℟. Sic, quia ſunt circa idem maximè diſtantes.

*Art.2.* *An audacia conſequatur ſpem.* ℟. Sic, nam proſecutio boni pertinet ad ſpem, fuga mali ad timorem, proſecutio mali terribilis ad audaciam, fuga boni ad deſperationem ob difficultatem.

*Art.4.* *An defectus aliquis ſit cauſa audaciæ.* ℟. Non per ſe, ſed quæ excludunt timorem, & cauſant ſpem faciunt audaciam, nam qui ſe benè habent ad diuina ſunt audaciores.

*Art.5.* *An audaces ſint promptiores in ipſo principio, quam in fine in periculis.* ℟. In principio, quia eſt motus appetitus ſenſitiui, qui ſubitum habet iudicium.

QVÆ-

# QVÆSTIO XLVI.

## De Ira ſecundum ſe.

AN *ira ſit ſpecialis paſſio*. ℞. Sic, ſed cauſatur ex triſtitia illata, & ſpe vincendi, ſeu puniendi. *Art.* 1.

*An obiectum iræ ſit bonum, vel malum.* ℞. Vtrunque, quia terminat in vindictā vt bonum, & inimicum, vt in contrarium nociuum, ideſt malum. *Art.* 2.

*An ira ſit in concupiſcibili*. ℞. Non, ſed in iraſcibili, à qua denominatur. *Art.* 3.

✝ Ira fit ex triſtitia, & deſiderio, vt ex cauſis.

*An ira ſit cum ratione*. ℞. Sic, quia importat collationem pœnæ infligendæ ob damnum ſibi illatum, & hoc eſt rationis. *Art.* 4.

*An ira ſit naturalior quam concupiſcentia*. ℞. Ex parte obiecti naturalior eſt concupiſcentia, quod appetitus naturaliter appetit: ex parte ſubiecti eſt ira, quæ eſt magis cum ratione, ideſt vt homo eſt; ſed vt animal, eſt ad concupiſcentiam. *Art.* 5.

*An ira ſit grauior, quam odium*. ℞. Odium, cuius obiectum habet plus mali, quam obiectum iræ; quia qui odit vult malum alicui ſimpliciter; iratus verò ſub ratione iuſti vindicatiui. *Art.* 6.

*An ira ſit ad illos ſolum ad quos eſt iuſtitia*. ℞. Etiam ad quos eſt iniuſtitia. *Art.* 7.

*An conuenienter aſſignentur ſpecies iræ*. ℞. Sic, & ſunt, fel, mania, & furor, quia *Art.* 8.

augent

augent iram aliquo modo; excandeſcentia ad primam ſpeciem pertinet.

## QVÆSTIO XLVII.

### De cauſa eff-ctiua iræ, & de remedijs eius.

*Art.* 1. AN *motiuum iræ ſit ſemper aliquid contra eum, qui iraſcitur*. ℞. Sic, quia ira ait Ariſtoteles fit ſemper ex his, quæ ad ipſum, ſed in Deo eſt ira, prout eſt iuſtitia contra peccatorem, qui facit contra Deum, contemnendo mandata.

*Art.* 2. *An ſola paruipenſio, aut deſpectio ſit motiuum iræ*. ℞. Sic, quia omnes cauſæ reducuntur ad paruipenſionem. Tres ſunt ſpecies paruipenſionis, Deſpectus, impedimentum voluntatis implendæ, & contumelia.

*Art.* 3. *An excellentia iraſcentis ſit cauſa iræ*. ℞. Ex parte motiui, quod eſt iniuſta paruipenſio ſic, quia quo quis eſt excellentior, eò iniuſtius paruiſit ſed in iraſcente defectus cauſat iram.

*Art.* 4. *An defectus ſit cauſa alicuius, vt contra eum aliqvis iraſcatur*. ℞. Sic, vt ſi diues à paupere deſpicitur, quia quo quis eſt minor tanto indignius deſpicit, & è contra.

QVÆ-

# QVÆSTIO XLVIII.

## De effectibus iræ.

AN *ira cauſet delectationem*. ℞. Sic, quia minuit triſtitiam per vindictam ſaltem apprehenſam. *Art. 1.*

*An ira maximè cauſet feruorem in corde*. ℞. Sic, quia ira eſt feruor ſanguinis circa cor. *Art. 2.*

*An ira maximè impediat vſum rationis.* ℞. Sic, quia facit maximam perturbationem corporalem in corde, propter commotionem caloris vehementer impellentis, quod eſt materiale in ira. *Art. 3.*

*An ira cauſet taciturnitatem*. ℞. Aliquando ſic, quia tanta poteſt eſſe vt impediat vſum linguæ. *Art. 4.*

# QVÆSTIO XLIX.

## De habitibus in generali quoad eorum ſubſtantiam.

AN *habitus ſit qualitas*. ℞. Sic, quia eſt diſpoſitio ſecundum quam malè, vel benè diſponitur quis, aut ſecundum ſe, aut ad aliud. *Art. 1.*

✠ Non loquimur de habere in communi, quod eſt vnum prædicamentum.

*An habitus ſit determinata ſpecies qualitatis*. ℞. Sic, quia quot modis accidentaliter determinatur ſubſtantia, tot ſunt ſpecies qualitatis, & habitus eſt diſpoſitio *Art. 2.*

tio perfecti ad optimum, & eſt difficilè mobilis.

*Art.* 3. *An habitus importet ordinem ad actum.* ℞.Sic,quia eſt quo aliquid agitur, vt eſt in ordine ad naturam operantem.

*Art.* 4. *An ſit neceſſarium eſſe habitum.* ℞.Sic, quia eſt perfectio, & perfectio eſt neceſſaria rei,quia habet rationem finis.

## QVÆSTIO L.

### De ſubiecto habituum.

*Art.* 1. AN *in corpore ſit aliquis habitus.* ℞.Nõ, principaliter in corpore, vt in ſubiecto, quia corpus non eſt in potentia ad multa, & vt ſic determinandum eſt per habitum ad operandum; ſed in eo ſunt diſpoſitiones naturæ,vt ſanitas.

*Art.* 2. *An anima ſit ſubiectum habitus ſecundum ſuam eſſentiam, vel potentiam.* ℞. Gratia eſt in eſſentia animæ, ſed diſpoſitiones animæ ad operandũ ſunt in potentijs, quia ſecundum has eſt indeterminata.

✝ Potentia eſt ſubiectum habitus, ſicut ſuperficies coloris.

*Art.* 3. *An in potentijs partis ſenſitiuæ poſſint eſſe habitus.* ℞. In parte ſenſitiua, vt operatur vi naturæ non eſt, quia hoc modo ordinatur ad vnum, ſed vt ex imperio rationis, ſic.

✝ In membris exterioribus non eſt habitus, ſed in potentijs imperantibus motum illorum ſic.

*An*

*An in ipſo intellectu ſit aliquis habitus*. *Art.4.*
℞.Sic,vt ſcientia in intellectu poſſibili.

*An in voluntate ſit aliquis habitus*. ℞. *Art.5.*
Sic, vt iuſtitia, quia bonum in quod inclinatur eſt varium, & eget determinante.

*An in Angelis ſit aliquis habitus*. ℞.Sic, *Art.6.*
quia in eis eſt aliqua potentia, vt ad attingendum Deum ſecundum intellectum,& voluntatem.

## QVÆSTIO LI.

### De cauſa habituum quantum ad generationem ipſorum.

AN *aliquis habitus ſit à natura*.℞.Habitus, vt eſt diſpoſitio ſubiecti in ordine ad naturam poteſt eſſe naturalis, vt ſanitas, infirmitas. Item vt eſt diſpoſitio ad operationem cuius ſubiectum eſt potentia, poteſt eſſe naturalis, ſed non totaliter à natura. Itē in Angelis ſunt ſpecies naturaliter inditæ, ſed non in homine. *Art.1.*

*An aliquis habitus cauſetur ex actibus*. *Art.2.*
℞.Sic, quia agēs,quod eſt principium paſſiuum, & actiuum ſui actus, poteſt agendo frequentatis actibus aliquid in ſe producere.

*An per vnum actum poſſit generari habitus*. ℞. In potentijs appetitiuis non, quia vnica actione non vincitur paſſiuum; in intellectu ſic, ſed habitus ſcientiæ, non opinionis. *Art.3.*

Ha-

✠ Habitus corporalis ſic ſi agens eſt vehemens, vt quando medicina fortis inducit ſanitatem.

*Art.4.* *An aliquis habitus ſint infuſi à Deo hominibus.* ℞. Sic, vt ad finem vltimum; imò & acquiſibiles, vt in Apoſtolis ſcientia ſcripturarum.

## QVÆSTIO LII.

### De augmento habituum.

*Art.1.* AN *habitus augeantur.* ℞. Sic, ſecundum ſe, quia ſumunt ſpeciem ab extrinſeco, ideſt obiecto, vel ſecundum participationem ſubiecti, vt pro diuerſa aptitudine quæ eſt in ſubiecto. Item in his, quæ mole carent, Idem eſt maius, ſeu perfectius, quod melius. Item forma, quæ ſecundum ſe ſortitur ſpeciẽ eſt præfixa, vt numerus.

*Art.2.* *An habitus augeatur per additionem.* ℞. Reſpectu ſubiecti non fit additio, ſed quia ſubiectum magis participat habitum per intenſionem. Item in aliquibus accidentibus augmentum poteſt fieri per additionem, quia per ſe augetur, vt motus.

*Art.3.* *An quilibet actus augeat habitum.* ℞. Intenſior habitu ſic, æquè intenſus diſponit ad augmentum.

QVÆ-

## QVÆSTIO LIII.

### De corruptione, & diminutione habituum.

AN *habitus corrumpi poſſit*. ℞. Sic, vel à contrario, vel ad corruptionem ſubiecti, ſi eſt in ſubiecto corruptibili. *Art.* 1.

*An habitus poſſit diminui*. ℞. Sic, ſicut & augeri, quia contraria fiunt circa idem prout ſunt in ſubiecto. *Art.* 2.

*An habitus minuatur, vel corrumpatur per ſolam ceſſationem ab opere*. ℞. Sic, vt inappellatio amicitias diſſoluit, & multis modis. *Art.* 3.

## QVÆSTIO LIV.

### De diſtinctione habituum.

AN *multi habitus poſſint eſſe in vna potentia*. ℞. Sic, vt in intellectu: ſunt enim qualitates inclinantes potentias ad actus. *Art.* 1.

✝ Potentia eſt ſimplex in eſſentia, ſed multiplex virtute, ideſt ad multos actus. Item habitus eſt diſpoſitio potentiæ ad actum.

*An habitus diſtinguantur ſecũdum obiecta*. ℞. Sic, ſecundum obiecta ſpecie differentia. Item ſecundum principia actiua, & naturam. *Art.* 2.

*An habitus diſtinguantur ſecundum bonum,* *Art.* 3.

*num, & malum*. ℞.Sic ſpecie, vt virtus, & vitium,ratione naturæ opponuntur.

*Art.4.* *An vnus habitus ex multis habitibus conſtituatur*.℞.Non,quia eſt quædam ſimplex qualitas,& forma.

✝ Et licet ad plura ſe extendat, tamen vt ſunt ſub vna ratione obiecti, vt ad plures demonſtrationes, quæ ordinantur ad vnum.

## QVÆSTIO LV.

## De virtutibus quantum ad ſuas eſſentias.

*Art.1.* An *virtus humana ſit habitus*. ℞.Sic, quia determinat potentiam ad certum actum qui eſt finis potentiæ.

*Art.2.* *An virtus ſit habitus operatiuus*. ℞.Humana,ideſt hominis, vt homo eſt,ſic,ideſt ad operandum,non ad eſſe.

*Art.3.* *An virtus humana ſit habitus bonus*. ℞.Sic,quia importat perfectionem,& dicitur metaphoricè de malo vt virtus peccati.Item ſicut potentia eſt indifferens ad bonum,& malum,ſic habitus.

*Art.4.* *An virtus conuenienter definiatur*. ℞. Sic, & eſt. virtus eſt bona qualitas mentis, qua rectè viuitur, qua nullus malè vtitur, quam Deus in nobis ſine nobis operatur: nam qualitas bona, ſeu habitus eſt forma. mentis eſt materia, in qua. Rectè viuitur eſt finis. Quam Deus operatur,cauſa efficiens.De infuſis:dempta vltima particula, de acquiſitis.

# QVÆSTIO LVI.

## De ſubiecto virtutis.

*AN virtus ſit in potentia animæ ſicut in ſubiecto*. ℞. Humana ſic, & eſt eius perfectio. *Art. 1.*

*An vna virtus poſſit eſſe in pluribus potentijs*. ℞. Non, quia eſt accidens, & non poteſt eſſe in pluribus ſubiectis: poteſt tamen eſſe in alijs per modum diſpoſitionis, quia vna potentia mouetur, & accipit ab alia. *Art. 2.*

*An intellectus poſſit eſſe ſubiectum virtutis*. ℞. Subiectum habitus, qui eſt ſimpliciter virtus non poteſt eſſe, niſi voluntas, vel potentia mota à voluntate, & ſic intellectus motus à voluntate eſt ſubiectum virtutis ſimpliciter, ideò intellectus ſpeculatiuus eſt ſubiectum fidei *Art. 3.*

*An iraſcibilis, & concupiſcibilis ſint ſubiectum virtutis* ℞. Ex ſe, non, ſed vt obediunt rationi ſic. *Art. 4.*

*An vires apprehenſiuæ ſenſitiuæ ſint ſubiectum virtutis*. ℞. Non, ſed potius præparationes ad cognitionem intellectus, qui cognoſcit verum. *Art. 5.*

*An voluntas poſſit eſſe ſubiectum virtutis*. ℞. Sic, quæ mouet iraſcibile, & concupiſcibile, ſed ad bonum rationis ſibi proportionatum, quod eſt eius obiectum non eget habitu. *Art. 6.*

# QVÆSTIO LVII.

## De diſtinctione virtutum intellectualium.

*Art.* 1. *AN habitus intellectuales ſpeculatiui ſint virtutes.* ℞. Non, quia non perficiunt bonum vſum, & appetitum, nec faciunt, vt vtamur benè omnibus potentijs, & habitibus, ſed ſolum dant facultatem benè agendi.

*Art.* 2. *An ſint tantum tres habitus intellectuales, ſpeculatiui, ideſt, ſapientia, ſcientia, & intellectus.* ℞. Scientia pendet ab intellectu, & intellectus à ſapientia, quæ iudicat de principijs, & concluſionibus.

*Art.* 3. *An habitus intellectualis, qui eſt ars, ſit virtus.* ℞. Sic, operatione, quia eſt recta ratio faciendorum, non tamen ſimpliciter, quia non facit bonum quantum ad vſum, nec perficit appetitum; ſed ars ex bona voluntate, eſt virtus.

*Art.* 4. *An prudentia ſit virtus diſtincta ab arte.* ℞. Sic, quia habet rationes diuerſas. Hæc enim dat bonum vſum circa agibilia, illa circa factibilia.

*Art.* 5. *An prudentia ſit virtus neceſſaria homini.* ℞. Sic, ad benè viuendum, quia debet agere ex recta electione.

*Art.* 6. *An Eubulia, Syneſis, & gnome ſint virtutes adiuncta prudentia.* ℞. Sic, quia Eubulia, eſt vis benè conſiliatiua; & Syneſis, & gnome ſunt partes iudicatiuæ.

QVÆ-

# QVÆSTIO LVIII.

## De diſtinctione virtutum moralium ab intellectualibus.

AN *omnis virtus ſit moralis*. R℞. Non, ſed ſolum ea, quæ eſt in vi appetitiua, à qua ſunt mores. *Art. 1.*

*An virtus moralis diſtinguatur ab intellectuali*. R℞. Sic, quia in diuerſis potentijs, nam apprehenſiua, & appetitiua diſtinguuntur. *Art. 2.*

*An ſufficienter virtus diuidatur in moralem, & intellectualem*. R℞. Sic, quia principia actionum in homine, ſunt ratio, & appetitus. *Art. 3.*

*An moralis virtus poſſit eſſe ſine intellectuali*. R℞. Non, quia non poteſt eſſe ſine prudentia, quæ eſt intellectualis. *Art. 5.*

✝ Inclinatio naturalis ad bonum virtutis quo eſt maior, eò periculoſior, niſi recta ratio, ideſt prudentia eligat media, vt equus cæcus velocius currens, fortius impingit.

*An intellectualis virtus poſſit eſſe ſine morali*, R℞. Prudentia non poteſt, quia recta ratio indiget principijs particularibus agibilium, ſed aliæ virtutes intellectuales poſſunt eſſe ſine morali. *Art. 5.*

# QVÆSTIO LIX.

## De diſtinctione virtutum moralium per comparationem ad paſſiones.

*Art.* 1. AN *virtus moralis ſit paſſio*. ℞. Non, quia paſſio eſt motus appetitus ſenſitiui, & ex ſe non habet rationem boni, vel mali.

*Art.* 2. *An virtus moralis poſſit eſſe cum paſſione*. ℞. Cum affectione inordinata, & cum conſenſu non, cum ordinata ſic.

*Art.* 3. *An virtus moralis poſſit eſſe cum triſtitia*. ℞. Sic, quia virtuoſus triſtatur de culpa ſua, vel proximi.

✝ Triſtitia immoderata eſt ægritudo animæ, moderata pertinet ad bonam habitudinem animæ in hac vita.

*Art.* 4. *An omnis virtus moralis ſit circa paſſiones*. ℞. Nõ, ſed aliqua circa operationem, vt iuſtitia.

*Art.* 5. *An aliqua virtus moralis poſſit eſſe ſine paſſione*. ℞. Virtus, quæ eſt circa paſſiones appetitus ſenſitiui, non poteſt eſſe ſine paſſione; ſecus appetitus eſſet otioſus, ſed quæ eſt circa operationes poteſt eſſe ſine, vt iuſtitia.

QVÆ.

# QVÆSTIO LX.

## De diſtinctione virtutum moralium ad inuicem.

AN *ſit tantum vna virtus moralis*. *Art.* 1. ℞. Non, quia ſunt plures potentiæ appetitiuæ animæ.

*An virtutes morales quæ ſunt circa operationes diſtinguantur ab his, quæ ſunt circa paſſiones.* *Art.* 2. ℞. Sic, ſi conſiderentur vt materia circa quam, ideſt omnis virtus moralis habeat operationem, & paſſionem, & effectum.

*An circa operationes ſit tãtum vna virtus moralis.* *Art.* 3. ℞. Genericè ſic, ideſt iuſtitia, quæ eſt ſecundum debitum ad alterum, ſed ſunt ſpecie diſtinctæ, quia variæ rationes debiti ad alterum, vt ratio debiti ex pacto, alia ex beneficio.

*An circa diuerſas paſſiones ſint diuerſæ virtutes morales.* *Art.* 4. ℞. Sic, quia potentiæ diuerſæ, & obiecta contraria.

*An virtutes morales diſtinguantur ſecundum diuerſa obiecta paſſionum.* *Art.* 5. ℞. Sic, & probat per vndecim virtutes.

# QVÆSTIO LXI.

## De virtutibus Cardinalibus.

AN *virtutes morales debeant dici Cardinales; vel principales*. *Art.* 1. ℞ Quatuor ſic, quia ſunt perfectiones, quia

dant non ſolum facultatem boni operis, vt etiam dant intellectuales, ſed etiam dant bonum vſum, & prudentia ratione materiæ eſt quodam modo moralis; ideò ponitur inter cardinales.

✝ Virtus eſt ſub genere analogico. Item theologicæ ſunt ſupra hominem; ideò non dicuntur humanæ. Item intellectualis eſt principaliter ratione ſubiecti non ratione virtutis quæ eſt ad bonum.

*Art.* 2. *An ſint quatuor virtutes Cardinales.* ℞. Sic, quia bonum rationis eſt in prudentia, circa operationes eſt iuſtitia, circa paſſiones temperantia, & fortitudo.

*Art.* 3. *An aliæ virtutes ſint dicendæ magis principales quam iſtæ.* ℞. Non, quia rationes formales virtutis ſunt principaliter in his quatuor.

*Art.* 4. *An quatuor virtutes Cardinales differant ab inuicem.* ℞. Sic, pro diuerſitate obiectorum.

*Art.* 5. *An virtutes Cardinales bene diuidantur in virtutes politicas, purgatorias, purgati animi, & exemplares.* ℞. Sic, reſpectu Dei (vide.)

## QVÆSTIO LXII.

### De virtutibus Theologicis.

*Art.* 1. AN *ſint aliquæ virtutes Theologicæ?* ℞. Sic, quia de fide, ſpe, & charitate dantur præcepta legis, quæ ſunt de actibus virtutum. Item homo ordinatur

ad

ad beatitudinem ſupra naturalem, ergo indiget virtutibus infuſis à ſolo Deo, & per ſolam reuelationem in ſcriptura traduntur.

*An virtutes Theologicæ diſtinguantur ab intellectualibus, & moralibus.* ℟. Sic ſpecie, quia ſupra naturam hominis, & obiectum eſt Deus, vt vltimus finis. *Art. 2.*

*An benè ponantur virtutes Theologicæ, fides, ſpes, charitas.* ℟. Sic, quia pro intellectu fides, pro motu voluntatis ſpes, pro vnione charitas. *Art. 3.*

*An fides ſit prior ſpe, & charitate.* ℟. Sic, quia primò prærequiritur cognitio: ſecundò ſpes, tertiò charitas, ſed ordine perfectionis, prima eſt charitas, quia informat; quantum ad habitum hæ virtutes ſimul, infunduntur. *Art. 4.*

✠ Poteſt aliquis ſperare beatitudinem per merita futura, & ſic prior eſt ſpes, licet vt formata ſit poſterior charitate.

## QVÆSTIO LXIII.

### De cauſa virtutum.

AN *virtus inſit nobis à natura.* ℟. Perfecta non, quia non eſt communis omnibus, & per peccatum non tollitur, licet eius aptitudo ſic; & moralis partim eſt à natura, partim non, ſed theologicæ ſunt totaliter ab extrinſeco. *Art. 1.*

*An aliqua virtus cauſetur in nobis ex aſſuetudine operum.* ℟. Sic moralis, non autem diuina infuſa. *Art. 2.*

*Art.3.* *An aliquæ virtutes morales ſint nobis infuſæ*. ℟. Sic, & correſpondent virtutibus Theologicis, quibus ſunt proportionatæ.

✝ Virtutes Theologicæ inchoant perfectionem animæ ad Deum, ſed morales infuſæ perficiunt; quia acquiſitæ à nobis, non ſunt ſupra naturam.

*Art.4.* *An virtus acquiſita cum virtute infuſa ſit eiſdem ſpeciei*. ℟. Non, ſed differunt ſpecie, quia diſtincta obiecta, vt temperantia humana eſt ne noceat corpori, diuina, vt caſtiget corpus propter Deum.

## QVÆSTIO LXIV.

### De medio virtutum.

*Art.1.* A*N virtutes morales ſint in medio*. ℟. Sic, quia eſt æqualitas commenſurata regula rationis ſine exceſſu, & defectu.

✝ Virtus comparata ad rationem habet rationem extremi, ſed ad operationes, & paſſiones habet rationem medij, quod conſideratur ſecundum circumſtantias, vt in magnificentia, magnanimitate.

*Art.2.* *An medium virtutis moralis ſit medium rei, vel rationis*. ℟. Non rationis, quia virtus moralis non perficit actum rationis, ſed appetitus, niſi cauſaliter, ideſt per conformitatem ad rationem. Item in iuſtitia eſt medium rei, & rationis. Item in virtutibus in appetitu ſenſitiuo non eſt medium rei, ſed rationis.

*An*

*An virtutes intellectuales conſiſtant in medio.* ℞. Intellectualis ſpeculatiua eſt in medio ad rem ipſam, ideſt cognoſcit rem, vt eſt, vel non eſt, quia obiectum virtutis eſt bonum, quod eſt in verò. Item practicæ ſunt ad rem rationabiliter. Art. 3.

*An virtutes Theologicæ conſiſtant in medio.* ℞. In ordine ad ſuam regulam infinitam, & increatam non habent medium, quia in Deo non eſt exceſſus, nec Deus poteſt diligi quantum debet, ſic ſperare, & credere, ſed in ordine ad nos habent medium, qui debemus ferri in Deum ſecundum menſuram noſtræ conditionis. Art. 4.

## QVÆSTIO LXV.

### De connexione virtutum.

AN *virtutes morales ſint ad inuicem connexæ.* ℞. Imperfectæ, ideſt inclinationes ſiue ex natura, ſiue ex conſuetudine ad aliquod opus in genere bonorum, non ſunt connexæ, ſed perfectæ, ideſt habitus inclinantes ad bonum opus bene agendum ſunt connexæ, quia omnes pendent à prudentia, & hæc ſine alijs eſſe non poteſt niſi imperfectè. Art. 1.

✝ Vnus poteſt eſſe prudens in vna arte, non in alia, ſed non poteſt eſſe prudens in vna virtute, & non in alia. Item intellectuales non ſunt connexæ, quia nec materiæ earum.

*An virtutes morales poſſint eſſe ſine charitate.* ℞. In ordine ad finem naturalem Art. 2.

*num, & malum*. ℞.Sic ſpecie, vt virtus, & vitium,ratione naturæ opponuntur.

*Art.4.* *An vnus habitus ex multis habitibus conſtituatur.* ℞.Non,quia eſt quædam ſimplex qualitas,& forma.

✝ Et licet ad plura ſe extendat, tamen vt ſunt ſub vna ratione obiecti, vt ad plures demonſtrationes, quæ ordinantur ad vnum.

## QVÆSTIO LV.

## De virtutibus quantum ad ſuas eſſentias.

*Art.1.* AN *virtus humana ſit habitus*. ℞.Sic, quia determinat potentiam ad certum actum qui eſt finis potentiæ.

*Art.2.* *An virtus ſit habitus operatiuus.* ℞.Humana,ideſt hominis, vt homo eſt,ſic,ideſt ad operandum,non ad eſſe.

*Art.3.* *An virtus humana ſit habitus bonus*. ℞.Sic,quia importat perfectionem & dicitur metaphoricè de malo vt virtus peccati.Item ſicut potentia eſt indifferens ad bonum,& malum,ſic habitus.

*Art.4.* *An virtus conuenienter definiatur*. ℞. Sic, & eſt. virtus eſt bona qualitas mentis, qua rectè viuitur, qua nullus malè vtitur, quam Deus in nobis ſine nobis operatur: nam qualitas bona, ſeu habitus eſt forma. mentis eſt materia, in qua. Rectè viuitur eſt finis. Quam Deus operatur,cauſa efficiens.De infuſis:dempta vltima particula, de acquiſitis.

QVÆ-

# QVÆSTIO LVI.

## De ſubiecto virtutis.

AN *virtus ſit in potentia animæ ſicut in ſubiecto.* ℞. Humana ſic, & eſt eius perfectio. *Art.1.*

*An vna virtus poſſit eſſe in pluribus potentijs.* ℞. Non, quia eſt accidens, & non poteſt eſſe in pluribus ſubiectis: poteſt tamen eſſe in alijs per modum diſpoſitionis, quia vna potentia mouetur, & accipit ab alia. *Art.2.*

*An intellectus poſſit eſſe ſubiectum virtutis.* ℞. Subiectum habitus, qui eſt ſimpliciter virtus non poteſt eſſe, niſi voluntas, vel potentia mota à voluntate, & ſic intellectus motus à voluntate eſt ſubiectum virtutis ſimpliciter, ideò intellectus ſpeculatiuus eſt ſubiectum fidei *Art.3.*

*An iraſcibilis, & concupiſcibilis ſint ſubiectum virtutis* ℞. Ex ſe, non, ſed vt obediunt rationi ſic. *Art.4.*

*An vires apprehenſiuæ ſenſitiuæ ſint ſubiectum virtutis.* ℞. Non, ſed potius præparationes ad cognitionem intellectus, qui cognoſcit verum. *Art.5.*

*An voluntas poſſit eſſe ſubiectum virtutis.* ℞. Sic, quæ mouet iraſcibile, & concupiſcibile, ſed ad bonum rationis ſibi proportionatum, quod eſt eius obiectum non eget habitu. *Art.6.*

# QVÆSTIO LVII.

## De diſtinctione virtutum intellectualium.

*Art.* 1. AN *habitus intellectuales ſpeculatiui ſint virtutes.* ℞.Non, quia non perficiunt bonum vſum, & appetitum, nec faciunt, vt vtamur benè omnibus potentijs, & habitibus, ſed ſolum dant facultatem benè agendi.

*Art.* 2. *An ſint tantum tres habitus intellectuales, ſpeculatiui, ideſt, ſapientia, ſcientia, & intellectus.* ℞. Scientia pendet ab intellectu, & intellectus à ſapientia, quæ iudicat de principijs, & concluſionibus.

*Art.* 3. *An habitus intellectualis, qui eſt ars, ſit virtus.* ℞.Sic, operatione, quia eſt recta ratio faciendorum, non tamen ſimpliciter, quia non facit bonum quantum ad vſum,nec perficit appetitum;ſed ars ex bona voluntate,eſt virtus.

*Art.* 4. *An prudentia ſit virtus diſtincta ab arte.* ℞. Sic, quia habet rationes diuerſas. Hæc enim dat bonum vſum circa agibilia,illa circa factibilia.

*Art.* 5. *An prudentia ſit virtus neceſſaria homini.* ℞. Sic, ad benè viuendum,quia debet agere ex recta electione.

*Art.* 6. *An Eubulia, Syneſis, & gnome ſint virtutes adiuncta prudentiæ.* ℞. Sic, quia Eubulia,eſt vis benè conſiliatiua; & Syneſis, & gnome ſunt partes iudicatiuæ.

QVÆ-

# QVÆSTIO LVIII.

## De diſtinctione virtutum moralium ab intellectualibus.

AN *omnis virtus ſit moralis*. ℞. Non, ſed ſolum ea, quæ eſt in vi appetitiua, à qua ſunt mores. *Art. 1.*

*An virtus moralis diſtinguatur ab intellectuali*. ℞. Sic, quia in diuerſis potentijs, nam apprehenſiua, & appetitiua diſtinguuntur. *Art. 2.*

*An ſufficienter virtus diuidatur in moralem, & intellectualem*. ℞. Sic, quia principia actionum in homine, ſunt ratio, & appetitus. *Art. 3.*

*An moralis virtus poſſit eſſe ſine intellectuali*. ℞. Non, quia non poteſt eſſe ſine prudentia, quæ eſt intellectualis. *Art. 5.*

✝ Inclinatio naturalis ad bonum virtutis quo eſt maior, eò periculoſior, niſi recta ratio, ideſt prudentia eligat media, vt equus cæcus velocius currens, fortius impingit.

*An intellectualis virtus poſſit eſſe ſine morali*. ℞. Prudentia non poteſt, quia recta ratio indiget principijs particularibus agibilium, ſed aliæ virtutes intellectuales poſſunt eſſe ſine morali. *Art. 5.*

# QVÆSTIO LIX.

## De diſtinctione virtutum moralium per comparationem ad paſſiones.

*Art.* 1. AN *virtus moralis ſit paſſio*. ℟. Non, quia paſſio eſt motus appetitus ſenſitiui, & ex ſe non habet rationem boni, vel mali.

*Art.* 2. *An virtus moralis poſſit eſſe cum paſſione.* ℟. Cum affectione inordinata, & cum conſenſu non, cum ordinata ſic.

*Art.* 3. *An virtus moralis poſſit eſſe cum triſtitia.* ℟. Sic, quia virtuoſus triſtatur de culpa ſua, vel proximi.

✝ Triſtitia immoderata eſt ægritudo animæ, moderata pertinet ad bonam habitudinem animæ in hac vita.

*Art.* 4. *An omnis virtus moralis ſit circa paſſiones.* ℟. Nõ, ſed aliqua circa operationem, vt iuſtitia.

*Art.* 5. *An aliqua virtus moralis poſſit eſſe ſine paſſione.* ℟. Virtus, quæ eſt circa paſſiones appetitus ſenſitiui, non poteſt eſſe ſine paſſione; ſecus appetitus eſſet otioſus, ſed quæ eſt circa operationes poteſt eſſe ſine, vt iuſtitia.

QVÆ-

## QVÆSTIO LX.

### De diſtinctione virtutum moralium ad inuicem.

AN *ſit tantum vna virtus moralis*. *Art.* 1. ℞. Non, quia ſunt plures potentiæ appetitiuæ animæ.

*An virtutes morales quæ ſunt circa operationes diſtinguantur ab his, quæ ſunt circa paſſiones.* *Art.* 2. ℞. Sic, ſi conſiderentur vt materia circa quam, ideſt omnis virtus moralis habeat operationem, & paſſionem, & effectum.

*An circa operationes ſit tãtum vna virtus moralis.* *Art.* 3. ℞. Genericè ſic, ideſt iuſtitia, quæ eſt ſecundum debitum ad alterum, ſed ſunt ſpecie diſtinctæ, quia variæ rationes debiti ad alterum, vt ratio debiti ex pacto, alia ex beneficio.

*An circa diuerſas paſſiones ſint diuerſæ virtutes morales.* *Art.* 4. ℞. Sic, quia potentiæ diuerſæ, & obiecta contraria.

*An virtutes morales diſtinguantur ſecundum diuerſa obiecta paſſionum.* *Art.* 5. ℞. Sic, & probat per vndecim virtutes.

## QVÆSTIO LXI.

### De virtutibus Cardinalibus.

AN *virtutes morales debeant dici Cardinales; vel principales.* *Art.* 1. ℞. Quatuor ſic, quia ſunt perfectiones, quia

dant non ſolum facultatem boni operis, vt etiam dant intellectuales, ſed etiam dant bonum vſum, & prudentia ratione materiæ eſt quodam modo moralis; ideò ponitur inter cardinales.

✝ Virtus eſt ſub genere analogico. Item theologicæ ſunt ſupra hominem; ideò non dicuntur humanæ. Item intellectualis eſt principaliter ratione ſubiecti non ratione virtutis quæ eſt ad bonum.

*Art.* 2. *An ſint quatuor virtutes Cardinales.* ℞. Sic, quia bonum rationis eſt in prudentia, circa operationes eſt iuſtitia, circa paſſiones temperantia, & fortitudo.

*Art.* 3. *An aliæ virtutes ſint dicendæ magis principales quam iſtæ.* ℞. Non, quia rationes formales virtutis ſunt principaliter in his quatuor.

*Art.* 4. *An quatuor virtutes Cardinales differant ab inuicem.* ℞. Sic, pro diuerſitate obiectorum.

*Art.* 5. *An virtutes Cardinales bene diuidantur in virtutes politicas, purgatorias, purgati animi, & exemplares.* ℞. Sic, reſpectu Dei (vide.)

## QVÆSTIO LXII.

### De virtutibus Theologicis.

*Art.* 1. AN *ſint aliquæ virtutes Theologicæ.* ℞. Sic, quia de fide, ſpe, & charitate dantur præcepta legis, quæ ſunt de actibus virtutum. Item homo ordinatur

ad

ad beatitudinem ſupra naturalem, ergo indiget virtutibus infuſis à ſolo Deo, & per ſolam reuelationem in ſcriptura traduntur.

*An virtutes Theologicæ diſtinguantur ab intellectualibus, & moralibus*. ℞. Sic ſpecie, quia ſupra naturam hominis, & obiectum eſt Deus, vt vltimus finis. *Art. 2.*

*An benè ponantur virtutes Theologicæ, fides, ſpes, charitas*. ℞. Sic, quia pro intellectu fides, pro motu voluntatis ſpes, pro vnione charitas. *Art. 3.*

*An fides ſit prior ſpe, & charitate*. ℞. Sic, quia primò præréquiritur cognitio: ſecundò ſpes, tertiò charitas, ſed ordine perfectionis, prima eſt charitas, quia informat; quantum ad habitum hæ virtutes ſimul, infunduntur. *Art. 4.*

✠ Poteſt aliquis ſperare beatitudinem per merita futura, & ſic prior eſt ſpes, licet vt formata ſit poſterior charitate.

## QVÆSTIO LXIII.

### De cauſa virtutum.

AN *virtus inſit nobis à natura*. ℞. Perfecta non, quia non eſt communis omnibus, & per peccatum non tollitur, licet eius aptitudo ſic; & moralis partim eſt à natura, partim non, ſed theologicæ ſunt totaliter ab extrinſeco. *Art. 1.*

*An aliqua virtus cauſetur in nobis ex aſſuetudine operum*. ℞. Sic moralis, non autem diuina infuſa. *Art. 2.*

Art.3. *An aliqua virtutes morales ſint nobis infuſa*. ℞. Sic, & correſpondent virtutibus Theologicis, quibus ſunt proportionatæ.

✝ Virtutes Theologicæ inchoant perfectionem animæ ad Deum, ſed morales infuſæ perficiunt; quia acquiſitæ à nobis, non ſunt ſupra naturam.

Art.4. *An virtus acquiſita cum virtute infuſa ſit eiſdem ſpeciei*. ℞. Non, ſed differunt ſpecie, quia diſtincta obiecta, vt temperantia humana eſt ne noceat corpori, diuina, vt caſtiget corpus propter Deum.

## QVÆSTIO LXIV.

### De medio virtutum.

Art.1. AN *virtutes morales ſint in medio*. ℞. Sic, quia eſt æqualitas commenſurata regula rationis ſine exceſſu, & defectu.

✝ Virtus comparata ad rationem habet rationem extremi, ſed ad operationes, & paſſiones habet rationem medii [illegible] conſideratur ſecundum circum[illegible] in magnificentia, magna[illegible]

Art.2. *An medium virtu*[illegible] *rei, vel rationi*[illegible] virtus mor[illegible] nis, ſed [illegible] con[illegible] ſt[illegible]

*An virtutes intellectuales conſiſtant in medio.* ℞. Intellectualis ſpeculatiua eſt in medio ad rem ipſam, ideſt cognoſcit rem, vt eſt, vel non eſt, quia obiectum virtutis eſt bonum, quod eſt in verò. Item practicæ ſunt ad rem rationabiliter. *Art. 3.*

*An virtutes Theologicæ conſiſtant in medio.* ℞. In ordine ad ſuam regulam infinitam, & increatam non habent medium, quia in Deo non eſt exceſſus, nec Deus poteſt diligi quantum debet, ſic ſperare, & credere, ſed in ordine ad nos habent medium, qui debemus ferri in Deum ſecundum menſuram noſtræ conditionis. *Art. 4.*

## QVÆSTIO LXV.

### De connexione virtutum.

AN virtutes morales ſint ad inuicem connexæ. ℞. Imperfectæ, ideſt inclinationes ſiue ex natura, ſiue ex conſuetudine [illegible]liquod opus in genere bonorum [illegible] connexæ, ſed perfectæ, ideſt h[illegible]antes ad bonum opus [illegible]e a[illegible] connexæ, quia om[illegible]e[illegible]tia, & hæc ſine alijs [illegible]. *Art. 1.*

[illegible] vna arte, [illegible]rudens in [illegible] intelle[illegible] nec ma[illegible]

[illegible]ne cha[illegible] *Art. 2.*
[illegible]ralem [illegible]ſic

ſic; ad Deum, non. Virtutes morales acquiſitæ ſunt imperfectæ, & ſecundum quid virtutes, & poſſunt eſſe ſine charitate; ſed infuſæ non, quia perfectæ, & ſimpliciter.

*Art.3.* *An charitas poſſit eſſe ſine alijs virtutibus moralibus*. ℞. Non, quia morales ſunt infuſæ, cum ea, & amiſſa charitate omnes perduntur, licet virtuoſi patiantur difficultatem in earum actibus, vt ſancti, vt in abſtinentia.

*Art.4.* *An fides, & ſpes poſſint eſſe ſine charitate*. ℞. Imperfectè ſic, ſed perfectè, vel in ſtatu perfecto, non; imò fides, & ſpes ſine charitate non ſunt propriè virtutes, quia non benè operantur; licet in ſua ſpecie non pendeant, nec à charitate, nec à prudentia infuſa, ideoque poſſunt eſſe ſine his.

*Art.5.* *An charitas poſſit eſſe ſine fide, & ſpe*. ℞. Non, quia illa dirigimur ad obiectum beatitudinis, quod per finem, & ſpem tenemus.

✝ In nobis charitas eſt radix dans perfectionem fidei, & ſpei: in Chriſto non fuit fides, vel ſpes, ſed loco harum viſionem, & comprehenſionem habuit.

## QVÆSTIO LXVI.

### De Aequalitate virtutum.

*Art.1.* AN *virtus poſſit eſſe maior, vel minor.* ℞. Sic, quia in his poteſt eſſe augmentum, & pro vt aliqua magis accedit

ad

ad rationem eſt perfectior, & medium virtutis non eſt in indiuiſibili, ſed propè.

*An virtutes ſimul manentes in eodem ſint æquales*. ℞. In ratione ſpecifica, non, quantum ad participationem ſubiecti ſunt æquales æqualitate proportionis, prout æqualiter creſcunt ſicut digiti manus. *Art.* 2.

*An virtutes morales præemineant intellectualibus*. ℞. Secundum ſpeciem, & obiectum intellectuales ſunt nobiliores, quia potentia, & obiectum ſunt nobiliora, ſed in ratione virtutis, eſt nobilior moralis, quæ magis mouet ad actum, quod eſt ratio virtutis. *Art.* 3.

*An iuſtitia virtus ſit præcipua inter morales*. ℞. Sic, quia eſt propinquior rationi, & eſt in voluntate, & eſt ad ſe, & ad alios. Item poſt iuſtitiam, eſt fortitudo; tertio loco eſt temperantia. *Art.* 4.

*An ſapientia ſit maxima inter virtutes intellectuales*. ℞. Sic ex obiecto, quia de cauſa altiſſima, per quam conſideratur de inferioribus, ideoque ſapientia ordinat aliàs virtutes intellectuales, quaſi Architectonica. *Art.* 5.

*An charitas ſit maxima inter virtutes Theologicas*. ℞. Non ratione obiecti, quia eſt idem in omnibus, ſed ex propinquitate obiecti. Nam fides de non viſo, ſpes de non habito, charitas eſt de eo, quod habetur, quia amatum eſt in amante, & amans trahitur per affectum ad amatum. *Art.* 6.

† Non ſic in moralibus.

# QVÆSTIO LXVII.

## De duratione virtutum poſt hanc vitam.

*Art.* 1. *AN virtutes morales maneant poſt hanc vitam*. ℞. Sic, non quantum ad materiale, ideſt ad moderamen paſſionum, & operationum, ſed quantum ad formale, ideſt ad modum à ratione definitum.

*Art.* 2. *An virtutes intellectuales maneant poſt hanc vitam*. ℞. Sic, non quantum ad phantaſmata, quæ corrumpuntur corrupto corpore, ſed quantum ad formale, ideſt ſpecies intelligibiles, & habitus.

*Art.* 3. *An fides maneat poſt hanc vitam*. ℞. Non, quia imperfectio, ſeu non clarum eſt de eſſentia fidei, & adueniente clara viſione ceſſat imperfectio; ſecus quando imperfectio accidit ſpeciei ratione indiuidui, tunc enim remota imperfectione, remanet ſpecies.

*Art.* 4. *An ſpes maneat poſt mortem in ſtatu gloriæ*. ℞. Non, quia ſancti vident. Item ſpes dicit imperfectum, vt motus. Item timor filialis eſt in patria, prout Deum reueretur, ſed non vt ſeparari reformidet.

*Art.* 5. *An aliquid fidei, vel ſpei remaneat in patria*. ℞. Non, quia fides eſt habitus ſimplex, & totus, vel nil tollitur.

† Lumen imperfectum candelæ, & lumen.

men ſolis non opponuntur, ſed fides, & viſio ſic.

*An remaneat charitas poſt hanc vitam.* *Art.6.*
℟.Sic,quia imperfectio charitatis viæ non erat de ratione ſpecifica, vt eſt obſcuritas fidei, & ſic illa perficitur, hæc deſtruitur.

## QVÆSTIO LXVIII.

### De Donis.

AN *dona differant à virtute.* ℟. Sic, *Art.1.* quia dantur homini, vt promptè moueatur ab inſpiratione diuina; ideò dicuntur dona ſpiritus, & ſecundum alios diſponũt ad actus altiores, quam virtutes. Item ſecundum rationem nominis non opponuntur,quia virtus dicitur, quia perficit, & donum reſpicit cauſam à qua eſt, & perficit.

✠ Non omnia dona ſunt virtutes, nec contra, nec omnia illa ſunt in intellectu, & hæc in voluntate. Item reſiſtimus tentationibus, & conformamur Chriſto,tum donis,tum virtutibus.

*An dona ſint neceſſaria homini ad ſalutem.* *Art.2.* ℟. Sic ad finem ſupranaturalem requiritur motio diuina, quæ habetur per dona, & homo per virtutes theologicas, quibus diſponitur ad gloriam, non poteſt ſine particulari motione operari, quia non perfectè eas poſſidet. Item homo, quia perfectè poſſidet virtutes morales, poteſt per eas operari ad finem naturalem ſine

ſine particulari inſtinctu, non tamen ſine concurſu Dei.

*Art.3.* *An dona Spiritus ſancti ſint habitus permanentes*. ℞. Sic, quibus homo diſponitur vt benè moueatur à Spiritu ſancto, ſicut virtutes morales perficiunt appetitum vt benè moueatur à ratione.

✠ Prophetia non eſt ad neceſſitatem ſalutis, ſed ad manifeſtationem Spiritus, vnde non eſt par ratio de donis.

*Art.4.* *An conuenienter numerentur ſeptem dona Spiritus ſancti*. ℞. Sic, quia dantur ad promptè ſequendum inſtinctum Spiritus ſancti, & ſic in omnibus potentijs, quæ ſunt principia actuum humanorum dantur dona vt virtutes ad hoc, vt appetitus obediat rationi. vt in apprehenſione ſpeculatiua, intellectus; in practica, conſilium; in iudicio ſpeculatiuo, ſapientia; in practico, ſcientia; in appetitiua ad alterum, pietas; contra timorem periculorum fortitudo; contra concupiſcentias inordinatas, timor.

*Art.5.* *An dona Spiritus ſancti ſint connexa*. ℞. Sic, in charitate, ſine qua nullum eſt, & cum qua omnia dona ſunt, vt filij Iob, qui inuicem paſcebant, ex D. Gregorio.

*Art.6.* *An dona Spiritus ſancti remaneant in patria*. ℞. Quoad ſuam eſſentiam ſic, quia mens ibi perficitur perfectè ad ſequẽdum Spiritum ſanctum, cum ibi Deus erit omnia in omnibus, ſed quantum ad materiam circa quam, non, quia ibi non erit materia circa quam operamur in hac vita.

*An*

*An dignitas donorum attendatur ſecundum enumerationem*. ℟ Sic, quia ſic ordinantur virtutes, vel ratione materiæ. *Art. 7.*

*An virtutes ſint præferendæ donis*. ℟. Theologicæ ſic, quia per has humana mens vnitur Deo, & per dona mens facilè mouetur à Deo, ſicut intellectuales virtutes præferuntur moralibus; ſed dona in perfectione præferuntur virtutibus humanis, quia perficiunt in ordine ad Spiritum ſanctum mouentem, illa verò, vel rationem, vel in ordine ad rationem. *Art. 8.*

## QVÆSTIO LXIX.

### De Beatitudinibus.

AN *beatitudines diſtinguantur à virtutibus, & donis*. ℟. Sic, vt actus. non tamquam habitus, quia beatitudo cœli habetur ſpe, quæ ſpes ex opere bono, & ad finem, qui eſt beatitudo, homo mouetur per virtutes, & dona Spiritus ſancti, & ſic hic beatitudo eſt actus habituum, vt paupertas, luctus, mititas, iuſtitia, miſericordia. *Art. 1.*

*An præmia, quæ attribuuntur beatitudinibus pertineant ad hanc vitam*. ℟. Præmia perfecta ſunt in alia vita, inchoatiuè ſunt hic, ſaltem ſpiritualiter in viris perfectis; regnum cœli hic ſunt boni, Filij Dei, qui ſuos motus pacificant. *Art. 2.*

*An conuenienter enumerentur beatitudines*. ℟. Sic, ad tollendas mundanas beatitudines. *Art. 3.*

*An*

dant non ſolum facultatem boni operis, vt etiam dant intellectuales, ſed etiam dant bonum vſum, & prudentia ratione materiæ eſt quodam modo moralis; ideò ponitur inter cardinales.

✝ Virtus eſt ſub genere analogico. Item theologicæ ſunt ſupra hominem; ideò non dicuntur humanæ. Item intellectualis eſt principaliter ratione ſubiecti non ratione virtutis quæ eſt ad bonum.

*Art.2.* *An ſint quatuor virtutes Cardinales.* ℞. Sic, quia bonum rationis eſt in prudentia, circa operationes eſt iuſtitia, circa paſſiones temperantia, & fortitudo.

*Art.3.* *An aliæ virtutes ſint dicendæ magis principales quam iſtæ.* ℞. Non, quia rationes formales virtutis ſunt principaliter in his quatuor.

*Art.4.* *An quatuor virtutes Cardinales differant ab inuicem.* ℞. Sic, pro diuerſitate obiectorum.

*Art.5.* *An virtutes Cardinales bene diuidantur in virtutes politicas, purgatorias, purgati animi, & exemplares.* ℞. Sic, reſpectu Dei (vide.)

## QVÆSTIO LXII.

### De virtutibus Theologicis.

*Art.1.* AN *ſint aliquæ virtutes Theologicæ?* ℞. Sic, quia de fide, ſpe, & charitate dantur præcepta legis, quæ ſunt de actibus virtutum. Item homo ordinatur

ad

ad beatitudinem ſupra naturalem, ergo indiget virtutibus infuſis à ſolo Deo, & per ſolam reuelationem in ſcriptura traduntur.

*An virtutes Theologicæ diſtinguantur ab intellectualibus, & moralibus.* ℞. Sic ſpecie, quia ſupra naturam hominis, & obiectum eſt Deus, vt vltimus finis. *Art. 2.*

*An benè ponantur virtutes Theologicæ, fides, ſpes, charitas.* ℞. Sic, quia pro intellectu fides, pro motu voluntatis ſpes, pro vnione charitas. *Art. 3.*

*An fides ſit prior ſpe, & charitate.* ℞. Sic, quia primò prærequiritur cognitio: ſecundò ſpes, tertiò charitas, ſed ordine perfectionis, prima eſt charitas, quia informat; quantum ad habitum hæ virtutes ſimul, infunduntur. *Art. 4.*

✠ Poteſt aliquis ſperare beatitudinem per merita futura, & ſic prior eſt ſpes, licet vt formata ſit poſterior charitate.

## QVÆSTIO LXIII.

### De cauſa virtutum.

AN *virtus inſit nobis à natura.* ℞. Perfecta non, quia non eſt communis omnibus, & per peccatum non tollitur, licet eius aptitudo ſic; & moralis partim eſt à natura, partim non, ſed theologicæ ſunt totaliter ab extrinſeco. *Art. 1.*

*An aliqua virtus cauſetur in nobis ex aſſuetudine operum.* ℞. Sic moralis, non autem diuina infuſa. *Art. 2.*

*Art.* 3. *An aliquæ virtutes morales ſint nobis infuſæ*. ℟. Sic, & correſpondent virtutibus Theologicis, quibus ſunt proportionatæ.

☩ Virtutes Theologicæ inchoant perfectionem animæ ad Deum, ſed morales infuſæ perficiunt; quia acquiſitæ à nobis, non ſunt ſupra naturam.

*Art.* 4. *An virtus acquiſita cum virtute infuſa ſit eiſdem ſpeciei*. ℟. Non, ſed differunt ſpecie, quia diſtincta obiecta, vt temperantia humana eſt ne noceat corpori, diuina, vt caſtiget corpus propter Deum.

## QVÆSTIO LXIV.

### De medio virtutum.

*Art.* 1. *AN virtutes morales ſint in medio*. ℟. Sic, quia eſt æqualitas commenſurata regula rationis ſine exceſſu, & defectu.

☩ Virtus comparata ad rationem habet rationem extremi, ſed ad operationes, & paſſiones habet rationem medij, quod conſideratur ſecundum circumſtantias, vt in magnificentia, magnanimitate.

*Art.* 2. *An medium virtutis moralis ſit medium rei, vel rationis*. ℟. Non rationis, quia virtus moralis non perficit actum rationis, ſed appetitus, niſi cauſaliter, ideſt per conformitatem ad rationem. Item in iuſtitia eſt medium rei, & rationis. Item in virtutibus in appetitu ſenſitiuo non eſt medium rei, ſed rationis.

*An*

*An virtutes intellectuales conſiſtant in medio.* ℞. Intellectualis ſpeculatiua eſt in medio ad rem ipſam, ideſt cognoſcit rem, vt eſt, vel non eſt, quia obiectum virtutis eſt bonum, quod eſt in verò. Item practicæ ſunt ad rem rationabiliter. *Art.* 3.

*An virtutes Theologicæ conſiſtant in medio.* ℞. In ordine ad ſuam regulam infinitam, & increatam non habent medium, quia in Deo non eſt exceſſus, nec Deus poteſt diligi quantum debet, ſic ſperare, & credere, ſed in ordine ad nos habent medium, qui debemus ferri in Deum ſecundum menſuram noſtræ conditionis. *Art.* 4.

## QVÆSTIO LXV.

### De connexione virtutum.

AN *virtutes morales ſint ad inuicem connexæ.* ℞. Imperfectæ, ideſt inclinationes ſiue ex natura, ſiue ex conſuetudine ad aliquod opus in genere bonorum, non ſunt connexæ, ſed perfectæ, ideſt habitus inclinantes ad bonum opus bene agendum ſunt connexæ, quia omnes pendent à prudentia, & hæc ſine alijs eſſe non poteſt niſi imperfectè. *Art.* 1.

✝ Vnus poteſt eſſe prudens in vna arte, non in alia, ſed non poteſt eſſe prudens in vna virtute, & non in alia. Item intellectuales non ſunt connexæ, quia nec materiæ earum.

*An virtutes morales poſſint eſſe ſine charitate.* ℞. In ordine ad finem naturalem *Art.* 2.

ſic; ad Deum, non. Virtutes morales acquiſitæ ſunt imperfectæ, & ſecundum quid virtutes, & poſſunt eſſe ſine charitate; ſed infuſæ non, quia perfectæ, & ſimpliciter.

*Art.3.* *An charitas poſſit eſſe ſine alijs virtutibus moralibus.* ℞. Non, quia morales ſunt infuſæ, cum ea, & amiſſa charitate omnes perduntur, licet virtuoſi patiantur difficultatem in earum actibus, vt ſancti, vt in abſtinentia.

*Art.4.* *An fides, & ſpes poſſint eſſe ſine charitate.* ℞. Imperfectè ſic, ſed perfectè, vel in ſtatu perfecto, non; imò fides, & ſpes ſine charitate non ſunt propriè virtutes, quia non benè operantur; licet in ſua ſpecie non pendeant, nec à charitate, nec à prudentia infuſa, ideoque poſſunt eſſe ſine his.

*Art.5.* *An charitas poſſit eſſe ſine fide, & ſpe.* ℞. Non, quia illa dirigimur ad obiectum beatitudinis, quod per finem, & ſpem tenemus.

✝ In nobis charitas eſt radix dans perfectionem fidei, & ſpei: in Chriſto non fuit fides, vel ſpes, ſed loco harum viſionem, & comprehenſionem habuit.

## QVÆSTIO LXVI.

### De Aequalitate virtutum.

*Art.1.* *AN virtus poſſit eſſe maior, vel minor.* ℞. Sic, quia in his poteſt eſſe augmentum, & pro vt aliqua magis accedit

ad

ad rationem eſt perfectior, & medium virtutis non eſt in indiuiſibili, ſed propè.

*An virtutes ſimul manentes in eodem ſint æquales.* ℞. In ratione ſpecifica, non, quantum ad participationem ſubiecti ſunt æquales æqualitate proportionis, prout æqualiter creſcunt ſicut digiti manus. *Art. 2.*

*An virtutes morales præemineant intellectualibus.* ℞. Secundum ſpeciem, & obiectum intellectuales ſunt nobiliores, quia potentia, & obiectum ſunt nobiliora, ſed in ratione virtutis, eſt nobilior moralis, quæ magis mouet ad actum, quod eſt ratio virtutis. *Art. 3.*

*An iuſtitia virtus ſit præcipua inter morales.* ℞. Sic, quia eſt propinquior rationi, & eſt in voluntate, & eſt ad ſe, & ad alios. Item poſt iuſtitiam, eſt fortitudo; tertio loco eſt temperantia. *Art. 4.*

*An ſapientia ſit maxima inter virtutes intellectuales.* ℞. Sic ex obiecto, quia de cauſa altiſſima, per quam conſideratur de inferioribus, ideoque ſapientia ordinat aliàs virtutes intellectuales, quaſi Architectonica. *Art. 5.*

*An charitas ſit maxima inter virtutes Theologicas.* ℞. Non ratione obiecti, quia eſt idem in omnibus, ſed ex propinquitate obiecti. Nam fides de non viſo, ſpes de non habito, charitas eſt de eo, quod habetur, quia amatum eſt in amante, & amans trahitur per affectum ad amatum. *Art. 6.*

† Non ſic in moralibus.

# QVÆSTIO LXVII.

## De duratione virtutum poſt hanc vitam.

*Art.* 1. AN *virtutes morales maneant poſt hanc vitam*. ℞. Sic, non quantum ad materiale, ideſt ad moderamen paſſionum, & operationum, ſed quantum ad formale, ideſt ad modum à ratione definitum.

*Art.* 2. *An virtutes intellectuales maneant poſt hanc vitam*. ℞. Sic, non quantum ad phantaſmata, quæ corrumpuntur corrupto corpore, ſed quantum ad formale, ideſt ſpecies intelligibiles, & habitus.

*Art.* 3. *An fides maneat poſt hanc vitam*. ℞. Non, quia imperfectio, ſeu non clarum eſt de eſſentia fidei, & adueniente clara viſione ceſſat imperfectio; ſecus quando imperfectio accidit ſpeciei ratione indiuidui, tunc enim remota imperfectione, remanet ſpecies.

*Art.* 4. *An ſpes maneat poſt mortem in ſtatu gloriæ*. ℞. Non, quia ſancti vident. Item ſpes dicit imperfectum, vt motus. Item timor filialis eſt in patria, prout Deum reueretur, ſed non vt ſepararí reformidet.

*Art.* 5. *An aliquid fidei, vel ſpei remaneat in patria*. ℞. Non, quia fides eſt habitus ſimplex, & totus, vel nil tollitur.

✝ Lumen imperfectum candelæ, & lumen

men ſolis non opponuntur, ſed fides, & viſio ſic.

*An remaneat charitas poſt hanc vitam.* *Art.6.*
℟. Sic, quia imperfectio charitatis vię non erat de ratione ſpecifica, vt eſt obſcuritas fidei, & ſic illa perficitur, hæc deſtruitur.

## QVÆSTIO LXVIII.

### De Donis.

AN *dona differant à virtute*. ℟. Sic, *Art.1.* quia dantur homini, vt promptè moueatur ab inſpiratione diuina; ideò dicuntur dona ſpiritus, & ſecundum alios diſponũt ad actus altiores, quam virtutes. Item ſecundum rationem nominis non opponuntur, quia virtus dicitur, quia perficit, & donum reſpicit cauſam à qua eſt, & perficit.
✝ Non omnia dona ſunt virtutes, nec contra, nec omnia illa ſunt in intellectu, & hæc in voluntate. Item reſiſtimus tentationibus, & conformamur Chriſto, tum donis, tum virtutibus.

*An dona ſint neceſſaria homini ad ſalutem.* *Art.2.* ℟. Sic ad finem ſupranaturalem requiritur motio diuina, quæ habetur per dona, & homo per virtutes theologicas, quibus diſponitur ad gloriam, non poteſt ſine particulari motione operari, quia non perfectè eas poſſidet. Item homo, quia perfectè poſſidet virtutes morales, poteſt per eas operari ad finem naturalem

ſine

ſine particulari inſtinctu, non tamen ſine concurſu Dei.

*Art.3.* *An dona Spiritus ſancti ſint habitus permanentes*. ℞. Sic, quibus homo diſponitur vt benè moueatur à Spiritu ſancto, ſicut virtutes morales perficiunt appetitum vt benè moueatur à ratione.

✝ Prophetia non eſt ad neceſſitatem ſalutis, ſed ad manifeſtationem Spiritus, vnde non eſt par ratio de donis.

*Art.4.* *An conuenienter numerentur ſeptem dona Spiritus ſancti*. ℞. Sic, quia dantur ad promptè ſequendum inſtinctum Spiritus ſancti, & ſic in omnibus potentijs, quæ ſunt principia actuum humanorum dantur dona vt virtutes ad hoc, vt appetitus obediat rationi. vt in apprehenſione ſpeculatiua, intellectus; in practica, conſilium; in iudicio ſpeculatiuo, ſapientia; in practico, ſcientia; in appetitiua ad alterum, pietas; contra timorem periculorum fortitudo; contra concupiſcentias inordinatas, timor.

*Art.5.* *An dona Spiritus ſancti ſint connexa*. ℞. Sic, in charitate, ſine qua nullum eſt, & cum qua omnia dona ſunt, vt filij Iob, qui inuicem paſcebant, ex D. Gregorio.

*Art.6.* *An dona Spiritus ſancti remaneant in patria*. ℞. Quoad ſuam eſſentiam ſic, quia mens ibi perficitur perfectè ad ſequẽdum Spiritum ſanctum, cum ibi Deus erit omnia in omnibus, ſed quantum ad materiam circa quam, non, quia ibi non erit materia circa quam operamur in hac vita.

*An*

*An dignitas donorum attendatur ſecundum enumerationem*. ℞. Sic, quia ſic ordinantur virtutes, vel ratione materiæ. *Art. 7.*

*An virtutes ſint præferendæ donis*. ℞. Theologicæ ſic, quia per has humana mens vnitur Deo, & per dona mens facilè mouetur à Deo, ſicut intellectuales virtutes præferuntur moralibus; ſed dona in perfectione præferuntur virtutibus humanis, quia perficiunt in ordine ad Spiritum ſanctum mouentem, illa verò, vel rationem, vel in ordine ad rationem. *Art. 8.*

## QVÆSTIO LXIX.

### De Beatitudinibus.

AN *beatitudines diſtinguantur à virtutibus, & donis*. ℞. Sic, vt actus non tamquam habitus, quia beatitudo cœli habetur ſpe, quæ ſpes ex opere bono, & ad finem qui eſt beatitudo, homo mouetur per virtutes, & dona Spiritus ſancti, & ſic hic beatitudo eſt actus habituum, vt paupertas, luctus, mititas, iuſtitia, miſericordia. *Art. 1.*

*An præmia, quæ attribuuntur beatitudinibus pertineant ad hanc vitam*. ℞. Proemia perfecta ſunt in alia vita, inchoatiuè ſunt hic, ſaltem ſpiritualiter in viris perfectis; regnum cœli hic ſunt boni, Filij Dei, qui ſuos motus pacificant. *Art. 2.*

*An conuenienter enumerentur beatitudines*. ℞. Sic, ad tollendas mundanas beatitudines. *Art. 3.*

*An*

*Art.4.* *An prœmia beatitudinum conuenienter enumerentur.* ℞. Sic, ſecundum vitam actiuam, & contemplatiuam (Vide.)

## QVÆSTIO LXX.

### De fructibus Spiritus ſancti.

*Art.1.* AN *fructus Spiritus ſancti, quos Apoſtolus nominat ad Gal. 5. ſint actus.* ℞. Sic, quia fructus Spiritus ſancti ſunt operationes hominis moti à Spiritu ſancto, ſicut arbor cognoſcitur à fructibus, licet vt flores ordinentur ad vitam æternam.

*Art.2.* *An fructus differant à beatitudinibus.* ℞. Sic, quia beatitudines poſſunt dici fructus, ſed non contra in hac vita.

*Art.3.* *An fructus conuenienter numerentur ab Apoſtolo.* ℞. Sic, quia illis mens diſponitur in ſe, & ad ea, quæ ſunt ſupra ſe, cætera vide (ibi.)

*Art.4.* *An fructus Spiritus ſancti contrarientur operibus carnis.* ℞. Si ſumantur in communi ſic, quia illi ſurſum, hæc deorſum.

## QVÆSTIO LXXI.

### De vitijs, & peccatis.

*Art.1.* AN *vitium contrarietur virtuti.* ℞. Sic, primò in eſſentia, quia non eſt diſpoſitio conueniens ſuæ naturæ; ſecundò conſequenter, vt malitia bonitati;

ti; tertiò, vt peccatum actui virtuoſo.

*An vitium ſit contra naturam.* ℞. Sic in qualibet re, quia contrariatur virtuti, quæ eſt ſecundum naturam. *Art.2.*

*An vitium ſit peius, quam actus vitioſus.* *Art.3.* ℞. Actus malus eſt peior habitu malo, quia pro illo quis punitur, pro hoc nemo. Item habitus non eſt malus, niſi quia inclinat ad actum malum, ergo, &c. idem de bono.

*An peccatum poſſit eſſe ſimul cum virtute.* *Art.4.* ℞. Sic, cum habitu virtutis, quia non corrumpitur per vnum actum. Item infuſæ tolluntur per peccatum materiale, & quando fides, & ſpes manent informes non ſunt virtutes, acquiſitæ manent. Item cum peccato veniali omnes virtutes eſſe poſſunt, quia non contrariatur charitati, quæ eſt radix virtutum.

✝ Peccatum nō poteſt eſſe cum actu virtutis, quia ei contrariatur, ſicut vitium tollit habitum virtutis.

*An in quolibet peccato ſit aliquis actus.* *Art.5.* ℞. Peccatum omiſſionis poteſt eſſe ſine actu, vt ſi nil cogitat de ſacro, quando tenetur audire, vel cum ſolo interiori, quando dicit nolo ire, ideoque occaſionaliter, vel cauſaliter includitur aliquis actus.

✝ Plura requiruntur ad bonum quam ad malum.

✝ Voluntarium etiam eſt quod eſt in noſtra poteſtate, vt fiat, vel non fiat, & ſic non velle eſt voluntarium. Item peccatum

tum omiſſionis eſt contra præceptum affirmatiuum quod non obligat pro ſemper. vndè ſolum peccatur pro tempore quo homo obligatur.

*Art.6.* *An conuenienter definiatur peccatum eſſe dictum, vel factum, &c.* ℞. Sic, quia conſtat materia, & forma; materia eſt dictum, factum, cõcupitum; forma vt ſit contra legem diuinam.

✠ Affirmatio, vel negatio reducuntur ad idem genus, & ſic dictum, vel non dictum, factum, vel non factum. Nam peccata à Theologo conſiderantur, vt offenſa Dei, à Philoſopho, vt ſunt contra rationem. Item malum, quia prohibitum intelligitur de lege poſitiua.

# QVÆSTIO LXXII.

## De diſtinctione peccatorum.

*Art.1.* AN *peccata differant ſpecie ſecundum obiecta*. ℞. Sic, quia ſunt dicta, vel facta, ſed actus per obiecta diſtinguuntur, ergo, &c. & actus voluntarij, vt ſunt peccata ſpecificantur per obiecta.

✠ Finis eſt obiectum. Item malum non eſt pura priuatio, ſed actus priuatus, & ſic ab obiecto. Item in diuerſis rebus poteſt eſſe vna ratio obiecti, vt ſuperbia in multis.

*Art.2.* *An conuenienter diſtinguantur peccata ſpiritualia à carnalibus.* ℞. Sic, quia obiecta delectabilia, vel ſunt in ſpiritu, vel in corpore.

*An*

*An peccata diſtinguantur ſpecie ſecundum cauſas actiuas, vel motiuas.* ℞. Non, quia omnia eſſent eiuſdem ſpeciei, ideſt à voluntate, ſed à fine, qui eſt obiectum voluntatis, à quo ſpecificantur actus. *Art. 3.*

✝ Obiectum in ordine ad actus exteriores habent rationem materiæ circa quam, ſed ad voluntatem, eſt finis.

*An peccatum conuenienter diſtinguatur in peccatum, in Deum, in ſeipſum, in proximum.* ℞. Sic, quia contra triplicem regulam, & eſt diſtinctio ſecundum diuerſa obiecta, ad quæ homo ordinatur. *Art. 4.*

✝ Peccatum in Deum, vt includit alium ordinem eſt commune peccatum, vt verò excedit eſt ſpeciale.

*An diuiſio peccatorum ſecundum reatum diuerſificet ſpeciem.* ℞. Non, quia reatus eſt poſt peccatum, cum ſit effectus, & accidat peccato. *Art. 5.*

✝ Differentia peccati mortalis, & venialis, ſequitur diuerſitatem deordinationis, quia mortale eſt vt mors, veniale vt febris; & ratione conuerſionis ad obiectum ſunt in eadem ſpecie, licet ex parte auerſionis differant infinitè.

*An peccatum commiſſionis, & omiſſionis differant ſpecie.* ℞. Ratione finis, vel obiecti, non, quia habent idem obiectum, ſed largè, & materialiter loquendo ſic, ſicut negatio, & priuatio actus; & priuatio reducitur ad affirmationem, quam ſequitur. *Art. 6.*

*An peccatum conuenienter diuidatur in peccatum cordis, oris, & operis.* ℞. Sic, quando *Art. 7.*

do quodlibet habet perfectam ſpeciem peccati, ſecus ſunt gradus tantum, vt inchoatio, & perfectio.

*Art.* 8. *An ſuperabundantia, & defectus diuerſificent ſpeciem peccati.* ℟. Sic, & ſunt ſibi contraria in forma, vt Auaritia, & prodigalitas; & cum ſit diuerſum motiuum inclinans ad diuerſum obiectum.

*Art.* 9. *An peccata differant ſpecie ſecundum diuerſas circumſtantias.* ℟. Si ſint ex diuerſo motiuo, differunt ſpecie, vt in gula; quando ex eodem motiuo, non, quia motiuum eſt obiectum.

## QVÆSTIO LXXIII.

### De comparatione peccatorum ad inuicem.

*Art.* 1. AN *omnia peccata ſint connexa.* ℟. Nõ, quia ſemper ſunt contraria, & non intendunt vnum, ideſt regulam rationis, vt virtutes, nec intendunt receſſum à ratione, ſed delectabile, quod eſt diuerſum, & contrarium.

✝ Qui offendit in vno, fit omnium reus, ex parte auerſionis, vel quantum ad reatum.

*Art.* 2. *An omnia peccata ſint paria.* ℟. Non, quia vnum magis priuat rectitudine rationis alio, nec ſunt æqualia in malitia, quia hæc ſumitur à priuatione rationis. Item priuatio, quæ eſt in peccato non eſt pura, & ſimplex, quæ conſiſtit in corrupto eſſe, vt eſt mors, quæ non reci-

recipit magis, & minus, ſed eſt non ſimplex, & retinet aliquid de habitu oppoſito, quæ conſiſtit in corrumpi, vt ægritudo, & ſuſcipit magis, & minus. Item peccata, quæ habēt maiorem inordinationem à ratione, ſunt magis grauia.

*An grauitas peccatorum varietur ſecundum obiecta diuerſa.* ℞. Sic, quia peccata ſumunt ſpeciem ab obiectis, & vnum peccatum eſt grauius ſpecie altero, ergo, &c. & peccatum eſt grauius quo maior eſt deordinatio rationis, ſicut quo maior eſt inæqualitas humorum, maior eſt infirmitas. Item quo peccatur contra altiorem finem, maius eſt peccatum, ſed obiecta ſunt fines humanorum actuum, & ſic minus peccatum eſt furtum, quam homicidium; & hoc, quam blaſphemia. *Art. 3.*

*An grauitas peccatorum differat ſecundum dignitatem virtutum, quibus peccata opponuntur.* ℞. Sic, quia ſic opponuntur obiecta, & ex Ariſtot. peſſimo optimum contrarium eſt. *Art. 4.*

✝ Charitati opponitur non quodcunque odium, ſed Dei, ideoque, quia illa eſt ſumma virtus, hoc eſt ſummum vitium.

*An peccata carnalia ſint minoris culpæ, quam ſpiritualia.* ℞. Cæteris paribus ſic, quia hæc ſunt in Deum, & proximum, illa in corpus, quod eſt minus amandum. Item illa habent vehementius motiuum; ſed peccatum carnale eſt maius ratione inhæſionis, & conuerſionis ob dele- *Art. 9.*

lectationem, ſpirituale plus de auerſione.

✝ Adulterium eſt maius furto, quia continet luxuriam, & iniuſtitiam. Item Dæmon maximè gaudet de luxuria, quia difficile homo ab ea remouetur.

*Art.6.* *An grauitas peccatorum attendatur ſecundum cauſam peccati*? ℞. Voluntas maior, quæ eſt cauſa peccati, facit maius peccatum. Item voluntas de peiori fine, qui eſt obiectum, facit maius peccatum. Item aliæ cauſæ, quæ inclinant voluntatem præter ſuam naturam, vel quæ minuunt iudicium rationis, vel liberum arbitrium; vt ignorantia, &c. minuunt, vel tollunt peccatum, ſicut & voluntarium.

*Art.7.* *An circumſtantia aggrauet peccatum*. ℞. Sic, vel mutando ſpeciem, vel in eadem ſpecie ſicut etiam minuit, quia inde res augentur, vndè cauſatur, ſed peccatum cauſatur à circumſtantia.

*Art.8.* *An grauitas peccati augeatur ſecundum maius nocumentum*. ℞. Si eſt præuiſum, vel intentum in ſe, vel in cauſa, ſic: ſi purè caſuale, & non fuit negligentia, non; quando eſt præuiſum, & non intentum, aggrauat indirectè.

*Art.9.* *An peccatum ſit grauius ratione perſonæ, in quam peccatur*. ℞. Sic, quia talis perſona eſt quodammodo obiectum; & quæcunque conditio perſonæ, vel eſt ex parte Dei, vt ſi ſit ſacratior; vel eſt ratione ſui, vt ſi ſibi ſit coniuncta in natura, vel beneficio; vel ex parte proximi, cum pec-

peccatum plures attingit,& ſic peccatum in Regem eſt grauius.

*An magnitudo perſonæ peccantis aggrauet peccatum.* ℞. Sic, ob ingratitudiẽm, quia acceperunt maiora beneficia, & propter exemplum, & ſcandalum. *Art.* 10.

✝ Peccatum ex ſubreptione, & infirmitate naturæ minus imputatur bonis, quia cum vitari omnino non poſſit, tum ſtatim reprimunt, & minus negligunt.

# QVÆSTIO LXXIV.

## De ſubiecto peccatorum.

AN *voluntas ſit ſubiectum peccati.* ℞. Sic, quia peccata ſunt actus immanentes in ſuo principio, ideſt voluntate. *Art.* 1.

*An ſola voluntas ſit ſubiectum peccati.* ℞. Non, ſed omnes potentiæ, quæ mouentur à voluntate, ſicut ſunt ſubiecta virtutũ, quia contraria remanent circa idem. *Art.* 2.

✝ Potentiæ reſpectu rationis ſunt quaſi liberæ, quia aguntur, & agunt; ſed organa ſunt, veluti ſerui; & habent tranſeuntes actiones, & non eſt par ratio.

*An in ſenſualitate poſſit eſſe peccatum.* ℞. Sic, vt eius actus mouetur à voluntate. *Art.* 3.

*An in ſenſualitate poſſit eſſe peccatum mortale.* ℞. Non, quia in ea non poteſt eſſe deordinatio, quæ tollat vitam ſpiritualem, quia ad talem finem non ordi- *Art.* 4.

ordinatur, ſed in ſola voluntate, & ratione.

✝ Actus ſenſualitatis, quod concurrat ad peccatum mortale, habet à ratione, ſicut & actus virtutis. Item peccatum veniale diſponit ad mortale, vt bona imaginatio ad ſcientiam.

*Art.5.* *An peccatum poſſit eſſe in ratione.* ℞. Sic, quia poteſt habere actum voluntarium inordinatum, & dicitur motus rationis voluntarius.

*Art.6.* *An peccatum moroſæ delectationis ſit in ratione.* ℞. Sic, quia tunc deficit in dirigendis paſsionibus. Item ratio non ſolum habet proprium actum illicitum circa proprium obiectum, ſed etiam circa directionem obiectorum aliarum potentiarum. Item delectatio dicitur moroſa non ex tempore, ſed ex eo, quod ratio deliberans circa eam moratur, nec repellit, cum debeat.

*Art.7.* *An peccatum conſenſus in actum ſit in ratione ſuperiore.* ℞. Sic, quia ratio, vt ſupremus iudex, fert vltimam ſententiam. Ad rationem inferiorem pertinet iudicium præambulum, quod eſt de delectatione.

*Art.8.* *An conſenſus in delectationem ſit peccatum mortale.* ℞. Sponte delectari de operatione ipſa, ex qua ſequitur delectatio, non eſt mortale, ſed vel veniale, vel nullum, ſed conſenſus in delectationem, quæ habet pro obiecto non operationem, ſed rem ipſam, quæ eſt obiectum, tunc ſi res eſt mortalis, delectatio volun-

luntaria eſt mortalis, ſi venialis, venialis.

✝ Sicut actus organorum ſunt peccatum mortale, quando auertunt ſe à regula æterna. Item niſi excuſet imperfectio actus.

*An in ſuperiori ratione poſſit eſſe peccatum veniale, vt eſt directiua inferiorum virium*. ℟. Sic, quia poteſt conſentire in actum, qui ſit peccatum veniale. *Art 9.*

*An in ratione ſuperiori poſſit eſſe peccatum veniale ſecundum ſe ipſum*. ℟. Sic, quia per intuitum poteſt habere inordinatum motum ſubitum, vt infidelitatis, quia non eſt plena deliberatio. Item ex imperfectione actus, vel per ſubitum motum. *Art. 10.*

## QVÆSTIO LXXV.

### De cauſis peccatorum in generali.

AN *peccatum habeat cauſam*. ℟. Ex parte actus, ſic, ſicut quilibet alius actus; ex parte inordinationis habet cauſam, vt priuatio, vel negatio, quæ vel eſt negatio cauſæ, vt abſentia ſolis eſt cauſa tenebrarum, vel per accidens vt ad calefactionem ſequitur frigus, ideſt malum habet cauſam deficientem, vel agentem per accidens. *Art. 1.*

✝ Peccatum eſt actus ſub priuatione, & non ſola priuatio, & cauſa peccati eſt bonum cum defectu.

*Art.* 2. *An peccatum habeat cauſam interiorem.* ℟. Sic, ideſt voluntatem, & rationem. cauſa remota peccati eſt appetitus ſenſitiuus, qui mouet ſenſus; & illi interdum trahunt rationem,& voluntatem.

*Art.* 3. *An peccatum habeat cauſam exteriorē.* ℟. Sic, vt Dæmon, & homo perſuadendo, & bona externa, quæ mouent rationem, voluntatem, vel appetitum. Item nihil exterius poteſt mouere voluntatem immediatè, ſed appetitum, vel rationem vt apparens bonum, & voluntas ſemper eſt libera.

*Art.* 4. *An peccatum ſit cauſa peccati.* ℟. Poteſt eſſe primò, vt remouens prohibens, ideſt gratiam,per accidens. Secundò per ſe, quia per vnum ad aliud diſponitur, & fit habitus. Tertiò vt materiam præbens, vt auaritia litigio. Quartò vt finis, vt cum fit furtum propter fornicationem: & ſic eſt forma. Item non omnis cauſa peccati eſt peccatum.

## QVÆSTIO LXXVI.

### De cauſis peccati in ſpeciali.

*Art.* 1. AN *ignorantia poſſit eſſe cauſa peccati.* ℟. Non per ſe,quia eſt non ens, ſed per accidens, vt remouens prohibens, ideſt ſcientiam: Ignorantia, qua ablata, adhuc eſſet peccatum, non eſt cauſa peccati, ſed comes. Item voluntas fertur in id, quod eſt ſecundum quid ignotum, & notum.

*An*

*An ignorantia ſit peccatum*. ℞. Sic eorum, quæ homo tenetur, & poteſt ſcire. Item quilibet tenetur ſcire ea, ſine quibus officium exerceri non poteſt, & ſi ex negligentia, eſt peccatum commiſſionis. Item omnes vniuerſaliter ſcire tenentur principia fidei, & vniuerſalia præcepta legis ad benè viuendum, & ea, quæ ſunt ſui officij in artibus. Item ignorantia eorum, quæ quis poteſt ſcire, ſed non tenetur, non eſt peccatum. Item inuincibilis non eſt peccatum, quia non voluntaria, nec in poteſtate. *Art. 2.*

*An ignorantia excuſet ex toto à peccato*. ℞. Antecedens, quæ eſt cauſa actus excuſat, quia facit inuoluntarium, ideſt ſi ſciret, non faceret. concomitans quæ non eſt cauſa actus non excuſat, quia non facit inuoluntarium, ſed non volentem, ideſt ſi ſciret, faceret. Ignorantia conſequens, ideſt noluit, vel neglexit ſcire, non excuſat, quia eſt volita. Item antecedẽns aliquando excuſat in parte, & non toto, ideſt quando potuit ſcire aliquas circumſtantias, & ſic remanet de voluntario, & peccatum non erit per accidens. *Art. 3.*

*An ignorantia minuat peccatum*. ℞. Tãtum minuit de peccato, quantum minuit de voluntario; quod ſi omnino minuit omnino tollit. *Art. 4.*

## QVÆSTIO LXXVII.

### De cauſa peccati ex parte appetitus ſenſitiui.

*Art.* 1. AN *voluntas moueatur à paſſione appetitus ſenſitiui*. ℞. Non directè, quia materiale non agit directè in immateriale, ſed indirectè ſecundum abſtractionem, quia paſſio ſenſus intenſa minuit vim voluntatis, & attentio animæ applicata vni operationi, ideſt ſenſus impedit aliam. Item etiam ex parte obiecti, ideſt boni, ideſt quando cognoſcitur obiectum ſenſus, & bonum.

*Art.* 2. *An ratio poſſit ſuperari à paſſione contra ſuam ſcientiam*. ℞. Voluntas non poteſt velle malum, niſi ex errore, vel ignorantia intellectus. Item poteſt ſcire vniuerſale, ideſt non eſſe fornicandum, ſed ignorare particulare, hanc eſſe fornicationem. Item poteſt ſcire in habitu, ſed non in actu, & ſic poteſt facere contra ſcientiam, quæ in actu non conſideratur. Item ſi voluntariè eſt peccatum, &c.

*Art.* 3. *An peccatum ex paſſione debeat dici ex infirmitate*. ℞. Sic, quia deordinat partes rationis, vt partes corporis inordinatæ faciunt corpus infirmum.

*Art.* 4. *An amor ſui ſit principium omnis peccati*. ℞. Inordinatus ſic, quia vult ſibi bonum commutabile, in cuius appetitu eſt peccatum.

*Art.* 5. *An benè ponantur cauſa peccatorum, con-*

*concupiſcentia carnis, concupiſcentia oculorum, ſuperbia vitæ*. ℟. Sic, quia dicunt ordinatum appetitum bonorum, & ad hæc tria poſſunt reduci omnes animæ paſſiones (Vide.)

*An peccatum alleuietur propter paſſionem.* ℟. Quando minuit voluntarium ſic, vt paſſio antecedens, quæ impellit voluntatem; ſed conſequens, non, ſed magis auget peccatum, ſeu eſt ſignum magnitudinis. *Art.6.*

✝. Paſſio eſt cauſa peccati ex parte conuerſionis,non auerſionis,

*An paſſio totaliter excuſet à peccato.* ℟. Si facit actum omninò voluntarium, ſic,ſecus,non (vide ibi.) *Art.7.*

*An peccatum quod eſt ex paſſione poſſit eſſe mortale.* ℟.Sic, ſi non occurrat, cum poſſit, & tenetur; non ſic primus motus, vel dementia. *Art.8.*

## QVÆSTIO LXXVIII.

### De cauſa peccati, quæ eſt malitia.

AN *aliquis peccet ex certa malitia.* ℟. Sic, quando ex induſtria ſine paſſione anteponit bonum temporale ſpirituali. *Art.1.*

✝ Peccans, ſi fieri poſſit, Deum nollet offendere, ſed duobus propoſitis, magis vult fornicari, quam Deum non offendere.

*An qui peccat ex habitu peccet ex certa* *Art.2.*

*malitia*. ℞. Habens habitum malum, poteſt peccare non ex habitu; imò poteſt facere actum virtutis, poteſt operari ex paſſione, vel ignorantia, ideſt non vti habitu; ſed ſi ex habitu, & electione peccat, dicitur ex malitia peccare. Item habitus conuertitur in naturam; quod conuenit ex habitu,& fit diligibile contra bonum,& ſic ex malitia.

*Art.3.* *An qui peccat ex certa malitia, peccet ex habitu:* ℞. Non ſemper, quia ſine habitu malo poteſt eligere malum ex certa malitia.

*Art.4.* *An qui peccat ex certa malitia, grauius peccet*. ℞. Sic, quia magis voluntariè, & diuturnius ſi ex habitu.

## QVÆSTIO LXXIX.

### De cauſis exterioribus peccati.

*Art.1.* AN *Deus ſit cauſa peccati*. ℞. Non, nullo modo, quia Deus inclinat ad ſe vltimum finem omnia, nec indirectè, quia non debet impedire.

✝ Et quatenus non prohibet dicitur tradere in reprobum ſenſum, vel permiſſiuè.

*Art.2.* *An actus peccati ſit à Deo*. ℞. Sic, quia eſt motus liberi arbitrij, & Deus eſt cauſa omnium motuum; & eſt ens; ſed defectus peccati, ideſt priuatio, non eſt à Deo, ſed à libero arbitrio, vt à cauſa deficiente, vt claudicatio, eſt à tibia

bia curua, non à virtute motiua.

✠ Peccatum, ſeu actus peccati dicitur non res, ideſt non res ſimpliciter, vti eſt ſubſtantia. Item peccatum reducitur ad liberum arbitrium, vt eſt actus, & vt eſt defectus, licet ipſum non intendat, ſed Deus ita eſt cauſa actus, vt non ſit cauſa peccati. Item ſpecies ſumitur à poſitiuo, circa quod eſt defectus, per accidēs à defectu.

*An Deus ſit cauſa obcæcationis, & obdurationis.* ℟. Obcæcatio, vt dicit motum animæ inhærentis in peccato non eſt à Deo, quia eſt peccatum; vt dicit ſubtractionem gratiæ, qua cor emollitur, & mens illuminatur eſt à Deo, non ſolum, quia eſt obſtaculum, ideſt peccatum, ſicut ſol per radios non illuminat vbi eſt corpus, ſed etiam quia Deus eſt cauſa ſubtractionis gratiæ non dans illam ex ſua ſapientia, vel voluntate cum ſit liber. *Art. 3.*

✠ Obduratio eſt pœna, vel culpa. Diabolus obcæcat vt inducit ad culpam.

*An obduratio, & obcæcatio ſemper ordinentur ad ſalutem eius, qui excæcatur, vel obduratur.* ℟. Ex ſe ad damnationem, quia ſunt præambula ad peccatum, & ſunt effectus reprobationis; ſed ex diuina miſericordia ad ſalutem, ideſt vt homo ſe cognoſcat, vel in bonum aliorum, & ſic mala pœnæ, quæ Deus facit, ſemper ordinantur in bonum, ſaltem aliorum; nam mala culpæ non ſunt facienda ob bonum. *Art. 4.*

## QVÆSTIO LXXX.

### De cauſa peccati ex parte Diaboli.

*Art.* 1. AN *Diabolus ſit cauſa peccati directè homini*. ℞. Non, quia non mouet voluntatem directè ad agendum; ſicut ipſamet ſe, & Deus illam. Item obiectum mouens, vel illud proponens, vel ſuadens indirectè mouet, non directè.

*Art.* 2. *An Diabolus poſſit inducere ad peccandum, interius inſtigando*. ℞. Non mouet intellectum, neque voluntatem, vt dixi, ſed phantaſmata, & ſenſum, & per hæc indirectè inducit interius. Item impreſſas ſpecies ordinat, & deordinat per motum localem.

*Art.* 3. *An Diabolus poſſit neceſſitare ad peccandum*. ℞. Non, ſed ſemper poſſumus reſiſtere, licet poſſit ligare potentiam ad actum.

*Art.* 4. *An omnia peccata hominum ſint ex ſuggeſtione Diaboli*. ℞. Occaſionaliter, & indirectè ſic in Adam, ſed non in nobis.

## QVÆSTIO LXXXI.

### De cauſa peccati ex parte hominis.

*Art.* 1. AN *primum peccatum primi parentis traducatur per originem in poſteros*. ℞. Sic,

℞. Sic, eſt de fide non ex traduce, ideſt ex ſemine infecto, ex quo oriatur anima, neq; ex eo quod defectus ſeminis traducantur in prolem, ſed eſt inordinatio voluntaria voluntate Adam mouentis per generationem omnes, qui ſunt veluti membra eius, ſicut voluntas mouet omnia membra.

*An alia peccata Adam, & vel proximorum parentum traducantur in poſteros.* *Art. 2.* ℞. Non, quia pertinent ad indiuiduum, & non ad ſpeciem, ſeu naturã, vt peccatum originale, in qua origine communicarunt filij; ideò puniuntur.

*An peccatum primi parentis tranſeat per originem in omnes homines.* *Art. 3.* ℞. Sic, eſt de fide, non tamen in Chriſto.

✝ Probabilius eſt quod in iudicio omnes morientur, & ſi non morientur, Deus auferet ab eis pœnam debitam pro reatu mortis.

*An ſi aliquis ex humana carne miraculosè formaretur, contraheret peccatum originale.* *Art. 4.* ℞. Non, quia non in Adam per ſemen.

*An ſi Adam non peccaſſet, ſed Eua, filij contraherent peccatum originale.* *Art. 5.* ℞. Non, quia Eua eſt principium paſſiuum generationis.

# QVÆSTIO LXXXII.

## De originali peccato quantum ad ſuam eſſentiam.

Art. 1. AN *peccatum originale ſit habitus*. ℞. Non eſt habitus inclinans potentiam ad agendum quaſi acquiſitus ex actibus, ſed eſt habitus, ideſt diſpoſitio naturæ ſecundum quam malè, vel benè ſe habet, vt infirmitas, & languor in corpore, quia non eſt pura priuatio, ſed inordinatio partium animæ, & ſic dicitur languor naturæ, vnde non eſt habitus acquiſitus, vel infuſus.

Art. 2. *An in vno homine ſint multa originalia peccata*. ℞. Non, ſed vnum numero, ſicut in omnibus hominibus eſt vnum ſpecie; Ecce qui tollit peccatum mundi, ideſt peccatum originale.

Art. 3. *An peccatum originale ſit concupiſcentia*. ℞. Formaliter non, quia concupiſcentia, ſeu inordinatio virium animæ ad commutabile bonum, eſt veluti materiale peccati originalis i. reatus eius, & formale eſt defectus originalis iuſtitiæ.

Art. 4. *An peccatum originale ſit æqualiter in omnibus*. ℞. Sic, quia priuatio iuſtitiæ originalis non ſuſcipit magis, vel minus, ſicut nec relatio ad Adam.

QVÆ-

# QVÆSTIO LXXXIII.

## De ſubiecto peccati originalis.

*AN peccatum originale ſit magis in carne, quam in anima.* ℞. Vt in prima cauſa eſt in Adam; vt in cauſa inſtrumentali eſt in ſemine corporali, non in carne; vt in ſubiecto, quia non eſt capax culpæ, niſi ratione pœnæ, eſt in anima. Art. 1.

✝ Animæ infuſio, vt dicit ordinem ad Deum, non eſt cauſa peccati, ſicut nec Deus, ſed in ordine ad carnem, cui infunditur ſic. item melius eſt vt ſit in corpore corrupto, quam non eſſe, maximè cum poſſit per gratiam mundari.

*An peccatum originale ſit per prius in eſſentia animæ, quam in potentijs.* ℞. In eſſentia animæ, quia eſt peccatum naturale, ſicut iuſtitia erat in anima. Art. 2.

*An peccatum originale per prius inficiat voluntatem, quam alias potentias.* ℞. Sic, quia ipſa primò eſt inclinata ad peccandum. Art. 3.

*An potentiæ dictæ, ideſt intellectus, & voluntas ſint magis infectæ, quã aliæ.* ℞. Non, ſed generatiua, concupiſcibilis, & tactus, quia originale transfertur per generationem, cui inſeruiunt illæ tres potentiæ. Art. 4.

## QVÆSTIO LXXXIV.

### De cauſa peccati prout vnum peccatum eſt cauſa alterius.

*Art.* 1. AN *cupiditas ſit radix omnium peccatorum.* ℞. Sic, licet ſit ſpeciale peccatum, ideſt vt eſt inordinatus appetitus diuitiarum, quia per diuitias habetur facultas perpetrandi quodcunque peccatum, quia pecuniæ obediunt omnia, ideſt, omnia bona commutabilia.

*Art.* 2. *An ſuperbia ſit initium omnis peccati.* ℞. Superbia, ideſt appetitus inordinatus propriæ excellentiæ, eſt peccatum ſpeciale, ſed vt actualis contemptus Dei, ideſt non ſubdi eius præceptis eſt generale. Item vt peccatum ſpeciale eſt finis hominis, & ſic initium omnis peccati, qui quærit propriam excellentiam, ſicut auaritia in executione, quæ præſtat omnem commoditatem.

*Art.* 3. *An præter ſuperbiam, & auaritiam ſint alia peccata ſpecialia, quæ dicantur capitalia.* ℞. Sic metaphoricè, quia ſunt directiua aliorum, quæ habent originem proximam ab illis.

*Art.* 4. *An peccata capitalia ſint ſeptem.* ℞. Sic, ex quibus alia aliquo modo pendent (vide ibi) quia tot ſunt rationes primariæ cauſæ finalis mouendi appetitum.

QVÆ-

## QVÆSTIO LXXXV.

### De effectibus peccati.

AN *peccatum minuat bonum naturæ.* Art. 1.
℞. Sic, quod eſt inclinatio ad virtutem, ſed non bona naturalia naturæ.

*An totum bonum naturæ poſſit auferri per peccatum.* Art. 2. ℞. Non, quia malum culpæ eſt in bono naturę, nec peccator eſſet homo rationalis.

✝ Diminutio per peccatum fit non ex parte naturæ, ſed termini, ideſt quia ponit impedimentum ad finem; & non fit per partes proportionales, quoniam ſequens peccatum poteſt eſſe maius præcedente.

*An cõuenienter ponantur vulnera naturæ facta à peccato, vt infirmitas, ignorantia, malitia, & concupiſcentia.* Art. 3. ℞. Sic, quia ſublata eſt iuſtitia originalis, quæ fortificabat vires animæ, ideſt intellectum, voluntatem, iraſcibilem, concupiſcibilem.

*An priuatio modi, ſpeciei, & ordinis ſit effectus peccati.* Art. 4. ℞. Sic, ſecundum diuerſos gradus bonorum.

*An mors, & alij corporales defectus ſint effectus peccati.* Art. 5. ℞. Peccatum Adæ in natura humana fuit cauſa horum, & tanquam remouens prohibens, ideſt iuſtitiam. Item peccatum actuale ex ſe non cauſat hos effectus, quia priuat gratia, quæ non datur

ad

ad cohibendum defectus corporales, vt iuſtitia originalis.

Art. 6. *An mors, & alij defectus ſint naturales hominis.* ℟. Secundum cauſas vniuerſales, ideſt Deum, & cœlum, quæ intendunt conſeruationem, ſic; ſed ſecundum eſſe particulare non. Item anima eſt incorruptibilis, homo non: & ſic mors, & corruptio ſunt naturales corpori, non animæ.

## QVÆSTIO LXXXVI.

### De macula peccati.

Art. 1. AN *peccatum cauſet aliquam maculam in anima.* ℟. Sic; quia tollit nitorem, ideſt gratiam, & metaphoricè maculat.

✝ Macula non eſt quid poſitiuum, ſed priuatio nitoris animæ in ordine ad cauſam, ideſt, peccatum; & ideò diuerſa peccata, diuerſas maculas inducunt, ſicut vmbra, quæ eſt varia pro diuerſitate corporum. Item anima ſe inficit inhærendo in rebus, non contra.

Art. 2. *An macula maneat in anima poſt actum peccati.* ℟. Sic, quia remanet ablatio nitoris animæ.

QVÆ-

# QVÆSTIO LXXVII.

## De Reatu pœnæ.

AN *reatus pœnæ ſit effectus peccati*. ℟. *Art. 1.* Sic, & peccans triplicem pœnam incurrit. Primam à ſe ipſo per remorſum conſcientiæ; ſecundam à lege humana; tertiam à Deo, quia facit contra triplicem ordinem in ſe, principem, & Deum. ✠ Reatus eſt directè effectus peccati, quod facit hominem reum pœnæ; ſed pœna non eſt effectus peccati directè, ſed diſpoſitiuè, quia effectiuè eſt à Deo, vel ab homine.

*An peccatum poſſit eſſe pœna peccati*. *Art. 2.* ℟. Per ſe non, quia peccatum eſt voluntarium, & pœna eſt contra voluntatem; ſed per accidens ſic, quia remouet gratiam, quæ prohibet paſſiones inclinantes ad peccatum, & ſubtractio gratiæ fit à Deo tanquam pœna. Item eſt pœna vt ira, inuidia, vel in effectu, vt in pudore, ignominia, & ſic etiam peccatum eſt pœna ſui.

*An aliquod peccatum inducat reatum* *Art. 3.* *æternæ pœnæ*. ℟. Sic, ideſt mortale, quia aufert charitatem, & vltimum finem. ✠ Pœna non eſt adæquanda culpæ ſecundum durationem, ſed ſecundum acerbitatem, ſed peccator ponens finem in peccato habet voluntatem peccandi in æternum, ideò patitur in æternum. Item pœna non eſt ſemper medicinalis illi, cui infligi-

fligitur, ſed alijs; & ſic pœna æterna poteſt dici medicinalis.

*Art.4.* *An peccato debeatur pœna infinita ſecundum quantitatem.* ℞. Ratione auerſionis quæ eſt pœna damni, ſeu amiſſio infiniti boni ſic; ex parte conuerſionis peccato mortali reſpondet pœna ſenſus, quæ eſt finita, ſicut conuerſio erat finita.

✠ Peccator non debet redigi in nihilum, quia pœna, quæ eſt ſecundum iuſtitiam Dei, non eſſet perpetua, & macula eſt perpetua.

*Art.5.* *An omne peccatum inducat reatum pœnæ æternæ.* ℞. Non, ſed mortale, quod contrariatur vltimo fini, ſed veniale circa media.

✠ Peccato originali non debetur pœna æterna ratione grauitatis, ſed ex conditione hominis, qui inuenitur ſine gratia. Idem dic de peccato veniali in infinitum.

*Art.6.* *An reatus remaneat poſt peccatum.* ℞. Ceſſante actu peccati ſic donec compenſetur. Item pœna manens remiſſa culpa non eſt propriè pœna, ſed dicitur pœna ſatisfactoria, quia eſt volũtaria ſimpliciter, licet ſecundum quid ſit inuoluntaria, ſed pœna eſt inuoluntaria.

*Art.7.* *An omnis pœna ſit propter aliquam culpam.* ℞. Pœna propria ſic, ſed pœna, quam homo patitur propter bonum, non eſt propriè pœna, ſed medicina, vt potio amara propter ſanitatem. Item pœna ſatisfactoria non eſt propriè pœna, quia

quo-

quodam modo eſt voluntaria, nec ſemper eſt pro culpa ſua, vt Chriſtus qui pro alijs paſſus eſt.

*An aliquis puniatur pro peccato alterius.* *Art.* 8.
℟. Satisfactoriè ſic, vt ſunt quaſi vnum, ſed pœna propria, non, quia peccatum eſt perſonale, ſed pœna medicinali ſic, vt pater in filio, rex in Regno. Item in bonis ſpiritualibus, non.

## QVÆSTIO LXXXVIII.

## De peccato veniali, & mortali.

*AN peccatum veniale conuenienter diuidatur contra mortale.* *Art.* 1. ℟. Propriè non, ſed tantum metaphoricè, quia mortale pro morte animæ ſumptum tollit principium intrinſecum ſpiritualis vitæ, ſed veniale, non, quia deordinat circa media, & poteſt reparari ex fine.

✠ Peccatum de mortali, & veniali dicitur analogicè, vt ens de ſubſtantia, & accidente ſecundum rationē imperfectam, quia non eſt contra legem, ſed præter. Item peccans venialiter conuertitur ad bonum vtendo, non fruendo, quia non conſtituit finem in eo.

*An peccatum mortale, & veniale differant genere.* *Art.* 2. ℟. Non loquimur de veniali ex euentu, vel quod ex cauſa habet vndè veniam conſequatur, ſed de veniali totaliter, vel ex genere ſuo, quod non tollit ordinem ad vltimum finem, & ſic diſtin-

ſtinguitur genere à mortali,ideſt ex obiecto, quod non repugnat charitati, vt verbum otioſum;ſed mortale ex genere ſuo, ſeu ex obiecto repugnat. Item veniale ex genere ſuo fit mortale ex parte operantis, vel quia in eo ponit finem vltimũ, vel quia ordinat id ad mortale,vt verbum otioſum ad fornicationem. Item mortale ex genere, ex parte agentis fit veniale, quando actus eſt imperfectus,& non plenè deliberatus.

*Art.3.* *An peccatũ veniale ſit diſpoſitio ad mortale.* ℞. Non directè, quia non ſunt in eodem genere, vel ſpecie, ſed indirectè ex quadam conſequentia, vt ex parte agentis. v.g. quando per veniale ita creſcit libido peccandi, vt peccans ponat vltimum finem, in veniali; vel diſponendo, vt eligat mortale ex genere indirectè,remouendo prohibens.

*Art.4.* *An peccatum veniale poſſit fieri mortale.* ℞. Ita vt ſit idem actus, non, quia differunt in infinitum, & manente actu in voluntate non mutatur actus, ſed poteſt fieri mortale dupliciter. Primò in veniali ſi conſtituatur vltimus finis: Secundò ſi veniale referatur ad mortale.Item multa peccata venialia non poſſunt integraliter facere vnum mortale, niſi diſpoſitiuè, vt ſupra dixi.

✝ Morbus corporis non eſt actus, ſed diſpoſitio manens, & ſit mortalis, non ſic peccatum veniale.

*Art.5.* *An circumſtantia poſſit facere de veniali, mortale.* ℞. Dum circumſtantia eſt aci-

cidens actus, veniale non facit mortale, ſed ſi ceſſat eſſe circumſtantia, & fiat differentia ſpecifica, ſeu induat rationem obiecti, tunc facit mortale.

✝ Diuturnitas, & frequentia non ſunt circumſtantiæ trahentes in aliam ſpeciem nisi per accidens, vt ratione contemptus vel ſcandali. Item ebrietas ex ſuo genere, eſt mortale, quia ſine neceſſitate priuat vſu rationis, ſed eſt veniale ex ignorantia, & infirmitate, ſed ſi adſit frequentia, ignorantia non excuſat. Item delectatio moroſa eſt mortale ex ſe in his, quæ ſunt mortalia, ſed fit veniale ex imperfectione actus. Item dicitur ira diuturna, vel delectatio moroſa propter approbationem rationis deliberantis. Item circumſtantia non facit de bono malum, niſi conſtituat ſpeciem peccati.

*An peccatum mortale poſſit fieri veniale. Art. 6.*

℞. Non ex eo, quod additur deformitas venialis, vt fornicatio non ſit imperfecta, ſi fiat propter verbum otioſum; nam perfectum per additionem imperfecti, non fit imperfectum, ſed magis augetur, ſic mortale per veniale. Item mortale ex genere fit veniale ex imperfectione actus, ideſt deliberationis à qua ſumitur ſpecies actus mortalis. Item ex ſe mala nullo bono fine fiunt bona, vt homicidium innocentis, nam qui iuſtè occidit latronem non eſt homicida.

QVÆ-

# QVÆSTIO LXXXIX.

## De peccato veniali ſecundum ſe.

*Art.1.* AN *peccatum veniale cauſet maculam in anima*. ℞. Propriè non, quia cum non tollat charitatem, non aufert nitorem habitualem animæ: macula enim eſt detrimentum nitoris habitualis permanentis, ſed aufert actualem, & exteriorem nitorem, & ſic cauſat maculam, vt in corpore eſt duplex nitor, alter naturalis ex diſpoſitione membrorum, alter ex ſuperueniente claritate.

† Item veniale tollit nitorem, & maculat diſpoſitiuè.

*Art.2.* *An conuenienter peccatum veniale deſignetur per lignum, fœnum, & ſtipulam*. ℞. Sic, quia hæc poſſunt comburi ædificio remanente, ita pro venialibus homo patitur ignem tribulationis, & ſaluatur.

*Art.3.* *An homo in ſtatu innocentiæ potuerit peccare venialiter*. ℞. Non poterat venialiter antequam peccaret mortaliter, quia nil ibi pœnale erat.

*Art.4.* *An Angelus ſiue bonus, ſiue malus poſſit peccare venialiter*. ℞. Non, quia maior perfectio eſt Angeli, quam hominis; ſed homo in primo ſtatu non poterat peccare venialiter; ergo nec Angelus poterat deordinare in medijs, quia mens Angeli non eſt diſcurſiua, & ſimul videt finem, & ea quæ ſunt ad finem, & ſic deordinat

à fine,

à fine, & non à medijs tantum. Item omnes actus Dæmonum ſunt peccata, ſicut bonorum ſunt actus charitatis, non loquor de appetitu naturali boni. Item Dæmon incitat ad veniale, vt trahat ad mortale, & ſic ſemper peccat mortaliter propter intentionem finis.

*An primi motus ſenſualitatis in infidelibus ſint peccata mortalia*. ℞. Non, ſicut nec fidelium, immò in homine fideli eſt maius peccatum propter gratiæ ſacramenta. *Art. 5.*

*An peccatum veniale poſſit eſſe in aliquo cum ſolo peccato originali*. ℞. Non, quia non eſſet locus vbi puniretur pœna ſenſus, quia non in Limbo, non in Inferno. Item homo in principio vſus rationis ſi ſe primum non ordinat ad Deum vltimum finem peccat mortaliter; id ſi faciet liberabitur ab originali peccato. *Art. 6.*

## QVÆSTIO XC.

### De Legibus.

AN *lex ſit aliquid rationis*. ℞. Sic, quia imperat, & prohibet. Item lex eſt regula, ſed ratio eſt menſura actuum hominis, ergo, &c. Item lex dicitur à ligando, quia obligat, & ſic eſt aliquid rationis. Lex eſt in ratione, vt in regulante; in omnibus quæ inclinantur ad aliquid ex aliqua lege. *Art. 1.*

*An lex ſemper ordinetur ad bonum commune*. ℞. Maximè, & principaliter ſic, *Art. 2.*

om-

omnis pars regulata ordinatur ad totum. Item præceptum de particulari opere non eſt lex, niſi ordinetur in bonum commune. Item præceptum dicit applicationem legis ad ea, quæ lege ordinantur.

*Art.3.* *An ratio cuiuslibet ſit factiua legis.* ℞. Non, quia lex eſt conſtitutio populi, & hanc ferre pertinet ad totam multitudinem, vel ad Principem.

✝ Quiſque eſt ſibi lex, prout participat ordinem alicuius regulantis, & ſic lex eſt in nobis, vt in regulato. qui gubernat domum poteſt facere ſtatuta, ſed nõ legem, quia hæc eſt ciuitatis.

*Art.4.* *An promulgatio ſit de ratione legis.* ℞. Sic, vt habeat vim legis, quia menſura imponitur cum applicatur menſurato, lex autem eſt menſura.

✝ Lex naturæ promulgatur cum Deus eam inſerit mentibus hominum naturaliter cognoſcendam. Item qui habere potuerunt notitiam legis publicatæ obligantur, licet coram eis non ſit facta publicatio. lex à legendo dicitur.

## QVÆSTIO XCI.

## De legum diuerſitate.

*Art.1.* AN *ſit aliqua lex æterna.* ℞. Sic, & eſt ratio gubernationis rerum in Deo tanquam in Principe, & eſt æterna gubernans omnia, quæ licet non ſint in ſe ipſis, tamen ſunt in Deo cognita, & præordinata, & promulgatio huius legis eſt æter-

æterna ex parte diuini verbi,& libri vitæ, non ex parte creaturæ audientis, cuius finis eſt ipſe Deus.

*An in nobis ſit aliqua lex naturalis*. ℞. Sic,& eſt participatio legis æternæ, à qua omnia regulantur ad proprium finem,ſed creatura rationalis excellentiori modo, quatenus eſt prouidens ſibi,& alijs in qua lex naturalis eſt participatio legis diuinæ. *Art. 2.*

*An ſit aliqua lex humana*. ℞. Sic,& eſt quoddã dictamen rationis practicæ, ideſt ex præceptis legis naturæ, quaſi ex principijs ratio procedit ad alia particulariter diſponenda, ſicut ex principijs ſpeculatiuis naturaliter cognitis producuntur concluſiones neceſſariorum, quia ratio humana participat rationem æternam ſecundum quædam communia tantum, & mox ex his deducit. Item leges humanæ non ſunt infallibiles, quia ſunt circa contingentia, circa quæ verſatur ratio practica, nec omnis menſura debet eſſe infallibilis. *Art. 3.*

*An fuerit neceſſarium eſſe aliquam legem diuinam* ℞. Sic, primò ob finem ſupranaturalem;ſecundò ob incertitudinem humani iudicij maximè in contingẽtibus; tertiò, vt perficiatur homo in actibus interioribus; quartò lex humana non poteſt punire, vel auferre omne malum; ideò fuit lex diuina,ne aliquod malum impunitum remaneret. *Art. 4.*

*An lex diuina ſit vna tantum*. ℞. Eſt duplex, vetus, & noua ſicut duplex Sacer- *Art. 5.*

cerdotium, leuiticum, & Chriſti, quæ duæ leges non differunt ſpecie,ſed vt imperfectum, & perfectum,vt puer,& adultus. Illa vetus ordinatur ad bonum ſenſibile,hæc ad intelligibile cœleſte. Illa exteriores,hęc interiores etiam actus regit, illa timoris,hæc amoris.

*Art.6.* *An ſit aliqua lex fomitis.* ℞. Sic, quia homo receſſit à lege Dei incidit in legem Brutorum, ideſt fomitis. quarè lex fomitis in homine potius eſt deuiatio à vera lege, ſicut in brutis ſit lex ſimpliciter.

## QVÆSTIO XCII.

### De effectibus legis.

*Art.1.* AN *effectus legis ſit facere homines bonos.* ℞. Sic, vel ſimpliciter, vel ſecundum quid,quia inducit ad virtutem.

*Art.2.* *An legis actus conuenienter aſſignentur.* ℞. Sic, & ſunt imperare, vetare, permittere, punire.

## QVÆSTIO XCIII.

### De lege æterna.

*Art.1.* AN *lex æterna ſit ſumma ratio in Deo exiſtens.* ℞. Sic, eſt enim ratio diuinæ ſapientiæ, vt eſt directiua omnium actuum, & motionum, ſicut ratio diuinæ ſapientiæ creando res habet rationem artis,vel exemplaris,vel ideæ, ſic,&c.

† Ra-

✠ Rationes ideales in Deo, quia reſpiciũt naturas particulares, ſunt plures, ſed ratio, quæ eſt lex æterna eſt vna, quia ordinatur ad vnum bonum commune. Item lex ęterna, licet exprimatur verbo diuino, non tamen eſt attributum perſonale, quia eſt ipſa ratio diuina.

*An lex æterna ſit omnibus nota*. ℞. Secundum quod in ſe eſt, non, niſi Deo, & beatis, qui vident Dei eſſentiam, ſed omnis creatura rationalis cognoſcit eam ſecundum quandam irradiationem in cognitione alicuius veritatis in effectu. *Art. 2.*

*An omnis lex deriuetur à lege æterna*. ℞. In quantum participat de ratione recta ſic. Sap. 8. Per me Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt. *Art. 3.*

✠ Fomes vt eſt pœna, deriuatur à lege diuina, vt contrariatur legi Dei non eſt lex, ſicut lex humana iniuſta. Item lex permiſſiua non approbat illa, ſed dirigere non poteſt, & ſic non perfectè aſſequitur legem æternam.

*An neceſſaria, & æterna ſubijciantur legi æternæ*. ℞. Omnia creata ſic, ſed eſſentia diuina, non, quia eſt ipſa lex. *Art. 4.*

*An naturalia contingentia ſubſint legi æternæ*. ℞. Sic, quia omnia ſubſunt legi æternæ, quia Deus omnibus rebus imprimit principium ſuorum actuum, ſicut homo homini dat legem eam denuntiando, ſed naturæ irrationales ſubduntur legi æternæ, quia mouentur à diuina prouidentia, ſed non per intellectum, ſed homo ſic, id eſt per intellectum, & volun- *Art. 5.*

tatem. Item homo non imponit legem irrationabilibus, quia non aguntur à ſe per actum, ſed aguntur à Deo, ſed alijs hominibus ſic: Deus enim omni creaturæ imponit legem, quia à Deo aguntur.

*Art. 6.* *An omnes res humanæ ſubijciantur legi æternæ*. ℞. Sic, non ſolum per modum actionis, & paſſionis, per modum interioris principij motiui, ſicut mouentur irrationabilia, ſed etiam per modum cognitionis, quia homo habet rationem æternæ legis, & eſt inclinatus ad id, quod eſt conſonum huic legi. Item vterque modus eſt imperfectus, ſed in malis eſt deprauatus per vitia, in bonis eſt perfectior propter fidem, & virtutes.

✝ Iuſti non ſunt ſub lege, quia non timore, ſed amore eam ſeruant, & quia illorum opera ſunt magis Spiritus ſancti.

## QVÆSTIO XCIV.

### De lege naturali.

*Art. 1.* AN *lex naturalis ſit habitus*. ℞. Propriè non, quia in paruulis, & damnatis nihil agitur per legem naturalem, ſed impropriè, vt quando habitu, & non actu tenetur, vel conſiderantur præcepta legis naturæ, vt dicitur fides id quod fide tenetur.

*Art. 2.* *An lex naturalis contineat plura, vel vnum præceptum tantum*. ℞. Sunt plura, vt prima principia in ſpeculatiuis reſpectu rationis practicæ. Primum principium ratio-

rationis practicæ quæ ordinat ad opus, eſt bonum, quod omnia appetunt. Item primum ſuper quo fundantur omnia præcepta legis naturæ eſt. hoc bonum eſt faciendum; malum fugiendum. Item ineſt homini primò inclinatio ad bonum ſecundum naturam, qua conuenit cum omnibus ſubſtantijs, vt conſeruare ſubſtantiam, & contraria fugere. Secundò ineſt inclinatio ſpecialis homini, vt conuenit cum animalibus, vt generatio, educatio filiorum. Secundò ineſt homini inclinatio ſecundum naturam rationis ad cognoſcendum veritatem de Deo, & ad ſocietatem, ſic quod ignorantiam fugiat, neminem lædat.

✝ Sed omnia præcepta habent rationem vnius legis naturæ, vel referuntur ad vnũ primum principium.

*An omnes actus virtutum ſint de lege naturæ.* ℞. Sic, quia homo naturaliter inclinat ad hos actus, quia inclinatur ſecundum formam quæ eſt ratio, quod eſt agere ſecundum virtutem. *Art. 3.*

*An lex naturæ ſit vna apud omnes.* ℞. In principio vniuerſali ſic, ſed quo magis deſcenditur ad particulares concluſiones, magis erratur. *Art. 4.*

✝ Ius naturale dicitur quod eſt in lege, & Euangelio, quia plenariè ibi traditur, non quod omnia, quæ ibi habentur ſint de iure naturæ. Item apud omnes hoc eſt rectum, vt ſecundum rationem hominis inclinationes dirigantur.

*An lex naturæ poſſit mutari.* ℞. Non per *Art. 5.*

modum ſubtractionis, vt id, quod erat de lege naturæ, non ſit, ſed poteſt addi aliquid vtile per legem humanam, & diuinam.

✝ Ex mandato Dei licet occidere innocentem, furari, fornicari, quia eſt Dominus vitæ, & mortis, & omnium, & ſic facere eius mandatum eſt debitum.

*Art.6.* *An lex naturæ poſſit aboleri à corde hominis*. ℞. Quoad principia vniuerſalia communia non, ſed in aliquo particulari operabili poteſt, quando ratio impeditur à paſſione ne applicet commune principium ad particulare operabile. Item quantum ad præcepta ſecundaria poteſt deleri à corde, vel propter malas perſuaſiones, vel malas conſuetudines.

## QVÆSTIO XCV.

### De lege humana.

*Art.1.* AN *fuerit vtile aliquas leges poni ab hominibus*. ℞. Sic, imò neceſſarium, ſecus non poſſent conſequi perfectionem ſuam, quæ eſt in virtute, quæ per diſciplinam acquiritur, & hæc per leges humanas retrahentes ab illicitis, ad quæ homines ſunt propenſi.

✝ Melius eſt omnia legibus ordinare, quam relinquere arbitrio iudicis, quia pauci ſapientes inueniuntur; & qui leges ſtatuunt, cum iudicent de futuris, multum conſiderant quid agendum ſit, & ſine paſſione.

*An*

*An omnis lex humanitus poſita deriue-tur à lege naturali*. ℞. Sic, vt ſit iuſta, & recta, ideſt à ratione, & ſi diſcordet à lege naturæ non eſt lex, ſed legis corruptio, licet hæc, vel illa pœna impoſita ſit tantum à lege humana. *Art.2.*

*An Iſidorus conuenienter deſcribat qualitates legis poſitiuæ*. ℞. Sic, quia lex humana ſumit formam à fine, qui eſt communis vtilitas, & debet congruere legi diuinæ, & naturali, & ſic debet eſſe honeſta, iuſta, poſſibilis, loco, & tempore conueniens, neceſſaria, & pro communi vtilitate ciuium ſcripta. *Art.3.*

*An Iſidorus conuenienter ponat diuiſionem humanarum legum*. ℞. Sic, nam lex humana ſi deriuatur à lege naturæ per modum concluſionis, ſic oritur ius gentium; ſi per modum determinationis, ſic oritur ius ciuile. Item, quia eſt propter bonum commune diuiditur ſecundum eos, qui dant operam bono communi, vt ſunt ſacerdotes, principes, milites, quibus dantur ſpecialia iura. Item, quia ſtatuuntur à gubernante communitatem, & ſic ſunt Regnum, Ariſtocratia, Oligarchia, Democratia, & Tyrannis: hinc ſunt conſtitutiones principum, Senatus conſulta, Iùs prætorium, & plebiſcita, ſed ex Tyrannide nulla lex. Item, quia dirigit humanos actus, hinc leges ſunt de Adulterijs, de Sicarijs, &c. *Art.4.*

# QVÆSTIO XCVI.

## De Poteſtate legis humanæ.

*Art.1.* A*N lex humana debeat poni in communi magis, quam in particulari.* ℞. In communi, ideſt debet reſpicere multas perſonas, negotia, & tempora, quia finis legis eſt bonum commune, vt ſucceſſiuè duret.

*Art.2.* *An pertineat ad legem humanam omnia vitia cohibere.* ℞. Non, ſed grauiora, à quibus poſſibile eſt plures abſtinere, & præſertim quæ ſunt contra ſocietatem communem; & quia lex inducit ad virtutem, ſed gradatim.

*Art.3.* *An lex humana præcipiat actus omnium virtutum.* ℞. Non, ſed tantum eos, qui ordinantur ad bonum commune, quia ipſa ordinatur ad bonum commune.

*Art.4.* *An lex humana imponat homini neceſſitatem in foro conſcientiæ.* ℞. Si ſit iuſta, ſic, quia participat de lege æterna. Item iuſta lex eſt ex fine, ideſt bono communi, ex poteſtate ferentis, & ex forma, ideſt ſecundum æqualitatem proportionis ſubditis ſecundum bonum commune.

✝ Cum poteſtas ſit à Deo, princeps obligat in conſcientia, & ſic lex Tyranni, vel contra Deum non valet.

*Art.5.* *An omnes ſubijciantur legi.* ℞. Omnes qui ſubduntur poteſtati ſunt ſub lege quãtum ad vim directiuam. Item homines iuſti non ſunt ſub lege quoad vim coacti-

ctiuam, ſed ſoli mali, quorum voluntas coercetur. Item princeps non eſt ſub lege, quoad coactiuam, ſed quoad directiuam ſic, propria tamen voluntate cap. cum omnes, de conſtitut.

*An homini, qui eſt ſub lege liceat præter verba legis agere.* ℞. In caſu, in quo obſeruatio legis eſſet damnoſa communi ſaluti, tunc licet, quia magis eſt attendenda cauſa, quam verba, quia legislator non poteſt omnes caſus intueri, & ſic quando eſt nociua communitati non eſt ſeruanda. Item ſi non eſt ſubitum periculum non poteſt quilibet interpretari legem, ſed recurrendum ad ſuperiorem, qui diſpenſet; ſi non adeſt, tempus neceſſitatis diſpenſat. *Art. 6.*

✝ Qui ſequitur intentionem legislatoris, nõ interpretatur legem ſimpliciter. Item in dubio ſeruet verba legis, vel eat ad ſuperiorem. Item legislator non poteſt omnes caſus videre, & ſi poſſet, non debet exprimere omnes, ob confuſionem.

## QVÆSTIO XCVII.

### De mutatione legum.

AN *lex humana debeat mutari aliquo modo.* ℞. Poteſt mutari propter conditiones varias hominum. *Art. 1.*

*An lex humana ſit ſemper mutanda, quando occurrit aliquid melius.* ℞. Non, quia nocet communi ſaluti cum pro ob- *Art. 2.*

ſeruantia legum plurimum valeat conſuetudo, niſi ex magna vtilitate, vel neceſſitate.

*Art.3.* *An conſuetudo poſſit obtinere vim legis.* ℞. Sic exponit, vel mutat leges, quia habet vim manifeſtandi rationem, & voluntatem legislatoris, quia non ſolum verbo, ſed facto monſtratur voluntas hominis, præſertim ſi actus multiplicentur, præſertim, quia leges humanæ deficiunt in aliquo caſu: ſimiliter ſi lex non eſt poſſibilis ſecundum conſuetudinem propriè præualet conſuetudo; ſecus, non. Item ſi populus ſit liber, plus valet conſuetudo populi, quam authoritas principis, qui non habet poteſtatem, niſi à multitudine, ſi verò multitudo, ſeu populus non habet poteſtatem condendi leges, vel remouendi poſitas, tunc conſuetudo habet vim legis ex tolerantia principis, qui videtur probare conſuetudinem.

*Art.4.* *An Rectores multitudinis poſſint in legibus humanis diſpenſare.* ℞. Sic, quia accidit vt lex communis non cōueniat huic perſonæ, vel in hoc caſu, vel quia impedit melius, vel inducit malum, ſed quando non eſt euidens, & ſubitum malum, pertinet ad ſuperiorem diſponere: nam diſpenſatio importat commēſurationem alicuius communis ad ſingula, & ſic qui familiam gubernat tribuens vnicuique neceſſaria ſecundum menſuram dicitur diſpenſator, & qui abſque ratione dicta diſpenſat, non eſt fidelis gubernator.

✝ Diſpenſare prout requirit particularis con-

conditio alicuius, non eſt acceptatio perſonarum, ſecus ſi eadem conditio ſit in alijs. Item lex naturalis in præceptis quæ numquam falluntur non eſt diſpenſabilis; ſed in alijs quæ ſunt veluti concluſiones, diſpenſatur.

## QVÆSTIO XCVIII.

### De lege veteri.

AN *lex vetus fuerit bona*. ℞. Sic, quia erat conſona rationi prohibés peccata, ſed erat imperfecta, quia non perducebat ad finem, ideſt gloriam æternam, quia non dabat gratiam ex ſe, quod eſt proprium Chriſti: & ideò ceremonialia legis, præcepta dicuntur non bona, quia non conferebant gratiam mundantem à peccatis, imò pollui eos, ideſt pollutos oſtendebat. Similiter dicitur occidiſſe occaſionaliter, quia non dabat gratiam, qua implerentur, quæ mandabat, hinc iugum graue. *Art. 1.*

*An lex vetus fuerit à Deo*. ℞. Sic, quia ordinabat ad Chriſtum teſtificans de eo, & diſponens ad Chriſtum retrahendo homines à falſo idolorum cultu. *Art. 2.*

✠ Lex illa fuit reprobata, non quia mala, ſed, quia infirma, & inutilis, nunc vt lex puerorum. Item licet illa lex non ſufficeret ad ſalutem, tamen ſaluabantur per fidem in Chriſto, & ſic Deus cum auxilio non deerat illis.

*An lex vetus fuerit data per Angelos*, *Art. 3.*

℞. Sic, vt imperfecta, quæ diſponebat ad perfectam dandam per Chriſtum.

✝ Qui loquebatur Moyſi vocatur Deus, quia Deum referebat, & vocatur Angelus propter officium. Item dicitur Moyſes facie ad faciem locutus ſecundum opinionem populi, qui ita putabat, vel quia erat eminens contemplatio.

*Art.4.* *An lex vetus debuerit dari ſolis Iudæis*. ℞. Sic, quia Deus promiſit Abrahæ Chriſtum ex mera gratia, non ex debito; Decuit autē, vt populus ex quo Chriſtus erat naſciturus ſpeciali ſanctificatione polleret.

*Art.5.* *An omnes homines obligaret*. ℞. Non, exceptis præceptis legis naturæ, & non ex eo, quia erant in lege Moyſi, ſed quia erant in lege naturæ.

*Art.6.* *An lex vetus conuenienter data fuerit tempore Moyſis*. ℞. Sic, quando populus idolatrabat, & poſt legem naturæ, vt eſſet cognitio peccati.

## QVÆSTIO XCIX.

### De Præceptis veteris legis.

*Art.1.* A*N in lege veteri contineatur ſolum vnum præceptum*. ℞. Non, ſed multa, quia multa ſunt neceſſaria ad vnum finem.

*Art.2.* *An lex vetus contineat præcepta moralia*. ℞. Sic, quia debet facere hominem bonum in moralibus, vt ſit ſimilis, & amicus Deo.

✝ Et

✝ Et dicitur litera occidere etiam quantum ad moralia occaſionaliter, quia non dat gratiam ad faciendum bonum præceptum.

*An lex vetus contineat præcepta ceremonialia præter moralia.* ℟. Sic, ideſt quæ pertinebant ad cultum Dei per actus exteriores. *Art. 3.*

*An præter præcepta moralia, & ceremonialia ſint etiam præcepta iudicialia.* ℟. Sic, vt determinetur iuſtitia ſeruanda inter homines. *Art. 4.*

*An ſint alia præcepta præter illa, ideſt moralia, ceremonialia, & iudicialia.* ℟. Non, & ſi quæ ſunt, erant pro illis. *Art. 5.*

*An lex vetus debuit inducere ad obſeruantiam præceptorum per comminationes, & promiſſiones temporales.* ℟. Sic, quia imperfecti erant. *Art. 6.*

## QVÆSTIO C.

### De Præceptis moralibus veteris legis.

A*N omnia præcepta moralia pertineant ad legem naturæ.* ℟. Sic, ſed diuerſimodè prout mores magis pendent à natura. *Art. 1.*

*An præcepta moralia legis ſint de omnibus actibus virtutum.* ℟. Sic, quia omnes actus virtutum pertinent ad mores erga homines, & Deum. *Art. 2.*

*An omnia præcepta moralia legis antiquæ reducantur ad decem præcepta Decalogi.* *Art. 3.*

*logi*. ℞. Non formaliter, ſed reducuntur ad decem, velut principia naturaliter nota, vt nemini malefacere, vel vt concluſiones deductæ per ſapientes, & datæ à Deo.

*Art.4.* *An præcepta Decalogi conuenienter diſtinguantur.* ℞. Sic, ideſt tria ad Deum, & ſeptem ad proximum.

✠ Concupiſcentia eſt genus,& habet plures ſpecies, ideò dantur diuerſa præcepta de non concupiſcendo.

*Art.5.* *An præcepta Decalogi conuenienter numerentur*. ℞. Sic ad Deum, & proximum (vide ibi.)

*Art.6.* *An conuenienter ordinentur decem præcepta Decalogi.*℞.Sic(vide ibi.)

*Art.7.* *An conuenienter tradantur*. ℞. Sic (vide ibi.)

*Art.8.* *An præcepta Decalogi ſint diſpenſabilia*. ℞. Non, quia ſemper continent bonum commune, & ordinem iuſtitiæ ſemper, nam diſpenſatio fit in caſu, quando obſeruatio legis eſſet contra mentem legiſlatoris, quod non accidit in præceptis Decalogi.

*Art.9.* *An modus virtutis cadat ſub præcepto legis*. ℞. Sic, ideſt vt ſciens, volens, & firmiter; modus ſcientiæ cadit ſub lege tum diuina, tum humana, vndè ignorantia excuſat, vel punitur in lege humana, & diuina, ſed modus virtutis, ideſt vt volens, & eligens operetur, cadit ſolum ſub præcepto diuino, quia Deus ſolus præcipit in voluntate, & electione, homo de exteriori, ſed vt firmiter, ideſt ex habitu

bitu operetur, non eſt ſub aliquo præcepto.

*An modus charitatis cadat ſub præcepto diuinæ legis.* ℞. Sic, quando præcipitur à Deo, nec eſt præceptum impoſſibile, quia homo poteſt ſe diſponere ad habendam charitatem, cum qua poteſt operari, ſed modus charitatis, vt eſt modus aliarum virtutum, non eſt ſub præcepto, vt nemo tenetur ex charitate non iurare falſum, ſed poteſt ſine charitate ſeruare alia præcepta, & non ſemper peccat. *Art.* 10.

*An conuenienter diſtinguantur alia moralia præcepta legis præter Decalogum.* ℞. Sic, & ſunt, vt concluſiones, non idololatra, Blaſphemus, &c. *Art.* 11.

*An præcepta moralia legis antiquæ iuſtificarent.* ℞. Non conferebant gratiam, ſicut nec ſacramenta, ſed ſignificabant, & diſponebant. *Art.* 12.

## QVÆSTIO CI.

## De Præceptis ceremonialibus ſecundum ſe.

A*N ratio horum erat pertinere ad cultum Dei.* ℞. Sic, quia homo ordinatur ad Deum per debitum cultum, & ceremonialia determinant moralia in ordine ad Deum; quorum ratio eſt occulta, non dicuntur ceremonialia præcepta ex Iob. *Art.* 1.

*An præcepta ceremonialia ſint figuralia.* *Art.* 2.
℞. Sic,

℟. Sic, quia ſunt vmbræ; cultus exterior ordinatur ab interiore. Item diuina ſunt repreſentanda ſecundum capacitatem hominum, ideſt figuris, ſecus contemnuntur, ſicut poetica figuris.

*Art.* 3. *An debuerint eſſe multa ceremonialia præcepta*. ℟. Sic, vt mali arceantur, boni promoueantur. Item figurabant Chriſtum, explicando multas perfectiones.

*Art.* 4. *An ceremoniæ antiquæ legis rectè diuidantur in ſacrificium, ſacramenta, ſacra, & obſeruantias*. ℟. Sic, quia erant cultus, inſtrumenta, ſeu ſacra, ſanctificationes per ſacramenta, & diſtinguebantur ab alijs per obſeruantiam in cibis, veſtibus.

✝ Sacrificia illa non erant ſacramenta, quia continebant Chriſtum in figura, ſed ſacramenta erant figuræ futuræ conſecrationis.

## QVÆSTIO CII.

## De Ceremonialium præceptorum cauſis.

*Art.* 1. AN *ceremonialia præcepta habeāt cauſas*. ℟. Sic, & rationabiles, ob quas Deus ordinauit illa in finem ſalutis.

*Art.* 2. *An præcepta ceremonialia habeant cauſam literalem, vel figuralem tantum*. ℟. Vtrunque, ſicut & Hiſtoriæ ſcripturæ antiquæ.

*Art.* 3. *An poſſit aſſignari conueniens ratio ceremoniarum, quæ ad ſacrificium pertinent*. ℟. Sic, quia à Deo ſunt benè ordinata.

*An*

*An poſſit aſſignari certa ratio ceremonia-* **Art. 4.**
*rum, quæ ad ſacra pertinent.* ℞. Sic, quia repræſentabant imaginem cœleſtium.

*An ſacramētorum veteris legis poſſit eſſe* **Art. 5.**
*conueniens cauſa.* ℞. Sic, tum literalis, tum figuralis, quia à Deo ordinata. Item ſacramenta erant ad quandam conſecrationem vel populi, vel miniſtrorum ad Dei cultum, vt circumciſio in omnibus, & pro ſacerdotibus conſecratio. Item erat vſus eorum quæ pertinebant ad cultum Dei, & quoad omnes erat vſus agni paſchalis, quoad ſacerdotes oblatio victimarum, & eſus panis propoſitionis. Item remotio impedimentorum, pro populo erant purificationes, & expiationes à peccatis: quoad ſacerdotes erat ablutio manuum, pedum, raſio capillorum, ſed de ſingulis, vide in D. Thom.

*An poſſit dari cauſa rationabilis obſer-* **Art. 6.**
*uantiarum ceremonialium.* ℞. Sic, quia erat pro cultu, & figura Chriſtianorum.

## QVÆSTIO CIII.

### De duratione Præceptorum ceremonialium.

AN *ceremoniæ legis fuerint ante legem.* **Art. 1.**
℞. Non, quia non fuiſſent legis, vel à legislatore datæ, ſed ſi quæ erant pijs priuatis perſonis adhibitæ; vel alicui priuato, vt prophetis, forſan inſpiratæ à Deo.

Cir-

modum ſubtractionis, vt id, quod erat de lege naturæ, non ſit, ſed poteſt addi aliquid vtile per legem humanam, & diuinam.

✝ Ex mandato Dei licet occidere innocentem, furari, fornicari, quia eſt Dominus vitæ, & mortis, & omnium, & ſic facere eius mandatum eſt debitum.

*Art. 6.* *An lex naturæ poſſit aboleri à corde hominis.* ℟. Quoad principia vniuerſalia communia non, ſed in aliquo particulari operabili poteſt, quando ratio impeditur à paſſione ne applicet commune principium ad particulare operabile. Item quantum ad præcepta ſecundaria poteſt deleri à corde, vel propter malas perſuaſiones, vel malas conſuetudines.

## QVÆSTIO XCV.

### De lege humana.

*Art. 1.* AN *fuerit vtile aliquas leges poni ab hominibus.* ℟. Sic, imò neceſſarium, ſecus non poſſent conſequi perfectionem ſuam, quæ eſt in virtute, quæ per diſciplinam acquiritur, & hæc per leges humanas retrahentes ab illicitis, ad quæ homines ſunt propenſi.

✝ Melius eſt omnia legibus ordinare, quam relinquere arbitrio iudicis, quia pauci ſapientes inueniuntur; & qui leges ſtatuunt, cum iudicent de futuris, multum conſiderant quid agendum ſit, & ſine paſſione.

*An*

*An omnis lex humanitus poſita deriue-tur à lege naturali.* ℞. Sic, vt ſit iuſta, & recta, ideſt à ratione, & ſi diſcordet à lege naturæ non eſt lex, ſed legis corruptio, licet hæc, vel illa pœna impoſita ſit tantum à lege humana. *Art. 2.*

*An Iſidorus conuenienter deſcribat qualitates legis poſitiuæ.* ℞. Sic, quia lex humana ſumit formam à fine, qui eſt communis vtilitas, & debet congruere legi diuinæ, & naturali, & ſic debet eſſe honeſta, iuſta, poſſibilis, loco, & tempore conueniens, neceſſaria, & pro communi vtilitate ciuium ſcripta. *Art. 3.*

*An Iſidorus conuenienter ponat diuiſionem humanarum legum.* ℞. Sic, nam lex humana ſi deriuatur à lege naturæ per modum concluſionis, ſic oritur ius gentium; ſi per modum determinationis, ſic oritur ius ciuile. Item, quia eſt propter bonum commune diuiditur ſecundum eos, qui dant operam bono communi, vt ſunt ſacerdotes, principes, milites, quibus dantur ſpecialia iura. Item, quia ſtatuuntur à gubernante communitatem, & ſic ſunt Regnum, Ariſtocratia, Oligarchia, Democratia, & Tyrannis: hinc ſunt conſtitutiones principum, Senatus conſulta, Ius prætorium, & plebiſcita, ſed ex Tyrannide nulla lex. Item, quia dirigit humanos actus, hinc leges ſunt de Adulterijs, de Sicarijs, &c. *Art. 4.*

# QVÆSTIO XCVI.

## De Poteſtate legis humanæ.

*Art.* 1. *AN lex humana debeat poni in communi magis, quam in particulari.* ℞. In communi, ideſt debet reſpicere multas perſonas, negotia, & tempora, quia finis legis eſt bonum commune, vt ſucceſſiuè duret.

*Art.* 2. *An pertineat ad legem humanam omnia vitia cohibere.* ℞. Non, ſed grauiora, à quibus poſſibile eſt plures abſtinere, & præſertim quæ ſunt contra ſocietatem communem; & quia lex inducit ad virtutem, ſed gradatim.

*Art.* 3. *An lex humana præcipiat actus omnium virtutum.* ℞. Non, ſed tantum eos, qui ordinantur ad bonum commune, quia ipſa ordinatur ad bonum commune.

*Art.* 4. *An lex humana imponat homini neceſſitatem in foro conſcientiæ.* ℞. Si ſit iuſta, ſic, quia participat de lege æterna. Item iuſta lex eſt ex fine, ideſt bono communi, ex poteſtate ferentis, & ex forma, ideſt ſecundum æqualitatem proportionis ſubditis ſecundum bonum commune.

✝ Cum poteſtas ſit à Deo, princeps obligat in conſcientia, & ſic lex Tyranni, vel contra Deum non valet.

*Art.* 5. *An omnes ſubijciantur legi.* ℞. Omnes qui ſubduntur poteſtati ſunt ſub lege quãtum ad vim directiuam. Item homines iuſti non ſunt ſub lege quoad vim coa-

cti-

ctiuam, ſed ſoli mali, quorum voluntas coercetur. Item princeps non eſt ſub lege, quoad coactiuam, ſed quoad directiuam ſic, propria tamen voluntate cap. cum omnes, de conſtitut.

*An homini, qui eſt ſub lege liceat præter verba legis agere.* ℞. In caſu, in quo obſeruatio legis eſſet damnoſa communi ſaluti, tunc licet, quia magis eſt attendenda cauſa, quam verba, quia legiſlator non poteſt omnes caſus intueri, & ſic quando eſt nociua communitati non eſt ſeruanda. Item ſi non eſt ſubitum periculum non poteſt quilibet interpretari legem, ſed recurrendum ad ſuperiorem, qui diſpenſet; ſi non adeſt, tempus neceſſitatis diſpenſat. *Art. 6.*

✝ Qui ſequitur intentionem legiſlatoris, nõ interpretatur legem ſimpliciter. Item in dubio ſeruet verba legis, vel eat ad ſuperiorem. Item legiſlator non poteſt omnes caſus videre, & ſi poſſet, non debet exprimere omnes, ob confuſionem.

## QVÆSTIO XCVII.

### De mutatione legum.

AN *lex humana debeat mutari aliquo modo.* ℞. Poteſt mutari propter conditiones varias hominum. *Art. 1.*

*An lex humana ſit ſemper mutanda, quando occurrit aliquid melius.* ℞. Non, quia nocet communi ſaluti cum pro ob- *Art. 2.*

ſeruantia legum plurimum valeat conſuetudo, niſi ex magna vtilitate, vel neceſſitate.

*Art.3.* *An conſuetudo poſſit obtinere vim legis.* ℞. Sic exponit, vel mutat leges, quia habet vim manifeſtandi rationem, & voluntatem legislatoris, quia non ſolum verbo, ſed facto monſtratur voluntas hominis, præſertim ſi actus multiplicentur, præſertim, quia leges humanæ deficiunt in aliquo caſu: ſimiliter ſi lex non eſt poſſibilis ſecundum conſuetudinem propriè præualet conſuetudo; ſecus, non. Item ſi populus ſit liber, plus valet conſuetudo populi, quam authoritas principis, qui non habet poteſtatem, niſi à multitudine, ſi verò multitudo, ſeu populus non habet poteſtatem condendi leges, vel remouendi poſitas, tunc conſuetudo habet vim legis ex tolerantia principis, qui videtur probare conſuetudinem.

*Art.4.* *An Rectores multitudinis poſſint in legibus humanis diſpenſare.* ℞. Sic, quia accidit vt lex communis non cõueniat huic perſonæ, vel in hoc caſu, vel quia impedit melius, vel inducit malum, ſed quando non eſt euidens, & ſubitum malum, pertinet ad ſuperiorem diſponere: nam diſpenſatio importat commẽſurationem alicuius communis ad ſingula, & ſic qui familiam gubernat tribuens vnicuique neceſſaria ſecundum menſuram dicitur diſpenſator, & qui abſque ratione dicta diſpenſat, non eſt fidelis gubernator.

✝ Diſpenſare prout requirit particularis con-

conditio alicuius, non eſt acceptatio perſonarum, ſecus ſi eadem conditio ſit in alijs. Item lex naturalis in præceptis quæ numquam falluntur non eſt diſpenſabilis; ſed in alijs quæ ſunt veluti concluſiones, diſpenſatur.

## QVÆSTIO XCVIII.

### De lege veteri.

AN *lex vetus fuerit bona*. ℟. Sic, quia erat conſona rationi prohibés peccata, ſed erat imperfecta, quia non perducebat ad finem, ideſt gloriam æternam, quia non dabat gratiam ex ſe, quod eſt proprium Chriſti: & ideò ceremonialia legis, præcepta dicuntur non bona, quia non conferebant gratiam mundantem à peccatis, imò pollui eos, ideſt pollutos oſtendebat. Similiter dicitur occidiſſe occaſionaliter, quia non dabat gratiam, qua implerentur, quæ mandabat, hinc iugum graue. *Art. 1.*

*An lex vetus fuerit à Deo*. ℟. Sic, quia ordinabat ad Chriſtum teſtificans de eo, & diſponens ad Chriſtum retrahendo homines à falſo idolorum cultu. *Art. 2.*

✝ Lex illa fuit reprobata, non quia mala, ſed, quia infirma, & inutilis, nunc vt lex puerorum. Item licet illa lex non ſufficeret ad ſalutem, tamen ſaluabantur per fidem in Chriſto, & ſic Deus cum auxilio non deerat illis.

*An lex vetus fuerit data per Angelos*. *Art. 3.*

 ℟. Sic,

℞. Sic, vt imperfecta, quæ diſponebat ad perfectam dandam per Chriſtum.

✝ Qui loquebatur Moyſi vocatur Deus, quia Deum referebat, & vocatur Angelus propter officium. Item dicitur Moyſes facie ad faciem locutus ſecundum opinionem populi, qui ita putabat, vel quia erat eminens contemplatio.

*Art.4.* *An lex vetus debuerit dari ſolis Iudæis*. ℞. Sic, quia Deus promiſit Abrahæ Chriſtum ex mera gratia, non ex debito; Decuit autē, vt populus ex quo Chriſtus erat naſciturus ſpeciali ſanctificatione polleret.

*Art.5.* *An omnes homines obligaret*. ℞. Non, exceptis præceptis legis naturæ, & non ex eo, quia erant in lege Moyſi, ſed quia erant in lege naturæ.

*Art.6.* *An lex vetus conuenienter data fuerit tempore Moyſis*. ℞. Sic, quando populus idolatrabat, & poſt legem naturæ, vt eſſet cognitio peccati.

## QVÆSTIO XCIX.

### De Præceptis veteris legis.

*Art.1.* A*N in lege veteri contineatur ſolum vnum præceptum*. ℞. Non, ſed multa, quia multa ſunt neceſſaria ad vnum finem.

*Art.2.* *An lex vetus contineat præcepta moralia*. ℞. Sic, quia debet facere hominem bonum in moralibus, vt ſit ſimilis, & amicus Deo.

✝ Et

✝ Et dicitur litera occidere etiam quantum ad moralia occaſionaliter, quia non dat gratiam ad faciendum bonum præceptum.

*An lex vetus contineat pracepta ceremonialia prater moralia.* ℞. Sic, ideſt quæ pertinebant ad cultum Dei per actus exteriores. *Art. 3.*

*An prater pracepta moralia, & ceremonialia ſint etiam pracepta iudicialia.* ℞. Sic, vt determinetur iuſtitia ſeruanda inter homines. *Art. 4.*

*An ſint alia pracepta prater illa, ideſt moralia, ceremonialia, & iudicialia.* ℞. Non, & ſi quæ ſunt, erant pro illis. *Art. 5.*

*An lex vetus debuit inducere ad obſeruantiam praceptorum per comminationes, & promiſſiones temporales.* ℞. Sic, quia imperfecti erant. *Art. 6.*

## QVÆSTIO C.

### De Præceptis moralibus veteris legis.

AN *omnia pracepta moralia pertineant ad legem natura.* ℞. Sic, ſed diuerſimodè prout mores magis pendent à natura. *Art. 1.*

*An pracepta moralia legis ſint de omnibus actibus virtutum.* ℞. Sic, quia omnes actus virtutum pertinent ad mores erga homines, & Deum. *Art. 2.*

*An omnia pracepta moralia legis antiquæ reducantur ad decem pracepta Decalogi.* *Art. 3.*

*logi*. ℞. Non formaliter, ſed reducuntur ad decem, velut principia naturaliter nota, vt nemini malefacere, vel vt concluſiones deductæ per ſapientes, & datæ à Deo.

*Art.4.* *An præcepta Decalogi conuenienter diſtinguantur*. ℞. Sic, ideſt tria ad Deum, & ſeptem ad proximum.

✠ Concupiſcentia eſt genus, & habet plures ſpecies, ideò dantur diuerſa præcepta de non concupiſcendo.

*Art.5.* *An præcepta Decalogi conuenienter numerentur*. ℞. Sic ad Deum, & proximum (vide ibi.)

*Art.6.* *An conuenienter ordinentur decem præcepta Decalogi*. ℞. Sic (vide ibi.)

*Art.7.* *An conuenienter tradantur*. ℞. Sic (vide ibi.)

*Art.8.* *An præcepta Decalogi ſint diſpenſabilia*. ℞. Non, quia ſemper continent bonum commune, & ordinem iuſtitiæ ſemper, nam diſpenſatio fit in caſu, quando obſeruatio legis eſſet contra mentem legiſlatoris, quod non accidit in præceptis Decalogi.

*Art.9.* *An modus virtutis cadat ſub præcepto legis*. ℞. Sic, ideſt vt ſciens, volens, & firmiter; modus ſcientiæ cadit ſub lege tum diuina, tum humana, vndè ignorantia excuſat, vel punitur in lege humana, & diuina, ſed modus virtutis, ideſt vt volens, & eligens operetur, cadit ſolum ſub præcepto diuino, quia Deus ſolus præcipit in voluntate, & electione, homo de exteriori, ſed vt firmiter, ideſt ex ha-

bitu

bitu operetur, non eſt ſub aliquo præcepto.

*An modus charitatis cadat ſub præcepto diuinæ legis*. ℟. Sic, quando præcipitur à Deo, nec eſt præceptum impoſſibile, quia homo poteſt ſe diſponere ad habendam charitatem, cum qua poteſt operari, ſed modus charitatis, vt eſt modus aliarum virtutum, non eſt ſub præcepto, vt nemo tenetur ex charitate non iurare falſum, ſed poteſt ſine charitate ſeruare alia præcepta, & non ſemper peccat. *Art.* 10.

*An conuenienter diſtinguantur alia moralia præcepta legis præter Decalogum*. ℟. Sic, & ſunt, vt concluſiones, non idololatra, Blaſphemus, &c. *Art.* 11.

*An præcepta moralia legis antiquæ iuſtificarent*. ℟. Non conferebant gratiam, ſicut nec ſacramenta, ſed ſignificabant, & diſponebant. *Art.* 12.

## QVÆSTIO CI.

## De Præceptis ceremonialibus ſecundum ſe.

AN *ratio horum erat pertinere ad cultum Dei*. ℟. Sic, quia homo ordinatur ad Deum per debitum cultum, & ceremonialia determinant moralia in ordine ad Deum; quorum ratio eſt occulta, non dicuntur ceremonialia præcepta ex Iob. *Art.* 1.

*An præcepta ceremonialia ſint figuralia*. *Art.* 2.
℟. Sic,

*An poſſit aſſignari certa ratio ceremonia-rum, quæ ad ſacra pertinent.* ℞. Sic, quia repræſentabant imaginem cœleſtium. *Art. 4.*

*An ſacramẽtorum veteris legis poſſit eſſe conueniens cauſa.* ℞. Sic, tum literalis, tum figuralis, quia à Deo ordinata. Item ſacramenta erant ad quandam conſecrationem vel populi, vel miniſtrorum ad Dei cultum, vt circumciſio in omnibus, & pro ſacerdotibus conſecratio. Item erat vſus eorum quæ pertinebant ad cultum Dei, & quoad omnes erat vſus agni paſchalis, quoad ſacerdotes oblatio victimarum, & eſus panis propoſitionis. Item remotio impedimentorum, pro populo erant purificationes, & expiationes à peccatis: quoad ſacerdotes erat ablutio manuum, pedum, raſio capillorum, ſed de ſingulis, vide in D. Thom. *Art. 5.*

*An poſſit dari cauſa rationabilis obſeruantiarum ceremonialium.* ℞. Sic, quia erat pro cultu, & figura Chriſtianorum. *Art. 6.*

## QVÆSTIO CIII.

### De duratione Præceptorum ceremonialium.

AN *ceremoniæ legis fuerint ante legem.* ℞. Non, quia non fuiſſent legis, vel à legislatore datæ, ſed ſi quæ erant pijs priuatis perſonis adhibitæ; vel alicui priuato, vt prophetis, forſan inſpiratæ à Deo. *Art. 1.*

✝ Cir-

✝ Circumciſio fuit inſtituta ante legem diuino præcepto, ſed in lege ſeruata. Similiter ſacerdotium erat ex humana determinatione, quod primogenitis tribueretur.

*Art.2.* *An ceremoniæ veteris legis haberent virtutem iuſtificandi tempore legis*. ℟. Non à culpa, ſed ab immunditia corporali, ſeu carnis, ſolus Chriſtus à peccato mundauit. Item in lege iuſtificabantur homines per fidem in Chriſto, in quem credebant, non quod illa ſacramenta expiarent, niſi immunditias corporales. Item ceremoniæ non mundabant lepram, ſed tollebant immunditiam irregularitatis.

*Art.3.* *An ceremoniæ veteris legis ceſſauerint in aduentu Chriſti*. ℟. Sic, quia erant figuræ, & nouæ factæ ſunt.

*Art.4.* *An poſt paſſionem Chriſti legalia poſſint ſeruari ſine peccato mortali*. ℟. Non, quia eſſet proteſtari Chriſtum non veniſſe, ſed venturum, quod eſt peccatum mortale, licet eadem ſit fides antiquorum, & noſtra, ſed illa de futuro.

✝ Ante promulgationem ſufficientem fuerunt mortua, ſed non mortifera ſecundum Auguſtinum, ſed ſecundum Hieronimum ſtatim poſt paſſionem.

## QVÆSTIO CIV.

### De Præceptis iudicialibus.

*Art.1.* IN *quo conſiſtat ratio horum præceptorum*. ℟. Vt ordinent homines inter ſe, & ha-

& habeant vim inſtitutione diuina. Nam præcepta, quæ habent vim obligandi ex vi rationis, dicuntur moralia, quæ ex inſtitutione in his, quæ ſunt ad cultum Dei, ceremonialia.

*An præcepta iudicialia aliquid figurent.* *Art.* 2. ℞. Primò, & per ſe non, ſed ad iuſtitiam, & æquitatem, ex conſequenti ſic, quatenus ſtatus illius populi, quem diſponebāt, figuralis erat.

*An præcepta iudicialia antiquæ legis habeant perpetuam obligationem.* *Art.* 3. ℞. Non, ſed fuerunt euacuata per aduentum Chriſti. Item qui ſtatueret præcepta iudicialia in noua lege ſeruanda non ex vi legis antiquæ, non peccaret, quia non ſunt contra fidem.

*An iudicialia veteris legis poſſint habere aliquam certam diuiſionem.* *Art.* 4. ℞. Sic, quia in his eſt ordo iudicandi.

## QVÆSTIO CV.

### De Ratione Iudicialium Præceptorum.

A*N conuenienter lex vetus de principibus ordinauerit.* *Art.* 1. ℞. Sic, quia omnes habebant partem in principatu.

*An conuenienter fuerint tradita præcepta iudicialia quantum ad conuictum popularium.* *Art.* 2. ℞. Sic, quia de hoc ſpeciali beneficio dicitur. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia, &c.

*An iudicialia præcepta conuenienter* *Art.* 3. *fue-*

*fuerint tradita quantum ad extraneos*. ℞. Sic, Prouer. 8. Recti ſunt omnes ſermones mei non eſt in eis prauum quid, &c.

*Art.4.* *An conuenienter lex vetus dederit præcepta circa domeſticas perſonas*. ℞. Sic, Pſal. 18. Iudicia Domini vera iuſtificata in ſemetipſa.

## QVÆSTIO CVI.

### De Lege Euangelica, quæ dicitur lex noua ſecundum ſe.

*Art.1.* AN *lex noua ſit lex ſcripta*. ℞. Principaliter eſt indita à Spiritu ſancto in cordibus noſtris; ſecundariò eſt ſcripta, quia habet quædam diſpoſitiua ad gratiam Spiritus ſancti, & ad vſum eius, de quibus fideles verbo, & ſcripto inſtrui debuerunt circa credenda, & agenda.

✠ Omnes quibus lex gratiæ fuit indita, pertinent ad nouum teſtamentum, & nullus habuit gratiam, niſi per fidem Chriſti explicitam, vel implicitam.

*Art.2.* *An lex noua iuſtificet*. ℞. Vt eſt gratia Spiritus ſancti iuſtificat, quæ eſt lex indita, ſed vt eſt ſcripta, ideſt ſecundariò, vt dat præcepta ad ordinandos actus, non iuſtificat, & ſic ex Aug. litera etiam Euangelica occideret, niſi adeſſet gratia. Item vtraque lex eſt à Deo, vetus in tabulis, hæc in corde. illa in miniſterium mortis, hæc vitæ.

*An*

*An lex noua debuerit dari à principio mundi*. ℞. Non, quia prius quod animale, & ab imperfecto ad perfectum; lex autem noua eſt maximè ſpiritualis. *Art.* 3.

✝ Per peccatum Adæ erant indigni homines gratia, & non dando erat iuſtitia, & non acceptio perſonarum.

*An lex noua ſit duratura vſque ad finem mundi*. ℞. Sic, quia introducit ad finem vltimum perfectè, non poteſt dari alius ſtatus perfectior. *Art.* 4.

✝ Lex noua non ſolum eſt Chriſti, ſed & Spiritus ſancti, & Patris; ergo non alia expectanda.

## QVÆSTIO CVII.

### De Comparatione legis nouæ ad veterem.

*An lex noua ſit alia à lege veteri*. ℞. Reſpectu finis non, niſi, quia hæc eſt diſtantior, & imperfectior. *Art.* 1.

✝ In veteri erant præcepta charitatis, ſed non dabant Spiritum ſanctum, per quem charitas diffunditur in cordibus.

*An lex noua impleat legem veterem*. ℞. Sic, tanquam perfectum imperfectum, ſcilicet ſupplendo quod deerat v.g. reſpectu finis, quia illa non iuſtificabat, ſed figurabat factis, & promittebat verbis iuſtificationem. *Art.* 2.

✝ Noua à veteri tollit ceremonialia, quia ſunt iam impleta, & præcepta nouæ non ſunt contraria veteri.

*An*

*Art.3.* *An lex noua in lege veteri contineatur.*

℞. Sic, ſicut fructus in ſpica, & in ſemine arbor, ideſt virtualiter.

✝ Præcepta nouæ dicuntur maiora quantum ad explicationem, ſed quantum ad ſubſtantiam virtute erant in veteri.

*Art.4.* *An lex noua ſit grauior, quam vetus.*

℞. Non, quia vetus eſt difficilior ob difficultatem operum exteriorum, vt in ceremonijs, ſed noua non, quia præter præcepta legis naturæ pauciſſima continet à Chriſto, vel Apoſtolis, ſed ſuperaddita ſunt alia à patribus, & Eccleſia, & eſſent moderanda, ne ſint oneroſa ex Auguſtino; quantum ad actus interiores virtutum, vt hos homo promptè, & delectabiliter exerceat, lex noua eſt difficilior. Nam in noua lege prohibentur interiores animi motus, qui in veteri non expreſsè prohibebantur, & ſi qui prohibebantur non apponebatur pœna. Item mandata Dei non ſunt grauia, ideſt amanti, quia non amanti ſunt grauia.

## QVÆSTIO CVIII.

### De his, quæ continentur in lege noua.

*Art.1.* AN *lex noua aliquos exteriores actus debeat præcipere, vel prohibere.*

℞. Sic, quia vt filij lucis debemus manifeſtare opera lucis, & gratiam Spiritus ſancti in fide per dilectionem operante,

&

& prohibendo interiores motus animi prohibet etiam actus exteriores.

✝ Lex noua dicitur lex libertatis, quia quæ non habent contrarietatem ad fidem, vel charitatem, vel connexionem neceſſariam non fuerunt à Chriſto prohibita, vel præcepta, ſed fuerunt relicta prælatis prout expedire iudicauerint, & ſic lex noua non obligat, niſi in his, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis. Item quia facit liberè implere ex interiore inſtinctu gratiæ, &c.

*An lex noua ſufficiēter ordinauerit actus exteriores*. ℞. Sic, quia non debuit præcipere, niſi ſacramēta, & moralia præcepta, quæ ex ſe pertinent ad rationem virtutis, ideſt quæ introducunt ad gratiam, & ad rectum vſum gratiæ ex neceſſitate, reliqua relinquuntur humano iudicio prælatorum. *Art. 2.*

*An lex noua ſufficienter ordinauerit hominem circa actus interiores*. ℞. Sic, & quantum ad ſe, & quantum ad proximos: quoad ſe, vt voluntas abſtineat ab actibus interioribus malis, & ab occaſionibus malorum. Item vt intentio non agat propter humanam gloriam, & mundanas diuitias. Quoad proximum, ne temerariè iudicemus, ne committamus ſacra indignis, & alia multa docet. *Art. 3.*

*An in lege noua conuenienter quædam conſilia determinata ſint propoſita*. ℞. Sic, quia eſt lex libertatis, & conſilia non obligant ſub præcepto, & dantur ab amico fideli, & ſapienti Chriſto: lex verò vetus erat ſeruitutis. Item præcepta ſunt de neceſ- *Art. 4.*

ceſſarijs ad ſalutem; conſilia ſunt per quæ melius homo conſequitur finem, vt non eſt neceſſe ad finem, vt totaliter res mundanas abijciat, poteſt enim eis vti, ſed vt expeditius eò perueniat, expedit totaliter eas abijcere. Ita bona huius mundi ſunt in diuitijs, delitijs carnis, & ſuperbia, quæ abdicantur paupertate, caſtitate, & obedientia. Conſilia ex ſe omnibus ſunt expedientia, licet alicui ob indiſpoſitionem non expediant.

## QVÆSTIO CIX.

### De Exteriori principio humanorum actuum, ideſt de Gratia Dei.

Art. I. An *homo ſine gratia poſſit cognoſcere aliquod verum*. ℞. Homo ad cognitionem cuiuſcunque veri indiget auxilio diuino Dei tanquam primi motoris, quia ad omnem motum pendentem à primo motore non ſufficit forma mouens, vt principium actionis, niſi ſit motus primi motoris, ſicut motus corporum reducuntur ad motum corporis cœleſtis, ſic nulla creatura poteſt facere actum ſine Deo. Item homo ad cognoſcendam veritatem non indiget de nouo in omnibus noua illuſtratione præter naturalem illuſtrationem. Item peccatores ſine gratia multa ſciunt vera. Item intellectus præter naturalia, quæ lumine naturali cognoſcit

ſcit non poteſt altiora cognoſcere, niſi fortiori lumine, vt fidei, vel prophetiæ, ſeu gratiæ, licet aliquando Deus inſtruat aliquos ſua gratia in his, quæ naturaliter cognoſci poſſunt.

† Omne verum eſt à Spiritu ſancto dante lumen naturale; non tanquam ab inhabitante per gratiam; ſemper indigemus auxilio Dei ad cogitandum quodcunque, prout Deus mouet ad agendum.

*An homo poſſit velle, vel facere bonum ſine gratia.* ℟. Auxilio diuino ſemper indiguit, vt dixi in primo Articulo, ſiue in ſtatu naturæ integræ, ſiue corruptæ. Item in ſtatu naturæ integræ per ſua naturalia poterat ſufficienter velle, & operari bonum proportionatum ſuæ naturæ, vt bonum virtutis acquiſitæ, ſed non infuſæ. Item in ſtatu naturæ corruptæ non poteſt per ſua naturalia totum bonum ſibi connaturale implere, ita vt in nullo deficiat, quia vt infirmus non poteſt quæ ſanus, cum indigeat medicina, ſed poteſt aliquod particulare bonum per vires naturæ, vt ædificare domum, plantare vineam, quia natura non eſt totaliter corrupta, & ſic poteſt aliquid. Item in neutro ſtatu poteſt facere bonum ſupranaturale meritorium ſine gratia, quia non eſt volentis, neque currentis, &c. pendet à Deo mouente. *Art. 2.*

† Poteſt deficere à ſuo bono eſſe, ideſt peccare, niſi iuuetur, ſicut poteſt creatura deficere ab eſſe, ni conſeruetur.

Item

Item natura magis eſt corrupta per peccatum quantum ad appetitum boni, quam quātum ad cognitionem veri, quod etiam non poteſt cognoſci ſine auxilio Dei, vt dictum eſt.

*Art.3. An homo poſſit amare Deum ſuper omnia ſolis naturalibus, ſine gratia.* ℞. In ſtatu naturæ integræ ſic; quia erat connaturale, ſecus peccaſſet. Sed in natura corrupta, indiget auxilio gratiæ ſanantis, vt naturaliter amet Deum ſuper omnia.

✝ Natura diligit Deum ſuper omnia, vt eſt principium, & finis naturalis; at charitas diligit Deum, vt eſt finis ſupranaturalis, & vt ſic in vtroque ſtatu fuit neceſſaria gratia infuſa, ideſt ad ſupranaturalem finem amandum. Item amor dicitur ſummus non ſolum quoad gradum dilectionis, ſed etiam quantum ad modum diligendi; & ſic diligere Deum, vt beatificantem eſt ſummus gradus charitatis.

*Art.4. An homo ſine gratia per ſua naturalia poſſit implere præcepta legis.* ℞. In natura integra poterat quoad ſubſtantiam operum, ſed in corrupta non poteſt omnia etiam quoad ſubſtantiam actus ſine gratia ſanante, ſed, vt fiant ex charitate, neutra natura poterat ſine gratia; & dicere hominem ſine gratia poſſe facere omnia mandata, eſt hæreſis.

*Art.5. An homo poſſit mereri vitam æternam ſine gratia.* ℞. Non, quia vita æterna eſt finis excedens vires naturæ: connaturalia poteſt ſine gratia, vt laborare in agro, bibere, amicum habere, &c.

*An*

*An homo poſſit ſeipſum ad gratiam præparare per ſeipſum ſine exteriori auxilio gratiæ.* ℞. Non, ſed requiritur auxilium gratuitum Dei mouentis animum interius, ſiue inſpirantis bonum. Art. 6.

✝ Nota ad recipiendum hoc donum gratiæ habitualis, quæ ſit principium operis meritorij, non ſupponitur præcedere alius habitus, quia eſſet procedere in infinitum. Item præparare ſe ad gratiam, eſt ſe ad Deum conuertere, ſed homo non poteſt ad Deum vt vltimum finem ſe conuertere, niſi Deo mouente. Et quod homo moueatur à Deo, non eſt opus alia præcedente motione, ſicut eſt opus diſpoſitione ad gratiam. Item conuerſio fit per liberum arbitrium, ſed Deo conuertente; facere quod in ſe eſt, dicitur eſſe in poteſtate hominis, ſed vt moti à Deo.

*An homo poſſit reſurgere à peccato ſine auxilio gratiæ.* ℞. Non, ſecus Chriſtus gratis mortuus eſſet, ideſt ſine cauſa. Art. 7.

*An homo ſine gratia poſſit non peccare.* ℞. In ſtatu naturæ integræ ſine habituali gratia, poterat, ſed non ſine auxilio Dei conſeruantis; ſed in ſtatu naturæ corruptæ indiget gratia habituali ſanante naturam. Item in ſtatu gratiæ poteſt abſtinere ab omni peccato mortali, quod in ratione conſiſtit; ſed non ab omni veniali propter corruptionem motus ſenſualitatis. Item ratio in qua eſt peccatum mortale, poteſt ſine gratia per aliquod tempus vitare ſingula mortalia, ſed diu ſine mortali eſſe non poteſt. Art. 8.

✝ Peccatum imputatur homini, licet ex ſe non poſſit homo abſtinere à peccato, quia ex ſuo defectu non ſe præparat ad gratiam. Illud, Ante hominẽ vita, & mors, intelligitur de homine in ſtatu naturæ integræ.

*Art.* 9. *An qui eſt in gratia poſſit per ſeipſum operari bonum, & vitare malum, id eſt peccatum abſque auxilio gratiæ.* ℞. Non indiget alio habitu gratiæ, ne detur proceſſus, ſed indiget vt à Deo moueatur ad rectè agendum, quia licet per gratiam mens ſanetur, tamen remanet corruptio in carne, per quam ſeruit legi peccati, & obſcuritas ignorantiæ in intellectu, & propter varios euentus non cognoſcimus nos ipſos, & cogitationes noſtræ ſunt timidæ. Vndè qui eſt in gratia debet dicere, Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo, & fiat voluntas tua. Item in patria, vbi erit gratia conſũmata, homo indigebit diuino auxilio. Item Spiritus ſanctus cum Patre, & Filio mouet.

*Art.* 10. *An homo in gratia poſitus indigeat auxilio gratiæ ad perſeuerandum.* ℞. Si perſeuerantia ſumatur pro habitu mentis ſtandi firmiter, ne à triſtitia irruente remoueatur, vel pro habitu, quo proponat perſeuerare vſque in finem, eſt virtus infuſa cum gratia, ſicut continentia, & aliæ virtutes: ſi verò ſumatur pro continuatione in bono vſque in finem vitæ; tunc homo in gratia non poteſt perſeuerare ſine auxilio Dei dirigente illum, & protegente contra impulſus tentationum; vndè iuſtus

ſtus debet petere perſeuerantiæ donum; nam multis datur gratia, ſed non perſeuerare in illa.

## QVÆSTIO CX.

## De Gratia Dei quantum ad eius Effectum.

AN *gratia ponat aliquid in anima.* *Art.* 1. ℞. Si gratia ſumatur pro Dono gratis dato, vel pro recompenſatione beneficij gratis dati ponit aliquid in homine, ideſt donum, & doni recognitionem: ſi verò gratia ſumatur pro dilectione, qua quis dicitur habere gratiam alicuius, quia eum habet gratum; tunc Deus amando ponit aliquid in creatura, quia omne bonum profluit à voluntate diuina, non ſic amor hominis. Item dilectio Dei, vel eſt communis qua omnia amat dans eſſe naturale, vel ſpecialis, qua trahit rationale ad bonum æternum. Item Deus eſt vita animæ per modum cauſæ efficientis, non formæ.

*An gratia ſit qualitas animæ.* ℞. Gratia *Art.* 2. pro auxilio Dei ſumpta non eſt qualitas, ſed motus Dei, quo anima mouetur ad aliquid cognoſcendum, vel volendum, ſed ſi pro dono habituali, quo anima iuuatur à Deo, eſt qualitas in anima, & gratia vt qualitas dicitur agere in animam per modum cauſæ formalis, vt albedo, quæ facit album, & non per modum cauſæ efficientis.

✝ Gratia dicitur creari, quia homines per ipſam creantur, ideſt in nouo eſſe conſtituuntur ex nihilo, ideſt, non ex meritis.

*Art.* 3. *An gratia ſit idem quod virtus.* ℞. Non, quia fides, & ſpes poſſunt eſſe ſine gratia, & gratia prçuenit charitatem. Item lumen gratiæ eſt aliquid præter infuſas virtutes, quæ ab illo lumine deriuantur, & diſponunt hominem ad ambulandum ſecundum lumen gratiæ.

*Art.* 4. *An gratia ſit in eſſentia animæ, vt in ſubiecto, vel in aliqua potentia.* ℞. In eſſentia animæ, ſicut fides in intellectu, amor in voluntate, quia per gratiam regeneramur, ſed generatio terminatur per prius in eſſentia. Item virtus eſt in potentijs, ſed gratia non eſt virtus.

✝ Vt ab eſſentia animæ fluunt potentiæ, quæ ſunt operationum principia, ſic à gratia fluunt virtutes in potentias, & ſic gratia comparatur ad voluntatem, vt mouens ad motum, & non vt accidens ad ſubiectum. Item gratia eſt principium merendi mediantibus virtutibus, vt eſſentia animæ eſt principium agendi per potentias.

## QVÆSTIO CXI.

### De Diuiſione Gratiæ.

*Art.* 1. AN *conuenienter diuidatur gratia in gratiam gratum facientem, & gratis datam.* ℞. Sic, nam prima datur vt ipſe

ſe homo Deo coniungatur, ſecunda vt vnus cooperetur alteri, vt ad Deum reuocetur,& hoc donum dicitur gratia gratis data,quia datur ſupra facultatem naturæ, & ſupra meritum perſonæ.

*An gratia conuenienter diuidatur in operantem, & cooperantem.* ℞. Si ſumatur pro diuino auxilio ſic,quia motio Dei reſpectu huius effectus, quo mens à ſolo Deo mouetur, dicitur operans, ſed in eo quod mens ſe mouet, & mouetur, dicitur cooperans. Item cum voluntas actu interiori incipit velle bonum, ad quod mouetur à Deo, dicitur operans, ſed reſpectu actus exterioris, & imperati, vt à Deo iuuatur, & confirmatur, dicitur cooperans. Item ſi ſumatur pro habitu,tunc vt ſanat, vel iuſtificat, dicitur operans, vt eſt principium operis meritorij, eſt cooperans. *Art.2.*

✝ Gratia vt eſt forma accidentalis non eſt operans, quia non agit effectiuè, ſed formaliter. Item motus, quo conſentimus iuſtificationi, non eſt cauſa gratiæ, ſed eius effectus, & ideò gratia dicitur ſimpliciter operans. Item gratia operans & cooperans eſt eadem, ſed diſtinguitur ſecundum diuerſos effectus.

*An gratia conuenienter diuidatur in præuenientem, & ſubſequentem.* ℞. Sic, quia effectus gratiæ ſunt quinque in nobis. Primus, vt anima ſanetur. Secundus, vt homo bonum velit. Tertius,vt bonum efficaciter operetur. Quartus, vt in bono perſeueret, Quintus,vt ad gloriã perueniat. *Art.3.*

*Art.* 4. *An gratia gratis data conuenienter diuidatur ab Apoſtolo.* ℞. Sic (vide ibi.)

*Art.* 5. *An gratia gratis data ſit dignior, quam gratia gratum faciens.* ℞. Non, quia hæc immediatè dirigit ad vltimum finem; illa ad quædam præparatoria vltimi finis.

## QVÆSTIO CXII.

## De Cauſa Gratiæ.

*Art.* 1. AN *ſolus Deus ſit cauſa gratiæ.* ℞. Sic, quia excedit omnem facultatem naturæ, & ſolus Deus deificat dans conſortium ſuæ naturæ.

✠ Chriſti humanitas eſt inſtrumentum diuinitatis. Item ſacramenta vt inſtrumenta cauſant virtute Spiritus ſancti. Item Angelus purgat inſtruendo, non iuſtificando per gratiam.

*Art.* 2. *An requiratur aliqua præparatio, & diſpoſitio ad gratiam ex parte hominis.* ℞. Pro gratia habituali ſic, pro auxilio non. Item bonus motus ad gratiam eſt actus liberi arbitrij moti à Deo, & ſic dicitur homo ſe præparare, ſed quia principaliter eſt à Deo, dicitur à Deo præparari.

✠ Aliqua præparatio gratiæ eſt ſimul cum infuſione gratiæ, & hæc operatio eſt meritoria, non tamen gratiæ, quæ iam habetur, ſed gloriæ: Alia eſt imperfecta, quæ aliquando præcedit donum gratiæ, & non ſufficit ad meritum, quia homo nondum eſt iuſtificatus. Item Deus ſimul poteſt præparare, & dare gratiam.

*An*

*An neceſſariò detur gratia homini ſe præparanti, vel facienti quod in ſe eſt.* ℞. Vt præparatio eſt à libero arbitrio non, ſed vt à Deo mouente ſic, ideſt infallibiliter, & non per coactionem. *Art. 3.*

*An gratia ſit maior in vno, quem in alio.* *Art. 4.* ℞. Ex parte ſubiecti ſic, quia ſuſcipit magis, & minus prout maior eſt præparatio à Deo facta, & hæc diuerſitas eſt pro pulchritudine Eccleſiæ in varietate, ſed ex parte finis, ſeu obiecti, non, quia omnes ordinantur ad idem, ideſt Deum infinitum.

✝ Cura diuina quantum ad actum Dei, qui eſt triplex, eſt æqualis erga omnes; quia eſt vna, ſed ex parte eorum ad quos cura peruenit, eſt inæqualis, prout maiora, vel minora dona prouidet. Item vita naturalis eſt de ſubſtantia hominis: non recipit magis, & minus, vt vita gratiæ, quæ eſt accidentalis.

*An homo poſſit ſcire ſe eſſe in gratia.* *Art. 5.* ℞. Per diuinam reuelationem ex priuilegio poteſt, ſecus non, quia principium gratiæ, & eius obiectum eſt Deus, qui eſt nobis ignotus, ſed non certificamur, niſi per principia. Item coniecturaliter poteſt cognoſcere ſe habere gratiam per aliqua ſigna, vt delectari in Deo, contemnere res mundi, & non eſſe ſibi conſcium peccati.

# QVÆSTIO CXIII.

## De Effectibus Gratiæ.

Art. 1. AN *iuſtificatio impij ſit remiſſio peccatorum.* ℞. Sic, quia peccatum deordinans non ſubditur Deo, dicitur iniuſtitia, & ſic iuſtificatio importat tranſmutationem à ſtatu iniuſtitiæ ad iuſtitiam.

Art. 2. *An ad remiſſionem culpæ, quæ eſt iuſtificatio impij requiratur gratiæ infuſio.* ℞. Sic, quia gratia facit gratum Deo.

Art. 3. *An ad iuſtificationem impij requiratur motus liberi arbitrij.* ℞. In habente vſum liberi arbitrij ſic, quia Deus eum mouet ſecundum naturam ſuam, ideſt, liberè.

✠ Infans per ſolam informationem animæ ipſius iuſtificatur in ſacramento, ſicut peccatum deriuat ad eos per generationem. Item in infuſione gratiæ iuſtificantis eſt quædam tranſmutatio animæ, ideò motus eius proprius requiritur: vt conſeruatio gratiæ eſt ſine tranſmutatione, & ita ſola continuatio ſatis eſt.

Art. 4. *An ad iuſtificationem impij requiratur motus fidei.* ℞. Sic, quia prima conuerſio ad Deum fit per fidem, quæ non ſufficit ſine charitate, & quia per hunc motum homo Deo ſubditur, ideò ibi eſt etiam actus amoris filialis, & humilitatis, & ſimilium, vndè iuſtificatio tribuitur pluribus virtutibus, vt miſericordiæ, &c.

Art. 5. *An ad iuſtificationem impij requiratur mo-*

*motus liberi arbitij in peccatum.* ℟. Sic per deteſtationem, ſicut ad Deum per deſiderium, & ſic in iuſtificatione, ſicut in motu eſt receſſus, & acceſſus.

*An remiſſio peccatorum debeat numerari inter ea, quæ requiruntur ad iuſtificationem impij.* ℟. Sic, quia eſt finis, nam in iuſtificatione numerantur quatuor infuſio gratiæ; motus liberi arbitrij in Deum per fidem; motus in peccatum; remiſſio culpæ. *Art. 6.*

*An iuſtificatio impij fiat in inſtanti, vel ſucceſſiuè.* ℟. Quantum ad infuſionem gratiæ à Deo fit in inſtanti per Spiritum ſanctum, quia Deus infinitus diſponit ſubiectum, vt vult, in inſtanti, vel ſucceſſiuè, non poteſt impediri à materia indiſpoſita. *Art. 7.*

✝ Item ſi aliquando præcedit deliberatio non eſt de ſubſtantia iuſtificationis, ſed via. Item liberum arbitrium poteſt ſimul moueri in duo, quando vnum ordinatur ad alterum, & ſic ſimul deteſtatur peccatum, & ſe conuertit ad Deum. Item in iuſtificatione non dantur duo inſtantia, quia ibi non eſt tempus, & motus, ſed datur vltimum tempus, quo fuit culpa, & primum inſtans, in quo eſt gratia.

*An gratia infuſio ſit prima ordine naturæ inter ea, quæ requiruntur ad iuſtificationem impij.* ℟. Illa quatuor in libero arbitrio ſunt ſimul tempore, quia iuſtificatio non eſt ſucceſſiua, ſed naturæ ordine eſt prius infuſio gratiæ, deinde mo- *Art. 8.*

tus liberi arbitrij in Deum, tertiò motus in peccatum, quartò remiſſio culpæ.

✝ Receſſus à termino ex parte mobilis naturaliter eſt prior acceſſu, & ſic ex parte hominis prior eſt remiſſio culpæ, ſed ex parte agentis, contrà, quia agit ad remouendum contrarium, vt illuminat ad tollendas tenebras, ſic ex parte agentis, ideſt Dei prius eſt infuſio gratiæ, quam remiſſio culpæ.

*Art.9.* *An iuſtificatio impij ſit maximum opus Dei*. ℞. Ex parte modi agendi maximum eſt opus creationis, quia ex nihilo, ſed ex parte eius quod fit maius opus eſt iuſtificatio impij, quam creatio cœli, quia iuſtificatio terminatur ad bonum æternum diuinæ participationis, &c. Item abſolutè loquendo donum gloriæ eſt maius, quam iuſtificatio impij, ſed ſi attendatur quantitas præparationis, maius eſt donum gratiæ iuſtificantis, quam glorificantis.

*Art.10.* *An iuſtificatio impij ſit opus miraculoſum*. ℞. Si miraculum conſideretur ex parte potentiæ Dei, tunc omne opus, quod à ſolo Deo fieri poteſt, vt iuſtificatio miraculum vocatur, ideſt habens cauſam miram, & occultam; ſi ſumatur id quod eſt ſupra naturalem potentiam talis materiæ, vt mortui ſuſcitatio, tunc iuſtificatio non eſt miraculum, quia anima naturaliter eſt capax gratiæ, ſi verò ſumatur, vt includit aliquid preter conſuetudinem, tunc aliqua iuſtificatio eſt miraculoſa, vt illa Diui Pauli.

QVÆ-

# QVÆSTIO CXIV.

## De merito quod eſt effectus gratiæ cooperantis.

*AN homo poſſit aliquid mereri à Deo.* Art. 1. ℞. Simpliciter non, quia dare mercedem pro opere eſt actus iuſtitiæ, ſed inter Deum, & hominem non poteſt eſſe iuſtitia ſimpliciter, quia maxima eſt inæqualitas, cum diſtet in infinitum, & totum bonum hominis eſt à Deo, ſed ſecundum aliquem modum, quo Filius dicitur aliquid mereri à Patre, & ſeruus à Domino, & modus humanæ virtutis eſt à Deo, hinc eius meritum non eſt apud Deum, niſi prout diſpoſuit, vt id conſequatur à Deo ſua operatione, quaſi mercedem. Item ſolus homo, quia liber meretur etiam in his, quæ tenetur facere, liberè facit. Item meremur non quod ex noſtro opere aliquid Deo accreſcat, ſed quia propter eius gloriam operamur, quam vult manifeſtare noſtro opere. Item Deus non eſt nobis ſimpliciter debitor, ſed ſibi ipſi, quia ſic ordinauit.

*An aliquis ſine gratia poſſit mereri vitam æternam.* Art. 2. ℞. Non, quia excedit vires naturæ.

*An homo in gratia poſſit mereri vitam æternam ex condigno.* Art. 3. ℞. Vt in gratia operatur ſic, quia valor meriti attenditur ſecundum virtutem Spiritus ſancti mouen-

tis in vitam æternã, & qua homo adoptatur in Filium Dei, cui debetur corona iuſtitiæ,ex S.Paulo,ergo ex condigno.

*Art.4.* *An gratia ſit principium meriti principalius per charitatem, quam per alias virtutes.* ℞. Primò per charitatem, ſecundò per alias virtutes formatas.

*Art.5.* *An homo poſſit ſibi mereri primam gratiam.* ℞. Non, quia excedit naturam, & homo in peccato habet impedimentum merendi.

✝ Deus non dat gratiam, niſi dignis, ſed ipſe facit nos dignos.

*Art.6.* *An homo poſſit alteri mereri primam gratiam.* ℞. De condigno non, ſed de congruo ſic, quia congruum eſt ſecundum proportionem amicitiæ,vt Deus impleat amici voluntatem in ſalutem alterius, ſed poteſt eſſe impedimentum ex parte iuſtificandi,&c. Item ſolus Chriſtus meruit gratiam primam alijs de condigno, quia anima Chriſti non eſt mota à Deo ſolum, vt ipſa veniat ad gloriam, ſed vt alij per eam,quia eſt caput Eccleſiæ, & autor ſalutis humanæ.

*Art.7.* *An homo poſſit ſibi mereri reparationem poſt lapſum.* ℞.Non merito condigni,quia hoc pendet à motione gratiæ, quæ interrumpitur per peccatum, nec merito congrui,quia eſt peccati impedimentum.

*Art.8.* *An homo poſſit mereri augmentum gratiæ, & charitatis.* ℞. Sic de condigno, quia motio diuina ſe extendit ad argumẽtum charitatis, vel gratiæ, quod eſt tanquam progreſſus ad vitam æternam.

✝ Qui-

✝ Quilibet actus meritorius meretur augmentum, ſicut conſummationẽ gratiæ, ſed non ſtatim redditur, ſed ſuo tempore cum quis ſufficienter erit diſpoſitus ad gratiæ augmentum.

*An homo poſſit perſeuerantiam mereri. Art. 9.*

℟. Illam in gloria ſic de condigno, ſed non perſeuerantiam in via, quia non cadit ſub merito, ſed Deus gratis eam dat cuicunque vult.

✝ Non cadit ſub merito quicquid obtinemus à Deo orando, nam peccatores obtinent veniam, quam non merentur, ſic poteſt quis ſibi perſeuerantiam impetrare, vel alijs, ſed non mereri.

*An temporalia bona cadant ſub merito. Art. 10.*

℟. Conſiderata vt vtilia ad opem virtutum, quibus ducimur ad vitam æternam, directè, & ſimpliciter, cadunt ſub merito, vt augmentum gratiæ, & omnia quibus iuuamur ad gloriam poſt primã gratiam: ſi conſiderentur ſecundum ſe, non ſunt ſimpliciter bona hominis, & ſic cadunt ſub merito ſecundum quid.

✝ In temporalibus promiſſis veteris legis continebantur bona futura ſpiritualia.

FINIS.

# EX SECVNDA SECVNDAE DIVI THOMÆ.

## QVAESTIO I.
## De Fide.

*Art.* 1. AN *obiectum fidei ſit prima veritas*. Rꝫ. Obiectum formale ſic, quia nihil credimus, niſi quia Deus reuelauit, ſed ratio formalis habitus cognoſcitiui eſt medium, quo ſciuntur concluſiones, & ſic obiectum formale. Item obiectum materiale fidei, ideſt quod credimus non ſolum eſt Deus, ſed multa alia, quæ ſunt ſub fide prout ad Deum referuntur, & ſic adhuc eſt prima veritas obiectum.

✝. Sic humanitas Chriſti, ſacramenta, quæ ſunt in ſcriptura, ſunt de fide, quia veritas prima dicit. Item, vt charitas diligit proximum propter Deum, quia eſt eius obiectum, Sic fides credit omnia propter Deum.

*Art.* 2. *An obiectum fidei ſit aliquid complexum per modum enuntiabilis*. Rꝫ. Ex parte credentis ſic, quia proprium eſt intellectus humani cognoſcere diuidendo, &

com-

componendo, ſed ex parte rei creditæ non, quia ſimplex Deus.

✠ Viſio patriæ eſt per modum ſimplicis intelligentiæ, & ſic de incomplexo. Item in Symbolo non dicitur Deus eſt omnipotens; ſed credo Deum omnipotentem.

*An fidei poſſit ſubeſſe falſum*. ℞. Non, quia eſſet ſub prima veritate, cui non poteſt ſubeſſe falſum. *Art. 3.*

✠ In ſpe, quia nititur auxilio gratiæ non poteſt eſſe falſum, ſecus eſſet, quia perficit voluntatem. Item Deum non incarnari ex ſe, eſt poſſibile etiam nunc poſt fidem, ſed vt eſt ſub præſcientia Dei eſt neceſſarium infallibile, & ſic eſt ſub fide. Item Iudæi credentes poſt natiuitatem Chriſtum naſciturum errabant ex coniectura humana circa determinationem temporis, & non ex fide, quia ex fide ſufficiebat eis credere aliquando naſciturum. Quare credens obiectum fidei poteſt falli circa aliquam circumſtantiam. ſic qui adorat hoſtiam, non conſecratam, quam putat conſecratam non errat in fide, quæ docet eſſe Chriſtum ſub ſpeciebus panis, poſt rectè factam conſecrationem.

*An obiectũ fidei poſſit eſſe aliquid viſum*. *Art. 4.* ℞. Non, neque ſecundum ſenſum, neque ſecundum intellectum; ſed intellectus firmiter credit per electionem voluntariam inclinando firmiter ſine formidine magis in vnam partem; & non quia prima principia euidenter concludunt.

✠ Diuus

✝ Diuus Thomas vidit hominem, credidit eſſe Deum. Item credibilia videntur in generali & per ſigna, non in ſpecie. Item lumen fidei facit videre, id eſt, inclinare mentem.

*Art. 5.* *An ea, quæ ſunt fidei poſſint eſſe ſcita.* ℞. Non ab eodem, quod idem ſit ſcitũ per principia per ſe nota, & viſa, & credita; ſed ab alio poteſt eſſe ſcitum: tamen quæ communiter proponuntur credenda, ſunt communiter non ſcita.

✝ Res fidei non demonſtrantur, ſed probantur non eſſe impoſſibiles, & quæ procedunt ex principijs fidei valent apud fideles. Item aliqua demonſtrabilia ponuntur. Item credenda, quia præexiguntur ad ea quæ ſunt fidei, & propter eos, qui demonſtrationes non habent; non quòd de illis ſit ſimpliciter fides apud omnes.

*Art. 6.* *An credibilia ſint per certos articulos diſtinguenda.* ℞. Sic, propter diſtinctionem, & coaptationem partium.

✝ Nõ autẽ omnia, ſed quæ per ſe pertinẽt ad fidẽ, & nos ordinant directè ad vitam æternam, alia ſunt pro his. Item ratio formalis credibiliũ ex parte rei creditæ, eſt vna omnium, id eſt, prima veritas, ſed ex parte noſtri eſt, vt ſit non viſum; & ſic articuli diſtinguũtur, ſed fides cogit credere neceſſitate finis, non coactionis.

*Art. 7.* *An articuli fidei ſecundũ ſucceſsionẽ temporũ creuerint.* ℞. Quantum ad ſubſtãtiam articulorum non, ſed quantum ad explicationes ſic: & ſic multa explicitè credũtur, quæ prius implicitè credebantur.

✝ Pro-

✝ Profectus fidei fuit ex parte addiſcentis, cuius capacitati Deus ſe accommodauit; & ſic viciniores Chriſto magis explicitè, quã antiqui. Item operatio gratiæ incipit à perfectis, id eſt, à Deo eam agente: ſed in cauſa materiali, quæ eſt homo, ab imperfectis ad perfecta proceditur.

*An articuli fidei conuenienter numerentur.* ℞. Sic, diuinitatis, humanitatis, gratiæ, gloriæ. Vide, &c. *Art. 8.*

*An cõuenienter articuli fidei in ſymbolo ponantur.* ℞. Sic, quia Eccleſia vniuerſalis non poteſt errare. Vide &c. *Art. 9.*

*An ad ſummum Pontificem pertineat ordinare ſymbolum fidei.* ℞. Sic, quia caput, pro quo Chriſtus rogauit, ne eius fides deficeret; & quia debet eſſe vna fides totius Eccleſiæ. *Art. 10.*

## QVÆSTIO II.

### De actu fidei.

*AN credere ſit cum aſſenſione cogitare.* ℞. Sic, per intellectum, ideſt, cum firma adhæſione, id eſt, intellectus: nam dubitatio nulli parti aſſentitur; nec eſt ſuſpicio, quæ eſt ex leui ſigno; nec adhæret vni cum formidine, quæ eſt opinio: ſed firmiter, non videns; ſed quia Deus dixit, & miraculis confirmauit. *Art. 1.*

✝ Credere eſt actus intellectus, ſed vt determinatur à voluntate ideò dicitur cum aſſenſu.

*An credere Deo, in Deum, Deum, ſint actus fidei* *Art. 2.*

*fidei diſtincti*. ℞. Sic, ob diuerſum ordinem ad obiectum; quia intellectus fide formatus tripliciter poteſt ferri in obiectum, ſi ſine voluntate fertur in Deum, vt in obiectum materiale ; credimus Deo, ſi in obiectum formale, credimus Deum; ſi vt actus eſt motus à volũtate, credimus in Deum, in quem per voluntatem vt in finem tendimus.

✠ Hæc tria nõ ſunt diuerſi actus, ſed vnus habens tres relationes ad obiectum. Credere Deum non competit infideli ſub ea ratione, qua ponitur actus fidei.

*Art. 3.* *An credere aliquid ſupra rationem naturalem ſit neceſſarium ad ſalutem.* ℞. Sic, ſecus non ſaluatur homo, quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo, ad Hæbr. 11.

*Art. 4.* *An credere quæ naturaliter probari poſſunt, ſit neceſſarium ad ſalutem.* ℞. Sic, vt Deum eſſe.

✠ De eodem non poteſt eſſe ſcientia, & fides apud eundem, ſed apud diuerſos ſic.

*Art. 5.* *An homo teneatur credere aliquid explicitè.* ℞. Sic, vt prima credibilia, quæ ſunt articuli fidei, vt quia eſt, & remunerator, & alia non niſi implicitè, & in præparatione animi, id eſt, cum ei conſtiterit eſſe de fide.

✠ Requiritur gratia præparans, quæ alijs datur miſericorditer, alijs non, ex iuſtitia pro peccato ſaltem originali. Item ad charitatem non ſufficit præparatio animi; ſed quiſq; debet aliqua diligere vt Deum, & proximum.

*Art. 6.* *An omnes æqualiter teneantur habere fidem*

*dem explicitam*. ℞. Non, quia ſuperiores plura debent ſcire explicitè.

✝ Simplices non ſunt examinandi de ſubtilitatibus, niſi eſſet ſuſpicio, & ſi in his non eſt pertinacia,non ſunt puniēdi. Item minores non credūt implicitè in fide maiorum, niſi quatenus iſti credunt Deo; & ſic non humana fide.

*An explicitè credere incarnationē Chriſti ſit de neceſſitate ſalutis apud omnes*. ℞. Poſt Chriſtum ſic, ſed ſubtilitates huius, non omnes, niſi pro ratione ſtatus. Item Gentiles ante Chriſtum aliqui ſaluati ſunt, quia habuerunt hanc fidem, ſaltem implicitam credendi Deum liberatorem ſecundum modos ſibi placitos. *Art. 7.*

*An explicitè credere Trinitatem ſit de neceſſitate ſalutis*. ℞. Poſt Chriſtum ſic omnes, quia manifeſtata omnibus,ſed ante Chriſtum maiores tenebantur,minores non,niſi implicitè. *Art. 8.*

*An credere ſit meritorium*. ℞. Sic, quia eſt actus liberi arbitrij moti à Deo cum imperio voluntatis. *Art. 9.*

*An ratio inductiua ad ea, quæ ſunt fidei minuat meritum fidei*. ℞. Si ſit cauſa antecedens, ideſt ideò credit, quia ratio dicta minuit, quia ob diuinam, & non humanam rationem credendum; ſi eſt ſubſequens, ideſt credit veritati, & mox cogitat rationes, ſi quas inuenit,non, imò auget meritum. *Art. 10.*

✝ Licet demonſtrationes tollant rationem fidei, quia faciunt rem apparentem, tamen non minuunt charitatem, qua volun-

luntas eſt prompta ad credendum, & ſic nec meritum fidei.

## QVÆSTIO III.
### De exteriore actu fidei.

*Art.* 1. AN *confeſſio exterior oris ſit actus fidei.* ℞. Sic, quia ordinatur ad finem fidei, vt ieiunium ad abſtinentiam.

✝ Sicut confeſſio laudis ad latriam, peccatorum ad pœnitentiam.

*Art.* 2. *An confeſſio fidei ſit neceſſaria ad ſalutem.* ℞. Cum ſit præceptum affirmatiuum, non ſemper, ſed pro tempore, & loco, ideſt, quando ſecus, ſubtrahitur honor Deo, & vtilitas proximò, quia charitas id poſtulat.

## QVÆSTIO IV.
### De ipſa fidei virtute.

*Art.* 1. AN *ſit competens definitio; fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum, argumentum non apparentium.* ℞. Sic, quia diſtinguit definitum ab alijs.

✝ Subſtantia, ideſt prima inchoatio rerum ſperandarum, & non primum genus.

*Art.* 2. *An fides ſit in intellectu ſicut in ſubiecto.* ℞. Sic, quia obiectum credendi eſt verum, & eſt in intellectu ſpeculatiuo, quæ per extenſionem fit practica (dum per

per dilectionem operatur) cum imperio voluntatis, cui ſuccedit viſio in cœlo.

*An charitas ſit forma fidei*. ℞. Sic, quia ea perficitur vt fine, & forma extrinſeca fidei. *Art. 3.*

*An fides informis fieri poſſit formata, & è contra*. ℞. Sic, quia forma eſt voluntatis, quatenus per ſe non pertinet ad fidem. *Art. 4.*

*An ſit virtus*. ℞. Formata ſic, informis non, quia non eſt debitè perfecta ex parte voluntatis. *Art. 5.*

*An fides ſit vna virtus*. ℞. Sic, quia vnus habitus ratione obiecti, ideſt primæ veritatis, licet in multis hominibus. *Art. 6.*

*An fides ſit prima virtus inter omnes virtutes*. ℞. Sic, quia eſt ſubſtantia, & principium, & finis, licet per accidens non, vt humilitas quæ remouet ſuperbiam, per quam intellectus recuſat ſe ſubmittere fidei. *Art. 7.*

*An fides ſit certior ſcientijs, & alijs virtutibus intellectualibus*. ℞. Sic, quia cauſa, ideſt Verbum Dei certius, ſed ex parte ſubiecti, ideſt intellectus, non, quia plenius percipit obiecta ſcientiarum, hinc dubitat in fide. *Art. 8.*

## QVÆSTIO V.

### De habentibus fidem.

AN *Angelus, vel homo in prima ſui conditione habuerit fidem*. ℞. Sic, quia erant creati in gratia, & ſic fides ex auditu Dei. Item, qui tenent fuiſſe creatos *Art. 1.*

tos

tos in puris naturalibus poſſunt defendere non habuiſſe fidem.

*Art.2.* *An in Dæmonibus ſit fides.* ℟. Nō, niſi acquiſita, & coacta, licet eis diſpliceat, quod compellantur ſignis.

*Art.3.* *An qui diſcredit in vno articulo fidei, poſſit habere fidem informem de alijs.* ℟. Non, ſicut per vnum peccatum charitas tollitur, ſed de alijs articulis remanet opinio ſecundum propriam voluntatem, vt in hæretico. Item fides habet vnum medium credendi.

*Art.4.* *An fides poſſit eſſe maior in vno, quam in alio.* ℟. Sic, quia poteſt vnus plura explicitè credere, vel maiori certitudine, & firmitate, vel promptitudine volũtatis. Item non ex parte obiecti formalis, quia ſemper eſt vnum, & idem.

## QVÆSTIO VI.

### De cauſis fidei.

*Art.1.* A*N fides ſit homini infuſa à Deo.* ℟. Sic, neceſſariò quoad propoſitiones credibilium, quia ſunt ſupra naturam, quæ Deus reuelat, vel immediatè, vel mediatè per prædicatores. Item aſſenſus, qui eſt actus principalis fidei eſt à Deo mouente interius. Item ſigna, & perſuaſiones non ſufficiunt vndè multi audientes non credunt. Item initium fidei in aſſentiendo eſt à Deo mouente principio ſupernaturali, & non à nobis, ideſt à libero arbitrio, eſt enim hæreſis Pelagiana.

na. Item credere eſt in voluntate hominis quæ præparatur per gratiam; ſed extrinſeca, vt miracula perſuaſiones diſponunt non tamen ſufficiunt ad fidem.

*An fides informis ſit donum Dei*. ℞.Sic, quia informitas non pertinet ad rationem ſpecificam fidei, ſed ad extrinſecam priuationem, ideſt charitatis, ſed Deus cauſat eandem ſpeciem fidei, ergo donum Dei. *Art. 2.*

✝ Fides informis non eſt perfecta virtus, ſed perfecta ea perfectione quæ ſufficit ad fidei rationem.

## QVÆSTIO VII.

## De effectibus fidei.

AN *timor ſit effectus fidei*. ℞.Sic, tum ſeruilis, timens ne puniatur à Deo, & eſt fides informis; tum filialis, cum timeat ſeparari à Deo, & eſt fides formata. Item malum eſt obiectum materiale fidei. *Art. 1.*

*An purificatio cordis ſit effectus fidei*. ℞. Sic, vt à primo principio auferente impuritatem cordis, quia accedentem ad Deum oportet credere, ſed perficitur charitate. *Art. 2.*

QVÆ-

# QVÆSTIO VIII.
## De dono intellectus ſcientiæ.

*Art.* 1. AN *intellectus ſit donum Spiritus ſancti*. ℟. Sic, tanquam ſupernaturale lumen additum naturali, quo homo penetrat ad cogitanda ea, quæ naturaliter non valet cogitare, & ſic eſt donum Spiritus ſancti.

✠ Dicitur donum intellectus, & non rationis, quia ſe habet ad ſupranaturalia, ſicut lumen naturale ad ea, quæ primò innoteſcunt.

*Art.* 2. *An donum intellectus poſſit eſſe ſimul cum fide*. ℟. Sic, ſed de his, quæ excedunt naturalem rationem, vt Trinitas, de qua non habetur perfectus intellectus in hac vita, vt in cœlo. Item ea, quæ per ſe non cadunt ſub fide, ſed ad illa ordinantur, vt quæ in ſcriptura continentur poſſunt penetrari perfectè per donum intellectus.

*Art.* 3. *An donum intellectus ſit ſpeculatiuum tantum, vel etiam practicum*. ℟. Vtrunque, quia operabilia, vt ordinantur ad beatitudinem habent excellentiam, & circa ea poteſt eſſe donum intellectus.

*Art.* 4. *An donum intellectus inſit omnibus habentibus gratiam*. ℟. Sic, quia voluntas non poteſt rectè ordinari ad bonum ſupranaturale ſine cogitatione illius boni, & hæc eſt donum intellectus.

*Art.* 5. *An donum intellectus inueniatur in non haben-*

*habentibus gratiam gratum facientem.* ℞. Non niſi impropriè. Donum intellectus dicit perceptionem veritatis, quæ non poteſt eſſe ſine gratia, vt fides ſolum dicit aſſenſum ad ea, quæ proponuntur.

*An donũ intellectus diſtinguatur ab alijs donis.* ℞.Sic (vide.) *Art.6.*

*An dono intellectus reſpondeat ſexta beatitudo: beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* ℞. Sic, quia tam munditia cordis, quam viſio Dei pertinent ad donum intellectus. *Art.7.*

*An in fructibus fides reſpondeat dono intellectus.* ℞.Sic, fidei certitudo,& gaudiũ, quod pertinet ad voluntatem. *Art.8.*

## QVÆSTIO IX.

### De dono ſcientiæ.

AN *ſcientia ſit donum.* ℞. Sic, quia vt intellectus aſſentiat veritati fidei duo requiruntur. Primò, vt ſanè capiat, quæ proponuntur, & ideò datur donum intellectus. Secundò, vt habeat certum, & verum iudicium de his; & ideò eſt neceſſarium donum ſcientiæ, ſicut hæc duo requiruntur ad aſſenſum naturalem veritatis: ergo magis ad ſupranaturalem, & hæc ſcientia nõ ratiocinatiua, ſed eſt participata ſimilitudo ſcientiæ diuinæ, & eſt in omnibus fidelibus,ſed non illa ſcientia, quæ eſt gratia gratis data. *Art.1.*

*Art.2.* *An ſcientia donum ſit circa res diuinas tantum.* ℞. Sic, & dicitur ſapientia, ſed de humanis dicitur ſcientia, & ſic cognitio Dei per res creatas magis pertinet ad ſcientiam, quam ad ſapientiam.

*Art.3.* *An donum ſcientiæ ſit ſcientia practica.* ℞. Principaliter eſt donum ſpeculatiuum, quia homo per ipſum ſcit quid fide tenere debeat: ſecundariò practicum, quia per ſcientiam credibilium dirigimur in agendis.

✝ Solum iuſti habent donum ſcientiæ, qui ex infuſione gratiæ habent rectum iudicium circa credenda, & agenda.

*Art.4.* *An dono ſcientiæ reſpondeat tertia beatitudo: beati qui lugent.* ℞. Sic, quia cognoſcit.

✝ Bona creata non cauſant gaudium ſpirituale, niſi vt ad Deum referuntur. Item pax reſpondet ſapientiæ.

## QVÆSTIO X.

### De infidelitate in communi.

*Art.1.* AN *infidelitas ſit peccatum.* ℞. Vt eſt contraria fidei ſic, ſed vt eſt pura negatio in eo, qui nihil audiuit de fide, non eſt peccatum, ſed pœna, & damnabitur ob alia peccata.

✝ Licet fides non ſit in natura, tamen infidelitas eſt contra naturam hominis, vt repugnat interiori inſtinctui, & exteriori prædicationi.

*Art.2.* *An infidelitas ſit in intellectu, vt in ſubie-*

*biecto*. ℞. Sic, vt eſt in voluntate, vt in motiuo.

✝ Qui credit Dæmonem transfiguratum eſſe in Angelum bonum non diſſentit à fide, quia fallitur ſenſus, non mens.

*An infidelitas ſit maximum peccatorũ, quæ opponuntur virtutibus Theologicis*. ℞. Non, neque ex circumſtantia. *Art.3.*

*An omnis actio infidelis ſit peccatum*. ℞. Non, vt eleemoſina infidelis. Item peccatum non corrumpit totaliter bonum naturæ, & ſic infidelis poteſt aliqua bona operari, ad quæ ſufficit bonum naturæ, ſed non poteſt facere opera meritoria ſine gratia, ſed ſi facit ex infidelitate, tunc peccat. *Art.4.*

✝ Vbi non eſt fides, non eſt bonum, ideſt quoad meritum.

✝ Cornelius habebat fidem implicitam, non dum manifeſtata veritate Euangelij, ideò opera ipſius accepta fuerant.

*An ſpecies infidelitatis ſint plures*. ℞. Infidelitas reſpectu obiecti, à quo recedit, ideſt à prima veritate, eſt vna; ſed reſpectu formalis obiecti, ad quod conuertitur eſt multiplex, quia multis modis deuiatur à regula, & ſic alia eſt infidelitas Paganorum, alia Hæbræorum, alia hæreticorum, & hæ ſpecies poſſunt in infinitum multiplicari. *Art.5.*

*An infidelitas Gentilium ſit grauior cæteris*. ℞. Reſpectu pænitentiæ ad fidem eſt grauior culpa hæreticorum quàm Iudæorum, & horum quàm Paganorum; ſi reſpectu corruptionis rerum fidei è contra, *Art.6.*

tra, quia plus errant pagani quam Iudæi, & iſti, quam Hæretici, ſed ſimpliciter loquendo, illa hæreticorum eſt peſſima.

*Art. 7.* *An cum infidelibus ſit publicè diſputandum.* ℞. Si ad confutandum errores, vel ad exercitium, eſt laudabile, ſi coram ſapientibus, & firmis in fide ſine periculo. ſic neceſſe eſt diſputare coram ſimplicibus ſolicitatis ab infidelibus, qui ſciunt errores, vt confirmentur, ſecus eſt periculoſum coram alijs diſputare. Item qui dubitat de fide, vel pro certo non ſupponit veritatem fidei, ſed vult experiri argumentis peccat, vt infidelis, & hæc prohibetur.

*Art. 8.* *An infideles ſint compellendi ad fidem.* ℞. Baptizati ſic, gentiles non, niſi impediant, vel blaſphement, vel perſequantur.

*Art. 9.* *An poſſit communicari cum infidelibus.* ℞. Cum non baptizatis ſic, niſi adſit periculum; cum hæreticis excommunicatis non.

*Art. 10.* *An infideles poſſint habere prælationem, vel dominium ſupra fideles.* ℞. De nouo non ſubijciendi fideles propter ſcandalum, & periculum. Item, iuſtum dominium non tollitur ex ſe, poteſt tamen Eccleſia priuare illos dominio, vt in ſeruo fideli.

*Art. 11.* *An infidelium ritus ſint tolerandi.* ℞. Sic permiſſiuè ne ſequantur maiora mala, vel tollantur maiora bona, vel propter aliquod bonum. quod ſi inducendi, non cogendi.

QVÆ-

# QVÆSTIO XI.

## De Hæreſi.

AN *hæreſis ſit ſpecies infidelitatis*. ℞. Sic, quia auertit à fine fidei, qui eſt Chriſtus, & hæreticus eſt, qui falſas opiniones gignit, vel ſequitur. Item hæreſis, & ſecta ſunt idem, & ea eſt ſuperbia, vel cupiditas. *Art.* 1.

*An hæreſis ſit propriè circa ea, quæ ſunt fidei*. ℞. Vel directè, vel ſecundariò. Item ex inordinata locutione circa res fidei, poteſt eſſe hæreſis. Item doctores variè opinantes in rebus fidei non dum ab Eccleſia determinatis non ſunt hæretici, quia quærunt veritatem. *Art.* 2.

*An hæretici ſint tolerandi*. ℞. Non, imò morte puniendi. grauius eſt fidem corrumpere, quam falſificare pecunias, pro quo datur pœna mortis, ſed Eccleſia ex miſericordia non ſtatim condemnat. *Art.* 3.

† Sic eruitur zizania ſine extirpatione tritici.

*An reuertentes ab hæreſi ſint ab Eccleſia recipiendi*. ℞. Ad pœnitentiam ſemper recipit Eccleſia eos quoad bonum ſpirituale, quod principaliter reſpicit charitas, ſed quoad bonum temporale, & vitam, poſt ſecundam correptionem non recipit, quod ſecundariò reſpicit charitas, ſicut nec relapſos inconſtantes. *Art.* 4.

# QVÆSTIO XII.

## De Apoſtaſia.

*Art.* 1. AN *Apoſtaſia pertineat ad infidelitatem*. ℞. Sic, & dicit quandam receſſionem à Deo, & eſt triplex, vel recedit à Deo ratione fidei, & eſt propria apoſtaſia, & infidelitas, vel ratione debitæ obedientiæ præceptorum, vel ratione ſpecialis obedientiæ voti, vt in ordine, vel religione, ſed cum his duobus ſtat fides Dei, vel Chriſti. Item apoſtaſia non eſt ſpecies, ſed circumſtantia infidelitatis.

*Art.* 2. *An princeps propter apoſtaſiam amittat dominium in ſubditos, ita vt ei obedire non teneantur*. ℞. Non, quia infidelitas, & dominium non pugnant, & poſſunt eſſe ſimul, ſed poteſt Eccleſia eum priuare dominio per ſententiam. Quarè ſtatim, ac aliquis denuntiatur excommunicatus propter apoſtaſiam à fide, eius ſubditi ſunt abſoluti à iuramento fidelitatis: non eſt idem de principe non baptizato. Item alia peccata non ita ſeparant totaliter à Deo.

# QVÆSTIO XIII.

## De peccato blaſphemiæ in generali.

*Art.* 1. AN *blaſphemia opponatur confeſſioni fidei*. ℞. Qui negat de Deo, quod ei

ei conuenit, vel aſſerit de eo, quod ei non conuenit blaſphemat, quia blaſphemia importat quandam derogationem alicuius excellentis bonitatis, vt Dei, in quo eſt eſſentia bonitatis, quod fit, vel ſola opinione mentis, vel affectus deteſtatione.

✠ Blaſphemia in ſanctos conſequenter redundat in Deum, ſicut eorum laudes, ſic in creaturam, quod Deo appropriatur.

*An blaſphemia ſemper ſit peccatum mortale*. ℞. Sic ex ſuo genere, quia repugnat charitati diuinæ, & derogat bonitati Dei. Art. 2.

✠ Blaſphemia prohibetur eodem præcepto, quo & infidelitas, vel periurium. Item ex inconſideratione actus eſt veniale, vt quando ex paſſione prorumpit in verba imaginata, & non conſiderat ſignificationem eorum, quia non habet rationem blaſphemiæ.

*An peccatum blaſphemiæ ſit maximum peccatum*. ℞. Sic, & pertinet ad genus infidelitatis, & eſt grauius homicidio, ſimiliter, & periurio, quia periurans non dicit Deum falſum, vt blaſphemus, ſed ſperat, quod non teſtificetur per ſigna. Art. 3.

*An damnati blaſphement*. ℞. Sic in corde, & forſitan poſt reſurrectionem etiam ore, vt ſancti laudabunt, nec deterrentur ad fugiendam pœnam, quia non ſperant vt homo, non tamen demerentur, licet habeant voluntatem deteſtandi iuſtitiam Dei. Art. 4.

## QVÆSTIO XIV.

## De Blaſphemia in Spiritum ſanctum.

*Art.* 1. AN *peccare in Spiritum ſanctum ſit peccare ex certa malitia.* ℞. Peccare ex malitia, ideſt ex habitu non, ſed peccare ex certa malitia, ideſt ex electione mali, prout contemnit ea, quæ à peccato retrahere poſſunt, eſt peccare in Spiritum ſanctum. alij vt Auguſt. eſt finalis impœnitentia, ideſt mori in peccato mortali. alij quando contra bonitatem, quæ datur Spiritu ſancto, ex contemptu abijciendo remedia.

*Art.* 2. *An convenienter aſſignentur ſex ſpecies peccatorum in Spiritum ſanctum.* ℞. Sic, Deſperatio, Præſumptio, Impœnitentia, Obſtinatio, Impugnatio veritatis agnitæ, Inuidentia fortunæ gratiæ, & ſumuntur ſecundum remotionem mediorum.

✝ Deſperatio, vel Præſumptio non eſt ex eo, quod non credatur Deo, & ſic non eſt infidelis, ſed quia contemnit.

*Art.* 3. *An peccatum in Spiritum ſanctum ſit irremediabile.* ℞. Si ſumatur pro finali impœnitentia ſic; ſecus, non, quia quantum ex ſe nõ habet meritum, vel excuſationẽ, vt remittatur, licet nunquam ſit deſperandum de miſericordia Dei.

*Art.* 4. *An homo poſſit primo peccare in Spiritum ſanctum.* ℞. Poteſt eſſe ex malitia Dæmonis inducentis, & libero arbitrio,

ſed

ſed ex certa malitia, vel ex habitu non, quia præcedunt actus, nec, ſi pro finali impœnitentia ſumatur.

## QVÆSTIO XV.

### De vitijs oppoſitis ſcientiæ, & intellectui.

AN *cæcitas mentis ſit peccatum*. R. Cæcitas mentis ſi proueniat ex defectu naturali, non eſt peccatum, licet lumine naturali nemo priuetur, ſed impeditur ab eius vſu. Item priuatio luminis habitualis ſuperaddita naturæ eſt cæcitas, & eſt pœna, ſed ſi homo ſpontaneè ſe auertit à conſideratione principij intelligibilis, id-eſt luminis, vel occupat ſe in terrenis, quæ magis diligit, hæc cæcitas eſt peccatum. *Art. 1.*

*An hebetudo ſenſus ſit aliud peccatum à cæcitate mentis*. R. Sic, quia habet diuerſas cauſas, quia important quandam debilitatem mentis circa conſiderationem ſpiritualium bonorum, ſed cæcitas omnimodam priuationem, ſed hebetudo non eſt peccatum, niſi ſit voluntaria. *Art. 2.*

*An cæcitas mentis, & hebetudo ſenſus oriatur ex peccatis carnalibus*. R. Hebetudo ſenſus ex gula, ſed cæcitas mentis ex luxuria, ſicut caſtitas, & abſtinentia maximè diſponunt hominem ad perfectionem operationis intellectualis, quia licet caro non agat in intellectum, tamen impedit operationem ipſius. *Art. 3.*

# QVÆSTIO XVI.

## De præceptis fidei, ſcientiæ, & intellectus.

*Art.* 1. AN *in veteri lege debuerint dari præcepta credendi*. ℞. Ante præcepta ſupponitur fides neceſſaria, qua homines ſubiecti Deo ſuſcipiant præcepta, quia accedentem ad Deum oportet credere, & poſita fide vnius Dei dantur præcepta alia, quia in fide multa continentur ordinata ad fidem. Item in veteri lege non ſunt data alia præcepta, quia ſecreta fidei non erant tunc exponenda; in Euangelio ſic. Tunc erant præcepta prohibitiua, ne fides corrumperetur.

*Art.* 2. *An in veteri lege conuenienter dentur præcepta ad ſcientiam, & intellectum*. ℞. Sic pro acceptione, & vſu, & conſeruatione, ſed dantur abundantius in noua lege.

# QVÆSTIO XVII.

## De Spe.

*Art.* 1. AN *Spes ſit virtus*. ℞. Sic, quia facit actum bonum attingens debitam regulam, ideſt Deum, quia eſt de bono futuro poſſibili arduo per Dei auxilium, qua ſpe nemo poteſt malè vti, & cauſatur ex gratia.

*Art.* 2. *An beatitudo æterna ſit obiectum ſpei*.

℞. Sic,

℞. Sic, quia attingit Deum innixa auxilio eius.

✠ Beatitudo licet à viatore non cognoſcatur quæ, & qualis ſit, tamen ſub conceptu boni perfecti ſic ſperatur.

*An alius poſſit ſperare alteri beatitudinem æternam*. ℞. Propriè ſperat ſuam, quia ſpes eſt motus, & tendentia in Deum, & eſt ad terminum proportionatum mobili, ſed ex vnione charitatis, quia proximus, eſt quaſi vnus, cum ſperante poteſt quis alteri ſperare, cum ſit eadem charitas. *Art.3.*

*An alius poſſit licitè ſperare in homine*. ℞. Tanquam in prima cauſa mouente ad beatitudinem non, niſi in Deo: hinc maledictus homo, &c. ſed vt in agente ſecundario, & inſtrumentali ſic; & ſic in ſanctis, qui valent apud Deum. *Art.4.*

*An ſpes ſit virtus Theologica*. ℞ Sic, quia habet pro obiecto Deum, cui innititur principaliter. *Art.5.*

*An ſpes ſit virtus diſtincta ab aliis virtutibus Theologicis*. ℞. Sic, quia diſtincto modo inhæret obiecto, ideſt Deo, ideſt vt eſt principium perfectæ bonitatis in nobis: fides, vt eſt principium cognoſcendi veritatem: charitas, vt vnit mentem hominis Deo per amorem. *Art.6.*

*An ſpes præcedat fidem*. ℞. Non, ſed fides præcedit ſpem, nam per fidem innoteſcit nobis beatitudo æterna, & auxilium Dei, quo acquiritur, quod eſt obiectum ſpei, licet per ſpem homo ſtabiliatur, & perficiatur in fide. *Art.7.*

✝ Obiectum fidei eſt ſperandum, quia non eſt apparens ſecundum ſeipſum, non quia præcedat ſpes. Item meritum habet ſpem.

*Art.8.* *An charitas ſit prior ſpe*. ℟. In via generationis, ideſt ab imperfecto ad perfectum prior eſt ſpes, ſed in via perfectionis, prior eſt charitas, qua adueniente perficitur ſpes, ideſt formatur.

## QVÆSTIO XVIII.

### De ſubiecto ſpei.

*Art.1.* AN *ſpes ſit in voluntate, vt in ſubiecto*. ℟. Sic, cuius obiectum eſt bonum diuinum, & ſic eſt motus voluntatis.

*Art.2.* *An ſpes ſit in beatis*. ℟. Non, quia eis beatitudo non eſt futura.

✝ Charitas in via habebat ſpem de gloria corporis.

*Art.3.* *An ſpes ſit in damnatis*. ℟. Non, quia non apprehenderunt beatitudinem, vt poſſibilem, & ſciunt perpetuitatem pœnæ, ſicut beati perpetuitatem beatitudinis. Item ſpes eſt cum gaudio. Item animæ in Purgatorio habent ſpem de re futura.

*Art.4.* *An ſpes viatorum habeat certitudinem*. ℟. Sic, ſed à fide formata, à qua mouentur, & innituntur diuinæ miſericordiæ, & omnipotentiæ, & ſi quis non aſſequitur beatitudinem eſt defectus liberi arbitrij

trij ponentis obicem, & non miſericordia Dei, cui ſpes innititur.

## QVÆSTIO XIX.
## De dono timoris.

AN *Deus poſſit timeri*. ℞. Non, prout obiectum timoris eſt quod homo refugit, quia eſt ipſa bonitas, ſed prout à Deo poteſt nobis malum pœnæ venire ſic. *Art. 1.*

✝ Spes, & timor ſunt circa idem, ideſt Deum diuerſa ratione.

*An timor conuenienter diuidatur in filialem, initialem, ſeruilem, mundanum.* ℞. Sic (vide.) *Art. 2.*

*An timor mundanus ſit ſemper malus.* ℞. Sic, quia prohibetur à Deo, & cauſatur ab amore mundi. *Art. 3.*

*An timor ſeruilis ſit bonus.* ℞. Ex parte ſeruilitatis, eſt malus, ſed ſecundum ſuam ſubſtantiam, eſt bonus, quia ſeruilitas non eſt de ratione timoris. *Art. 4.*

✝ Amor mercenarius ſemper eſt malus, quia diligit Deum propter alia, ſeruilis timor ex ſe eſt bonus.

*An timor ſeruilis ſit idem in ſubſtantia cum timore filiali.* ℞. Non, ſed differunt ſpecie, ſicut obiecta: nam obiectum ſeruilis eſt malum pœnæ, filialis eſt malum culpæ, & differunt ſpecie. *Art. 5.*

✝ Fides formata, & informis non differunt in ſubſtantia, quia de eodem obie-

ſto : non ſic timor filialis.

*Art.6.* *An timor ſeruilis remaneat cum charitate*. ℞. Secundum ſuam ſubſtantiam ſic, vt amor Dei. Item timor pœnæ ſeparationis à Deo ſic, ſed in quantum ſeruilis non, ſicut amor ſui, qui vel contrariatur charitati, & non manet, vel non, vt quando non ponit vltimum finem in eo, & remanet.

*Art.7.* *An timor ſit initium ſapientiæ*. ℞. Sic, vt ſapientia eſt vitæ directiua ſecundum rationes diuinas: ſeruilis vt diſponens, id eſt vt per eum quis diſcedit à peccato, filialis eſt principium, vt primus ſapientiæ effectus, ſed eſt veluti radix eius.

*Art.8.* *An timor initialis differat ſecundum ſubſtantiam à timore filiali*. ℞. Non, ſed ſecundum perfectum, & imperfectum, & loquitur de timore incipientium per inchoationem charitatis, nec reſpicit pœnam, vt proprium obiectum.

*Art.9.* *An timor ſit donum Spiritus ſancti*. ℞. Filialis ſic, quia habilitat animum ne repugnet motui Spiritus ſancti.

*Art.10.* *An creſcente charitate minuatur timor*. ℞. Seruilis ſic, filialis augetur ne offendat.

*Art.11.* *An timor remaneat in Patria*. ℞. Seruilis, vel pœna non, filialis ſic, & perficietur, ſed non habebit eundem actum, vt hic, quia non timet malum quod poteſt eſſe, ſed tenet bonum, quod non deeſt, & erit ſecurus timor, id eſt nolle peccare per tranquillitatem charitatis.

✝ In Deo non eſt timor, in Sanctis non eſt ſpes.

An

*An paupertas Spiritus ſit beatitudo re-* *Art.* 12.
*ſpondens bono timoris.* ℞. Sic, quia omnibus, & ſe relicto ſubijcitur Deo filialiter.

✠ Luctus non directè, ſed ex conſequenti.

## QVÆSTIO XX.

### De Vitijs oppoſitis.

AN *deſperatio ſit peccatum.* ℞. Sic, imò *Art.* 1.
principium peccatorum; & dicit conuerſionem ad aliquod communicabile bonum; conſequenter, & indirectè, id eſt occaſionaliter eſt à timore.

*An deſperatio poſſit eſſe ſine infidelitate.* *Art.* 2.
℞. Sic, quia fides eſt prior ſpe. Item fides eſt in intellectu vniuerſalium, Deſperatio in appetitu particularium, ſed poteſt quis rectè extimari in vniuerſali, ſed malè in particulari, vt quod ſit ſperandum in Deo, ſed quod ſibi in tali caſu non ſit ſpes veniæ corrupta extimatione circa particulare.

✠ Qui putat diuinam miſericordiam non eſſe infinitam eſt infidelis, ſed deſperans, non eſt ſic, ſed propter aliquam particularem diſpoſitionem putat non eſſe ſperandum de diuina miſericordia.

*An deſperatio ſit maximum peccato-* *Art.* 3.
*rum.* ℞. Excepta infidelitate, & odio Dei ſic, quia peccata contra virtutes Theologicas ſunt grauiora alijs, imò ex parte no-

cto: non ſic timor filialis.

*Art.6.* *An timor ſeruilis remaneat cum charitate*. ℞. Secundum ſuam ſubſtantiam ſic, vt amor Dei. Item timor pœnæ ſeparationis à Deo ſic, ſed in quantum ſeruilis non, ſicut amor ſui, qui vel contrariatur charitati, & non manet, vel non, vt quando non ponit vltimum finem in eo, & remanet.

*Art.7.* *An timor ſit initium ſapientiæ*. ℞. Sic; vt ſapientia eſt vitæ directiua ſecundum rationes diuinas: ſeruilis vt diſponens, id-eſt vt per eum quis diſcedit à peccato, filialis eſt principium, vt primus ſapientiæ effectus, ſed eſt veluti radix eius.

*Art.8.* *An timor initialis differat ſecundum ſubſtantiam à timore filiali*. ℞. Non, ſed ſecundum perfectum, & imperfectum, & loquitur de timore incipientium per inchoationem charitatis, nec reſpicit pœnam, vt proprium obiectum.

*Art.9.* *An timor ſit donum Spiritus ſancti*. ℞. Filialis ſic, quia habilitat animum ne repugnet motui Spiritus ſancti.

*Art.10.* *An creſcente charitate minuatur timor*. ℞. Seruilis ſic, filialis augetur ne offendat.

*Art.11.* *An timor remaneat in Patria*. ℞. Seruilis, vel pœna non, filialis ſic, & perficietur, ſed non habebit eundem actum, vt hic, quia non timet malum quod poteſt eſſe, ſed tenet bonum, quod non deeſt, & erit ſecurus timor, ideſt nolle peccare per tranquillitatem charitatis.

✝ In Deo non eſt timor, in Sanctis non eſt ſpes.

An

*An paupertas Spiritus ſit beatitudo reſpondens bono timoris*. ℟. Sic, quia omnibus, & ſe relicto ſubijcitur Deo filialiter. *Art.12.*

✱ Luctus non directè, ſed ex conſequenti.

# QVÆSTIO XX.

## De Vitijs oppoſitis.

AN *deſperatio ſit peccatum*. ℟. Sic, imò principium peccatorum, & dicit conuerſionem ad aliquod communicabile bonum; conſequenter, & indirectè, id eſt occaſionaliter eſt à timore. *Art.1.*

*An deſperatio poſſit eſſe ſine infidelitate*. ℟. Sic, quia fides eſt prior ſpe. Item fides eſt in intellectu vniuerſalium, Deſperatio in appetitu particularium, ſed poteſt quis rectè extimari in vniuerſali, ſed malè in particulari, vt quod ſit ſperandum in Deo, ſed quod ſibi in tali caſu non ſit ſpes veniæ corrupta extimatione circa particulare. *Art.2.*

✱ Qui putat diuinam miſericordiam non eſſe infinitam eſt infidelis, ſed deſperans, non eſt ſic, ſed propter aliquam particularem diſpoſitionem putat non eſſe ſperandum de diuina miſericordia.

*An deſperatio ſit maximum peccatorum*. ℟. Excepta infidelitate, & odio Dei ſic, quia peccata contra virtutes Theologicas ſunt grauiora alijs, imò ex parte no- *Art.3.*

noſtra deſperatio eſt perículoſior infidelitate, & odio, quia ſine fræno labitur in vitia ſublata ſpe.

*Art.4.* *An deſperatio oriatur ex accidia.* ℞.Specialiter ſic, quia ex triſtitia deiectiua Spiritus homo putat non poſſe ſibi adipiſci bonum arduum. Item naſcitur etiam ex luxuria, quia homo ex delectatione Venerea faſtidit diuina, nec putat conſequi.

## QVÆSTIO XXI.

### De Præſumptione.

*Art.1.* AN *præſumptio innitatur Deo, vel propria virtuti.* ℞.Quæ dicit immoderantiam ſpei, & opponitur ſpei Theologicæ, innitur Deo inordinatè, vt conſequi veniam ſine pœnitentia, gloriam ſine meritis; quod eſt per inordinatam conuerſionem ad Deum, & ſpernit diuinam iuſtitiam, ſicut deſperatio fit per auerſionem à Deo, & contemnit diuinam miſericordiam, & eſt peccatum in Spiritum ſanctum, quia contemnit, & tollit eius adiutorium. Item præſumens, confidens ex propria virtute tendens in bonum vt ſibi poſſibile, cum excedat ſuam vim; innititur in ſua vi, & opponitur virtuti magnanimitatis.

† Primum eſt grauius peccatum, quia minuit diuinam virtutem per inconueniens,& ſic auertit à Deo.

*Art.2.* *An præſumptio ſit peccatum.* ℞.Sic,quia eſt

eſt motus appetitus conformis intellectui falſo, ſed minus peccatum eſt, quam deſperatio, quia magis proprium eſt Dei parcere quam punire.

✝ Præſumere aliquando ſumitur pro ſperare. Item præſumptio non eſt exceſſus ſpei in Deo, ideſt nimis ſperare, ſed eſt ſperare de Deo, quod Deo non conuenit. Item perſeuerare in peccato ſub ſpe veniæ, auget peccatum, & eſt præſumptio, ſed peccare ſub ſpe veniæ aliquando percipiendæ cum propoſito obtinendi, & pœnitendi non eſt præſumptio, & minuit, quia videtur habere voluntatem minus firmam ad peccandum.

*An præſumptio magis opponatur timori, quam ſpei*. ℞. Directius ſpei, ſicut & deſperatio. *Art.* 3.

*An præſumptio cauſetur ex inani gloria*. ℞. Illa, quæ innititur propriæ virtuti tentans aliquid, quod ſuperat ſuam virtutem ſic. Item quæ innititur miſericordiæ Dei inordinatè non, ſed potius ex ſuperbia, quia ſe tantum extimat vt Deus eum peccatorem non puniat, vel gloria priuet. *Art.* 4.

## QVÆSTIO XXII.

### De præceptis, quæ pertinent ad ſpem, & timorem.

*An de ſpe debeat dari aliquod præceptum*. ℞. Sic per modum promiſſionis, ſicut de fide per modum denuntia- *Art.* 1.

tiationis, quia fides, & ſpes ſunt præambula ad legem, vt detur, & vt obſeruetur. Item natura ſufficienter non inclinat ad ſperandum bonum ſupranaturale, ſed naturale, hinc lex.

Art. 2. *An de timore fuerit dandum aliquod præceptum.* ℞. Sic de timore filiali dantur in lege præcepta, vt de dilectione, quia eſt principium: pro reuerentia datum præceptum per modum præcepti, ſed includebantur homines per modum cōminationis pœnarum, ſicut ad actum ſpei per modum promiſſionis.

## QVÆSTIO XXIII.

### De charitate ſecundum ſe.

Art. 1. AN *charitas ſit amicitia*. ℞. Sic, hominis ad Deum, quia eſt amor cum mutua beneuolentia fundatus ſuper communicatione, quam Deus facit nobis de ſua beatitudine, ſed quando ſolum quærimus bonum noſtrum in re amata, & non illius eſt amor concupiſcentiæ, ſic amamus equum, vinum.

✝ Pro amicitia cum Deo, & Angelis ſufficit conuerſatio, & communicatio in vita ſpirituali; licet non ſit in exteriori. Item amicitia reſpectu Dei ſe extendit etiam ad omnes ad illum pertinentes; licet nos offendant, vt ad inimicos, etiam ſi non ſint virtuoſi, vt ad peccatores propter Deum.

Art. 2. *An charitas ſit aliquid creatum in anima.*

*ma*. ℟. Sic, quia eſt motus animi ad fruendum Deum propter ipſum, & potentia ad faciendum actum, præſertim ſupranaturalem; vt eſt actus charitatis: indiget forma habituali inclinante eam prõptè, & delectabiliter ad amandum, & ipſe facit, & nõ eſt motus immediatus à Spiritu ſancto, vt ait magiſter.

✠ Charitas, qua formaliter diligimus proximum eſt participatio diuinæ charitatis, ideſt Deus eſt vita animæ, effectiuè charitas.

*An charitas ſit virtus*. ℟. Sic, quia ſicut attingere rectam rationem facit virtutem moralem, ſic attingere Deum, qui eſt ſupra regulam humanorum actuum, ſic charitas, quæ nos Deo coniungit, ſuper quo fundatur. *Art.3.*

*An ſit virtus ſpecialis*. ℟. Sic, quia bonum diuinum, vt eſt obiectum beatitudinis habet ſpecialem rationem boni, ergo & charitas cuius boni eſt amor. *Art.4.*

✠ Et quia ab ea aliqualiter procedũt omnes virtutes; ideò eſt in omni virtute, non quod ſit omnis virtus, ſicut omnia præcepta reducuntur ad diligendum.

*An charitas ſit vna virtus*. ℟. Sic, ſpecie propter vnitatem diuinæ bonitatis, qua eſt vnitas finis. Item amicitia eſt multiplex, vt triplex finis, vtilis, delectabilis, honeſtus, & multiplex communicatio. *Art.5.*

✠ Deus, & proximus amantur vnico amore, quia proximus propter Deum, & vnica ratio primaria diuina bonitas: aliæ

ſunt

ſunt ſecundariæ, & ſequuntur primam. Item amicitiæ humanæ ſunt multæ propter diuerſos fines.

*Art.6.* *An charitas ſit excellentiſſima virtutum.* R. Sic, quia attingit Deum, vt in eo ſiſtat; fides, & ſpes, vt ex eo aliquid nobis proueniat, ideſt cognitio, vel adeptio boni.

✝ Voluntas nobiliori modo recipit Deũ, quia tanquam recipientem, quam intellectus per fidem, quia tanquam receptum. Item fides non operatur per charitatem, vt per inſtrumentum, ſed vt per formam. Item ſpes dicit diſtinctionem à bono.

*Art.7.* *An ſine charitate poſſit eſſe aliqua virtus.* R. Vera, non, quia virtus dicit eſſe ad vltimum finem: ſed ſi ſumatur virtus, vt eſt ad aliquem finem particularem, poteſt eſſe, ſed imperfecta.

✝ Actus hominis ſine charitate, ſi ordinatur ad id, per quod caret charitate, ſemper malus, ſi ad aliquod bonum etiam naturale, erit bonus in ſuo genere, ſed non perfectus, quia non ordinatur ad vltimum finem: hinc in infideli non eſt vera iuſtitia, vel vera caſtitas, licet rectè circa illa ſe habeat, ſed deeſt charitas.

*Art.8.* *An charitas ſit forma virtutum.* R. Sic, quia per charitatem ordinantur actus omnium virtutum ad vltimum finem, ſed in moralibus forma actus, & virtutis ſumitur à fine voluntatis.

✝ Charitas dicitur forma non exemplariter, aut eſſentialiter, ſed effectiuè, ideſt imponens formam eis.

QVÆ-

# QVÆSTIO XXIV.

## De Charitatis ſubiecto.

AN *voluntas ſit ſubiectum charitatis*. ℞. Sic, cuius obiectum eſt bonum diuinum, ſicut & voluntatis; eſt etiam in ratione, non vt in ſubiecto, ſed per quandam affinitatem voluntatis ad rationem. Item charitas eſt ipſius finis, & non eſt electio ad finem. Item loquimur de amore voluntatis ad bonum diuinum, non de ſenſibili. *Art. 1.*

*An charitas cauſetur in nobis ex infuſione*. ℞. Sic, quia fundatur ſuper communicatione æternæ beatitudinis, & eſt bonum gratuitum ſupranaturale, nec poteſt acquiri per cauſas naturales, ſed per Spiritum ſanctum cum diſpoſitione noſtra. *Art. 2.*

*An charitas infundatur ſecundum capacitatem naturalem*. ℞. Non, ſed Spiritus ſanctus ſingulis prout vult ſpirat, ad quam etiam præuenit diſponendo magis, & minus prout vult. *Art. 3.*

✝ Angelis fuit data gratia ſecundum capacitatem naturalem, quia totaliter feruntur in id, in quod feruntur, non ſic homo, quia quandoque eſt potentia, quandoque actu.

*An charitas poſſit augeri*. ℞. In via ſic, in qua affectibus mentis appropinquamus Deo per charitatem. *Art. 4.*

✝ Charitas augetur eſſentialiter, ideſt, quod magis eſſe incipiat, vel radicatur

in

in ſubiecto, ideſt ex parte obiecti ſit ſumma ſemper.

*Art.5.* *An charitas augeatur per additionem.* ℞. Non, quia illa, quæ additur eſſet diſtincta, vel ſpecie, & hoc non, quia de eodem obiecto formali, vel numero; & hoc non, quia in eadem voluntate, ſed augetur, quia ſubiectum magis participat charitatem, ideſt intenſione.

✠ Quantitas corporis augetur per additionem, quia diſtinguitur ſitu, & numero; non ſic charitas. Item lumen per additionem augetur alterius luminarij, charitas non, quia in ea eſt vnum luminare tantum.

*Art.6.* *An charitas augeatur quolibet actu charitatis.* ℞. Non, quia aliquando actus eſt remiſſior cauſa, ſed homo diſponitur quolibet actu ad augmentum, quia fit prōptior ad operandum ſecundum charitatem; ſed actu feruentiori creſcit charitas, vt natura diſponit ad augmentum, ſine augmento non auget.

*Art.7.* *An charitas augeatur in infinitum.* ℞. In augmento charitatis non eſt terminus, quia eſt participatio infinitæ charitatis, & Deus agens eſt infinitæ virtutis, & in ſubiecto creſcente charitate, creſcit habilitas ad maiorem charitatem.

✠ Charitas viæ, & Patriæ ſunt directè rationes in quantitate, quia hæc ſequitur cognitionem fidei, illa viſionem, vt linea ſi augeatur nunquam attingit ſuperficiem.

*Art.8.* *An charitas in hac vita poſſit eſſe perfecta.*

ſta. ℞. Charitas perfecta ex parte obiecti in quantum diligibile eſt, non poteſt eſſe, niſi in Deo infinita. Item ex parte diligentis eſſe perfecta, cum diligit quantum poteſt, & hoc eſt, vel cum totum cor ſemper actuatur in Deum: & hoc ſolum eſt in Patria. Vel cum omnibus miſſis, totum ſuum ſtudium ponit ad vacandum Deo, niſi quantum neceſſitas vitæ requirit; & hæc perfectio non eſt in omnibus iuſtis. Vel cum quis habitualiter ſuum cor ponit in Deo, & nil velit contrarium, & hæc eſt communis omnibus iuſtis.

*An conuenienter diſtinguantur gradus charitatis, ideſt incipiens, proficiens, perfecta*. ℞. Sic, *Art. 9.*

*An charitas poſſit diminui*. ℞. Non ex parte obiecti, quia ſemper idem; non ſubiecti, quia peccatum mortale tollit eam, veniale non attingit, quia non deordinat ab vltimo fine, ſed indirectè minuitur, quare eſt diſpoſitio ad corruptionem, vel per peccatum veniale, vel per ceſſationẽ ab operibus charitatis. *Art. 10.*

† Charitas augetur, ſed non minuitur.

*An charitas ſemel habita poſſit amitti*. ℞. Viæ ſic, quia homo liber poteſt peccare mortaliter. *Art. 11.*

*An charitas amittatur per vnum actum peccati mortalis*. ℞. Sic, quia facit hominem dignum morte æterna. *Art. 12.*

QVÆ-

# QVÆSTIO XXV.

## De obiecto charitatis.

*Art.* 1. AN *dilectio charitatis ſiſtat in Deo, vel ſe extendat ad proximum.* ℞. Ad vtrunque, quia propter Deum.

*Art.* 2. *An charitas ſit ex charitate diligenda.* ℞. Vt eſt quoddam bonum ſub ſubiecto charitatis ſic.

*Art.* 3. *An creaturæ irrationales ſint amandæ ex charitate* ℞. Non, quia non ſunt capaces beatitudinis, niſi vt bona hominis.

*Art.* 4. *An homo debeat ſeipſum ex charitate amare.* ℞. Sic, quia eſt capax Dei, ſed non eſt amicitia ad ſeipſum.

*Art.* 5. *An homo debeat ſuum corpus ex charitate amare.* ℞. Sic, quia eſt à Deo, & eo vtimur pro Deo.

*Art.* 6. *An peccatores ſint amandi ex charitate.* ℞. Sic ſecundum naturam, quia proximi, & capaces beatitudinis, non ſecundum peccatum, imò odiendi.

*Art.* 7. *An peccatores diligant ſeipſos.* ℞. Sic, & amant ſui conſeruationem, ſed non ſecundum hominem interiorem rationalem, vt boni.

*Art.* 8. *An ſit de neceſſitate charitatis, vt inimici diligantur.* ℞. Quantum ad naturam, ſic in generali dilectione non excludendo eos: nemo tamen tenetur ſpecialiter diligere inimicum, niſi neceſſitas occurreret, ſed extra hunc ſpecialiter diligere eſt glorioſius.

✝ Ini-

✝ Inimici, vt inimici ſunt, non ſunt diligendi, eſſet enim vituperabile.

*An ſit de neceſſitate ſalutis oſtendere ſigna, & effectus dilectionis inimico.* ℟. Signa, & beneficia communia alijs ſic, quia ſecus eſſet odij. At non communia, ſed quæ aliquibus exhibentur, non niſi in articulo neceſſitatis, ſed extra hunc caſum pertinet ad perfectionem. *Art. 9.*

*An teneamur Angelos diligere ex charitate.* ℟. Sic, quia communicamus beatitudine, vt ſunt proximi. *Art. 10.*

*An debeamus Dæmones diligere ex charitate.* ℟. Non, quia ſignificatur natura peccato deformata. Item quoad naturam non poſſumus illis velle bonum, quod reſpicit charitas, quia hoc eſſet contra iuſtitiam Dei, ſed vt conſeruetur eorum naturalitas ad gloriam Dei. *Art. 11.*

✝ Item alia beatitudo eſt diligentis ad Deum, alia ad ſe, alia ad corpus ſuum; ideo non eſt vna dilectio. Item homo diligit proximum, ſcilicet totum, ideſt etiam corpus; ideo nõ ponitur diſtinctè corpus.

## QVÆSTIO XXVI.

## De Ordine Charitatis.

AN *in charitate ſit ordo.* ℟. Sic ſecundum relationem ad Deum principium, cuius participatione fundatur charitas. *Art. 1.*

✝ In fide eſt ordo, quia principaliter de Deo, ſecundariò de his, quæ referuntur

ad Deum. Item voluntas eſt ordinata vi intellectus.

*Art. 2.* *An Deus ſit magis diligendus quam proximus.* ℞. Sic, quia beatitudo eſſentialiter eſt in Deo, à quo deriuat in omnes; imò proximus eſt odio habendus, ſi à Deo nos abducit.

† Qui non amat proximum, non amat Deum, non quia proximus ſit magis amandus, ſed quia prius occurrit diligendus. Item ſimilitudo noſtra ad Deum eſt cauſa ſimilitudinis ad proximum.

*Art. 3.* *An homo ex charitate debeat plus Deum diligere, quam ſeipſum.* ℞. Deum, quia eſt bonum commune omnium. Item homo amatur propter Deum, ergo magis Deus.

† Velle frui Deo eſt amor concupiſcentiæ, loquimur de charitate, qua amamus Deum, vt bonum quoddam in ſe, non vt participatur.

*Art. 4.* *An homo ex charitate magis debeat diligere ſeipſum, quam proximum.* ℞. Magis ſe ſecundum naturam ſpiritualem. Item proximus diligitur ſecundum ſocietatem in beatitudine ſecundum quandam vnionem ad Deum, ſed potior ratio diligendi, quod ipſe homo ſit vnitus Deo, quam quod habeat ſocios. Item dilige proximum ſicut teipſum. ergo licet proximus eſſet propinquior Deo, tamen vt ipſe diligens ſibi. Item pro proximo poteſt pati in corpore, quia tunc magis ſe diligit, non in anima. Item charitas non quærit quæ ſua ſunt, ideſt

an-

anteponit communia.

*An homo magis debeat diligere proximum, quam corpus proprium.* ℞. Proximum quantum ad animam. *Art. 5.*

✝ In caſu quo tenetur prouidere ſaluti proximi eſt præceptum, ſed ſi ſponte hoc faciat, eſt perfectionis.

*An vnus proximus ſit magis diligendus, quam amicus.* ℞. Aliquos debemus magis diligere quam alios, etiam quoad effectum. Item principium dilectionis eſt Deus, & ipſe diligens, & ſecundum maiorem propinquitatem ad hæc principia magis aliqui diligendi quantum ad effectum, & intenſionem actus, licet ex parte boni, quod amico optamus, omnes æqualiter amemus. *Art. 6.*

*An magis debeamus diligere meliores, quam nobis propinquiores.* ℞. Ex parte obiecti, ideſt Dei propter quem diligimus proximum, tunc debemus magis diligere propinquiores Deo, & deſiderare maiorem beatitudinem ſecundum iuſtitiam Dei, ſed ex parte diligentis, vnde eſt intentio charitatis, tunc propinquiores ſibi maiori affectu, quam meliores, & optare eis maiorem gradum beatitudinis. *Art. 7.*

*An ſit magis diligendus is, qui eſt magis coniunctus ſecundum originem carnalem.* ℞. In his, quæ pertinent ad naturam ſic, vt honorare parẽtes; ſed in pertinentibus ad ſingulas coniunctiones aliorum, vt conciues, commilitones, plus hos, quam conſanguineos. *Art. 8.*

*Art 9.* *An homo ex charitate plus debeat diligere Filium, quam Patrem*. ℞. Ex parte obiecti, magis patrē, quia eſt principium, & ſimilior Deo cum Deo; ex parte diligentis, magis Filius, quia coniunctior, cum ſit aliquid Patris.

✝ Ratione coniunctionis Pater magis diligit Filium: ſed ratione altioris boni, Filius magis Patrem. Item pater debet magis curare vtilitatem filij, ſed filius honorem parentis, & in neceſſitate prouidere patri.

*Art. 10.* *An homo debeat diligere magis matrem, quam patrem*. ℞. Patrem, quia pater eſt principium per modum agentis, & mater patientis; ratione generationis, alio amore plus matrem, quia plus amat, & laborauit.

*Art. 11.* *An homo plus debeat diligere vxorem, quam parentes*. ℞. Secundum rationem obiecti, ideſt boni, parentes magis, quia ſunt principium, & proximi; ſed vxor diligitur vt ſuum corpus: ſed ratione coniunctionis, magis vxor, quia fit vna caro; & ly ſicut carnem ſuam, non dicit æqualitatem, ſed cauſam dilectionis.

*Art. 12.* *An homo magis debeat diligere benefactorem, quam beneficiatum*. ℞. Ratione maioris coniunctionis beneficiatum, quia eſt opus ſuum, & bonum, ſed ratione excellentioris boni, benefactorem, quia eſt principium boni in beneficiato. Item benefactor diligit beneficiatum ex ſeipſo motus, ſed iſte illum amat prouocatus ab illo, quod autem eſt ex ſe,

eſt

eſt potius eo, quod eſt per aliud.

✠ Amor beneficiati ad dantem eſt magis debitus, ideo eius peccatum eſt grauius. Item benefactores, à quibus maxima beneficia recipimus, vt Deus, & parentes præferuntur his, quibus aliqua minora bona contulimus.

*An ordo charitatis remaneat in patria. Art. 13.*

℞. Sic, quoad Deum, qui ſuper omnia amabitur, vt vltimis finis, ſed ordo ſui ipſius ad alios non erit ibi, vt in via, quia ibi quiſque plus diliget meliorem, quam ſeipſum, quia meliori optat maius bonum ſecundum diuinam iuſtitiam; ſed in via, poteſt quiſque ſibi maius bonum optare, quia ſemper proficit. Item ſecundum intenſionem actus quiſque plus ſe diligit, quam meliorem ſicut in via, quia eſt magis ſibi coniunctus, & natura ibi non tollitur, ſed perficitur. Item reſpectu proximorum ad inuicem ibi ſemper melior magis, & intenſius diligitur, quia propinquior Deo. Item ibi magis propinquus pluribus modis amabitur quam melior, quia erunt cauſæ amoris honeſtæ, ſed his præfertur amor ſumptus ex propinquitate ad Deum.

## QVÆSTIO XXVII.

### De principali actu charitatis, qui eſt dilectio.

*AN charitatis ſit magis proprium amari, quam amare.* ℞. Amare, *Art. 1.*

 quia

quia conuenit per ſe.

✝ Melior ex eo, quia melior, eſt magis amabilis, ſed ex eo, quia in eo eſt maior, & perfectior charitas, eſt magis amans. Item quis vult amari, vt honoretur, & ſic propter aliud; ſed amat per ſe.

*Art.2.* *An amare vt eſt actus charitatis ſit idem, quod beneuolentia.* ℞. Non, quia charitas eſt amicitia, & beneuolentia eſt amicitiæ principium.

*Art.3.* *An Deus ſit propter ſeipſum charitate amandus.* ℞. Sic, quia eſt vltimus finis, & ſubſtantia bonitatis.

*Art.4.* *An Deus in hac vita poſſit immediatè amari.* ℞. Sic, quia amor fertur in Deum ſecundum ſe, immediatè, quia Deus eſt maximè amabilis, & remanet poſt viam; non ſic cognitio, quia dilectio incipit, vbi deſinit cognitio, ideſt in ipſa re, licet incognita non amentur.

*Art.5.* *An Deus poſſit totaliter amari.* ℞. Quantum eſt diligibilis in re, non, quia infinitus, ſed totus totaliter, ideſt totis viribus noſtris, ſic.

*Art.6.* *An ſit habendus aliquis modus diuinæ dilectionis.* ℞. Reſpectu rei menſuratæ, non eſt modus, quia cauſa diligendi eſt Deus, & modus ſine modo; & quanto plus diligitur, tanto dilectio eſt melior, & non poteſt eſſe exceſſus, ſicut eſt modus in menſura, vt ex toto corde, ideſt, quantum poteſt diligi: qui modus eſt ſine modo.

*Art.7.* *An ſit magis meritorium diligere inimicum, quam amicum.* ℞. Ex parte proxi-

mi,

mi, amicum, quia eſt melior, magis coniunctus; ſed eſt parte rationis ob quam, ideſt Deum, inimicum, quia propter ſolum Deum: ſed amare amicum poteſt eſſe propter aliam rationem, quam propter Deum. Item eſt fortior amor inimici, licet dilectio amicorum ſecundum ſe ſit feruentior, & melior, quam inimicorum.

*An ſit magis meritorium diligere proximum, quam diligere Deum.* ℞. Per ſe Deum, ſed ſi diligat proximum propter Deum, tunc magis diligere proximum includit dilectionem Dei. *Art. 8.*

✝ Non omne, quod eſt difficilius eſt magis meritorium, ſed quod ſic eſt difficilius, vt ſit melius.

## QVÆSTIO XXVIII.

### De Gaudio.

AN *gaudium ſit in nobis effectus charitatis.* ℞. Spirituale de Deo, ſic, quia Deus eſt in amante etiam in via per inhabitationem gratiæ. Item luctus eſt etiam ex charitate, quia triſtatur de eo, quod repugnat bono. *Art. 1.*

✝ Gaudium de bono diuino, vt à nobis participatur oritur ex ſpe, ſed nõ gaudiũ, quod eſt de bono diuino in ſe conſiderato.

*An gaudium ſpirituale cauſatum à charitate admittat admixtionem triſtitiæ.* ℞. De bono diuino ſecundum ſe, non, ſed vt parti- *Art. 2.*

ticipatur à nobis ſic,quia poteſt impediri, vt per peccata, vel quia differtur gloria.

*Art.3.* *An gaudium ſpirituale cauſatum à charitate poſſit impleri in nobis.* ℞. Non in via, ſed in Patria.

*Art.4.* *An gaudium ſit virtus.* ℞. Non eſt virtus diſtincta à charitate, ſed eſt actus, effectus, fructus.

## QVÆSTIO XXIX.

### De Pace.

*Art.1.* AN *pax ſit idem, quod concordia.* ℞. Non,quia mali habent concordiam, ſed non veram pacem.

*Art.2.* *An omnia appetant pacem.* ℞. Sic,quia omnia appetunt tranquillè, & ſine impedimento venire,ad id,quod appetunt.

*Art.3.* *An pax ſit proprius effectus charitatis.* ℞. Sic, pax cum Deo, & hominibus,quæ non eſt vera ſine gratia gratum faciente.

*Art.4.* *An pax ſit virtus.* ℞. Non, ſed actus charitatis,de qua datur præceptum, & eſt beatitudo,& fructus.

## QVÆSTIO XXX.

### De Miſericordia.

*Art.1.* AN *malum ſit proprium motiuum ad miſericordiam.* ℞. Inuoluntarium ſic.

*An*

*An defectus ſit ratio miſerendi ex parte miſerentis* ℟.Sic,quia eſt ratio triſtitiæ. *Art.2.*

*An miſericordia ſit virtus.* ℟. Vt eſt motus regulatus à ratione,eſt virtus,vt eſt ſenſus non. *Art.3.*

*An miſericordia ſit maxima virtutum.* ℟.Non, quia charitas eſt maior, ſed in ſe: reſpicit proximum: eſt maxima,quia ſupplere defectus alicuius, eſt ſuperioris, & melioris. *Art.4.*

## QVÆSTIO XXXI.

### De Beneficentia.

AN *Beneficētia ſit actus charitatis.* ℟. Sic, vel amicitiæ, & de re, quia amicus, ſicut dare, quia debes, eſt actus iuſtitiæ, quia misereris, eſt actus miſericordiæ, ſecundum diuerſam ſpecialem rationem boni. *Art.1.*

*An ſit omnibus benefaciendum.* ℟. Sic, ſicut charitas eſt ad omnes pro loco, & tempore,ſaltem animo,ſi deſunt res. *Art.2.*
✠ Excommunicato, & inimico Reip. in neceſſitatibus naturæ, eſt ſubueniendum, niſi ex iuſtitia pateretur.

*An ſit magis benefaciendum his,qui ſunt nobis magis coniuncti.* ℟. Sic, iuxta varias propinquitates, & cæteris paribus: nam aliquando magis extraneo ſummè diligenti, quam proprio non ſummè, prudentis arbitrio. *Art.3.*

*An beneficentia ſit virtus ſpecialis.* ℟. Non,ſed eſt actus charitatis. *Art.4.*

# QVÆSTIO XXXII.

## De Eleemoſyna.

*Art.* 1. An *dare eleemoſynam ſit actus charitatis*. ℟. Sic,quia motiuum eſt miſericordia, quæ eſt effectus charitatis, ideſt, eſt actus elicitus à miſericordia imperatus à charitate, & loquimur eo modo,quo debet eſſe,ideſt,in charitate.

*Art.* 2. *An conuenienter eleemoſynarum genera diſtinguantur*. ℟. Sic, & ſunt opera miſericordiæ ſeptem corporalia, & ſeptem ſpiritualia (Vide.)

*Art.* 3. *An eleemoſynæ corporales ſint potiores ſpiritualibus*. ℟. Simpliciter ſpirituales, quia ſpiritus dignior; ſed aliquando corporales.

*Art.* 4. *An eleemoſynæ corporales habeant effectum ſpiritualem*. ℟. Sic, quia ex charitate in Deum,& proximum,& ille cui ſubuenitur orabit pro benefactore.

*Art.* 5. *An dare eleemoſynam ſit in præcepto*. ℟. Ex ſuperfluo, & exiſtenti in extrema neceſſitate ſic,ſecus eſt conſilium.

*Art.* 6. *An quis debeat dare eleemoſynam de neceſſario*. ℟. De neceſſario ſine quo ipſe, vel ſui ſuſtentari non poſſunt, non tenetur, niſi in caſu, quo dando alicui, ſuſtentaretur Eccleſia, vel Reſp. quia bonum commune eſt præferendum particulari. Item de neceſſario ſine quo ipſe, & ſui honeſtè ſecundum ſtatum, & conditionem poſſunt ſuſtentari, bonum eſt da-

re,

re, ſed de conſilio. Item dare ita, vt homo non conuenienter viuat ſecundum ſuum ſtatum poteſt eſſe peccatum. ſed excipitur: primò, quando mutat ſtatum, vt per ingreſſum religionis dans omnia, eſt perfectio: ſecundò, quando de facili reſarciri poteſt: tertiò, quando eſſet extrema neceſſitas priuatæ perſonæ, vel aliqua neceſſitas Reip.

*An poſſit fieri eleemoſyna de iniuſtè acquiſitis*. ℞. De certis non, de incertis ſic, & ſi per ſimoniam. *Art. 7.*

✝ De acquiſitis per meretricium fit eleemoſyna, ſed non ſacrificium, vel oblatio propter ſcandalum, & reuerentiam. Item qui lucratur in ludo ab eo, qui alienare non poteſt, vel à furioſo, vel ab eo, quem traxit ad ludum, vt fraudulenter lucraretur tenetur reſtituere; niſi contraria conſuetudo perualeat, & qui eum traxit ad ludum tunc debet facere eleemoſynam, quia qui amiſit eſt indignus recipere, & per ſtatutum ipſe retinere non poteſt. Item in extrema neceſſitate omnia ſunt communia, & poteſt quis de alieno dare eleemoſynam.

*An qui eſt ſub aliena poteſtate poſſit facere eleemoſynam*. ℞. Non niſi de licentia ſuperioris, ſed ſi habet aliquid proprium, ratione cuius non ſit ſub poteſtate, poteſt. *Art. 8.*

✝ Monachus non poteſt dare, quia non habet proprium; poteſt tamen dare de licentia prælati, vel expreſſa, vel probabiliter præſumpta, vel in caſu neceſſi-

tatis. Item vxor habens aliquid præter dotem, vel ex ſuo lucro, vel alio licito modo, poteſt dare eleemoſynam ſine conſenſu viri, ſed moderatè, ne depauperetur vir; ſecus non poteſt ſine conſenſu viri expreſsè, vel tacitò, niſi in caſu neceſſitatis. Hinc Sancta Lucia habuit ſponſum, non virum; & ſic de conſenſu matris potuit facere eleemoſynam. Item filius familias non poteſt, niſi modicum, de qua poteſt præſumere, quod placet patri, & niſi à patre ſit ei aliqua diſpenſatio commiſſa.

Art. 9. *An eleemoſyna ſit danda magis propinquis.* ℞. Simpliciter ſic ſecundum differentiam coniunctionis, ſanctitatis, vtilitatis. nam ſanctiori, & magis indigenti, & magis vtili communi bono eſt magis danda eleemoſyna, quam propinquiori, ſi non ſit ſub cura noſtra, vel in magna neceſſitate ſecundum ordinem charitatis. Item diſtributor ſi eſt pauper poteſt ſibi facere eleemoſynam.

Art. 10. *An eleemoſyna ſit abundanter facienda.* ℞. Secundum proportionem propriæ facultatis, & ſuppleat neceſſitatem pauperum, non tamen vt ſuperabundent cum ſuperfluitate, ſed melius eſt pluribus indigentibus dare.

QVÆ-

# QVÆSTIO XXXIII.

## De correctione fraterna.

AN *correctio fraterna ſit actus charitatis.* ℞.Sic,quia eſt eleemoſyna.Item poteſt eſſe actus iuſtitiæ. Art. 1.

*An correctio fraterna ſit ſub præcepto.* ℞. Eſſe ſed cum debitis circumſtantijs, quia eſt affirmatiuum. Art. 2.

*An correctio fraterna pertineat tantum ad prælatos.* ℞. Quæ fit per ſimplicem admonitionem ad emendationem, pertinet ad omnes, ſed quæ eſt actus iuſtitiæ ad Prælatos. Item prima ſpecialiter ad ſacerdotes. Art. 3.

*An quis teneatur corrigere Prælatũ ſuũ.* ℞.Ea correctione,quæ eſt actus charitatis ſic,ſed cum reuerentia:quæ iuſtitiæ,non. Art. 4.

*An peccator debeat corrigere delinquentem.* ℞.Sic,& debet cum humilitate. Art. 5.

*An quis debeat ceſſare à correctione ob timorem,ne ille fiat deterior.* ℞.Ob probabilem ſic. Art. 6.

*An in correctione fraterna debeat de neceſſitate præcepti præcedere admonitio denuntiationem.* ℞. Quando peccatum eſt occultum, & damnificat ſolum peccantem, & correctorem ſic, quia ſufficit ſubuenire peccanti, vt ſeruetur forma eius. At ſi peccatum eſt publicum non debet præcedere, ne impunita appareant peccata. Item ſi ſunt peccata ſecreta, ſed nociua proximo in corporalibus, vt ſi Art. 7.

quis

quis velit tradere Vrbem hoſtibus, vel in ſpiritualibus, vt hæreticum, ſunt ſtatim denuntianda; niſi quis firmiter putaret ſe poſſe hæc mala impedire per ſimplicem admonitionem, quia in his caſibus frater non peccat ſolum in te, ſed in alios.

✠ Item ſi ſuperior, ſeu Prælatus præcipit, vt ſibi deferatur quando quis ſciuerit aliquid corrigendum, intelligitur ſemper ſaluo ordine correctionis, quia Prælato non eſt obediendum contra præceptum Dei. Item Prælatus non poteſt præcipere aliquid ſuper occultis, niſi adſint manifeſtatiua, tunc enim poteſt, & exigere iuramentum de veritate danda.

*Art.* 8. *An inductio teſtium debeat præcedere denuntiationem publicam.* ℞. Sic, niſi frater fiat deterior.

## QVÆSTIO XXXIV.

### De Odio.

*Art.* 1. AN *quis poſſit Deum odio habere.* ℞. Vt apprehenditur peccatorum punitor ſic, ſecus non.

*Art.* 2. *An odium Dei ſit maximum peccatorum.* ℞. Sic, quia in hoc voluntas ſecundum ſe auertitur à Deo, & eſt peccatum in Spiritum ſanctum.

*Art.* 3. *An omne odium proximi ſit peccatum.* ℞. In eo, quod habet à Deo, ſic, ſed vt mali ſunt, ideſt peccatum odiſſe, non.

*Art.* 4. *An odium proximi ſit grauiſſimum peccatorum, quæ in eum committantur.* ℞. Ex parte

parte affectus odientis ſic, quia in eo peruertitur volũtas; ſed ex parte nocumenti proximi, non, quia peccata exteriora magis eis nocent.

*An odium ſit vitium capitale*. ℟. Non, quia recedit à Deo paulatim. *Art.5.*

*An odium oriatur ex inuidia*. ℟. Sic, quia inuidia eſt triſtitia de bono alterius, & ex triſtitia odium. *Art.6.*

## QVÆSTIO XXXV.

### De Accidia.

AN *accidia ſit peccatum*. ℟. Sic, quia torpor mentis, vel triſtitia deprimens animum, ne faciat bonum ſpirituale. *Art.1.*

*An accidia ſit ſpeciale peccatum*. ℟. Vt eſt triſtitia de bono, de quo charitas gaudet, ſic, ſed de bono ſpirituali in communi non eſt ſpecialis, ſed generalis, quia quodlibet vitium refugit bonum ſpirituale virtutis oppoſitæ. *Art.2.*

*An accidia ſit peccatum mortale*. ℟. De genere ſuo ſic, quia cõtrariatur charitati, ſecus ſi non eſt plenus conſenſus, vel ad quæ non tenetur. *Art.3.*

*An accidia ſit vitium capitale*. ℟. Sic, quia ex ea multa vitia oriuntur, & ſic eius ſunt ſex filiæ. *Art.4.*

# QVÆSTIO XXXVI.

## De Inuidia.

*Art.* 1. AN *inuidia ſit triſtitia*. ℟. Sic, quia eſt de bono alterius, vt æſtimatur malum proprium, ideſt minuit noſtrum.

† Amatores honoris ſunt magis inuidi de gloria alterius propinqui, quia fruſtrantur proprio, ſic & puſillanimes. Item ſenes inuident iunioribus, quia habent quæ ipſi amiſerunt. Item inter multum diſtantes non eſt inuidia.

*Art.* 2. *An inuidia ſit peccatum*. ℟. Sic, ſi dolet in quantum alter excedit illum in bonis, ſed ſi ex his timet damnum ſibi, non. Item, triſtari de bono alterius non, quia ille habet, ſed quia ego non habeo, non eſt peccatum, ſed æmulatio laudabilis.

*Art.* 3. *An inuidia ſit peccatum mortale*. ℟. De genere ſuo ſic, quia contrariatur charitati in obiecto, ſed non ſi ſit primi motus in ſenſu.

*Art.* 4. *An inuidia ſit vitium capitale*. ℟. Sic, quia ex ea oriuntur multa peccata, & habet filias, vt ſuſurratio, detractio, exultatio in aduerſis, afflictio in proſperis.

QVÆ-

## QVÆSTIO XXXVII.

### De peccatis, quæ opponuntur Paci.

AN *diſcordia ſit peccatum*. ℞. Ex genere ſuo eſt peccatum mortale, quando deliberatè diſſentit à bono diuino, vel à bono proximi, in quo debet conſentire, ſed primi motus ſunt peccatum veniale. Item, quia eſt contra charitatem, quæ corda vnit. Item diſcordare in opinionibus, ſi non eſt in re fidei cum errore, & pertinacia, non eſt peccatum mortale. *Art. 1.*

*An diſcordia ſit filia inanis gloriæ*. ℞. Sic, quia inordinatè profert quæ ſua ſunt alienis. Item, & inuidiæ. *Art. 2.*

## QVÆSTIO XXXVIII.

### De Contentione.

AN *contentio ſit peccatum mortale*. ℞. Si impugnat veritatem inordinatè ſic, ſi falſitatem debito modo eſt laudabilis, ſi modo indebito, eſt peccatum veniale, niſi adſit ſcandalum. Item contentio eſt contrarietas in locutione, ſeu verbis contra veritatem, ſicut diſcordia eſt in voluntate. *Art. 1.*

*An contentio ſit filia inanis gloriæ*. ℞. Sic, ſicut, & diſcordia eodem modo. Item ſæpe cauſatur ex defectu ſcientiæ, ex qua ori- *Art. 2.*

oritur inanis gloria, ſicut ex humilitate ſuperbia.

# QVÆSTIO XXXIX.

## De Schiſmate.

*Art.1.* A*N Schiſma ſit peccatum ſpeciale.* ℞. Sic, quia ſeparat à capite, ideſt Papa,& à membris Eccleſiæ eos,qui propria ſponte ſubeſſe nolunt capiti; & ſic eſt contra charitatem.

✝ Peccatum diuidit à Deo, ſed non eſt ſchiſma, quia peccator non intendit hoc; ſic qui non obedit præceptis Eccleſiæ, niſi pertinaciter hoc intendat. Item ſchiſma, & hæreſis ſunt diuerſa peccata, quia hæc habet peruerſum dogma, illa diuidit. Item omnis hæreticus eſt ſchiſmaticus, ſed non contra. Item nullum eſt ſchiſma, quod non ſibi aliquam hæreſim fingat.

*Art.2. An ſchiſma ſit grauius peccatum infidelitate.* ℞. Eſt grauius infidelitas, quia eſt contra ipſum Deum in ſe, ſchiſma contra vnitatem Eccleſiæ, quod eſt minus, quam Deus: ſed ex accidenti poteſt eſſe maius, vt cum maiore contemptu.

*Art.3. An ſchiſmatici habeant aliquam poteſtatem.* ℞. Habent ordinis, ſed non vſum eius,ſed nullam iuriſdictionem.

*Art.4. An conuenienter ſchiſmatici excommunicentur.* ℞. Sic, præſertim, quia peccant ſe ſeparando ab Eccleſia, vt ſe emendent

etiam

etiam puniantur brachio ſæculari. Item in neceſſitate licet accipere baptiſmum à ſchiſmatico.

## QVÆSTIO XL.
### De Bello.

AN *bellare ſit ſemper peccatũ*. ℞. Non, ſi ſiat authoritate Principis, iuſta cauſa, & recta intentione. *Art.* 1.

*An Clericis, & Epiſcopis ſit licitum pugnare*. ℞. Non cum ſanguinis effuſione, etiam in bello iuſto. *Art.* 2.

*An liceat in bellis vti inſidijs*. ℞. Non dicẽdo falſum, vel non ſeruando promiſſum, ſed licet vti inſidijs ad fallendos hoſtes non aperiendo eis noſtrum propoſitum, nec ſunt verè fraudes. *Art.* 3.

*An liceat in diebus feſtis bellare*. ℞. Iuſta bella in neceſſitate ſic, quia ſunt ad ſalutem Reipub. *Art.* 4.

## QVÆSTIO XLI.
### De Rixa.

AN *rixa ſit ſemper peccatum*. ℞. Sic, quia eſt quando ex ira inuicem ſe percutiunt, & ſi grauiter, eſt mortale. *Art.* 1.

*An rixa ſit filia iræ*. ℞. Sic propriè, licet remotè ſit à concupiſcentia, ab odio, &c. *Art.* 2.

QVÆ-

## QVÆSTIO XLII.

### De ſeditione, quæ opponitur Paci.

*Art.* 1. AN *ſeditio ſit ſpeciale peccatum ab alijs diſtinctum*. ℞. Sic, quia opponitur ſpeciali bono, ideſt paci multitudinis.

*Art.* 2. *An ſeditio ſemper ſit peccatum mortale*. ℞. De genere ſuo ſic, & maius rixa, quia contra bonum commune.

## QVÆSTIO XLIII.

### De Vitijs, quæ opponuntur beneficentiæ, & primò de ſcandalo.

*Art.* 1. AN *ſcandalum conuenienter definiatur, ideſt dictum, vel factum minus rectum præbens occaſionem ruinæ*. ℞. Sic, ſicut obex in via corporali, cui impingens diſponitur ad ruinam, ſic in ſpirituali.

*Art.* 2. *An ſcandalum ſit peccatum*. ℞. Actiuum ſemper eſt peccatum in eo, qui ſcandalizat charitatem proximi; paſſiuum ſemper eſt peccatum in eo, qui ſcandalizatur, quia ruit ſpiritualiter, ſed poteſt ſine peccato illius qui facit opus bonum, ſicut actiuum ſine peccato ſcandalizantis.

✝ Scandalum aliquando ſignificat quodcunque impedimentum. Matth. 16. Scanda-

dalum tu mihi es, & ſaltem eſt peccatum veniale, ſi retardat in via Dei.

*An ſcandalum ſit ſpeciale peccatum.* *Art. 3.*
℞. Scandalum actiuum ſi fiat cum ſpeciali intentione trahendi ad peccatum, eſt ſpeciale peccatum, quia finis dat ſpeciem in moralibus, ſecus nō, ſicut nec paſſiuum eſt ſpeciale peccatum.

*An ſcandalum ſit peccatum mortale.* *Art. 4.*
℞. Quando actus eſt mortalis, vel contemnit ſalutem proximi, ſic, ſecus non. Item qui per actum mortalem intendit inducere proximum ad peccatum veniale peccat mortaliter.

*An ſcandalum paſſiuum poſſit cadere etiam in perfectis.* *Art. 5.* ℞. Si perfectè Deo adhæreant per amorem, non, quia non recedunt, vel mouentur à ſua rectitudine per inordinata dicta, vel facta proximi.
✝ Viri perfecti aliquādo incidunt in peccata venialia, ſed infirmitate carnis, non quod ſcandalizentur.

*An ſcandalum actiuum poſſit inueniri in viris perfectis.* *Art. 6.* ℞. Non, quia rectè dicunt, & faciunt, & ſi in aliquo deuiant, naſcitur ex infirmitate humana, vt aliqua peccata venialia, ſed non recedunt multum à ratione, vnde alij rationabiliter non poſſunt ſcandalizari. Item ſcandalum paſſiuum aliquando fit ſine actiuo.

*An bona ſpiritualia ſint dimittenda propter ſcandalum.* *Art. 7.* ℞. Cum ſcandalo actiuo nihil eſt faciendum. Item bona ſpiritualia, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, non ſunt dimittenda; ſi non ſunt de neceſſita-

te

te ſalutis, & ſcandalum eſt ex malitia, ideſt, vt impediantur bona, non dimittenda, ſi ex infirmitate, vel ignorantia, ſunt occultanda, vel differenda.

† Non eſt commitendum peccatum veniale ad vitandum ſcandalum.

*Art.* 8. *An propter ſcandalum ſint temporalia dimittenda.* ℟. Bona commiſſa ad conſeruandum, vt bona Eccleſiæ Prælatis, vel communia rectoribus Reip. non. Item ſi ſcandalum eſt ex malitia, non; ſi propter ignorantiam, vel infirmitatem, vel ſunt totaliter dimittenda, vel ſcandalum ſedandum.

## QVÆSTIO XLIV.

### De præceptis charitatis.

*Art.* 1. *An de charitate debeat dari aliquod præceptum.* ℟. Sic, quia eſt finis.

*Art.* 2. *An de charitate fuerint danda duo præcepta.* ℟. Sic, ideſt de dilectione Dei, & proximi propter rudes.

*Art.* 3. *An ſufficiant duo præcepta charitatis.* ℟. Sic, quia Deus eſt finis: proximus eſt id, quod eſt ad finem.

*Art.* 4. *An conuenienter mandetur, vt Deus diligatur ex toto corde.* ℟. Sic, quia Deus eſt finis vltimus, ad quem omnia.

† Toto corde actu diligitur in patria, habitu in via, cui non contradicit peccatum veniale.

*Art.* 5. *An conuenienter addatur ex tota anima, & viribus.* ℟. Sic, ideſt cum volun-

tate,

tate, intellectu, corpore, &c. eſt amandus.

*An hoc præceptum dilectionis poſſit in via impleri.* ℟. Imperfectè, ſed in Patria perfectè, hic qui implet imperfectè non peccat. *Art. 6.*

*An conuenienter detur præceptum de dilectione proximi.* ℟. Sic, ſed non æqualiter, ſed ſimiliter, ideſt, in finem vltimum. *Art. 7.*

*An ordo charitatis ſit ſub præcepto.* ℟. Sic, quia pertinet ad virtutem, & qui magis ſunt proximi, magis diligendi. *Art. 8.*

## QVÆSTIO XLV.

### De Dono ſapientiæ.

AN *ſapientia debeat computari inter dona Spiritus ſancti.* ℟. Sic, quia cognoſcit cauſam altiſſimam, ideſt Deum, & iudicat de omnibus ſecundum veritatem diuinam, & eſt infuſa, non acquiſita, per quam homo rectè Deum timet, & colit. *Art. 1.*

*An ſapientia ſit in intellectu, vt in ſubiecto.* ℟. Hoc donum habet cauſam in voluntate, ideſt charitatem, ſed eſſentiam in intellectu. *Art. 2.*

*An ſapientia ſit ſpeculatiua tantum, vel etiam practica, quæ eſt donum.* ℟. Eſt vtrunque, ideſt per regulas diuinas dirigit actus hominis. *Art. 3.*

*An ſapientia poſſit eſſe ſine gratia, & cum peccato mortali.* ℟. Non, vt eſt donum, *Art. 4.*

num, quia ſupponit charitatem, licet ab ea differat.

*Art.5.* *An ſapientia ſit in omnibus habentibus gratiam*. ℞. Sic, quia gratia non deficit in neceſſarijs, vt nec natura, ſed non æquali gradu.

*Art.6.* *An dono ſapientiæ reſpondeat ſeptima beatitudo, ideſt beati pacifici*. ℞. Sic, & quoad meritum, & quoad prœmium.

## QVÆSTIO XLVI.

### De ſtultitia, quæ opponitur ſapientiæ.

*Art.1.* AN *ſtultitia opponatur ſapientiæ*. ℞. Sic vt contrarium, ſed fatuitas, vt negatio, quia ſtultitia dicit ſtuporem, & hebetudinem cordis, & obſtruſionem ſenſus; fatuitas dicit totalem priuationem ſenſus ſpiritualis: ſapientia facit aptum cognoſcere altiſſima.

✝ Inſipientia, & ſtultitia ſunt idem, ſed hæc eſt circa humana. Item quæ opponitur ſapientiæ humanæ, eſt bona ſtultitia, vt nón ſapere propter Deum.

*Art.2.* *An ſtultitia ſit peccatum*. ℞. Naturalis non, ſed quæ eſt ex amore ſæculi ſic, quia voluntaria in prohibitis.

*Art.3.* *An ſtultitia ſit filia luxuriæ*. ℞. Maximè eſt ea, quia in ea maximè immergitur animus, & fit ineptus.

QVÆ-

# QVÆSTIO XLVII.

## De prudentia ſecundum ſe.

*An prudentia ſit in vi cognoſcitiua, vel appetitiua*. ℟. In cognoſcitiua, quia eſt videre futura. *Art. 1.*

✝ Licet amor moueat ad actum prudentiæ, & faciat diſcernere. Item electio eſt prudentiæ conſequenter.

*An prudentia pertineat ad rationem practicam, vel ſpeculatiuam*. ℟. Ad practicam, quia eſt recta ratio agibilium. *Art. 2.*

*An prudentia ſit cognoſcitiua ſingularium*. ℟. Sic, quia applicat vniuerſalia ad opus particulare. *Art. 3.*

*An prudentia ſit virtus*. ℟. Eſt virtus intellectualis moralis, quia applicat bonum ſub ratione boni. *Art. 4.*

*An prudentia ſit virtus ſpecialis*. ℟. Sic, quia habet ſpeciale obiectum formaliter ab alijs diſtinctum, ideſt, circa contingentia. *Art. 5.*

*An prudentia præſtituat finem virtutibus moralibus*. ℟. Non, ſed diſponit de his, quæ ſunt ad finem. *Art. 6.*

*An prudentiæ ſit inuenire medium in virtutibus moralibus*. ℟. Sic, quia per hanc conformantur rectæ rationi. *Art. 7.*

*An præcipere ſit principalis actus prudentiæ*. ℟. Sic, quia eſt propinquior fini, & applicat media ad finem. *Art. 8.*

*An ſolicitudo pertineat ad prudentiam*. ℟. Sic, quia eſt motus ſecundum præceptum, *Art. 9.*

ptum, & directionem rationis.

*Art.* 10. *An prudentia ſe extendat ad regimen multitudinis.* ℞. Sic, quia bonum commune melius, quaſi totum parte.

*Art.* 11. *An prudentia de bono proprio differat ſpecie ab ea, quæ eſt de bono communi.* ℞. Sic, quia in ratione formali finis, vt Politica de bono communi ciuitatis, Æconomica de bono domus, Monaſtica de bono vnius perſonæ.

*Art.* 12. *An prudentia ſit in ſubditis, vel ſolum in principibus.* ℞. In vtriſque, ſed in his architectonicè; in illis, vt operantibus.

*Art.* 13. *An prudentia poſſit eſſe in peccatoribus.* ℞. Vera ad bonum finem totius vitæ non, quia eſſent boni, falſa ad malum finem ſic; vnde dicitur prudens latro. Item prudentia indifferentium, ſicut prudens negotiator.

*Art.* 14. *An prudentia ſit in omnibus habentibus gratiam.* ℞. Sic, quia nullus eſt virtuoſus ſine prudentia, & in dubijs ſaltem ſibi conſulunt conſilia petendo. Item pueris baptizatis eſt prudentia gratuita ſecundum habitum, non loquimur de acquiſitis.

*Art.* 15. *An prudentia inſit nobis à natura.* ℞. Non, ſed per experientiam, vel doctrinam, ſed inſunt principia naturalia.

*Art.* 16. *An prudentia poſſit amitti per obliuionem.* ℞. Non tollitur, ſed impeditur, quia conſiſtit etiam in appetitu, non ſolum in cognitione.

QVÆ-

# QVÆSTIO XLVIII.

## De partibus prudentiæ.

AN *conuenienter aſſignentur partes prudentiæ*. ℞. Sic, quia vt in intellectu, ſunt memoria, ratio, intellectus docilitas, ſolertia; vt eſt præceptiua, ſunt prudentia, circumſpectio, cautio. Item ſubiectiuæ ſunt cognitio militaris, Æconomica, Politica: ſunt etiam aliæ partes largè ſumptæ, & ibi declarantur omnes. *Art. 1.*

# QVÆSTIO XLIX.

## De ſingulis prudentiæ partibus quaſi integralibus.

AN *memoria ſit pars prudentiæ*. ℞. Sic, quia debet recordari de his, quæ vt plurimum accidunt, vt præuideat futura. *Art. 1.*

✝ Memoria adiuuatur propter ſimilitudines corporales, non nimis conſuetas, ſecus ſimilitudines ſpeciales facilè labuntur. Secundò ſi in conſideratione ſua ordinatè diſponat illa, quia vno memorato ſubuenit aliud. Tertiò ſi ad ea ponat ſollicitudinem, & affectum, quia quando aliquid eſt magis impreſſum, minus labitur.

*An intellectus ſit pars prudentiæ*. ℞. Vt eſt recta æſtimatio alicuius principij *Art. 2.*

ſic, quia prudentia eſt reiteratio agibilium.

✝ Intellectus vt eſt cognoſcitiuus vniuerſalium, eſt virtus intellectualis diſtincta à prudentia. Item, vt eſt acuta cogitatio diuinorum eſt donum Spiritus ſancti.

*Art.3.* *An docilitas ſit pars prudentiæ.* ℞. Sic, & eſt vt quis erudiatur in diuerſitate rerum, præſertim à ſenibus, & fiat prudens.

*Art.4.* *An ſolertia ſit pars prudentiæ.* ℞. Sic, & eſt facilis, & prompta coniecturatio circa rationem medij.

*Art.5.* *An ratio ſit pars prudentiæ.* ℞. Sic, quia inquirendo procedere ex quibuſdam ad alia eſt rationis, ergo prudentiæ.

✝ Ratio hic ſumitur non pro prudentia, ſed pro vſu. Item intellectus, & ratio ſunt potentia, ſed denominantur ab actibus ille penetrando, hæc inquirendo.

*Art.6.* *An prouidentia ſit pars prudentiæ.* ℞. Sic, à qua principaliter denominatur prudentia.

*Art.7.* *An circumſpectio ſit pars prudentiæ.* ℞. Sic, vt ea quæ ſunt ad finem conferat cum his, quæ circumſtant.

*Art.8.* *An cautio ſit pars prudentiæ.* ℞. Sic, vt caueat à malis. Item, quæ requiruntur ad profeſſionem prudentiæ ſunt partes eius.

QVÆ-

# QVÆSTIO L.

## De partibus ſubiectiuis Prudentiæ.

AN *regnatiua ſit ſpecies prudentiæ*. ℞. Sic, quia eſt ſpecialis ratio regiminis in Rege, vel Ciuitate. *Art.* 1.

*An politica ſit pars prudentiæ.* ℞. Sic, vt eſt rectitudo regiminis, qua ſeipſos dirigunt obediendo ſuperioribus. *Art.* 2

*An Aeconomica ſit ſpecies prudentiæ.* ℞. Sic, quia domus eſt media inter ſingularem perſonam, & Ciuitatem. *Art.* 3.

*An militaris ſit ſpecies prudentiæ.* ℞. Sic, quia in bello ſunt multa conſilia ad repellendos hoſtes. *Art.* 4.

# QVÆSTIO LI.

## De Virtutibus adiunctis Prudentiæ.

AN *Eubulia ſit virtus humana.* ℞. Sic, quia facit benè conſiliari, quæ in nullo peccatore eſt. *Art.* 1.

*An Ebulia ſit virtus diſtincta à prudentia.* ℞. Sic, quia eſt conſiliatiua, & prudentia eſt præceptiua. *Art.* 2.

*An ſyneſis ſit virtus.* ℞. Sic, quia dicit rectum iudicium circa operabilia, circa quæ eſt prudentia. *Art.* 3.

*An Gnome ſit virtus ſpecialis.* ℞. Sic, *Art.* 4.

quę quandam perſpicacitatem iudicij circa altiora continet.

## QVÆSTIO LII.
## De Dono Conſilij.

*Art.* 1. AN *Conſilium ſit inter Dona Spiritus ſancti.* ℞.Sic, quia hoc anima redditur benè mobilis à Spiritu ſancto, & Deus mouet ſecundum modum eius, quæ mouetur; & homo mouetur per inquiſitionem rationis, ſcilicet conſilio, quo Spiritus ſanctus mouet.

✝ Homo per prudētiam, & Eubuliam dirigitur ſecundum rationem humanam, quę non poteſt omnia, ſed per hoc donum à Deo.

*Art.* 2. *An donum conſilij reſpondeat virtuti prudentiæ.* ℞.Sic eam perficiens. Item mens humana hoc dono eſt vt mota, quo mota & mouet; ideo non dicitur præceptum, ſed conſilium, quo poteſt ſe, & alios dirigere cum prudentia.

*Art.* 3. *An donum conſilij maneat in Patria.* ℞.Sic, quatenus à Deo continuatur cognitio eorum, quæ ſciuntur, & illuminantur homines circa ea, quæ neſciunt in agendis ſine anxietate, & ſic aliter in via, aliter ibi.

*Art.* 4. *An quinta beatitudo, ideſt miſericordia reſpondeat dono conſilij.* ℞. Sic, vt dirigenti.

QVÆ-

# QVÆSTIO LIII.

## De vitijs Prudentiæ oppoſitis.

AN *imprudentia ſit peccatum*. ℞. Si ſumatur pro carentia prudentiæ quam quis poteſt, & debet habere, eſt peccatum ratione negligentiæ, quia non curauit cum poſſet: ſi ſumatur contrariè, ideſt, quia ratio non agit contra modum prudentiæ, eſt propriè peccatum, & ſi auertit à regulis diuinis, eſt peccatum mortale, vt qui contemnit diuina documenta agit præcipitanter, ſed ſi ſine contemptu, & ſine detrimento ſalutis, eſt peccatum veniale. Item in prudentia negatiua naturalis non eſt peccatum. *Art.* 1.

*An imptudentia ſit ſpeciale peccatum*. ℞. Sic, quia eſt circa actus ſpeciales rationis, & opponitur virtuti prudentiæ, ſed per participationem eſt peccatum generale. & eſt in omnibus peccatis, & habet ſub ſe multas ſpecies, ſicut prudentia, vt dixi. *Art.* 2.

*An præcipitatio ſit peccatum contentum ſub imprudentia*. ℞. Sic, quia inordinatè ſine medijs, ratio ruit in vltimum. *Art.* 3.

*An inconſideratio ſit peccatum ſpeciale ſub imprudentia*. ℞. Sic, quia eſt defectus recti iudicij, quando homo negligit diſcutere. *Art.* 4.

*An inconſtantia ſit ſpecies imprudentiæ*. ℞. Sic, quia eſt deſiſtere à meliori bono; & eſt defectus rationis. *Art.* 5.

*Art.6.* *An prædicta vitia oriantur ex luxuria.* ℞. Maximè ex ea, quia delectatio maxima eſt in Venereis, quæ totam animam abſorbet, & corrumpit extimationem prudentiæ,& extinguit iudicium rationis.

# QVÆSTIO LIV.

## De negligentia.

*Art.1.* AN *negligentia ſit peccatum ſpeciale.* ℞. Sic,quia eſt defectus debitæ ſollicitudinis, & opponitur peccatis ex contemptu, ſicut ſollicitudo eſt ſpecialis virtus,cuius materia ſunt bona,quæ fiunt defectuosè ex negligentia.

*Art.2.* *An negligentia opponatur prudentiæ.* ℞. Sic, quia directè opponitur ſollicitudini,quæ pertinet ad prudentiam,& conſiſtit in defectu interioris actus, ſicut pigritia ad executionem. Item commiſſio pertinet ad actum exteriorem,& eſt effectus negligentiæ, & opponitur iuſtitiæ, non ſic negligentia.

*Art.3.* *An negligentia poſſit eſſe peccatum mortale.* ℞. Quando ommittitur aliquid,quod eſt de neceſſitate ſalutis, ſiue ſit actus, ſiue circumſtantia, vel voluntas, ita remittitur ea, & quæ Dei ſunt, vt à charitate deficiat præcipuè, ſi ex contemptu; ſecus eſt veniale. Item negligentia, quæ minuit feruorem charitatis eſt peccatum veniale. Item amare Deum ex negligentia ſolum amore naturali, eſt peccatum mortale.

QVÆ-

# QVÆSTIO LV.

## De Vitijs oppoſitis prudentiæ.

AN *prudentia carnis ſit peccatum*. *Art.* 1. ℞. Sic, quia habet bona carnis, vt vltimum finem, ſecus ſi non, licet ametur caro.

*An prudentia carnis ſit peccatum mortale*. ℞. Quando non deordinat à Deo, ſed minuit, eſt peccatum veniale, ſecus eſt mortale. *Art.* 2.

✝ Quod opponitur prudentiæ non ſtatim eſt grauiſſimum peccatum, ſed quod opponitur in aliquo maximo.

*An aſtutia ſit ſpeciale peccatum*. ℞. Sic, & eſt diſtinctum à prudentia carnis, & opponitur prudentiæ, quæ prudentia participatur ab omni virtute, vt dicitur in ſecundo Articulo. Item contra prudentiam peccatur dupliciter, vel quia ſtudium rationis ordinatur ad finem non verè bonum, ſed apparentem, & eſt prudentia carnis, vel quia ad finem non vtitur veris vijs, ſed apparentibus, & eſt peccatum aſtutiæ. *Art.* 3.

*An dolus ſit peccatum pertinens ad aſtutiam*. ℞. Sic, quia eſt executio aſtutiæ ad circumueniendum. *Art.* 4.

*An fraus pertineat ad aſtutiam*. ℞. Sic, quia ordinatur ad deceptionem, & eſt executio aſtutiæ. *Art.* 5.

*An ſit licitum habere ſollicitudinem de temporalibus rebus*. ℞. Eſt illicita ſi ſequa- *Art.* 6.

tur vt finis vltimus, vel propter ſtudium ſuperfluum, ita vt quis retrahatur à ſpiritualibus, vel ſi ſuperfluo timore timeat, ne ſibi neceſſaria deficiant faciendo quod debet, cum ſapientia Dei regat omnia. Item ſollicitudo quærentis panem labore, ſi ſit moderata, eſt licita, ſicut eſt in operibus charitatis.

*Art. 7.* *An quis debeat eſſe ſollicitus futurorum.* ℞. Non, ſed de qualibet re ſuo tempore, quia tempus debitum eſt circumſtantia actus virtuoſi, vt tempore æſtatis eſſe ſollicitum de Vindemia eſt ſuperfluum. Nota, ad prudentiam pertinet prouidentia debita futurorum, ſed non præueniendum tempus ſollicitudinis.

*Art. 8.* *An hæc vitia oriantur ex auaritia.* ℞. Sic, quia iuſtitiæ maximè opponitur auaritia.

## QVÆSTIO LVI.

### De præceptis pertinentibus ad prudentiam.

*Art. 1.* A*N de prudentia fuerint danda aliqua præcepta in Decalogo.* ℞. Non, quia omnia præcepta decalogi pertinent ad eam, vt eſt directiua actuum omnium virtutum.

✠ Præcepta magis debuerunt pertinere ad iuſtitiam, quæ principalius reſpicit rationem debiti, quod requiritur ad præceptum, licet prudentia ſit principalior virtus inter morales. Item in doctrina Euangelica

gelica oportuit dari præcepta de prudentia, quia eſt doctrina perfectionis perfectè inſtruens hominem.

*An in veteri lege conuenienter fuerint poſita præcepta prohibitiua de vitijs oppoſitis prudentiæ.* ℞. Sic, vt de aſtutia, quæ in executione cum dolo, & fraude facit contra debitum iuſtitiæ, circa quam ſunt præcepta. Art. 2.

✝ Alia vitia non opponuntur directè prudentiæ manifeſta contrarietate, vt imprudentia, & eius partes, ideo non pertinent ad iuſtitiam, nec prohibentur in lege. Item ſpecialiter datur præceptum prohibitiuum de fraude circa venditionem, & emptionem, quia ibi præcipuè ſolet exerceri.

## QVÆSTIO LVII.

## De Iure.

AN *ius ſit obiectum iuſtitiæ.* ℞. Sic, ius dicitur, quia eſt iuſtum, & iuſtum eſt obiectum iuſtitiæ, & eſt rectitudo iuſtitiæ, ad quam terminatur eius actio, & eſt ad alterum. Art. 1.

✝ Licet ius aliquando ſumatur pro re iuſta, & pro arte, qua cognoſcitur quid ſit iuſtum, & pro loco, vbi ius redditur, & pro officio iudicis. Item lex propriè non eſt ipſum ius, ſed aliqua ratio iuris; ideo non eſt obiectum iuſtitiæ, ſed prudentiæ. Item lex diuina non eſt propriè ius, quia Deo non poſſumus æquiualens red-

dere, ſed fas, quia ſufficit Deo vt impleamus quod poſſumus.

*Art.* 2. *An ius conuenienter diuidatur in iusnaturale, & poſitiuum.* ℞. Sic; quia iuſtum eſt opus adæquatum alteri ſecundum aliquem modum æqualitatis; quia modus, vel eſt ex natura rei, cùm quis tantum dat vt tantundem recipiat, & hoc eſt ius naturale, vel ex condicto, vel communi placito, quod contingit per priuatum condictum inter perſonas priuatas, ſiue per publicum cum totus populus conſentit, vel ordinatur à principe, & hoc dicitur ius poſitiuum.

✝ Quod eſt naturale poteſt mutari in homine, vt aliquando non ſit reddendum, depoſitum ebrio. Item voluntas humana poteſt facere iuſtum in his, quæ non repugnant cum naturali iuſtitia Item ius diuinum partim eſt de his, quæ ſunt naturaliter iuſta, quorum tamen iuſtitia homines latet; partim de his, quæ ſunt iuſta ex inſtitutione iuſtitiæ diuinæ, vnde ſunt quædam præcepta, quia bona; & prohibita, quia mala; & quædam bona, quia præcepta; & mala, quia prohibita.

*Art.* 3. *An ius gentium ſit idem, quod ius naturale.* ℞. Non, quia ius naturale acceptum ſecundum abſolutam ſui cõſiderationem, eſt commune omnibus animalibus, ius gentium ſolum hominibus; ſi verò ius naturale ſumatur vt aliquid quod ex ipſo ſequitur ſicut eſt poſſeſſionum proprietas, tunc eſt idem cum iure gentium, nam quod naturalis ratio inter omnes homi-

nes

nes conſtituit, & apud omnes gentes cuſtoditur vocatur ius gentium.

*An ius debeat ſpecialiter diſtingui in paternum, & dominatiuum.* **Art. 4.** ℞. Sic, nam quando vnus non pendet ab altero, & ambo ſunt ſub principe, circa tales eſt ius ſimpliciter: quando vero vnus eſt aliquid alterius, vt filius eſt quaſi pars patris, eſt ius paternum non ſimpliciter: ſic inter ſeruum, & Dominum, eſt dominatiuum, quia ſeruus eſt inſtrumentum domini, ſic inter vxorem, & virum, qui immediatè referuntur ad domeſticam communitatem non eſt ſimpliciter ius politicum, ſed iuſtum Æconomicum. Item poteſt etiam dici ius militare, magiſtratuum, vel ſacerdotum, quia vnicuique ſecundum officium ſuum aliquid proprium debetur ſed cum defectu à iuſto ſimpliciter, vt patet in paterno, & dominatiuo.

## QVÆSTIO LVIII.

## De Iuſtitia.

A*N conuenienter definiatur iuſtitia.* **Art. 1.** ℞. Sic, & eſt perpetua, & conſtans voluntas ius ſuum vnicuique tribuens, quia eſt virtus circa ea, quæ ſunt ad alterum tanquam circa propriam materiam, & ponitur actus voluntarius conſtans, id eſt voluntas vt ſit virtuoſus.

✠ Habitus definitur per actum; & voluntas hic ponitur pro actu, & iuſtitia non eſt eſſentialiter ipſa rectitudo, ſed cauſa-

liter,

liter, & eſt perpetua, non quod actus ſemper duret, ſed reſpectu obiecti ſecundum propoſitum conſeruandi iuſtitiam.

*Art.2.* *An iuſtitia ſemper ſit ad alterum.* ℞. Ex ſui natura ſic, quia dicit æqualitatem, quæ non eſt ſibi ęqualis, ſed alijs, ſed metaphoricè eſt in vno, eodemque homine ſecundum quod cuique parti hominis attribuitur quod ei conuenit.

✝ Iuſtitia qua iuſtificatur impius eſt metaphoricè, quia poteſt eſſe in homine ſolitario. Item iuſtitia Dei eſt æterna ſecundum voluntatem, & propoſitum æternum, non ſecundum effectum, quia nihil eſt coæternum Deo.

*Art.3.* *An iuſtitia ſit virtus.* ℞. Sic, quia facit bonum habentem, & reddit eius opus perfectum.

*Art.4.* *An iuſtitia ſit in voluntate, vt in ſubiecto.* ℞. Sic, quia ordinatur ad rectificandum actum voluntatis, non intellectus, quia non dicimur boni, quia rectè intelligimus, ſed quia rectè operamur. Item appetitus ſenſitiuus non percipit proportionem vnius ad alterum; ſed ſola ratio, ideo appetitus rationalis eſt ſubiectum iuſtitiæ.

*Art.5.* *An iuſtitia ſit virtus generalis.* ℞. Vt ordinatur ad bonum commune ſic, & dicitur legalis, ſed vt eſt ad aliquid ſingulariter conſideratum, eſt ſingularis.

✝ Si ordinetur ad malum commune, eſt peccatum commune.

*Art.6.* *An iuſtitia vt eſt generalis, ſit idem eſ-*

*ſen-*

*ſentialiter cum omni virtute*. ℞. Non, ſed ſecundum virtutem, & eſt cauſa generalis ordinans actus aliarum ad ſuum finem, quod eſt mouere per imperium omnes alias virtutes.

*An ſit aliqua iuſtitia particularis præter iuſtitiam generalem*. ℞. Sic, quia præter legalem, quæ eſt vniuerſalis, ordinat hominem circa particularem perſonam immediatè, quia legalis immediatè ordinat bonum commune, ſed mediatè ad particularem perſonam. *Art. 7.*

✠ Bonum commune Ciuitatis, & bonum commune vnius perſonę differunt formaliter, & ideo requirunt diuerſas virtutes.

*An iuſtitia perticularis habeat materiã ſpecialem*. ℞. Sic, quia eſt ad alterum, aliæ virtutes non. *Art. 8.*

*An iuſtitia ſit circa paſſiones*. ℞. Non, ſed circa operationes, quæ ſunt ad alterum immediatè, at paſſiones immediatè non ſunt ad alterum. *Art. 9.*

*An medium iuſtitia ſit medium rei*. ℞. Sic inter maius, & minus, & conſiſtit in quadam proportionis æqualitate rei exterioris ad perſonam exteriorem. *Art. 10.*

✠ Medium rei eſt etiam medium rationis, & ita in iuſtitia ſaluatur ratio virtutis moralis.

*An actus iuſtitia ſit reddere vnicuique, quod ſuum eſt*. ℞. Sic, quia materia iuſtitiæ eſt operatio exterior, vt ipſa, vel res proportionatur alteri perſonæ ad quam iuſtitia ordinatur. *Art. 11.*

*An*

*Art.* 12. *An iuſtitia præemineat inter omnes virtutes morales.* ℞. Sic, quia eſt bonum commune etiam ad alterum.

## QVÆSTIO LIX.

### De Iniuſtitia.

*Art.* 1. AN *iniuſtitia ſit vitium ſpeciale.* ℞. Vt dicit inæqualitatem ad alterum ſic, quia opponitur iuſtitiæ quæ eſt ſpecialis virtus.

*Art.* 2. *An aliquis dicatur iniuſtus ex eo, quia facit iniuſtum.* ℞. Non ſemper, vt quando præter intentionem facit iniuſtum, non eſt iniuſtus, niſi materialiter, ſecus ſi ex intentione, & electione facit iniuſtum.

*Art.* 3. *An aliquis pati poſſit iniuſtũ volẽs.* ℞. Per ſe, & formaliter loquendo non, ſicut nec poteſt quis facere iniuſtum nolens, quia tunc propriè quis patitur, quando contra voluntatem patitur niſi materialiter, & per accidens.

*Art.* 4. *An quicunque facit iniuſtum peccet mortaliter.* ℞. De genere ſuo eſt mortale, quia contra legem Dei, & eſt contra charitatem per ſe, quia eſt eum nocumento alterius.

✝ Qui in paucis eſt iniuſtus non peccat mortaliter.

QVÆ-

# QVÆSTIO LX.

## De Iudicio.

AN *iudicium ſit actus iuſtitiæ*. ℞. Sic, quia importat rectam determinationem eius, quod eſt iuſtum. *Art. 1.*

✝ Spiritualis iudicat omnia ſecundum regulas diuinas, de quo non loquimur, ſed vt eſt in præſidente homine.

*An ſit licitum iudicare.* ℞. Quando eſt actus iuſtitiæ ſic, ſi fiat ſecundum authoritatem, & rectam rationem, ſecus eſſet vſurpatum, & temerarium, vel ſuſpicioſum. *Art. 2.*

✝ Qui ſunt in peccatis grauibus, & publicis non debent iudicare in ſimilibus, vel minoribus: ſi peccata ſunt occulta, & imminet neceſſitas iudicandi, poſſunt ex officio, ſed cum humilitate, & timore.

*An iudicium procedens ex ſuſpicione ſit licitum*. ℞. Non, quia eſt ex leuibus indicijs, & oritur, vel ex malitia ſuſpicantis, vel ex mala affectione in alterum, vel ex odio, ſed ſi ex longa experientia non eſt propriè ſuſpicio propter certitudinē, vnde ſenes non propriè ſunt ſuſpicioſi: Nota ſi ex leuibus indicijs homo incipit dubitare de bonitate alterius, eſt peccatum veniale, & eſt tentatio humana: ſi ex leuibus indicijs pro certo æſtimat malitiam alterius in re graui eſt peccatum mortale. Item ſi iudex ex ſuſpicione procedit ad condemnandum, eſt mortale, quod pertinet *Art. 3.*

tinet

tinet ad iniuſtitiam directè.

*Art.4.* *An dubia ſint in meliorem partem interpretanda.* ℞. Sic, ſecus facit iniuriam illi, & contemnit ipſum, & melius eſt in hoc frequentius falli quam rarius habendo malam opinionem de aliquo bono, quia ex hoc fit iniuria non ex illo. Nota, cum aliquibus malis ſint remedia adhibenda, tunc ſeueriora adhibenda: In definiendo debemus res interpretari, vt ſunt, ſed in iudicio perſonarum in melius.

*Art.5.* *An ſit ſemper iudicandum ſecundum leges ſcriptas.* ℞. Sic, quia leges ſcribuntur ad declarationem iuris naturalis, & poſitiui: Nota quod ius naturale non inſtituitur à lege, ſed inſtituit leges: poſitiuum inſtituitur à lege. Item ſcripturæ contra ius naturale ſunt iniuſtæ, & non obligant. Item, quando leges iuſtæ datæ deficiunt in aliquo caſu propter circumſtantias facti, non eſt iudicandum ſecundum literam, ſed ſecundum æquitatem, quam legiſlator intendit.

*Art.6.* *An iudicium per vſurpationem reddatur peruerſum.* ℞. Sic, quia lex condi non poteſt, niſi publica auctoritate, & eiuſdem auctoritatis eſt legem interpretari, & legem condere.

✝ Prælatus ſpiritualis ſi intromittat ſe in quibuſdam temporalibus non eſt vſurpare iudicium, quia poteſtas temporalis ſubditur ſpirituali, vt corpus animæ.

QVÆ-

# QVÆSTIO LXI.
## De partibus iuſtitiæ.

AN *ſint duæ ſpecies iuſtitia commutatiua, & diſtributiua*. ℞. Sic, illa inter perſonas particulares: hæc eſt communitatis ad ſingulas perſonas in diſtributione bonorum omnium, in quibus bonus quilibet quod ſuum eſt aliquo modo, recipit, quia quod totius quodammodo eſt etiam partis. *Art. 1.*

*An medium ſumatur eodem modo in diſtributiua, & commutatiua*. ℞. Non, quia in hoc medium ſumitur ſecundum æquitatem rei ad rem, ideſt arithmeticè, ideſt vt tantumdem reſtituat, quantum accepit: ſed in diſtributiua ſumitur proportio rerum ad perſonas, ideſt quanto magis excedit vna perſona, tanto maior pars ei datur, ideſt Geometricè, vt ſicut ſe habent tria ad duo; ſic ſe habent ſex ad quatuor. *Art. 2.*

✝ Conditio perſonę in actionibus, & paſſionibus facit quantitatem rei, vnde maior eſt iniuria facta principi, quam ſeruo. Item in alijs virtutibus accipitur medium ſecundum rationem, ideo non habent diuerſa media, vt iuſtitia inter diuerſitatem rerum.

*An materia vtriuſque iuſtitia ſit diuerſa.* *Art. 3.* ℞. Materia circa quam ſunt operationes iuſtitiæ, ideſt commutatio, vel diſtributio, eſt eadem, ſed actiones principales qui-

quibus vtimur rebus,non eſt eadem,vt diſtributio, commutatio, quæ varijs modis fieri poteſt.

*Art.4.* *An iuſtum ſit idem quod contra paſſum.* ℞. In diſtributiua non attenditur proportio rei ad rem,nec paſſionis ad actionem, ſed in commutatiua ſic, vt qui lædit maiorem perſonam, maiori pœna puniatur quam intulit; ſic qui inuito vi rem abſtulit.

## QVÆSTIO LXII.

## De reſtitutione.

*Art.1.* *AN reſtitutio ſit actus iuſtitiæ commutatiuæ.* ℞. Sic, quia fit æqualitas rei ad rem ſecundum compenſationem, nam reſtituere, eſt iterum ſtatuere hominem in dominio rei ſuæ alienatæ, vt in mutuo, depoſito,rapina,furto.

*Art.2.* *An ſit neceſſarium ad ſalutem reſtituere id, quod ablatum eſt.* ℞. Sic, ſicut & conſeruare iuſtitiam, & ſi non poteſt recompenſari æquiualens, recompenſetur, quod poteſt.vt qui abſtulit membrum debet recompenſare cum pecunia, vel honore. Item qui abſtulit famam verè, ſed iniuſtè, reſtituat quantum poteſt, ſed ſine mendacio. v. g. dicat ſe malè dixiſſe, iniuſtè defamaſſe, & ſi non poteſt reſtituere famam, aliter recompenſet, vt contumeliam honore, & reuerentia. Item qui impedit præbendam iuſtè intendens honorem Dei, & bonum Eccleſiæ, non tenetur

netur reſtituere: ſi iniuſtè conſulens, ne detur digno, ſi antequam fuiſſet firmatum illi dari, reſtituatur aliquid arbitrio boni viri, ſi poſt ſtatutum tenetur ad integrum, ſi poteſt.

*An ſufficiat reſtituere ſimplum quod fuit ablatum iniuſtè*. ℞. Sic, quantum accepit, & poſt ſententiam tenetur ad pœnam. *Art. 3.*

*An aliquis teneatur reſtituere quod non accepit*. ℞. Non, quia non fieret æquale. Item, qui infert damnum alicuius rei, quam quis actu habet, tenetur ad æquale, qui impediuit, ne quis lucraretur, quod erat in via habendi tenetur, ſed non ad totum, quia minus valet quod eſt in virtute, quod poteſt impediri, quam quod eſt in actu, quia illud eſt in ſemine. *Art. 4.*

*An ſemper reſtituendum ſit ei, à quo ablatum eſt aliquid*. ℞. Sic, vt fiat æqualitas, niſi ſit nociuum ei, cum ipſa datio eſt illicita, vt in ſimonia, reſtitutio non eſt facienda danti, ſed pauperibus, vel in pios vſus conuertenda eſt. Item, ſi datio non eſt illicita, ſed propter rem illicitam, vt meretricium, tum mulier poteſt retinere, niſi extorſerit dolo, vel fraude. Item ſi is, cui facienda eſt reſtitutio ſit omnino ignotus, facta diligenti inquiſitione, detur in eleemoſynam pro ſalute illius. Si ſit mortuus, detur hæredibus: ſi ſit multum diſtans, debet tranſmitti, ſi commodè fieri poteſt, vel poni in loco tuto, & ſignificari. Item Prælatus ſi vſurpauit rem alteri deputatam, reſtituat illis, ad *Art. 5.*

quos

quos de iure pertinet, vel ſi rem ſibi deputatam in alterius dominium transferat, tunc reſtituat Eccleſiæ.

*Art.6.* *An ſemper teneatur reſtituere ille qui acceperit*. ℞. Ratione rei, ſi eſt apud ſe tenetur; ratione acceptionis, ſi ſit iniurioſa, vt in furto tenetur, & rem, & pro acceptione puniri; ſi non eſt iniurioſa, ſed in vtilitatem accipientis, vt in mutuo tenetur ratione rei, & acceptionis etiam ſi rem amittat: ſi non eſt in vtilitatem recipientis, vt in depoſito tenetur ratione rei, ſed non ratione acceptionis; Vnde ſi ſine ſua culpa, non tenetur. Item in occultis per confeſſorem reſtituat. Item, quando plures damnificarunt, & vnus reſtituit totum, alij refundant illi.

*Art.7.* *An qui non acceperunt teneantur reſtituere*. ℞. Si ſunt cauſa iniuſtæ acceptionis directè, vel indirectè tenentur, & ſunt Iuſſio, & conſilium, conſenſus, palpo, recurſus, Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans. Item adulatio, & conſilium non ſemper obligant, ſed quando probabiliter putatur, quod ex his cauſis ſit ſecuta acceptio.

✝ Principaliter tenetur reſtituere principalis in facto præcipiens: ſecundariò qui exequitur. Item vno reſtituente, alij ei reintegrent. Item non manifeſtans, non obſtans, non reprehendens, non tenetur niſi incumbat ex officio, & nō immineat multum periculi obſiſtenti.

*Art.8.* *An quis teneatur ſtatim reſtituere, vel poſſit differre*. ℞. Si poteſt, ſtatim; vel petat

tat dilationem ab eo, qui habet vſum, quia retinere rem alienam, eſt contra iuſtitiam, & fit iniuria domino, qui non poteſt vti re ſua, ſed non licet etiam per modicum temporis morari in peccato ſcienter, ſicut non licet retinere mercedē mercenario.

✠ Præceptum reſtituendi eſt affirmatiuum ſecundum formam, ſed includit in ſe negatiuum, quo prohibemur rem alterius detinere.

## QVÆSTIO LXIII.

### De acceptione perſonarum.

AN *acceptio perſonarum ſit peccatum*. *Art.* 1. ℟. Sic, quia dat alicui, non quod ei eſt debitum, ſed quia eſt Petrus; & hoc eſt contra iuſtitiam diſtributiuam, ſed ſi dando conſiderat qualitatem perſonæ, cui eſt debitum, non eſt acceptio perſonæ, ſed cauſa iuſta, v. g. quia eſt doctus. Item qui promouet aliquem ad Prælaturam, quia diues, vel conſanguineus, eſt acceptio perſonarum. Item in his, quæ dantur ex liberalitate, non eſt acceptio perſonarum, ſed in his, quæ ex iuſtitia; & ſic in Deo non eſt acceptio perſonæ.

*An acceptio perſonarum habeat locum* *Art.* 2. *in diſtributione ſpiritualium*. ℟. Sic, vt relicto doctiore, & ſanctiore paupere eligere diuitem ad honorem Eccleſiæ, imò eſt grauius peccatum, quam in temporalibus,

bus, quia ſpiritualia ſunt potiora. Item, non eſt acceptio perſonarum ſi eligatur minus ſanctus, & minus ſciens, ſi poteſt magis conferre ad bonum commune Eccleſiæ v. g. propter potentiam, vel induſtriam ſæcularem relictis melioribus, vnde Deus quandoque concedit gratias grstis datas minus bonis.

† Si conſanguinei ſunt æquè digni poſſunt præferri alijs; ſi ſunt minus digni ſimpliciter, & reſpectu boni communis, & præferantur, eſt peccatum acceptionis perſonæ, quia Prælatus non eſt dominus, ſed diſpenſator. Item in diſpenſatione matrimonij diuites, & potentes præferuntur pauperibus propter bonum pacis in Rep. Item vt electio non poſſit impugnari, ſufficit eligere bonum; ſed quoad conſcientiam eligentis, neceſſe eſt eligere meliorem, vel ſimpliciter, vel in ordine ad bonum commune. Item qui eſt de Gremio Eccleſię electus ſolet eſſe vtilior, quia magis amat Eccleſiam, in qua natus eſt.

*Art. 3* *An in exhibitione honoris, & reuerentiæ poſſit eſſe acceptio perſonarum*. ℞. Sic, & eſt peccatum, quando quis aliquem honorat propter cauſas, quæ non faciunt dignum honore, vt propter diuitias, ſed ſola virtus eſt honoris propria, vel alterius, vt quando honorantur principes, & Prælati mali, qui gerunt perſonā Dei, vel communitatem, ſic parētes domini propter Deū, ſic ſenes quia ſenectus eſt ſignum virtutis, ſed hoc ſignum aliquando deficit.

† Diui-

✝ Diuites non propter diuitias, ſed quia in communibus habent maiorem locum.

*An in iudicijs poſſit eſſe acceptio perſonarum.* ℞. Sic, & corrumpit æqualitatem iuſtitiæ. *Art. 4.*

# QVÆSTIO LXIV.

## De Vitijs oppoſitis commutatiuæ iuſtitiæ.

AN *occidere quæcunque viuentia ſit illicitum.* ℞. Non, quia animalia ſunt propter hominem, & in cibum, ſecus ſi ſunt aliena. *Art. 1.*

*An liceat occidere hominem peccatorem.* ℞. Pro bono communi conſeruando, ſic, ſicut membrum pro conſeruatione corporis. *Art. 2.*

*An liceat priuatæ perſonæ occidere hominem peccatorem.* ℞. Non, ſed qui habet publicam auctoritatem, & ad ſalutem communem. *Art. 3.*

*An liceat Clericis occidere malefactores.* ℞. Non, ſed ſint manſueti, vt Chriſtus. Item Prælati accipiunt officia Principum terræ, non vt iudicent per ſe ipſos, ſed ſua auctoritate per alios. *Art. 4.*

*An liceat alicui occidere ſeipſum.* ℞. Non, quia eſt contra legem naturæ, & charitatem, & Remp. & Deum, nec licet mulieri ſe occidere, ne vi ab alio violetur, quia vi corrumpi non eſt peccatum, nec ob timorem conſentiendi, quia non *Art. 5.*

ſunt facienda mala, & ſi qui martyres in perſecutione ſe occiderunt, fecerunt iuſſu Spiritus ſancti.

*Art.6.* *An liceat in aliquo caſu interficere innocentem.* ℟. Non, niſi ex mandato Dei, qui eſt dominus vitæ. Item Iudex conuictum teſtibus, quem ſcit innocentem diligentius examinet teſtes, vt eum liberet; ſi non poteſt, relinquat ſuperiori iudicandum: ſi non poteſt, non peccat ſecundum allegata iudicare. Item miniſter iuſtitiæ, ſi ſententia iudicis continet intolerabilem errorem, non debet exequi, ſecus ſi non continet manifeſtam iniuſtitiam.

*Art.7.* *An liceat alicui occidere aliquem ſe defendendo.* ℟. Cum moderamine inculpatæ tutelæ, licet, ſed non licet intendere occidere hominem, vt ſe defendat, ſed intendere ſuam defenſionem: tamen non licet fornicari pro vitæ conſeruatione.

*Art.8.* *An caſualiter occidens hominem ſit reus homicidij.* ℟. Si dat operam rei licitæ cum debita diligentia, non.

## QVÆSTIO LXV.

## De mutilatione membrorum.

*Art.1.* AN *aliquando liceat mutilare aliqua membra.* ℟. Non, niſi ob bonum publicum, vel ob ſanitatem corporis, cum medici conſenſu.

*Art.2.* *An liceat Patribus verberare filios, & dominis ſeruos.* ℟. Sic, ad correptionem, & moderatè.

*An*

*An liceat aliquem hominẽ incarcerare.* *Art.* 3.
℞. Licet in pœnam, vel ad cautelam mali à Iudice.

*An hoc peccatum ſit grauius ſi fiat in perſonas alijs coniunctas.* *Art.* 4. ℞. Sic, quia in plures, ſicut ex alijs circumſtantijs fit maius peccatum.

## QVÆSTIO LXVI.

### De peccatis iuſtitiæ oppoſitis, de furto, & rapina.

AN *poſſeſſio rerum exteriorum ſit naturalis homini.* *Art.* 1. ℞. Quantum ad vſum ſic, quia pro voluntate poteſt illis vti, quia pro illo facta ſunt, & hoc dominium in homine eſt ſecundum rationem, in qua imago Dei eſt; ſed quantum ad naturam ſubſunt voluntati Dei.

*An liceat alicui rem aliquam vt propriam poſſidere.* *Art.* 2. ℞. Quantum ad potentiam diſpenſandi, & procurandi ſic, quia quilibet eſt magis ſollicitus de proprijs, quã de communibus, & pro ordine, pro pace inter homines, ſed quantum ad vſum homo debet facilè eas communicare in neceſſitates hominum.

† Licet ſecundum ius naturale non ſit diſtinctio poſſeſſionum, tamen proprietas illarum non eſt contra ius naturæ, ſed illi additum. Item Diues non peccat cumulando poſſeſſiones rei communis, dummodo indiſcretè non prohibeat vſum.

*Art.3.* *An ſit de ratione furti accipere occultè rem alienam.* ℞. Sic, quia pro furto tria requiruntur. Primò, vt vſurpetur alienum contra iuſtitiam. Secundò, vt ſit circa rem poſſeſſam, & non perſonam, vt eſt homicidium, adulterium. Tertiò, vt occultè vſurpetur, & in hoc eſt propria ratio furti.

✝ Occultatio quandoque eſt cauſa peccati, vt in dolo, & fraude, & facit ſpeciem peccati: ſed quando eſt ſimplex circumſtantia, minuit peccatum, quia eſt ſignum verecundiæ, & tollit ſcandalum. Item ſub iniuſta acceptione intelligitur iniuſta detentio, quia habet eandem rationem nocumenti.

*Art.4.* *An furtum, & rapina ſint peccata, quæ differant ſpecie.* ℞. Sic, quia illud fit clàm, hoc per violentiam, & ſic habent diuerſas rationes, ideſt inuoluntarium neſcientis, & inuoluntarium per vim. In alijs peccatis clam, & coràm non faciunt differre ſpecie, quia in illis non attenditur ratio inuoluntarij.

✝ Habere alienum, eſt finis remotus furti, & rapinæ.

*Art.5.* *An furtum ſit peccatum.* ℞. Sic, quia contra iuſtitiam, & ob fraudem, &c.

✝ Res inuentæ ſi nunquam fuerunt in bonis alicuius, vt lapilli in mari ſunt occupantis, ſic theſaurus, ſed per leges ciuiles pars debet dari domino agri. Item ſi fuerint in bonis alicuius, & habentur pro derelictis, ſunt inuenientis; ſi non ſunt derelicta, qui arripit animo reſtituen-

di,

di, non peccat. Item qui furtim rem ſuam depoſitam rapit, peccat, quia grauat depoſitarium, & tenetur reuelare grauamen; ſi furtim accipit rem ſuam ab eo, qui iniuſtè detinebat, peccat prætermittendo ordinem iuris, ſed non tenetur reſtituere, ſed tollere ſcandalum ſi ſit ortum.

*An furtum ſit peccatum mortale.* ℞. Sic, quia eſt contra charitatem proximi, niſi paruitas materiæ excuſet. *Art. 6.*

*An liceat alicui furari propter neceſſitatem.* ℞. Si aliter ſibi ſubuenire non poteſt, licet, ſiuè clam, ſiue manifeſtè, quia non eſt furtum, nec rapina, quia tunc ſunt omnia communia de iure naturæ. Item, etiam alijs licet occultè rem alienam accipere, vt ſubueniat proximò in tali caſu. *Art. 7.*

*An rapina poſſit fieri ſine peccato.* ℞. Nō, imò principes ſi vi auferant contra iuſtitiam eſt rapina, & tenentur reſtituere, ſed contra hoſtes, & malefactores, non eſt rapina. *Art. 8.*

*An furtum ſit grauius peccatum, quam rapina.* ℞. Non, ſed è contra, quia hæc magis facit inuoluntarium, & grauius punitur, & fit etiam iniuria perſonæ vltra damnum. *Art. 9.*

# QVÆSTIO LXVII.

## De Vitijs oppoſitis iuſtitiæ commutatiuæ.

*Art.* 1. AN *quis poſſit iuſtè iudicare eum, qui non eſt ſibi ſubditus.* ℞. Niſi eius ſit ſubditus per poteſtatem ordinariam, vel per commiſſionem, nec ſententia eſt ſeruanda ab exempto, niſi quis ratione delicti fiat ſubditus.

*Art.* 2. *An liceat Iudici iudicare ſecundum allegata, & probata, licet ipſe ſciat eſſe contra veritatem.* ℞. Facta prius diligenti diſcuſſione in caſu particulari, poteſt, quia vt perſona publica iudicat, non vt priuata.

† In notorijs populo non eſt neceſſarius proceſſus, quia conuictus.

*Art.* 3. *An Iudex poſſit aliquem condemnare etiam ſi non ſit alius accuſator.* ℞. In crimine non.

† Publica infamia habet locum accuſationis. Item in denuntiatione non requiritur accuſatio, quia non intenditur punitio, ſed emendatio peccatoris. Item ſi Iudex vidit, poteſt ſecundum ius procedere ad ſententiam.

*Art.* 4. *An Iudex poſſit licitè pœnam relaxare.* ℞. Iudex inferior non, princeps ſic.

# QVÆSTIO LXVIII.

## De pertinentibus ad iuſtam accuſationem.

AN *homo teneatur ad accuſandum*. *Art.1.* ℞. Si crimen eſt in damnum ſpirituale, vel corporale Reipub. tenetur, modo poſſit ſufficienter probare, ſecus, non tenetur, quia non poteſt debito modo perficere.

✠ Excommunicati, infames, &c. non poſſunt accuſare, nec ex hoc habent commodum, ſed pœnam. Item, ſubditi prohibentur accuſare Prælatos ſuos, quando non ex charitate, ſed ex malitia volunt diffamare. Item, cõtra fidelitatem eſt reuelare ſecretum in malum perſonæ, ſed non, ſi in bonum commune reueletur.

*An ſit neceſſe accuſationem fieri in ſcriptis.* *Art.2.* ℞. Sic de iure, vt certius procedatur. Item in denuntiatione non eſt opus ſcriptura, quia hæc non obligat probare, nec qui non probat, punitur.

*An accuſatio reddatur iniuſta propter calumniam. præuaricationem, & tergiuerſationem.* *Art.3.* ℞. Sic, nam calumnians, falſum imponit ex malitia, nec excuſatur ob ignorantiam facti: ſi accuſat, licet non ſit calumniatus ob præuaricatorem, quia malitiosè impedit punitionẽ delicti cum falſa excuſatione. Tergiuerſari eſt quando totaliter deſiſtit ab accuſatione indebitè,

bitè, ſecus ſi ſcit eſſe falſum crimen, vel quod princeps aboleuerit accuſationem.

*Art.4.* *An accuſator deficiens in probatione teneatur ad pœnam talionis.* ℞. Sic, quia eſt actus iuſtitiæ, vt æquali pœna puniatur, quam alteri intendebat, ſecus ſi ex iuſto errore, & non voluntate nocendi.

✝ Malè accuſanti iniuriam accuſatus, & princeps pœnam remittere poſſunt.

## QVÆSTIO LXIX.

### De peccatis, quæ ſunt contra iuſtitiam.

*Art.1.* AN *ſine peccato mortali poſſit accuſatus negare veritatem, per quam condemnaretur.* ℞. Si iuridicè interrogetur non, quia eſt contra gloriam Dei, & debitum iuſtitiæ erga ſuum ſuperiorem; ſi non iuridicè interrogetur, non tenetur, & poteſt ſine mendacio ſubterfugere.

*Art.2.* *An liceat accuſato calumnioſè ſe defendere.* ℞. Non, quia per fraudem, & dolum ſe defendere, eſſet aſtutia; ſed poteſt per alios modos, vt non reſpondere ad ea, ad quæ non tenetur, & occultare veritatem.

✝ Reus in cauſa ſanguinis ſi corrumpit aduerſarium, vel colludit cum accuſatore, peccat in conſcientia, ſed non punitur à lege humana, quia facit ne moriatur.

*Art.3.* *An liceat reo declinare iudicium per appellationem.* ℞. Si iniuſtè grauatur ſic, ſecus

cus non, v.g. ad differēdam gratiam, & iuſtam ſententiam, quia facit iniuriam Iudici, & parti.

† Ab arbitrarijs non licet, quia non habent poteſtatem de iure, ſed ex libera voluntate huius, quare imputetur ipſi.

*An liceat condemnato ad mortem ſe defendere ſi poteſt.* ℞. Non, quia Dei ordinationi reſiſtitur, ſed ſi iniuſtè condemnatur, poteſt, niſi fortè propter ſcandalum. Art. 4.

† Licet incarcerato fugere, & condemnatus vt fame pereat, poteſt mendicare, quia nemo tenetur facere id, vnde mors ſequatur, ſed non licet reſiſtere agenti, quin patiatur, quod iuſtum eſt eum pati.

## QVÆSTIO LXX.

### De iuſtitia pertinente ad perſonam teſtis.

AN *homo teneatur ad ferendum teſtimonium.* ℞. Requiſitus à ſuperiore ſecundum ordinem iuris in manifeſtis, vel ſi præceſſit infamia: vel à non ſuperiore, cum requiritur ad liberandum aliquem ab iniuſta morte, vel à pœna, vel à falſa infamia, tenetur, & ſi non requiratur tenetur facere quantum in ſe eſt, vt denuntiet veritatem alicui, qui poſſit prodeſſe, ſecus peccat; ſed in his, quæ pertinent ad condemnationem, alicuius, nō, niſi iuridicè compellatur. Item, nec tenetur liberare Art. 1.

accuſatorem, qui probare non poteſt, quia ipſi imputetur.

✠ Quæ ſcit ſub ſigillo confeſſionis nullo modo licet, quia, vt miniſter Dei, nec habet ſuperiorem. Item, quæ aliter ſub ſecreto committuntur ſi pertinent ad corruptionem multitudinis ſpiritualem, vel corporalem, vel ad graue damnum alicuius perſonæ debet manifeſtare, quia alias homo frangeret fidem, quam alteri debet; & ita per ſecretum commiſſum non poteſt quis obligari ad contrarium; ſed ſi non ſunt huiuſmodi, nullo modo debet, nec ex præcepto ſuperioris, quia ſeruare fidem eſt de iure naturæ. Item Clerici non poſſunt cogi ad teſtificandum in cauſa ſanguinis, quia ſunt miniſtri Altaris.

*Art. 2.* *An ſufficiat teſtimonium duorum, vel trium.* ℞. Sic, quia non requiritur demonſtratio, ſed ſufficit probabilis certitudo, licet non ſit infallibilis veritas, ſi diſcordant in circumſtantijs, quæ variant ſubſtantiam facti, ſecus non. Item, ſi teſtes actoris, & rei variant, & ſunt æquales numero, & dignitate, ſtandum eſt pro reo, quia Iudex debet facilius abſoluere, quam condemnare, præterquam in cauſis fauorabilibus. Item contra Epiſcopos Sacerdotes, & Clericos Romanæ Eccleſiæ requiruntur plures teſtes, ne derogetur dignitati Eccleſiæ, & quia cum iudicent alios, habent aduerſarios.

*Art. 3.* *An teſtimonium alicuius ſit abſque eius culpa repellendum.* ℞. Vt pueri, amentes, mu-

mulieres defectu rationis, vel ex affectu, vt inimici perſonæ coniunctæ, domeſtici, vel ob exteriorem conditionem, vt pauperes, ſerui, qui facilè poſſunt ſeduci.

† De quolibet pręſumendum eſt bonum, niſi appareat contrarium, quando non vergat in periculum alterius, tunc enim cautè procedendum eſt.

*An falſum teſtimonium ſemper ſit peccatum mortale.* ℞. Si ex periurio, ſemper eſt mortale; ſi violatur iuſtitia, de genere ſuo eſt mortale, ſed ex ſola falſitate, non ſemper eſt mortale, quia mendacium non ſemper eſt mortale. Item affirmans falſum putans eſſe verum, non peccat. *Art. 4.*

## QVÆSTIO LXXI.

### De Iuſtitia, quæ ſit in iudicio ex parte Aduocatorum.

AN *Aduocatus teneatur præſtare patrocinium cauſæ pauperum*. ℞. Non ſemper, quia eſt opus miſericordiæ, & tenetur ſicut dixi ſuperius de operæ miſericordiæ; & homo non tenetur quærere indigentes, ſed ſufficit ſi ſuccurrat illis, qui occurrunt pro præſente neceſſitate, & magis coniuncto, quam alijs, ideſt, ſi eſt in tanta neceſſitate, nec nunc habet qui ei ſuccurrat, alias non peccat. Idem dicendum de medico quoad curationem. *Art. 1.*

† Non quęlibet neceſſitas obligat ad ſubueniendum.

*Art. 2.* *An conuenienter aliqui ſecundum iura arceantur ab officio aduocandi*. ℞. Sic, vel propter impotentiã vt furioſi, impuberes, ſurdi, & muti: vel propter indecentiam, vt Monachi, Presbyteri, & Clerici, vel propter defectum perſonæ, ſiue corporalem, ſiue ſpiritualem, vt infames, infideles, & damnati grauioribus criminibus. aliqui poſſunt ſibi, & non alijs patrocinari, quia non ita imminet neceſſitas in alienis cauſis vt in ſuis.

*Art. 3.* *An Aduocatus peccet ſi iniuſtam cauſam defendat*. ℞. Si ſcienter, ſic, & tenetur reſtituere damnum parti, ſi ignoranter, excuſatur, ſicut ſolet ignorantia excuſare.

✝ Medicus curando infirmitatem deſperatam nulli facit iniuriam, ſed Aduocatus defendens cauſam iniuſtam ſic, quia abutitur arte. Item, ſi Aduocatus in principio credit cauſam eſſe iuſtam, & in progreſſu cognoſcit eſſe iniuſtam, non debet eam prodere, vt alteram partem iuuet, ſed debet cauſam deſerere, vel inducere clientem vt componat ſine damno aduerſarij. Item defendens cauſam iuſtam, poteſt occultare ea, quæ poſſunt impedire proceſſum, ſed non licet ei vti aliqua falſitate.

*Art. 4.* *An liceat Aduocato pro ſuo patrocinio accipere pecuniam*. ℞. Sic, ſed moderatè conſiderata conſuetudine, conditione perſonarum, negotiorum, laborum; ſi immoderatè extorqueat, peccat, & tenetur reſtituere; idem dicendum de Medico, &

alijs

alijs perſonis eiuſmodi. Item teſtes accipiant expenſas, non aliud.

## QVÆSTIO LXXII.

### De iniurijs verborum, quæ inferuntur extra iudicium.

AN *contumelia conſiſtat in verbis*. ℞. Propriè ſic, quia deducit in notitiam aliorum aliquid, quod eſt contra honorem alicuius, ideſt, quod percipitur auditu per verba, ſed extenditur etiam ad facta, quæ aliquo modo ſignificantur loco verborum, nam facta, vt ex ſe inhonorant, ſunt alterius ſpeciei. *Art. 1.*

*An contumelia, ſiue conuitium ſit peccatum mortale*. ℞. Sic, ſicut furtum, & rapina, ſed ſi dicitur non cum animo dehonorandi, ſed propter correctionem, vel aliud huiuſmodi, erit peccatum veniale, vel nullum, quia non eſt formaliter contumelia, vel conuitium, niſi materialiter; niſi ex hoc auferatur honor alicuius, quia poſſet eſſe mortale etiam ſi ſit preter intentionem conuitiandi. *Art. 2.*

✝ Ad Eutrapæliam pertinet dicere leue conuitium non ad dehonorandum, vel contriſtandum eum, in quem dicitur, ſed cauſa delectationis, & ioci quod poteſt eſſe ſine peccato; ſed contriſtare aliquem vt alijs riſus excitetur vitioſum eſt. Item conuitium dictum per iocum intendendo tantum leuiter contriſtare ſine intentione dehonorandi, erit peccatum veniale.

*An*

*Art.* 3. *An aliquis debeat iniurias ſibi illatas ſuſtinere*. ℞. Sic, ſaltem in præparatione animi ſemper, ſicut & velle ſufferre quæ contra nos fiunt, non tamen actu, ſed quandoque debemus repellere iniurias illatas, vt reprimatur audacia iniuriantis, ne hoc aliàs tentet, vel ne impediat profectus aliorum propter iniurias nobis illatas, ſed hæc moderatè propter charitatem. Item magis debemus reprimere iniuriam in alios, quam in nos, quia videtur magis prouenire ex charitate. Item qui tacet vt contumeliam ad iracundiam prouocet, eſt vindicta, ſi vt det locum iræ, eſt laudabile.

*Art.* 4. *An contumelia oriatur ex ira*, ℞. Sic, quia frequenter ex ea, & eſt ſpecies vindictæ.

## QVÆSTIO LXXIII.

### De detractione.

*Art.* 1. AN *detractio ſit denigratio alienæ famæ per verba*. ℞. Sic, nam qui occultè dicit contra aliquem nocet famæ prout facit habere malam opinionem de eo, licet videatur eum potius vereri, quam paruipendere, & dehonorare, ſicut qui plenam contumeliam dicit in facie.

✝ Aliquis dicitur detrahere non quod de veritate, ſed quia minuit de fama, & hoc vel directè imponendo falſum, augendo peccatum, reuelando occultum, dicendo

quod

quod eſt bonum mala intentione factum, vel indirectè negando bonum alterius malitiosè reticendo, vel minuendo.

*An detractio ſit peccatum mortale.* ℞. **Art. 2.** Per ſe loquendo ſic, quia eſt ad denigrandam famam, quæ pluris fit, quam temporalia. Item, quando verba dicuntur propter aliquid aliud, & per ea non ex intentione minuitur fama alterius, non eſt detrahere, niſi per accidens. & ſi fiat propter aliquod bonum neceſſarium, cum circumſtantijs non eſt peccatum, ſi ob leuitatem, non eſt mortale, niſi verbum ſit graue, & notabiliter lædat famam alicuius in his, quæ pertinent ad honeſtatem vitæ.

*An detractio ſit grauior omnibus peccatis, quæ ſunt contra proximum.* ℞. **Art. 3.** Eſt grauius furto, ſed minus adulterio, & homicidio, quia hæc inducunt maius nocumentum, ſed ex circumſtantijs erit maius.

*An audiens, & tolerans detrahentem peccet.* ℞. **Art. 4.** Si poteſt ei reſiſtere ſic, quia videtur conſentire, & fit particeps, & ſi non ei placet peccatum, ſed ex timore, negligentia, verecundia non repellit, peccatum veniale, ſed ſi ex officio debet corrigere, vel quia videt malum inde ſecuturum, vel ob timorem mundanum poteſt eſſe mortale.

QVÆ-

## QVÆSTIO LXXIV.

### De ſuſurratione.

*Art.* 1. AN *ſuſurratio ſit peccatum diſtinctum à detractione*. ℞. Conueniunt in materia, & forma, & modo loquendi, ſed differunt in fine, quia hæc intendit denigrare famam, ille ſeparare amicitiam amicorum, & dicitur bilinguis dum vni dicit malum de altero, vtitur duabus linguis, vt ſeminet diſcordias inter amicos.

*Art.* 2. *An detractio ſit grauius peccatum, quam ſuſurratio*. ℞. Non, quia amicus eſt ſupra cætera bona exteriora, & eſt melior, quam honor, ſicut melius amari, quàm honorari, ſed ſuſurratio tollit amicum, & ſic grauior ratione finis, licet detractio diſponat in finem.

## QVÆSTIO LXXV.

### De Deriſione.

*Art.* 1. AN *Deriſio ſit ſpeciale peccatum diſtinctum ab alijs præmiſſis*. ℞. Sic in fine, & ſit ludo, & dicitur illuſio, nam conuitio intendit quis honorem deprimere, detractione famam minuere, ſuſurratione amicitiam tollere, deriſione, vt quis irrideatur, & erubeſcat, & verbis, & cachinnis, ſicut ſubſānatio, quæ eſt eiuſdem ſpeciei fit naſo rugato, & ſic differunt in modo.

*An*

*An deriſio poſſit eſſe peccatum mortale.* *Art.* 2.
℞. Si malum eſt paruum ſecundum ſe, quod in ludum, vel riſum ponitur eſt peccatum veniale, ſi eſt magnum, & ratione perſonæ, eſt mortale, vt irridere Deum, vel parentes, vel viros iuſtos, qui ſunt honorandi.

## QVÆSTIO LXXVI.

### De Maledictione.

AN *liceat maledicere aliquem.* ℞. Si intenditur malum alicuius, vt malum eſt, non licet, ſi maledicendo optat malum ſub ratione boni, vt prælatus excommunicando, Iudex ſententiando, licet, quia non eſt maledictio, niſi per accidens, ſic licet aptari peccatori malum pœnæ vt conuertatur, vel vt non noceat alijs. Item maledicere per modum enuntiationis, vel indicatiuè licet. *Art.* 1.

*An liceat maledicere creaturæ irrationali.* ℞. Vt ſunt creaturæ Dei, non, quia eſt blaſphemia. Item, ſecundum ſe conſideratis, eſt verbum otioſum, & illicitum, ſed pro vt bonum, vel malum illarum eſt ordinatum in commodum hominis, licet, ſic Deus maledixit terram ficulneam, & Iob diei. *Art.* 2.

*An maledictio ſit peccatum mortale.* *Art.* 3.
℞. De genere ſuo ſic, quia pronuntiatur, malum contra aliquem imperando, vel aptando, quod eſt contra charitatem, ſed ſi malum, quod imprecatur eſt paruum, vel

vel ſi ex leui motu animi, vel ludo, vel ſubreptione dicatur, eſt peccatum veniale, quia peccata verborum maximè ex affectu penſantur.

*Art.4.* *An maledicere ſit grauius peccatum, quam detrahere*. ℞. Non, quia dicit malum pœnæ, detractio malum culpæ.

## QVÆSTIO LXXVII.

### De fraudulentia, quæ committitur in venditione, & emptione.

*Art.1.* *AN liceat vendere rem pluſquam valeat*. ℞. Non præſertim cum fraude, ſed iuſto pretio. Item ſi aliquis multum indiget re aliqua, & alter læditur, ſi ea careat, tunc poteſt vendi pluſquam ex ſe valeat, licet non vendatur pluſquam valeat habenti. Item, ſi emptor multum iuuatur, & venditor nihil patiatur non poteſt vendi pluſquam in ſe valeat, quia venderet quod ſuum non eſt, idcſt commodum emptoris.

✝ Licet lex Ciuilis non cogat ad reſtitutionem eius, in quo quis ſit deceptus, vltra dimidium iuſti pretij, tamen lex diuina punit, quidquid pertinet ad reſtitutionem in qualibet inæqualitate ſi ſit notabile damnum, nam modica additio, vel diminutio non tollit æqualitatem iuſtitiæ.

*Art.2.* *An venditio fiat illicita propter defectum rei venditæ*. ℞. Sic, ſi eſt cognitus à vendito-

ditore, vel ſi eſt defectus in ſpecie rei, vt ſi ſit aqua mixta vino, vel æs auro, vel in menſura deficiente, vel in qualitate, vt animal infirmum pro ſano, & tenetur ad reſtitutionem, & ſi ſcienter vendidit peccauit, quod dicitur de vendente, intelligitur etiam de emptore.

✠ Qui vendit alchimiam, ſi non eſt verè aurum, reſtituat. Item debent vti menſura ex publica auctoritate, vel ex conſuetudine. Item Emptor, vel Venditor reuelare non tenetur occultas qualitates rei venditæ, ſed illas, per quas reddatur apta vſui humano, quæ facilè cognoſci poſſunt.

*An venditor teneatur dicere vitium rei vendita*. ℞. Si eſt occultum ſic, & tenetur ad damnum, ſi eſt manifeſtum, & minuit pretium quantum oportet, non tenetur. *Art. 3.*

*An liceat negotiando aliquid carius vendere, quam emere*? ℞. Si lucrum fiat ad finem honeſtum, vel ob neceſſitatem domus, vel communitatis, licet, ſed ſi propter lucrum tantum eſt vituperabile, quia terminum neſcit, nec ex ſe importat finem honeſtum. *Art. 4.*

✠ Res poteſt pluris vendi quam ſit empta ratione loci, vel temporis, vel propter periculum cui ſe exponit, vel propter laborem ſumptum, vel quia eam meliorauit.

QVÆ-

# QVÆSTIO LXXVIII.

## De peccato vſuræ, quod committitur in mutuis.

*Art.* 1. AN *accipere vſuram pro pecunia mutuata ſit peccatum*. ℞. Sic, & reſtituat, quia in rebus, quæ vſu conſumuntur, ſeu vſus eſt conſumptio, non poteſt computari ſeparatim res, & vſus v.g. non poteſt quis vendere vinum, & ſeorſum vſum vini, quia eſſet bis vendere illud vinum: idem de pecunia, & ſic eſt iniuſtitia. ſed ſi vſu non conſumitur poteſt aliquid accipere pro vſu, vt ſi mutuo domum, ſolues vſum.

✠ Principalis vſus vaſorum argenteorum non eſt ipſorum conſumptio, ideo poteſt vendi: ſecundarius poteſt eſſe commutatio, & tunc non liceret vſum vendere. Item pro pecunia data ad oſtentationem, vel loco pignoris poteſt aliquid accipi, quia tunc vſus non eſt ipſa rei conſumptio. Item, qui ſoluit vſuram non ſimpliciter voluntariè ſoluit, ſed ex neceſſitate, quia indiget, & alter non vult mutuare ſine vſura.

*Art.* 2. *An liceat pro pecunia mutuata aliquam aliam commoditatem expetere*. ℞. Si ex pacto tacito, vel expreſſo aliquid pretio æſtimabile accipit, peccat, & tenetur reſtituere, ſed ſi vt gratuitum donum ſine obligatione accipit, non peccat; quia idem poterat licitè accipere antequam mu-

mutuaret. Item ea, quæ nõn ſunt pretio æſtimabilia, licet accipere ex mutuo, vt eſt beneuolentia,amicitia.

✝ Mutuans poteſt paciſci de damno, quod patitur: at non poteſt paciſci de lucro, quod ceſſat ex eo, quia non negotiatur cum illa pecunia, quia eſt incertum, & poteſt impediri ab habendo. Item munus ab obſequio, vel lingua ex beneuolentia quæ ſub æſtimatione pecuniæ non cadit, licet accipere, & exigere. Item in ſocietate non transfertur dominium pecuniæ, ideo poteſt accipi lucrum. Item ſi vſus pignoris pro mutuo accepti in pretio æſtimabilis debet computari in ſortem, niſi ſit vſus rei, qui gratis ſolet concedi inter amicos. Item vendere carius expectata pecunia, vel vilius emere anticipata pecunia,eſt vſura; ſed qui velit minuere de pretio, vt pecuniam prius habeat,non eſt vſura.

*An quis quicquid eſt lucratus de pecunia vſuraria debeat reſtituere*. ℞. Si eſt res vſu conſumibilis, vt vinum, pecunia, per quæ lucratur,non tenetur reſtituere damnum domino, quia eſt ſua induſtria,ſi non conſumitur vſu,vt eſt domus, vinea,tenetur,& rem,& fructus. *Art.3.*

*An liceat accipere pecuniam mutuo ſub vſura*. ℞. Propter bonum,vt pro ſubuentione, vel alterius neceſſitate à parato, & exercente vſuras, licet, ſed non licet inducere ad vſuram, ſed licet vti peccato alterius in bonum licitum,& patitur iniuriã ab vſurario,nec cõsẽtit peccato illius. *Art.4.*

✝ Item

✠ Item qui dat pecunias vſurario non habenti alias pecunias, vel vt magis exerceat vſuras, eſt peccati particeps; ſi autem dat, non ad hoc, ſed vt pecunia tutius ſeruetur, non peccat, ſed vtitur peccatore ad bonum.

## QVÆSTIO LXXIX.

### De Partibus integralibus iuſtitiæ.

*Art.* 1. AN *declinare à malo, & facere bonum ſint partes iuſtitiæ*. ℟. Quando bonum eſt ſub ratione debiti ad proximum, & malum eſt detrimentum, ſic ſunt partes integrales iuſtitiæ ſpeciales, ſed ſi ſumantur in communi pertinent ad omnem virtutem.

✠ Declinare à malo dicit actum voluntatis declinantis à malo, qui eſt meritorius.

*Art.* 2. *An tranſgreſſio ſit ſpeciale peccatum*. ℟. Tranſgreſſio materialiter ſumpta, eſt communis omnibus ſpeciebus peccatorum, quia ſemper propter mortale tranſgreditur aliquod præceptum diuinum, ſed formaliter, ideſt, vt eſt facere contra præceptum negatiuum, eſt ſpeciale peccatum, vel, vt opponitur ad genera peccatorum oppoſita alijs virtutibus, vel vt ad iuſtitiam legalem, quæ reſpicit debitum præcepti. Item diſtinguitur ab omiſſione, quæ eſt contra præceptum affirmatiuum.

*An*

*An omiſſio ſit ſpeciale peccatum.* ℟. Sic diſtinctum à peccatis, quæ opponuntur alijs virtutibus, ſicut iuſtitia eſt ſpecialis virtus cuius omiſſio importat prætermiſſionem debiti, & ſic eſt contra iuſtitiam, vel legalem, vel proximi.

✠ Omiſſio eſt quando poteſt, & debet facere, & omittit, ſecus non, niſi quis non poſſit propter cauſam præcedentem.

*An peccatum omiſſionis ſit grauius, quam peccatum tranſgreſſionis.* ℟. Non, quia hæc eſt contraria actui virtutis poſitiuè, omiſſio negatiuè, ſed poteſt eſſe grauius ex circumſtantia, vt ſi ex contemptu. *Art. 3.*

## QVÆSTIO LXXX.

### De Partibus potentialibus iuſtitiæ.

AN *conuenienter aſſignentur virtutes iuſtitiæ annexæ.* ℟. Sic, quia in aliquo cum ea conueniunt, & in aliquo deficiunt. Nam ad iuſtitiam, quæ in æqualitate ad alterum conſiſtit, poteſt virtus deficere, vel ratione æqualitatis vt religio ad Deum ratione æqualitatis, cui debitum, ſed non æquale reddimus, ſic Pietas erga parentes, ſic obſeruantia in virtute ratione debiti, vel legalis, vel moralis, honeſti, neceſſarij, vel perfectionis, vt eſt gratia, amicitia, remuneratio (& ex his numerantur multæ ſpecies, Vide ibi.) *Art. 1.*

QVÆ-

# QVÆSTIO LXXXI.

## De Religione.

*Art.* 1. AN *Religio ordinet hominem ſolum ad Deum*. ℞. Propriè ſic, quia dicitur religio quaſi à religendo ſe Deo: cui alligari debemus tanquam indeficienti principio, quo omnis noſtra electio dirigi debet, vt quem negligenter amiſimus, credendo, & operando recuperemus; ſed extenditur ad alios.

*Art.* 2. *An religio ſit virtus*. ℞. Sic, quia reddere honorem Deo eſt actus bonus, & facit bonum habentem.

*Art.* 3. *An religio ſit vna virtus*. ℞. Sic, quia honorat vnum Deum ſub vna ratione principij tanquam patris, qui creat, & gubernat.

✠ Vna religione colimus tres perſonas, quia ſunt vnus Deus creans, & gubernans. Item homo eodem actu colit Deum excellenter, & ei ſeruit vt ſubiectus, & ad hæc pertinent omnes actus religionis. Item cultus religionis datur imagini non conſideratæ in ſeipſa, ſed vt repræſentat, & ducit nos in Deum.

*Art.* 4. *An religio ſit ſpecialis virtus ab alijs diſtincta*. ℞. Sic, quia in Deo, eſt ſpecialis ratio excellentiæ, exhibetur honor, & imperat alijs virtutibus, quæ ordinantur ad Dei reuerentiam. Item eſt eadem charitas, qua diligimus Deum, & proximum, non ſic religio, quia bonitas Dei communica-

nicatur creaturis, ſed non excellentia bonitatis eius.

*An religio ſit virtus Theologica.* ℟. Non, quia non verſatur circa Deum, vt obiectum, & materiam, ſed circa actus, quibus Deus colitur, vt finis. *Art. 5.*

✝ Deus colitur fide, ſpe, & charitate, prout ſuo imperio cauſant actum religionis.

*An religio ſit præferenda virtutibus moralibus.* ℟. Sic, quia propinquius accedit Deo. *Art. 6.*

✝ Deo non exhibetur aliquid propter eius vtilitatem, ſed propter eius gloriam ad noſtram vtilitatem.

*An religio habeat aliquem exteriorem actum.* ℟. Sic, ſed ſecundariò ordinatos ad interiores. *Art. 7.*

*An religio ſit idem quod ſanctitas.* ℟. In eſſentia ſic, ſed differunt ratione, nam ſanctitas eſt cum mens hominis ſe ipſam, & ſuos actus applicat Deo, diſponens ſe ad cultum diuinum; religio, vt dat debitum cultum Deo. *Art. 8.*

# QVÆSTIO LXXXII.

## De Deuotione.

AN *Deuotio ſit ſpecialis actus voluntatis.* ℟. Sic, & meritorius, & eſt voluntas prompta tradédi ſe ad ea, quæ pertinent ad Dei famulatum. *Art. 1.*

*An deuotio ſit actus religionis.* ℟. Sic, & dicitur à vouendo, & eſt prompta volun- *Art. 2.*

tas faciendi ea, quæ pertinent ad diuinum cultum, quod eſt religionis.

✝ Charitas generat deuotionem, & per eam charitas nutritur, vt calor generat pinguedinem, eaque calor nutritur. Item deuotio in Sanctos tranſit in Deum.

Art. 3. *An contemplatio, vel meditatio ſit cauſa deuotionis*. ℞. Cauſa intrinſeca ex parte noſtra ſic, extrinſeca eſt Deus. Item, iuuat conſiderare bonitatem Dei, & eius beneficia, vt excitetur dilectio, quæ eſt cauſa deuotionis, & defectus noſtros ne præſumamus. Item, deuotio conſiſtit in contemplandis ijs, quæ ſunt diuinitatis, ſed manuducimur per ea, quæ ſunt humanitatis Chriſti. Item, ſcientia aliquando eſt occaſio, vt homo ſe ipſum conſideret, & ſic impedit deuotionem. Hinc ſimplices, & mulieres ſunt magis deuotæ.

Art. 4. *An lætitia ſit effectus deuotionis*. ℞. Deuotio cauſat per ſe, & principaliter ſpiritualem lætitiā mentis, per accidens triſtitiam, quæ eſt ſecundum Deum.

✝ In paſſione Chriſti bonitas, & benignitas Dei lætificāt, defectus humani contriſtant, ſed ſpes diuini auxilij delectat.

## QVÆSTIO LXXXIII.

## De Oratione.

Art. 1. AN *Oratio ſit actus appetitiuæ virtutis*. ℞. Non, ſed eſt rationis, quia idem

eſt

eſt quod dicere, vt eſt deprecatio, & petitio, ſed intellectus mouetur à voluntate, quæ ordinat actus eius ad reuerentiam Dei; ideo eſt actus religionis præcipuus.

*An ſit conueniens orare.* ℞. Sic, vt impetremus quod Deus diſpoſuit per orationem Sanctorum eſſe implendum, non quod mutetur diuina diſpoſitio, nec res neceſſariò eueniunt, vt licet Deus multa det non rogatus, tamen pro noſtra vtilitate, vult, vt alia orando impetremus, vndè nobis fiducia in eum augeatur. *Art. 2.*

*An oratio ſit actus religionis.* ℞. Eſt ſupra actus exteriores religionis, vnde per orationem offertur mens Deo ſubiecta. Item, rectè deſiderare eſt ſub præcepto charitatis; ſed petere quod deſideramus, eſt ſub præcepto religionis. *Art. 3.*

*An ſolus Deus debeat orari.* ℞. Quaſi per Deum implenda, ſic, ſed Sanctis, & Angelis, vt per ipſos impetranda, ideſt, vt eorum meritis, & precibus, oratio noſtra habeat effectum, qui vident in Verbo, quæ ad eos pertinent v. g. orationes noſtras. *Art. 4.*

*An in oratione debeamus aliquid determinatè à Deo petere.* ℞. Bona, quibus homo malè vti non poteſt, vt ſunt media ad beatitudinem ſunt determinatè petenda; ſed bona, quibus poſſumus benè, & malè vti, non ſunt determinatè petenda, vt diuitiæ, honores, &c. quia aliquando melius eſt non impetraſſe illa. *Art. 5.*

*An homo debeat petere temporalia à Deo.* *Art. 6.*

℟. Sic, licet non principaliter, ſed vt media in ordine ad ſalutem corporis, vt victui meo tribuat neceſſaria.

*Art.7.* *An debeamus pro alijs orare.* ℟. Sic ex charitate, quia deſideramus bonum alijs, & multorum preces facilius exaudiuntur.

*Art.8.* *An debeamus pro inimicis orare.* ℟ Sic, & in generali eſt præceptum, ſicut diligere inimicos, ideſt, non excludere: ſed in ſpeciali, eſt perfectionis, non neceſſitatis, ſicut diligere; ſed in præparatione animi, vel in aliquo caſu, vt in articulo neceſſitatis, vel ſi veniam peterenr, eſt ſub præcepto, vt eos diligere. Item, licet impugnare inimicos, vt compeſcantur à peccato, vel orando petere aliqua mala temporalia, vt corrigantur.

*Art.9.* *An conuenienter aſſignentur ſeptem petitiones in oratione Dominica.* ℟. Sic, & declarantur (Vide ibi.)

*Art.10.* *An orare ſit proprium rationalis creaturæ.* ℟. Sic, quia eſt actus rationis erga ſuperiorem.

✠ Chriſtus dicitur orare ſecundum naturam humanam. Item Spiritus ſanctus dicitur poſtulare, quia poſtulantes nos facit, Angeli propriè orant.

*Art.11.* *An Sancti, qui ſunt in patria orent pro nobis.* ℟. Sic, quia ſunt perfectioris charitatis, & efficacius, quia ſunt Deo propinquiores, & impetrant ex præcedentibus meritis, & acceptatione diuina, & etiam orant pro gloria ſuorum corporum, & ſic pro ſe ipſis, ſed petunt, & impe-

pe-

petrant id, quod Deus fieri vult per orationes eorum. Item, qui ſunt in Purgatorio, non ſunt in ſtatu orandi, quia quoad pœnas ſunt inferiores nobis, ſed magis vt pro eis oretur. Item, oratio ad ſanctos inferiores, ſæpè eſt efficacior, vel quia deuotius implorantur, vel vt declaretur ſanctitas à Deo.

*An oratio debeat eſſe vocalis.* ℞. Quæ eſt communis per miniſtros Eccleſiæ in perſona totius populi Deo offertur, debet eſſe vocalis, quia debet innoteſcere toti populo, pro quo offertur; ſed quæ fit à particulari perſona pro ſe, vel pro alijs, non eſt neceſſe, vt ſit vocalis, ſed additur vox ad excitandam deuotionem, & vt ſeruiatur Deo, non ſolum mente, ſed etiam corpore. *Art. 12.*

✝ Verba ſpiritualia non diſtrahunt, ſed excitant mentem minus deuotam.

*An de neceſſitate orationis ſit, vt ſit attenta.* ℞. Neceſſarium duplex. Primum per quod melius peruenitur ad finem, & ſic in oratione vocali eſt neceſſario intentio abſolutè. Secundo ſine quo res non poteſt conſequi ſuum effectum: Effectus orationis eſt triplex. Primò mereri. Secundò impetrare, & in his non eſt neceſſaria intentio per totum, ſed ſat in principio cum accedit ad orare. Tertiò eſt ſpiritualis refectio, & ad hoc eſt neceſſaria attentio, quæ eſt triplex. Prima ad verba. Secunda ad ſenſum verborum. Tertia ad finem orationis, ideſt Deum, & ad rem, pro qua oratur, quæ eſt maximè *Art. 13.*

neceſſaria, quam etiam idiotæ poſſunt habere.

*Art.* 14. *An oratio debeat eſſe diuturna*. ℞. In ſua cauſa, ideſt, in deſiderio charitatis à quo procedit oratio, ſic, vel actu, vel virtute, ſed ſecundum ſe non poteſt eſſe continua, quia alijs vacandum; & ſufficit ſi duret, dum eſt vtilis ad excitandum feruorem interioris deſiderij, & non amplius; & ceſſandum eſt, quando eſt tœdium; & in publicis, eſt attendenda deuotio populi.

✝ In oratione non oportet multum loqui, quia plus fit gemitibus, quam voce. Item aliquis continuè orat, quando temporibus ſtatutis orat, vel propter affectum deſiderij, vel propter effectum, quia remanet magis deuotus poſt orationem.

*Art.* 15. *An oratio ſit meritoria*. ℞. Sic, vt procedit ex radice charitatis mediante religione ex gratia Dei, qui inducit nos ad orandum.

*Art.* 16. *An peccatores orando impetrent aliquid à Deo*. ℞. Sic, ex pura miſericordia Dei, ſed non vt peccatores, ideſt ſecundum deſiderium peccati, quia tunc quandoque exaudiuntur ad vindictam.

*Art.* 17. *An conuenienter dicantur partes orationis, obſecratio, poſtulatio, & gratiarum actio*. ℞. Sic, & eſt eleuatio mentis in Deum.

QVÆ-

## QVÆSTIO LXXXIV.

### De exteribus actibus latriæ.

AN *Adoratio ſit actus latriæ, vel religionis.* ℞. Sic, quia eſt proprium religionis exhibere Deo reuerentiam ad quam ordinatur adoratio. *Art. 1.*

✝ Latria ſolum Deum adoramus propter eius excellentiam, & alias excellentes creaturas, quæ participant Dei excellentiam. Item vna eſt excellentia trium perſonarum, & ſic vna adoratio.

*An adoratio importet actum corporalem.* ℞. Sic mente, & corpore, vt ex actu corporali excitetur mens. *Art. 2.*

*An adoratio requirat determinatum locum.* ℞. Non principaliter, vt de eſſentia, ſed ex decentia. *Art. 3.*

✝ Io. 4. Venit hora, id eſt ceſſabit ritus Iudæorum. Item Eccleſia propter orantes in communi. Item ad orientem propter Diuinitatem, Paradiſum, & Chriſtum.

## QVÆSTIO LXXXV.

### De his, quæ Deo à fidelibus dantur.

AN *offerre ſacrificium Deo ſit de lege naturæ,* ℞. Sic, quia natura dictat, & inclinat, vt homo ei, qui eſt ſupra ſe, cuius auxilio eget, exhibeat honorem, & ſubiectionem ſecundum modum ſuum, *Art. 1.*

qui in homine eſt,vt ſigno ſenſibili vtatur ad declarandum quod eſt ſacrificare.Item fuit in qualibet ætate, & apud quaslibet nationes,ergo,&c.

✝ Sed determinatio ſacrificij eſt de lege humana,vel diuina.

*Art.2.* *An ſoli Deo ſit ſacrificandum.* ℞.Sic,quia ſpirituale ſacrificium interius, ideſt anima debetur per exterius.

*Art.3.* *An oblatio ſacrificij ſit ſpecialis actus virtutis.* ℞. Sic, religionis. propriè ſacrificia dicuntur illi actus, qui aliunde non habent laudem, niſi quod fiunt propter diuinam reuerentiam. Item actus aliarum virtutum, ſi ordinentur ad reuerentiam Dei,dicuntur ſacrificia,vt dare eleemoſynam propter Deum,&c.

*Art.4.* *An omnes teneantur ad ſacrificia offerenda.* ℞. Ad interius ſacrificium omnes tenentur, ideſt offerre Deo bonam mentem; ad exterius in noua lege actualiter tenentur ſecundum decentiam, aliquando ſub præcepto, aliquando ſub conſilio.

## QVÆSTIO LXXXVI.

## De Oblationibus,& primitijs.

*Art.1.* AN *homines teneantur ad oblationes de neceſſitate præcepti.* ℞. Non,quia voluntariè debent offerri, niſi præcedat conuentio, vel promiſſio, vel neceſſitas Eccleſiæ, vel conſuetudo, quia tunc eſſet ſub præcepto.

*An*

*An ſolis ſacerdotibus debeantur oblatio-nes.* ℞. Sic, quas conſumant in cultum Dei, in vſum pauperum, & proprium. *Art.* 2.

*An homo poſſit facere oblationes de omnibus rebus licitè poſſeſſis.* ℞. Sic, niſi ſit in detrimentum alterius, vel ſcandalum, vel contemptum, ſed non de iniuſtè acquiſitis, vel poſſeſſis, nec de meretricio. *Art.* 3.

*An homines teneantur ad primitias ſoluendas.* ℞. Sic, tanquam quid præcipuum ſecundum conſuetudinem patriæ, ſed voluntariè. *Art.* 4.

## QVÆSTIO LXXXVII.

## De Decimis.

AN *homines teneantur dare decimas de neceſſitate præcepti.* ℞. Sic, & eſt partim naturale ſuſtentare miniſtros diuini cultus, partim eſt iudiciale ex inſtitutione diuina: ideò ſeruatur in lege noua, vt renouatum ab Eccleſia. *Art.* 1.

*An homines teneantur dare decimas de omnibus.* ℞. Sic, de omnibus poſſeſſis, & ex integris fructibus, ante omnia etiam tributa. Item ſi quis vendit v. g. frumentum non decimatum, Eccleſia poteſt exigere decimas, vel ab emptore, vel à venditore. Item qui per furtum, vel rapinam perdit ſua, non tenetur, niſi ſit in culpa. *Art.* 2.

*An decimæ ſint clericis dandæ.* ℞. Parochis, ſed earum vſus poteſt tranſire ad laicos. Item prædiales debentur ei in cuius *Art.* 3.

territorio ſunt prędia, perſonales ei, in cũius parochia eſt aliquis.

*Art.* 4. *An clerici teneantur etiam dare decimas*. ℞. De Eccleſiæ poſſeſſionibus, non, ſed ſi poſſident aliquid proprio iure, vel ex ſucceſſione parentum, vel ex emptione, tenentur. Item religioſi tenentur, ſi non habent priuilegium.

## QVÆSTIO LXXXVIII.

### De Voto.

*Art.* 1. AN *Votum conſiſtat in ſolo propoſito voluntatis*. ℞. Non, ſed in promiſſione, quæ procedit ex propoſito faciendi, ad quod requiritur deliberatio. Item promiſſio Deo poteſt fieri per ſolum actum interiorem, quia videt cor; ſed homini, non, niſi per verba, vel ſigna exteriora, & inducit obligationem.

✝ Conceptio boni propoſiti non firmatur, niſi promiſſione.

*Art.* 2. *An votum debeat fieri de meliori bono*. ℞. Sic propriè, & ſic non de re illicita, vel indifferenti, non de impoſſibili, vel de abſolutè neceſſariò, quia debet eſſe liberum, ſed de neceſſario ad finem, ſine quo haberi non poteſt votum, vt eſt voluntarium, non vt eſt neceſſarium: ſed proprijſſimè votum eſt de eo, quod non eſt neceſſarium abſolutè, nec neceſſitate finis, & hoc dicitur maius bonum reſpectu boni, quod communiter eſt de neceſſitate ſalutis.

✝ Mace-

✝ Maceratio corporis cum diſcretione, ſi eſt actus virtutis, cadit ſub voto, & conſulat ſuperiorem, & cum manifeſtum grauamen ſentitur ſimpliciter, non debet ſeruari. Vota verò de rebus vanis, & inutilibus, non ſunt ſeruanda.

*An omne votum obliget ad obſeruandum*. ℞. Sic, quia promiſſio facta Deo ab homine fideliter eſt ſeruanda. Art. 3.

✝ Si redditur impoſſibile, faciat quantum poteſt, vt qui vouit ingredi certam religionem, & non admittitur, excuſatur. Si in communi, quærat vt ab aliqua recipiatur. Quæ vouit virginitatem, & corrumpitur, ſeruet perpetuam caſtitatem. Item ſoluat ſtatim, ſi non limitauit.

*An expediat aliquid vouere*. ℞. Sic, & eſt vtile nobis, non Deo. Item, Chriſtus non vouit, quia firmus in bono, Apoſtoli ſic. Art. 4.

*An votum ſit actus latriæ, vel religionis*. ℞. Sic, quia ordinat quæ vouit ad diuinum cultum, & reuerentiam. Art. 5.

*An ſit magis laudabile, & meritorium facere aliquid ex voto, vel ſine*. ℞. Ex voto, quia dat arborem, & fructus. Art. 6.

*An votum ſolemnizetur per ordinem ſacrum, & profeſſionem religionis*. ℞. Sic, ſolemnitate ſpirituali, & diuina. Art. 7.

*An qui ſunt ſub poteſtate alterius impediantur vouere*. ℞. In his, in quibus eſt ſubiectus, non poteſt promittere ſine voluntate ſuperioris, quia promittere quod eſt in poteſtate alterius, non eſt actus virtutis. Item filius poſt annos pubertatis po- Art. 8.

teſt vouere ea quæ ſpectant ad ſuam perſonam, ſed non ea, quæ pertinent ad domeſticam diſpenſationem, non ſic ſeruus. Item votum religioſi ſine conſenſu prælati, non tenet; nec puellæ, ſine conſenſu parentum; nec vxoris ſine mariti conſenſu, & licet hæc vota non ſint firma, tamen vouens, non peccat, quia ſubintelligitur conditio, ſi placet ſuperiori.

*Art. 9.* *An pueri poſsint ſe obligare ad ingreſſum religionis.* ℞. Ante pubertatem non, quia vt plurimum patiuntur defectum rationis, & ſunt ſub cura parentum, ſed ſi attingunt pubertatem, poſſunt ſe obligare, ſed parentes poſſunt irritare: poſt pubertatem poſſunt ſine conſenſu curatorum.

*Art. 10.* *An poſſit diſpenſari in voto.* ℞. Sic ab Eccleſia, ſicut, & commutari in aliud opus.

*Art. 11.* *An in voto ſolemni continentiæ poſſit fieri diſpenſatio.* ℞. In voto ex ordine ſacro, ſic, ſed in ſolemni religionis, non poteſt Eccleſia, vel Papa (cōtra aliquos Iuriſtas.) Item religioſus, ſi ſit Epiſcopus, tenetur ad votum paupertatis, & obediētiæ, licet per accidens obedire non teneatur.

*Art. 12.* *An ad commutationem, vel diſpenſationem voti requiratur authoritas Prælati.* ℞. Sic, ſed cum cauſa, ne peccet.

## QVÆSTIO LXXXIX.

### De iuramento.

*Art. 1.* AN *iurare ſit Deum in teſtem vocare.* ℞. Sic, & ſi ad aſſerendum præſentia,

tia, vel præterita eſt aſſertorium, ſi futura eſt promiſſorium. Item duplex eſt modus iurandi, vel per ſimplicem Dei conteſtationèm, vel per execrationem, ideſt, cum iurans ad pœnam ſe obligat.

*An ſit licitum iurare*. ℞. Sic cum debitis circumſtantijs, in re graui cum neceſſitate. *Art. 2.*

*An conuenienter ponantur tres comites iuramenti, ideſt, iuſtitia, iudicium, veritas.* ℞. Ex cauſa neceſſaria, & diſcretè: ſecundo de re vera; tertio licita, ſeu iuſta, non vt pars iuſtitiæ, ſed vt conditio locutionis. *Art. 3.*

*An iurare ſit actus religionis, ſeu latriæ.* ℞. Sic, quia profitetur Deum infallibilem, & ſcientem. *Art. 4.*

*An iuramentum ſit appetendum, & frequentandum tanquam vtile, & bonum.* ℞. Non, ſed tantum in neceſſitate. *Art. 5.*

*An liceat iurare per creaturas.* ℞. Sic, quatenus in eis relucet diuina veritas, vt fides. *Art. 6.*

*An iuramentum habeat vim obligandi.* ℞. In aſſertorio non, ſed ſufficit veritas. In promiſſione, ſi res eſt impoſsibilis deeſt diſcretio; ſi ab euentu redditur impoſſibilis, excuſatur, ſi fecit quantum in ſe eſt. Item qui iurat facere rem ex ſe malam peccat iurando, & adimplendo: ſi eſt impeditiua maioris boni, peccat iurando, ſed non peccat implendo, licet eſſet melius non implere. Item, qui coactè aliquid promittit homini, & iurat, ceſſat obligatio facta homini coactè, ſed iuramentum obligat, quia debet magis damnum ſuſtinere, *Art. 7.*

nere, quam iuramentum violare; quare prius ſoluat, & repetat in iudicio, vel petat abſolutionem a iuramento. Item iurans doloſè, ſeruet iuramentũ. Secundum ſanum intellectum illius, cui iurauit; ſi iurat non doloſè, obligatur ſecundum intentionem iurantis.

*Art.8.* *An maior ſit obligatio iuramenti, quam voti* ℞. Non,ſed voti,in quo ſemper obligamur Deo, & ex fidelitate, quam Deo debemus ex voto;non ſic ex iuramento.

*Art.9.* *An aliquis poſſit diſpenſare in iuramento.* ℞. Sic, quia diſpenſatur in voto,quod eſt maioris obligationis: Diſpenſatio iuramenti eſt facere, vt materia, quæ erat ſub iuramento, non cadat ſub iuramento ex cauſa licita, vt materia indebita. Item qui alicui particulari permittit, & iurat dare aliquid, poteſt abſolui ab eo, cui promiſsũ eſt, ſecus ſi promiſſum pertinet ad honorem Dei,vel ad vtilitatem aliorũ. Item iuramẽtum de re iniuſta vnuſquiſque tenetur non ſeruare,quia peccatum,ſi impeditiua maioris boni,licitum eſt ſeruare, & non ſeruare, ſi de re dubia an ſit licita, & vtilis, poteſt Epiſcopus diſpenſare, ſed de re manifeſte licita, & vtili, non videtur recipere diſpenſationem, niſi in certis caſibus, & pertinet ad Papam.

*Art.10.* *An iuramentum impediatur per aliquam conditionem perſonæ,vel temporis.* ℞. Sic,& ſic excludũtur pueri ante perfectum vſum rationis. Item periurij. Item poſt comeſtionem. Item ſacerdotes, niſi in neceſſitate, vel magna vtilitate, & præcipuè in nego-

negotijs ſpiritualibus, tunc enim licet in die feſto iurare.

## QVÆSTIO XC.

### De Aſſumptione diuini nominis per modum adiurationis.

AN *liceat adiurare hominem* ℞. Sic, & eſt quãdo quis intendit per reuerentiam diuini nominis, vel rei ſacræ aliquid ab alio obtinere ſine impoſitione neceſſitatis, & non eſt inducere ad iuramentum. *Art.* 1.

*An liceat Dæmones adiurare.* ℞. Sic, & tanquam inimicos expellere, ne nobis noceant in ſpiritualibus, vel temporalibus virtute diuini nominis, non per modum deprecationis, vel vt nos doceant. *Art.* 2.

*An liceat irrationalem creaturam adiurare.* ℞. Adiurare, vt refertur ad ipſam eſt vanum; vt refertur ad eum à quo mouetur, ideſt, ad Deum, vel Dæmonem licet, vt ſupra. *Art.* 3.

## QVÆSTIO XCI.

### De Aſſumptione diuini nominis ad inuocandum per orationem, vel laudem.

AN *Deus ſit ore laudandus.* ℞. Sic, non quod ſit neceſſaria propter ipſum Deum, ſed propter nos, vt excitemus noſtrum affectum in Deum, & excitemus aliorum affectus in Dei reuerentiam. *Art.* 1.

✝ Deo qnantum ad eius eſſentiam debetur reuerentia, & latriæ honor, quia eſt maior omni laude; ſed quantum ad affectus ipſius, qui ordinantur in noſtram vtilitatem, debetur laus. Item laus oris eſt inutilis laudanti ſine laude cordis.

*Art. 2.* *An in diuinis laudibus ſit aſſumendus cantus*. ℞. Sic, vt prouocemur magis ad deuotionem, & etiam alia ſunt adhibenda, quæ iuuent ad prouocandum ad deuotionem: Item nobilior modus eſt prouocare ad deuotionem per doctrinam, & prædicationes, quàm per cantus, & ſic prælati doceant, &c.

## QVÆSTIO XCII.

### De vitijs religioni oppoſitis.

*Art. 1.* AN *ſuperſtitio, ſit vitium religioni contrarium*. ℞. Sic ſecundum exceſſum, non quia plus exhibeat in culto diuino, quam vera religio, ſed quia exhibet cui non debet, vel eo modo quo non debet: & exceſſus eſt, quando fit aliquid quod fieri non debet. Item aliud eſt etymologia, aliud ſignificatio nominis.

*Art. 2.* *An ſint diuerſà ſpecies ſuperſtitionis*. ℞. Sic ex parte obiecti, & finis, vt Idolatria, ſecundo diuinatiua, ideſt, quæ conſulit Dæmones, per pacta ſaltem tacita, tertio obſeruantia. Item vni virtuti plura vitia opponuntur.

QVÆ-

## QVÆSTIO XCIII.
### De ſpeciebus ſuperſtitionis.

AN *in cultu veri Dei poſsit eſſe aliquid pernitioſum.* ℞. Sic, quando in facto exteriori aliquid ponitur, quod contrariatur veritati religionis, vt in miniſtris chriſtianis miſcere ceremonias Iudaicas, vel aliquid contra modum diuina authoritate ab eccleſia conſtitutum, & in ea conſuetum, quia eſt mendacium in facto. *Art. 1.*

*An in cultu Dei poſſit eſſe aliquid ſuperfluum.* ℞. Sic, non ſecundum quantitatem abſolutam, quia Deo maius debetur, ſed ſecundum quãtitatem proportionis, ideſt, quando non eſt proportionatum fini, vt ſi nõ pertinet ad Dei gloriam, nec vt mens feratur in Deum, vel caro moderatè dometur, vel contra conſuetudinem, vel inſtituta Eccleſiæ. *Art. 2.*

## QVÆSTIO XCIV.
### De Idolatria.

AN *Idolatria rectè ponatur ſpecies ſuperſtitionis.* ℞. Sic, quia cultus diuinus datur creaturæ. *Art. 1.*

*An Idolatria ſit peccatum.* ℞. Sic, etiam ſi in mente fidem teneàt, ſed exterius colat Idola. *Art. 2.*

*An Idolatria ſit grauiſſimum peccatum.* ℞. Sic, quia quantum ex ſe eſt conſtituit *Art. 3.*

alium

alium Deum, & ſupponit infidelitatem, vel falſum.

*Art. 4.* *An cauſa Idolatriæ fuerit ex parte hominis.* ℞. Diſpoſitiuè ſic, vt amor, & effectus inordinatus, & ignorantia veri Dei, ſed cauſa conſumatiua fuit Dæmon, qui in Idolis dabat reſponſa.

## QVÆSTIO XCV.

### De ſuperſtitione diuinatiua.

*Art. 1.* *An diuinatio ſit peccatum, ideſt, prænuntiatio futurorum.* ℞. In cauſis ſuis effectus neceſſarij poſſunt præcognoſci, vt futura eclypſis. Item effectus prout plurimum fiunt, poſſunt cognoſci, non certò, ſed per coniecturas, vt pluuiæ, ſiccitates, morbi, & hæc prædictio non eſt diuinatio. Item effectus ad vtrumlibet, ideſt liberi non poſſunt cognoſci in cauſis, ſed in ſe ipſis, ab homine vt ſunt actu præſentes, ſed à Deo etiam antequam fiant, qui in ſua æternitate videt futura, quaſi præſentia, & hos effectus prædicere ex diuina reuelatione, non eſt diuinatio, quia à Deo quod diuinum eſt ſuſcipit. Nam diuinare eſt quando quis indebito modo ſibi vſurpat pronunciare futura, quod eſt Dei proprium, & ſemper eſt peccatum.

*Art. 2.* *An diuinatio ſit ſpecies ſuperſtitionis.* ℞. Sic, quia ſumitur auxilium Dæmonum ad aliquid faciendum vel cognoſcendum, ſed omnis diuinatio eſt ex operatione Dæ-

Dæmonis,qui expreſsè, vel tacitè inuocatur,vel ſe ingerit.

*An ſint plures ſpecies diuinationis*. ℞. *Art.3.* Sic, nam in manifeſta Dæmonum inuocatione, quæ pertinet ad nigromanticos, vel eſt Præſtigium, quod fit apparitionibus Dæmonum aſpectui & auditui hominum; vel per ſomnia, ideſt Diuinatio ſomniorum; vel per mortuorum apparitionem, & locutionem, & dicitur Nicromantia; vel per homines viuos vt patet in arreptitijs, & eſt Diuinatio per pythones; vel per figuras, & ſigna, quæ apparent in rebus inanimatis, & tunc ſi in corpore terreſtri, dicitur Geomantia; Si in aqua, Idromantia; ſi in aere, Aeromantia; ſi in igne, Piromantia; ſi in viſceribus animalium, ſacrificatis Dæmoni, dicitur Auſpicium. Item, ſi per ſolam diſpoſitionem, & motum alicuius rei, vt faciunt augures, & tunc ſi cognoſcantur futura ex ſitu, & motu ſiderum, eſt Aſtrologia; ſi per motum, & voces animalium, vel hominum, eſt Augurium; ſi per verba hominis ſine intentione dicta, eſt Omen; ſi per ſigna manus, Chiromantia; ſi per ſigna in ſpatula animalis, Spatulamantia. Item, quando facimus aliquid ſerio, vt manifeſtetur nobis occultum ſine expreſſa Dæmonis inuocatione, ſunt Sortes, quæ fiunt multis modis. Nota res, quas diuinantes attendunt non conſiderantur ab eis, vt ſigna, ſed vt principia, ideò diuerſificant ſpecies.

*An diuinatio, quæ fit per inuocationem Art.4.*

*Dæ-*

*Dæmonum ſit licita*. ℞. Non, quia eſt pactum, & ſi aliquando vera dicant, tamen ſemper intendunt perditionem hominum, & nulla vtilitas temporalis poteſt comparari detrimento ſalutis ſpiritualis, quod imminet ex inquiſitione occultorũ per Dæmonum inuocationes.

*Art.5.* *An diuinatio, quæ fit per aſtra ſit licita*. ℞. Circa caſualia fortuita, & illa, quæ ſunt libera hominis non licita, quia non pendent ab aſtris, ſed ad futura, quæ cauſantur à corporibus cœleſtibus, vt Eclypſis, ſiccitas, eſt licita.

*Art.6.* *An diuinatio, quæ fit per ſomnia ſit licita*. ℞. Vt procedunt ex reuelatione diuina, vel cauſa naturali, eſt licita, ſecus, non.

*Art.7.* *An diuinatio per auguria, & omnia huiuſmodi ſit licita*. ℞. Si vt eſt à cauſa naturali, vel à Deo, ſic, ſecus, non.

*Art.8.* *An diuinatio ſortium ſit licita*. ℞. Si quaſi actus humani, qui expectantur pendeant à ſtellis, vel à Dæmone, eſt illicita, ſed ſi vt à Deo, & in neceſſitate licita eſt, dummodo non ſit tentare Deum, ſed cum reuerentia. Item, Eccleſiaſtici non ſunt eligendi ſortibus, ſed inſpiratione Spiritus ſancti, nam Matthias fuit electus ſorte, quia plenitudo Spiritus ſancti non dum in Eccleſia erat effuſa, ſed in temporalibus dignitatibus ſi eſt neceſſaria, licet cum debita reuerentia.

✝ Iudicium ferri candentis, vel aquæ feruentis, vel duelli, eſt illicitum.

QVÆ-

# QVÆSTIO XCVI.

## De ſuperſtitionibus obſeruantiarum.

AN *liceat vti obſeruantijs artis notoria*. ℞. Non, quia per hanc quæritur veritas per pacta cum Dæmone inita, nam vtitur inſpectione quarundam cauſarum, & verborum ignotorum prolatione, quæ ſecundum veritatem, neque ſecundum naturam, neque ſecundum diuinam inſtitutionem habent vim cauſandi ſcientiam, ſed ſunt vana, & pertinent ad pactum cum Dæmone. Art. 1.

✝ Exquirere futura à Dæmone, eſt peccatum etiam propter ſocietatem cum eis initam; ergo etiam ars notoria erit peccatum.

*An obſeruationes ordinatæ ad mutationes corporum, vt ad ſanitatem, vel aliquid huiuſmodi ſint licitæ*. ℞. Si naturaliter non videntur cauſare talem effectum, ſunt illicitæ, vt pacta cum Dæmone: ſi naturaliter cauſant, ſunt licitæ, ſed adiungere characteres, nomina, &c. eſt ſuperſtitioſum, & nullo modo licet homini vti auxilio Dæmonum per pacta. Art. 2.

*An obſeruationes ordinatæ ad cognoſcendum fortunia, vel infortunia ſint licitæ*. ℞. Non, ſed ſunt reliquiæ Idolatriæ ex vana hominum vanitate, & Dæmonum malitia, & non ſunt effectus cauſæ naturalis. Art. 3.

*An*

Art. 4. *An ſuſpendere diuina verba ad collum ſit licitum*. ℟. Sic, ſi non contineant aliquid ad inuocationem Dæmonum pertinens, & ne ſub verbis ignotis aliquid illicitum lateat, nec aliquid falſum contineant, nec aliqua vana vt characteres præter ſignum crucis, & ne ſpes habeatur in modo ſcribendi, vel ligandi, vel in aliqua vanitate, quæ non pertinet ad diuinam reuerentiam, ſed ad ſuperſtitionem, nec in collectione herbarum medicinalium ſit ſuperſtitio, poteſt tamen Deus adorari dum colliguntur.

## QVÆSTIO XCVII.

### De Tentatione Dei.

Art. 1. A*N tentatio Dei conſiſtat in aliquibus factis, in quibus ſolius diuinæ poteſtatis expectatur effectus*. ℟. Tentare eſt propriè experiri de aliquo, vel verbis an ſciat, vel poſſit, vel velit quod quærimus, vel factis vt exploremus eius prudentiam, voluntatem, vel potentiam, & hoc vel apertè, vel inſidioſè, & hoc vel expreſsè, vel interpretatiuè, ideſt quamuis hoc non intendat, tamen factum eſt ordinatum ad hoc, vt experimentum ſumat. Item, quando quis ob neceſſitatem, vel vtilitatem in petitionibus, vel in factis committit ſe Deo, non eſt tentare Deum, ſed ſi abſque vtilitate, eſt interpretatiuè tentare Deum.

✝ Sancta Agatha renuēs medicinam, non ten-

tentabat Deum, quia alias erat experta Dei beneuolentiam.

*An tentare Deum ſit peccatum*. ℞. Si vt cognoſcat Dei virtutem ſic, quia dubitare de perfectione Dei, eſt peccatum, ſed ſi vt alijs manifeſtet potentiam Dei, & fiat cum debitis circumſtantijs, non eſt peccatum, nec eſt tentare Deum. *Art. 2.*

*An tentatio Dei opponatur virtuti religionis*. ℞. Sic, quia hæc debito modo poſtulat, illa indebito. *Art. 3.*

✝ Qui ante orationem animam ſuam non præparat vt non parcẽdo inimicis, vel nõ diſponendo ſe ad deuotionem interpretatiuè Deum tentat.

*An tentatio Dei ſit grauius peccatum, quam ſuperſtitio*. ℞. Non, ſed hæc, quia magis diuinæ reuerentiæ aduerſatur. *Art. 4.*

## QVÆSTIO XCVIII.

### De Periurio.

AN *falſitas eius quod in iuramento confirmatur requiratur ad periuriũ*. ℞. Sic, & ab ea ſpecificatur. *Art. 1.*

*An omne periurium ſit peccatum*. ℞. Sic, & qui iurat facere illicitum, licet non faciat eſt periurus defectu iuſtitiæ. *Art. 2.*

✝ Qui iurat non ingredi religionem, vel non dare eleemoſynam, eſt periurus ex defectu iudicij, & faciendo melius, non eſt periurus. Item, qui iurat facere, & non poteſt exequi, excuſatur, quia ſemper intelligitur conditio ſi licitum eſt.

Item, iuramentum eſt actio perſonalis: vnde qui de nouo fit ciuis, non obligatur iuramento ſeruare illa quæ prius ciuitas iurauit,ſed tenetur ex fidelitate. Item canonicus, qui iurat ſeruare ſtatuta Eccleſiæ, non tenetur ad futura ſtatuta, niſi intendat ſe obligare etiam ad futura.

*Art.3.* *An omne periurium ſit peccatum mortale.* ℞. Sic de ratione ſui,& in re leui importat contemptum Dei.

✝ Qui coactus iurauit tenetur ſeruare iuramentum, vel petat diſpenſationem à Papa. Item, qui iocose periurat, peccat mortaliter. Item, qui lapſu linguæ falſum iurat, ſi aduertit ſe falſum iurare, peccat mortaliter.

*Art.4.* *An peccet qui petit iuramentum ab eo, qui periurat*, ℞. Si eſt perſona priuata, & neſcit eum falſum iuraturum, non peccat; ſi ſcit falſum iurare, peccat vt homicida; ſi eſt perſona publica, & ad petitionem alterius petit ſciens illum falſum iuraturum, non peccat, quia non videtur ipſe exigere, ſed ille ad cuius inſtantiam.

✝ Ab eo qui iurat per falſos Deos, licet iuramentum recipere, ideſt vti malo hoc ad bonum, ſed non licet eum ad hoc inducere.Item,quando quis iurat falſum per verum Deum ibi non eſt aliquid bonum, quo liceat vti.

QVÆ-

## QVÆSTIO XCIX.

### De Sacrilegio.

AN *Sacrilegium ſit ſacra rei violatio.* Art. 1.
℞. Sic, quia irreuerentia rerum ſacrarum pertinet ad iniuriam Dei, & eſt ſacrilegium.

✝ Permittere Iudæos ſua officia publicè exercere, eſt ſacrilegium in Chriſtum.

*An ſacrilegium ſit peccatum ſpeciale.* Art. 2.
℞. Sic, quia in eo eſt ſpecialis ratio deformitatis, ideſt circa rem ſacram.

*An ſpecies ſacrilegij diſtinguatur ſecundum res ſacras.* Art. 3.
℞. Secundum diuerſam rationem ſanctitatis ſic, ſed ſanctitas tribuitur perſonis, locis, rebus, & ſic tres ſpecies, quia tria obiecta. Item in perſonas eſt grauius ſacrilegium, quam in loca, quia hæc sũt ad illas. Item in qualibet ſpecie ſunt varij modi pro diuerſitate ſanctitatis (Vide ibi.)

*An pœna ſacrilegij debeat eſſe pecuniaria.* Art. 4.
℞. Primò cenſuris, ſecundò pœna temporali, vt ſacrilegi homines his deterriti arceantur: Non tamen eſt auaritia.

## QVÆSTIO C.

### De Simonia.

AN *Simonia ſit ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum.* Art. 1.
℞. Sic. Item, omnis

contractus non gratuitus in re ſpirituali facit ſimoniam: Hinc permutatio præbendarum, vel beneficiorum authoritate partium eſt ſimonia: ſed authoritate ſuperioris pro cauſa vtili, vel neceſſaria eſt licita. Item Papa poteſt incurrere ſimoniam, ſicut alij, quia non eſt dominus rerum Eccleſiæ, ſed fidelis diſpenſator.

*Art.* 2. *An ſemper ſit illicitum pro ſacramentis pecuniam dare.* ℞. Accipere aliquid pretio æſtimabile pro ſpirituali gratia ſacramenti, eſt ſimonia, ſed accipere aliquid pro ſuſtentatione miniſtrorum ſecundum leges Eccleſiæ, vel approbatas conſuetudines, non eſt ſimonia, quia eſt ſtipendium neceſſitatis, & non pretium rei ſacræ.

✝ Quando Sacerdos abſq; pecunia nollet baptizare puerum morientem, tunc ac ſi non eſſet Sacerdos, poteſt baptizari à quolibet alio. Item ſi in tali caſu baptizandus eſſet adultus, nec eſſet alius qui baptizaret potius ſine baptiſmo recedat, quia ei ſuppletur baptiſmo flaminis. Item, pro miſſa non accipit pretium, ſed ſtipendium ſuſtentationis. Item pro abſolutione non exigitur pecunia quaſi pretium illius, ſed quaſi pœna culpę præcedentis. Item conſuetudo non excuſat ſimoniam, ſecus ſi vt ſtipendium, ſed cauendum eſt, quod habet ſpeciem ſimoniæ, vel cupiditatis, &c. Item antequam acquiratur ius ad beneficium per electionem, non licet redimere obſtacula aduerſantiū pecunia, quia eſt ſimonia; ſed poſt ius acquiſitum,

licet per pecuniam remouere iuſta impedimenta.

*An liceat dare, vel accipere pecuniam pro ſpiritualibus actibus.* ℞. Pro ſpirituali non: pro ſuſtentatione miniſtrorum, ſic. Item doctus non ſcientiam, ſed vſum ſcientiæ poteſt vēdere, ſecus ſi ex officio docet. Item pro ingreſſu Monaſterij non licet aliquid accipere, ſed ſi eſt tenue, poteſt aliquid accipere pro victu perſonæ. Art. 3.

*An liceat accipere pecuniam pro his, quæ ſunt ſpiritualibus annexa.* ℞. In quantum ſunt ſpirituali annexa, non, vt sūt beneficia Eccleſiaſtica, quia hoc non competit, niſi habenti officium clericale: ſed illa, quę ad ſpiritualia ordinantur vt ius patronatus, vaſa ſacra, quæ non præſupponunt ſpiritualia, ſed præcedunt illa tempore, poſſunt aliquo modo vendi, non vt annexa ſpiritualibus. Art. 4.

✝ Vaſa conſecrata ratione materiæ ſi prius frangantur poſſunt vendi pro neceſſitate Eccleſiæ, & pauperum. Item ſi Epiſcopus antequam conferat beneficium ex cauſa aliquid de fructibus deſtinet in pios vſus, non eſt ſimonia; ſi verò ab eo, cui beneficium cōtulit, aliquid requirat ex fructibus, eſt ſimonia.

*An liceat dare ſpiritualia pro munere, quod eſt ab obſequio, vel à lingua.* ℞. Non, quia eſt munus, & pretium, niſi ſit obſequium honeſtum quod Clericus impendit Epiſcopo ad vtilitatem Eccleſiæ, quia ſit dignus. Item conferre gratis alicui aliquid Art. 5.

ſpirituale propter conſanguinitatem, vel aliam affectionem eſt illicitum, ſed non ſimoniacum. Item, is qui per laudes, & preces principaliter intendit fauorem humanum, vt conferatur ſpirituale præſertim pro indigno, eſt ſimonia; ſed ſi pro digno, & attendatur dignitas perſonæ, non fauor humanus, non eſt ſimonia. Item, qui pro ſe rogat vt obtineat curam animarum redditur ex præſumptione indignus, ſecus ſi beneficium eſt ſine cura, & petens indigeat. Item, Hypocrita non eſt ſimoniacus, quia nil ſpirituale dat pro laude, ſed ſimulat.

*Art.6.* *An ſit conueniens pœna ſimoniaci vt priuetur eo, quod per ſimoniam acquiſiuit.* ℟. Sic, quia dominus ordinauit, vt diſpenſatores gratis dent ſpiritualia. Item, puniuntur etiam infamia, & depoſitione ſi ſint clerici; excommunicatione ſi ſint laici.

✠ Ordinatus ſimoniacè eſt ſuſpenſus quoad ſe, & quoad alios, nec poteſt repetere pecuniam datam ordinanti; ſi occultus quoad ſe tantum. Item, nec propter præceptum, vel excommunicationem debet quis ordinari ab Epiſcopo ſimoniacè promoto, ſecus eſt ſuſpenſus, etiam ſi ignoranter: ſi Epiſcopus eſt ſimoniacus alio modo, quam in promotione, & eſt occultus, poteſt ab eo ordinari, quia quoad ſe tantum eſt ſuſpenſus. Item, ſimoniacus reſtituat fructus deductis expenſis: ſi ſimoniacè fuit per alium ipſo neſciente, & contradicit, non tenetur reſignare, vel

fru-

fructus bona fide perceptos reſtituere. ( cui reſtituendum, & quis diſpenſet, vide ibi.)

## QVÆSTIO CI.

### De Pietate.

AN *Pietas ſe extendat ad determinatas perſonas hominum*. ℞. Sic, & principaliter ſe extendit ad parentes, conſanguineos, patriam, conciues, & amicos patriæ, ſicut religio primo debetur Deo, licet nomen pietatis ad diuinum cúltum extendatur, & lato vocabulo ad opera miſericordiæ. *Art.* 1.

*An pietas exhibeat parentibus ſuſtentationem*. ℞. Sic in omni neceſſitate honora parentes. *Art.* 2.

*An pietas ſit ſpecialis virtus ab alijs diſtincta*. ℞. Sic, quia habet ſpecialem rationem obiecti, & debiti. *Art.* 3.

*An occaſione religionis ſint prætermittenda officia pietatis in parentes*. ℞. Non, niſi cultus parentum abſtrahat nos à cultu Dei, quia plus tenemur Deo, quam parentibus. Item, qui habet parentes, qui ex ſe ſuſtentari non poſſunt, non debet ingredi religionem illis relictis, quia eſſet contra præceptum Dei: Honora parentes. Item, qui eſt profeſſus in religione non debet occaſione ſubueniendi parentes exire clauſtrum, poteſt tamen de licentia ſuperioris pium ſtudium adhibere ad ſubueniendum illis. *Art.* 4.

## QVÆSTIO CII.
### De Obſeruantia, & partibus eius.

*Art.* 1. AN *obſeruantia ſit ſpecialis virtus diſtincta ab alijs*, ℟. Sic, & eſt cum exhibetur cultus, & honos perſonis in dignitate conſtitutis, & eſt ſub pietate quæ eſt erga parentes. Item, reuerentia pertinet ad obſeruantiam.

*Art.* 2. *An pertineat ad obſeruantiam exhibere cultum, & honorem his, qui ſunt in dignitate conſtituti*. ℟. Sic, ergo excellentiæ eorum debetur honor ratione ſublimioris gradus, timor autem ratione poteſtatis, obedientia ratione officij, & tributa, quaſi ſtipendia.

*Art.* 3. *An obſeruantia ſit potior virtus, quam pietas*. ℟. Non, quia Pater poſt Deum eſt nobis ſubſtantialius coniunctus.

## QVÆSTIO CIII.
### De Dulia.

*Art.* 1. AN *honor importet aliquid corporale*? ℟. Sic, quia fit ſignis, verbis, & rebus extrinſecis, ſed Deo poteſt fieri ſolo actu interiori, quia videt cor.

✝ Reuerentia non eſt idem quod honor, ſed eſt finis illius, dum quis honoratur vt in reuerentia habeatur ab alijs.

*Art.* 2. *An honor poopriè debeatur ſuperioribus*. ℟. Sic,

℞. Sic, quia datur propter excellentiam, & dignitatem, & erit ſuperior, vel in comparatione ad honorantem, vel in comparatione ad alios, non ad eum.

*An Dulia ſit ſpecialis virtus diſtincta à latria*. ℞. Sic, quia illa datur homini dominanti, hæc Deo. *Art. 3.*

*An Dulia habeat diuerſas ſpecies*. ℞. Propriè, non. *Art. 4.*

✝ Hiperdulia debetur coniunctiſſimo Deo.

## QVÆSTIO CIV.

### De Obedientia.

*An vnus homo teneatur alteri obedire*. ℞. Sic, ideſt inferiores ſuperioribus de iure naturali, & diuino. *Art. 1.*

*An obedientia ſit ſpecialis virtus*. ℞. Sic, quia habet ſpeciale obiectum, ideſt præceptum ſuperioris tacitum, vel expreſſum, & eſt pars iuſtitiæ: ſed ſi ſumatur largè, ideſt pro executione cuiuſcunque quod poteſt cadere ſub præcepto eſt generalis virtus; idem dicendum de præcepto inobedientiæ. *Art. 2.*

✝ Item obedientia propriè non reſpicit diuerſam rationem excellentiæ, ſed præceptum perſonæ excellentis, & ſic eſt vnius rationis. Item obedientia in proſperis, quæ habet aliquid de ſuo, eſt minor, vel nulla, quia tunc voluntas principaliter non intendit præceptum, ſed proprium volitum, ſed in aduerſis, & diffi-

cilibus, eſt maior, quia tantum intendit præceptum ſecundum id quod exterius apparet, quia ſecundum Dei iudicium aliquando ſecus accidit.

*Art.3.* *An obedientiæ ſit maxima virtutum.* ℞. In moralibus ſic, quia vt Deo adhereat contemnit maximum, ideſt propriam voluntatem; ſed inter theologicas non, quia his homo Deo ſecundum ſe inhæret; ſed per morales homo contemnit creata vt Deo inhæreat, & ſic illæ ſunt finis, hæc ſunt media. Item obedientia, vt eſt ex reuerentia, eſt ſub diuerſis virtutibus.

*Art.4.* *An in omnibus ſit Deo obediendum.* ℞. Sic ex neceſſitate iuſtitiæ, & Deus eſt primus motor voluntatum.

✝ Homo non ſemper tenetur velle quod Deus vult, ſed ſemper tenetur velle quod Deus vult eum velle. Item Deus eſt Dominus creaturarum.

*Art.5.* *An ſubditi teneantur obedire ſuis ſuperioribus in omnibus.* ℞. In omnibus, exceptis his, in quibus non eſt ſubditus, & his, quæ ſunt contra præceptum maioris vt Dei. Item in his, quæ pertinent ad interiorem motum voluntatis, non tenetur obedire hominibus, ſed ſoli Deo. Item in his quæ pertinent ad naturam corporis, ſcilicet ad illius ſuſtentationem, & prolis generationem: quare, nec ſerui Dominis, nec Filij parentibus tenentur obedire de matrimonio contrahendo, & de virginitate ſeruanda, &c. quia in his omnes ſunt pares. Item religioſi tenentur

tur

tur obedire ſuperioribus in his, quæ ſpe-ctant ad regularem conuerſationem, ſed obedire in alijs licitis, eſt perfectionis. Item filius patri in diſciplina, vt ſeruus Domino in opere ſeruili, miles Duci in bellicis tenetur obedire.

*An Chriſtiani teneantur ſecularibus po-teſtatibus obedire*. ℞. Sic, quia fides non tollit ordinem iuſtitiæ, ſed ſi non habent iuſtum principatum, vel ſi iniuſta præci-piant, non eſt obediendum, niſi ad vitan-dum ſcandalum. *Art.6.*

## QVÆSTIO CV.

## De Inobedientia.

AN *inobedientia ſit peccatum mortale*. ℞. Sic, quia eſt contra præceptum Dei vt obediamus ſuperioribus, & ſic cõ-tra charitatem. peccatum veniale non eſt inobedientia, quia non eſt contra, ſed præter præceptum. Item non omne mor-tale eſt inobedientia loquendo formali-ter, ſed quando contemnit præceptum. Item, impoſſibilitas excuſat ſubditum à peccato. *Art.1.*

*An inobedientia ſit grauiſſimum pecca-tum*. ℞. Non, quia grauius eſt blaſphe-mia, quæ directè contemnit Deum. Item grauius eſt contemnere præcipientem, quam præceptum. Item vna inobedientia eſt grauior altera. *Art.2.*

# QVÆSTIO CVI.

## De Gratitudine, ſeu gratia.

*Art.* 1. AN *gratia ſit ſpecialis virtus ab alijs diſtincta*. ℞. Sic à religione, pietate, obſeruantia, quia eſt poſt.

*Art.* 2. *An magis teneatur ad gratias agendas innocens, quam pœnitens*. ℞. Vbi gratia dantis, eſt maior, ibi requiritur maior gratiarum actio, & ſic innocens tenetur agere gratias maiores Deo, quia maius, & continuatum ei datur, quam pœnitens ex quantitate dantis; ſed ſi gratia dicatur maior, quia magis datur gratis, magis tenetur pœnitens, quam innocens.

*Art.* 3. *An homo teneatur agere gratias homini benefacienti*. ℞. Sic, & pro modo beneficij, etiam ſi benefaciat pro propria vtilitate, imò ſeruo facienti vltra debitum debetur gratiarum actio. Item non vocare beneficium, niſi quod dantem afficit incommodo, eſt ſummæ malignitatis.

*Art.* 4. *An homo debeat ſtatim beneficium compenſare*. ℞. Quantum ad affectum ſtatim, quantum ad donum in tempore, quod ſit opportunum benefactori, quia ſi ſtatim feſtinat reddere munus, non eſt virtuoſa compenſatio, ſed inuita, nec eſt animus grati hominis, ſed debitoris, quia eſt debitum morale, non legale, nec expectandum diu.

*Art.* 5. *An gratiarum actio ſit attendenda ſecundum affectum benefacientis, an ſecundum*

*dum effectum*. ℞. Si eſt recompenſatio gratiæ, magis ſecundum affectum dantis, quia eſt gratis impenſum, & magis nos obligat: qui magnificè parua dat ſi compenſatio pertinet ad iuſtitiam v. g. debiti legalis, vt in mutuo, attenditur quantitas dati; ſi ad amicitiam vtilem, ideſt debiti moralis, attenditur vtilitas accipientis; ſi eſt amicitia honeſti, attenditur affectus dantis.

*An oporteat plus aliquem exhibere in recompenſationem, quam ſuſceperit in beneficio*. ℞. Sic, quia, qui beneficium accipit obligatur, vt ſimiliter aliquid gratis impendat, & ſic excedere quantitatem accepti, ſecus videtur reddere quod accepit, & non aliquid gratis, & hæc obligatio cum ſit ex charitate, eſt interminabiliter. *Art. 6.*

## QVÆSTIO CVII.

### De Ingratitudine.

AN *Ingratitudo ſit ſemper peccatum*. ℞. Sic, quia repugnat virtuti honeſtatis, & ſufficit ſola voluntas, ſi non poteſt. *Art. 1.*

*An ingratitudo ſit ſpeciale peccatum*. ℞. Sic, quia opponitur gratiæ, ſeu gratitudini, quæ eſt ſpecialis virtus. *Art. 2.*

*An ingratitudo ſemper ſit peccatum mortale*. ℞. Non, nam quæ eſt per ſolam omiſſionem, vt non cognoſcere beneficium, non laudare, non eſt mortale, quia *Art. 3.*

homo ad hominem non tenetur niſi ex liberalitate: ſi ex contemptu, vt ex neceſſitate eius cui debetur beneficium, eſt mortale.

*Art.4.* *An ingratis ſint beneficia ſubtrahenda.* ℞. Non, quia fortè ſecundo, & tertio erit gratus, licet ille non mereatur.

## QVÆSTIO CVIII.

### De Vindicatione.

*Art.1.* AN *Vindicatio ſit licita.* ℞. Si intentio vindicantis principaliter feratur in bonum, vt ſi intelligit pœnam ad emendationem, cohibitionem, quietem aliorum, conſeruationem iuſtitiæ, honorem Dei, ſeruatis circumſtantijs, eſt licita; ſi intentio feratur in malum eius de quo vindictam ſumit eſt illicita, quia eſt odium contra charitatem, etiam ſi iniuſtè ſit offenſus.

✝ Quando multitudo peccat, non omnes puniendi, ſed principaliores; & ſi aliqui, & neſciuntur, non eſt ſeuiendum; ſi peccatum principis ſine ſcandalo multitudinis, puniri non poteſt tollerandum eſt, niſi fortè peccatum ſit maius ſcandalo.

*Art.2.* *An vindicatio ſit ſpecialis virtus.* ℞. Sic, quia eſt pars iuſtitiæ, & quia debito modo tollit impedimentum ne iniuriæ inferantur, vel dum illatas vlciſcitur remouet nocumenta.

*Art.3.* *An vindicatio debeat fieri per pœnas apud homines conſuetas.* ℞. Sic, quia tollit

lit quæ homo amat, vt vitam, bona, &c.

*An vindicta ſit exercenda in eos, qui inuoluntariè peccauerunt*. ℟. Sub ratione pœnæ, non, quia non debentur, niſi peccatis, ſed ſub ratione pœnæ vt eſt medicina præſeruatiua à malo, vel inductiua ad bonum, ſed ſine culpa, non ſine cauſa. *Art. 4.*

## QVÆSTIO CIX.

## De Veritate, & vitijs oppoſitis.

AN *veritas ſit virtus*. ℟. Quæ facit hominem veriorem, & bonum ſic, ſed veritas pro obiecto non. *Art. 1.*

✝ Laudare de ſe vera ſine debita circumſtantia, eſt vitioſum, Idem dicas de publicatione peccati.

*An veritas ſit ſpecialis virtus*. ℟. Sic, quia in ea eſt ſpecialis ratio bonitatis, vt ſigni ad ſignatum. *Art. 2.*

*An veritas ſit pars iuſtitiæ*. ℟. Sic, vt ſecundaria principali annexa, ideſt adæquat non ex debito legali, ſed morali. *Art. 3.*

*An virtus veritatis magis declinet in minus*. ℟. Sic in minus bonum de ſe affirmando, & ſit verè, & prudenter, quia in maiori eſt etiam minus: Declinare in minus, vt negetur quod ineſt, eſt falſum, & non virtus, qui maiora de ſe dicunt, quam ſint, ſunt alijs oneroſi, quaſi excellere alios volentes; qui autem minora ſunt gratioſi, quia condeſcendunt alijs. *Art. 4.*

QVÆ-

# QVÆSTIO CX.

## De Vitijs oppoſitis Veritati.

*Art.* 1. AN *mendacium ſemper opponatur veritati*. ℞. Sic, quia mendacium formaliter eſt dicere falſum animo fallendi, quod opponitur veritati. Item actus moralis ſpecificatur ex obiecto, & fine, qui eſt obiectum voluntatis, eſt primum mouens in moralibus, ſic mendacium. Item mendacium eſt contra mentem ire, & ſic eius ratio ſumitur à formali falſitate, quæ eſt cum quis habet volnntatem fallendi, etiam ſi fortaſſe verum dicat, quia non eſt verum niſi materialiter, ſic qui putat dicere verum, dicit falſum, non eſt mendacium, ſeu falſitas, niſi materialiter, quia præter intentionem, à qua formale in moralibus multum pendet.

✝ Magis opponitur veritati dicens verum intendens dicere falſum, quam dicens falſum intendens dicere verum; non tantum voce, ſed ſignis, nutu, facto fit mendacium.

*Art.* 2. *An mendacium ſufficienter diuidatur per mendacium officioſum, iocoſum, & pernicioſum*. ℞. Sic, quia ſi fiat propter bonum delectabile eſt iocoſum: ſi propter bonum vtile eſt officioſum: ſi cauſa nocumenti eſt pernicioſum.

*Art.* 3. *An mendacium ſit peccatum*. ℞. Sic, & eſt malum ex genere ſuo, & nullo modo poteſt eſſe licitum.

✝ In

✝ In ſcriptura ſacra nihil eſt falſum, licet idem varijs modis referatur, & quædam intelliguntur figuraliter, & miſticè. Item pro quocunque bono non licet mentiri, ſed licet occultare veritatem prudenter ſub aliqua diſſimilitudine. Item qui promittit aliquid facere, ſi non facit, non dicet mendacium, ſi animum mutat, ſi iam fideliter agit, ſed excuſatur, ſi mutantur conditiones perſonarum, & negotij. Item, ſi promittit manifeſtè illicitum, male facit, & mutando propoſitum bene facit; quòd Hyperbolicè figuratiuè dicitur, vel fit, non eſt mendacium.

*An omne mendacium ſit peccatum mortale*. ℞. Non vt iocoſum, officioſum, quod non repugnat charitati. Item, quod eſt contra res diuinas, eſt mortale, quia repugnat charitati Dei, & fidei, vel religioni. Item ſi ſit contra bonum hominis, ex ſe, eſt mortale. Item ob finem intentum vt ad iniuriam Dei, vel damnum, vel infamiam proximi, eſt mortale, ſed ſi finis intentus non eſt contra charitatem, non eſt mortale. Item poteſt eſſe mortale per accidens ratione ſcandali, vel damni. *Art. 4.*

## QVÆSTIO CXI.

## De Simulatione, & Hypocriſi.

AN *omnis ſimulatio ſit peccatum*. ℞. Sic, quia eſt mendacium in facto, & re, licet nō in verbis, vt ſāctitatē ſimulare. *Art. 1.*

✝ Fi-

† Fiĉtio quæ aliquid ſignificat, non eſt mendacium, vt Chriſtus finxit ſe longius ire, ſed ſi nihil ſignificat, eſt mendacium.

*Art. 2.* *An hypocriſis ſit idem quod ſimulatio.* ℞. Sic, quando peccator ſimulat perſonam iuſti, ſed non omnis ſimulatio eſt hypocriſis.

† Qui in ſeruitio Dei bona opera facit, & nõ quærit Deo, ſed hominibus placere, eſt hypocrita, non quod ſimulet opus bonum, ſed intentionem reĉtam. Item, qui habitum religionis ſumit, vt ſe iuſtum oſtendat, eſt hypocrita, ſed ſi intendit ſtatum perfeĉtionis, & per infirmitatem deficit, non eſt hypocrita, nec tenetur manifeſtare ſuum peccatum deponendo habitum.

*Art. 3.* *An hypocriſis opponatur virtuti veritatis.* ℞. Sic ex obieĉto, quia exhibet ſe talem vita, & ſermone, qualis non eſt.

† Hipocriſis opponitur ſimplicitati, quæ eſt veritas, & non intendit in diuerſa, & veritas eſt quando ſigna concordant ſignatis.

*Art. 4.* *An hypocriſis ſemper ſit peccatum mortale.* ℞. Si non curat habere ſanĉtitatem, ſed eam excludit, ſic, ideſt, ſi eſt contra charitatem Dei, vel proximi, eſt mortale, ſecus, eſt veniale, quia eſt mendacium operis, quod non ſemper eſt mortale, ſicut nec inanis gloria eſt ſemper mortale, à qua naſcitur hypocriſis, nec quælibet perfeĉtio ſanĉtitatis, eſt de neceſſitate ſalutis.

# QVÆSTIO CXII.

## De Iactantia.

AN *Iactantia opponatur virtuti veritatis*. ℞. Sic per modum exceſſus, quando quis ſe extollit ſupra id, quod eſt ipſe. Art. 2.

*An iactantia ſit peccatum mortale*. ℞. Iactantia, vt eſt mendacium, ſi eſt contra gloriam Dei, vel charitatem proximi, eſt peccatum mortale, ſecus eſt veniale. Item ſi cauſa iactantiæ eſt peccatum mortale, & ipſa mortale: ſi veniale, & ipſa veniale. Art. 2.

✠ Qui ſe iactat vt iurgia concitet, eſt mortale, ſi iactantia eſt cauſa per ſe iurgiorum; ſecus ſi eſt cauſa per accidens.

# QVÆSTIO CXIII.

## De Ironia.

AN *Ironia per quam aliquis de ſe fingit minora, ſit peccatum*. ℞. Sic cum de ſe dicit vile, quod non habet, vel negat magnum, quod habet, quia eſt mendacium. Item tacere maiora, & dicere minora, quæ habet de ſe non eſt peccatum, niſi ex circumſtantia. Art. 1.

*An ironia ſit maius peccatum, quam iactantia*. ℞. Non, quia hæc eſt ex turpiori motiuo, ideſt ob honorem magna dicit: qui parua de ſe oſtendit, & intendit Art. 2.

ex-

excellentiam ſpiritualem, eſt iactantia ſimul cum ironia.

## QVÆSTIO CXIV.

### De Amicitia, quæ affabilitas dicitur.

*Art.* 1. AN *Amicitia ſit ſpecialis virtus.* ℟. Sic, quia affabilitas ordinat hominem conuenienter ad alios in communi conuerſatione tàm in factis, quàm in dictis, in quibus conſiſtit affabilitas. Item, illæ amicitiæ, quæ conſiſtunt in affectu principaliter quo vnus alterum diligit, poſſunt eſſe in quacunque virtute.

*Art.* 2. *An hæc affabilitas ſit pars iuſtitiæ.* ℟. Sic, quia eſt ad alterum, licet non habeat debitum, niſi honeſtatis.

## QVÆSTIO CXV.

### De Adulatione.

*Art.* 1. AN *Adulatio ſit peccatum.* ℟. Sic, quia eſt quando quis alios ſupra modum verbis, vel factis in communi conuerſatione delectat, quia affabilitas vbi neceſſe eſt propter aliquod opus bonum faciendum, vel malum fugiendum, contriſtare debet, & qui in omnibus vult delectare, excedit modum, & adulat. Item, etiam vituperare malum, non adhibitis debitis circumſtantijs, eſt malum.

*Art.* 2. *An adulatio ſit peccatum mortale.* ℟.

 Quan-

Quando contrariatur charitati, ſic, vt laudare peccatum mortale, vel ratione intentionis notabiliter nocendi, vel quando eſt occaſio damni notabilis etiam ſi ſit præter intentionem, ſi ſciebat, &c.

## QVÆSTIO CXVI.

## De Litigio.

AN *Litigium opponatur virtuti affabilitatis.* ℞. Litigium fit verbis cum verbis alterius contradicit; & ſi contradicit propter defectum amoris, eſt diſcordia, quæ eſt contraria charitati; ſi vt contriſtet perſonam, tunc opponitur affabilitati, ad quam delectabiliter cum alijs conuiuere pertinet. *Art. 1.*

✠ Contentio pertinet ad diſcordiam, litigium ad animum contriſtandi; & licet aliquando ſit ex ira, non tamen opponitur manſuetudini, quia non attenditur cauſa in oppoſitione.

*An litigium ſit grauius peccatum, quam adulatio.* ℞. Secundum ſpeciem ſic, quia eſt magis contra affabilitatem, licet ex circumſtantia ſecus. *Art. 2.*

✠ Licet adulatio, quia eſt cum dolo ſit turpior, & de ea magis verecundetur homo propter turpitudinem, tamen non eſt grauior.

# QVÆSTIO CXVII.

## De Liberalitate.

*Art.* 1. AN *liberalitas ſit virtus*. ℞. Sic, quia benè vti his, quibus malè vti poſſumus, eſt virtus.

*Art.* 2. *An liberalitas ſit circa pecunias* ℞. Propriè ſic, & nomine pecuniæ ſunt omnia, quæ exrimantur pecunia.

*Art.* 3. *An vti pecunia ſit actus liberalitatis*. ℞. Sic, quia ſunt obiectum eius, & vti ad ſe, & ad alios.

*Art.* 4. *An ad liberalitatem maximè pertineat dare*. ℞. Sic magis, quam pro ſe expendendo, vel conſeruando, & maioris prudentiæ eſt vtiliter pecuniam expendere, quam vtiliter conſeruare.

*Art.* 5. *An liberalitas ſit pars iuſtitiæ*. ℞. Non eſt eius ſpecies, ſed habet conuenientiam cum ea in debito morali, & decentia.

*Art.* 6. *An liberalitas ſit maxima virtutum*. ℞. Non, quia aliæ ſunt circa meliora bona, vt temperantia, iuſtitia.

# QVÆSTIO CXVIII.

## De vitijs liberalitati oppoſitis.

*Art.* 1. AN *Auaritia ſit peccatum*. ℞. Sic, quia excedit modum virtutis in acquirendo, & reſtituendo in exteriori contra proximum in affectu contra Deum. Item, licet ſenex ob defectum naturæ auidius quæ-

quærat exteriora ſubſidia, ſed ſi excedit menſuram rationis, peccat.

*An auaritia ſit ſpeciale peccatum.* ℞. *Art.* 2. Sic, & eſt immoderatus amor habendi poſſeſſiones ab obiecto.

*An auaritia opponatur liberalitati.* ℞. *Art.* 3. Sic in debito morali, ſed in obiecto legali opponitur iuſtitiæ.

*An auaritia ſit peccatum mortale.* ℞. Vt *Art.* 4. opponitur iuſtitiæ eſt mortale ex genere ſuo, niſi imperfectio actus excuſet: ſed vt opponitur liberalitati, ſi præfertur charitati, eſt peccatum mortale; ſi non præfertur eſt veniale.

*An auaritia ſit maximum peccatum.* ℞. *Art.* 5. Non, quia non corrumpit maximum bonum, vt contra Deum, & perſonam proximi.

*An auaritia ſit peccatum ſpeciale.* *Art.* 6. ℞. Sic, quia perficitur in delectatione ſpeciali, ideſt, conſiderando ſe diuitem, &c.

*An auaritia ſit vitium capitale.* ℞. Sic, *Art.* 7. à quo alia oriūtur, & ſic ratione finis, quia omnia obediunt pecunijs.

*An filiæ auaritiæ ſint, proditio, fraus,* *Art.* 8. *fallacia, periurium, inquietudo, violentia, obduratio.* ℞. Sic, ex Sancto Gregorio lib. 31. Moralium, cap. 31. qui has auaritiæ filias numerat.

QVÆ-

## QVÆSTIO CXIX.

### De Prodigalitate.

*Art.* 1. AN *Prodigalitas opponatur auaritiæ.* ℞. Sic ſecundum abundantiam, & defectum circa poſſeſſiones ex animi inordinatione.

*Art.* 2. *An prodigalitas ſit peccatum.* ℞. Sic, quia corrumpit bonum, ſeu medium virtutis, & ſtat in modo, vnde qui omnia dat proximo propter Chriſtum non eſt prodigus, ſed perfectè liberalis.

*Art.* 3. *An prodigalitas ſit maius peccatum, quam auaritia.* ℞. Non, quia minus diſtat à liberalitate, ad quam facilè reducitur, & quia cum ſenectute ſanatur cui eſt contraria, vel cum peruenerit ad egeſtatem.

## QVÆSTIO CXX.

### De Epijcia, ſeu Aequitate.

*Art.* 1. AN *Epijcia ſit virtus.* ℞. Cum in multis caſibus ſit conſideranda mens legiſlatoris, vt non obliget datur æquitas.

✝ Vitium eſt ſequi verba legis, quando non oportet, relinquendo mentem, non tamen licet iudicare de lege an ſit iuſta. Interpretatio principis requiritur in dubijs, non in manifeſtis, ſed executio.

*Art.* 2. *An Epijcheia ſit pars iuſtitiæ.* ℞. Sic ſubie-

biectiuè, & prædicatur de Epijcia eſſentialiter, imò eſt melior iuſtitia legali, ſed non omni iuſtitia.

## QVÆSTIO CXXI.

### De Pietate.

AN *pietas ſit donum*. ℞. Illa quâ per inſtinctum Spiritus ſancti exhibetur cultus Deo, vt Patri, eſt donum Spiritus ſancti: Donum eſt quædam habitualis animæ diſpoſitio, qua eſt promptè mobilis à Spiritu ſancto. *Art. I.*

† Quando exhibetur patri carnali eſt virtus, non donum. Item religio eſt potior pietate vt eſt virtus, ſed pietas, vt donum, eſt potior religione. Item, pietas vt donum non ſolum exhibet cultum Deo, ſed etiam omnibus hominibus etiam propter Deum, vndè honorat ſanctos, non contradicit ſcripturæ.

*An dono pietatis reſpondeat ſecunda beatitudo, ſcilicet beati mites*. ℞. Ratione ordinis ſecundum Auguſtinum ſic, ſed ratione obiectorum, non; ſed magis quarta, & tertia beatitudo, quam ſecunda. *Art. 2.*

## QVÆSTIO CXXII.

### De Præceptis Iuſtitiæ.

AN *præcepta decalogi ſint præcepta iuſtitiæ*. ℞. Sic, quia ſunt ad alterum, *Art. I.*

vt

vt iuſtitia, & tria prima ſunt de actibus religionis, quæ eſt potiſſima pars iuſtitiæ, quartum de actibus pietatis, quæ eſt ſecunda; reliqua ſunt de actibus iuſtitiæ conuenienter dictæ inter æquales.

*Art.2.* *An primum præceptum decalogi conuenienter tradatur.* ℞. Sic, quia per illud homo ordinatur in Deum tanquam vltimum finem, tollendo falſos Deos.

*Art.3.* *An ſecundum præceptum decalogi conuenienter tradatur.* ℞. Sic, quia tollit impedimentum veræ religionis, ideſt, irreuerentiam erga Deum.

✝ Literalis expoſitio huius præcepti, eſt ne iures pro re quæ non eſt, aliæ ſunt myſticæ; vel inordinata aſſumptio diuini nominis, ideſt, quodcunque nomen Dei ſtat pro re ſignificata.

*Art.4.* *An tertium præceptum decalogi, ideſt, Sabbata ſanctifices conuenienter tradatur.* ℞. Sic, quia remotis impedimentis veræ religionis per primum, & ſecundum, ponitur in tertio cultus religionis exterior per ſignum ſenſibile, nam ad cultum interiorem, ideſt, orationem, deuotionem magis homo inducitur inſtinctu Spiritus ſancti.

✝ Hoc præceptum partim eſt morale, ideſt, vt homo det aliquod tempus ad vacandum diuinis, partim ceremoniale, ideſt, datur in ſignum creationis mundi, ſed hic ponitur vt morale. Item, finis huius præcepti eſt vt homo vacet rebus diuinis, & ceſſatio ab opere ſeruili: opus ſeruile dicitur à ſeruitute, qua homo ſer-

uit

uit peccato, vel vt ſeruus alteri homini corporaliter ſeruit, & vtrumque prohibetur: Non ſeruitus Dei, quæ poteſt eſſe latria. Item exercitium actus ſpiritualis non prohibetur in Sabbato, vt docere verbo, vel ſcripto. Item opera, quæ ſunt communia ſeruis, & liberis, non ſunt ſeruilia. Item, non prohibentur opera neceſſaria ſibi, vel proximo ad ſalutem corporis, vel ad damnum vitandum, vt ſanare, pugnare, ouem errantem reducere. Item Dominica ſtat pro Sabbato ex conſtitutione Eccleſiæ, & conſuetudine populi Chriſti.

*An conuenienter tradatur quartum præceptum: honora parentes.* ℞. Sic, quia poſt Deum debemus parentibus, qui ſunt particulare principium noſtri eſſe, ſicut Deus eſt vniuerſale. Item, ſub hoc præcepto etiam intelligitur reddere debitum cuique perſonæ. Item, ſub honore parentum intelligitur ſuſtentatio, & quodcunque aliud. *Art. 5.*

*An alia ſex præcepta decalogi conuenienter tradantur.* ℞. Sic, vt indifferenter omnibus detur debitum. *Art. 6.*

✝. Quando prohibetur concupiſcentia, non intelligitur primus motus ſenſualitatis, qui conſiſtit intra limites ſenſualitatis, ſed directè prohibetur conſenſus voluntatis, qui eſt in opere, vel delectatione.

# QVÆSTIO CXXIII.

## De Fortitudine.

*Art.* 1. AN *Fortitudo ſit virtus*. ℞. Sic, quia facit hominem bonum, & opus eius ſecundum rationem, ne mens deterreatur ab opere bono propter aliquod difficilè.

✝ Licet aliqui habeant actus fortitudinis ſine fortitudine; quod accidit, vel ex ignorantia, vel ex impulſu paſſionis.

*Art.* 2. *An fortitudo ſit virtus ſpecialis*. ℞. Vt dicit firmitatem animi in ſuſtinendis, & repellendis his, in quibus difficilè eſt habere firmitatem, eſt ſpecialis virtus: ſi vt dicit tantum quandam animi firmitatem, eſt virtus generalis, vel conditio cuiuslibet virtutis.

*Art.* 3. *An fortitudo ſit circa timores, & audacias*. ℞. Sic quaſi illos cohibeat, has moderetur.

*Art.* 4. *An fortitudo ſit ſolum circa pericula mortis*. ℞. Sic, quia mors eſt maximè terribile inter corporalia.

*Art.* 5. *An fortitudo propriè conſiſtat circa pericula mortis, quæ ſunt in bello*. ℞. Sic in bello iuſto; quia propter bonum; etiam eſt fortis, qui ſubeſt pericula mortis propter virtutem, vt qui cum periculo vitæ inſeruit amico infirmo.

✝ Martyrum fortitudo, quia eſt propter ſummum bonum maximè commendatur, & eſt fortitudo belli. Item, licet pro-

pter

pter pacem Reipublicæ.

*An ſuſtinere ſit actus principalis fortitudinis.* ℞. Sic, ideſt, immobiliter ſtare in periculis magis quam aggredi. *Art. 6.*

✝ Difficilius eſt ſuſtinere, quam aggredi, quia habet, & ſentit pericula præſentia, & diuturnius.

*An fortis operetur propter bonum proprij habitus.* ℞. Sic, quia quodlibet agens intendit imprimere vim ſuæ virtutis in aliud, vt ignis; finis remotus fortitudinis, eſt beatitudo, vel Deus. *Art. 7.*

*An fortis delectetur in ſuo actu.* ℞. Ex vna parte ſic ſecundum apprehenſionem de actu virtutis, & de fine ſuo; ex altera parte triſtatur cum conſiderat amiſſionem vitæ. *Art. 8.*

*An fortitudo maximè conſiſtat in repentinis.* ℞. Quantum ad electionē actus fortis non, quia fortis eligit præmeditari pericula vt facilius reſiſtat; quantum ad manifeſtationem habitus virtuoſi ſic: nam habitus agit per modum naturæ, & in repentinis apparet confirmatus. *Art. 9.*

*An fortis vtatur ira in ſuo actu.* ℞. Moderata ſic, ideſt, pro ſuo arbitrio, & ratione. *Art. 10.*

*An fortitudo ſit virtus Cardinalis.* ℞. Sic, quia habet id, quod pertinet communiter ad tales virtutes, ideſt, firmiter operari, & eſt de his, quæ maximè, & frequenter occurrunt in vita humana. *Art. 11.*

*An fortitudo præcellat inter omnes alios virtutes.* ℞. Prima eſt Prudentia, ſecunda Iuſtitia, tertia Fortitudo, quarta Tēperātia. *Art. 12.*

# QVÆSTIO CXXIV.

## De Martyrio.

*Art. 1.* AN *martyrium ſit actus virtutis.* ℞. Sic quia ei debetur prœmium beatitudinis, & per illud ſtatur in veritate, & Iuſtitia.

✝ Innocentes per Dei gratiam ſunt aſſecuti gloriam martyrij; & effuſio ſanguinis propter Chriſtum, eſt baptiſmus. Item ex diuina diſpoſitione aliqui Martyres ſe morti tradiderunt, ſed nemo debet ſe martyrio ingerere, ſed ſat eſt vt ſit paratus.

*Art. 2.* *An martyrium ſit actus fortitudinis.* ℞. Sic, quia ibi homo in certamine particulari confirmatur in bono virtutis contra imminentia pericula mortis, & eſt ad fidem, vt ad finem: elicitur à fortitudine, & imperatur à charitate.

*Art. 3.* *An martyrium ſit actus maximæ perfectionis.* ℞. Sic, vt comparatur ad virtutem elicientem, ideſt fortitudinem, non; ſi ad principium motiuum, ideſt charitatem, ſic, & eſt quaſi ſignum maximæ charitatis.

✝ Non eſt contra perfectionem ſi in aliquo caſu actus perfectionis cadat ſub neceſſitate præcepti. Item martyriũ eſt præſtantius obedientia:

*Art. 4.* *An mors ſit de ratione martyrij.* ℞. Sic, quia vt teſtis pro inuiſibilibus reliquit omnia, & vitam.

✝ Bea-

✝ Beata Virgo dicitur martyr per quandam ſimilitudinem. Item, propter Deum integritatem carnis amittere non habet rationem martyrij, ſed apud Deum, qui corda videt computatur in prœmium, vt Beata Lucia dixit. Item carcer, exilium,&c. ſi cauſant mortem,cauſant martyrium.

*An ſola fides ſit cauſa martyrij.* ℞. Non ſola fides, ſed actus virtutum, vt iuſtitiæ relati ad Deum ſunt cauſa martyrij; Vt Ioa. Baptiſta pro reprehenſione adulterij, fuit martyr,ideſt,pro veritate. *Art.5.*

## QVÆSTIO CXXV.

### De Timore.

AN *timor ſit peccatum.* ℞. Inordinatus, qui non ſubeſt rectæ rationi ſic; quando eſt ordinatus,non. *Art.1.*

*An peccatum timoris opponatur fortitudini.* ℞. Proprius ſic,communis non,quia eſt ex amore ordinato ſui. *Art.2.*

*An timor ſit peccatum mortale.* ℞. Secundum quod eſt inordinatus,quia ſi cum conſenſu rationis, & contra præceptum, eſt mortale: ſi eſt in ſolo appetitu ſenſitiuo ſine conſenſu voluntatis, eſt veniale. Item,ſi bonum, non eſt ſub præcepto;ſed de perfectione. *Art.3.*

*An timor excuſet à peccato.* ℞. Aliquando ſic, vt ſi pro malo quod debet vitare vt ſi dat latroni aliquid: ſecus ſunt vitandi, vt qui peccat ad vitanda mala *Art.4.*

corporis, ſed minuitur peccatum, quia minus voluntarium.

## QVÆSTIO CXXVI.

## De vitio intimiditatis.

*Art.1.* AN *intimiditas ſit peccatum*. ℞. Si non timet, quæ debet ordinatè timere peccat, quia naturaliter debet amare vitam; & velle eſſe impauidum, eſt vitioſum, ſiuè cauſetur defectu amoris, vel elatione animi, vel ſtoliditate inuincibili.

*Art.2.* *An eſſe impauidum opponatur fortitudini*. ℞. Sic per defectum timoris, ſicut timiditas per exceſſum, quia fortis debet moderatè timere quod, & quando oportet, & ſecundum rationem. Item, poteſt eſſe à multis cauſis.

## QVÆSTIO CXXVII.

## De Audacia.

*Art.1.* AN *audacia ſit peccatum*. ℞. Sic, quia eſt paſſio carens moderatione rationis, ſed ſi eſt moderata à ratione, non eſt peccatum, ſed virtus fortitudinis. Item quando virtus eſt innominata vocatur nomine paſſionis, vt ſpes.

*Art.2.* *An audacia opponatur fortitudini*. ℞. Vt eſt vitium, ſic, per exceſſum; & oritur ex ſuperbia.

QVÆ-

## QVÆSTIO CXXVIII.

### De partibus fortitudinis.

**A**N *partes fortitudinis conuenienter numerentur*. ℞. Sic, ideſt, magnificentia, fiducia, patientia, & perſeuerantia. *Art. 1.*

## QVÆSTIO CXXIX.

### De Magnanimitate.

**A**N *Magnanimitas ſit circa honores*. ℞. Sic, quia habitus virtutis penſatur ex actu, ſed actus magnanimitatis, eſt in optimo vſu rei magnæ, qui eſt honor, qui debetur Deo, & optimis, & habet rationem magni, & ardui. *Art. 1.*

✠ Qui contemnit honores, ita vt pro eis adipiſcendis nil inconueniens faciat, eſt laudabilis; ſed ſi contemnit, ita vt non curet facere ea, quæ ſunt digna honore, eſt culpabilis, & contra hoc, eſt magnanimitas.

*An magnanimitas de ſui ratione habeat vt ſit circa magnum honorem*. ℞. Propriè ſic, ſed eſt etiam circa paruos, & mediocres, & eſt innominata virtus, & dicitur philotimia. Item, magnanimus non extollitur magnis honoribus, quia eos non reputat ſupra ſe, & dehonorationibus nô frangitur, ſed eas contemnit, quia reputat ſibi indigne efferri. *Art. 2.*

*An magnanimitas ſit virtus*. ℞. Quæ modum rationis ponit circa magnos honores, eſt virtus.

✝ Actus magnanimitatis non competit omni virtuoſo. Item, magnanimus habet motum tardum, quia intendit ſolum ad magna, quæ pauca ſunt, & indigent magna attentione, habet etiam vocem grauem, & locutionem ſtabilem, quia non loquitur, niſi de magnis. Item, quomodo differat humilitas à magnanimitate (Vide ibi.)

*Art.3.* *An magnanimitas ſit ſpecialis virtus*. ℞. Sic, quia ponit modum circa honorem, quod eſt ſpeciale bonum, & ratione huius reſpicit omnes virtutes, quia honor eſt prœmium cuiuslibet virtutis.

*Art.4.* *An magnanimitas ſit pars fortitudinis*. ℞. Sic, vt ſecundaria eſt annexa principali, quia firmat animum circa aliquod magnum, ſed deficit, quia fortitudo eſt circa pericula mortis.

*Art.5.* *An fiducia pertineat ad magnanimitatem*. ℞. Sic, quia eſt concipere ſpem alicuius rei ex aliquo conſiderato, vel in alijs, vel in ſe ipſo; ſed magnanimitas eſt circa ſpem alicuius ardui. Item, fiducia dicit modum ſpei, & non virtutem.

*Art.6.* *An ſecuritas pertineat ad magnanimitatem*. ℞. Sic, quia non ſuccumbit alicui rei, ſed eſt ſine timore.

✝ Non quælibet ſecuritas eſt laudabilis, ſed illa, quæ ponit curam pro vt debet, & in quibus timere non oportet.

*Art.7.* *An bona fortuna conferant ad magnanimi-*

*nimi-*

*nimitatem*. ℟. Sic, quia populus honorat diuitem, & quia ſunt inſtrumenta virtutum. Item magnanimus contemnit ea, quæ non reputat magna bona, non quod non reputet ea vtilia ad opus virtutis exequendum: vndè non extollitur in his ſi adſint, nec in eorum amiſſione deijcitur.

## QVÆSTIO CXXX.

### De Præſumptione.

AN *præſumptio ſit peccatum*. ℟. Sic, quia homo per eam facit contra ordinem communiter in naturalibus inuentum, & quia homo nititur in id, quod excedit ſuam facultatem. *Art.* 1.

✠ Eſt præſumptio quando qui non in virtute profecit, tentat ea, quæ ſunt perfectæ virtutis; ſed ſi ad hoc tentet vt proficiat, non eſt vitioſum. Item, non eſt, ſi homo ſe tradat ad diuina, quia poteſt coniungi diuinis per intellectum, & voluntatem cum Dei auxilio.

*An præſumptio opponatur magnanimitati per exceſſum*. ℟. Sic, ideſt, vltra ſuam facultatem. *Art.* 2.

✠ Quando quis ſupra vires tentatur, id ad quod tendit non ſemper eſt magnum ſimpliciter, ſed apparet ſecũdum opinionem ſtultorum; vt indui pretioſis veſtibus, deſpicere, & iniuriari alijs, & hæc præſumptio in rei veritate deficit à magnanimo. Item præſumptio, quæ aliquo modico excedit vires, non opponitur magna-

nimitati, ſed virtuti, quæ eſt circa mediocres honores.

## QVÆSTIO CXXXI.

### De Ambitione.

*Art.* 1. AN *ambitio ſit peccatum*. ℞. Sic, quia dicit inordinatum appetitum honoris, & eſt vel quando quis appetit teſtimonium excellentiæ, quam non habet, vel cum honorem non refert in Deum, vel in vtilitatem aliorum, ſed in ipſo quieſcit.

✝ Honor eſt bonum, ſed appetitus boni, ſi non regulatur ſecundum rationem, eſt vitioſus, vt ambitio. Item, honor eſt prœmium virtutis, non quoad virtuoſum, qui illum appetit, ſed quoad alios, qui illum tribuunt. Item, appetitus honoris ordinatus prouocat ad bonum, inordinatus eſt cauſa mali. Item, qui propter honorem tantum agunt, non ſunt virtuoſi.

*Art.* 2. *An ambitio opponatur magnanimitati per exceſſum*. ℞. Sic, quia illa inordinatè, hæc ordinatè vult honorem.

## QVÆSTIO CXXXII.

### De Inani gloria.

*Art.* 1. AN *appetitus gloriæ ſit peccatum*. ℞. De ſe, non; ideſt manifeſtare aliquid, vel corporale, vel ſpirituale, quod apud mul-

multos homines ſit decorum cum approbatione: & lato vocabulo, gloria dicitur, etiam ſi ſit apud paucos, vel ſemetipſum; ſed appetitus inanis, vel vanæ gloriæ, eſt peccatum, vt quando quæritur de eo, quod non eſt, vel non eſt gloria dignum, vel ex parte eius, apud quem gloria quæritur, ideſt, ſi is non eſt firmi iudicij: vel ex parte appetentis, ideſt, ſi non eſt in debitum finem, ſcilicet ad honorem Dei, & proximi vtilitatem.

✝ Sicut Deus non quærit gloriam ſuam propter ſe, ſed propter nos, ſic & homo poteſt propter alios appetere gloriam ſuam, vndè non eſt expetendum cognoſci niſi pro Dei gloria, & proximi vtilitate, ideo habenda eſt cura de bono nomine.

*An inanis gloria opponatur magnanimitati.* ℞. Sic, quia immoderatè vtitur gloria, & licet ſecundum æſtimationem opponatur per exceſſum, quia gloriam quam appetit putat aliquid magnum, tamen reuera deficit à magnanimo, qui illam talem non putat. *Art. 2.*

*An inanis gloria ſit peccatum mortale.* *Art. 3.* ℞. Sic, quando contrariatur charitati erga Deum, vt ratione materiæ v.g. irreuerentiæ cum falſo, vt cum dicit ego ſum Deus, vel ſi Deo præfert bonum temporale de quo gloriatur: vel teſtimonium hominum illo Dei: vel ex parte gloriantis, vt cum ponit vltimum finem in gloriam: vel peccat contra Deum pro gloria, ſecus vana gloria eſt peccatum ve-

niale, ſi non eſt contra charitatem, & ſic habet locum in ſeruis Chriſti.

*Art.4.* *An inanis gloria ſit vitium capitale.* ℞. Sic, quia propter eam multa vitia oriũtur, & ſuperbia eſt mater omnium vitiorum.

*Art.5.* *An conuenienter dicantur filiæ inanis gloriæ inobedientia, iactantia, hypocriſis, contentio, pertinacia, diſcordia, & nouitatum præſumptio.* ℞. Sic, quia ſunt ordinatæ ad finem inanis gloriæ, quæ eſt manifeſtatio propriæ excellentiæ.

## QVÆSTIO CXXXIII.

### De Puſillanimitate.

*Art.1.* AN *Puſillanimitas ſit peccatum.* ℞. Sic, quia deficit dum recuſat tendere in id, quod eſt conſentaneum ſuæ potentiæ, ſicut præſumptio eſt peccatum.

† Puſillanimis dicitur non eſſe malus, qui nulli nocet, niſi per accidens; quia non facit quæ proſunt, ſed peccat, quia non repugnat virtuoſum poſſe leuiter peccare. Item, puſillanimitas poteſt naſci ex ſuperbia; dum quis nititur proprio ſenſu, quo ſe reputat inſufficientem ad ea, ad quæ habet ſufficientiam. Item, factus ex Dei gratia dignus ad aliquod munus, ſi conſiderans ſuæ infirmitatis inſufficientiam recuſat, non erit puſillanimis, vt fecit Moyſes, & Hierem.

*Art.2.* *An puſillanimitas opponatur magnanimita-*

*mitati*. ℟. Sic ſecundum magnitudinem, & paruitatem animi.

✝ Puſillanimitas ſecundum propriam ſpeciem cum retrahat à bonis, quod eſt peſſimum, eſt grauius peccatum, quam præſumptio, ſed præſumptio dicitur nequiſſima ratione ſuperbiæ, à qua procedit.

## QVÆSTIO CXXXIV.

### De Magnificentia.

AN *magnificentia ſit virtus*. ℟. Sic, quia eſt participatio virtutis diuinæ. *Art.* 1.

✝ Non omnis liberalis eſt magnificus quantum ad actum, quia non dat magna, non quantum ad habitum magnificentiæ, vel actu, vel in proxima diſpoſitione. Item magnificus principaliter non intendit facere ſumptus circa ſuam gloriam, quia hæc non eſt magna.

*An magnificentia ſit ſpecialis virtus*. *Art.* 2. ℟. Si tranſit in exteriorem materiam magnam ſic, ſecus eſt generalis virtus.

*An materia magnificentiæ ſint ſumptus magni*. ℟. Sic ad opus magnum. *Art.* 3.

✝ Liberalitas reſpicit communiter vſum pecuniæ, ſed magnificentia magnum vſum pecuniæ, & ſic differunt ratione. Item actus principalis virtutis eſt interior electio, & poteſt eſſe ſine exteriori fortuna, & ſic pauper poteſt eſſe magnificus.

*An*

Art. 4. *An magnificentia ſit pars fortitudinis.* ℟. Sic prout adiungitur ei, vt ſecundaria principali, cum qua conuenit vt tendit in arduum, & ſic videtur eſſe in iraſcibili, vt eſt fortitudo: ſed deficit à fortitudine, quia arduum in quod tendit fortitudo, habet difficultatem propter periculum perſonæ, magnificentia verò propter diſpendium rerum quod eſt minus.

## QVÆSTIO CXXXV.

### De Paruificentia.

Art. 1. *AN paruificentia ſit vitium.* ℟. Sic, quia deficit à proportione, quæ debet eſſe ſecundum rationem inter ſumptus, & opus, ideſt in opere magno intendit paruifacere, & deficit à regula rationis, & ſic habet rationem vitij, & conuenit cum auaritia.

Art. 2. *An paruificentia opponatur aliquod vitium.* ℟. Sic, ideſt conſumptio quando excedit proportionem expenſarum, ideſt ſi plus expendit, quam opus requirat.

† Magnificentia facit magnum opus, ſed non excedit in ſumptu proportionem operis.

## QVÆSTIO CXXXVI.

### De Patientia.

Art. 1. *AN patientia ſit virtus.* ℟. Sic, quia conſeruat bonum rationis contra

tri-

triſtitiam, quæ poteſt impedire, & ſic eſt virtus, qua mala æquo animo toleramus, vt perueniamus ad fruitionem bonorum in Patria.

✝ Qui mala ſuſtinet vt mala faciat, nec miranda, vel laudanda patientia quæ nulla eſt, ſed duritia.

*An patientia ſit potiſſima virtutum.* *Art.2.*

℞. Non, quia aliæ virtutes directè ſunt conſtitutiuæ boni, quod facit hominem bonum, ſed patientia eſt tantum impeditiua eorum, quæ abducunt à bono, & dicitur habere opus perfectum in aduerſis tolerandis.

*An patientia poſſit haberi ſine gratia.* *Art.3.*

℞. Sine auxilio gratiæ non, quia naturaliter homo non eligit pati malum, niſi propter finem, ſeu bonum magis volitum, & amatum, quam illud, cuius priuatio cauſat dolorem quem patienter tolerat, & hoc pertinet ad charitatem, quæ diligit Deum ſupra omnia: ergo cum patientia cauſetur à charitate non eſt ſine gratia.

✝ Tolerare mala propter ſanitatem corporis eſt ex amore naturali, quo quis amat ſuam carnem, de quo non loquimur, &c.

*An patientia ſit pars fortitudinis.* ℞. Sic, *Art.4.* vt virtus ſecundaria adiuncta principali, quæ eſt circa mortem.

✝ In iniurijs proprijs eſſe patientem, eſt laudabile, ſed in iniurijs Dei eſſe patientem, eſt nimis impium.

*An patientia ſit idem quod longanimitas.* *Art.5.*

*tas*. ℞. Poteſt conuenire cum ea, quia vtraque ſuſtinet aliqua mala propter bonum: & cum ſit bonum ſperatum, cauſat triſtitiam, quia ſpes, quæ differtur, aggrauat animum;ſed magis conuenit cum magnanimitate longanimitas,quia quod longè diſtat, eſt magnum quid, non ſic cum patientia.

## QVÆSTIO CXXXVII.

### De Perſeuerantia.

*Art.* 1. AN *perſeuerantia ſit virtus*. ℞. Sic,& ſuſtinet diuturnitatem in operibus virtuoſis pro vt neceſſe eſt, & difficilibus.

✝ Perſiſtere in bono, quod alicui ſit minus difficilè poteſt eſſe ex perfecta virtute,quæ attenditur magis ſecundum rationem boni,quam difficilis. Item ſpectat ad perſeuerantiam, quod aliquis perſeueret vſque ad finem actus virtuoſi, & non vſq; ad finem actus vitę,niſi quoad actum conſummatum.

*Art.* 2. *An perſeuerantia ſit pars fortitudinis*. ℞. Adiungitur fortitudini, vt virtus ſecundaria principali, quia fortitudo cum firmet in his, in quibus eſt difficillimum firmiter perſiſtere eſt principalis virtus, & huic annectitur omnis virtus ſuſtinens aliquid difficilè,vt in diuturnitate operis.

*Art.* 3. *An conſtantia pertineat ad perſeuerantiam*. ℞. Sic, quia conueniunt in fine,ſed differunt, quia hæc facit perſiſtere in bo-

no

no contra difficultatem natam ex diuturnitate actus, illa contra difficultatem natam ex quibuſcunque alijs exterioribus impedimentis.

*An perſeuerantia indigeat auxilio gratiæ.* Art. 4. ℞. Accepta pro habitu, vt eſt virtus, indiget dono habitualis gratiæ, vt cæteræ virtutes infuſæ, ſi pro actu perſeuerantiæ durante vſque ad mortem, indiget non ſolum habituali gratia, ſed auxilio Dei gratuito conſeruante hominem in bono vſq; ad finem vitæ, & ſic eſt donum Dei, nec ſufficit liberum arbitrium.

✠ Primo homini fuit datum, non vt perſeueraret, ſed vt perſeuerare poſſet, ſed prædeſtinatis per gratiam Chriſti non ſolum datur vt perſeuerare poſſint, ſed vt perſeuerent.

## QVÆSTIO CXXXVIII.

### De vitijs oppoſitis Perſeuerantiæ.

AN *mollities opponatur perſeuerantiæ.* Art. 1. ℞. Sic, quia molle dicitur quod facilè cedit tangenti, & ſic quod aliquis de facili recedit à bono propter difficilia, quæ ſuſtinere non poteſt, hęc mollities eſt contra perſeuerantiam. Non tamen dicitur aliquis mollis, ſi cedat grauiter impellentibus.

✠ Aliqui ſunt molles conſuetudine voluptatum, à quibus difficilè abſtinent. Alij à qualitate complexionis, ob quam ſunt ani-

animo inconſtanti, vt mulieres, & hi dicuntur muliebria pati, quaſi mulieres proſterni.

*Art.* 2. *An pertinacia opponatur perſeuerantiæ.* ℞. Sic, vt ſuperſtitio religioni, & pertinax eſt imprudenter tenax, quaſi omnia tenens, vel eſt, qui perſeuerat in propria ſententia pluſquam oportet; ſicut mollis minus quam oportet; & perſeuerans ſecundum quod oportet.

## QVÆSTIO CXXXIX.

### De Dono fortitudinis.

*Art.* 1. A*N fortitudo ſit donum.* ℞. Vt dicit firmitatem animi in bonis faciendis, & malis perferendis, præſertim arduis, non eſt donum, ſed ſpecialis virtus, quam homo ſecundum proprium, & connaturalem ſibi modum poteſt habere; ſed fortitudo, qua homo peruenit ad finem inchoati operis, & euadit quæcũque pericula eſt donum Spiritus ſancti, & excedit naturam humanam.

✝ Actus fortitudinis in patria eſt perfrui plena ſecuritate à laboribus, & malis, vnde non eſt idem cum eo, qui eſt in via.

*Art.* 2. *An quarta beatitudo, ideſt beati qui eſuriunt, & ſitiunt triſtitiam, reſpondeat dono fortitudinis.* ℞. Sic, quia valdè arduum eſt quod quis non ſolum faciat opera virtuoſa, ideſt iuſtitiæ, ſed quod faciat cum inſatiabili quodam deſiderio, quod dicitur

tur fomes, & ſitis iuſtitiæ, & hic iuſtitia ſumitur in genere pro omni actu virtutis, & charitatis.

## QVÆSTIO CXL.

### De Præceptis fortitudinis.

*AN conuenienter in lege diuina præcepta fortitudinis tradantur*. ℞. Sic, ſicut & omnia præcepta legis Dei, quia ſunt ſecundum finem, quem Deus intendit in lege, qui eſt vt homo Deo hæreat, & ſic ordinant mẽtem hominis in Deum, vt nolite timere eos, qui occidunt corpus. *Art. 1.*

*An conuenienter tradantur præcepta Dei de partibus fortitudinis*. ℞. Sic, quia homo ad rectè viuendum non ſolum indiget virtutibus principalibus, ſed etiam ſecundarijs adiunctis, vt patientia, & perſeuerantia. *Art. 2.*

## QVÆSTIO CXLI.

### De Temperantia.

*AN Temperantia ſit virtus*. ℞. Sic, quia inclinat hominem ad id, quod eſt ſecundum rationem, ideſt, moderationem, quæ virtus non retrahit hominem à delectationibus, quæ ſunt ſecundum rationem, ſed ab his, quæ ſunt contra illam. *Art. 1.*

✝ Perfecta virtus temperantiæ non eſt ſine

ſine prudentia, & ſic vitioſi non habent temperantiam virtutem; ſed operantur eius actus ex inclinatione naturali. Item, temperantiæ reſpondet donum timoris quo aliquis refrenatur à delectationibus carnis.

*Art.2.* *An temperantia ſit ſpecialis virtus.* ℟. Si ſumatur in genere pro quacunque temperie, eſt generalis virtus; ſi vt refrænat appetitum ab his, quæ maximè alliciunt homines, eſt virtus ſpecialis. Item temperantia, etiam in communi differt à fortitudine, quia illa retrahit appetitum ab his, quæ contra rationem alliciunt, hæc impellit ad ſuſtinenda, vel aggredienda, ea propter quæ homo refugit bonum rationis.

✝ Tranquillitas animæ licet conueniat omnibus virtutibus, tamen per excellentiam conuenit temperantiæ, quia eius obiecta maximè inquietant animum. Item, pulchritudo excellenter conuenit temperantiæ; quia in ea eſt moderata, & conueniens proportio in qua conſiſtit ratio pulchritudinis, tum etiam quia præcipuè tollit turpitudinem.

*Art.3.* *An temperantia ſit ſolum circa concupiſcentias, & delectationes.* ℟. Sic, & circa triſtitiam, quæ naſcitur ex abſentia illarum.

✝ Concupiſcentia dicit impetum appetitus in delectabile, & frænatur temperantia, ſic timor retractat à malis, qui firmatur à fortitudine.

*Art.4.* *An temperantia ſit ſolum circa concupi-*

*piſcentias, & delectationes tactus.* ℞. Maximè ſic, quia delectationes ciborum, & venereorum ſunt maximæ, & maximè conſequuntur operationes naturales, quibus conſeruatur natura indiuidui, & ſpeciei, ſed hæc conſequuntur ſenſum tactus, & ſecundario circa alias.

*An circa proprias delectationes guſtus ſit temperantia.* ℞. Principaliter eſt circa delectationes tactus, ſecundario circa alios ſenſus, & magis circa guſtum, qui eſt propinquior tactui, & ſic ſecundario circa pulchritudinem, & ornatum fœminæ circa ſaporem in cibis, odorem, &c. Item, delitiæ principaliter conſiſtunt in ſubſtantia alimenti, ſecundario in exquiſito ſapore, & præparatione ciborum. *Art. 5.*

*An regula temperantiæ ſit ſumenda ſecundum neceſſitatem præſentis vitæ.* ℞. Sic, ſicut & regula delectabilium, ideſt, pro neceſſitate vitæ vt pro fine ſecundum rectam rationem. *Art. 6.*

✝ Alius eſt finis operantis, alius operis, vt finis temperantiæ eſt beatitudo, ſed rei, qua vtitur, eſt neceſſitas vitæ. Item temperantia etiam eſt circa res non ſolum neceſſarias, ſed etiam vtiles, & his vtitur pro loco, & tempore moderatè. Item, circa res exteriores, vt diuitias, officia, honeſtatem, &c.

*An temperantia ſit virtus principalis, ſeu Cardinalis.* ℞. Sic, quia moderatio præcipuè eſt laudabilis in delectationibus tactus, quæ ſunt nobis magis naturales, & eorum obiecta ſunt neceſſaria *Art. 7.*

ſaria vitæ præſenti, & circa has eſt temperantia.

*Art.* 8. *An temperantia ſit maxima virtutum*, ℞. Non, quia excellentior eſt iuſtitia, & fortitudo, quæ alijs ſunt magis vtiles, & pertinent ad bonum multitudinis. Item, prudentia, & virtutes theologicæ ſunt potiores iuſtitia, & fortitudine. Item virtus magis attenditur ſecundum rationem boni in quo excedit iuſtitia, quam ſecundum rationem difficilis in quo excedit temperantia.

## QVÆSTIO CXLII.

### De Vitijs, quæ ſunt circa Temperantiam.

*Art.* 1. A*N inſenſibilitas ſit vitium.* ℞. Sic contra temperantiam, & contrariatur ordini naturali, quia natura vult, vt homo delectetur in neceſſarijs operationibus pro ſalute humana, & conſeruatione indiuidui, & ſpeciei, quas ſi homo fugeret relinquendo neceſſaria, eſt inſenſibilitas, & peccat, ſed abſtinere ab his delectationibus, quandoque eſt laudabile, vel neceſſarium ob aliquem finem, & ob ſanitatem animæ, vel corporis, & ad executionem alicuius officij.

*Art.* 2. *An intemperantia ſit puerile peccatum.* ℞. Sic, non quod conueniat puero, ſed per ſimilitudinem, quia eſt peccatum ſuperfluæ concupiſcentiæ, quæ aſſimilatur puero, qui non attendit ordinem ratio-

tionis, ſic nec concupiſcentia; & creſcit, niſi corrigatur, & ſi coercetur, reducitur ad honeſtum.

*An timiditas ſit magis vitium, quam intemperantia.* ℞. Non, quia hæc habet magis de voluntario. *Art.3.*

*An peccatum intemperantiæ ſit maximè exprobrabile.* ℞. Sic, quia maximè repugnat excellentiæ honori hominis, cum ſit circa delectationes communes nobis, & brutis, & in ea minus apparet de lumine rationis. *Art.4.*

## QVÆSTIO CXLIII.

### De partibus temperantiæ in Generali.

AN *Tullius conuenienter aſſignet partes temperantiæ continentiam, clementiam, modeſtiam.* ℞. Hæc habet partes integrales. ſubiectiuas, & potentiales: Integrales ſunt conditiones neceſſariæ ad actum ipſius, & ſunt verecundia, & honeſtas: Subiectiuæ ſunt ſpecies ipſius ſecundum diuerſitatem tactus, vt quæ ordinantur ad nutrimentum, & ad generationem, vt abſtinentia in cibo, ſobrietas in potu, caſtitas in actu concubitus, pudicitia in oſculis, tactu, amplexu: Item potentiales, quæ ſeruant modum principalis virtutis, vt continentia animi, ſpei, audaciæ, iræ, eſt manſuetudo, humilitas, vel in exteriori eſt modeſtia. *Art.1.*

QVÆ-

# QVÆSTIO CXLIV.

## De partibus temperantiæ in ſpeciali.

*Art.* 1. AN *verecundia ſit virtus.* ℞. Propriè non, quia eſt timor de turpi actu, ſed qui eſt perfectus ſecundum habitum virtutis non facit aliquid vnde timeat verecundari ob opprobrium, etiam ſi verecundia ſit bonum, ſed repugnat perfectioni. Item, aliquando virtus dicitur omne quod eſt bonum, & laudabile in actibus humanis, & ſic verecundia eſt virtus, quia eſt laudabilis paſſio, ſed non eſt habitus electiuus, & pertinet potius ad temperantiam ratione motiui, quod eſt turpe, non ſecundum ſpeciem paſſionis, quæ eſt timor: & non omne, cui directè opponitur vitium eſt virtus, ſed eſt bonum, vt verecundia.

*Art.* 2. *An verecundia ſit de turpi actu.* ℞. Principaliter reſpicit vituperium, quod eſt turpitudo quædam pœnalis ab alio illata, & dicit rationem mali, vt honor rationē boni, ſed ex conſequentijs reſpicit turpitudinem vitioſam.

✝ Verecundari de opprobrijs illatis ob virtutem, eſt imperfectio virtutis. Item, vituperium licet propriè debeatur culpæ ſoli, tamen ex opinione hominum reſpicit quemlibet defectum, vt eſt ſeruitus, ignobilitas.

*Art.* 3. *An homo magis verecundetur à perſonis ma-*

*magis coniunctis.* ℟. Ab his maximè, quorum teſtimonium reputatur maius; precipuè quando adeſt culpa in defectu, & ſic verecundatur à perſonis virtuoſis, & ſapientibus, quorum iudicium reputatur maius propter certitudinem iudicij; vnde à pueris nō verecundatur. Item, ab his qui obeſſe, & prodeſſe poſſunt propter vtilitatem, vel damnum. Item, à coniunctis magis, quia facta noſtra magis conſiderant, & cum eis ſemper verſamur, & ſic eſt perpetuum nocumentum, ſic à propalantibus propter infamiam. Item ab his, apud quos ſumus in bona opinione, vel à quibus aliquid petimus.

*An in virtuoſis hominibus poſſit eſſe verecundia.* ℟. Non, ſicut nec in ſenibus, quia non apprehendunt eam, vt poſſibilem ſibi, vel quaſi non facilè vitabilem: ſunt tamen diſpoſiti, quod ſi in eis eſſet aliquid turpe, verecundarentur; ſic nec homines peccatores, qui gloriantur de peccatis, quia ea, quæ ſunt erubeſcibilia, non apprehendunt, vt turpia. *Art. 3.*

✠ Defectus verecundiæ eſt in peſſimis, & in optimis viris ob diuerſas cauſas, ſed eſt etiam in illis, qui participant de vtroque.

## QVÆSTIO CXLV.

### De Honeſtate.

AN *honeſtum ſit idem cum virtute.* *Art. 1.* ℟. Sic, quia eſt quaſi honoris ſtatus,

qui honor debetur virtuti, & virtus in ſe habet aliquam rationem bonitatis, & hoc ſufficit ad rationem honeſti, etiam ſi nil boni cauſaretur.

*Art.* 2. *An honeſtum ſit idem quod decorum.* ℞. Sic cum decoro ſpirituali, & eſt quando conuerſatio, ſeu actio hominis eſt bona, & proportionata ſecundum ſpiritualem claritatem rationis, & hæc eſt ratio honeſti.

*Art.* 3. *An honeſtum differat ab vtili, & delectabili.* ℞. Honeſtum eſt homini delectabile naturaliter, quia eſt ei conueniens cum dicat decorum ordinatum à ratione, ſed delectabile, ſecundum rationem, non ſecundum ſenſum.

*Art.* 4. *An honeſtas debeat poni pars temperantiæ.* ℞. Sic, non vt virtus ſubiectiua, vel ei adiuncta, ſed vt integralis, ſicut quædam eius conditio, vt temperare concupiſcentias eſt honeſtum.

## QVÆSTIO CXLVI.

### De Abſtinentia.

*Art.* 1. AN *Abſtinentia ſit virtus.* ℞. Vt abſolutè eſt ſubtractio ciborum, eſt indifferens, ſed vt eſt à ratione regulata, eſt vel habitus virtutis, vel actus.

✠ Moderatio ciborum in quantitate, & qualitate pertinet ad medicinam, ſed ſecundum interiores affectiones in comparatione ad bonum rationis, pertinet ad abſtinentiam, quæ conſiſtit in medio ſecun-

cundum rectam rationem, & quæ ex fide, & charitate, fit ad gloriam Dei, pertinet ad regnum Dei.

*An abſtinentia ſit ſpecialis virtus.* ℞. Sic, *Art. 2.* quia eſt contra delectationes ciborum, quæ ſpecialiter abſtrahunt hominem à bono rationis propter earum magnitudinem, & ciborum neceſſitatem, & valet etiam contra luxuriam coercendo carnem, & licet ſit ſpecialis, tamen adiuuat aliam virtutem, ideſt caſtitatem.

## QVÆSTIO CXLVII.

### De Ieiunio.

AN *Ieiunium ſit actus virtutis.* ℞. Sic, *Art. 1.* quia per rationem ordinatur ad aliquod honeſtum, & ſumitur ad tria. Primò, ad reprimendas carnis concupiſcentias. Secundò, vt mens liberius eleuetur ad ſublimia contemplanda. Tertiò, ad ſatisfaciendum pro peccatis, & dicitur fieri rationabiliter, vt ſuſtentetur natura, & non fiat impotens ad opera. Item, ieiunium naturæ conſiſtit in pura negatione, ideſt, quod nil ceperit, & non eſt actus virtutis, ſed ſolum illud, quo quis ex rationabili propoſito à cibis aliqualiter abſtinet, & non recedit à medio virtutis.

*An ieiunium ſit actus abſtinentiæ.* ℞. Sic, *Art. 2.* quia attenditur in cibis, in quibus medium adinuenit abſtinentia, ſed pertinet etiam ad religionem, & caſtitatem, vt ordinatur ad earum finem.

*Art.3.* *An ieiunium ſit in præcepto.* ℞. In communi, eſt ſub præcepto legis naturæ, quia quilibet naturali ratione tenetur vti ieiunio, quantum ſibi eſt neceſſarium, ad prædictas neceſſitates ieiunij; ſed determinatio temporis, & modi ieiunij, eſt ſub præcepto Eccleſiæ: & hoc dicitnr ieiunium Eccleſiaſticum, illud naturale. Item, præcepta per modum ſtatuti communis propoſita non obligant omnes eodem modo, ſed ſecundum quod requirūtur ad finem, quem intendit legislator, & ſi quis tranſgrediendo ſtatum contemnat authoritatem, ita vt finis intentus impediatur, peccat mortaliter; ſed ſi quis non ſeruat, in eo caſu, in quo ſi legislator adeſſet, non iudicaret eſſe ſeruādum, non peccat mortaliter; & ſic non omnes, qui non ieiunant, peccant mortaliter.

*Art.4.* *An omnes ad ieiunium Eccleſiæ teneantur.* ℞. Communiter omnes tenentur, niſi habeant impedimentum ſpeciale, quia legislator intendit quod communiter habetur, & in pluribus accidit, nec intendit legislator obligare eum, qui habet legitimam cauſam non ſeruandi ſtatutum, ſeu ieiunium: & ſi cauſa eſt euidens, ex ſe poteſt non ieiunare, præſertim interueniente conſuetudine, nec facilis eſt recurſus ad ſuperiorem; ſed ſi cauſa eſt dubia, recurrat ad ſuperiorem, qui poteſt diſpenſare, quia hæc non ſunt, vt præcepta Dei, vel naturæ, quæ ſecundum ſe ſunt de neceſſitate ſalutis, ſed Eccleſiaſtica, quæ ex cauſa non obligant. Item pueri,

vſque

vſque ad finem tertij ſeptennij, non tenentur ieiunare. Item, peregrini, & operarij: ſi peregrinatio, & opera commodè differri poſſint, vel diminui ſine detrimento corporali, vel ſalutis, vel ſtatus exterioris requiſiti non excuſantur, ſed ſi ſit neceſſitas peregrinandi, vel laborandi pro conſeruatione corporis, vel ſpiritus, & ſimul ieiunare non poſſunt, excuſantur, & videtur recurrendum ad diſpenſationem ſuperioris, niſi eſſet conſuetudo. Item, pauperes habentes pro vna commeſtione ſufficienter; non excuſantur, ſed qui fruſtatim eleemoſynam mendicant, excuſantur.

*An conuenienter terminentur tempora ieiunij Eccleſiæ.* ℞. Sic, ideſt quadrageſima, quatuor tempora, & vigiliæ Sanctorum. Art. 5.

*An ad ieiunium requiratur quod homo ſemel tantum comedat.* ℞. Sic, quia & naturæ ſatisfit, & concupiſcentia frænatur. Art. 6.

✝ Quantitas cibi non poteſt taxari propter diuerſas hominum complexiones, ſed numerus comeſtionum ſic. Item, potus in ieiunio Eccleſiaſtico non eſt prohibitus, quia potus magis eſt ad digeſtionem ciborum, quam ad nutritionem, licet aliquo modo nutriat, & ſic ieiunans poteſt pluries bibere; ſed ſi immoderatè, peccare poſſet, & meritum perdere, ſicut qui immoderatum cibum ſumit in vna comeſtione. Item electuaria, licet aliquo modo nutriant, tamen non ſumun-

*Art.* 3. *An ieiunium ſit in præcepto.* ℞. In communi, eſt ſub præcepto legis naturæ, quia quilibet naturali ratione tenetur vti ieiunio, quantum ſibi eſt neceſſarium, ad prædictas neceſſitates ieiunij; ſed determinatio temporis, & modi ieiunij, eſt ſub præcepto Eccleſiæ: & hoc dicitnr ieiunium Eccleſiaſticum, illud naturale. Item, præcepta per modum ſtatuti communis propoſita non obligant omnes eodem modo, ſed ſecundum quod requirūtur ad finem, quem intendit legislator, & ſi quis tranſgrediendo ſtatum contemnat authoritatem, ita vt finis intentus impediatur, peccat mortaliter; ſed ſi quis non ſeruat, in eo caſu, in quo ſi legislator adeſſet, non iudicaret eſſe ſeruādum, non peccat mortaliter; & ſic non omnes, qui non ieiunant, peccant mortaliter.

*Art.* 4. *An omnes ad ieiunium Eccleſiæ teneantur.* ℞. Communiter omnes tenentur, niſi habeant impedimentum ſpeciale, quia legislator intendit quod communiter habetur, & in pluribus accidit, nec intendit legislator obligare eum, qui habet legitimam cauſam non ſeruandi ſtatutum, ſeu ieiunium: & ſi cauſa eſt euidens, ex ſe poteſt non ieiunare, præſertim interueniente conſuetudine, nec facilis eſt recurſus ad ſuperiorem; ſed ſi cauſa eſt dubia, recurrat ad ſuperiorem, qui poteſt diſpenſare, quia hæc non ſunt, vt præcepta Dei, vel naturæ, quæ ſecundum ſe ſunt de neceſſitate ſalutis, ſed Eccleſiaſtica, quæ ex cauſa non obligant. Item pueri,

vſque

vſque ad finem tertij ſeptennij, non tenentur ieiunare. Item, peregrini, & operarij: ſi peregrinatio, & opera commodè differri poſſint, vel diminui ſine detrimento corporali, vel ſalutis, vel ſtatus exterioris requiſiti non excuſantur, ſed ſi ſit neceſſitas peregrinandi, vel laborandi pro conſeruatione corporis, vel ſpiritus, & ſimul ieiunare non poſſunt, excuſantur, & videtur recurrendum ad diſpenſationem ſuperioris, niſi eſſet conſuetudo. Item, pauperes habentes pro vna commeſtione ſufficienter; non excuſantur, ſed qui fruſtatim eleemoſynam mendicant, excuſantur.

*An conuenienter terminentur tempora ieiunij Eccleſiæ.* ℟. Sic, ideſt quadrageſima, quatuor tempora, & vigiliæ Sanctorum. *Art. 5.*

*An ad ieiunium requiratur quod homo ſemel tantum comedat.* ℟. Sic, quia & naturæ ſatisfit, & concupiſcentia frænatur. *Art. 6.*

✝ Quantitas cibi non poteſt taxari propter diuerſas hominum complexiones, ſed numerus comeſtionum ſic. Item, potus in ieiunio Eccleſiaſtico non eſt prohibitus, quia potus magis eſt ad digeſtionem ciborum, quam ad nutritionem, licet aliquo modo nutriat, & ſic ieiunans poteſt pluries bibere; ſed ſi immoderatè, peccare poſſet, & meritum perdere, ſicut qui immoderatum cibum ſumit in vna comeſtione. Item electuaria, licet aliquo modo nutriant, tamen non ſumuntur

tur principaliter, niſi ad digeſtionem cibi, & ſic non ſoluunt ieiunium, niſi quis in fraudem electuaria in magna quantitate ſumeret per modum cibi. Item, nec medicinarum aſſumptio,

*Art.* 7. *An hora nona conuenienter taxetur ad comedendum, ieiunantibus*. ℞. Sic, circa horam nonam ex concilio Calcedonenſi, quia eſt moderata dilatio ne natura nimis patiatur, & ſe conformet Chriſto expiranti, & ſufficit ſi ſit circiter, nec ſubtiliter examinanda, & cum aliquibus ob infirmitatem, vel ætatem, eſt diſpenſandum in hora, vt præueniant.

*Art.* 8. *An conuenienter ieiunantibus interdicatur, vt abſtineant à carnibus, ouis, & lacticinijs*. ℞. Sic, qui hi cibi habent maximam delectationem, & ad venerea prouocant, & ſunt carnes animalium in terra naſcentium, & reſpirantium, & oua, & lacticinia, quæ ex eis proueniunt. Item, Eccleſia in ieiunijs attendit quod eſt communius; licet aliqui magis delectentur piſcibus. Item, in quadrageſima, quia ſolemnius eſt ieiunium, ideò in ea interdicũtur vniuerſaliter oua, & lacticinia, in alijs temporibus ſtandum eſt conſuetudini loci.

## QVÆSTIO CXLVIII.

### De Gula.

*Art.* 1. AN *Gula ſit peccatum*. ℞. Sic, quia eſt appetitus edendi, & comedendi in-

inordinatus, ideſt recedens ab ordine rationis. Item, gula eſt excedere ſcienter menſuram in edendo ob concupiſcentiam cibi: ſed excedere quantitatem cibi, non propter concupiſcentiam cibi, ſed putans ſibi neceſſarium, non eſt gula, ſed impertinentia alia. Item, primus motus gulæ, vt dicit inordinationem in appetitu ſenſitiuo, non eſt ſine peccato, ſecus ſi eſt in appetitu naturali, ideſt cogitatiua.

*An gula ſit peccatum mortale.* ℞. Si ſumatur inordinatio ſecundum auerſionem ab vltimo fine, ideſt, vt ſit paratus facere contra Dei præceptum pro hac delectatione, eſt mortale; ſi ſecundum media tantum, ideſt nimis concupiſcit, non tamen eſt paratus facere contra legem Dei, eſt veniale. Art. 2.

*An gula ſit maximum peccatorum.* ℞. Ex parte materiæ non, quia eſt circa quæ ſubſtentant corpus: ex parte peccantis alleuiatur ob difficultatem diſcernendi, & moderandi in cibo; ex parte affectus, ſic, quia ex ea occaſionantur diuerſa peccata, vt in Adam ſuperbia ex gula; tamen gula non eſt grauior, quia eſt cauſa per accidens, & occaſio peccatorum. Art. 3.

*An conuenienter ſpecies gulæ diſtinguantur ſecundum has quinque conditiones præ- properè, lautè, nimis, ardenter, ſtudiosè.* Art. 4. ℞. Sic, quia quantum ad ſubſtantiam cibi, ideſt lautè; quantitatem, ideſt nimis; qualitatem, ideſt ſtudiosè; tempus, ideſt præproperè; modum, ideſt ardenter.

*Art.* 5. *An gula ſit vitium capitale.* ℞. Sic, quia ex ea multa vitia oriuntur, vt ex cauſa finali, quia habet finem multum appetibilem, & cum delectatione.

*Art.* 6. *An conuenienter aſſignentur gulæ quinque filiæ, ideſt inepta lætitia, ſcurrilitas, immunditia, multiloquium, & hebetudo mentis circa intelligentiam.* ℞. Sic, quia naſcuntur ex delectatione gulæ.

## QVÆSTIO CXLIX.

## De Sobrietate.

*Art.* 1. AN *materia ſobrietatis ſit potus.* ℞. Sic, non quicunque, ſed circa eum, qui ſua fumoſitate ſolet caput conturbare, & hunc moderatur, ne impediat vſum rationis: licet in generali ſit in qualibet materia; quia menſura in omnibus requiritur.

*Art.* 2. *An ſobrietas ſit per ſe virtus ſpecialis.* ℞. Sic, quia remouet ſpeciale impedimentum rationis, ideſt fumoſitate vini inebriari, ſicut abſtinentia temperat immoderatam delectationem cibi, & potus.

*Art.* 3. *An vſus vini totaliter ſit illicitus ex ſe.* ℞. Non, ſicut nullus cibus, vel potus, niſi per accidens, vt ex conditione bibentis, qui à vino facilè læditur, vel ex voto non bibendi, vel modo, ideſt in exceſſu, vel ſi ex hoc alij ſcandalizantur.

*Art.* 4. *An ſobrietas magis requiratur in maioribus perſonis.* ℞. Variè varijs, vt magis in iuue-

iuuenibus ad concupiſcentias refrænãdas, in quibus vigent propter feruorem ętatis. Item, in mulieribus, quia eſt in eis debilitas rationis, & concupiſcentijs non reſiſtunt. Item, ſenibus vt ratio vigeat ad aliorum inſtructionem. Item, Epiſcopis, & miniſtris Eccleſiæ, qui mente deuota debent ſpiritualibus inſiſtere, & Regibus ad gubernationem ſubditorum.

## QVÆSTIO CL.

### De Ebrietate.

AN *Ebrietas ſit peccatum*. ℞. Ebrietatem ex nimia vini fortitudine præter opinionem bibentis non eſſe peccatum, præſertim ſi non ex negligentia contingat, ſi verò cauſatur ex inordinata concupiſcentia, eſt peccatum ſub gula, tanquam ſub genere. Item, ſi quis ſcienter ita à vino abſtineret, vt naturam multum grauaret, peccaret. Item, qui inuitat aliquem ad bibendum, ſi ignoret fore, vt ex hoc potu inebrietur, non peccat, ſed ſi non adſit ignorantia neuter excuſatur. Item, correctio ebrietatis eſt relinquenda cum timetur, ne peccator deterior fiat, licet ebrietas ſit peccatum. *Art. 1.*

*An ebrietas ſit peccatum mortale*. ℞. Per ſe loquendo ſic, quia volens, & ſciens homo priuat ſe vſu rationis, quo benè operatur, & peccata vitat, & ſic committit ſe periculo peccandi, quod eſt peccatum mortale. Item, accipere plus cibi, & po- *Art. 2.*

ctus, quam ſit neceſſe, non ſemper eſt peccatum mortale, ſed ebrietas ſcienter, ſic. Itē, non excuſat à peccato mortali ebrietas ſumpta ad prouocandum vomitum, quia ſatis eſt potus aquæ tepidæ.

Art. 3. *An ebrietas ſit grauiſſimum peccatum.* ℞. Non, quia peccata ſpiritualia, quæ priuant maiori bono, ideſt diuino, ſeu contra Deum, ſunt grauiora, quam ebrietas, & peccata carnalia, ſed hæc ſunt gratiora Diabolo, quia ſunt frequentiora, non quia grauiora. Item, hæc impediunt vſum rationis, alia peccata ſunt contra ipſam rationem, ideo grauiora.

Art. 4. *An ebrietas excuſet à peccato.* ℞. Ex parte actus conſequentis, quia eſt inuoluntarius, excuſat à peccato; ſed ex parte antecedentis actus, ſeu cauſæ, ſi fuit ſine culpa, ſequens penitus excuſatur à peccato; ſi cum culpa, non totaliter excuſatur ſequens, quia eſt volitus in priori, ſed minuitur, ſicut minuitur ratio voluntarij; ſicut concupiſcentia minuit peccatum, quia ex infirmitate.

## QVÆSTIO CLI.

### De Caſtitate.

Art. 1. AN *Caſtitas ſit virtus.* ℞. Sic, quia concupiſcentiam, quæ ad modum pueri eſt frænanda, caſtigat, & ſic eſt aliquid ſecundum rationem modificatum in quo conſiſtit ratio virtutis humanæ.

✝ Item eſt in anima vt in ſubiecto, ſed

habet

habet materiam in corpore, & eſt habitus voluntarius, nec per violentiam aufertur. Item, in infidelibus, nec caſtitas, nec alia vera virtus eſt, quia non referuntur ad debitum finem, quo virtus diſcernitur à vitio. Item, caſtitas vt operatur ſecundum rationem, eſt virtus, ſed vt habet delectationem in ſuo actu, eſt fructus.

*An caſtitas ſit virtus generalis.* ℞. Propriè eſt ſpecialis contra luxuriam, ſed metaphoricè ſumpta, eſt generalis, & dicitur caſtitas ſpiritualis, & eſt cum mens delectatur coniungi Deo, & abſtinet, ne delectabiliter alijs coniungatur contra debitum diuini ordinis; hinc virginem caſtam exhibere Chriſto. Art. 2.

*An caſtitas ſit virtus diſtincta ab abſtinentia.* ℞. Propriè ſic, quia illa eſt circa delectationes Venereorum, hęc ciborum, & ſunt ſub temperantia, quæ frænant concupiſcentias delectationum tactus, licet hæc quantum ad iudicium ſenſus de tangibilibus ſit vnica virtus, ſed quantum ad vſum tangibilium ſunt plures. Art. 3.

*An pudicitia pertineat ſpecialiter ad caſtitatem.* ℞. Sic, non vt virtus diſtincta, ſed vt exprimit quandam circumſtantiam caſtitatis, & dicitur à pudore, in quo ſignificatur verecundia, & propriè de actibus Venereis, de quibus homines maximè verecundantur, vt ſunt aſpectus impudicus, oſcula, tactus, circa quæ magis eſt pudicitia, nam caſtitas magis eſt circa ipſam commiſtionem. Art. 4.

# QVÆSTIO CLII.

## De Virginitate.

*Art. 1.* AN *Virginitas conſiſtat in integritate carnis*. ℞. Virginitas formaliter, & completiuè conſiſtit in propoſito abſtinendi à delectatione Venereorum, in qua immunitas à delectatione ex effuſione ſeminis ſe habet materialiter, & integritas membri corporalis ſe habet per accidens; vnde dicitur virginitas, à virore, & virens dicitur, dum in ſuo virore perſiſtit, non facta aduſtione caloris Venerei, &c.

✝ Si contingat, vt membri integritas corrumpatur, ſaluo propoſito voluntatis, non præiudicat virginitati, ſicut nec ſi corrumpatur manus, vel pes (de quo Sancta Lucia.) Item, ſi delectatio ex ſeminis reſolutione fiat cum conſenſu mentis, tollit virginitatem, ſiue fiat per concubitum, ſiue non; ſed ſi ſine conſenſu, non.

*Art. 2.* *An virginitas ſit illicita*. ℞. Non, ſed eſt laudabilis, & ſub conſilio, quia ſecundum rectam rationem eſt vtilis ad contemplationem Dei, dum abſtinet à delectationibus Venereis: Debitum præcepti implendum à multitudine, non obligat quemlibet de multitudine.

*Art. 3.* *An virginitas ſit virtus*. ℞. Sic, ſpecialis, ſe habens ad caſtitatem, vt magnificentia ad liberalitatem.

✝ Ho-

✠ Homines à natiuitate habent materiale virginitatis, ideſt integritatem carnis; ſed non formale, ideſt propoſitum ſeruandi virginitatem propter Deum. Item, coniugatus, cui deeſt materia virginitatis poteſt habere id quod eſt formale, ſcilicet, præparationem animi; quia connexio virtutum eſt ſecundum formale. Item, virginitas reparatur, recuperando propoſitum per pœnitentiam quantum ad formale, non quantum ad materiale. Item, virginitas vt eſt virtus dicit propoſitum cum voto perpetuo ſeruandæ integritatis, & ſic non perditur niſi per peccatum. Caſtitas coniugalis, & viduitas non habent aliquam excellentiam ſupra communem caſtitatem, vt habet virginitas; ideo hæc ſola eſt virtus ſpecialis.

*An virginitas ſit excellentior matrimonio.* ℞. Sic, quia eſt ad bonum animi ſecundum vitam contemplatiuam; coniugium verò ad bonum corporis ſecundum vitam actiuam. *Art. 4.*

✠ Meritum, non ſolum penſatur ex actu, ſed magis ex animo; vndè coniugatus ſi habet animum magis paratum ad virginitatem ſeruandam, ſi oporteret, poteſt eſſe melior, quam qui actu eſt virgo. Item, bonum commune eſt melius priuato in eodem genere, ſed ex ſuo genere priuatum poteſt eſſe melius; & ſic virginitas præfertur fœcunditati.

*An virginitas ſit maxima virtutum.* *Art. 5.* ℞. Non, nam virtutes, quarum actus ſunt circa diuina vt theologicæ, & religio præferun-

ferüntur virginitati, quæ laudatur ex eo, quod quis poſſit vacare rebus diuinis. Item, præfertur vita monaſtica, quæ tollit propriam voluntatem, & bona. ſic martyrium, quod tollit vitam, quam virginitas, quæ tantum poſtponit veneream voluptatem, ſed hæc eſt potior, quam caſtitas coniugalis. Item, virgines ſequuntur agnum, quia imitantur Chriſtum non ſolum in integritate mentis, ſed etiam carnis, ſed non magis in propinquo, quia aliæ virtutes faciunt propinquius inhærere Deo. Item, fructus centeſimus datur virginitati, quia eſt excellentior, quam viduitas, cui datur ſexageſimus, & quam matrimonium, cui trigeſimus, & ſic in ſuo genere eſt maxima virtutum.

## QVÆSTIO CLIII.

### De vitio luxuriæ.

*Art.* 1. *An materia luxuriæ ſint ſolum concupiſcentiæ, & delectationes venereæ.* ℞. In his maximè, & ſecundariò in quibuſcunque alijs, quæ ad exceſſum pertinent; & ſic luxurioſus dicitur quaſi ſolutus in voluptates.

*Art.* 2. *An aliquis actus venereus poſſit eſſe ſine peccato.* ℞. Sic, ſi fiat debito modo, & ordine, & ad finem generationis humanæ.

✝ Virtus quantum ad communem ſtatum virtutis non impeditur, niſi per pec-

ca-

catum; ſed quantum ad perfectum, poteſt impediri per id, quod non eſt peccatum; & ſic vſus fœminæ deijcit animum, non à virtute, ſed ab eius perfectione.

*An luxuria, quæ eſt circa actus venereos poſſit eſſe peccatum.* ℞. Sic, ſi fiat contra rationem, vel non ſeruato modo. Art. 3.

✠ Seminis emiſſio debet fieri, vt conuenit fini ad quem eo opus eſt; quod non accidit in alijs ſuperfluitatibus. Item, principalis Dominus noſtri corporis eſt Deus, cui in luxuria fit iniuria, quia ſic homo non vtitur re ſua. Vitium oppoſitum luxuriæ eſt inſenſibilitas, & eſt quando quis ita deteſtatur mulierum vſum, vt etiam debitum vxori non reddat.

*An luxuria ſit vitium capitale.* ℞. Sic, quia ex appetitu huius homo fluit in multa peccata. Art. 4.

*An conuenienter dicantur eſſe filiæ luxuriæ cæcitas mentis, inconſideratio, præcipitatio, inconſtantia, amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſæculi, & horror futuri.* ℞. Sic, & ſunt aliæ (vide) quæ corrumpunt prudentiam. Art. 5.

## QVÆSTIO CLIV.

### De luxuriæ partibus.

AN *conuenienter aſſignentur ſex ſpecies luxuriæ, ideſt ſimplex fornicatio, adulterium, inceſtus, ſtuprum, raptus, & vitium contra naturam.* ℞. Sic, quia ſpe- Art. 1.

ſpecies peccati mortalis non ſumitur ex circumſtantia, ſed ex obiecto, quod eſt materia cum forma.

✝ Sacrilegium in violatione mulieris, quę vouit continentiam Deo, eſt quoddã adulterium ſpirituale. Item, peccatum coniugati cum ſua vxore non eſt ſecundum indebitam materiam, ſed ſecundum alias circumſtantias, quæ ex ſe non conſtituunt ſpeciem actus moralis: Impudicitia eſt circa quoſdam actus Venereorum, vt oſcula, tactus, & aliquando luxuria ſumitur pro quacunque ſuperfluitate.

*Art.* 2. *An fornicatio ſimplex ſit peccatum mortale*. ℞. Sic, quia excludit à regno cœlorum, Ad Galat. 5. & directè vergit in detrimentum prolis, quæ cum ſit à vago cõcubitu, pater non poteſt illam adiuuare, nec excuſat, quod in particulari aliquis prouideat proli naſcituræ, quia lex iudicat ſecundum quod communiter accidit.

✝ Excuſatur Oſeas ex præcepto Dei, alij aliter.

*Art.* 3. *An fornicatio ſit grauiſſimum peccatum*. ℞. Non, quia peccata carnalia ſunt minoris culpæ, quam ſpiritualia. Item grauitas peccati ſpecifici conſideratur ſecundum bonum, cui contrariatur, ſed fornicatio eſt contra bonum prolis naſcituræ, ergo grauius erit, quod eſt contra Deum, vel hominem natum. Item, fornicatio non eſt contra ſpeciem humanam, ſed contra hunc hominem futurum.

*Art.* 4. *An in tactibus, amplexibus, & oſculis conſi-*

*conſiſtat peccatum mortale*. ℞. Ex ſe non, quia poſſunt fieri ob aliquam neceſſitatem, vel cauſam rationabilem, vel morem patriæ, ſed abſque libidine; ſed ſi fiant propter delectationem luxuriæ, ſunt peccata mortalia; imò aſpectus libidinoſus eſt peccatum mortale, licet ſit minus, quam tactus. Imò conſenſus in delectationem peccati mortalis, eſt peccatum mortale; ergo multo magis oſcula, ſi fiant propter huiuſmodi delectationem.

*An pollutio nocturna ſit peccatum mortale*. ℞. Ex ſe non, quia in ſomno fit ſine iudicio rationis, ſicut nec in furioſo eſt culpa, ſi verò conſideretur in ſua cauſa, ex qua ſequitur, ſi cauſa fuit ſuperfluitas humorum, quæ ſi ſit ex vitio præcedenti, ideſt ex immoderantia cibi, pollutio eſt culpabilis ex ſua cauſa, ſi ſecus, non; Item, vel cauſa eſt animalis interior, vt ſi ex cogitatione præcedenti polluitur; & tunc ſi cogitatio fuit ſolum ſpeculatiua, v.g. diſputando quis cogitat de Venereis, tunc pollutio non eſt culpabilis; ſed ſi ſit cum affectione quadam concupiſcentiæ, tunc eſt culpabilis. Item, ſi cauſa ſit ſpiritualis, & extrinſeca, ideſt, Dæmon ex ſola ſua malignitate, tunc homo non peccat; ſed ſi homo vigilans non ſe parauit contra illuſiones Dæmonis, eſt culpabilis. *Art. 5.*

*An ſtuprum ſit vna ſpecies luxuriæ*. *Art. 6.* ℞. Sic, quando Virgo defloratur, & eſt ſpecialis deformitas ex parte puellæ, & patris, & tenetur ſatisfacere puellæ ſedu-

ctæ, licet non vi corruptæ, & etiam patri puellæ.

*Art. 7.* *An raptus ſit ſpecies luxuriæ diſtincta à ſtupro.* ℞. In aliquo caſu ſic, aliquando non, quia raptus eſt cum violentia, quando vi illam abducit, licet non vi violet. Item, ſi Viduam, vel corruptam rapiat, eſt raptus.

✠ Item, ſponſus vi auferens è domo patris ſponſam, non eſt raptus, quia habet aliquod ius in ſponſam, ſed peccat ex violentia. Item, rapta eſt prius reſtituenda, antequam contrahatur cum ea matrimonium, ſecus matrimonium eſt illicitum (non tenet poſt Concilium Tridentinum.)

*Art. 8.* *An adulterium ſit determinata ſpecies luxuriæ diſtincta ab alijs.* ℞. Sic, & peccatur contra caſtitatem, & contra bonum generationis hominis, quia accedit ad non ſuam coniugem, & impedit bonum prolis alienæ, & idem dicitur de adultera coniugata.

✠ Coniugatus peccans ſemper eſt adulter, ſed ex parte cognitæ poteſt eſſe adulterium, ſtuprum, fornicatio. Item, adulter eſt qui violat fidem matrimonij, ſed qui facit contra bonum matrimonij inhoneſtè eo vtens, licet fidem non violet, tamen aliqualiter adulter dici poteſt. Item, in ſtupro, & adulterio violatur mulier ſine concubitu; ſi ob delectationem procuretur pollutio; vel in concubitu cum beſtia, ideſt beſtialitas; vel ſi cum concubitu non ad debitum ſexum, vt maſculi

ſculi cum maſculo, & fœminæ cum fœmina, & eſt ſodomia; vel ſi non ſeruetur modus naturalis concumbendi, vel ratione inſtrumenti non debiti, vel quoad alios monſtruoſos, & beſtiales modos.

*An vitium contra naturam ſit maximum peccatum inter ſpecies luxuriæ.* ℞. Sic, quia maximè fit contra ordinem naturæ; poſt hoc eſt inceſtus, tertium adulterium, quartum ſtuprum. Item, raptus virginis eſt grauius, quam ſtuprum; & raptus vxoris, quam adulterium. *Art. 9.*

✝ Item, peccatum contra naturam eſt grauius, quam ſacrilegium, quia eſt contra naturam ſpeciei, hoc indiuidui. Item, in peccatis contra naturam grauius eſt beſtialis, ſecundò ſodomia, tertiò cum non ſeruatur modus concubitus, & magis ſi in vaſe non debito.

## QVÆSTIO CLV.

### De partibus potentialibus temperantiæ.

AN *continentia ſit virtus*. ℞. Si ſumatur pro illa per quam homo abſtinet ab omni delectatione Venerea, principalis eſt virginitas, ſecundaria Viduitas; ſi ſumatur pro illa per quam homo reſiſtit prauis concupiſcentijs vehementibus habet aliquid de virtute, & eſt habitus inuictus à delectatione, ſed non eſt perfecta virtus, quia in ea inſurgunt vehementes paſſiones. *Art. 1.*

*An*

*Art.* 2. *An materia continentia ſint concupiſcentia delectationum tactus*. ℞. Sic, quia circa has ſunt continentia, & incontinentia, circa quas ſunt etiam temperantia, & intemperantia.

*Art.* 3. *An ſubiectum continentiæ ſit vis concupiſcibilis*. ℞. Non, ſed in voluntate, quia continens adhuc habet prauas concupiſcentias, ſed rectam rationem, & eligit illas non ſequi. Incontinens eligit illas, & voluntas poteſt reſiſtere paſſionibus.

*Art.* 4. *An continentia ſit melior temperantia?* ℞. Continentia, vt dicit reſiſtentiam rationis ad concupiſcentias prauas, eſt vt quid imperfectum reſpectu temperantiæ, in qua appetitus ſenſitiuus eſt ſubiectus rationi, ſed continentia, vt dicit ceſſationem ab omnibus delectationibus Venereis, eſt melior temperantia ſimpliciter dicta, vt virginitas caſtitate.

✝ Magnitudo, vel debilitas concupiſcentiæ, ſi ſit ex cauſa corporali, vel naturali complexione, vel ex occaſione delectationum, augent, vel minuunt meritum; ſi verò ex cauſa ſpirituali, vt ex vehementiá charitatis, vel fortitudine rationis, tunc debilitas auget meritum ratione ſuæ cauſæ, magnitudo verò minuit.

## QVÆSTIO CLVI.

### De Incontinentia.

*Art.* 1. AN *Incontinentia pertineat ad animam, vel corpus*, ℞. Ad animam, quia

quia eſt cauſa per ſe incontinentiæ,corpus occaſionaliter.

*An incontinentia ſit peccatum*. ℞. Propriè ſic,quia eſt circa concupiſcentias delectationum tactus. *Art. 2.*

✠ Licet homo egeat Dei auxilio,vt ſit cõtinens, tamen continentia eſt peccatum, quia quæ per amicos poſſumus,aliqualiter per nos poſſumus.

*An incontinens plus peccet, quam intemperatus*. ℞. Non, quia maior inclinatio voluntatis ad peccandum eſt in iſto, quia inclinatur ex habitu, qui permanet; in illo ex paſſione, quæ tranſit; ignorantia ſubſequens in illo eſt minor,in iſto autem maior. *Art. 3.*

*An incontinens iræ ſit peior,quam incontinens concupiſcentiæ*. ℞. Ex parte paſſionis, non, quia hæc habet maiorem deordinationem, quam motus iræ, quæ habet plus de ratione cum quærat vindictam, & ſequitur complexionem, & velocitatem coleræ,& agit cum triſtitia;ſed qui ex cõcupiſcentia, non, licet ira magis damnificet. *Art. 4.*

## QVÆSTIO CLVII.

### De clementia,& manſuetudine.

AN *clementia, & manſuetudo ſint penitus idem*. ℞. Concurrunt in eundem effectum, ideſt refrænant impetum iræ, ſed manſuetudo moderatur paſſionem iræ, clementia actionem. Item,clemen- *Art. 1.*

mentia eſt lenitas ſuperioris erga inferiorem, manſuetudo eſt cuiuslibet ad quemlibet.

† Illa reſpicit pœnas, hæc appetitum vindictæ: vnde non ſunt omnino idem.

*Art.* 2. *An tam manſuetudo, quam clementia ſint virtutes*. ℞. Sic, quia per has appetitus rationi ſubditur, quia hæc minuit pœnas, illa moderatur iras: ſecundum rationem rectam conſiſtunt in medio, nec ſunt contra ſeueritatem.

*Art.* 3. *An prædictæ virtutes ſint partes temperantiæ*. ℞. Sic, quia ei, vt principali adiunguntur, quia & ipſæ refrænant.

*Art.* 4. *An clementia, & manſuetudo ſint potiſſimæ virtutes*. ℞. Non, quia adiunguntur alteri vt principali.

## QVÆSTIO CLVIII.

### De Ira.

*Art.* 1. AN *iraſci ſit licitum*. ℞. Vt eſt appetitus vindictæ, non; ſed ſi recta ratione fiat, ſic; imò ſi minus iraſcitur, quam recta ratio poſtulat, eſt malum; idem ſi magis quam oportet. Item appetere vindictam propter malum eius, qui puniendus eſt, non licet; ſed propter correctionem, & ad bonum iuſtitiæ, eſt laudabile. Item Deo poſſumus aſſimilari in appetitu boni, ſed in modo, non; quia in Deo non eſt appetitus ſenſitiuus, vt in nobis, qui ideo iraſcimur.

*Art.* 2. *An ira ſit peccatum*. ℞. Aliquando ſic, vt

vt appetere vindictam contra ordinem rationis eſt vitioſum, ſi ſecundum rationem eſt laudabile, & dicitur zelus. Item etiam in modo iraſcendi ſi interius, vel exterius immoderatè ferueſcat, non eſt ſine peccato, etiam ſi iuſta vindicta appetatur.

✝ Licet motus præuenientes iudicium non ſint in poteſtate hominis in generali, tamen in ſingulari poteſt quemlibet impedire, quia eſt dominus ſuorum actuum, & ſic peccat. Item iraſcibilis in homine naturaliter ſubeſt rationi hominis.

*An omnis ira ſit peccatum mortale.* *Art.3.* ℞. Non, ſed ſi appetat iniuſta vindicta, & ſic ex genere ſuo, eſt mortale; niſi vel præueniat rationem, vel ex paruitate materiæ. Item poteſt eſſe mortale ex circumſtantia, ſi ſit contra charitatem.

*An ira ſit grauiſſimum peccatum.* ℞. *Art.4.* Non, quia grauius eſt odium, & inuidia, & concupiſcentia.

*An Ariſtoteles benè dixerit, iracundi* *Art.5.* *quidam ſunt amari, quidam acuti, quidam difficiles.* ℞. Sic, quia in ira eſt facilitas, & firmitas.

*An ira ſit vitium capitale.* ℞. Sic, quia *Art.6.* ex ira multa vitia oriri poſſunt, cum habeat obiectum appetibile, ideſt vindictam.

*An conuenienter aſſignentur ſex filiæ* *Art.7.* *iræ, ideſt, Rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, & blaſphemia.* ℞. Sic.

*An ſit aliquod vitium oppoſitum iracundia* *Art.8.*

*dia proueniens ex defectu iræ*. ℞. Sic, ſi ira ſtat pro zelo rationabili; imò, & defectus talis iræ eſt vitium. Paſſio iræ eſt vtilis, vt homo promptè exequatur quod ratio dictat.

## QVÆSTIO CLIX.

### De Crudelitate.

*Art. 1.* AN *Crudelitas opponatur clementiæ*. ℞. Sic, quia illa eſt cruda, & aſpera, hæc lenis, & dulcis.

*Art. 2.* *An crudelitas differat à ſæuitia, ſeu à feritate*. ℞. Sic, vt malitia humana à beſtialitate, quæ in pœnis infligendis non conſiderat culpam eius, qui punitur, ſed ſolam delectationem, quæ non eſt humana, ſed beſtialis.

## QVÆSTIO CLX.

### De Modeſtia.

*Art. 1.* AN *modeſtia ſit pars temperantiæ*. ℞. Illa adiungitur huic, vt pars principali, quia temperantia moderatur illa, quæ ſunt difficilia moderari, vt concupiſcentias delectationum tactus; ſed modeſtia quæ ſunt mediocriter difficilia. Item modeſtia latè ſumpta requiritur in omnibus virtutibus.

*Art. 2.* *An modeſtia ſit ſolum circa exteriores actiones*. ℞. Non ſolum, ſed etiam circa interiores minores; ideo diſtinguitur à tem-

temperantia, & clementia, & hæc minora videntur eſſe quatuor. Primò motus animi ad aliquam excellentiam, quam moderatur humilitas. Secundò deſiderium cognoſcendi, & hoc moderatur ſtudioſitas. Tertiò motus corporales, & actiones, vt decenter, & honeſtè fiant, ſiue ſeriò, ſiue iocò fiant. Quartò apparatus exterior, vt in veſtibus, licet, alij varijs nominibus vocent hanc virtutem, vt circa ludum Eutrapelia.

# QVÆSTIO CLXI.

## De ſpeciebus modeſtiæ, ideſt de humilitate.

AN *humilitas ſit virtus*. R̷. Sic, quæ refrænat animum ne immoderatè tendat in excelſa, ſicut magnanimitas impellit animum ad proſecutionem magnorum ſecundum rationem rectam. Art. 1.

✝ Humilitas ſi eſt à principio extrinſeco, vt cum quis ab alio deijcitur, eſt pœna; ſi ab intrinſeco, ideſt conſiderans ſuum defectum, tenet ſe in infimis ſecundum ſuum modum, eſt virtus; ſi fiat malè, ideſt cum ſuum honorem non intelligens comparat ſe iumentis, &c. non eſt virtus. Si eſt ſecundum ſigna exteriora tantum, eſt falſa. Item non opponitur magnanimitati, quia vtraque agit ſecundum rationem. Item ſolus Deus eſt perfectus ſimpliciter, cui non competit humilitas, niſi ſecundum naturam huma-

nam aſſumptam; ſed cuilibet perfecto ſecundum quid, ideſt homini conuenit humilitas. Item humilitas, vt eſt ſpecialis virtus non eſt ciuilis, ſed reſpicit ſubiectionem hominis ad Deum.

*Art. 2.* *An humilitas conſiſtat circa appetitum.* ℞. Sic, quia moderatur motum eius, & cognitio proprij defectus pertinet ad voluntatem, vt regula directiua appetitus.

✝ Qui non ex confidentia ſuarum virium, ſed auxilij Dei tendit ad maiora, non facit contra humilitatem, quia aliud eſt leuare ſe ad Deum, aliud contra Deum. Item, humilitas ſecundario reprimit ſuperabundantiam in exterioribus ſumptibus, quod ad iactantiam ſpectat.

*Art. 3.* *An homo debeat ſe omnibus per humilitatem ſubijcere.* ℞. Sic, quantum ad id, quod eſt Dei in proximo; ſed non requiritur, vt id, quod eſt Dei in ſe ipſo, ſubijciat ei, quod apparet eſſe Dei in altero, ſicut nec quod eſt ſuum in ſe ipſo, ſubijciat ei, quod eſt hominis in proximo, quia non oportet, vt quilibet exiſtimet ſe magis peccatorem quolibet alio, poteſt tamen putare eſſe aliquid boni in proximo, quod in ſe non habet, & in ſe mali, quod non ſit in proximo.

✝ Dum humiliamur homini propter Deũ, non damus homini, quod Deo debetur, quia eſt alia reuerentia. Item, humilitas præcipuè eſt in animo ſine actu exteriori. Item, qui ex humilitate alicuius ſcandalizatur, eſt paſſiuum ſcandalum.

An

*An humilitas ſit pars modeſtiæ, vel temperantiæ.* ℞. Sic, & ſicut manſuetudo reprimit motum iræ, ſic humilitas motum ſpei in magna tendentis; eſt autem ſub temperantia, ſeu modeſtia propter modum, & non materiam. *Art. 4.*

*An humilitas ſit potiſſima virtutum.* ℞. Poſt theologicas, & intellectuales, & iuſtitiam legalem, ponitur humilitas ratione finis, quia facit hominem ſubiectum quantum ad omnia ordinatione ad finem. ✝ Humilitas dicitur fundamentum ſpiritualis ædificij, per modum remouentis prohibens, quia expellit ſuperbiam; & tollit impedimenta humanæ ſalutis. *Art. 5.*

*An conuenienter diſtinguantur ſecũdum Sanctum Benedictum duodecim gradus humilitatis.* ℞. Sic (Vide.) *Art. 6.*

## QVÆSTIO CLXII.

### De Superbia.

AN *Superbia ſit peccatum.* ℞. Sic, quia aduerſatur rectæ rationi, quæ dirigit in ſibi proportionatum; & ſuperbia facit, vt voluntas velit id, quod eſt ſupra ſe, & ſupra regulam rationis: ſi exceſſus eſt ſecundum rationem, vt bonorum, non eſt peccatum; quia appetere excellentiam, ex ſe non eſt peccatum; ſed eam appetere cum exceſſu ad rectam rationem, ſic. *Art. 1.*

*An ſuperbia ſit ſpeciale peccatum.* ℞. Sic, quia habet obiectum ſpecie diſtinctum; *Art. 2.*

eſt enim appetitus inordinatus propriæ excellentiæ; ſed vt redundat ad alia peccata quæ ex ipſa oriuntur per ſe, vel indirectè, eſt generale peccatum, non quod ſemper ex illa oriantur, quia aliquando ex ignorantia, vel ex infirmitate non ſeruantur præcepta Dei, ſed quia oriri poſſunt cum contemnat legem Dei, vel ob propriam excellentiam.

*Art.3.* *An ſuperbia ſit in iraſcibili. vt in ſubiecto.* ℞. Sic, vt eſt in appetitu ſenſitiuo, & intellectiuo.

*Art.4.* *An conuenienter Gregorius aſſignet quatuor ſpecies ſuperbiæ, ideſt exiſtimare bonum à ſeipſis habere: ſecundò credere ſibi datum bonum deſuper ſuis accepiſſe meritis: tertiò iactare ſe habere, quod non habet: quartò deſpectis alijs ſingulariter videri appetunt habere, quod habent.* ℞. Sic.

✠ Credere aliquid eſſe in ſe, quod non ſit à Deo, vel gratiam hominibus pro meritis dari, eſt infidelitas; ſed quod aliquis de bonis ſuis ita glorietur, ac ſi ea ex ſe, vel ex meritis proprijs haberet, eſt ſuperbia.

*Art.5.* *An ſuperbia ſit peccatum mortale.* ℞. De genere ſuo ſemper, quia auertit à Deo; ſed ex imperfectione actus, eſt veniale.

*Art.6.* *An ſuperbia ſit grauiſſimum peccatorum.* ℞. Ex parte conuerſionis ad materiale; ideſt, celſitudinem, non; quia hæc non habet maximam repugnantiam ad bonum virtutis, ſed ex parte auerſionis, quæ eſt formalis, ſic, quia auertit per

ſe,

ſe, & eius actus eſt contemptus Dei; ſed alia peccata auertunt quaſi conſequenter per ignorantiam, vel infirmitatem, vel deſiderium alicuius boni, ſed hæc per ſe, ſe Deo opponit; & ideo ſpecialiter Deus ſuperbis reſiſtit.

✝ Difficilè eſt vitare ſuperbiam, quia latet etiam in bonis operibus, ſed cum deprehenditur; facilè vitatur conſideratione humanæ miſeriæ, & magnitudinis diuinæ.

*An ſuperbia ſit primum omnium peccatorum*. ℞. Sic, quia auerſio à Deo, in qua conſiſtit formaliter peccatum, eſt per ſe in ſuperbia, & ſic peccatum in genere, ſed in alijs eſt ex conſequenti. *Art. 7.*

✝ Non quod quodlibet peccatum ab ea oriatur, ſed quia quodlibet genus peccati poteſt ab ea oriri, Ideo dicitur initium omnis peccati. Item, apoſtaſia eſt prima pars ſuperbiæ.

*An ſuperbia ſit vitium capitale*. ℞. Sic, imò ſecundum Gregorium eſt regina, & mater omnium vitiorum. *Art. 8.*

✝ Superbia quę inordinatè appetit excellentiam, eſt cauſa inanis gloriæ, quæ vult manifeſtationem excellentiæ.

## QVÆSTIO CLXIII.

### De Peccato primi Hominis.

A*N peccatum Adæ fuerit ſuperbia*. ℞. Sic, quia fuit initium omnis peccati, quod eſt ſuperbia. Item in eo ſtatu, *Art. 1.*

homo non potuit appetere ſenſibile bonum contra rationem, quia non erat rebellio carnis ad ſpiritum, ſed tantum, quia appetijt ſpirituale bonum inordinatè ſupra menſuram pręſtitutam à diuina regula, & hæc eſt ſuperbia. Item inobedientia in Adam fuit cauſata à ſuperbia, quæ deordinauit voluntatem, nec fuit per ſe volita illa inobedientia. Item gula non fuit primum motiuum, ſed perſuaſio ſerpentis, cui credidit ex ſuperbia.

*Art. 2.* *An ſuperbia primi hominis fuerit appetere diuinam ſimilitudinem.* ℞. Sic, non æquiparantiæ, ſed imitationis inordinatè ſupra ſuam menſuram, quia voluit, vt per virtutem naturalem ſciret bonum & malum ad agendum, vel quid ſibi futurum. Item ſcire eſt naturale, ſed velle ſcire ſupra naturam ſuam, eſt peccatum.

*Art. 3.* *An peccatum primi parentis fuerit cæteris grauius.* ℞. Secundum ſuam ſpeciem, non; quia maior eſt ſuperbia, qua quis Deum negat, vel blaſphemat, quam ſuperbia, qua quis inordinatè diuinam ſimilitudinem appetit; ſed fuit grauiſſimum ſecundum quid ex circumſtantia perſonæ, & perfectionis ſtatus; & magnitudo pœnæ, non eſt ratione ſpeciei illius peccati, ſed quia erat primum, & fuit deordinata tota natura: & in peccatis primum non eſt maximum, niſi per accidens.

*Art. 4.* *An peccatum Adæ fuerit grauius peccato Euæ.* ℞. Ex conditione perſonæ ſic, quia erat perfectior Vir; quantum ad genus,

, fuit æquale, quia vtrunque fuit ſu-
bia: quantum ad ſpeciem ſuperbiæ,
uius peccauit Eua, quia credidit Dia-
o, & ſic voluit ſimilitudinem Dei per
m ligni contra voluntatem Dei; ſed
am non credidit, & ſic noluit ſimili-
inem Dei contra voluntatem Dei; ſed
cauit dum per ſeipſum eam conſequi
uit. Item Eua peccauit in Deum, & in
ximum, quia induxit Adam, ſed Adam
ıſenſit amicabili quadam beneuolen-
& ſic diminuitur Adæ peccatum.
n ex Auguſtino Adam inexpertus di-
æ ſeueritatis credidit illud peccatum
veniale, ſed non excuſatur hæc igno-
tia.

## V ÆSTIO CLXIV.

### De pœnis peccati primi hominis.

*N mors ſit pœna peccati primorum* *Art.* 1.
*parentum*. ℞. Sic, ſicut & omnes
porales defectus, & rebellio carnis
piritum.
Mors eſt naturalis propter conditio-
n materiæ, ſed eſt pœnalis propter
iſſionem boni præſeruantis à morte.
n illi fuerunt inſtituti à Deo, vt prima
ıcipia humanæ naturæ deriuandæ in
teros cum dono præſeruationis à mor
ſed per eorum peccatum fuit tota na-
ı deſtituta, & incurrit mortem. Item
rs eſt à Deo, non vt defectus naturæ,

ſed vt pœna iuſta, quæ habet rationem boni.

*Art.2.* *An conuenienter determinentur particulares pœnæ primorum parentum in ſcriptura.* ℟. Sic, vt fuerunt priuati integritate naturæ, & ſic ceciderunt in defectus pœnales. Item Paradiſo terreſtri. Item mulieri dicitur, in dolore paries. Item ſubiecta eſt viro. Item viro terræ ſterilitas, laboris anxietas, ſpinæ. Item in anima confuſio, & rebellio rationis ad ſpiritum; comminatio mortis, increpatio culpæ tunicis pelliceis deſignata.

## QVÆSTIO CLXV.

### De Tentatione primorum Parentum.

*Art.1.* AN *fuerit conueniens, vt homo à Diabolo tentaretur.* ℟. Sic, quia Deus diſponit omnia ſuauiter tribuens cuique ſecundum ſuam naturam, ſed conuenit homini ab alijs creaturis adiuuari, vel impediri, quia habebat ex gratia poſſe reſiſtere cuilibet per voluntatem ſuam.

✠ Tentare inducendo ad malum, eſt Diaboli. Item vt Deus ſciebat hominem lapſurum, ita ſciebat per voluntatem poſſe tentationi reſiſtere, & conuenire ei naturæ, vt ſuæ voluntati relinqueretur. Item in ſtatu innocentiæ homo poterat ſine difficultate reſiſtere tentationi; nam impugnatio, cui cum difficultate reſiſtitur, eſt pœnalis.

*An fuerit conueniens modus, & ordo* Art. 2.
*na tentationis*. ℞. Sic, quia Diabolus
itauit intellectum per ſcientiam, &
um per pomum.

## Q VÆSTIO CLXXI.

### De Studioſitate.

*N materia ſtudioſitatis ſit propriè co-* Art. 1.
*gnitio*. ℞. Sic, ſtudium importat
imam applicationem mentis ad ali-
l, cognoſcendo illud, & ſic ad cogni-
em, deinde ad alia operando per co-
ionem.
*'n ſtudioſitas ſit pars temperantiæ*. ℞. Art. 2.
ecundaria ei adiuncta, vt pars poten-
s, & comprehenditur ſub modeſtia.
ı curioſitas prohibetur per ſtudioſi-
n moderatam, & ſic eſt tempe-
a.

## VÆSTIO CLXVII.

### De Curioſitate.

*N circa cognitionem intellectiuam* Art. 1.
*poſſit eſſe curioſitas*. ℞. Sic, & vitio-
uia in ea poteſt dari appetitus inor-
us, qui eſt curioſitas. Item ſequi poſ-
nultæ inordinationes; vt ſi quis ex
perbit; vel ea vtitur ad peccandum;
dium eſt malum; vt ſi fiat propter
biam, vel peccatum; vel ſi per mi-
tile ſtudium retrahitur ab eo, quod

ei ex neceſſitate incumbit; vel ſi ſtudet diſcere ab eo, à quo non licet, vt à Dæmone; vel non diſcit ad debitum finem; vel ſi ſtudet ſupra facultatem ingenij Ecleſ. 3. Altiora te ne quæſieris.

*Art. 2.* *An vitium curioſitatis ſit circa ſenſitiuam cognitionem.* ℞. Cognitio ſenſitiua ſi ordinatur ad neceſſitatem naturæ ſuſtentandæ, vel intelligendæ veritatis, eſt virtuoſa ſtudioſitas; ſed ſi auertit hominem ab vtili cognitione, vel ſi ordinatur ad noxium, vt aſpectus mulieris ad concupiſcendum, eſt mala.

† Curioſitas poteſt eſſe in delectatione omnium ſenſuum. Item inſpectio ludorum redditur vitioſa, ſi per hoc homo fit procliuior ad vitia laſciuiæ, vel crudelitatis per ea, quæ repręſentantur. Item inquirere facta aliena bono animo ad vtilitatem propriam, eſt laudabile; ſed inquirere vitia proximi ad deſpiciendum, vel detrahendum, eſt vitioſum.

## QVÆSTIO CLXVIII.

### De modeſtia ſecundum quod conſiſtit in exterioribus motibus corporis.

*Art. 1.* AN *in exterioribus motibus corporis ſit aliqua virtus.* ℞. Sic, quia ſunt ordinabiles per rationem, nam ad imperium rationis mẽbra exteriora mouentur, & circa hos motus eſt decor honeſtatis.

† Or-

rdinatio exteriorum motuum, vt nos
iant ad alios, pertinet ad amicitiam,
ffabilitatem, vt ſunt ſigna interioris
ſitionis ad veritatem, ideſt talem ſe
et homo in verbis, & in factis qualis
terius.
*in ludis poſſit eſſe aliqua virtus; Art. 2.*
;quia ex Auguſtino ſapientem decet
lum remittere animum rebus agen-
tentum, ſed hæc remiſſio fit per lu-
verba, vel facta, & animus indiget
e, vt corpus; & quies animi eſt lu-
, ſeu iocoſa delectatio in dictis, vel
, ſed non in turpibus, vel nociuis.
vt congruant perſonis, & tempori,
s circumſtantijs, nec totaliter gra-
nimi reſoluatur. Item hæc virtus
is dicitur Eutrapelia, ideſt affabili-
& licet ludi non ordinentur ad ali-
finem, ſatis eſt, vt ſint ad aliquam
recreationem, & quietem, & hoc
t ad virtutem.
*in ſuperfluitate ludi poſſit eſſe pecca- Art. 3.*
℟. Sic, vel mortale, vel veniale,
el eſt in ipſa ſpecie actionum, vt
uis vtitur verbis, vel factis turpi-
el his quæ proximo nocent, & eſt
le; vel ex circumſtantia, vt tem-
, loci, perſonæ, & eſt veniale; niſi
gere contra Deum, vel proximum,
ſſet mortale.
ficium Hiſtrionum, quod ordinatur
atium hominibus exhibendum non
ſe illicitum, nec ipſi ſunt in ſtatu
ti; modo moderatè ludo vtantur &

quia ad ea, quæ ſunt vtilia conuerſationi humanæ, poſſunt deputari aliqua licita officia.

*Art.4.* *An in defectu ludi ſit aliquod peccatum.* ℞. Sic, quia eſt contra rationem, vt quis ſe alijs onerofum exhibeat v. g. cum nil delectabile exhibet, vel etiam aliorum moderatas delectationes impedit, eſt enim vitioſum in rebus humanis.

## QVÆSTIO CLXIX.

### De Modeſtia.

*Art.1.* AN *circa exteriorem ornatum poſſit eſſe virtus, vel vitium*. ℞. Sic, quia in eo eſt honeſtas, & vitium ex parte hominis, qui moderatè, vel immoderatè eo vtitur; vel in comparatione ad conſuetudinem hominum, cum quibus viuit; vel ex inordinato affectu quo vtitur v.g. ſi ex ſuperfluo vſu veſtium, gloriam quærit; vel delicias, cum veſtes ſint ordinatæ ad corporis fomentum; vel ex nimia ſollicitudine; quibus opponitur humilitas, ſufficientia, ſimplicitas. Item ex defectu, id eſt ſi non adhibet ſtudium, quod oportet, vel ſi eum ad gloriam ordinat.

✝ Item in dignitate conſtituti, & miniſtri Altaris pretioſiſſimis veſtibus induuntur, non ad inanem gloriam, ſed ad ſignificandam excellentiam ſui miniſterij, & cultus diuini. Item defectus in his, non eſt peccatum, ſi fiat ad macerationem carnis, vel humiliationem ſpiritus,

is, ſecus ſi fiat propter iactantiam, vel
uperbiam. Item exceſſus, & defectus ve-
tium reducitur ad veritatis virtutem, quæ
ſt circa facta, & dicta; & eſt quoddam iu-
icium conditionis humanæ.

*An ornatus mulierum ſit ſine peccato. Art. 2.*

2. Si coniugata ad hoc ſe ornet, vt pla-
eat viro, ſit ſine peccato. Item mulier,
quæ non habet virum, nec vult habere,
vel non eſt in ſtatu habendi, non poteſt
ine peccato appetere placere aſpecti-
bus virorum, & ad concupiſcendum;
quia hoc eſt dare incentiuum peccati, &
i hac intentione ſe ornent, vt prouocent
ad concupiſcendum, peccant mortaliter,
i ex leuitate, vel vanitate propter iactan-
iam, non ſemper eſt mortale, ſed ali-
quando veniale: idem de viris: item poſ-
unt excuſari in aliquo ornamento ob
onſuetudinem, licet non laudabilem (vi-
le quod dixit in Articulo primo.

Fucatio mulierum eſt ſpecies fictionis
quæ non eſt ſine peccato, non tamen
emper eſt mortale, niſi fiat propter la-
ciuiam, vel in Dei contemptum. Item
aliud eſt fingere pulchritudinem, quam
non habet, quod non licet; aliud eſt oc-
cultare turpitudinem ex aliqua cauſa pro-
uenientem, quod ex S. Paulo eſt licitum.
Item, quod mulier vtatur veſte virili, &
contra, eſt vitioſum; quia cultus debet
competere conditioni perſonæ; ſed pro-
pter aliquam neceſſitatem poteſt fieri ſine
peccato. Item artifices peccant, quando
per artem ea faciunt, quibus homines vti

non

non poſſunt abſque peccato; ſed ſi poſſunt malè, & benè vti, non eſt peccatum, vt eſt ars ornamentorum mulierum.

## QVÆSTIO CLXX.

### De Præceptis Temperantiæ.

*Art. 1.* A*N Præcepta Temperantiæ conuenienter tradantur in ſcriptura.* ℟. Sic, dum prohibetur Adulterium, quod maximè dilectioni proximi contrariatur, per quod abutitur homo vxore proximi, & hoc ſiue facto, ſiue deſiderio.

*Art. 2. An conuenienter in ſcriptura tradantur præcepta de virtutibus annexis temperantiæ.* ℟. Sic, quia ex ira aliquando naſcitur homicidium, vel ſubtrahitur debitus honor parentibus.

✝ Superbia eſt initium peccati latens in corde; cuius inordinatio non cognoſcitur communiter ab omnibus, ideo non prohibetur in Decalogo, in quo ſunt principia per ſe nota. Item præcepta quæ inducunt ad obſeruandam legem, ſupponunt legem; ideo non poſſunt poni inter prima præcepta legis. Item inordinatio exteriorum motuum non pertinet ad offenſam proximi ex ſua natura, vt adulterium, homicidium.

QVÆ-

# QVÆSTIO CLXXI.

## De Prophetia.

AN *Prophetia pertineat ad cognitionem*. ℞. Sic principaliter, quare propheta olim dicebatur videns, & videt ea, quæ ſunt procul, & remota à cognitione hominum, vnde dicitur à pro, id eſt procul, & phanos, ideſt apparitio, quia ei, quæ ſunt procul apparent: ſed ſecundario conſiſtit in locutione. Item ad eum pertinet operari miracula in confirmationem prophetiæ, quia quæ ſupra humanam cognitionem diuinitus reuelantur non poſſunt confirmari ratione humana, quam excedunt. Item in prophetia requiritur inſpiratio, quæ eleuet mentem ad percipienda diuina; & reuelatio quoad ipſam perceptionem diuinorum, in quo perficitur Prophetia. *Art. 1.*

*An Prophetia ſit habitus*. ℞. Propriè, non, quia non poteſt ea homo vti, cum voluerit. Item lumen propheticum, quod eſt intellectuale excedens rationem, non poteſt ineſſe intellectui per modum formæ permanentis, vt eſt habitus, quia ſic ſemper propheta poſſet prophetare, quod eſt falſum. Item, nec prophetæ vident Deum per eſſentiam; vt beati. Item lumen propheticum ineſt animę per modum paſſionis, vel impreſſionis tranſeuntis. *Art. 2.*

Ceſſante actuali illuſtratione adhuc dicitur

citur propheta, quia remanet habilitas, vt facilius illuſtretur iterum, vel quia fuit deputatus à Deo, vt ſic. Item donum gratiæ eleuat hominem ad aliquid ſupranaturale, vel quantum ad ſubſtantiam actus, vt facere miracula, cognoſcere occulta, & ad hoc non datur donum habituale gratiæ; vel quantum ad modum actus, vt diligere Deum, & ad hoc datur donum habituale gratiæ.

*Art.* 3. *An Prophetia ſit ſolum futurorum contingentium*. ℞. Sic propriè, quia longè diſtant ab humana cognitione, ſed ſecundario ad eam pertinent præterita, & præſentia, vt Moyſes ſcripſit creationem mundi, & aliqui vident cogitationes cordis præſentes.

*Art.* 4. *An propheta per reuelationem cognoſcat omnia, quæ propheticè cognoſci poſſunt*. ℞. Non, ſed ſecundum reuelationem ſpecialem huius, vel illius; quia quæ propheticè diuino lumine cognoſcuntur, ſunt diuerſa, & pendent à prima veritate, nec inter ſe neceſſario connexa.

*Art.* 5. *An propheta ſemper diſcernat quid dicat per ſpiritum proprium, & quid per ſpiritum prophetiæ*. ℞. Prophetæ mens aliquando inſtruitur per expreſſam reuelationem, & tunc certiſſimè habet quod hæc ſunt ei diuinitus reuelata; aliquando per quendam inſtinctum, quem humana mens neſciens patitur, & tunc aliquando neſcit diſcernere, an hæc cogitauerit inſtinctu diuino, vel ſpiritu proprio.

*An ea quæ propheticè cognoſcuntur, vel*

*dicun-*

*icuntur poſſint eſſe falſa.* ℞. Non,quia ve-
itas diuina inſpirando errare non poteſt;
ec immobilis certitudo præſcientiæ di-
inæ, vel prophetiæ excludit futurorum
ontingentiam, quia fertur in ea, vt ſunt
ræſentia, & iam determinata; ſi verò
uis prophetat prout Deus cognoſcit
rdinem cauſarum ad effectus, tunc ali-
uando aliter euenit,quam prophetat;non
ımen ſubeſt falſum, quia ſenſus prophe-
æ eſt,quod ordo cauſarum hoc habet,vt
ılis effectus eueniat, ſic intelligitur illud
ıorieris, & non viues,ideſt diſpoſitio tui
orporis ad mortem ordinatur, & illud
oſt quadraginta dies Niniue ſubuertetur,
deſt hoc exigunt eius peccata, vt ſubuer-
ıtur. Item prophetatum eſt neceſſarium,
t conſideratur in ſuo pręſenti,prout ſub-
ſt præſcientiæ diuinæ.

## QVÆSTIO CLXXII.

### De cauſa Prophetiæ.

AN *Prophetia poſſit eſſe naturalis*. ℞. *Art.* 1.
Non, quia præcognitio futurorum
ecundum quod ſunt in ſeipſis, quorum
ſt prophetia, non poteſt eſſe à natura,
ed ſolum à Deo reuelante, qui habet in
ua æternitate omnia præſentia. Item
ræcognitio futurorum in ſuis cauſis non
ıabetur à natura, quia homo poſſet ſem-
er hanc habere, cum vult, ſed habetur
er experientiam, quæ iuuatur per natu-
alem diſpoſitionem,& differt ab illa,quæ
habe-

habetur per reuelationem, quia hæc eſt fallibilis, & quorundam euentuum, illa infallibilis, & quorumcunque.

*Art.* 2. *An prophetica reuelatio fiat per Angelos.* ℞. Sic, quia ſunt medij inter Deum, & homines, ad quos deferunt diuinas illuminationes, & reuelationes, quia opera Dei ſunt ordinata, ideſt infima per media diſponit.

✝ Charitas, quæ eſt perfectio voluntatis infunditur immediatè à Deo, ſed prophetia eſt perfectio intellectus, in quem etiam Angeli poſſunt imprimere. Item gratiæ gratis datæ, attribuuntur ſpiritui ſancto, vt primo principio, ſed per medios Angelos; & operatio inſtrumenti dicitur eſſe principalis agentis.

*Art.* 3. *An ad prophetiam requiratur diſpoſitio naturalis.* ℞. Non, quia Deus cauſa vniuerſalis in agendo non prærequirit diſpoſitionem in materiam, ſed ſimul poteſt inducere, & materiam, & diſpoſitionem, & formam: ſed ſpeculatio ſcientiæ requirit diſpoſitionem naturalem.

*Art.* 4. *An requiratur bonitas morum ad prophetiam.* ℞. Non, quia pertinet ad intellectum, cuius actus præcedit actum voluntatis, in qua eſt charitas; & quia prophetia datur in vtilitatem Eccleſiæ, ſicut aliæ gratiæ gratis datæ, ſed charitas, vt affectus hominis ordinetur in Deum. Item prophetia poteſt impediri per paſſiones animæ, & exteriores actiones, quia ad eam requiritur maxima mentis eleuatio ad contemplationem ſpiritualium.

✝ Item

† Item quando prophetia datur non ſolum pro alijs, ſed pro illuſtratione propriæ mentis, tunc non eſt ſine gratia gratum faciente. Item diuina dona non ſemper danturoptimis ſimpliciter, ſed quandoque alijs, qui ſunt optimi quantum ad doni perceptionem.

*An aliqua prophetia ſit à Dæmonibus.* ℞. *Art. 5.*
Prophetia propriè, & ſimpliciter per ſolam diuinam reuelationem, ſed Dæmon poteſt prophetizare ſecundum quid ideſt facere, vt homo cognoſcat, quæ procul ſunt à cognitione intellectus humani, quæ Dæmones cognoſcunt naturaliter, & non quæ ſoli Deo cognita ſunt.
† Item Dęmones manifeſtant quę ſciunt, non per illuminationem intellectus, ſed per imaginariam viſionem, vel ſenſibiliter loquendo, & ſic etiam deficit iſta manifeſtatio à vera prophetia. Item prophetia Dæmonis à Diuina poteſt cognoſci aliquibus ſignis exterioribus, quia Diabolus aliquando falſum dicit, ſpiritus ſanctus nunquam.

*An Propheta Dæmonum aliquando prædicent verum.* ℞. Sic, ſaltem ſecundum aliquid. *Art. 6.*
† Prophetiæ Dæmonum non ſemper loquuntur ex Dæmonum reuelatione, ſed aliquando ex inſpiratione diuina, quia Deus vtitur malis ad bonum, immo bonus Angelus poteſt reuelare Dęmonibus, Item propria Dæmonum dicuntur eſſe illa, quæ habent à ſe ipſis, ideſt mendacia, & peccata; ſed quæ pertinent ad pro-

priam naturam non habent à ſeipſis, ſed à Deo, & ſic poſſunt vera quandoque prædicere.

# QVÆSTIO CLXXIII.

## De Modo propheticæ cognitionis.

*Art. 1.* A*N Prophetæ videant ipſam Dei eſſentiam.* ℞. Non, ſed vident in quibuſdam ſimilitudinibus ſecundum illuſtrationem diuini luminis; item eſſent beati; & ratio idealis non addit ſuper eſſentiam diuinam, niſi reſpectum ad creaturam; & prius eſt cognoſcere Deum in ſe, quam in ordine ad creaturas, ergo cognoſcunt ex reuelatione diuina abſque eo quod eſſentiam videant.

*Art. 2.* *An in prophetica reuelatione imprimantur menti prophetæ nouæ rerum ſpecies, vel ſolum lumen nouum.* ℞. Per influxum luminis intellectualis, quantum ad iudicium confertur aliquid ſupra naturalem facultatem. Item quantum ad acceptionem rerum fit per ſpeciem; & in hoc prophetia eſt ſimilis diſciplinæ, qua diſcipulo repræſentantur res locutione, & ſignis, ſed non in illuminatione. Item non eſt cenſendus propheta is, cui fit repræſentatio rerum per ſimilitudines imaginarias, vel corporales, vt Pharaoni, niſi illuminetur mens ad iudicandum. Item, qui illuminatur, vt iudicet de apparitionibus imagina-

rijs

ijs aliorum, eſt propheta, vt Ioſeph, ſed
naxime, qui in vtroque excellit.

*An viſio prophetica ſemper fiat cum ab- raŝtione à ſenſibus.* ℞. Non ſemper, quia on poteſt fieri abſtractio à ſenſibus, uando aliquid repræſentatur per ſpecies ᴇnſibiles, ſiue diuinitus formatas, vt rubus Ioyſis; ſed aliquando poteſt fieri, vt quan- o fit per formas imaginarias. *Art. 3.*

*An prophetæ ſemper cognoſcant ea, quæ rophetant.* ℞. Non ſemper, quia ſpiritus nctus intendit in his, vt agens principa- ; per inſtrumentum deficiens: ſed pro- heta cognoſcit ſe à ſpiritu ſancto moue- ad aliquid æſtimandum, vel ſignifican- um (ex Auguſt.) Verbo, vel facto. *Art. 4.*

## QVÆSTIO CLXXIV.

### De Diuiſione Prophetiæ.

AN *conuenienter diuidatur in prophe- tiam prædeſtinationis Dei, præſcien- æ, & comminationis.* ℞. Sic, quia obie- tum prophetiæ, quod eſt in cognitione iuina ſupra humanam facultatem, ſic di- iditur; nam futurum in diuina cognitio- e ineſt dupliciter; primo prout eſt in ſua auſa, & ſic eſt prophetia comminationis, uę nō ſēper impletur, ſed per eā pronū- atur ordo cauſæ ad effectum: ſecundo in ipſo, vt facienda à Deo, & ſic eſt pro- hetia prædeſtinationis: vel vt fienda er liberum arbitrium hominis, & ſic eſt rophetia præſcientiæ, quæ poteſt eſſe bono- *Art. 1.*

bonorum, & malorum; ſed illa prædeſtinationis tantum bonorum.

✠ Item Iſidorus eam diſtinguit ſecundum modum prophetādi, & ſunt ecſtaſis, viſio, ſomnium, per nubem, vox de cœlo accepta, parabola, & repletio ſpiritus ſancti.

*Art. 2.* *An perfectior ſit prophetia, quæ habet viſionem intellectualem, & imaginariam, quam ea, quæ habet viſionem intellectualem tantum.* ℞. Non, ſed hæc, quia eſt potior, & dignior, quæ magis appropinquat ad viſionem patriæ.

*Art. 3.* *An gradus prophetiæ poſſint diſtingui ſecundum viſionem imaginariam.* ℞. Propriè dictæ ſic, quia viſio imaginaria in prophetia eſt quoddam medium; nam alia fit in ſomnis, alia in vigilia, alia per verba, quæ propheta audit, alia per ſigna, quæ videt, ſed ſuper omnes gradus excellentior eſt, quæ fit abſque imaginatione.

*Art. 4.* *An Moyſes fuerit excellentior omnibus prophetis.* ℞. Sic, quia in viſione intellectuali vidit eſsētiā Dei, vt Paulus in raptu quātum ad imaginariam viſionem, quam, quaſi ad nutum habebat, non ſolum audiens verba, ſed videns loquentem in ſpecie Dei; non ſolum dormiendo, ſed etiam vigilando. Item quia loquebatur toti populo ex perſona Dei, quaſi de nouo legem proponens: alij verò inducebant ad obſeruantiam legis Moyſis; Item quoad miracula, quæ fecit toti populo Infidelium.

*Art. 5.* *An in Beatis ſit aliquis prophetiæ gradus.* ℞. Non, quia non ſunt in caligine, nec veritas

ritas ſupranaturalis eſt procul, nec cognoſcunt per figuras corporales, & tandem iam ſunt in perfectione.

✝ Chriſtus, vt viator fuit propheta, non vt comprehenſor.

*An gradus prophetiæ ſecundum tempus ſint variati*. ℞. Sic, ante legem, ſub lege, & in gratia, præcipuè de cognitione Dei, & incarnationis. Art. 6.

## QVÆSTIO CLXXV.

### De Raptu.

AN *anima hominis rapiatur ad diuina*. ℞. Sic, nota, Raptus dicit violentiam ab extrinſeco nullam vim conferente paſſo, ideſt contra, vel finem inclinationis, vt lapis rapitur ſurſum, & ſic non homo ad Cœlum, ſed ad pœnas ſic; vel quantum ad modum tendendi, vt lapis ſi citius deorſum ferretur, quam motu naturali, & ſic anima abſtrahitur à ſenſibilium apprehenſione virtute diuina ad ſupernaturalia licet ſit naturale homini per ſenſibilium apprehenſionem tendere in diuina; ſed non tali modo. Item ex infirmitate poteſt quis alienari à mente, ſed non eſt raptus, ſicut nec ſi à Dæmone, vt in arreptitijs. Art. 1.

2. *An raptus magis pertineat ad vim appetitiuam, quàm ad cognoſcitiuam*. ℞. Ad cognoſcitiuam quantum ad id, in quod rapitur, ſed poteſt habere cauſam ex parte virtutis appetitiuæ, ideſt quando ex magna Art. 2.

gna affectione appetitus homo abſtrahitur ab omnibus alijs, præſertim ſi delectetur in his, ad quæ rapitur.

✝ Diuinus amor facit ecſtaſim, ſed raptus ſupra ecſtaſim addit violentiam, Item tradere ſe appetitui ſenſitiuo, facit ecſtaſim, ſed quia voluntas poteſt reſiſtere paſſioni deficit à vera ratione raptus.

*Art. 3.* *An Paulus in raptu viderit eſſentiam Dei.* ℞. Probabilius quod ſic, quia dicit ſe audiuiſſe ineffabilia verba, quod pertinet ad viſionem beatorum, & excedit ſtatum viæ, ſed non fuit beatus, quia lumen gloriæ in eo non fuit per modum permanentis, & tunc non habuit fidem actu, ſed habitu, ſicut non fuit beatus habitualiter, ſed actu, & conſequenter habuit delectationem, ratione cuius dicitur fuiſſe in Paradiſo, ſicut per contemplationem in cœlo.

✝ Item tertium cœlum eſt Empyreum, vel viſio ſuper mundana, vel Deus.

*Art. 4.* *An Paulus in raptu fuerit alienatus à ſenſibus.* ℞. Sic, quia vidit eſſentiam Dei, & nil aliud intellexit.

✝ Chriſtus dum erat viator videbat diuinam eſſentiam abſque abſtractione à ſenſibus, quia erat beatus per habituale lumen gloriæ, non ſic cæteri. Item Paulus poſt raptum fuit memor diuinæ eſſentiæ per aliquas ſpecies intelligibiles habitualiter relictas in eius intellectu. Item in beatis qui vident diuinam eſſentiam non fit abſtractio à ſenſibus, ſed eſt redundantia ab intellectu ad inferiores vires vſque ad corpus, non ſic in via.

*An*

*An anima Pauli in illo ſtatu fuerit omnino à corpore ſeparata.* ℞. Non, quia informabat corpus, ſed eius intellectus fuit abſtractus à phantaſmatibus; & à perceptione ſenſibilium, vt Deum videret. Art. 5.

*An Paulus ignorauerit, an anima eius fuerit à corpore ſeparata.* ℞. Sic, ideſt an informauerit. Art. 6.

## QVÆSTIO CLXXVI.

### De Gratijs gratis datis, quæ pertinent ad locutionem.

*An qui habebant donum linguarum, loquerentur omnibus linguis.* ℞. Apoſtoli ſic, quia toti mundo miſſi. Art. 1.

*An donum linguarum ſit excellentius, quam gratia prophetia.* ℞. Non, ſed contra, quia hæc eſt ad res, illa ad voces. Art. 2.

## QVÆSTIO CLXXVII.

### De Gratia gratis data, quæ conſiſtit in ſermone.

*An in ſermone conſiſtat aliqua gratia gratis data.* ℞. Sic, vt efficaciter loquatur, vt doceat ad inſtruendum intellectum; ad mouendum affectum, vt libenter audiant verbum Dei; vt inflectat animum auditoris ad implendum verbum Dei, quod libenter audit. Item ſic Art. 1.

loqui vt à diuerſis audiatur pertinet ad donum linguarum, ſed vt benè loquatur ad gratiam. Item gratiæ gratis datæ dantur in vtilitatem aliorum.

✝ Rethorica perficit ſermonem modo naturali; ſed Spiritus ſanctus excellentius operatur per gratiam ſermonis id quod poteſt ars operari inferiori modo.

*Art. 2.* *An gratia ſermonis, ſapientia, & ſcientia pertineat etiam ad mulieres.* ℟. Loqui publicè toti Eccleſiæ non, ſed priuatim ad vnum, vel paucos familiariter loquendo poteſt illis competere gratia ſermonis.

✝ Gratia prophetiæ conceditur mulieribus, quia attenditur ſecundum mentem illuminatam à Deo, vndè non eſt differentia ſexuum; non ſic gratia ſermonis, quæ ad inſtructionem hominum pertinet.

## QVÆSTIO CLXXVIII.

### De Gratia Miraculorum.

*Art. 1.* AN *ſit aliqua gratia gratis data ad miracula facienda.* ℟. Sic, vt ſermo prolatus confirmetur, & fiat credibilis per miracula; & Spiritus ſanctus ſufficienter prouidit Eccleſiæ in his, quæ ſunt vtilia ad ſalutem, prout ſunt gratiæ gratis datæ, & ſic per ſupranaturales effectus, ideſt miracula homo ducitur ad aliquam ſupranaturalem cognitionem credendorum.

✝ Prin-

✠ Principium operandi miracula non eſt qualitas habitualis in anima, quia non ſe extenderet ad omnia ſupranaturalia, quæ fieri poſſunt, ſed eſt Deus, qui principaliter operatur. Item, quæ fiunt à Dæmone non ſunt vera miracula, quia fiunt virtute cauſarum naturalium, licet nobis ſint vera miracula. Item gratia ſanitatum præter beneficium commune, quod exhibetur in omnibus miraculis, vt ſcilicet homines adducantur in Dei notitiam confert aliquid particulare homini, ideſt ſanitatem; ideo commemoratur ſeorſum. Item operatio miraculorum attribuitur fidei, quia eſt ad manifeſtationem fidei, & quia procedit ex omnipotentia Dei, cui innititur fides.

*An mali poſſint miracula facere.* ℞. Sic, vt ſunt ad confirmationem veritatis fidei quam malus prædicat inuocando nomen Chriſti, ſed ſi fiant ad manifeſtationem ſanctitatis alicuius quam Deus vult alijs proponere in exemplum virtutis, & hæc non fiunt niſi à ſanctis, ſiue in vita, ſiue poſt mortem; ſiue per eos, ſiue per alios peccatores inuocantes aliquem ſanctum, quia oratio in impetrando non innititur merito, ſed diuinæ miſericordiæ, quæ etiam ad malos ſe extendit. Item aliqua non ſunt miracula vera, ſed facta fantaſtica, quibus ludificatur homo, vt videatur ei aliquid, quod non eſt; aliqua ſunt vera facta, ſed non habent veram rationem miraculi, quia fiunt per cauſas natules, & hæc poſſunt fieri à Dæmone. *Art. 2.*

## QVÆSTIO CLXXIX.

### De vita actiua, & contemplatiua.

*Art.* 1. A*N vita conuenienter diuidatur per vitam actiuam, & contemplatiuam.* ℞. Sic, quia eſt diuiſio vitæ hominis ſecundum intellectum, qui eſt vel practicus, vel ſpeculatiuus, cuius cognitionis finis, vel eſt ipſa cognitio veritatis, & ſpectat ad vitam contemplatiuam; vel eſt actio, & ſpectat ad actiuam. Item mixta comprehenditur in illis. Item voluptuoſa eſt brutalis, ideo non ponitur in diuiſione, quia eſt communis nobis, & brutis.

*Art.* 2. *An ſufficienter diuidatur per actiuam, & contemplatiuam.* ℞. Sic, vt in primo Articulo.

## QVÆSTIO CLXXX.

### De Vita contemplatiua.

*Art.* 1. A*N vita contemplatiua nihil habeat in affectu, ſed totum in intellectu.* ℞. Hæc vita quantum ad eſſentiam actionis pertinet ad intellectum, ſed quantum ad id, quod mouet ad exercendum talem actum, ſpectat ad voluntatem, quia voluntas mouet vt homo intendat contemplationi veritatis, tanquam ad finem voluntatis; & licet contemplatiua eſſentialiter

liter ſit intellectus, tamen terminatur in delectationem, quæ eſt in affectu.

*An virtutes morales pertineant ad vitam contemplatiuam.* ℞. Eſſentialiter non, quia ordinantur ad exteriores actiones, hæc quieſcit in interiori, ideſt in conſideratione veritatis, ſed diſpoſitiuè ſic, ne per vehementiam paſſionum contemplatio impediatur. *Art. 2.*

*An ad vitam contemplatiuam pertineant diuerſi actus.* ℞. Finaliter vnus, ideſt contemplatio veritatis, licet habeat diuerſos actus antecedêtes pro principijs, vel eorum deductionibus ad veritatem cognoſcendam, ſed finalis eſt vnus. *Art. 3.*

*An vita contemplatiua ſolum conſiſtat in contemplatione Dei, vel etiam cuiuſcunque veritatis.* ℞. Principaliter Dei, qui eſt finis humanæ vitæ, hic imperfectè per ſpeculum in Ænigmate, ſed ſecundario in contemplatione diuinorum effectuum, quia inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, &c. & ſunt ſex gradus. *Art. 4.*

*An vita contemplatiua ſecundum ſtatum præſentis vitæ poſſit pertingere ad viſionem eſſentiæ diuinæ.* ℞. Prout homo ſenſibus corporis vtitur, eſt impoſſibile; ſi potentialiter tantum, & non ſecundum actum, prout eius anima actu informat corpus, ſed non vt vtatur ſenſibus corporis, neque imaginatione, vt accidit Sancto Paulo in raptu, & eſt ſupremus gradus contemplationis viæ. *Art. 5.*

*An operatio contemplationis conuenienter diſtinguatur per tres motus, ideſt circu-* *Art. 6.*

*larem, rectum, & obliquum*. ℞. Sic ſimilitudinariè, ideſt contemplatio vniformis dicitur circularis; quando eſt ab vno in aliud, recta; Denique dicitur, obliqua, quaſi compoſita ex vtroque.

*Art.7.* *An contemplatio habeat delectationem.* ℞. Sic tum quia eſt operatio connaturalis rationi, & de obiecto amato.

*Art.8.* *An vita contemplatiua ſit diuturna.* ℞. Secundum ſe ſic, quia eſt circa incorruptibilia, nec habet contrarietatem. Item etiam in nobis, quia eſt actio animę incorruptibilis, nec corpore laboramus, licet quoad ſuum ſummum diu durare non poteſt.

## QVÆSTIO CLXXXI.

## De Vita actiua.

*Art.1.* AN *omnes actus virtutum moralium pertineant ad vitam actiuam.* ℞. Sic, quia huius finis eſt operatio, ad quam ordinantur omnes virtutes morales, & ad tollenda vitia. Item diſponunt ad contemplatiuam, & vt ſic ſunt ſub ea.

*Art.2.* *An prudentia pertineat ad vitam actiuam.* ℞. Sic, quia eſt recta ratio agibilium, & ordinatur ad operationes virtutum moralium.

*Art.3.* *An docere ſit actus vitæ actiuæ, vel contemplatiuæ.* ℞. Vt eſt ſermo inſtruens audientem pertinet ad actiuam; vt eſt interior locutio, ideſt conceptio veritatis per quam in exteriori actu dirigatur, perti-

net

net ad actiuam: ſi vt delectetur ſolum in conceptione veritatis, pertinet ad contemplatiuam.

*An vita actiua maneat poſt hanc vitam.* *Art.* 4.

℞. Non, quia in futura vita ceſſat finis, qui eſt in exterioribus actibus.

✠ Virtutes morales poſt hanc vitam manebunt, non ſecundum actus circa ea, quæ ſunt ad finem, in quibus eſt vita actiua, ſed ſecundum actus circa finem. Item Angeli, & Sancti habent aliquid de vita actiua circa ea, quæ pertinent ad diſpenſationem miniſteriorum Dei, dum mundus durat, ſed ſemper Deum contemplantur.

## QVÆSTIO CLXXXII.

### De Comparatione vitæ actiuæ ad contemplatiuam.

AN *vita actiua ſit potior, quam contemplatiua.* ℞. Non, ſed hæc eſt melior tum quia eſt ſecundum intellectum, & de obiecto propriè, ideſt intelligibili, & homo in hac eſt magis ſibi ſufficiens, cum paucioribus indigeat; & hæc propter ſe diligitur, illa ad alios: hæc ſecundum diuina; illa ſecundum humana. Item poteſt eſſe magis continua, licet non in ſummo contemplationis. Item ſecundum quid propter neceſſitatem præſentis vitæ, aliquando eſt eligibilis magis vita actiua, vt propter paupertatem. Item prælati non ſolum in actiua, *Art.* 1.

ſed debent excellere in contemplatiua. Cum quis à contemplatiua ad actiuam vocatur, id non fit per modum ſubtractionis, ſed additionis, propter aliquam neceſſitatem præſentis vitæ.

*Art. 2.* *An vita actiua ſit maioris meriti, quam contemplatiua.* ℞. Ex genere ſuo, non; ſed contra; quia hæc directius pertinet ad dilectionem Dei, quæ eſt radix meriti; actiua directius ad amorem proximi, ſed ſi quis ob maiorem amorem Dei vellet ad tempus carere dulcedine contemplationis propter proximum, magis mereretur.

*Art. 3.* *An vita actiua impediat contemplatiuam.* ℞. Quatenus actiua contemnit, & ordinat interiores paſſiones animæ, non impedit, ſed adiuuat contemplationem; ſed quantum ad exercitium exteriarum actionum impedit.

*Art. 4.* *An vita actiua ſit prior, quam contemplatiua.* ℞. In via generationis ſic, quia diſponit ad eam; ſed ſimpliciter non; imò contra; quia hæc mouet actiuam, & eam dirigit, vt vir mulierem.

## QVÆSTIO CLXXXIII.

### De Officijs, & ſtatibus hominum.

*Art. 1.* A*N ſtatus in ſui ratione importet conditionem libertatis, vel ſeruitutis.* ℞. Sic, ſiue in ſpiritualibus, ſiue in ciuilibus, quia dicit obligationem hominis

cum

cum quadam firmitate, prout ſcilicet aliquis eſt ſui iuris, vel alterius, non ex leui cauſa,& de facilè commutabili.

*An in Eccleſia debeant eſſe diuerſi ſtatus, vel officia.* ℞. Sic, vt corpus Eccleſiæ ſit perfectum, ideſt cum membris. *Art. 2.*

*An officia diſtinguantur per actus.* ℞. Sic, quia deputantur ad diuerſas actiones formales. *Art. 3.*

*An differentia ſtatuum attendatur ſecundum incipientes, proficientes, & perfectos.* ℞. Sic, quia datur principium, medium, & finis in libertate iuſtitiæ à ſeruitute peccati; & agit de libertate, & ſeruitute ſpirituali. *Art. 4.*

## QVÆSTIO CLXXXIV.

### De his, quæ pertinent ad ſtatum perfectionis in communi.

AN *perfectio Chriſtianæ vitæ attendatur ſpecialiter ſecundum charitatem.* ℞. Sic, quia eſt vinculum perfectionis. Item, quia vnit nos Deo, qui eſt finis humanæ mentis; & eſt perfectio ſenſuum hominis; & facit alias virtutes eſſe perfectas. *Art. 1.*

*An aliquis in hac vita poſſit eſſe perfectus.* ℞. Amare Deum, vt totaliter eſt diligibilis non eſt creaturæ, ſed ſolius Dei. Item amare ſecundum totalitatem diligentis, ideſt vt homo toto affectu ſemper *Art. 2.*

Deum amet actu, non eſt poſſibile in via, ſed in patria. Item perfectio non ſecundum totalitatem diligentis, neque ſecundum totalitatem diligibilis poteſt in hac vita haberi dupliciter. Primò, vt ab affectu hominis excluditur peccatum mortale contrarium charitati, & hæc eſt de neceſſitate ſalutis. Secundò, quando etiam excluditur illud, quod impedire poteſt, ne mens totaliter feratur in Deum, vt in incipientibus, & proficientibus, & ſine hac poteſt eſſe charitas. Item perfecti in hac vita, habent peccata venialia, ex infirmitate viæ, & ſic habent aliquid imperfectum. Item dilectio proximi, vel eſt ſine qua charitas eſſe non poteſt, vel eſſe poteſt.

*Art. 3.* *An perfectio conſiſtat in præceptis, an in conſilijs.* ℞. Eſſentialiter in præceptis, ſecundario in conſilijs, quæ ſunt media ad eam.

*Art. 4.* *An quicunque eſt perfectus ſit in ſtatu perfectionis.* ℞. Poteſt quis eſſe perfectus, & non eſſe in ſtatu perfectionis, vt bonus ſecularis, qui non ſe obligauit ad perpetuam ſeruitutem, quæ dicitur ſtatus. Item poteſt quis eſſe in ſtatu perfectionis, ideſt obligatus, & non eſſe perfectus, vt religioſus malus, quia ſtatus hic ſumitur pro eo quem exterius ſolemnizat Eccleſia, nam de interiori ſtatu Deus ſolus iudicat.

*Art. 5.* *An Religioſi, & Prælati ſint in ſtatu perfectionis.* ℞. Sic, quia habent perpetuam obligationem cum ſolemni voto in his,

quæ

quæ ſunt perfectionis, nam religioſi voto ſolemni, Epiſcopi obligant ſe ad paſtorale officium, ideſt animam ponere pro ouibus, & hoc per ſolemnitatem conſecrationis, & dum ſtatum aſſumunt, non profitentur ſe perfectos, ſed tendere ad perfectionem. Item actus perfectionis non ſufficit ad ſtatum perfectionis: vndè Martyrium non ponit in ſtatu perfectionis, quamuis conſiſtat in perfectiſſimo actu charitatis.

*An omnes prælati Eccleſiaſtici ſint in ſtatu perfectionis.* ℞. Non, ſed ſolum Epiſcopi, qui obligantur ad perpetuam curam, niſi Papa diſpenſet, & per accidens in occidentali Eccleſia Sacerdotes emittunt votum caſtitatis: licet nomen presbyteri ſignificet Epiſcopum, & Sacerdotem, vt in primitiua Eccleſia, tamen in re ſemper fuerunt diſtincti. *Art. 6.*

*An ſtatus religioſorum ſit perfectior, quam ſtatus prælatorum.* ℞. Non, ſed Epiſcoporum ſtatus eſt perfectior, vnde religioſus poteſt fieri Epiſcopus, ſed non contra. *Art. 7.*

✝ Abrenuntiatio rerum, vt eſt actu, non eſt perfectio: vt eſt in præparatione animi, ſic, & hanc habent Epiſcopi, quia tenentur omnia contemnere pro honore Dei, vel ſalute gregis, vel pauperibus dando. Item vltra actiuam vitam Epiſcopis magis conuenit contemplatiua, quam religioſis, quia tenentur contemplari non ſolum propter ſe ipſos, ſed etiam ad inſtructionem aliorum.

Art. 8. *An Præsbyteri, Curati, & Archidiaconi ſint maioris perfectionis, quam religioſi.* ℞. Non, ſed religioſi, quia hi poſſunt facere omnia quæ illi, & Præsbyteri poſſunt relinquere ſua munera, & ingredi religionem. Item magis peccaret Clericus in ſacris faciens contra ſanctitatem ordinis, quam laicus regularis.

## QVÆSTIO CLXXXV.

### De his, quæ pertinent ad ſtatum Epiſcoporum.

Art. 1. *AN liceat Epiſcopatum appetere.* ℞. Appetere Epiſcopatum ratione reuerentiæ, & honoris, vel ſufficientiæ bonorum temporalium, non licet, quia eſt ambitio, & cupiditas. Item ratione gradus alti, eſt præſumptio. Item ratione paſcendi, ideſt alijs prodeſſe quamuis ex ſe liceat, tamen quia habet annexam celſitudinem gradus, eſt præſumptio, vt qui præeſſe appetat vt alijs profit, niſi manifeſta neceſſitas immineat, vel ſi ſit in tali officio, vel ſciat ſe dignum tali opere, ita vt in deſiderio cadat opus bonum, non primatus dignitatis.

✝ Bonum opus deſiderat, quia tunc primus in martyrio, ſed addit. oportet irreprehenſibilem eſſe, & debet eſſe perfectus.

Art. 2. *An liceat Epiſcopatum iniunctum omnino recuſare.* ℞. Non, quia eſt inobedientia, & inordinata voluntas.

✝ Vita

✠ Vita contemplatiua, & amor Dei, eſt potior, quam actiua, & amor proximi; ſed bonum multitudinis eſt præferendum bono vnius, nec Epiſcopus ita transfertur ad actiuam, vt relinquat contemplatiuam, ſecus ſi habet impedimentum ad officium non remouibile à ſuperiore, tunc non tenetur obedire. Item qui vouit non ſuſcipere dignitatem, ſi intẽdat etiam ſi præcipiatur à ſuperiore, illicitè vouit.

*An qui aſſumitur ad Epiſcopatum oporteat eſſe meliorem cæteris.* ℞. Non, ſed meliorem pro Eccleſia, qui poſſit Eccleſiam inſtruere, defendere, pacificè gubernare. Item miniſtratio Eccleſiæ non datur in remunerationem perſonæ, quia hæc erit poſt mortem. Item in electione, non debet eſſe acceptio perſonarum. Item electus non debet ſe meliorem alijs putare, eſſet enim præſumptio, ſed ſatis eſt, vt in ſe non cognoſcat impedimentum. Item in eligendo attenditur eminentia dilectionis, ſed magis idoneitas ad regimen. *Art. 3.*

*An Epiſcopus poſſit licitè Epiſcopatum relinquere, vt religionem ingrediatur.* ℞. Quandiu poteſt proficere ſubditis ad ſalutem non, quia perpetuo obligatur, quod non debet relinquere, nec pro quiete ſuæ contemplationis, nec propter aduerſa euitanda, vel lucra acquirenda; ſed ſi non poteſt proficere in Epiſcopatu, vel defectu ſuo, vel aliorum, de licentia Papæ poteſt. *Art. 4.*

An

*Art. 5.* *An liceat Epiſcopo propter aliquam perſecutionem corporalem deſerere gregem ſibi commiſſum*. ℞. Cum damno ſalutis gregis, non licet; ſed ſi ſufficienter in abſentia paſtoris per alium prouidetur, licet propter commodum Eccleſiæ, vel periculum perſonæ ſuæ; & non tenetur ingredi religionem.

*Art. 6.* *An liceat Epiſcopo aliquid proprium habere*. ℞. Sic, quia non vouent paupertatem, nec munus Epiſcopi hoc requirit.

✠ Perfectio vitæ Chriſtianæ non conſiſtit in paupertate eſſentialiter, quia perfectiſſimus fuit Abraham, & diues; imò res proprias, & acquiſitas poſſunt Epiſcopi relinquere hæredibus.

*Art. 7.* *An Epiſcopi mortaliter peccent, ſi bona Eccleſiaſtica, quæ procurant, pauperibus non largiantur*. ℞. Non, quia de ſuperfluis poſſunt ampliare redditus Eccleſiæ, ſi non adſit neceſſitas pauperum. Item ſi bona ſunt diuiſa, & Epiſcopus vltra partem ſuam ſibi aliquid accipit de his, quæ debentur pauperibus, vel miniſtris, vel cultui Eccleſiæ, peccat, & tenetur reſtituere. Item de proprijs, & de parte Eccleſiaſticorum bonorum ſibi debita poteſt diſponere, vt ei libet, quia eſt dominus; & in his peccaret, vel propter inordinationem affectus, vel ſi alijs non ſubueniat prout charitas requirit, ſed determinare quando ſit talis neceſſitas, quæ ad peccatum mortale obligat, pertinet ad humanam prudentiam. Item Epiſcopus

de

de bonis Eccleſiaſticis ſibi deputatis, poteſt dare conſanguineis, vel alijs ſine peccato, dummodo moderatè faciat, ſcilicet ne indigeant, & non vt ditiores fiant.

*An religioſus factus Epiſcopus teneatur ad obſeruantiam regularem.* ℞. Sic, niſi impediat munus Epiſcopale. Item non poſſunt teſtari, niſi ex diſpenſatione Papæ. Art. 8.

## QVÆSTIO CLXXXVI.

### De his, quæ pertinent ad ſtatum religionis.

AN *Religio importet ſtatum perfectionis.* ℞. Sic, quia antonomaſticè eſt via ad perfectionem, & virtus denominatur ab intentione finis, quia religioſus vt holocauſtum totaliter ſe dedicat diuino ſeruitio, in quo eſt perfectio. Art. 1.

*An quilibet religioſus teneatur ad omnia conſilia.* ℞. Non, ſed ad ea, quæ in regula promittit. Item non eſt perfectus, ſed in via. Art. 2.

*An ad perfectionem religionis requiratur paupertas voluntaria.* ℞. Sic, vt tollat affectum à rebus mundanis. Art. 3.

*An ad perfectionem religionis requiratur perpetua continentia.* ℞. Sic, quia coitus maximè impedit ire in Deum, &c. Art. 4.

*An obedientia pertineat ad perfectionem religionis.* ℞. Sic, quia ab ea dirigitur, & in ea Chriſtum imitatur. Art. 5.

An

*Art.6.* *An ad perfectionem religionis requiratur vt hæc tria cadant ſub voto, ſcilicet paupertas, continentia, obedientia.* ℞. Sic, quia ad ſtatum perfectionis requiritur obligatio, ergo & votum.

*Art.7.* *An conuenienter dicatur in his tribus conſiſtere perfectionem religionis.* ℞. Sic, quia tolluntur omnia impedimenta, & fit holocauſtum.

*Art.8.* *An votum obedientiæ ſit potiſſimum inter tria vota.* ℞. Sic, quia offertur voluntas, quæ eſt potior.

*Art.9.* *An religioſus ſemper peccet mortaliter tranſgrediendo ea, quæ ſunt in regula.* ℞. Non, niſi ſit præceptum, vel fiat ex contemptu.

*Art.10.* *An religioſus in eodem genere peccati grauius peccet, quam ſecularis.* ℞. Si eſt contra votum, ſi ex contemptu, ſi propter ſcandalum, ſic; ſecus, non, ſed lenius, quia facilius reſurgit propter bonam intentionem, & auxilium aliorum.

## QVÆSTIO CLXXXVII.

### De his, quæ competunt religioſis.

*Art.1.* A*N liceat religioſis docere, prædicare, & alia huiuſmodi facere.* ℞. Si habent ordinem, & iuriſdictionem delegatam, poſſunt; quia ex voto, vel ex regula non prohibentur, aut ſi eis committatur, præſertim ſi religio ſit ad hoc ſpecialiter inſtituta.

*An*

*An liceat religioſis ſecularia negotia tra-* *Art.2.*
*ctare*. ℞. Cauſa cupiditatis non,ſed cauſa charitatis cum debita moderatione, & licentia ſuperioris,licet.

✝ Frequentare Palatia Regum propter delicias, vel gloriam, non competit eis, ſed propter pias cauſas,ſic.

*An religioſi teneantur manibus labora-* *Art.3.*
*re*. ℞.Non magis quam ſeculares,niſi per regulam ad hoc obligentur.Ita labor corporalis valet ad quatuor. Primò, ad victum quærendum, & ſi non habetur aliunde, eſt ſub præcepto. Secundò, ad tollendum otium, & non eſt ſub præcepto, quia alijs vijs poteſt tolli. Tertiò,ad refrænandam concupiſcentiam, & non eſt ſub præcepto. Quartò, ad eleemoſynam faciendam, & non eſt ſub præcepto, niſi fortè in aliquo caſu. Item ſub opere manuali intelliguntur omnia officia membrorum, vt linguæ, pedum, & quibus homo licitè lucratur victum. Item qui vacant operibus ſpiritualibus, vt orationi, pſalmis propter bonum commune excuſantur ab opere manuali; ſed ſi vacant priuatis, non excuſantur à manuali. Item qui omnia ſpernunt propter Deum, ſi habent vnde viuant, non tenentur manibus laborare.

*An religioſis liceat de eleemoſynis viue-* *Art.4.*
*re*. ℞. Sic, quia eleemoſynæ ex liberalitate donantis debentur eis ob neceſſitatem,vel ob corporis infirmitatem ex qua non poſſunt laborare, vel ſi labor non ſufficit, vel quia non ſunt aſſueti laborare

ma-

manibus. Item debentur ex eo, quod aliquid alijs exhibent, ſiue ſpirituale, ſiue temporale, vt ſi prædicent authoritate Prælatorum, ſi miniſtrent in Altare, ſi ſtudeant ſacræ ſcripturæ in bonum commune, ſi bona temporalia, quæ habebant monaſterio largiantur. Item vſus eleemoſynarum eſt religioſis illicitus, ſi deſiſtunt ab actibus religioſis, quia defraudant mentem dantium quæ fuit, vt religioſè viuant, & dantes participent. Item eſt illicitum, ſi otioſi viuant, & ſi ex ſeruili, vel ruſticana vita veniunt, & nolunt laborare, tunc enim non manducent. Item ſi alij ſunt in extrema neceſſitate, ipſi abſtineant ab eleemoſynis. Item, quando eſt manifeſta neceſſitas, & vtilitas, & religioſi viuunt ex eleemoſynis abſque opere manuali infirmi non ſcandalizantur, ſed tantum malitioſi, de quorum ſcandalo non eſt curandum, quia paſſiuum.

Art. 5. *An religioſis liceat mendicare.* ℟. Si ex cupiditate, vel vt otioſi viuant non licet, ſi ob abiectionem, vt humilientur, licet: ſi ex neceſſitate, vel ad vtilitatem v.g. Ædificandi Eccleſiam, licet.

Art. 6. *An liceat religioſis indui vilibus veſtibus, quam cæteri.* ℟. Si eſt pœnitentia, vel in contemptum faſtus, vel pro humiliatione licet; ſecus, non, ideſt non ob iactantiam, non ex auaritia, vel negligentia.

QVÆ-

# QVÆSTIO CLXXXVIII.

## De differentia Religionum.

AN *ſit tantum vna religio*. ℞. Non, quia diuerſa ſunt opera charitatis, & diuerſi modi exercitiorum; licet omnes totaliter ſe tradant ad ſeruiendum Deo, & in hoc non eſt differentia, ſed in diuerſis modis ſeruiendi Deo. *Art.1.*

*An aliqua religio inſtitui debeat ad opera vitæ actiuæ*. ℞. Sic, quia ad perfectionem charitatis pertinet dilectio Dei, & ſic eſt vita contemplatiua; & dilectio proximi, & ſic eſt actiua, & in hac fit ſacrificium Deo. *Art.2.*

*An aliqua religio poſſit ordinari ad militandum*. ℞. Sic Propter defenſionem diuini cultus, & publicæ ſalutis, & pauperum oppreſſorum, ſicut licet aduocare pro ſuo Monaſterio, & pro pauperibus. *Art.3.*

*An aliqua religio poſſit inſtitui ad prædicandum, vel confeſſiones audiendas*. ℞. Sic, quia eſt pro ſalute animæ. *Art.4.*

*An ſit inſtituenda aliqua religio ad ſtudendum*. ℞. Sic, quia iuuat directè ad contemplandum, & indirectè ne erremus in contemplatione. Item ad compeſcendam carnem, ſed cum charitate, ne inflet, & fiant diſſenſiones. *Art.5.*

*An religio, quæ vacat vitæ contemplatiuæ ſit potior illa, quæ vacat vitæ actiuæ*. ℞. Illæ religiones tenent ſummum gradum, *Art.6.*

dum, quæ ordinantur ad prædicandum,& docendum, quod opus actiuum oritur ex plenitudine contemplationis, quod præfertur ſimplici contemplationi, ſicut maius eſt illuminare,quam ſolum lucere,&c. quia ordinantur ad finem abſolutè potiorem, qui eſt maius bonum, vel ſunt plura bona,& ſunt comparanda in fine, nam ratione exercitij, non eſt comparatio, niſi reſpectiua, quia non propter ſe, ſed propter finem quæritur, & non attenditur quantitas exercitij, ſed proportio eius ad finem; ſecundò loco eſt religio, quæ eſt ad contemplandum; tertiò quæ ad opera exteriora.

✝ Religio non eſt potior ex eo, quia habet maiores, ſeu arctiores obſeruantias, ſed ex eo ſi ſit magis ordinata ad finem religionis cum maiori diſcrimine.

*Art.7.* *An habere aliquid in communi minuat perfectionem religionis*. ℟. Non,quia perfectio non conſiſtit eſſentialiter in paupertate,ſed in ſequendo Chriſtum;ſed habere præſertim moderatè in cõmuni non impedit, ſed adiuuat; & illa tractare eſt charitas, quia non diſtrahuntur religioſi à contemplatione.

*Art.8.* *An perfectior ſit religio viuentium in ſocietate, quam in ſolitudine*. ℟. Vita ſolitaria eſt perfectior, quia competit perfectis, ſed ſocialis eſt ad exercitium perfectionis; ſed ſi ſumatur abſque præcedenti exercitatione,eſt periculoſiſſima,niſiDeus ſuppleat quod in alijs acquiritur per exercitium.Item ſine ſpiritu eſt vita beſtialis.

QVÆ-

# QVÆSTIO CLXXXIX.

## De ingreſſu Religionis.

*An qui non ſunt in præceptis exercitati debeant ingredi religionem.* ℞. Sic, vt facilius vitent peccata, & proficiant. *Art. 1.*

*An debeat aliquis voto obligari ad ingreſſum religionis.* ℞. Eſt ſecundum ſe laudabile; & opus factum ex voto eſt laudabilius. *Art. 2.*

*An qui obligatus eſt ex voto ingredi religionem teneatur intrare religionem.* ℞. Sic, vel abſolutè, vel ſi poſuit conditionem, poſt eam; & ſi vouit certam religionem, tenetur facere quantum in ſe eſt vt ingrediatur; ſi abſolutè, & in vna non recipitur, adeat aliam. Item rationabiliter dici poteſt aliquem per ingreſſum religionis conſequi remiſſionem omnium peccatorum. *Art. 3.*

*An qui vouit ingredi religionem teneatur perpetuo permanere in religione.* ℞. Secundum intentionem vouentis, ſi intendit ſe obligare ad perpetuo remanendum, tenetur; ſi nil cogitauit, intelligitur ſecundum formam iuris quæ eſt, vt actu detur annus probationis. Item qui ingreditur, vt ſtatim exeat, non ſatisfacit voto, quia vouendo non intendit hoc, quare tenetur mutare propoſitum, id eſt, vt velit ſaltem experiri. *Art. 4.*

*An pueri recipiendi ſint in religionem.* ℞. Ante vſum rationis votum non tenet, *Art. 5.*

& ii

& ſi ante annos pubertatis, vt frequentius in pueris circa decimum quartum, in puellis duodecimum acceleretur vſus rationis, votum ex ſe obligat, ſed obligatio poteſt auferri authoritate parentum, ſed poſt annos pubertatis non poteſt votum reuocari. Item profeſsio non valet ante decimumſextum annum, poſſunt tamen à parentibus tradi vt ibi nutriantur.

Art. 6. *An propter obſequium parentum debeant aliqui retrahi ab ingreſſu religionis.* ℞. Si ſunt in neceſsitate, nec commodè aliter ſubuenire poteſt eis, niſi obſequio filiorum licet; ſic multò minus parentes poſſunt ingredi relicta cura filiorum; ſed ſi non ſunt in tali neceſsitate vt multum indigeant obſequio filiorum, poſſunt contra præceptum parentum ingredi religionem.

Art. 7. *An Presbyteri curati poſſint licitè religionem ingredi.* ℞. Sic, quia non obligantur voto ſolemni ad curam. Epiſcopi non poſſunt ſine licentia Papæ

Art. 8. *An liceat de vna religione tranſire ad aliam.* ℞. Niſi propter magnam vtilitatem, vel neceſsitatem, non eſt laudabile; ſed poteſt laudabiliter tranſire ad arctiorem, ſed petat licentiam, quæ non eſt neganda: & ſi dubitatur an illa ſit perfectior, petat iudicium ſuperioris. Secundò, ſi in ſua arctiori declinatur à perfectione, & remiſsius viuant, poteſt ad minorem ſi melius viuatur, & petat à ſuperiore, vt in primo caſu. Tertiò ex infirmitate ſi non poteſt arctioris ſtatuta ſeruare, & laxioris po-

poteſt, ſed in hoc caſu requiritur diſpenſatio.

✠ Habens votum ſimplex arctioris, ſi profiteatur in laxiori, non tenetur ad votum ſimplex.

*An aliquis debeat alios inducere ad religionem intrandam.* ℞. Sic, & cum merito; non tamen vi, vel ſimoniacè, non mendacijs, ne ingrediens deceptus retrocedat, poteſt tamen munuſculis allicere ad amicitiam, & ingreſſum. *Art. 9.*

✠ Obligatus ex voto, vel iuramento ad minorem religionem, poteſt induci ad maiorem; ſed non contra; niſi ex cauſa, & diſpenſatione ſuperioris.

*An ſit laudabile ingredi abſque multorum conſilio, & diuturna deliberatione.* ℞. Sic, niſi adſit infirmitas; & tunc conſulat, qui poſſunt prodeſſe, non impedire. Item poteſt conſulere in quam religionem, & quoad modum intrandi. *Art. 10.*

FINIS.

# EX TERTIA PARTE SVMMAE DIVI THOMÆ.

## QVAESTIO I.
### De conuenientia Incarnationis.

Art. 1. *AN fuerit conueniens Deum Incarnari.* ℟. Sic; tum quia per Deum viſibilem cognoſcuntur attributa inuiſibilia Dei: Vt bonitas, Iuſtitia, Sapientia; tum quia ſumma bonitas, ideſt Deus conuenit vt communicetur naturę humanæ, licet non conueniret naturæ humanæ vniri Deo, nec tamen Deus eſt mutatus.

✠ Et licet aſſumpſerit malum pœnæ, non tamen malum culpæ, quia ei non conuenit: eſt tamen Deus vbique, quia non clauditur carne.

Art. 2. *An fuerit neceſſarium incarnari.* ℟. Nō ſimpliciter, quia potuit alijs vijs, ſed ſecundum quid, ideſt melius quantum ad fidem, ſpem, charitatem, ad operationem, ad communicationem ſui, ad remouenda mala, &c.

✠ Pu-

✝ Purus homo non potuit ſatisfacere adæquatè pro tota natura, quia peccatum erat infinitum reſpectu Dei, niſi ex acceptatione Dei, & reuerentia in Deum, & eius maieſtas augetur.

*An ſi homo non peccaſſet Deus fuiſſet incarnatus.* ℞. Non, quia non fuiſſet morbus, ergo nec medicina, & in ſcriptura incarnatio ſemper attribuitur peccato, licet ſine peccato potuiſſet incarnari, quia omnipotens. *Art. 3.*

✝ Prædeſtinatio ſupponit cognitionem futurorum, & ſic prædeſtinauit opus incarnationis in remedium peccati. Item Adæ fuit reuelata incarnatio, & non cauſa incarnationis, & lapſus eius.

*An incarnatio ſit principaliter ad delendum peccatum originale, vel actuale.* ℞. Ad omnia, licet principaliter ad originale: quia eſt maius extenſiuè, ſed actuale eſt maius intenſiuè, quia magis voluntarium. *Art. 4.*

✝ Item originale non inducit pœnas ſenſus in Limbo, ſed pœnalitates; quas hic Chriſtus aſſumpſit.

*An debuerit ab initio mundi incarnari.* ℞. Non, vt homo humiliaretur, & pro maieſtate venientis. *Art. 5.*

✝ Et charitas pro loco, & tempore dat beneficium.

*An debuerit differri vſque ad finem mundi.* ℞. Non, quia non expediebat ſaluti humanæ. *Art. 6.*

## QVÆSTIO II.

### De modo vnionis Verbi incarnati.

*Art. 1.* AN *vnio ſit facta in natura, ideſt in eſſentia*. ℞. Non, ſed quælibet natura, ideſt diuina, & humana eſt perfecta in Chriſto, & non ſe habent, vt materia, & forma, eſſent enim in potentia, nec ſunt vnitæ accidentaliter, nec faciunt tertium quid.

✝ Cum dicitur natura diuina incarnata, ſenſus eſt ſibi vniuit carnem in perſona, & non eſt, quod *ſit conuerſa in* carnem, ſic dicitur caro Deificata, ideſt facta Dei, non Deus.

*Art. 2.* *An vnio verbi fuerit facta in perſona*. ℞. Sic, & quod natura ſignificat eſſentiam ſpeciei, perſona ſignificat totum habens naturam, ſicut partem formalem, & perfectiuam ſui. Cum ergo humana natura non pertineat ad eſſentiam Verbi, pertinebit ad perſonam, alioquin nulló modo eſt vnita Verbo.

✝ In Deo natura, & ſuppoſitum idem ſunt ſecundum Rem, ſed differunt ratione, quæ ſufficit, vt fiat vnio in perſona, non in natura, cum naturæ nihil addatur, ſed perſonæ. Item perſonalitas dicit perfectionem, vt dicit exiſtentiam in ſe, ſed natura humana perfectius exiſtit in verbo, vt in nobiliori, & digniori ſe. Item natura humana Chriſti erat ſingularis, ſed non ſuppoſitata, niſi in verbo.

An

*An vnio ſit facta in ſuppoſito, vel in Hypoſtaſi.* ℞. in ſuppoſito, vel Hypoſtaſi, quia perſona ad Hypoſtaſim non addit, niſi determinatam naturam, ideſt rationalem,& intellectualem. Vnde in Chriſto multiplicare perſonas, ſeu ſubſiſtentias, & Hypoſtaſes,ſeu ſuppoſita;vel diuidere, eſt damnatum. *Art. 3.*

✝ Chriſtus dicitur aliud, & aliud propter naturas, & non alius, & alius, vt dicitur in Trinitate, propter perſonas. Item Chriſtus eſt in ſpecie humana,ratione naturæ aſſumptæ, & Res non ponitur in ſpecie ratione indiuiduationis, ſed naturæ.

*An perſona, vel Hypoſtaſis Chriſti ſit compoſita.* ℞. Licet in ſe ſit ſummè ſimplex,tamen,vt ſubſiſtit duabus naturis,quę erant rationes ſubſiſtendi, ergo Perſona erat compoſita, ſed hæc compoſitio non eſt per modum partium, ſed per modum numeri,ideſt id,in quo duo conueniunt. *Art. 4.*

*An in Chriſto anima fuerit vnita corpori.* ℞. Sic, eſt de fide,quia fuit animatus, & vniuocè homo. *Art. 5.*

✝ Ex vnione animæ, & corporis inſurgit perſona in puro homine,non ſic in Chriſto,ſed vtrunque aduenit perſonæ præexiſtenti digniori. Item Verbum eſt principium omnis vitæ effectiuè, & non formaliter,ſed anima formaliter.

*An natura humana ſit vnita verbo accidentaliter.* ℞. Non, quia eſt error,nam Chriſtus eſſet homo per accidens. *Art. 6.*

✝ Et licet natura ſit mutata, tamen Ver-

bum non eſt mutatum, & quod aduenit enti completo eſt accidens, niſi trahatur ad communionem eiuſdem eſſe completi. Item ſubſtantia ſumitur etiam pro ſuppoſito, & ſic vnio fuit ſubſtantialis, & hæc vnio non fuit ſolum inſtrumenti cum cauſa, licet natura humana ſit inſtrumentum diuinitatis.

*Art. 7.* *An vnio naturæ humanæ, & diuinæ ſit quid creatum.* ℞. In humana eſt creatum, quia cœpit in tempore, & eſt relatio realis nata ex mutatione naturæ humanæ; in diuina eſt rationis tantum, quia non eſt mutata.

✝ Deus dicitur vnitus *creaturæ*, quia creatura eſt realiter vnita Deo abſque Dei mutatione. Item homo dicitur creator, & Deus, propter vnionem, ideſt prout terminatur ad Hypoſtaſim Diuinam; ſed vnio non eſt Deus, vel creator, & dicitur quid creatum reſpectu eſſe, quod habet à ſubiecto, non rationis, quam habet à termino.

*Art. 8.* *An vnio verbi ſit idem, quod aſſumptio.* ℞. Non, quia natura diuina dicitur vnita non aſſumpta. Vnio importat relationem, aſſumptio actionem, vel paſſionem. Item aſſumptio eſt in fieri, vnio in facto eſſe, ideo vniens dicitur vnitum, ſed aſſumens, non dicitur aſſumptum.

✝ In incarnatione præter relationem fuit neceſſaria aliqua mutatio, ex qua naſcitur relatio Pater, & Spiritus ſanctus vniunt, ſed non aſſumunt, Filius vtrunque fecit. Item natura diuina eſt vnita,

ſed

ſed non aſſumpta.

*An hæc vnio ſit maxima vnionum.* Art. 9.
℟. Reſpectu eius,in quo vniuntur eſt maxima, non reſpectu naturæ humanæ, quæ vnitur.

✝ Et ſic vnitas perſonæ diuinæ eſt maior, quam vnitas numeri, quia eſt increata, independens, non pars numeri. Item eſt maior, quàm vnitas animæ, & corporis, quia vnitas diuinæ perſonæ eſt maior:

*An vnio naturarum in Chriſto ſit facta per gratiam.* Art. 10. ℟. Sic, ideſt libera, & grata Dei voluntate,non tamen per gratiam, quæ ſit habitus, vt in ſanctis, ſed in perſona, & per gratiam, id eſt donum gratuitum.

✝ Gratia habitualis eſt participatio diuinæ ſimilitudinis;ſed gratia vnionis eſt participatio eſſe,quod eſt maius.

*An præceſſerint aliqua merita hanc vnionem verbi.* Art. 11. ℟. Non, quia non Chriſti qui non erat, non puri hominis, cum purus homo non poſſit mereri regenerationem,præſertim totius mundi.

✝ Patres ſancti de congruo meruerunt incarnationem Chriſti deſiderando, & petendo, quia congruum fuit exaudiri. Item non omne neceſſarium ad præmium cadit ſub merito, vt incarnatio, & gratia. Beata Virgo meruit ex gratia ſibi data gradum puritatis, vt congruè poſſet eſſe mater Dei.

*An gratia vnionis fuerit Chriſto homini naturalis.* Art. 12. ℟. Gratia ſiuè vnionis, ſiuè

habitualis non fuit cauſata à principijs naturæ humanæ, & ſic non fuit naturalis, ſed vt prouenit à natura diuina Christi in naturam humanam dici poſſet naturalis: ſi ſumatur naturalis, vt dicitur à natiuitate, vtraque eſt naturalis.

✝ Vnio non eſt facta in natura, ſed eſt cauſata à natura diuina, & dicitur naturalis, vt ineſt humanitati à principio.

## QVÆSTIO III.
### De modo vnionis ex parte perſonæ aſſumentis.

Art. 1. *AN perſona diuina conueniat aſſumere naturam humanam.* ℞. Sic, quia eſt principium, & terminus huius aſſumptionis, & actiones ſunt ſuppoſitorum.

✝ In hoc non perficitur perſona diuina cum ſit infinita, ſed humanitas, ſic in vnione per gratiam perficitur homo non Deus. Item perſona dicitur incommunicabilis, quia non poteſt de pluribus prædicari, tamen plura de illa poſſunt prædicari, & eſt proprium perſonæ diuinæ pluribus ſubſtãtialiter communicari propter eius infinitatem. Item humana natura in vnione conſtituit perſonam diuinam non ſimpliciter, ſed in eſſe humano.

Art. 2. *An diuinæ naturæ conueniat aſſumere.* ℞. Natura diuina eſt principium aſſumptionis ſecundum ſe ipſam, quia eius virtute facta eſt aſſumptio, ſed perſona dicitur

citur propriè aſſumere, vt aſſumptio dicit terminum, ſed ſecundario dicitur natura aſſumpſit naturam ratione perſonæ; ſic dicitur incarnata.

✝ Natura diuina dicitur ad ſe ſumere humanam, quia non differt ſuppoſito à perſona verbi, ſed Pater licet aſſumat, tamen non ad ſe, quia differt à Verbo. Item, quod conuenit naturæ diuinæ ſecundum ſe, conuenit omnibus perſonis, ſed aſſumere conuenit ei ratione verbi, ideo non datur tribus. Item in Deo eſt idem, quod eſt, & quo eſt; & quo agit, & quod agit, & ſic natura diuina eſt id, quo Deus agit, & eſt Deus agens.

*An abſtracta perſonalitate per intellectum natura poſſit aſſumere.* ℞. Intellectus cognoſcens Deum, vt in ſe eſt non poteſt abſtrahere vnum relicto alio, quia quicquid eſt in Deo eſt vnum ſalua diſtinctione perſonarum; ſed ſecundum modum noſtrum, ideſt intelligendo diuiſim, & per partes vnum, & idem poteſt abſtrahere. *Art. 3.*

✝ Et ſic abſtractis perſonis remanet natura, vt ſubſiſtens, & vt perſona cum ſit in natura intellectuali, vt intelligunt Hebræi, & ſic natura intelligeretur aſſumere ratione ſuæ ſubſiſtentiæ, & perſonalitatis.

*An vna perſona poſſit ſine alia naturam creatam aſſumere.* ℞. Vt dicit terminum ſic; vt dicit actionem, non, quia omnes tres perſonæ fecerunt, vt natura vniretur perſonæ filij. *Art. 4.*

✝ Natura dicitur incarnata, & aſſumens ratione perſonæ, & dicitur tota incarnata, quia nihil perfectionis de natura diuina deeſt perſonæ incarnatæ.

*Art.5.* *An quælibet perſona potuerit humanam naturam aſſumere*. ℞. Sic, quia eadem potentia, & principium aſſumens, & ratio termini, ideſt perſonæ, eſt communis tribus, licet ſint proprietates perſonales differentes.

✝ Filiatio temporalis Chriſti non conſtituit perſonam, ſed eſt conſequens natiuitatem temporalem, quod poſſet conuenire Patri, & Spiritui ſancto. Item, incarnato patre nos eſſemus filij adoptiui patris per attributionem. Item pater incarnatus, eſſet innaſcibilis in diuinitate, nec diceretur miſſus.

*Art.6.* *An plures perſonæ diuinæ poſſent vnam naturam numero aſſumere*. ℞. Poſſunt, ſicut ſubſiſtunt vni naturæ diuinæ, ergo poſſunt, & vni humanæ. Item hæc vnio fit ſola potentia diuinæ perſonæ, ſed hæc potentia eſt eadem in tribus, & tota ratio facti eſt potentia facientis, ſed eſt impoſſibile aſſumere vnam perſonam humanam, vt ait Anſel.

✝ Et tunc tres perſonæ eſſent vnus homo, quia eſt vna natura, vt in Trinitate eſt vnus Deus. Item natura eſſet aſſumpta non in vnitate vnius, ſed in vnitate ſingularum, ſicut natura diuina habet vnitatem cum perſonis. Item hic homo eſſet ingenitus, vt ſupponeret pro Patre, ſed eſſet genitus, vt ſupponeret pro Filio.

An

*An vna perſona diuina poſſit aſſumere duas naturas humanas*. ℟. Poteſt quia potentia diuinæ perſonæ eſt infinita tum vt principium, tum vt terminus, nec poteſt limitari à natura particulari. *Art. 7.*

✝ In humanis natura multiplicatur ſecundum ſuppoſita, ſed in incarnatione vnio materiæ, & formæ non multiplicat ſuppoſita, & ſic poſſunt multiplicari naturæ, non ſuppoſita. Item diceretur vnus homo, quia vnum ſuppoſitum, nec diceretur quod vna natura humana aſſumeret aliam, ſed quod natura diuina vtraſque aſſumeret.

*An fuerit magis conueniens quod filius aſſumeret naturam humanam, quam alia perſona*. ℟. Sic, quia ſapientia, & virtus, quæ oſtenditur in incarnatione appropriatur filio, ſunt & aliæ congruentiæ. *Art. 8.*

## QVÆSTIO IV.

### De modo vnionis ex parte naturæ humanæ aſſumptæ.

AN *natura humana fuerit magis aſſumptibilis à Filio Dei, quam alia natura*. ℟. Secundum congruentiam ſic; imò & ſola, quia eſt dignior creatura irrationali, quæ non poteſt cognoſcere, & amare Verbum; & quia in neceſſitate, in qua non eſt Angelus, quia non eſt in peccato originali. *Art. 1.*

✝ Quod non aſſumat irrationale non eſt

impotentia Dei, ſed propter ineptitudinem eius. Item maior eſt vnio ſecundum eſſe, quàm ſecundum operationem, & hanc non poteſt habere, ergo neq; illam. Item Angelus eſt aſſumptibilis, ſed eius peccatum inemendabile. Item perfectio vniuerſi non eſt vnius perſonæ, ſed vt ſit vnum ordine, in quo multæ partes non ſunt congruenter aſſumptibiles.

*Art.2.* *An Filius Dei aſſumpſerit perſonam humanam.* ℞. Non, ſed naturam in indiuiduo, quod non eſt aliud à ſuppoſito increato præſtantiori quam creatum.

*Art.3.* *An perſona diuina aſſumpſerit hominem.* ℞. Propriè, non, quia homo dicit ſuppoſitum, quod eſt terminus, at quod aſſumitur præintelligitur termino.

✠ Cum dicitur aſſumpſit hominem, intelligitur homo pro natura hominis. Item Filius Dei non eſt homo, quem aſſumpſit, ſed eſt homo, cuius naturam aſſumpſit.

*Art.4.* *An verbum debuerit aſſumere humanam naturam abſtractam ab omnibus indiuiduis.* ℞. Non, quia non illam Platonis, quæ non datur: non vt eſt in intellectu diuino, quia ſic eſt natura diuina: non vt eſt in intellectu noſtro, quia ſolum intelligeretur aſſumpſiſſe, ſed non aſſumeret, & eſſet fictio.

✠ Chriſtus eſt communis Saluator, quia eſt cauſa ſalutis omnium, nec homo eſt, niſi in indiuiduo.

*Art.5.* *An Chriſtus debuit aſſumere naturam humanam in omnibus indiuiduis.* ℞. Non, quia

quia tolleretur multitudo ſuppoſitorum; quia omnium vnum eſſet ſuppoſitum, ideſt verbum, nec Chriſtus eſſet primogenitus inter homines.

✝ Naturæ diuinæ conuenit aſſumere ratione perſonæ, ſed naturæ humanæ non conuenit aſſumi ratione perſonæ, ſed ſui. Item dilectio Dei oſtenditur non ſolum in aſſumptione, ſed in his, quæ paſſus eſt, & fruſtra fit per plura.

*An fuerit conueniens eam aſſumere ex ſtirpe Adæ.* ℞. Sic, vt vinceretur inimicus huius generis; ab vno ex eodem genere, vt iuſtitiæ ſatisfieret, vt Dei potentia oſtendatur in natura aſſumpta. *Art. 6.*

✝ Debuit Chriſtus eſſe ſegregatus à peccatoribus quoad culpam, non autem quoad naturam. Item natura Adæ habuit culpam, & ſic illa natura non accipienda, & à parentibus ſanctis, vt daret aliquod ſignum ſanctitatis.

## QVÆSTIO V.

## De modo vnionis ex parte partium humanæ naturæ.

*AN Verbum debuerit aſſumere verum corpus.* ℞. Sic, ſecus falleret, nec aſſumpſiſſet naturam humanam, nec fuiſſet mortuus, nec vera ſalus indè ſecuta. *Art. 1.*

✝ Dicitur factus in ſimilitudinem hominum, quia omnes homines ſunt ſimiles in natura. Item, nec eius dignitas diminui-

tur, quia Deitas non eſt facta corporis forma. Item, figuræ non debent eſſe ſecundum rem, ſed ſecundum ſimilitudinem quandam veræ rei figuratæ.

Art. 2. *An filius debuerit aſſumere corpus terrenum*, ℞. Sic, ſecus non eſſet vera natura humana, nec vera paſsio.

✠ Chriſtus deſcendit de cœlo ratione naturæ diuinæ, quia hic nouo modo apparuit, vel quia corpus virtute cœleſti fuit formatum. Item caro, ideſt, corruptio non poſsidebit regnum. Item eſt gloria Chriſti limum ad tantam gloriam ducere.

Art. 3. *An aſſumpſerit animam*. ℞. Sic, ſecus in Chriſto non fuiſſent duæ naturæ, quia caro ſpecificatur ab anima, quæ non fuiſſet ſanata.

✠ Verbum eſt caro, ſumitur pro toto homine, ideſt cum forma, ſeu anima.

Art. 4. *An debuerit aſſumere intellectum*. ℞. Sic quia curauit mentem, quæ eſt capax gratiæ, nec eſt verè anima humana ſine mente, ſicut non vera caro humana ſine anima humana.

✠ Et præſentia verbi perfecit mentem humanam, non deſtruxit.

## QVÆSTIO VI.

### De modo Aſſumptionis quantum ad ordinem.

Art. 1. AN *Filius Dei aſſumpſerit carnem mediante anima*. ℞. Sic, non ordine tem-

temporis, ſed perfectionis naturæ, ideſt caro, ſi non fuiſſet animata, non fuiſſet aſſumpta; & cauſalitatis, quia ab ea habet, vt ſit animata, & aſſumptibilis.

✝ Ordine eſſendi omnia immediatè pendent à Deo; ordine ad finem, mediatè ordinantur ad Deum, & ſic eſt in aſſumptione. Item licet Hypoſtaſis humana ſit vicinior corpori, ſed Hypoſtaſis verbi eſt altior natura humana, ideo propinquior animæ, quia perfectior. Item, ſeparata anima remanet in corpore diuina Hypoſtaſis, quia fuit cauſa congruentiæ in fieri, ſed in facto eſſe non pendet ab ea.

*An aſſumpſerit animam mediante mente, ſeu Spiritu*. ℟. Congruenter ſic, quia ſecundum mentem eſt imago, & capax Dei. Art. 2.

✝ Quamuis intellectus ſecundum eſſentiam non diſtinguatur ab anima, ſed ratione. Item Angelus, quia irreparabilis non congruit aſſumi. Item hic anima ſumitur pro potentijs inferioribus.

*An prius fuerit ſumpta anima, quam caro*. ℟. Non, quia anima creando infunditur, ſecus habuiſſet ſubſiſtentiam. Art. 3.

✝ Anima eſt media ad vnionem verbi, non tempore, ſed ordine. Item, anima Chriſti excedit noſtram virtute, non genere.

*An caro Chriſti fuerit prius aſſumpta, quam anima vnita*. ℟. Non tempore, quia non fuiſſet caro humana, & propter animam eſt aſſumptibilis, & ſicut anima Art. 4.

non

tur, quia Deitas non eſt facta corporis forma. Item, figuræ non debent eſſe ſecundum rem, ſed ſecundum ſimilitudinem quandam veræ rei figuratæ.

Art. 2. *An filius debuerit aſſumere corpus terrenum*, ℞. Sic, ſecus non eſſet vera natura humana, nec vera paſsio.

✝ Chriſtus deſcendit de cœlo ratione naturæ diuinæ, quia hic nouo modo apparuit, vel quia corpus virtute cœleſti fuit formatum. Item caro, ideſt, corruptio non poſsidebit regnum. Item eſt gloria Chriſti limum ad tantam gloriam ducere.

Art. 3. *An aſſumpſerit animam*. ℞. Sic, ſecus in Chriſto non fuiſſent duæ naturæ, quia caro ſpecificatur ab anima, quæ non fuiſſet ſanata.

✝ Verbum eſt caro, ſumitur pro toto homine, ideſt cum forma, ſeu anima.

Art. 4. *An debuerit aſſumere intellectum*, ℞. Sic quia curauit mentem, quæ eſt capax gratiæ, nec eſt verè anima humana ſine mente, ſicut non vera caro humana ſine anima humana.

✝ Et præſentia verbi perfecit mentem humanam, non deſtruxit.

## QVÆSTIO VI.

## De modo Aſſumptionis quantum ad ordinem.

Art. 1. AN *Filius Dei aſſumpſerit carnem mediante anima*. ℞. Sic, non ordine tem-

temporis, ſed perfectionis naturæ, ideſt caro, ſi non fuiſſet animata, non fuiſſet aſſumpta; & cauſalitatis, quia ab ea habet, vt ſit animata, & aſſumptibilis.

✝ Ordine eſſendi omnia immediatè pendent à Deo; ordine ad finem, mediatè ordinantur ad Deum, & ſic eſt in aſſumptione. Item licet Hypoſtaſis humana ſit vicinior corpori, ſed Hypoſtaſis verbi eſt altior natura humana, ideo propinquior animæ, quia perfectior. Item, ſeparata anima remanet in corpore diuina Hypoſtaſis, quia fuit cauſa congruentiæ in fieri, ſed in facto eſſe non pendet ab ea.

*An aſſumpſerit animam mediante mente, ſeu Spiritu*. ℞. Congruenter ſic, quia ſecundum mentem eſt imago, & capax Dei. Art. 2.

✝ Quamuis intellectus ſecundum eſſentiam non diſtinguatur ab anima, ſed ratione. Item Angelus, quia irreparabilis non congruit aſſumi. Item hic anima ſumitur pro potentijs inferioribus.

*An prius fuerit ſumpta anima, quam caro*. ℞. Non, quia anima creando infunditur, ſecus habuiſſet ſubſiſtentiam. Art. 3.

✝ Anima eſt media ad vnionem verbi, non tempore, ſed ordine. Item, anima Chriſti excedit noſtram virtute, non genere.

*An caro Chriſti fuerit prius aſſumpta, quam anima vnita*. ℞. Non tempore, quia non fuiſſet caro humana, & propter animam eſt aſſumptibilis, & ſicut anima Art. 4.

non

non debuit aſſumi, niſi vnita carni, ſic nec contra.

✝ In Chriſto Spiritus ſanctus vnico inſtanti materiam diſpoſuit, & perfecit. Item noſtra caro prius concipitur, quam animetur, non ſic illa Chriſti. Item verbum prius natura intelligitur vnitũ carni, quam animæ ſecundum modum communem eſſendi in omnibus, non ſecundum proprium perſonale eſſe.

Art. 5. *An tota humana natura ſit aſſumpta mediantibus partibus*. ℞. Non tempore, quia omnia ſimul, ſed ordine naturæ, ideſt mediante toto accepit partes ordine intentionis, & contra ordine executionis.

Art. 6. *An humana natura ſit aſſumpta mediante gratia*. ℞. Non gratia habituali, quia eſt accidens, & effectus vnionis. Item gratia vnionis eſt ipſum eſſe perſonale, quod eſt terminus vnionis, & non medium, ſed per gratiam, quæ eſt voluntas Dei, quæ gratis aliquid facit, non per medium, ſed per cauſam efficientem.

✝ Vnio noſtra ad Deum fit per operationem, & ideo fit per gratiam: & gratia eſt perfectio accidentalis corporis.

## QVÆSTIO VII.

### De Gratia Chriſti prout eſt quidam ſingularis Homo.

Art. 1. AN *in anima Chriſti ſit aliqua gratia habitualis*. ℞. Sic, quia per operatio-

tiones cognitionis, & amoris propinquè Deum attingebat, ſed anima per gratiam ad hoc eleuatur, & hæc redundabat in alias, vt à mediatore.

✝ Anima Chriſti non erat diuina per eſſentiam, ſed per participationem, & per actum creatum fruebatur Deo, & erat inſtrumentum animatum diuinitatis, quod motum à gratia agebat.

*An in Chriſto fuerint virtutes.* ℞. Sic, quæ fluebant à gratia, & perficiebant potentias, & fuerunt heroicè, ideſt perfectiſſimo modo. *Art. 2.*

✝ Fuit liberalitas, & magnificentia, qua omnia contempſit. Item, fuit temperantia, quia caruit prauis concupiſcentijs. Non tamen continentia secũdum Ariſtotelem, quæ cum eiſdem luctatur.

*An in Chriſto fuerit fides.* ℞. Non, quia ab inſtanti conceptionis perfectè vidit Deum per eſſentiam. *Art. 3.*

✝ Fides importat aliquam imperfectionem in materia nobili. Item Chriſtus habuit meritum fidei, quia ex obedientia aſſentiebatur rebus fidei. Item fides impropriè dicitur de rebus viſis.

*An in Chriſto fuerit ſpes.* ℞. Non ſpem theologicam, quia eſt de Deo non habito, vt fides de non viſo; ſed de aliquibus alijs habuit, vt de immortalitate: de nullo tamen obiecto fidei, quia videbat omnia perfectè. *Art. 4.*

*An in Chriſto fuerint dona.* ℞. Sic, quia ſunt perfectiones potentiarum, vt ſunt aptæ moueri à Spiritu ſancto, & anima *Art. 5.*

Chri-

Chriſti perfectiſſimè mouebatur à Spiritu ſancto.

✝ Chriſtus dat vt Deus, recipit vt homo, à quo Spiritus ſanctus nunquam recedit, ex cuius diuinitate procedit. Item, & ſi fuit comprehenſor, fuit & viator.

*Art. 6.* *An in Chriſto fuerit donum timoris.* ℞. Sic, vt timor dicit reuerentiam diuinitatis; ſed non fuit timor ſeparationis à diuinitate, vel punitionis ob culpam.

✝ Dona reſpiciunt bonum per ſe, malum ex conſequenti, & ſic de ratione doni timoris non eſt malum. Item charitas pellit timorem ſeruilem, quia reſpicit pœnam principaliter.

*Art. 7.* *An in Chriſto fuerint gratiæ gratis datæ.* ℞. In Chriſto pleniſſimè, in ſanctis diuiduntur.

✝ Chriſtus eſt Dei virtus, vt Deus eſt, & ſic non accipit dona gratis data. Item, Chriſtus nouit omnium linguas, qui nouit corda omnium; non fruſtra, ſi non eſt vſus, quia non fuit occaſio.

*Art. 8.* *An in Chriſto fuerit prophetia.* ℞. Sic, quia erat viator, & procul videbat: & ſic Angelus non eſt propheta, quia non viator.

*Art. 9.* *An in Chriſto fuerit plenitudo gratiæ.* ℞. Sic intenſiuè, & in ſummo, vt haberi poteſt; & quantum ad virtutem, ideſt ſecundum omnes effectus; vt vniuerſali principio in genere habentium gratiam.

✝ Fides, & ſpes in Chriſto fuerunt, vt dicunt perfectionem, & non cum defectu ex parte recipientis. Item hæc plenitudo

gra-

gratiæ Chriſti ſecũdum capacitatem creaturæ;non Dei infiniti.

*An plenitudo gratia ſit propria Chriſto.* *Art.* 10.
℞. Plenitudo ex parte gratiæ intenſiuè,& extenſiuè, eſt propria Chriſti; ſed ex parte ſubiecti, ideſt quod impleatur pro ſua capacitate, non eſt propria Chriſti, ſed communicatur Beatæ Virgini,& alijs ſanctis per Chriſtum.

*An gratia Chriſti ſit infinita.* ℞.Vnionis *Art.* 11.
reſpectu perſonæ eſt infinita; habitualis eſt finita, quia creata; & anima Chriſti eſt finita; ſed ſecundum propriam rationem gratiæ poteſt dici infinita,quia habet quicquid pertinet ad rationem gratiæ; & non datur ei ad menſuram, ſed ad omnes effectus. Item gratia alterius hominis ad illam Chriſti eſt vt virtus particularis ad vniuerſalem, vt virtus ignis ad virtutem ſolis, & ſic non poterit eam adæquare,licet augeatur.

*An gratia Chriſti potuerit augeri.* ℞.Nõ *Art.* 12.
ex parte formæ, quia attingit vltimam perfectionem, quam forma in ſua natura habere poteſt; nec ratione ſubiecti, quia ab inſtanti habuit omnia; ſed in viatore alio poteſt augeri, tum ratione formæ, quia non attingit ſummum gradum, tum ratione ſubiecti, quia non eſt in termino.

✝ Quantitati Mathematicæ poteſt fieri additio, ſed non naturali. Item Deus poteſt facere aliquid maius, & melius habituali gratia Chriſti; ſed non quod ordinetur ad maius, quam ſit filius incarnatus,
cui

cui reſpondet talis menſura gratiæ habitualis ſecundum definitionem diuinæ ſapientiæ. Item Chriſtus proficiebat in ſapientia, non ſecundum habitum, ſed ſecundum effectus, prout ſecundum proceſſum ætatis opera perfectiora faciebat.

*Art.* 13. *Qualiter ſe habeat gratia habitualis Chriſti ad vnionem*. ℟. Gratia vnionis in Chriſto eſt prior gratia habituali non tempore, ſed natura.

## QVÆSTIO VIII.

## De Gratia Chriſti ſecundum quod eſt caput Eccleſiæ.

*Art.* 1. AN *Chriſtus ſit caput Eccleſiæ*. ℟. Sic, ordine, perfectione, & motu; quia per ſimilitudinem corporis humani Eccleſia dicitur vnum corpus.

✠ Chriſtus vt homo dat gratiam non autoritatiuè, ſed meritoriè, & efficienter instrumentaliter; cæteri dant miniſterialiter. Item Chriſtus habet Deum ſupra ſe, cum tamen ipſe ſit caput Eccleſiæ. Item Chriſtus, vt viſibilis comparatur capiti, & Spiritus ſanctus cordi, quia inuiſibiliter viuificat Eccleſiam.

*Art.* 2. *An Chriſtus ſit caput hominum ſolum quoad animas, vel etiam quoad corpora*. ℟. Quoad vtrunque, ſed principaliter quoad animas.

*Art.* 3. *An Chriſtus ſit caput omnium hominum*. ℟. Sic per fidem, vel per charitatem, vel

per

per gloriam, & ex membris etiam in potentia, quæ nunquam reducetur ad actum ab origine mundi, vel aliquando reducetur.

✠ Infideles ſunt membra in potentia, quæ fundantur in merito Chriſti, & in libero arbitrio. Item Eccleſia ſine ruga,& macula erit in patria.

*An Chriſtus ſit caput Angelorum.* ℞. Sic, quia Angeli, & homines ſunt vna multitudo ordinata ad vnum finem, ideſt fruitionem Dei cuius caput eſt Chriſtus, qui eſt propinquior Deo, & perfectius participat dona, & influit etiam in omnes Angelos, licet principaliter Chriſtus influat in anima, in qua in genere conueniunt homines cum Angelis; & Chriſti humanitas poteſt aliquid cauſare in Angelis, propter coniunctionem ad diuinitatem. *Art. 4.*

*An gratia Chriſti vt caput Eccleſiæ, ſit eadem cum gratia habituali eius, vt eſt homo ſingularis.* ℞. Eſt eadem re gratia, qua eſt iuſtus, & qua influit in alios, ſed differunt ratione; quia licet idem eſt quo aliquid eſt actu, & quo agit, tamen differunt ratione, quatenus eadem gratia animam ſanctificat,& in alios influit. *Art. 5.*

✠ Hæc gratia non deriuatur à natura corrupta, ſed mediante perſonali actione Chriſti,nec hi actus requirunt habitus diſtinctos. Item gratia vnionis eſt ad eſſe, ſed habitualis eſt ad actum.

*An eſſe caput Eccleſiæ ſit proprium Chriſto.* ℞. Eſſe caput per influxum eſt proprium Chriſti, quia ſola humanitas Chri- *Art. 6.*

ſti

ſti habet vim iuſtificandi, quia eſt vnita verbo, ſed eſſe caput Eccleſiæ in gubernatione eſt commune cum alijs, qui gerunt vicem Chriſti, qui ſolus eſt oſtium: quia per ipſum ſolum habemus acceſſum.

Art. 7. *An Diabolus ſit caput omnium malorum*. ℞. Secundum exteriorem gubernationem, ſic; quia malos auertit à ſuo fine ſuggerendo exterius; licet non ſuggerat omnia peccata, tamen quia illum imitantur, vel ſponte, vel ex ſuggeſtione, caput omnium malorum dicitur.

Art. 8. *An Antichriſtus etiam poſſit dici caput omnium malorum.* ℞. Non ab initio mundi, ſed aliorum, quos auertet à Deo ſuo tempore.

## QVÆSTIO IX.

## De ſcientia Chriſti in communi.

Art. 1. AN *Chriſtus habuerit aliquam ſcientiam, præter diuinam*. ℞. Creatam, & cognitionem naturalem, quia potentia animi perficienda eſt.

✠ Chriſtus ſcientia increata omnia nouit, quæ eſt idem quod eſſentia Dei; & ne potentia animæ ſit fruſtra, erat ſcientia creata, quæ magis clareſcit cum ſcientia diuina. Item, ſcientia non dicitur de ſuppoſito, niſi ratione naturæ, Vndè ſcientiæ in Chriſto ponuntur ex parte vnitorum, ideſt naturarum in ſuppoſito, non ex parte vnionis.

*An Chriſtus habuerit ſcientiam Beato-rum*. ℞. Sic, quia planè cognoſcebat Deum. *Art.2.*

✝ Naturæ in Chriſto erant diſtinctæ, ideo eius cognitio erat per lumen participatum à natura diuina. Item Chriſtus per vnionem erat beatus beatitudine increata, quia Deus; & creata, quia anima. Item viſio creata eſt ſupra naturā animæ rationalis, ſed ſecundum naturam, quia eſt eius capax; ſed ſcientia increata omnibus modis eſt ſupra eius naturam.

*An Chriſtus habuerit ſciẽtiam inditam, ſeu infuſam*. ℞. Sic, quia cognouit res per ſpecies intelligibiles proportionatas menti, nec intellectus poſſibilis eſſet in actu primo, & imperfectus, cum eandem habeant Angeli per Verbum, ex Auguſtino. *Art.3.*

✝ Hæc cognitio non opponitur viſioni beatæ, ſicut fides. Item in Chriſto manet ſcientia indita cum beata, non quaſi via ad eam, ſed vt effectus, vel ab ea confirmata.

*An Chriſtus habuerit aliquam ſcientiam acquiſitam, ſiue experimentalem*. ℞. Sic, quia intellectus agens faciebat ſpecies intelligibiles actu; & poſſibilis producebat cognitionem. Item erat in eo ſcientia ſecundum lumen infuſum, vt in Angelis: ergo & ſecundum lumen connaturale intellectui agenti debet poni ſcientia. *Art.4.*

✝ Hanc ſcientiam habuit per inuentionem, non per diſciplinam; & vt habebat reſpectum ad inferiora phantaſmata; ſed

infu-

infuſam, quæ eſt altioris ordinis à ſuperiori in animam, & ſic non eſt eadem ratio.

## QVÆSTIO X.

## De ſcientia beata animæ Chriſti.

*Art.* 1. AN *anima Chriſti comprehenderit verbum, vel diuinam naturam.* ℟. Non, quia finita.

✝ Licet Trinitas fuerit nota Chriſto ſecundum excellentiam.

*Art.* 2. *An anima Chriſti in verbo cognouerit omnia.* ℟. Sic, omnia, quæ ſunt, fuerunt, & erunt, & quæ ſunt in potentia creaturæ, quia pertinent ad ſuum ſtatum, cum ſit iudex omnium; ſed non omnia, quæ poteſt Deus, quia comprehenderet potentiam infinitam, & Deum.

✝ Neſcit diem, quia non facit ſcire. Item anima Chriſti ſcit omnia, quæ Deus, ſcientia viſionis, ſed non ſimplicis intelligentiæ. Item, & illa Deus ſcit clarius.

*Art.* 3. *An anima Chriſti in verbo cognoſcat infinita.* ℟. Non infinita actu, quia non dantur; ſed per cognitionem ſimplicis intelligentiæ cognoſcit infinita, quæ ſunt in potentia creaturæ, quia poteſt redimere infinitos mundos; non ratione materiæ diſcurrendo per ſingula, ſed formę; tamen plura ſcit Deus, quia plura ſunt in potentia Dei, quam in potentia creaturæ, & infinitum, vel ſecundum quid, vel ſimpliciter.

*An*

*An anima Christi clarius videat diui- nam eſſentiam, quam alia creatura.* ℞. Sic, quia vicinior verbo, quod eſt fons luminis. Art. 4.

✝ Licet abſolutè ſecundum Dei omnipotentiam poſſit dari aliquis ſublimior gradus.

## QVÆSTIO XI.

### De ſcientia infuſa animæ Chriſti.

AN *Chriſtus per hanc ſcientiam omnia ſciat*. ℞. Omnia excepta diuina eſſentia, quia erat perfecta ſecundum omnem potentiam paſſiuam, & naturalem, quæ reſpicit agens naturale: & obedientialem, quæ reſpicit primum agens, tandem per hanc ſciuit omnia, quæ naturaliter ſciri poſſunt, & quæ per reuelationem diuinam. Art. 1.

✝ Cognoſcebat Angelos, quia erat comprehenſor. Item omnia ſingularia præſentia, præterita, & futura; quia habuit ſummam prudentiam, & conſilium.

*An per hanc cognouerit, ſine conuerſione ad phantaſmata.* ℞. Sic, quia cognouit Angelos; & vt comprehenſor eius anima non ſubdebatur corpori. Art. 2.

✝ Sine phantaſmate, non ſine ſpeciebus, quia erat in alio ſtatu, quam nos; poterat tamen per phantaſmata.

*An hæc ſcientia fuerit collatiua.* ℞. Quoad acquiſitionem non, quoad vſum ſic. Art. 3.

✝ In

✝ In Chriſto non fuit conſilium per dubitationem, ſed fuit conſilium ſimpliciter.

*Art.4. An hæc ſcientia in Chriſto fuerit maior ſcientia Angelorum.* ℞. Sic, quia plura, & certius cognoſcebat, & perfectiori lumine. Item licet hæc ſcientia ex parte influentis fuerit maior, tamen ex parte recipientis quoad modum, ſcilicet quoad conuerſionem ad phantaſmata, & diſcurſum, fuit inferior angelica.

*Art.5. An hæc ſcientia fuerit habitualis.* ℞. Sic, & fuit vniuoca cum noſtra, quia anima intelligit per modum habitus, ſed cognitio beata Chriſti erat ſine habitu, & illa reducebatur ad actum pro voluntatis imperio.

*Art.6. An hæc ſcientia fuerit diſtincta per diuerſos habitus.* ℞. Sic pro diuerſitate ſcibilium, quia connaturale eſt homini, vt ſingulas res naturales per ſingulas ſpecies in minori vniuerſalitate intelligat, quam Angeli.

✝ Hæc ſcientia Chriſti ſuperat Angelicam reſpectu influentiæ, non tamen reſpectu ſubiecti. Item Chriſtus eſt auctor fidei noſtræ ſecundum diuinam ſcientiam, quia fides innititur primæ veritati.

QVÆ-

# QVÆSTIO XII.

## De ſcientia animæ Chriſti acquiſita.

AN *ſecundum hanc ſcientiam Chriſtus cognouerit omnia*. ℞. Omnia, quæ ſciri poſſunt virtute intellectus agentis, ne aliquid deſit in Chriſto, & ſit imperfectus; & intellectus agens per acquiſitam debuit omnia ſcire, ſicut intellectus poſſibilis per infuſam omnia ſciuit. *Art.* 1.

† Per experientiam aliquarum rerum cognouit alia, quæ non eſt expertus; non tamen Angelos, nec ſingularia præterita, & futura, ſed hæc cognouit per infuſam, ſeu inditam.

*An Chriſtus profecerit in hac ſcientia*. ℞. Sic, tum quoad habitum, tum quoad effectum. *Art.* 2.

†. Hæc ſcientia fuit ſemper perfecta ſecundum tempus, non ſecundum naturam, quia vt ſic potuit augeri; ſecus de infuſa, vel diuina.

*An Chriſtus aliquid ab homine didicerit*. ℞. Non, quia primus Doctor. *Art.* 3.

† Et quando interrogabat, erat vt erudiret. Item dignius eſt accipere ſpecies per creaturas, quæ ſunt ſigna ſapientiæ Dei, quam per voces hominum, quæ ſunt ſigna conceptus humani.

*An Chriſtus aliquid acceperit ab Angelis*. ℞. Non, per doctrinam; ſed à verbo accepit omnem doctrinam. *Art.* 4.

 † Fuit

✝ Fuit confortatus ab Angelo non per inſtructionem, ſed vt oſtenderet humanitatem. anima non fuit ſubiecta impreſſionibus Angeli, quia perfecta, ſed corpus ſic impreſſionibus cœlorum.

## QVÆSTIO XIII.

### De potentia Animæ Chriſti.

*Art.* 1. AN *anima Chriſti habuerit omnipotentiam ſimpliciter*. ℟. Non, quia eſt proprium Dei.

✝ Niſi in communicatione idiomatum ratione perſonæ. Item anima Chriſti habuit ſcientiam ſpeculatiuam creandi, ſed non practicam, & factiuam.

*Art.* 2. *An anima Chriſti habuerit omnipotentiam reſpectu immutationis creaturarum.* ℟. Non, quia non poteſt annihilare, ſolus enim Deus annihilat, & conſeruat; ſed potuit gubernare corpus ſuum, dirigere actus humanos, infundere gratiam: ſed dicta anima, vt inſtrumentum verbi potuit efficere omnes operationes miraculoſas ordinabiles in finem incarnationis, ideſt inſtaurare omnia, quæ in cœlis, & quæ in terris ſunt.

✝ Chriſto data eſt omnis poteſtas ratione vnionis, & ſic erat homo omnipotens, vt in reſurrectione. Item gratia miraculorum perfectiſſimè fuit in Chriſto, & potuit eam alijs communicare.

*Art.* 3. *An anima Chriſti habuerit omnipotentiam reſpectu proprij corporis.* ℟. Ex propria

pria virtute non, vt in nutritione, quia naturalia ſoli Deo ſubſunt, & Chriſtus in natura per omnia fuit ſimilis fratribus, ſed, vt inſtrumentum verbi erat omnipotens; vel ex voluntate Dei, naturalia erant ſubiecta Chriſto.

*An anima Chriſti habuerit omnipotentiam reſpectu executionis ſuæ voluntatis.* *Art. 4.*
℞. Anima Chriſti quicquid voluit, potuit propria virtute, vel naturali, vel diuina inſtrumentaliter; nec potuit velle quod non erat ſub poteſtate ſua.

✝ Noluit voluntate humana publicare miracula, vt fugeret honores, ſed voluit diuina, vt conuerterentur. Item orabat, quia virtus pendebat à Deo.

## QVÆSTIO XIV.

### De defectibus corporis aſſumptis à Filio Dei.

AN *Filius Dei in humana natura debuerit aſſumere defectus corporis.* *Art. 1.*
℞. Sic, vt ſatisfaceret; vt probaret incarnationem; vt iuuaret nos etiam exemplo; ſed anima debuit eſſe perfecta, vt eſſet vera virtus.

*An Chriſtus aſſumpſerit neceſſitatem ſubiacendi his defectibus.* ℞. Neceſſitate naturali ſic, coactionis ab extrinſeco cogente non. *Art. 2.*

✝ Dicitur oblatus, quia voluit, ideſt humana voluntate deliberata, & diuina; ſed contra naturalem motum.

*Art.* 3. *An contraxerit defectus corporales.* ℞. Non, ſed voluntariè ſuſcepit, quia non habuit peccatum, nec ex debito peccati, quia ſicut aſſumpſit naturam in puritate innocentiæ; ſic potuiſſet aſſumere ſine defectibus (Quid de Beata Virgine ſentiat vide.)

*Art.* 4. *An Chriſtus debuerit aſſumere omnes defectus corporales hominum.* ℞. Non, ſed humanas infirmitates, quæ communiter ſunt in homine ex natura humana corrupta, vt eſt mors, fames, ſitis; non particularium, quia non decebat.

✝ Et ſic curauit omnes defectus etiam particularium creaturarum deductos ex principijs primis.

## QVÆSTIO XV.

### De defectibus Animæ à Chriſto aſſumptis.

*Art.* 1. A*N in Chriſto fuerit peccatum.* ℞. Nullum, quia peccatum non valet ad ſatisfaciendum, nec ad oſtendendam veritatem naturæ, nec ad exemplum virtutis.

✝ In perſona noſtra dixit Chriſtus Verba delictorum meorum. Item materialiter accepit naturam ab Adam, ſed à Spiritu ſancto actiuè.

*Art.* 2. *An in Chriſto fuerit fomes peccati.* ℞. Nō, quia in Chriſto fuerunt virtutes in perfectiſſimo gradu, quæ excludunt fomitem,

licet

licet non excludant paſſibilitatem corporis.

✝ Caro Chriſti ſecundum rationem appetit cibum, ſed non præter rationem aliquid ex fomite. Item, fortitudo Spiritus magis oſtenditur, quando penitus comprimitur fomes, vt in Chriſto.

*An in Chriſto fuerit ignorantia.* ℞.Non, *Art.3.* quia in eo erat plenitudo ſcientiæ.

✝ Natura Chriſti vt vnita verbo non eſt ignorans, licet eſſet in ſua ſpecie. Item Chriſtus neſciuit peccatum per experientiam, ſed ſciuit ſimplici notitia. Item dicitur. antequam ſciat puer vocare patrem, ideſt antequam oſtendat ſe ſcire, vel antequam fiat homo, ſcientiam humanam habens.

*An anima Chriſti fuerit paſſibilis.* ℞.Sic, *Art.4.* paſſione corporali, & animali, ſed non præueniebat, nec trahebat rationem, vt in nobis.

✝ Anima Chriſti poterat reſiſtere paſſionibus, vt non venirent, ſed voluntariè ſe ſubiecit illis. Item paſſiones peccatorum ſunt idem cum fomite, qui non fuit in Chriſto.

*An in Chriſto fuerit dolor ſenſibilis.* ℞. *Art.5.* Sic, quia in eo fuit vera læſio ſenſus, ſed non fuit ex neceſſitate, vel peccato.

✝ Beatitudo animæ Chriſti diſpenſatiuè non deriuabat ad corpus, nec delectatio contemplationis mentis ad vires ſenſitiuas, ne dolor ſenſibilis excluderetur.

*An in Chriſto fuerit vera triſtitia.* ℞.Sic, *Art.6.* quia non impediebatur à delectatione

contemplationis, ſed aliter quam in nobis,vt in Articulo quarto.

✝ Paſſio Chriſti ſecundum ſe fuit inuoluntaria cauſans triſtitiam, ſed ex fine fuit voluntaria,vt medicina.

*Art.7.* *An in Chriſto fuerit timor.* ℞.Timor,prout naſcitur ex apprehenſione mali futuri, fuit in Chriſto;ſicut triſtitia cauſatur ex malo præſenti; ſed non fuit ex incertitudine futuri euentus, quia in Chriſto non fuit ignorantia.

✝ Iuſtus eſt ſine timore, ideſt perturbante rationem,qui non fuit in Chriſto. Item mala futura caro infirma vitare non poteſt.

*Art.8.* *An in Chriſto fuerit admiratio.* ℞.Quoad ſcientiam experimentalem ſic, quoad alias, non; & hoc propter noſtram inſtructionem.

✝ Chriſtus eſt admiratus de fide Centurionis quoad alios,non quoad ſe.

*Art.9.* *An in Chriſto fuerit ira.* ℞. Ira vt eſt vitium contra rationem non fuit in Chriſto,vt eſt zelus rationabilis,fuit.

✝ Quæ ſecuta eſt rationem,& non opponitur manſuetudini.

✝ Et in Chriſto vna operatio non impediebat alias ex diuina virtute, non ſic in nobis.

*Art.10.* *An Chriſtus fuerit ſimul viator, & comprehenſor.* ℞.Sic,quia clarè videbat Deum; & erat paſſibilis in anima, & in corpore.

✝ Non ſecundum idem erat in fine, & mouebatur ad finem, quod eſt impoſſibile.

le. Item beatitudo principaliter quidem conſiſtit in anima; ſecundario autem, & inſtrumentaliter corporis bona requirit.

## QVÆSTIO XVI.

## De conſequentibus vnionem quantum ad ea, quæ conueniunt Chriſto, ſecundum eſſe, & fieri.

AN *hæc ſit vera, Deus eſt homo*. ℞. Eſt vera propter veritatem, & terminorum, & prædicationis, quia nomen ſignificans naturam in communi poteſt in concreto ſupponere pro quolibet contento ſub natura communi, ſic Deus ſupponit pro filio, & homo ſtat pro ſuppoſito naturæ humanæ, quod in Chriſto eſt verbum, & ſic de Deo prædicatur homo, quia nomen, quod natura in concreto ſignificat, prædicatur de quolibet ſub ſe, & ſic refutantur errores hæreticorum. *Art. 1.*

✝ Cum in Trinitate, perſonæ ſint diſtinctæ, & conueniant in natura, non prædicantur inuicem: at in Chriſto naturæ, quia diſtinctæ non prædicantur inuicem in abſtracto, ſed in concreto, quia ſunt in vno ſuppoſito. Item anima, & caro non prædicantur inuicem, quia abſtracta, vt diuinitas, & humanitas, ſed in concreto, vt animatum, incarnatum. Item

homo prædicatur de verbo ratione vnionis, quæ dicit relationem, ideo non eſt prædicatio æterna.

*Art.2.* *An hæc ſit vera, homo eſt Deus.* ℞. Sic, in primo Articulo, quia ſupponit pro Filio Dei, qui non dicitur Pater, & eſt perſona æterna.

*Art.3.* *An Chriſtus poſſit dici homo dominicus.* ℞. Non, quia eſt Dominus eſſentialiter, & denominatione dominicus; & humana natura non dicitur Deus, ſed Deificata in vnione hypoſtatica.

✝ Dicitur Deus humanatus, quia aſſumpſit humanam naturam, ſed non dicitur homo deificatus, vel dominicus; quia ſuppoſitum humanum non vniuit ſibi naturam diuinam. Item dicitur oratio dominica, quia eſt Domini.

*Art.4.* *An ea, quæ conueniunt filio hominis, poſſint prædicari de Filio Dei, & è contra.* ℞. Sic, quia eſt eadem hypoſtaſis ambarum naturarum, & de homine poſſunt dici, quæ ſunt diuinæ naturæ, & de Deo, quæ ſunt humanæ, ſed diuerſa ratione, ſecundum quam prædicamus de eadem perſona.

✝ Poſſunt prædicari oppoſita de eodem ſecundum diuerſa. Item attribuere defectum Deo ſecundum naturam diuinam eſſet blaſphemia, ſed ſecundum humanam non. Item aſſumi non conuenit naturæ humanæ ratione ſuppoſiti, ſed ratione ſui ipſius: & ideo non conuenit Deo.

*Art.5.* *An quæ conueniunt filio hominis poſſint dici*

*dici de natura diuina ; & quæ Filio Dei de natura humana*. ℞. Quæ ſunt vnius naturæ non prædicantur de altera abſtracta ; ſed concreta nomina,ſic; quia notant eandem perſonam.

✝ In diuinis idem eſt natura, & perſona, & ideo propter identitatem diuina natura dicitur de Filio Dei ; ſed quia non eſt idem modus ſignificandi, aliqua dicuntur de Filio, & non de natura, vt eſſe genitum, eſſe paſſum. Item vtraque natura eſt vnita verbo. Hinc vna dicitur incarnata, altera deificata. Item, quæ ſunt naturæ diuinæ, dicuntur de humana, non eſſentialiter, ſed participatiuè, vt ſcire futura ; ſed quæ participari non poſſunt, non dicuntur, vt eſſe increatum ; ſed quia natura diuina nihil participatiuè recipit ab humana;ideò quę ſunt huius,nullo modo dicuntur de illa.

*An hæc ſit vera Deus factus eſt homo. Art.6.*
℞. Sic, quia de nouo prædicatur de Deo homine propter naturam aſſumptam:ſicut iſta,Deus eſt homo,vt dixi.

✝ Deum fieri hominem, non eſt Deum ſimpliciter fieri, ſed quia natura incipit eſſe in ſuppoſito naturæ diuinæ. Item vnio eſt relatio, & mutatio fit in homine, vt homo fit dexter ſine ſua mutatione, quando aliquid ponitur in ſiniſtra. Item hæc. Deus factus eſt perſona filij. eſt falſa ; ſed hæc. Deus factus eſt homo, eſt vera.

*An hæc ſit vera homo factus eſt Deus. Art.7.*
℞. Eſt falſa, quia homo ſupponit perſo-

 nali-

naliter; ſuppoſitum autem naturæ humanæ, de quo verificatur eſſe Deum, ſemper fuit Deus.

*Art.* 8. *An hæc ſit vera, Deus eſt creatura.* ℟. Non eſt communicandum cum hæreticis in modo loquendi, quia incurritur hæreſis Arij, qui dicebat Chriſtum eſſe creaturam ſimpliciter, & minorem patre; ſed poteſt dici Chriſtus eſt paſſus, quia non poteſt ſuſpicari, quod diuinæ perſonæ conueniat ſecundum ſeipſam; vt de illis, quæ ſunt dicenda cum determinatione, ſcilicet ſecundum humanam naturam, & ita explicandi patres, qui ſic ſunt locati.

*Art.* 9. *An hæc ſit vera iſte homo, ideſt Chriſtus incæpit eſſe.* ℟. Non eſt ſine additione dicenda; quia ſuppoſitum ſemper fuit: propter Arium, qui dicebat incæpiſſe, & quod erat quando non erat.

*Art.* 10. *An hæc ſit vera Chriſtus ſecundum quod eſt homo, eſt creatura.* ℟. Si ly homo dicat ſuppoſitum eſt falſa, ſi naturam eſt vera.

✝ Creatura dicitur etiam de concretis. Item homo in reduplicatione magis reſpicit naturam, ſed in ſubiecto ſuppoſitum.

*Art.* 11. *An hæc ſit vera Chriſtus ſecundum quod homo, eſt Deus.* ℟. Si ly homo ſtat pro natura, eſt falſa, & quia communiter ita accipitur eſt neganda, ſi pro ſuppoſito eſt vera.

✝ Chriſtus, vt homo, dimittit peccata inſtrumentaliter. Item melius eſt dicere

Chri-

Chriſtus, ſecundum quod iſte homo, eſt Deus; quam Chriſtus ſecundum quod homo, eſt Deus, quia pronomen denotat ſuppoſitum.

*An hæc ſit vera Chriſtus ſecundum quod homo eſt hypoſtaſis, vel perſona.* ℞. Si reduplicatio dicit perſonam diuinam, vel in communi eſt vera; ſi nullam, vel humanam, eſt falſa. *Art.* 12.

# QVÆSTIO XVII.

## De pertinentibus ad vnitatem in Chriſto, quantum ad eſſe.

AN *Chriſtus ſit vnum, vel duo.* ℞. Chriſtus eſt vnus maſculinè, & vnum neutraliter, quia vnum eſt ſuppoſitum. *Art.* 1.

✝ Cum dicitur aliud, & aliud de Chriſto exponitur habens aliam, & aliam naturam. Item Chriſtus eſt tantum homo, eſt falſa, quia excludit naturam diuinam.

*An in Chriſto ſit tantum vnum eſſe.* ℞. Eſt vnum eſſe ſimpliciter perſonale, quia ei natura humana aduenit perſonaliter, & non vt eſſe album homini accidentaliter. *Art.* 2.

✝ Quia in diuinis non eſt aliud eſſe naturæ, & perſonæ; ideo tres perſonę non habent niſi vnum eſſe.

# QVÆSTIO XVIII.

## De pertinentibus ad vnitatem in Chriſto quantum ad voluntatem.

*Art.* 1. AN *in Chriſto ſint duæ voluntates*. ℟. Sic diuina, & humana, quia natura humana erat perfecta in Chriſto, licet Chriſtus ſemper moueretur motu voluntatis diuinæ, ſicut etiam ſancti.

*Art.* 2. *An in Chriſto fuerit aliqua voluntas ſenſualitatis, præter voluntatem rationis*. ℟. Sic, quia in eo fuit appetitus ſenſitiuus, qui dicitur ſenſualitas, & voluntas, vt triſtitia, & quia natura humana fuit perfecta in Chriſto, non tamen corrupta.

*Art.* 3. *An in Chriſto fuerint duæ voluntates quoad rationem*. ℟. Voluntas ſi ſumatur pro potentia, fuit vna, vt in quolibet homine; ſi pro actu fuit duplex, vna vt natura, altera vt ratio.

*Art.* 4. *An in Chriſto fuerit liberum arbitrium*. ℟. Sic, quia fuit voluntas in finem, & in media, quæ ratio, & electio vocatur, non fuit tamen dubitatio, nec ignorantia, vel aliqua imperfectio.

*Art.* 5. *An voluntas humana Chriſti fuerit omnino conformis voluntati diuinæ in volito*. ℟. Sic, nam Chriſtus voluntate ſenſualitatis, & voluntate naturæ potuit nolle dolorem, & mortem, & ſic aliud quam Deus, ſed voluntate, quæ eſt per modum ra-

rationis non potuit, quia voluit media ad finem.

*An in Chriſto fuerit contrarietas voluntatum*. ℞. Non, quia contrarietas debet eſſe in eodem, & ſecundum idem, & ſic velle aliquid ſecundum rationem, & aliud ſecundum appetitum, non eſt contrarietas; ſic in Chriſto voluntas naturalis, & ſenſualitatis nolebant mortem, ſed voluntas diuina, & rationalis ſic, & placebat rationi, vt ſenſus ſuo motu moueretur, & procedebat ex voluntate diuina, quæ non retardabatur à ſenſu. Item agonia non fuit in parte rationali Chriſti; quia Chriſtus ſciebat, quod eſſet melius, ſed tantum in ſenſu, ideſt timor infortunij. *Art. 6.*

## QVÆSTIO XIX.

### De pertinentibus ad virtutem Chriſti quantum ad operationem.

AN *in Chriſto ſit tantum vna operatio diuinitatis, & humanitatis*. ℞. Sunt duæ operationes diſtinctæ, vna diuinitatis, alia humanitatis; ſed natura diuina vtitur hac humanitatis, vt inſtrumento, & hæc illius, vt principalis agentis, quia mouens, & motum ſunt diuerſæ formæ, ergo diuerſas habent operationes cum communione vtriuſque, ſecus vel Chriſtus eſſet imperfectus, vel facta eſſet confuſio naturarum. *Art. 1.*

✝. Nota operatio naturæ humanæ, vt inſtrumentum Deitatis, non eſt alia ab operatione diuinitatis, v. g. ſaluatio, ſed natura humana ex ſe habet operationem propriam, vt operatio ſerræ ſecundum formam eſt inciſio, nec pertinet ad mouentem, vt inſtrumentum eſt, facere ſcamnum, ſed vna vtriuſque, ſic in Chriſto. Item operatio eſt hypoſtaſis, ſed ſecundum formam, à qua ſpecificatur, & ſic in Chriſto eſt vna numero ſecundum hypoſtaſim, multiplex ſpecie ſecundum formas, vt ambulatio. Item ſanatio leproſi eſt diuina operatio, contactus eſt humanus, ſed conueniunt in operato, ideſt ſanato, cum communicatione alterius:

*Art. 2.* *An in Chriſto fuerint plures operationes humanæ*. ℞. Operatio humana eſt quæ procedit à ratione per voluntatem, & ſic eſt vna in Chriſto, ſicut & in quolibet homine puro, quæ in Chriſto regebat omnes motus ſenſitiuos, & irrationales, & eſt vna reſpectu principij, ſed multiplex reſpectu obiectorum.

*Art. 3.* *An actio humana Chriſti potuerit eſſe ſibi meritoria*. ℞. Omnis perfectio, quæ non minuit eius dignitatem eſt ponenda in Chriſto, & ſic Chriſtus per meritum habuit id, cuius carentia non præiudicat dignitati eius, & ſic meruit gloriam corporis, aſcenſionem, venerationem, ſed non gratiam, beatitudinem animæ, diuinitatem, &c. quia nunquam his caruit.

✝ Chri-

✝ Chriſtus meruit, vt viator, nunc non eſt in ſtatu merendi. Item redundantia gloriæ in corpus fuit ſecundum cōgruentiam meritorum, Deo ſic ordinante. Item manifeſtatio fuit ſub merito, quia eſt bonum Chriſti, quod habet in notitia aliorum.

*An Chriſtus alijs meruerit*. ℞. Sic, quia caput, & nos membra, in quæ influit; & vt peccatum Adæ in omnes, non vt ſingularis perſona. Art. 4.

## QVÆSTIO XX.

### De conuenientibus Chriſto ſecundum quod Patri fuit ſubiectus.

AN *dicendum ſit Chriſtus eſt ſubiectus Patri*. ℞. Sic, ſed ſecundum humanam naturam, non ſimpliciter, ſic dicitur creatura. Art. 1.

✝ Quælibet hypoſtaſis ſecundum hanc, vel illam naturam, poteſt dici domina, vel ſerua, ſed natura propriè non dicitur ſerua, quia relatio conuenit ſuppoſito, ſeu perſonæ.

*An Chriſtus ſit ſubiectus ſibi ipſi*. ℞. Non ratione perſonæ, ſed ratione naturarum eſt Dominus, & ſeruus ſui. Art. 2.

✝ Chriſtus eſt maior ſe ipſo ſecundum naturam humanam, ſicut Pater eſt maior Filio, ſic eſt ſeruus Dei, & qui eſt ſeruus Patris eſt ſeruus Filij. Item, Chriſtus eſt no-

nomen perſonæ,& ſic quę illi conueniunt ratione perſonæ ſimpliciter poſſunt illi tribui,quæ ratione naturæ humanæ potius determinatè Item relatio poteſt eſſe ad ſe ipſum ſecundum diuerſas partes.

## QVÆSTIO XXI.

## De Oratione Chriſti.

*Art.*1. AN *Chriſto competat orare*. ℟. Vt homo ſic, quia voluntas humana in Chriſto non erat efficax ad implendum, quod vult.

✝ Chriſtus vt homo non erat omnipotens, & orauit ad noſtrum exemplum, & vt oſtenderet ſe eſſe à Patre. Item inter alia futura Chriſtus cognouit aliqua implenda ſua oratione. Item oratio, ideſt aſcenſus intellectus in Deum, in Chriſto erat actus perfecti.

*Art.*2. *An Chriſto conueniat orare ſecundum ſuam ſenſualitatem*. ℟. Oratio non eſt actus ſenſualitatis, ſed intellectus, & ſic non; ſed in oratione expreſſit affectum ſenſualitatis, vt in aduocato. Item vnio perſonæ fuit ad omnes partes Chriſti, ſed orare eſt ſolius rationis.

*Art.*3. *An fuerit conueniens Chriſtum orare pro ſe*. ℟.Sic ob multa,& vt nobis exemplum daret; & gloria, quam Chriſtus petebat erat etiam ad noſtram ſalutem,quia ſurrexit propter iuſtificationem noſtram.

*Art.*4. *An Chriſti oratio ſemper fuerit exaudita*. ℟. Voluntas abſoluta Chriſti ſemper fuit

fuit exaudita, quia ſemper voluit quod ſciebat Deum velle; Velleitas,ſeu motus ſenſualitatis non.

✝ Chriſtus orauit pro omnibus prædeſtinatis crucifixoribus, vt per ipſum ſaluarentur.

# QVÆSTIO XXII.

## De Sacerdotio Chriſti.

AN *Chriſto conueniat eſſe Sacerdotem.* *Art.* 1. ℞. Sic,quia eſt ſacra dans,& mediator inter Deum,& populum.

✝ Chriſtus noluit naſci ex progenie Sacerdotali, ſed Regia; vt monſtraret non eſſe idem Sacerdotium figurale cum vero, ſed ambo concurrunt in Chriſto, eſt enim Rex,& Sacerdos.

*An Chriſtus fuerit ſimul Sacerdos, & Hoſtia.* *Art.* 2. ℞. Sic,quia fuit etiam hoſtia,ideſt ſe ipſum obtulit pro peccatis noſtris.

✝ Chriſtus non ſe occidit, ſed ſponte ſe tradidit,& ſic fuit hoſtia reſpectu ſui,non reſpectu occidentium.

*An effectus Sacerdotij Chriſti ſit expiatio peccatorum.* *Art.* 3. ℞. Sic,quia dedit gratiam,qua tollitur peccatum; & ſanctificationem, qua tollitur reatus.

✝ Vnum,& idem erat Sacerdos,& Deus; & humanitas virtute diuinitatis dimiſit peccatum, & ſatisfecit. Item ſacrificium, quod quotidie offertur non eſt aliud ab illo Chriſti, ſed eius commemoratio, in quo

quo ſunt omnia ſacrificia antiqua cōſummata.

*Art.4.* *An effectus ſacrificij Chriſti pertinuerit non ſolum ad alios, ſed etiam ad ſe ipſum.* ℞. Non, quia vnitus Deo, & non habebat peccatum, ſed in ſimilitudine.

✝ Chriſtus conſecutus eſt gloriam reſurrectionis non ex vi ſacrificij per modum ſatisfactionis, ſed ex deuotione, & charitate, qua ſuſtinuit paſſionem. Item vetus Sacerdos non erat perfectus, ideo pro ſe indigebat.

*Art.5.* *An Sacerdotium Chriſti maneat in æternum.* ℞. Sic quantum ad cōſummationem, ideſt, vt nos conſequamur vitam æternam.

✝ Virtus paſſionis manet in æternum, & cōſummauit ſanctificatos in æternum; licet in triduo Chriſtus non fuerit homo.

*Art.6.* *An Sacerdotium Chriſti fuerit ſecundum ordinem Melchiſedech.* ℞. Sic, quia excellentia Sacerdotij Chriſti ſupra legale fuit figurata in Melchiſedech, qui ab Abraam Decimas ſumpſit, in cuius lumbis quodammodo fuit Decimatus Sacerdos legalis.

✝ Licet in legali per effuſionem ſanguinis expreſſius ſignificabatur Sacerdotium Chriſti; tamen melius per panem, & vinum Melchiſedech exprimitur communicatio Euchariſtiæ, & vnio Eccleſiæ. Item, dicitur Melchiſedech ſine Patre, & matre, in quo aſſimilatus eſt Filio Dei, qui in Cœlis ſine Matre, in terra ſine Patre fuit.

QVÆ-

# QVÆSTIO XXIII.

## De Adoptione Chriſti.

AN *Deo conueniat filios adoptare*. ℟. *Art.* 1. Sic, quia admittit homines ad participationem ſuæ beatitudinis. Item Deus adoptando ſua gratia facit homines idoneos ſua gratia; ſed homo non, ſed eligit idoneos ad hæreditatem.

✝ Homo eſt extraneus Deo ſecundum bona ſupranaturalia, non ſecundum naturalia. Item homo adoptat ad ſupplendam ſuam indigentiam. Deus ad communicandam ſuam perfectionem, v. g. ſimilitudinem filiationis.

*An adoptare conueniat toti Trinitati*. *Art.* 2. ℟. Sic, quia nos cum dicimus Abba pater, vocamus totam Trinitatem; & nomina dicta relatiuè ad creaturas ſunt communia toti Trinitati, ſicut & effectus ab extra.

✝ Adoptio in humanis conuenit ſingulis, qui poſſunt generare, quia omnes non ſunt vna natura, cui conueniat vna operatio, vt in diuinis. Item Deus eſt Pater Chriſti; & quia nos ſumus eius fratres, ergo & noſter pater; ſed Chriſti naturaliter, noſter voluntariè, quod eſt communi toti Trinitati. Item adoptio licet ſit communis: tamen appropriatur Patri, vt auctori, qui miſit Filium, & Spiritum ſanctum; & Filio, vt exemplari: Spiritui ſancto,

ſto, vt imprimenti in nobis ſimilitudinem exemplaris.

*Art.* 3. *An adoptari ſit proprium rationalis creaturæ.* ℞. Sic, quia ſola poteſt eſſe hæres Dei, & quia aſſimilatur in aliquo Filio naturali.

✝ Deus dicitur Pater creaturæ rationalis per participationem ſimilitudinis, vt domus eſt ſimilis ideæ in mente artificis. Item Angeli ſunt filij adoptiui, quia primo adoptionem acceperunt, adeptio ſequitur gratiam, & non naturam.

*Art.* 4. *An Chriſtus ſecundum quod homo ſit Filius Dei adoptiuus* ℞. Non, quia eſt natura filius, & non per participationem filiationis, ſed naturaliter, quia filiatio tribuitur perſonæ.

✝ Impropriè humanitas dicitur adoptata, id eſt vnita, ſicut impropriè filiatio conuenit naturæ humanæ. Item gratia habitualis in Chriſto non facit de non filio filium; ſed eſt effectus filiationis in anima Chriſti. Item eſſe creaturam, & ſeruum non ſolum reſpicit perſonam, ſed etiam naturam, quod non poteſt dici de filiatione.

## QVÆSTIO XXIV.

## De Prædeſtinatione Chriſti.

*Art.* 1. AN *conueniat Chriſto eſſe prædeſtinatum.* ℞. Sic ratione vnionis naturarum in perſona, quia prædeſtinatio, eſt diuina præordinatio ab æterno eorum,

quæ

quæ per gratiam ſunt facienda in tempore, vt Deum eſſe hominem.

✝ Chriſtus vt ſingulari modo eſt Filius, ſic ſingulariter prædeſtinatus, & Paulus Epheſ. primo, loquitur de prædeſtinatione noſtra. Item prædeſtinari non conuenit naturæ, ſed perſonæ non ſecundum ſe, vel in natura diuina, ſed in humana per gratiam. Item prædeſtinatus refertur ad naturam humanam; quia perſona licet ſit æterna, non tamen ſemper fuit ſubſiſtens. Vndè eſt magis vera, prædeſtinatus eſt Filius Dei, quàm factus.

*An hæc ſit vera Chriſtus, vt homo, eſt prædeſtinatus eſſe Filius Dei.* ℞. Sic, quia eſſe prædeſtinatum in Filium Dei conuenit ei, vt homo. *Art. 2.*

✝ Si intelligatur ſic, vt Chriſtus ſit Filius Dei ſecundum quod homo, eſt falſa; ſi vt dicit gratuitum effectum, eſt vera. Item conuenit prædeſtinatio Chriſto ſecundum humanam naturam, non vt effectiua, ſed vt ſuſceptiua gratiæ. Item hæc, Filius Dei prædeſtinatus eſt eſſe hominem, eſt vera; & hæc, filius hominis prædeſtinatus eſt eſſe Filium Dei eſt verior, quia gratia facta eſt naturæ humanæ.

*An prædeſtinatio Chriſti ſit exemplar noſtræ prædeſtinationis.* ℞. Ex parte actus prædeſtinantis, non; quia vnico actu ab æterno Deus prædeſtinauit nos, & Chriſtum; ex parte termini, & effectus ſic, quia noſtra filiatio eſt participata; & quia eſt exemplar conſequendi bonum ſine meritis. *Art. 3.*

*An*

*Art.* 4. *An prædeſtinatio Chriſti ſit cauſa noſtræ prædeſtinationis.* ℟. Secundum actum non, quia eſt vnicus; ſecundum terminum ſic, quia Deus ab æterno prædeſtinauit, vt noſtra ſalus compleretur per Chriſtum, quia ſub prædeſtinatione cadit etiam modus, & ordo.

✠ Si Chriſtus non fuiſſet incarnatus, Deus præordinaſſet hominem ſaluari per aliam cauſam.

## QVÆSTIO XXV.

### De Adoratione Chriſti.

*Art.* 1. AN *vna, & eadem adoratione ſit adoranda diuinitas Chriſti, & eius humanitas.* ℟. Ex parte perſonæ eſt vna adoratio, quia eſt totum ſubſiſtens, v. g. in homine licet honorari dicatur manus, & veſtes, &c. tamen dicitur totum honorari, ſic in Chriſto: ſi cauſa honoris, quæ eſt aliqua excellentia perſonæ, poſſunt dici plures adorationes, v. g. ob ſapientiam increatam, ob ſapientiam humanam, &c.

✠ In Trinitate eſt vnus honor ob vnam cauſam honoris, in Chriſto ob vnam perſonam. Item operatio non honoratur, ſed eſt cauſa honoris, & ſic duæ operationes in Chriſto non ſunt duæ adorationes, ſed duæ cauſæ honoris. Item honor debetur digniori, ideſt verbo Dei, cui anima Chriſti eſt vnita, & in hoc augetur dignitas animæ.

An

*An humanitas Chriſti ſit adoranda adoratione latria.* *Art. 2.*
℞. Vt res adorata ſic, quia eſt adorare verbum incarnatum v.g. adorare veſtem regis, eſt adorare regem veſtitum; ſed vt eſt ratio adorandi non, ſed duliæ propter perfectionem humanitatis; & ſic perſona Chriſti, propter diuinitatem, latria; propter humanitatem, dulia eſt adoranda: ſicut Deo Patri propter Deitatem debetur latria; propter dominium, quo creaturas gubernat, debetur dulia.
† Carni per intellectum ſeparatæ à diuinitate debetur hyperdulia, ſed ſeorſum à diuinitate non adoratur.

*An imago Chriſti ſit adoranda latria.* *Art. 3.*
℞. Vt imago repræſentans, latria, quia eſt vnus motus, & idem eſt in rem repræſentatam; ſed imago Chriſti, vt res quædam eſt, puta lignum non adoratur.
† Deus prohibuit fieri ſculptile, ne adoraretur more gentium, ſed quia iam Deus factus eſt homo in imagine corporali poteſt adorari. Item anima, quæ eſt imago Dei, non adoratur latria, ne detur occaſio erroris, vt motus adorationis ſiſteret in homine.

*An crux Chriſti ſit adoranda latria.* *Art. 4.*
℞. Sic, quia repræſentat Chriſtum, cui coniungitur in qua eſt ſpes ſalutis; & eam precamur, vt Chriſtum; & aliæ cruces ſunt imagines crucis Chriſti; idem de lancea, clauis, &c. ratione contactus, ſicut eodem modo honoramus veſtem Regis, vt regem.

*An mater Chriſti ſit adoranda latria.* *Art. 5.*
℞. Non,

℟. Non, quia eſt pura creatura, ſed hyperdulia: quia vt Mater Dei, eſt eminentior cæteris.

✝ Honor matris refertur ad filium non eo modo, quo honor imaginis ad exemplar.

*Art.6.* *An reliquiæ Sanctorum ſint adorandæ.* ℟. Sic, etiam veſtes, & corpora, quia fuerunt templum Spiritus ſancti; ſunt membra Filij Dei, intercedunt pro nobis, &c.

✝ Et honor, quem eis damus redundat in Dominum, & corpus adoratur propter animam, quæ nunc fruitur Deo. Item licet non ſit idem corpus numero; tamen eſt idem identitate materiæ, iterum formæ vniendæ.

## QVÆSTIO XXVI.

## De eo, quod Chriſtus mediator Dei, & hominum dicitur.

*Art.1.* *AN eſſe mediatorem inter Deum, & homines ſit proprium Chriſti.* ℟. Sic, & alij fuerũt miniſterialiter, & ſecundum quid.

✝ Spiritus ſanctus non eſt mediator, quia eſt æqualis, ſed & interpellat, ideſt facit interpellare.

*Art.2.* *An Chriſtus ſecundum quod homo ſit mediator Dei, & hominum.* ℟. Sic, quia vt homo diſtat à Deo in natura, & ab homine in dignitate.

✝ Si

✝ Si à Chriſto ſubtrahas naturam diuinam, ſubtrahes plenitudinem gratiæ ab homine, & ſic non erit mediator. Item ſatisfacit, vt homo, ſecundum quod dicitur mediator, ſed aufert peccatum auctoritatiuè, vt Deus eſt.

## QVÆSTIO XXVII.

### De ſanctificatione Beatæ Virginis Mariæ.

AN *Beata Virgo fuerit ſanctificata ante natiuitatem ex vtero.* ℞. Sic, quia Eccleſia celebrat natiuitatem eius, ſed feſtum non celebratur, niſi pro aliquo ſancto. Item, maiora priuilegia creduntur concesſa Beatæ Virgini, quam alijs, vt Ieremiæ, & Ioanni Baptiſtæ, qui fuerunt ſanctificati in vtero. *Art.* 1.

✝ Hæc fuit ex priuilegio. Item in vtero ſanctificata à peccato originali quantum ad maculam, non quantum ad reatum, quo tota natura tenebatur; vndè ſi ante paſſionem Chriſti mortua eſſet, non intraſſet in Paradiſum, cuius oſtium eſt Chriſtus.

*An Beata Virgo fuerit ſanctificata ante animationem.* ℞. Poſt, quia prius contraxit culpam. *Art.* 2.

✝ Si non in originali, Chriſtus non eſſet eius Saluator, & ſic derogatur dignitati Chriſti. Item licet Eccleſia Romana non celebret conceptionem Beatæ Virginis, tamen tolerat aliquas Eccleſias illam ce-

lebrare, & hæc celebritas non eſt totaliter reprehendenda, ſed ex hoc non infertur quod ſine peccato, ſed quia neſcitur dies ſanctificationis, ideo celebratur in conceptione.

*Art.3.* *An per ſanctificationem fuerit Beatæ Virgini fomes totaliter ſublatus.* ℞. Non, quia ante Chriſtum nulla caro fuit ſine fomite; fuit tamen ligatus in Beata Virgine per abundantiam gratiæ, quam recepit; & per diuinam prouidentiam prohibentem in ea omnem motum ſenſualitatis; & non per actum rationis ſuæ, quia hoc fuit ſpeciale Chriſto. Item, ſed poſt conceptionem Chriſti totaliter ei fuit ſublatus fomes.

✝ Licet fomes ſit occaſio virtutis perfectæ in ſanctis, tamen in Beata Virgine fuit perfecta virtus ex abundantia gratiæ. Item purgatio Spiritus ſancti in Beata Virgine præparatoria ad conceptionem Chriſti, non fuit à culpa, vel fomite; ſed fuit colligere mentem in vnum à multitudine ſuſtollens.

*Art.4.* *An per ſanctificationem ſit conſecuta, vt nunquam peccaret.* ℞. Sic, quia nullum habuit peccatum nec mortale, nec veniale.

*Art.5.* *An Beata Virgo per hanc ſanctificationem ſit adepta plenitudinem omnium gratiarum.* ℞. Sic, eamque diffundit in omnes.

*Art.6.* *An ſic ſanctificari ſit proprium Beatæ Virgine.* ℞. Non, quia Ioannes Baptiſta ſimili modo, ſed Maria non potuit peccare venialiter, ille ſic.

# QVÆSTIO XXVIII.

## De Virginitate Beatæ Mariæ.

AN *Beata Maria fuerit Virgo concipiendo.* ℟. Sic, eſt de fide, & fuit conueniens ob multa. *Art. 1.*

† Ioſeph dictus eſt Pater Ieſu ad conſeruandam famam Beatæ Mariæ, & vt dicitur vir Mariæ, licet eam non cognouerit, & quia erat de eadem tribu cum Maria deducitur Chriſtus ab eo. Item, ſemen maris in generatione eſt veluti agẽs; fœminæ, vt materia; & virtus Dei poteſt tranſmutare materiam in omnem formam.

*An Mater Dei fuerit Virgo in partu.* *Art. 2.* ℟. Sic eſt de fide.

† Aperitio Vuluæ ſolum ſignificat exitum prolis ex vtero, nec Chriſtus exiuit per ſubtilitatem, quia id eſt corporis beatificati, ſed per miraculum virtute diuina.

*An Mater Dei remanſerit virgo poſt partum.* *Art. 3.* ℟. Sic, eſt de fide, nec cognita à Ioſeph, vel alio, & exponuntur ſcripturæ.

*An Mater Dei vouerit virginitatem.* *Art. 4.* ℟. Sic, ſed prius ſub conditione, ſi Deo placuerit; poſt deſponſationem vouit abſolutè.

## QVÆSTIO XXIX.

### De Matris Dei deſponſatione.

*Art.* 1. AN *Chriſtus naſci debuerit de Virgine deſponſata.* ℞. Sic, ad tollenda ſcandala, & pro auxilio Matris, & Filij.

✠ Poterat Diabolus cognoſcere Virginitatem Matris, ſed prohibebatur à Deo. Item lapidabatur etiam quæ nuptura erat.

*Art.* 2. *An inter Mariam, & Ioſeph fuerit verum matrimonium.* ℞. Sic, quia vterque conſenſit in copulam coniugalem; ſed non in carnalem, niſi ſub conditione, ſi Deo placeret.

✠ Noluit eam traducere, ideſt eam in publicum diffamare, non quod ſimul non habitauerint.

## QVÆSTIO XXX.

### De Annuntiatione Beatæ Virginis.

*Art.* 1. AN *neceſſarium fuerit anuuntiari Mariæ, quod in ea erat agendum.* ℞. Fuit congruum.

✠ Maria habuit fidem incarnationis; ſed quia humilis, non tam alta de ſe ſapiebat, ideo inſtruenda fuit.

*Art.* 2. *An denuntiatio debuerit fieri per Angelum.* ℞. Sic, & per ſummum Angelum in ordine Archangelorum, qui ſumma nuntiant.

*An*

*An Angelus nuntians apparuerit viſio-* *Art.* 3.
*ne corporali.* ℟. Sic conuenienter.

*An Annuntiatio fuerit perfecta ordine* *Art.* 4.
*conuenienti.* ℟. Sic ob multa.

# QVÆSTIO XXXI.

## De Conceptione Saluatoris quoad materiam, de qua corpus eius conceptum eſt.

AN *corpus Chriſti fuerit ſumptum ab* *Art.* 1.
*Adam.* ℟. Sic, quia natura fuit vitiata ab Adam.

✝ Dicitur ſecundus homo eſſe de cœlo quantum ad diuinitatem, & virtutem formatiuam eius corporis; ſed corpus fuit terrenum. Item myſterium Incarnationis fuit miracoloſum ex modo conceptionis, & partus. Item corpus Chriſti fuit in Adam ſecundum materiam, non ſecundum rationem ſeminalem, ideo non contraxit peccatum.

*An caro Chriſti fuerit ſumpta ex Dauid.* *Art.* 2.
℟. Sic, & Abraham; quia Maria fuit ex cognatione Dauid, vt Ioſeph, ideo ſimul in Bethleem iuerant.

✝ Et tribus Sacerdotalis ex qua Eliſabeth, & regia iungebantur matrimonio, quod Chriſtus Rex, & Sacerdos futurus erat. Item nemo de Iechonia regnabit, ideſt ſeculari honore.

*An conuenienter texatur Genealogia* *Art.* 3.

*Chriſti ab Euangeliſtis*. ℞. Sic, quia ſcriptura eſt diuinitus inſpirata.

*Art.4.* *An fuerit conueniens Chriſtum naſci de fœmina.* ℞. Sic ob multa.

✝ Et dum erat in vtero Chriſtus, tamen vt Deus erat vbique totus. Item non erat immunditia peccati; & ſi quæ alia erat, tamen verbum Dei non inquinabatur, vt radius ſolis in luto non inquinatur ſordibus, quas exſiccat.

*Art.5.* *An corpus Chriſti fuerit formatum ex puriſſimo ſanguine Beatæ Virginis.* ℞. Sic, & vt ex fœmina conceptio fuit naturalis, ſed quia erat Virgo, ideo principium actiuum fuit ſupranaturale.

✝ Chriſtus dicitur ſumpſiſſe carnem, quia ſanguis in potentia eſt totum. Item ſemen fœminæ non eſt materia, quæ neceſſario requiratur ad generationem, nec fuit in conceptione Chriſti, ſed ſanguis virtute Spiritus ſancti fuit adunatus, & formatus in prolem.

*Art.6.* *An corpus Chriſti in antiquis Patribus fuerit ſecundum aliquid ſignatum.* ℞. Non, ſed accepit à Matre, & ſic ea mediante fuit in patribus.

*Art.7.* *An caro Chriſti in patribus fuerit peccato obnoxia.* ℞. Non, quia non fuit ſecundum rationem ſeminalem; nec per concupiſcentiam; imò corpus Chriſti fuit medicina vulneris, ideſt peccati originalis.

*Art.8.* *An Chriſtus in lumbis Abrahæ fuerit decimatus.* ℞. Non, quia fuiſſet imperfectus, & non ſecundum ordinem Melchiſedech.

QVÆ-

# QVÆSTIO XXXII.

## De Conceptione Chriſti, quoad principium actiuum.

AN *Spiritus ſanctus fuerit principium actiuum conceptionis Chriſti.* ℞. Conceptio corporis Chriſti effectiuè eſt à tota Trinitate, ſed attribuitur Spiritui ſancto, quia Filius Dei incarnatus eſt ob amorem, & ex ſola gratia ſine meritis, quæ Spiritui ſancto tribuitur. Art. 1.

*An Christus debeat dici cõceptus de Spiritu ſancto.* ℞. Sic, & Spiritus ſanctus ad Filium Dei, qui eſt conceptus, habet habitudinem conſubſtãtialitatis, & ad corpus cauſæ efficientis. Art. 2.

✝ Chriſtus dicitur natus de Beata Maria corporaliter, & de Spiritu ſancto effectiuè.

*An Spiritus ſanctus debeat dici Pater Chriſti ſecundum carnem.* ℞. Non, nec totius Trinitatis Filius. Chriſtus ſecundum perfectam rationem Filiationis eſt Filius Dei, ergo non debet dici Filius Dei ratione creationis, vel iuſtificationis: & cum aliquid dicitur de aliquo ſecundum perfectam rationem, non debet dici ſecundum imperfectam, vt dicuntur homines Filij Dei. Art. 3.

*An Beata Virgo aliquid actiuè egerit in conceptione corporis Chriſti.* ℞. Non, quia tota virtus eſt in mare, & paſſiuè in fœmina, ſed Beatam Virginem ſolam mate- Art. 4.

riam miniſtrauit, & nil actiuè eſt operata.

✝ Hæc conceptio habuit tria priuilegia, ſcilicet vt eſſet ſine peccato; vt eſſet Dei, & hominis; & vt eſſet conceptio Virginis. Item ad tranſmutationem naturalem ſufficit principium paſſiuum.

## QVÆSTIO XXXIII.

### De modo, & ordine conceptionis Christi.

*Art.* 1. AN *corpus Chriſti fuerit formatum in primo inſtanti conceptionis*. ℞. Conceptio fuit in inſtanti propter infinitam virtutem agentis, ideſt Spiritus ſancti, licet reductio ſanguinis ad locum generationis fuerit in tempore; & in eodem inſtanti corpus fuit conceptum, & aſſumptum; & ideo Filius Dei dicitur conceptus; & deinde in tempore fuit cum determinato augmento formatum vſque ad partum ab anima Chriſti.

✝ Non aſſignatur inſtans, in quo materia illa fuit ſanguis, & caro, ſed aſsignatur vltimum tempus continuatum formationis carnis, qui fuit terminus motus localis ſanguinis ad locum generationis.

*Art.* 2. *An corpus Chriſti fuerit animatum in primo inſtanti ſuæ conceptionis*. ℞. Sic, alias non diceretur Filius Dei conceptus de Spiritu ſancto, quia corpus aſſumpſit mediante anima, & hanc mediante intellectu.

✝ In

✝ In generatione hominum eſt prius, & poſterius; ſed corpus Chriſti ſimul perfe- ctam animam accepit.

*An corpus Chriſti in primo inſtanti ſuæ conceptionis fuerit aſſumptum à verbo.* Art. 3. ℞. Sic, eſt de fide; quia ſecus prius habuiſſet propriam hypoſtaſim, & diceremus hominem fuiſſe factum Deum, non contra:

✝ In illa carne ſimul in eodem inſtanti fuit concipi, & eſſe conceptum, & ſic aſſumptum fuit quod erat.

*An conceptio Chriſti fuerit naturalis, vel miraculoſa.* Art. 4. ℞. Secundum cauſam agentem, ideſt Spiritum ſanctum eſt miraculoſa; ſicut quia ex virgine; ſed ſecundum quid ratione materiæ fuit naturalis, & ſic dicitur Chriſtus naturalis Filius hominis, quatenus habet veram naturam humanã, licet miraculoſè habuerit.

## QVÆSTIO XXXIV.

### De Perfectione Prolis conceptæ.

*AN Chriſtus in primo inſtanti conceptionis fuerit ſanctificatus per gratiam.* Art. 1. ℞. Sic, quia corpus animatum fuit aſſumptum in primo inſtanti ſuæ conceptionis, plenum gratia ſanctificante animam Chriſti, quæ deriuabatur ex vnione verbi.

✝ Chriſtus fuit ſanctus ex negatiuè, & priuatiuè oppoſito; nos ex contrario.

*Art.2.* *An Chriſtus in primo inſtanti ſuæ incarnationis habuerit vſum liberi arbitrij.* ℟. Sic, quia perfectus; & vltima perfectio eſt in operatione.

† Eſſe eſt prius natura quam agere, ſed ſunt ſimul tempore; Chriſtus ſtatim omnia nouit, ideo non indigebat conſilio.

*Art.3.* *An Chriſtus in primo inſtanti conceptionis potuerit mereri.* ℟. Sic, meruit per actum liberum, quod fuit perfectiſsima ſanctificatio.

† Liberum arbitrium in primo motu, natura integra, poteſt moueri ad bonum merendo, non ad malum peccando. Item Deus dedit Chriſto in creatione gratiam, quam poterat mereri. Item gloria immortalitatis debetur Chriſto ex pluribus cauſis.

*Art.4.* *An Chriſtus fuerit perfectus comprehenſor in primo inſtanti ſuæ conceptionis.* ℟. Sic.

† Chriſtus non meruit gloriam animæ, ſed corporis. Vndè patet cum dicitur. Oportuit Chriſtum pati.

## QVÆSTIO XXXV.

## De Natiuitate Chriſti.

*Art.1.* AN *natiuitas ſit perſonæ, vel naturæ.* ℟. Natiuitas propriè eſt perſonæ, quia vt ſubiecto datur, vt ſit; ſed vt termino, qui eſt forma datur naturæ, & ideo natiuitas dicitur via ad naturam.

† Propter identitatem naturæ, & perſo-

næ,

næ, aliquando natura ponitur pro perſona, & dicitur nata. Item motus denominatur à termino, ideſt natura, non à ſubiecto, ideſt perſona.

*An Chriſto ſit attribuenda natiuitas temporalis*. ℞. Sic à Matre; ſicut æterna à Patre; & poteſt dici bis natus. *Art. 2.*

*An ſecundum temporalē Chriſti natiuitatem Beata Virgo poſſit dici Mater Chriſti*. ℞. Sic, quia corpus eſt ex eius ſanguine puriſsimo. *Art. 3.*

*An Beata Virgo debeat dici Mater Dei*. ℞. Sic, quia concepit, & genuit Deum, ideſt perſonam habentem diuinitatem, & humanitatem; quia nomen ſignificans quamlibet naturam poteſt ſupponere pro hypoſtaſi. *Art. 4.*

✠ Et nomen Deus hic ſupponit pro perſona Filij, & ita non eſt Mater aliarum perſonarum. contrarium eſt hæreticum.

*An in Chriſto ſint duæ filiationes*. ℞. Reſpectu natiuitatum, ſunt duæ filiationes, reſpectu perſonæ, eſt vna, & hæc æterna: Filiatio Chriſti, ad matrem non eſt realis, ſed rationis, quia ex tempore Deo aduenit; ſed æterna eſt realis; dicitur tamen realiter filius matris relatione, quæ cointelligitur relationi reali maternitatis ad Chriſtum. *Art. 5.*

*An Chriſtus ſit natus ſine dolore Matris*. ℞. Sic, imò cum iucunditate, quia ex virgine ſine aperitione clauſtri, nec fuit obſtetrix. *Art. 6.*

*An Chriſtus debuerit in Bethleem naſci*. ℞. Sic, quia ex Dauid, qui ibi natus eſt; *Art. 7.*

7



non Romæ, vel ab Imperatore, quia diuinitas mundum mutat, non homines; ideo Matrem, & Patriam elegit pauperem.

*Art.8.* *An Chriſtus fuerit natus tempore congruo.* ℞. Sic, quia ipſe elegit ſibi tempus, matrem, & locum; & quia, quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt.

# QVÆSTIO XXXVI.

## De Manifeſtatione Chriſti nati.

*Art.1.* AN *natiuitas Chriſti debuerit omnibus eſſe manifeſta.* ℞. Non, ob meritum fidei, & ne redemptio impediretur.

✝ In iudicio manifeſtus veniet.

*Art.2.* *An natiuitas Chriſti aliquibus debuerit manifeſtari.* ℞. Sic, vt per illos ad alios perueniret.

*Art.3.* *An conuenienter fuerint electi illi, quibus fuit natiuitas Chriſti manifeſtata.* ℞. Sic quia Deus ſcit quos elegerit.

*Art.4.* *An Chriſtus per ſeipſum debuerit manifeſtare ſuam natiuitatem.* ℞. Non, ſed vt eſſet fides de diuinitate, & humanitate eius, ideo per alios.

*Art.5.* *An debuit per Angelos, & ſtellam manifeſtari.* ℞. Sic, & congruenter, quia fuit opus Dei, ergo perfectum.

*Art.6.* *An ordine conuenienti fuerit manifeſtata.* ℞. Sic, plenitudo gentium prius intrauit ad fidem: tamen primitiæ Iudæorum præuenerunt primitias gentium, ideo Paſtoribus prius eſt manifeſtata, quam Magis.

*An*

*An Stella, quæ apparuit Magis fuerit ex cœleſtibus ſtellis*. ℞. Non, quia in diuerſo motu, ſed fuit noua creata in aëre, terræ vicino, quæ ſecundum Diuinam voluntatem mouebatur. *Art. 7.*

*An Magi conuenienter venerint ad adorandum Chriſtum*. ℞. Sic, quia à Spiritu ſancto inſpirati; & erant primitię gentium in Chriſtum credentium. *Art. 8.*

## QVÆSTIO XXXVII.

### De legalibus circa puerum Ieſum ſeruatis.

AN *Chriſtus debuerit circumcidi*. ℞. Sic, vt oſtenderetur veritas carnis; & approbaret circumciſionem; vt Filius Abrahæ; vt ſeruemus leges, quia eo tempore circumciſio erat in præcepto; & vt nos legis iugo liberaret. *Art. 1.*

*An conuenienter fuerit Chriſto nomen impoſitum*. ℞. Sic, quia per ipſum ſaluamur, & hoc nomen ſignificatur aliquo modo in alijs nominibus, quibus nominatur in ſcriptura. *Art. 2.*

*An Chriſtus fuerit conuenienter in templo oblatus*. ℞. Sic, vt impleret legem, licet ſemper fuerit Deo prȩſens, & dicatus, reliqua miſticè declarantur. *Art. 3.*

*An Mater Dei conuenienter purgationis cauſa ad templum acceſſerit*. ℞. Sic, licet non ob indigentiam; ſed ob legis præceptum ne daret ſcandalum. *Art. 4.*

QVÆ-

# QVÆSTIO XXXVIII.

## De Baptiſmo Ioannis.

*Art.1.* A*N fuerit conueniens Ioannem Baptizare.* ℞.Sic,vt nuntiaret Chriſtum, & diſponeret homines ad baptiſmum Chriſti.

✝ Non erat Sacramentum,ſed ſacramentale diſponens ad baptiſmum Chriſti, & ſic pertinebat ad legem nouam. Item baptiſmata Iudæorum erant inania,ordinata ad munditiam carnis.

*Art.2.* *An baptiſmus Ioannis fuerit à Deo.* ℞. Ritus fuit à Deo, & effectus ab homine, quia mundabat tantum corpus, ſed erat directus ad Chriſtum.

*Art.3.* *An in baptiſmo Ioannis daretur gratia.* ℞. Non, ſed inducebat ad pœnitentiam, ideo erat baptiſmus pœnitentiæ.

✝ Circumciſio remittebat peccatum originale ex inſtitutione, ad quod non erat baptiſmus Ioannis inſtitutus; at Sacramenta ex vi inſtitutionis habent effectum.

*Art.4.* *An alij præter Chriſtum fuerint baptizãdi baptiſmo Ioannis.* ℞.Sic,quia erat præparatio ad baptiſmum Chriſti, nec erat dignior illo.

*Art.5.* *An baptiſmus Ioannis debuerit ceſſare Chriſto baptizato.* ℞. Non,quia adhuc manebat vmbra legis. Item non erat Chriſtus plenè cognitus.

*Art.6.* *An baptizati baptiſmo Ioannis eſſent*

*mox*

*mox baptizandi baptiſmo Chriſti.* ℞. Sic, vt reciperent characterem, & gratiam.

## QVÆSTIO XXXIX.

### De Baptizatione Chriſti.

AN *fuerit conueniens Chriſtum baptizari.* ℞. Sic, quia in ſimilitudinem carnis peccati. Item, vt ſanctificaret aquam. Item fecit quod præcipit fieri. *Art. 1.*

*An Chriſtus debuerit baptizari baptiſmo Ioannis.* ℞. Sic, quia non egebat ſuo, ideſt in Spiritu, ſed in aqua, vt nos induceret ad eum, quo indigemus. *Art. 2.*

*An Chriſtus conuenienti tempore fuerit baptizatus.* ℞. Sic, trigeſimo anno, ideſt in denario ter ducto, ideſt in fide Trinitatis, & in decem præceptis eſt perfectio. Item in ætate perfecta. *Art. 3.*

*An in Iordane debuerit baptizari.* ℞. Sic, quia per hunc fluuium Iſrael intrauit in terram promiſſionis, & nos in cœlum per baptiſmum. *Art. 4.*

*An Chriſto baptizato debuerit cœlum aperiri.* ℞. Sic, quia baptiſmus nobis cœlum aperit. Item debemus orare ad cœlum. *Art. 5.*

✝ Aperitio multis modis fit, vel per viſionem imaginariam, vel intellectualem, vel corporalem.

*An Spiritus ſanctus conuenienter deſcenderit in forma Columbæ ſuper Chriſtum baptizatum.* ℞. Sic, quia in baptiſmo ad nos de- *Art. 6.*

deſcendit per gratiam, & propter qualitatem Columbæ.

*Art.7.* *An illa Columba fuerit verum animal.* ℞. Sic, ſed eam Spiritus ſanctus non aſſumpſit; & quia Spiritus ſanctus non erat Columba, dicitur in ſimilitudine Columbæ deſcendiſſe.

*Art.8.* *An conuenienter ſit audita vox Patris. Hic eſt Filius meus dilectus.* ℞. Sic, quia illam vocem formauit tota Trinitas, in cuius virtute conſecratur noſter baptiſmus, in quo ſaluamur.

## QVÆSTIO XL.

## De modo conuerſationis Chriſti.

*Art.1.* AN *fuerit conueniens Chriſtum inter homines conuerſari.* ℞. Sic, quia venit ad manifeſtandam veritatem, & vt Medicus, & Mediator.

✝ Vita actiua, quæ tradit alijs, quæ contemplatur, eſt perfectior, quam vita quæ ſolum contemplatur, quia illa ſupponit abundantiam contemplationis. Item, vt daret exemplum vitæ mixtæ.

*Art.2.* *An fuerit conueniens Chriſtum ducere vitam auſteram.* ℞. Non, ſed commumunem, & pro omnibus ſtatibus; & habebat compreſſam carnem per virtutem diuinitatis.

*Art.3.* *An Chriſtus debuerit pauperem vitam ducere in mundo.* ℞. Sic, vt nos doceret auferre impedimenta.

✝ Po-

✝ Poteſt eſſe vita communis non ſolum diuitias poſſidendo;ſed etiam ab alijs neceſſaria accipiendo,vt Chriſtus fecit.

*An Chriſtus in hac vita fuerit conuerſatus ſecundum legem*. ℟. Sic,vt legem veterem approbaret;& nos à ſeruitute legis liberaret. *Art.3.*

✝ Et per legem potuit fieri opus diuinum in Sabbatho,vel neceſſitatis.

# QVÆSTIO XLI.

## De Tentatione Chriſti.

AN *fuerit conueniens Chriſtum tentari*. ℟. Sic, ob noſtram cautelam; & inſtructionem; & fiduciam de ſua miſericordia. *Art.1.*

✝ Chriſtus non eſt tentatus à carne, quia tentatio carnis non eſt ſine peccato.

*An in Deſerto tentari debuerit*. ℟. Sic, quia Dæmon magis tentat ſolitarium; vel ad meliora tendentem,quia Dæmon inuidet ad meliora tendentibus. *Art.2.*

*An debuerit tentari poſt Ieiunium*. ℟. Sic, quia nos Ieiunio armamur contra Diabolum; & Chriſtus prius inuiſibilibus tentationibus fuit tentatus. *Art.3.*

*An ordo, & modus tentationis fuerit conueniens*. ℟. Sic, quia à lenioribus, & gradatim, primo de corporis ſuſtentatione; deinde de inani gloria; Poſtremo vt diuitias,& gloriam mundi appeteret in contemptum Dei. *Art.4.*

# QVÆSTIO XLII.
## De Doctrina Chriſti.

*Art.* 1. AN *fuerit conueniens Chriſtum Iudæis, & non gentibus prædicare*. ℞. Sic, quia promiſſus illis, & ad gentes per ſuos.

*Art.* 2. *An Chriſtus debuerit prædicare Iudæis ſine eorum offenſione*. ℞. Offenſio fuit ex malitia Iudæorum, ideo non timenda.

*Art.* 3. *An Chriſtus omnia publicè debuerit docere*. ℞. Sic, ſed in parabolis, vt caperent, nec imperfectis omnia dicenda.

*Art.* 4. *An debuerit docere ſolum verbo, vel etiam ſcripto*. ℞. Non ſcripto, quia imprimebat loquendo, vt poteſtatem habens.

# QVÆSTIO XLIII.
## De Miraculis à Chriſto factis in Generali.

*Art.* 1. AN *Chriſtus debuerit facere miracula*. ℞. Sic, ad confirmandam doctrinam, & ad oſtendendam præſentiam Dei in Chriſto.

*Art.* 2. *An Chriſtus fecerit miracula diuina virtute*. ℞. Sic, quia ſola virtute diuina fiunt; & humanitas erat inſtrumentum.

*Art.* 3. *An incœperit in nuptijs*. ℞. Sic, quia in ætate perfecta, vt crederetur humanitas.

✝ Et ſine miraculis diſcipuli ſecuti ſunt eum.

*An miracula Christi ſufficienter diuinitatem oſtenderint.* ℟. Sic, quia erant ſupra naturam; faciebat ex propria virtute; & vt probaret ſe Deum. *Art.* 4.

# QVÆSTIO XLIV.

## De ſingulis miraculorum ſpeciebus.

AN *miracula facta per Chriſtum circa ſpirituales ſubſtantias fuerint conuenientia.* ℟. Sic, vt Dæmones eijciendo. *Art.* 1.

✝ Non circa Angelos, quia homines ab his non liberandi, ſed cum his erant ſociandi. Item, Chriſtus tantum innotuit Dæmonibus, quantum voluit; & oportuit. Item Dæmon cognouit Chriſtum promiſſum, ſed eſſe Filium Dei ex ſuſpicione; ideo non eſt impedita paſſio. Item ad noſtram inſtructionem miſit eos in Porcos.

*An conuenienter ſint facta miracula Chriſti circa cœleſtia corpora.* ℟. Sic, vt euidentius ſe oſtenderet Deum, quia ſola virtute Dei mutantur cœleſtia. *Art.* 2.

✝ Non corrumpitur cœlum cum mutatur à Deo curſus ſiderum. Item tenebræ in morte erant, quia vel radij ſolares non peruenerunt in terram: vel nubes, vel luna interpoſita ſunt.

*An conuenienter Chriſtus circa homines* *Art.* 3.

fece-

*fecerit miracula*. ℞. Sic, quia venit pro ſalute humana, ergo cognoſcendus erat Deus.

✝ Iuſtificatio debet eſſe libera, ideo non fecit miracula circa animam. Item modus miraculorum erat cum myſterio. Item ne quæramus laudem prohibet loqui.

*Art.4.* *An conuenienter circa creaturas irrationales*. ℞. Sic, quia ei vt Deo omnia ſunt ſubiecta, vt Piſces, Ficulnea. Item panis multiplicatio non fuit per creationem, ſed per additionem extraneæ materiæ; & ſic in gubernationis operibus nō eſt vſus creatione.

## QVÆSTIO XLV.

## De Transfiguratione Chriſti.

*Art.1.* AN *fuerit conueniens Chriſtum transfigurari.* ℞. Sic, vt oſtenderet finem tribulationum eſſe gloriam.

✝ Figura rei conſideratur in extremitate corporis, ideo dicitur transfiguratus; & non in alijs dotibus, vt in agilitate cum ambulauit ſupra mare; ſubtilitate cum ex vtero exiuit, &c.

*Art.2.* *An claritas Chriſti in transfiguratione fuerit claritas glorioſa*. ℞. Sic, quantum ad eſſentiam, quia ab anima glorioſa redundauit; non quantum ad modum, quia non fuit permanens, ſed fuit per modum tranſeuntis, ſicut viſio Beati Pauli.

✝ Corpus Chriſti non dum erat immor-

tale,

tale, ideo dicitur aſſumpſiſſe gloriam, quæ repræſentabat glorioſum. Item, claritas veſtium ſignificabat claritatem Sanctorum; & illa corporis, illam Chriſti.

*An illi tres teſtes conuenienter fuerint inducti*. ℞. Sic, quia partim præceſſerunt, partim ſecuti ſunt. Art. 3.

✝ Non Angeli, quia non habent corporis gloriam. Item Elias apparuit in proprio corpore, Moyſes in aſſumpto, vt Angeli apparere ſolent.

*An conuenienter ſit auditum teſtimonium patris*. ℞. Sic, quia adoptio noſtra eſt ad ſimilitudinem naturalis per fidem in baptiſmo imperfecta; ſed perfecta in gloria; & in vtraque apparuit tota Trinitas. Item ſunt teſtes, quia de futuro promiſit. Art. 4.

## QVÆSTIO XLVI.

### De Paſſione Chriſti.

AN *fuerit neceſſarium Chriſtum pati pro liberatione generis humani*. ℞. Non abſolutè; nec ex cauſa cogente; ſed ex ſuppoſitione; quia ſic Deus præfiniuit pro noſtra ſalute, & exaltatione Chriſti. Art. 1.

✝ Pro iuſtitia, & ex abundantiore miſericordia. Item non pro ſalute Angelica, quia peccatum Angeli eſt irremediabile.

*An alio modo potuerit nos Deus redimere, quam per paſſionem*. ℞. Abſolutè, ſic, Art. 2.

ex ſuppoſitione præſcientiæ, & præordinationis Dei, non.

✠ Si ſine ſatisfactione nos ſaluaſſet, non feciſſet contra iuſtitiam; quia condonannando nulli facit materiam.

Art. 3. *An fuerit alius modus conuenientior ad liberationem noſtram, quam per Chriſti paſſionem*. ℟. Non, ob multa bona, vt exempla Chriſti, obedientiæ, humilitatis, conſtantiæ, iuſtitiæ, &c.

Art. 4. *An Chriſtus debuerit pati in cruce*. ℟. Sic vt inſtruamur in multis virtutibus.

✠ Figuræ debet veritas reſpondere, non quantum ad omnia.

Art. 5. *An Chriſtus ſuſtinuerit omnes paſſiones*. ℟. In ſpecie non, in genere ſic, vt ab hominibus in omnibus ſenſibus: ſed minima paſſio ſatis fuiſſet.

Art. 6. *An dolor paſſionis Chriſti fuerit maior omnibus doloribus*. ℟. Sic, tam interior, quàm exterior ob multas cauſas. Vide ibi.

Art. 7. *An Chriſtus ſit paſſus ſecundum totam animam*. ℟. Tota, ratione ſuæ eſſentiæ, eſt paſſa; quia eſt tota in toto corpore; eſt enim actus corporis, & tota in qualibet parte. Item tota quoad omnes potentias inferiores patiebatur, quia in omnibus paſſus eſt Chriſtus. Item ratio ſuperior non patiebatur, quia erat beata.

Art. 8. *An tota anima Chriſti in paſſione frueretur beata fruitione*. ℟. Tota ſecundum eſſentiam, quia eſt ſubiectum partis ſuperioris, cuius eſt frui, ſed tota ratione potentiarum non fruebatur.

✠ Do-

✝ Dolor, & fruitio non erant reſpectu eiuſdem. Item non omnes vires animæ attingunt Deum.

*An Chriſtus fuerit conuenienti tempore paſſus*. ℞. Sic, quia ex eius voluntate, & diuina ſapientia; declaratur Paſcha, hora, ætas, &c. *Art.* 9.

*An Chriſtus ſit paſſus conuenienti loco*. ℞. Sic, quia tempora, & loca erant in manu eius; & ſic in Hieroſolymis extra portam, in Caluario. *Art.* 10.

*An fuerit conueniens Chriſtum cum latronibus occidi*. ℞. Sic, quia prophetatum, & ob alias cauſas, vt quia crux eſt quaſi tribunal Iudicis Chriſti. *Art.* 11.

*An paſſio Chriſti ſit tribuenda eius diuinitati*. ℞. Suppoſito Chriſti ratione naturæ humanæ, non diuinæ; & ſic mors Chriſti, eſt mors Dei. *Art.* 12.

✝ Iudæi puniti ſunt tanquam homicidæ Dei, vt qui cartam frangeret, in qua eſſet verbum Principis.

## QVÆSTIO XLVII.

### De cauſa efficiente paſſionis Chriſti.

AN *Chriſtus fuerit ab alio occiſus, an à ſe ipſo*. ℞. Chriſtus non fuit cauſa ſuæ mortis directè, ſed indirectè, quia potuit prohibere; ſed alij fuerunt cauſa directè. *Art.* 1.

✝ Nemo tollit animam meam, ideſt me inui-

inuito. Item fuit miraculum conſeruare ſpiritum tamdiu.

Art. 2. *An Christus fuerit mortuus ex obedientia.* ℞. Sic, quia ſacrificium, ob victoriam contra inobedientiam Adæ; & impleuit omnia præcepta.

Art. 3. *An Deus Pater tradiderit Chriſtum paſſioni.* ℞. Sic, quia præordinauit; ſpirauit voluntatem patiendi; & non impediuit.

✠ Chriſtus, vt Deus eadem voluntate Patris tradidit ſe morti, vt homo voluntate diſtincta; quare ſe tradidit, & traditus eſt ab alio. Item Chriſtus, & Pater ex charitate; alij ex timore, inuidia, & cupiditate.

Art. 4. *An fuerit conueniens Chriſtum pati à Gentibus, ſicut à Iudæis.* ℞. Ab vtriſque, quia fructus paſſionis ad vtroſq; pro quibus orauit perueniret.

Art. 5. *An Perſecutores Chriſtum cognouerint.* ℞. Principes cognouerunt Meſſiam, ſicut & Dæmones; ſed non diuinitatem eius, ex ignorantia affectata, quia videbãt ſigna diuinitatis; ſed minores populi neque vt Meſſiam, paucis exceptis.

Art. 6. *An peccatum crucifigentium Chriſtum fuerit grauiſſimum.* ℞. Sic, licet in populis ignorantia minuebat genus peccati.

QVÆ-

# QVÆSTIO XLVIII.

## De modo paſſionis Chriſti quantum ad effectum.

A*N paſſio Chriſti cauſauerit noſtram* *Art. 1.*
*ſalutem per modum meriti*. ℟. Sic, quia erat caput meruit nobis; ſicut ego mereor mihi.

✝ Paſſio fuit meritoria, non quia ab alio, ſed quia ab intrinſeco voluntariè patitur. Item paſſio habuit quoſdam effectus, quos non habuerunt præcedentia merita, non propter maiorem charitatem, ſed propter genus operis, propter rationes allatas quæſt. 26. art. 3.

*An paſſio Chriſti ſit cauſa noſtræ ſalutis* *Art. 2.*
*per modum ſatisfactionis*. ℟. Sic, & abundanter, quia exhibuit maius, quàm compenſatio offenſæ requirebat; ob magnitudinem charitatis, & perſonæ, & doloris; imò pro crucifigentibus, quia in eo erat maior charitas, quàm eorum iniquitas; & quia erat caro Dei, potuit ſatisfacere offenſæ factæ Deo.

*An paſſio Chriſti ſit operata per modum* *Art. 3.*
*ſacrificij*. ℟. Sic, qui ſe obtulit ex charitate, & vt excellens ſacrificium fuit acceptum Deo, licet ex parte occidentium fuerit maleficium. Item caro animalium fuit figura.

*An paſſio Chriſti ſit operata noſtram ſa-* *Art. 4.*
*lutem per modum redemptionis*. ℟. Sic, quia

fuit pretium redimens nos à peccato, & reatu pœnæ.

✠ In hac redemptione pretium non fuit datum Dæmoni, quia iniuſtè detinebat, niſi in ordine ad Deum.

Art. 5. *An eſſe Redemptorem ſit proprium Chriſti*. ℟. Noſtra redemptio poteſt attribui toti Trinitati, vt primæ cauſæ, cuius vita erat Chriſti, & Chriſto inſpirauit vt pateretur; ſed immediatè Redẽptor eſt Chriſtus, vt Homo, qui factus eſt maledictum; & vita corporalis, quam obtulit erat Chriſti hominis, & ſic pretium.

Art. 6. *An paſſio Chriſti ſit operata noſtram ſalutem per modum efficientiæ*. ℟. Principalis cauſa efficiens eſt Deus; paſſio, inſtrumentalis.

✠ Agens corporale non agit, niſi per contactum, ſed paſſio corporalis habet ex diuinitate vnita ſpiritualem virtutem; & ſic per ſpiritualem contactum, ideſt per fidem, & ideo operatur in omnes. Item paſſio operatur per modum meriti diuerſimodè, vt per efficaciam comparata ad diuinitatem; per meritum ad voluntatem Chriſti; per ſatisfactionem in carne Chriſti; per ſanctificationem, vt liberamur à reatu pœnæ; per redemptionem, vt liberamur à ſeruitute culpæ; per Sacramentum, vt per eam Deo reconciliamur.

QVÆ-

# QVÆSTIO XLIX.

## De effectibus paſſionis Chriſti.

AN *per paſſionem Chriſti ſimus liberati à peccato*. ℟. Sic, prouocans nos ad charitatem; & quia Chriſtus vt caput redemit nos membra, pretio ſuæ paſſionis; & quia caro eius erat efficiens inſtrumentum diuinitatis, cuius virtute habet vim dimittendi peccata, à qua ſortitur virtutem ſpiritualem. Item fecit medicinam, quæ eſt cauſa ſalutis noſtræ, quæ applicatur ſingulis per ſacraměta. Item etiam per fidem applicatur paſſio Chriſti; ſed vt liberat à peccato debet eſſe formata. *Art.1.*

*An per paſſionem Chriſti ſimus liberi à poteſtate Diaboli.* ℟. Sic, quia remittit peccatum; reconciliat nos Deo; repreſſit Diabolum ſacramentis. *Art.2.*

*An per paſſionem Chriſti homines ſint liberati à pœna peccati.* ℟. Sic directè, quia ſufficiens; indirectè, quia eſt cauſa remiſſionis peccati, in quo fundatur reatus pœnæ. *Art.3.*

✝ Damnatis non potuit paſſio applicari per fidem, & ſacramenta, ideo non liberati. Item liberatis per pœnitentiæ ſacramentum imponitur pœnitentia, quia debent configurari Chriſto aliquid patiendo, non ſic baptizatis; & ſic remanet mors, quæ eſt pœna peccati, vt nos ſimus conformes Chriſto.

*An per paſſionem Chriſti ſimus Deo re-* *Art.4.*

*conciliati*. ℞. Sic, & vt tollit peccatum, & vt eſt ſacrificium.

✝ Deus diligit omnes quoad naturam, odit quoad peccatum. Item reconciliamur Deo, non quod de nouo Deus incipiat nos amare, ſed quia ſublata eſt odij cauſa. Item maior fuit charitas Chriſti patientis, quam iniquitas occiſorum, ideo præualuit paſſio.

*Art.* 5. *An Chriſtus ſua paſſione aperuerit nobis Ianuam cœli*. ℞. Sic, quia tollere peccata quoad culpam, & pœnam, eſt aperire cœlum.

✝ Patres meruerunt per paſſionem Chriſti venturi. Item aſcendens non aperuit cœlum, ſed poſſeſſionem accepit pro nobis.

*Art.* 6. *An Chriſtus per ſuam paſſionem meruerit exaltari*. ℞. Sic, quia ſe humiliauit; non tamen meruit maiorem charitatem, ſed claritatem.

## QVÆSTIO L.

### De morte Chriſti.

*Art.* 1. **A***N fuerit conueniens Chriſtum mori*. ℞. Sic, vt nobis ſatisfaceret; vt veram humanitatem oſtenderet; vt nos liberaret à timore mortis.

✝ Non ex morbo, ſed violenter.

*Art.* 2. *An in morte fuerit ſeparata diuinitas à carne*. ℞. Non, ſed caro erat vnita verbo.

✝ Dicitur derelictus à Patre, quia non pro-

protectus. Item caro eſt vnita mediante anima, non quaſi à ligante, ſed quia ab anima habet vt iterum ſit vnibilis cum ea, quia ordo vnionis ſemper manet. Item diuinitas non viuificat formaliter, ſed effectiuè, vndè remota anima caro non eſt viua.

*An in morte Chriſti fuerit facta ſeparatio verbi ab anima.* ℞. Non, quia ſicut nec à corpore, quia anima eſt vnita Verbo immediatius, quam corpus. Art. 3.

✝ Caro ponit, & aſſumit animam virtute verbi inhabitantis. Item verbum per vnionem non dicitur anima, nec corpus, nec natura humana, ſed habens animam, vel corpus. Item in vtroque fuit vna hypoſtaſis, quamuis corpus, & anima ſint ſeparatæ: quia vtrunque remanſit vnitum diuinæ perſonæ, vt ante.

*An Chriſtus in triduo fuerit homo.* ℞. Simpliciter non, quia corpus non erat viuum, & ad veritatem mortis eſt, vt deſinat eſſe homo, ſed benè erat homo mortuus. Art. 4.

✝ Non ceſſauit in morte ſuſceptio verbi, ſed partium vnio: ſed fuit ſacerdos, ratione animæ, in qua eſt caracter ordinis.

*An fuerit idem numero corpus Chriſti viuentis, & mortui.* ℞. Sic ſimpliciter, ideſt abſolutè, & nullo addito, quia idem ſuppoſitum: ſed non omnino totaliter, quia vita eſt quid intrinſecum corpori viuentis, ergo remota vita non remanet totaliter idem. Art. 5.

✝ Corpus ſimplicis hominis mortui non

remanet vnitum hypoſtaſi permanente, ideo non eſt ſimpliciter idem, ſed ſecundum quid ratione materiæ; idem numero dicitur aliquid ſecundum ſuppoſitum; idem ſpecie ſecundum formam, & ſic non remanſit vnum. Item mors Chriſto non competit ratione ſuppoſiti, quo eſt vnum, ſed ratione naturæ humanæ, cui vita, & mors competit.

*Art. 6.* *An mors Chriſti ſit aliquid operata ad noſtram ſalutem.* ℟. Mors Chriſti in fieri ſic, quia eſt eadem cum ipſius paſſione; ſed in facto eſſe, non per modum meriti, ſed efficientiæ ratione diuinitatis. Item mors Chriſti operata eſt deſtructionem vtriuſque mortis noſtræ, ſcilicet animæ, & corporis.

✠ Mors Chriſti non vt priuatio, ſed virtute diuinitatis vnitæ operatur noſtram ſalutem.

## QVÆSTIO LI.

### De Sepultura Chriſti.

*Art. 1.* AN *fuerit conueniens Chriſtum ſepeliri.* ℟. Sic, ad probandam veritatem mortis; vt ſpem reſurrectionis nobis daret; & ad exemplum noſtrum, qui mortui peccatis abſcondimur à conturbatione hominum.

✠ Non impeditur pro reſurrectione ſua; & profuit nobis; & quæ ſaluāt hominem, non faciunt iniuriam Deo.

*Art. 2.* *An Chriſtus conuenienti modo fuerit ſepul-*

*pultus*. ℟. Sic,& in honore ſepulturæ oſtenditur virtus morientis, qui contra intentionem occidentium honorificè ſepelitur.

✝ Item in ſepultura eſt ſeruandus mos gentis. Item omnia,quæ narrantur de ſepultura Chriſti habent myſticam ſignificationem.

*An corpus Chriſti fuerit in ſepulchro incineratum*. ℟. Non, quia mors non fuit ex infirmitate, ſed voluntate eius. Item corpus Chriſti cum noſtro fuit eiuſdem conditionis,quantum ad naturam; non quantum ad meritum,& virtutem. **Art. 3.**

*An Chriſtus fuerit in ſepulchro ſolum vna die, & duabus noctibus*. ℟. Sic, ideſt per triginta ſex horas: tribus diebus, & tribus noctibus intelligitur ſumendo partem pro toto. **Art. 4.**

## QVÆSTIO LII.

## De deſcenſu Chriſti ad inferos.

AN *fuerit conueniens Chriſtum deſcendere ad inferos*. ℟. Sic, vt vinctos à diabolo liberaret, & ſic deſcendit non vt reus culpæ, ſed vt liberator pœnæ, & ſic eius paſsio fuit applicata mortuis. Item, anima Chriſti non deſcendit motu, quo corpora,ſed quo Angeli mouentur. **Art. 1.**

*An Chriſtus deſcenderit ad infernum damnatorum*. ℟. Secundum effectum ad omnes inferos deſcendit, ad damnatos confutans eos de malitia, & incredulita- **Art. 2.**

te; ad purgatorium dando ſpem gloriæ; ad Limbum infundendo lumen gloriæ his, qui ſolo peccato originali tenebantur; ſed ſecundum eſſentia anima Chriſti deſcendit ſolum ad locum iuſtorum, & exiſtens in vna parte inferni miſit ſuam vim in omnes partes, & ſic ſoluit dolorẽ paſsionis pœnæ,& dilationis gloriæ.

*Art.3.* *An Chriſtus fuerit totus in inferno.* ℞. Totus Chriſtus ratione perſonæ erat ibi, & vbique, ſed non totaliter, quia eſt vbique, non circumſcriptiuè, cum contineat omnia loca.

*Art.4.* *An Chriſtus aliquam moram traxerit in inferno.* ℞. Credibile eſt quod quandiu corpus fuit in ſepulchro; ſed ſanctos ſtatim liberauit glorificando, & ſtatim rupit vectes, ideſt ſuſtulit impedimenta exeundi; & hodie eris in Paradiſo, ideſt in gloria.

*Art.5.* *An Chriſtus deſcendens ad inferos liberauerit ſanctos patres.* ℞. Sic, quia dedit gloriam; ſecus, nil contuliſſet, quia ibi nõn habebant pœnam ſenſus; ſed tantum dilationem gloriæ; ſed ibi manſerunt cum Chriſto.

*Art.6.* *An Chriſtus aliquos damnatos ab inferis liberauerit.* ℞. Nullum, quia non habebant charitatem.

*Art.7.* *An qui cum originali deceſſerant fuerint à Chriſto liberati.* ℞. Non pueri qui cum peccato originali deceſſerant, quia non erant coniuncti paſsioni Chriſti per fidem, & charitatem, ſed patres, nec tunc pro originali erat Sacramentum; & Pa-

tres

tres licet eſſent in reatu originalis, vt reſpicit naturam; tamen erant liberi à culpa per gratiam, quam gratiam pueri non habebant.

*An Chriſtus ſuo deſcenſu liberauerit animas purgatorij.* ℞. Non, niſi fuerint tales, quales nunc liberantur per paſsionem; & paſsio Chriſti in generali eſt ſatisfactoria, ideo debet applicari, vt ſatisfaciat. *Art.* 8.

✠ Liberauit eos ab excluſione gloriæ, quæ erat totius naturæ; non à reatu pœnæ ob proprium defectum, quia erat perſonalis.

## QVÆSTIO LIII.

### De Reſurrectione Chriſti.

AN *fuerit neceſſarium Chriſtum reſurgere.* ℞. Sic, quia commendatur diuina iuſtitia exaltans eum, qui pro Deo ſe humiliauit; oſtenditur diuinitas; erigitur ſpes noſtra; & ad complementum noſtræ ſaluris, quia fuit inchoatio, & exemplum noſtræ reſurrectionis. *Art.* 1.

*An fuerit conueniens Chriſtum tertia die reſurgere.* ℞. Sic ob multas conuenientias. *Art.* 2.

*An Chriſtus primo reſurrexerit.* ℞. Primo reſurrectione perfecta, ideſt non moriturus; non ſic Lazarus, & alij. *Art.* 3.

✠ De his qui ſurrexerunt cum Chriſto, vt dominum reſurgentem oſtenderent aliqui dicunt; ſurrexiſſe non morituros,

ſed veriùs eſt cum Auguſtino quod iterum mortui ſunt.

*Art.* 4. *An Chriſtus fuerit cauſa ſuæ reſurrectionis.* ℞. Sic propria virtute ſuæ diuinitatis, & non humanitatis.

✠ Etiam à Patre, & Spiritu ſancto, quia eſt eadem virtus. Item orauit, & meruit illam vt homo.

## QVÆSTIO LIV.

### De qualitate Chriſti reſurgentis.

*Art.* 1. AN *Chriſtus poſt reſurrectionem habuerit verum corpus*: ℞. Sic, quia id dicitur reſurgere ex Damaſceno quod cecidit.

✠ Intrauit Ianuis clauſis nō ex miraculo, neque ex natura corporis, ſed ex virtute diuina. Item ſubditus ſpiritui in cuius poteſtate eſt quod appareat, vel non appareat; agat, vel non agat. Item in lineamentis non eſt mutatum, quia nulla in eo erat deformitas, ſed ſolum accepit claritatem; & in eius poteſtate erat, vt videretur ſub hac, vel illa forma.

*Art.* 2. *An Chriſti corpus reſurrexerit integrum.* ℞. Sic, cum carne, oſſibus, ſanguine, & integraliter, quia habuit naturam integram.

✠ Ibi erunt alij humores, ſed purgati, ſine labe, qui non cauſant corruptionem. Item totus ſanguis, & aliæ particulæ pertinentes ad veritatem naturæ ſurrexerunt; & ſanguis, qui oſtenditur in quibuſ-

buſdam Eccleſijs fuit miracoloſus ex imagine.

*An corpus Chriſti ſurrexerit glorioſum.* *Art. 3.*
℞. Sic, quia fuit exemplar, & cauſa noſtræ reſurrectionis: anima ab inſtanti fuit beata, & diſpenſatiuè non redundauit in corpus, niſi poſt paſsionem.
✝ Claritas eſt vt radius in vitro, & videtur quando anima vult. Item corpus redditur incorruptibile a gloria. Manducauit non quia egeret, ſed vt oſtenderet reſurrectionem.

*An corpus Chriſti debuerit cum cicatricibus reſurgere.* ℞. Sic, in ſignum perpetuum victoriæ; ad fidem diſcipulorum confirmandam; & vt oſtenderet patri, nobis, in iudicio. Item ſunt decus, & gloria corporis. *Art. 4.*

## QVÆSTIO LV.

## De manifeſtatione reſurrectionis.

AN *reſurrectio Chriſti debuerit omnibus manifeſtari.* ℞. Non, ſed præordinatis à Deo ex ſpeciali gratia. *Art. 1.*

*An fuerit conueniens quod Diſcipuli viderent Chriſtum reſurgere.* ℞. Non, ſed vt Angeli nuntiarent, ſicut diuina quæ per Angelos hominibus reuelantur. *Art. 2.*
✝ Terminus Aſcenſionis à quo, non erat ſupra communem notitiam, ideo diſcipuli potuerunt eam videre, non ſic reſurrectionem, quia fuit ſupra communem

notitiam in vtroque termino, prout anima recedebat ab inferis, & ſurrexit ad gloriam.

*Art.3.* *An Chriſtus poſt reſurrectionem debuerit continuo cum diſcipulis conuerſari.* ℞. Non, pro gloria reſurgentis; vbi fuerit neſcitur, cum in omni loco ſit dominatio eius.

*Art.4.* *An Chriſtus debuerit diſcipulis in alia effigie apparere.* ℞. Benè diſpoſitis ſic, dubitantibus non.

✠ Fingere ad aliquid aliud ſignificandum, non eſt mendacium. Item poterat Dominus revera ſuam effigiem mutare; ſed non eſt in conueniens dicere, quod Satan impedierit oculos diſcipulorum, ne eum agnoſcerent.

*Art.5.* *An Chriſtus debuerit reſurrectionem argumentis declarare.* ℞. Non rationibus ſyllogiſticis, quia ſi ex principijs ignotis, diſcipuli nil intellexiſſent; ſi ex notis, non concluderent, cum reſurrectio ſit ſupra naturalis; ſed probauit authoritate ſcripturæ, & argumentis, ideſt ſignis ſenſibilibus, quæ inducunt ad credendum.

✠ Fides non habet meritum, vbi eſt ratio demonſtratiua, quia meritum eſt in hoc, vt homo ex mandato Dei. Item velle ſigna, eſt indicium defectus fidei; ſed ſigna non tollunt totaliter meritum fidei, ſi etiam ſine his homo crederet.

*Art.6.* *An argumenta, quæ Chriſtus induxit ſufficienter manifeſtauerint reſurrectionem eius.* ℞. Sic, ſicut & teſtimonio ſufficienti.

✠ Licet

✝ Licet ſingula argumenta per ſe non ſufficiant; tamen omnia ſimul perfectè manifeſtant. Item manducatio Chriſti fuit vera, quia erat verum corpus animatum, illa Angeli non. Item non ſe monſtrauit in claritate, vt in Transfiguratione, quia tunc oſtendit veram gloriam, nunc veram carnem.

## QVÆSTIO LVI.

### De cauſalitate reſurrectionis Chriſti.

AN *reſurrectio Chriſti ſit cauſa reſurrectionis corporum.* ℞. Sic, quia fuit primum in genere cauſæ reſurrectionis noſtræ: Verbum Dei eſt principium humanæ viuificationis, & ſic egit in propinquum corpus, per quod & in alia. *Art. 1.*
✝ Iuſtitia Dei eſt cauſa primaria reſurrectionis; ſed reſurrectio Chriſti eſt inſtrumentum, & ſic cauſa; ſed non meritoria, ſed efficiens virtute diuina, cuius eſt mortuos ſuſcitare; & exemplaris: reſurrectio non attingit contactu corporali, ſed virtuali, qui ſufficit, vt ſit cauſa; cum diuina virtus vbique ſit præſens. Item, quia prima cauſa eſt diuina iuſtitia, ideo talis virtus pertinget etiam ad malos, ſed vt exemplaris ad bonos.

*An reſurrectio Chriſti ſit cauſa reſurrectionis animarum.* ℞. Sic, virtute inſtrumentali, quam habet à virtute diuina, & eſt cauſa exemplaris, quia in anima debe- *Art. 2.*

bemus conformari Chriſto reſurgenti.

✝ Chriſtus reſuſcitabit omnia corpora, quia vt iudex eſt cauſa præmij, vel pœnæ; ſed non omnes animas, cuius reſurrectio pertinet ad meritum.

## QVÆSTIO LVII.

### De Aſcenſione Chriſti.

Art. 1. AN *fuerit conueniens Chriſtum aſcendere*. ℞. Sic, quia immortali, & incorruptibili debetur locus proportionatus.

✝ Locus nihil addidit corpori Chriſti, niſi quandam decentiam, ex qua gaudium habuit accidentale, ideo retribuere motum Chriſto, vt eſt creatura, non eſt inconueniens.

Art. 2. *An conueniat Chriſto aſcendere in cœlum ſecundum diuinam naturam*. ℞. Si ly ſecundum dicat conditionem aſcendentis pertinet ad humanam naturam; & motus localis non conuenit naturæ diuinæ, qua nihil altius; ſi ly ſecundum, dicit cauſam, pertinet ad diuinam naturam.

Art. 3. *An Chriſtus aſcenderit ſecundum propriam virtutem*. ℞. Propria virtute diuina, vel animæ glorioſæ; non ex virtute naturali humana. Item, vbi ſpiritus volet, ibi erit corpus glorioſum.

✝ Aſcendit propria virtute, ſed eleuatus à Patre, quia eſt eadem virtus. Item non eſt motus in inſtanti, quia effectus diuinæ

vir-

virtutis recipitur ſecundum naturam patientis, ſed corpus non eſt capax moueri localiter in inſtanti, cum commenſuretur ſpatio.

*An Chriſtus aſcenderit ſupra omnes cœlos.* ℞. Sic, quia perfectius participabat bonitatem diuinam. *Art. 4.*

✝ Deus eſt ſuper omnes cœlos, & dicitur cœlum ſedes Dei, quia Deus eſt in eo, vt in contento, non vt in continente. Item extra cœlum non eſt locus, nec eſt potentia ſuſceptiua corporis, ſed in Chriſto erat potentia perueniendi illuc. Item per miraculum duo corpora ſunt ſimul, vt cum Chriſtus exiuit de vtero. Item nubes non ſuſcepit Chriſtum ſubleuando, ſed apparuit in ſignum diuinitatis.

*An corpus Chriſti aſcenderit ſupra omnem creaturam ſpiritualem.* ℞. Sic, quia per vnionem perſonæ diuinæ eſt ſupra omnem ſubſtantiam ſpiritualem, & ſic debetur ei dignior locus; licet alia ratione tribuatur locus ſubſtantiæ ſpirituali, & corporali, tamen id eſt vtrique commune, vt digniori ſuperior tribuatur locus. *Art. 5.*

*An Aſcenſio Chriſti ſit cauſa noſtræ ſalutis.* ℞. Sic, tum quia augetur in nobis fides, ſpes, & charitas; tum quia parauit nobis viam aſcendendi; tum quia inde mittit dona. *Art. 6.*

✝ Eſt cauſa non per modum meriti, ſed efficientiæ, vt dixi de reſurrectione. Item apparitiones deinde factæ non tollunt ius quod ſibi, & nobis acquiſiuit manendi perpetuo in cœlo.

QVÆ-

## QVÆSTIO LVIII.

### De ſeſſione Christi ad dexteram Patris.

*Art.* 1. An *Chriſto conueniat ſedere ad dexteram Patris*. ℞. Seſſio ſignificat, vel quietem, vel poteſtatem iudiciariam, & vtroque modo conuenit Chriſto.

✠ Dextera in Deo non dicit differentiam poſitionis, & ſic Pater non ſedet ad ſiniſtram, ſed omnis eſt dextera, vbi nulla eſt miſeria. Item Stephanus vidit Ieſum ſtantem, ideſt in adiutorium.

*Art.* 2. *An ſedere ad dexteram Patris conueniat Chriſto ſecundum quod Deus*. ℞. Sic, quia ſedere eſt ſimul cum Patre habere gloriam diuinitatis, vel beatitudinis, vel iudiciariam poteſtatem, & propoſitio tranſitiua, ad, ſolam importat diſtinctionem perſonalem, & originis; non gradum naturæ, vel dignitatis, qui non eſt in diuinis.

✠ Dextera Patris eſt quid commune tribus perſonis, ſed appropriatur Filio. Item Chriſtus vt homo aſſumptus eſt ad diuinum honorem, qui per dexteram deſignatur. Item non poteſt dici Pater ſedet ad dexteram Filij, vel Spiritus ſancti, licet ſint æquales in diuinitate, quia Pater non habet originem ab alijs perſonis, ob quam cauſam conuenit Filio, vel Spiritui ſancto.

*Art.* 3. *An ſedere ad dexteram Patris competat Chri-*

*Chriſto ſecundum quod homo*. R. Si ſecundum quod homo, dicit ſuppoſitum, tunc conuenit vt Deo; ſi dicit acceſſum ſecundum gratiam habitualem, quæ in Chriſto eſt præ omnibus, tunc ſedet ad dexteram; ideſt in bonis paternis potioribus ſuper omnes creaturas; ſecundum excellentiam, licet vt homo ſit ſubiectus Patri, quamuis vt Deus ſit æqualis.

*An ſedere ad dexteram Patris ſit proprium Chriſti*. R. Sic, quia ſecundum diuinam naturam eſt æqualis; ſecundum humanam, eſt ſuper omnes creaturas. *Art. 4.*

✠ Sedere ſignificat plenitudinem cum poteſtate, quod ſoli Chriſto conuenit, quam habuit à Patre, & nos ſedere à dextris habemus à Chriſto, ſeu potius ad dextram Chriſti.

## QVÆSTIO LIX.

## De Iudiciaria poteſtate Chriſti.

AN *poteſtas iudiciaria ſit ſpecialiter Chriſto attribuenda*. R. Sic, vt Filio Dei, quia in eo eſt poteſtas, ſapientia, & zelus rectitudinis. *Art. 1.*

✠ Poteſtas iudiciaria eſt communis toti Trinitati, ſed appropriatur Filio. Item authoritas iudicandi tribuitur Patri, vt principio Filij; ſed ratio iudicij Filio, qui eſt ſapientia Patris; Vt danti affectum iudicandi, quem homines habent, tribuitur Spiritui ſancto.

*An poteſtas iudicandi conueniat Chriſto* *Art. 2.*

*vt*

*vt eſt homo*. ℟. Sic, vt eſt caput Eccleſiæ, quia hæc poteſtas ratione iudicandorum eſt data hominibus, quorũ caput eſt Chriſtus ſecundum naturam humanam, cui Deus ſubiecit omnia; ſed non conuenit Chriſto ex conditione naturæ.

✠ Deus prœmiat, ſed Chriſtus vt caput ducit nos ad prœmium. Item cognoſcere occulta cordis, & iudicare, per ſe eſt Dei; ſed ex refluentia diuinitatis in animam Chriſti conuenit etiam Chriſto.

*Art.* 3. *An Chriſtus fuerit adeptus poteſtatem iudiciariam ex meritis*. ℟. Sic, quia non ſolum ex diuina perſona; & dignitate capitis, & plenitudine habitualis gratiæ; ſed etiam ex merito, ſicut de gloria corporis dixit.

*Art.* 4. *An poteſtas iudiciaria conueniat Chriſto quantum ad omnes res humanas*. ℟. Tum ſecundum naturam diuinam, tum ſecundum humanam, quæ eſt repleta veritate, & merito; & ſi ei committitur principale, ideſt homo, ergo & acceſſorium, ideſt res ordinatæ ad hominem.

✠ Quis me conſtituit Iudicem, &c. ideſt, in terris noluit me adminiſtrare iudiciũ, dum hic eſſet. Item, vt Deus omnia iudicat.

*Art.* 5. *An poſt iudicium quod agitur in præſenti tempore in morte, reſtet aliud iudicium, ideſt nouiſsimum*. ℟. Sic, quia res mutabilis non poteſt iudicari, niſi ſit finita, & licet vita hominis morte finiatur; tamen remanet ſecundum quid, vt in memoria poſterorum in Filijs, in effectu operum, in ho-

honore corporis, vt in ijs, in quibus defixit ſuum affectum, quem Deus iudicat in fine mundi; licet poſt mortem animę beatæ ſtatim videant Deum, nec Deus iudicat idem bis, quia ſecundum diuerſa, non ſecundum idem iudicat.

*An iudiciaria poteſtas Chriſti ſe extendat ad Angelos*. ℞. Sic, tum ſecundum naturam diuinam, tum ſecundum humanam, quæ eſt proximior Deo, quam Angeli, & magis repleta virtute Dei; & illuminat Angelos, tum ob humilitatem paſſionis, per quam humana natura fuit exaltata ſupra Angelos; ideo poteſt iudicare Angelos bonos, & malos; tum ratione eorum, quæ Angeli circa homines operantur quorum Chriſtus eſt caput. Item Chriſti iudicio ſubſunt Angeli quantum ad diſpenſationem eorum, quæ per ipſos aguntur; & quantum ad accidentalia prœmia bonorum, vt eſt gaudium de ſalute hominum, & accidentales pœnas malorum; & tandem quantum ad prœmium eſſentiale bonorum, & pœnam malorum, quod fuit factum per Chriſtum, vt eſt Verbum Dei à principio mundi; & hæc ſatis de myſterio Incarnationis. *Art.6.*

## QVÆSTIO LX.

### De Sacramentis.

AN *Sacramentum ſit in genere ſigni*. ℞. Sic, licet ſit etiam cauſa ſanctitatis, ſed hic, vt ſignum; ſicut vrina dici- *Art.1.*

dicitur ſana, licet medicina dicatur etiam ſana.

✝ Secretum dicitur Sacramentum, ideſt non violandum; & iuramentum, quia fit per rem ſacram.

Art. 2. *An omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum.* ℟. In quantum ſanctificat hominem ſic, quia ſigna dantur hominibus, vt per ea nota, ad ignota perueniant, ideſt ad gratiam ſanctificantem; & eſt definitio, ſignum rei ſacræ, ideſt gratiæ ſanctificantis hominem.

✝ Creaturæ ſignificant rem ſacram, vt attributa Dei, ſed non ſanctificant nos. Item in lege antiqua, quæ ſignificabant ſanctitatem Chriſti, vt per eam nos ſanctificat, erant ſacramenta; ſed quæ ſanctitatem Chriſti in ſe, non. Item diſpoſitiones ad ſanctitatem, vt aſperſio aquæ benedictæ, conſecratio Altaris, non ſunt Sacramenta.

Art. 3. *An Sacramentum ſit ſignum vnius rei tantum.* ℟. Non, quia Euchariſtia ſignificat corpus Chriſti verum, & myſticum. Item Sacramentum ſignificat noſtram ſanctificationem, in qua eſt cauſa paſſio Chriſti, quæ eſt ſignum rememoratiuum; eſt forma, quæ eſt gratia, dicitur demonſtratiuum; finis quæ eſt gloria, eſt prognoſticum.

✝ Sed hæc quodam ordine ſunt vnum, & ſic Sacramentum vt ſignum non fallit.

Art. 4. *An Sacramentum ſemper ſit aliqua res ſenſibilis.* ℟. Sic, vt per eas ducamur ad co-

cognoſcendum ſpiritualia, quibus ſanctificamur; & in hoc Deus prouidit nobis ſecundum modum noſtrum.

✠ Et ſic res ſenſibilis per ſe non pertinet ad cultum Dei, niſi vt eſt ſignum rei ſpiritualis, qua regnum Dei continetur.

*An requirantur determinata res ad Sacramenta*. ℞. Sic, ſed Deus ſolus determinat; & ſunt res communes, quæ facilè inueniuntur. *Art. 5.*

*An in ſignificatione Sacramentorum requirantur verba*. ℞. Sic, & fuit conueniens, quia cauſa ſanctificans eſt Verbum incarnatum; & quia habet determinatam ſignificationem materiæ; & quia homo conſtat ex anima, & corpore; & res, & verba ſunt vnum in ratione ſignificandi, quæ maior eſt in verbis. *Art. 6.*

*An requirantur determinata verba*. ℞. Sic, ſicut & determinata materia; imò magis, quia ſe habent tanquam forma, quæ eſt principium determinationis. *Art. 7.*

✠ Licet voces ſint diuerſæ, tamen apud omnes ſemper eſt idem ſenſus. Si quis ex induſtria corrumpat formam, non perficit Sacramentum, quia non videtur facere, quod facit Eccleſia: ſi lapſu linguæ ita vt non remaneat ſenſus, nec conficit; ſi remanet ſenſus perficit; & ſi corruptio ſiue in principio, ſiue in fine ſit parua non tollit.

*An liceat aliquid addere formæ*. ℞. In Sacramento requiritur intentio, & ſenſus, ſi addendo, vel minuendo intendit indu- *Art. 8.*

cere

cere ritum ab Eccleſia non receptum, non conficit; quia non facit, quod facit Eccleſia. Item ſi mutetur ſenſus, non conficit. Item ſi dicatur, in nomine patris maioris, non baptizat, quia corrumpitur ſenſus; ſi in nomine Dei Patris, ſic, quia remanet ſenſus.

✝ Interruptio, ſi non ſit tanta, vt interrumpatur intentio dicentis, ſed parua, non tollit Sacramentum; idem dicitur de trãſpoſitione, ſi manet ſenſus.

## QVÆSTIO LXI.

### De neceſſitate Sacramentorum.

*Art. 1.* *An Sacramenta ſint neceſſaria ad ſalutem humanam.* ℞. Sic, quia per ea ſumus in religione Chriſtiana; datur gratia; & applicatur paſſio Chriſti.

*Art. 2.* *An ante peccatum fuerint neceſſaria Sacramenta.* ℞. Non, quia non erat morbus, ergo nec medicina.

✝ Matrimonium tunc non erat Sacramentum, ſed officium naturæ, & ſignificabat aliquid futurum circa Chriſtum, & Eccleſiam.

*Art. 3.* *An poſt peccatum ante Chriſtum debuerint eſſe Sacramenta.* ℞. Sic, & erant ſigna, quibus homo proteſtabatur de aduentu Chriſti futuri.

✝ Paſſio Chriſti eſt cauſa finalis Sacramentorum antiquæ legis, ſed finis præcedit ſola intentione, non tempore. Item in lege naturæ fuerunt Sacramenta, ſed ma-

gis

gis imperfecta, indeterminata, & obſcura, quam in lege ſcripta.

*An poſt Chriſtum debuerint eſſe aliqua Sacramenta.* ℞. Sic, quæ ſint ſigna Chriſti præteriti, ſicut antiqua erant futuri, per quæ ſigna venimus in cognitionem ſpiritualium, quæ nos ducunt ad gloriam. *Art. 4.*

✝ Antiqua erant egena, quia non cauſabant gratiam; nec mutatur voluntas Dei, cum dat noua Sacramenta.

## QVÆSTIO LXII.

### De principali effectu Sacramentorum, quæ eſt gratia.

AN *Sacramenta ſint cauſa gratiæ.* ℞. Sic, quia incorporant nos Chriſto, quod fecit per gratiam. Item non ſunt cauſa gratiæ ex eo, quod in illis operetur ex pacto, quia ſic eſſent tantum ſigna, ſed ſunt cauſæ inſtrumentales, quia non agunt virtute ſua; ſed vt mota à Deo cauſa principali, tanquam inſtrumenta. *Art. 1.*

✝ Et ſic corporale, vt motum à Deo agit in ſpirituale; & ſimul ſunt cauſæ, & ſigna. Item Deus cauſat gratiam ex ſe, Sacramēta virtute diuina.

*An gratia Sacramentalis addat ſupra gratiam virtutum, & donorum.* ℞. Sic, ſecus fruſtra darentur Sacramenta habentibus dona. Item gratia Sacramentalis ſupra gratiam communiter dictam, & ſuper dona, & virtutes addit quoddam auxilium *Art. 2.*

xilium diuinum ad conſequendum finem Sacramenti.

✝ Gratia virtutum, & donorum perficit eſſentiam, & potentias animæ, quantum ad generalem ordinem actuum animæ; non quantum ad ſpeciales effectus in vita Chriſtiana neceſſarios. Item, per Sacramenta excluduntur peccata præterita, non ſic per dona, & virtutes. Item gratia ſacramentalis ad gratiam communiter dictam ſe habet vt ſpecies ad genus; & ſic gratia communis,& ſacramentalis non dicuntur æquiuocè.

*Art.3.* *An ſacramenta nouæ legis contineant gratiam*. ℞. Sic, vt in cauſa inſtrumentali, quæ virtus inſtrumentalis eſt fluens, & incompleta in eſſe naturæ; & ſic gratia in ſacramento non eſt, vt in ſubiecto, vel vt in vaſe; non ſecundum ſimilitudinem, vt eſt effectus in cauſa vniuoca; nō vt forma permanens proportionata ad talem effectum; & licet gratia ſit accidens; tamen poteſt tranſire à cauſa in ſubiectum; quia non eodem modo eſt in vtriſque; ſed ſecundum propriam rationem vtriuſque.

*Art.4.* *An in ſacramentis ſit aliqua Virtus effectrix gratiæ*. ℞. Sic, eſt inſtrumentalis, quæ cauſat gratiam; & non per præſentiam, vel concomitantiam, quia virtus eſt tranſiens ab vno in aliud, vt eſt motus, qui eſt actus imperfectus ab agente in patiens, quia inſtrumentum non agit niſi motum ab agente principali, cuius virtus eſt permanens.

✝ Vir-

✝ Virtus ſpiritualis non poteſt eſſe permanenter in corpore, ſed imperfectè, quatenus corpus mouetur à ſubſtantia ſpirituali, & hæc virtus eſt eiuſdem ſpeciei licet ſit imperfecta, vt patet in motu. Item hæc virtus non creatur, ſed aduenit ſacramento ex benedictione Chriſti; & ex applicatione Miniſtri. Item eſt eadem vis in rebus, & in verbis, ſicut eſt eadem virtus principalis agentis in pluribus inſtrumentis ſubordinatis.

*An ſacramenta nouæ legis habeant virtutem à paſſione Chriſti.* ℞. Sic, ſed à Chriſto, vt eſt Deus principaliter; & à Chriſto vt eſt homo, vt ab inſtrumento coniuncto; & ſacramentum, eſt inſtrumentum ſeparatum; & per coniunctum mouetur ſeparatum, vt per manum baculus. *Art. 5.*

✝ Virtus Chriſti copulatur nobis per fidem, & maximè paſſionis, & ideo virtus ſacramenti præcipuè eſt ex paſſione. Item iuſtificatio tribuitur reſurrectioni, vt termino ad quem; quia eſt nouitas vitæ, paſſioni, vt termino à quo, quantum ad dimiſſionem culpæ.

*An ſacramenta antiqua legis eſſent cauſa gratiæ.* ℞. Non per ſe ipſa, ideſt virtute propria, quia erant egena; nec paſſio Chriſti fuiſſet neceſſaria; ſed erant ſigna proteſtantia paſſionem Chriſti venturi ratione cuius iuſtificabant: ſicut finis non exiſtens, ſed apprehenſus operatur; Paſſio in noſtra lege cum ſit exhibita etiam ſecundum realem vſum iuſtificat, quia cir- *Art. 6.*

cumciſio, & cætera ſacramenta veteris legis erant ſigna fidei iuſtificantis.

# QVÆSTIO LXIII.

## De effectu Sacramentorum qui eſt Character.

*Art.* 1. AN *Sacramentum imprimat aliquem characterem in anima*. R. Sic, quia deſignamur ad cultum Dei; & nos diſtinguit ab alijs; ſed ſacramenta antiqua, non, quia in ſe non habebant virtutem ad aliquem effectum ſpiritualem; ſed ſatis fuit ſignaculum exterius circumciſionis ad diſtinguendum populum.

*Art.* 2. *An character ſit poteſtas ſpiritualis*. R. Sic, quia in anima non eſt paſſio, quæ tranſit; non habitus, quo non poſſumus malè vti; ergo eſt potentia, cum in anima non ſit aliud:

✝ Hæc potentia eſt inſtrumentalis, quia conuenit Miniſtris Dei; & eſt vel actiua, vel paſſiua; & reducitur ad ſecundam ſpeciem, qualitatis, ſed propriè non eſt in genere, vel in ſpecie.

*Art.* 3. *An character ſacramentalis ſit character Chriſti*. R. Sic, quia eſt ad dandum, vel recipiendum quæ ſunt cultus Chriſtiani; & eſt ſignaculum, quo homo deputatur ad cultum, ſicut deſignatur per gratiam ad gloriam.

✝ Character eſt res, quia eſt effectus ſacramenti; eſt ſacramentum, quia ſignificat gratiam; ſed propriè eſt ſignum configu-

figurans Chriſto, & ideo dicitur character Chriſti. Item character diſtinguens bonos à malis eſt gratia, cui apponitur character beſtiæ, qui eſt obſtinatio in peccato, at character Chriſti eſt ad cultum Dei in hac vita, cui opponitur profeſſio mali cultus.

*An character ſit in potentijs animæ, vt in ſubiecto.* ℞. Sic, quia tradere, vel ſuſcipere ea, quæ ſunt diuini cultus eſt actus in potentijs. Art. 4.

✠ Et eſt in potentia intellectiua; quia eſt ad cultum Dei, qui eſt proteſtatio fidei, ergo erit in potentia cognitiua. Item eſſentia animæ, perficitur per gratiam, qua viuit ſpiritualiter: at potentia per characterem, qui ordinat ad actum.

*An character inſit animæ indelebiliter.* ℞. Sic, quia eſt participatio Sacerdotij Chriſti, quod eſt æternum. Art. 5.

✠ In Chriſto non fuit character; quia in eo fuit plenitudo Sacerdotij, & non participatio, vt in Miniſtris. Item gratia eſt in ſubiecto libero, ideſt anima, ideo poteſt perdi; ſed character cum ſit virtus inſtrumentalis pendens ab agente primo, à quo mouetur, ideo non mutatur.

*An per omnia Sacramenta nouæ legis imprimatur character.* ℞. Non, ſed per Baptiſmum; confirmationem; ordinem; licet per omnia Sacramenta detur gratia. Art. 6.

# QVÆSTIO LXIV.

## De cauſa Sacramentorum.

*Art.* 1. AN *ſolus Deus operetur interius ad effectum Sacramenti*. ℞. Sic, per modum agentis principalis; quia ſolus Deus iuſtificat, & illabitur in eſſentiam animæ, in qua eſt effectus Sacramenti; & gratia, & character eſt effectus ſolius Dei; ſed homo, vt miniſter; & ſacramentum operatur per modum Miniſterij, nec datur melior effectus per meliorem miniſtrum, quia omnes agunt virtute Dei.

*Art.* 2. *An Sacramenta ſint ſolum ex inſtitutione diuina*. ℞. Sic, quia ſolus Deus dat robur, & virtutem ſacramentis, vt inſtrumentis.

✝ Quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti, ſunt à ſolo Chriſto inſtituta; licet aliqua habeantur per traditionem; ſed ſolemnitates ſunt ab homine. Item res ſenſibiles habent aptitudinem ad res ſpirituales ſignificandas, ſed hæc aptitudo terminatur à Chriſto. Item Petrus, & ſucceſſores ſunt Vicarij, quoad regimen Eccleſiæ iam cōſtitutæ.

*Art.* 3. *An Chriſtus vt homo habuerit poteſtatem operandi effectum Sacramenti interiorem*. ℞. Sic, Chriſtus vt homo meritoriè, & efficienter, ſed inſtrumentaliter; & quia eſt inſtrumentum coniunctum, ideo habet quandam cauſalitatem reſpectu aliorum inſtrumentorum, qui ſunt miniſtri

Ec-

cleſiæ, & potuit ſine ſacramento eius effectum conferre; ſed Christus vt Deus per poteſtatem auctoritatis operatur interiorem effectum ſacramenti effectiuè.

*An Christus potuerit communicare Miniſtris poteſtatem, quam habuit in ſacramentis.* ℞. Poteſtatem auctoritatis, non, quia eam habuit vt Deus, & ita eſt incommunicabilis, vt & eſſentia Dei creaturis; excellentiæ poteſtatem, quam habuit vt homo potuit, ſed non communicauit ob noſtram vtilitatem, ne ſpes in homine ponerentur; & ne diſſenſio eſſet in Eccleſia. *Art. 4.*

*An per malos miniſtros ſacramenta poſſint conferri.* ℞. Sic, quia agunt, vt inſtrumenta; & non vt mali; ſicut medicus ægrotus ſanat. *Art. 5.*

*An mali miniſtrãtes ſacramenta, peccēt.* ℞. Sic mortaliter ex genere ſuo propter irreuerentiam; ſed communicans à tali, non peccat, quouſque Eccleſia eum tolerat. *Art. 6.*

✝ In caſu neceſſitatis, in quo poteſt laicus baptizare, non peccaret baptizando, cum non ſe exhibeat miniſtrum Eccleſiæ; ſecus in alijs ſacramentis, quæ non ſunt tantæ neceſſitatis.

*An Angeli poſſint ſacramenta miniſtrare.* ℞. Non, quia ſunt à Chriſto homine patiente, cui homines ſunt ſimiles, & non Angeli; poſſet tamen Deus communicare Angelis; quia eius virtus non eſt alligata miniſtris; & ſi conſtaret Angelos miniſtraſſe ſacramenta, eſſent habenda pro *Art. 7.*

veris, quia ſunt miniſtri veritatis; & aliquando dicuntur conſecraſſe templa; ſecus de Dæmonijs, quia mendaces.

Art. 8. *An requiratur intentio miniſtri ad ſacramentum perficiendum.* ℞. Sic, quia non caſu; & quæ ſe habent ad multa, vt aqua, ſunt determinanda ad vnum.

✠ Inſtrumentum animatum cum non ſolum agatur, ſed etiam agat ſe, debet ſe ſubijcere agenti idem intendendo. Item ſufficit intentio habitualis miniſtri, quæ operatur virtute primæ intentionis, ſed procuranda actualis. Item in adulto, ſi deſit intentio miniſtri, per deuotionem ſumentis ſuppletur effectus gratiæ à Chriſto: non autem alter effectus, qui eſt character.

Art. 9. *An fides miniſtri ſit neceſſaria de neceſſitate ſacramenti.* ℞. Non, quia operatur virtute Chriſti; & infidelis poteſt baptizare, & ſic non requiritur fides, vel charitas.

✠ Etiam ſi infidelitas ſit circa ſacramentum, ſi infidelis intendit facere quod facit Eccleſia baptizat; ſecus, ſi non ſit forma. Item degradatus poteſt, ſed peccat; & qui ſcienter accipit à præciſo, non recipit gratiam, quia peccat cooperando peccato illius.

Art. 10. *An requiratur intentio recta ſacramenti ad perfectionem ſacramenti.* ℞. Si intendit conferre ſacramentum, facit; licet cum mala intentione, vt ſi quis baptizando intenderet lucrum.

✠ Iocoſa intentio baptizandi non baptizat,

zat, quia non intendit baptizare; ſecus ſi intenderet, ſed malo fine, vt ſi ſeruus daret eleemoſynam Domini, ſed mala intentione.

## QVÆSTIO LXV.

### De numero Sacramentorum.

AN *ſacramenta Eccleſiæ debeant eſſe ſeptem.* ℞. Sic ob multas conuenientias, quia inſtituta ſunt ad vitam ſpiritualem, quæ eſt conformis vitæ corporali. *Art. 1.*

† Peccatum veniale tollitur per ſacramentalia ſine ſacramento.

*An ſacramenta ordinatè numerentur.* ℞. Sic, quia ſic communiter omnes ordinant. Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo, & Matrimonium. *Art. 2.*

*An ſacramentum Euchariſtiæ ſit potiſſimum inter ſacramenta.* ℞. Sic, quia continet ipſum Chriſtum ſubſtantialiter, ad quod ordinantur alia. *Art. 3.*

*An omnia ſacramenta ſint de neceſſitate ſalutis.* ℞. Reſpectu finis tria ſunt neceſſaria ſimpliciter, ſcilicet, Baptiſmus, Pœnitentia, & Ordo; non tamen eodem modo, quia Baptiſmus, ſingulis abſolutè; Pœnitentia poſito peccato mortali poſt baptiſmum; Ordo reſpectu Eccleſiæ, quæ eget gubernatione; reliqua ſunt neceſſaria ad benè eſſe, nam Confirmatio perficit baptiſmum; extrema Vnctio pœniten- *Art. 4.*

tiam; Matrimonium conſeruat multitudinem in Eccleſia; Euchariſtia, vt ſpiritualis alimonia.

✝ Illud niſi quis manducauerit,&c. intelligitur de ſpirituali, & non de ſola ſacramentali manducatione, vt Auguſtinus exponit.

## QVÆSTIO LXVI.

### De pertinentibus ad Sacramentum Baptiſmi.

*Art.* 1. AN *Baptiſmus ſit ipſa ablutio.* ℞. Vt ſacramentum eſt ablutio, & non aqua; quia in illa ſanctificamur; res & ſacramentum eſt character, qui ſignificatur ablutione, & ſignificat gratiam; res tantum eſt interior ſanctificatio, quæ ſignificatur, & non ſignificat.

✝ Baptiſmus remanet in effectu, ideſt charactere, & gratia. Item verbum accedens elemento; facit ſacramentum in homine, & non in elemento.

*Art.* 2. *An Baptiſmus inſtitutus fuerit per Chriſti paſſionem.* ℞. Vt ſacramentum, ante, ideſt, quando Chriſtus fuit baptizatus; quoad vſum, poſt reſurrectionem.

✝ Baptiſmus ante paſſionem non erat tantum figura, quia habebat vim iuſtificandi, ſed habebat vim ab ea; & non erat ſub præcepto; & illud niſi quis renatus, &c. non præſens, ſed futurum tempus reſpiciebat.

*Art.* 3. *An aqua ſit propria materia baptiſmi.*

℞. Sic,

℟. Sic, & congruenter ob multa. Item benedictio aquæ in baptiſmo eſt ſolemnitas.

*An in baptiſmo requiratur aqua ſimplex.* ℟. Dummodo ſit in ſpecie aquæ, quælibet aqua eſt materia baptiſmi; ſed in luto, vel vino limphato, non, quia non eſt aqua; ſed in aqua turbida, vel calida, ſic, quia eſt ſpecies aquæ; ſic in aqua maris; in aqua decocta in elixatione carnium, niſi plus habeat de aliena ſubſtantia; Vndè ſi ex liquore ſic ſpiſſato exprimatur aqua ſubtilis, ſufficit. Aqua ex latere Chriſti fuit vera aqua; lixiuium, vel aqua ſulfurea eſt aqua; ſed roſacea, vel alchimica, non. Art. 4.

*An hæc ſit conueniens forma: Ego te baptizo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* ℟. Sic, quia continet cauſam principalem in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & inſtrumentalem Ego. Art 5.

✝ Græci exprimunt actum Miniſtri dicentes. Baptizetur; Ego, non eſt de ſubſtantia formæ: Ablutio poteſt fieri ob multas cauſas, ergo terminanda per verba. Verba formæ, non ſolum pronuntiantur cauſa ſignificandi, ſed etiam efficiendi: Plures ſimul, non poſſunt vnum baptizare, quia eſſent plures actus, poſſunt tamen plures ſimul baptizari in neceſſitate, dicendo Ego Vos; nec mutatur forma, quia eſt, ac ſi diceretur Te, & te: non poteſt vnus lauare, & alius dicere formam: Non poteſt ſe baptizare, quia

mutaretur forma dicendo me. Item Chriſti paſſio fuit inſtrumentalis reſpectu Trinitatis. Ideo ponitur Trinitas, vt principalis, & cum vno nomine eſſentiali.

*Art.6.* *An in nomine Chriſti poſſit dari baptiſmus.* ℞. Non, quia contra formam, nec ſufficit dicere vnam perſonam ſine alijs; ſed Apoſtolis Chriſtus diſpenſauit, vt in nomine Chriſti baptizarent.

*Art.7.* *An immerſio in aqua ſit de neceſſitate Baptiſmi.* ℞. Non, ſed poteſt fieri per aſperſionem, vel effuſionem; quia eſt abluere, licet modus ſit diuerſus. Item ſatis eſt quod aliqua pars corporis abluatur, præſertim caput, in quo vigent omnes ſenſus.

*Art.8.* *An trina immerſio ſit de neceſſitate baptiſmi.* ℞. Non, quia ſunt ritus diuerſimodè variati ob cauſas multas.

✝ Qui in trina immerſione in qualibet intenderet baptizare dicens integram formam, eſſent tria baptiſmata.

*Art.9.* *An baptiſmus poſſit iterari.* ℞. Non, quia vnius vna eſt generatio; & character eſt indelebilis.

✝ Baptiſmus Ioannis non dabat gratiam, nec characterem. Baptizare in dubio ſub conditione, non eſt reiterare. Item Euchariſtia reiteratur, non Baptiſmus, qnia homo ſemel naſcitur, multoties autem cibatur.

*Art.10.* *An ritus, quo vtitur Eccleſia in baptizando ſit conueniens.* ℞. Sic, quia Eccleſia eos conſtituit ex inſtinctu Spiritus ſancti ad excitandam deuotionem, & ru-

dium

dium inſtructionem.

*An conuenienter deſcribantur tria baptiſmata, aquæ, ſanguinis, & Spiritus.* ℞. Sic, quia his conformamur paſſioni Christi; & duo vltima ſupplent primum; non tamen ſunt ſacramenta; ſed conueniunt in effectu, quem Deus poteſt producere ſine ſacramento. *Art. 11.*

*An baptiſmus ſanguinis ſit omnium potiſſimus.* ℞. Sic, quia Deus in eo excellentius operatur effectum per operis imitationem. *Art. 12.*

## QVÆSTIO LXVII.

### De Miniſtris per quos traditur ſacramentum baptiſmi.

*AN ad officium Diaconi pertineat baptizare.* ℞. Non propriè, niſi in neceſſitate, ſed debet miniſtrare maioribus, & Sacramentis Chriſti. *Art. 1.*

✠ Exponere Euangelium per modum doctrinæ, & docentis eſt Epiſcopi; per modum cathechizantis, eſt Diaconi.

*An baptizare pertineat ad officium Sacerdotum.* ℞. Sic, ſicut & conſecrare corpus. *Art. 2.*

✠ Epiſcopi, vt Apoſtoli per ſe docent, per alios baptizant; quia baptiſmus eſt potiſſimus inter ſacramenta, quoad neceſſitatem; non quoad perfectionem, quia dantur potiora Epiſcopis reſeruata.

*An laicus poſſit baptizare.* ℞. In neceſ- *Art. 3.*

 ſita-

ſitate ſic, quia eſt ſacramentum neceſſitatis; & ſicut aqua à quouis poteſt haberi, ita & miniſter; ſolus tamen Sacerdos baptizat ſolemniter.

✝ Pœnitentia ſuppletur per contritionem ſine abſolutione; licet non liberet à tota pœna; Baptiſmus aliter.

*Art. 4.* *An mulier poſſit baptizare.* ℞. In neceſſitate poteſt; ſed non debet præſente viro; nec laicus præſente Clerico; nec hic præſente Sacerdote; ſed hic poteſt præſente Epiſcopo, quia eſt proprius miniſter ex officio.

✝ Mulier extra neceſſitatem baptizans conficit, ſed peccat; ſicut alij concurrentes, vel offerendo, vel ſuſcipiendo.

*Art. 5.* *An non baptizatus poſſit baptizare.* ℞. Sic, & ſic duo non baptizati poſſunt ſe mutuo baptizare, quia Chriſtus eſt qui baptizat; ſed extra neceſsitatem vterque peccaret.

*Art. 6.* *An plures poſſint ſimul vnum baptizare.* ℞. Non ſi conueniunt tanquam in vnum dicentes, nos te baptizamus, quia ſunt plures actiones; & mutatur forma; & miniſter debet eſſe vnus, ſicut cauſa prima, ideſt Chriſtus. Item, ſi vterque diceret ego te baptizo propria intentione, vterque baptizaret, & primus finiens baptizaret, quando verò contentioſè vellent baptizare, ſecundus eſſet puniendus, vt rebaptizator; ſi ambo ſimul finirent, vterque baptizaret, & eſſet vnum ſacramentum, quod Chriſtus per duos conferret; ſed eſſent puniendi de modo inordinato,

non

non de iteratione. Item in neceſsitate vnus poſſet plures baptizare dicendo, ego vos, &c. nec mutatur forma, cum plurale ſit ſingulare geminatum. Item ſi vnus infundat aquam, & alter dicat verba, nemo baptizaret.

*An in baptiſmo requiratur aliquis, qui leuet baptizatum de ſacro fonte.* Art. 7. ℞. Sic, quaſi in ſuam tutelam, & inſtructionem, vt pedagogus; vnde ſuſceptor non eſt de neceſsitate ſacramenti.

*An leuans de fonte teneatur ad inſtructionem eius.* Art. 8. ℞. Sic, vt fideiuſſor apud Deum, & pedagogus pro tempore, & loco; vel ſi parentes non curarent docere, quæ ad Chriſtianum pertinent. Item non baptizatus non poteſt eſſe leuans: nec pater carnalis, niſi neceſsitas cogat, quia eſt alia doctrina, & alia generatio.

## QVÆSTIO LXVIII.

### De ſuſcipientibus Baptiſmum.

*An omnes teneantur ad ſuſceptionem baptiſmi.* Art. 1. ℞. Sic, ſecus non ſaluantur.

✝ Ante Chriſtum fuit etiam neceſſaria fides, vel cum ſacrificijs, vel cum circumciſione: Filij baptizatorum naſcuntur cum peccato originali, & indigent baptiſmo. Item ſanctificatus in vtero eſſet baptizandus, vt acciperet characterem.

*An ſine baptiſmo aliquis poſſit ſaluari.* Art. 2. ℞. Non,

℟. Non niſi vel in re, vel in voto ex fide in Chriſtum. Cathecumenus, qui non baptizatus moritur ſaluatur, ſed dabit pœnas pro peccatis præteritis, at qui baptizatur, vel martyrium ſuſcipit liberatur ab omni pœna.

Art. 3. *An baptiſmus ſit differendus*. ℟. In pueris non, quia in eis non expectatur maior inſtructio; In adultis ſic, ne Eccleſia decipiatur à fictè accedentibus; & vt magis inſtruantur; & pro reuerentia ſacramenti; ſecus ſi ſint benè inſtructi; vel ſit periculum mortis; licet ex voto ſaluarentur. Item qui ſine neceſſitate, & licentia ſuperioris differt baptiſmum, peccat mortaliter, ideſt vltra tempora ſtatuta. Item baptiſmus non ſolum tollit peccata, ſed etiam impedit ne fiant; ideo non eſt differendus, vt tollat peccata, quæ interim fiunt.

Art. 4. *An peccatores ſint baptizandi*. ℟. Qui eſt in propoſito perſeuerandi in peccato, non; quia non iuſtificaretur; ſed ſi dolet, ſic.

✠ Baptiſmus eſt ſacramentum fidei formatæ, quam excludit voluntas peccandi. Item ſi baptizetur peccator obſtinatus, infunditur fides, & character; ſed non vt diſpoſitio ad gratiam; quandiu manet intentio peccati.

Art. 5. *An peccatoribus baptizatis ſint imponenda opera ſatisfactoria*. ℟. Non, quia paſſio Chriſti ſatisfecit; ſed tenetur ſatisfacere homini offenſo pro iniurijs, quia læſũ nullo modo placare, eſt perſiſtere in peccato.

An

*An peccator accedens ad baptiſmum debeat ſua peccata confiteri.* ℞. Non, quia baptiſmus eſt Ianua ſacramentorum, nec baptizato imponenda eſt pœna, ſed doleat de peccatis, quæ eſt pœnitentiæ virtus. *Art.6.*

✝ Baptiſmus Ioannis, erat baptiſmus pœnitentiæ, ideo accedentes ad illum confitebantur peccata, & imponebatur pœnitentia; ſed baptiſmus Chriſti, eſt ſine exteriori pœnitentia, & ſufficit pœnitentiæ virtus.

*An qui baptizatur, debeat habere intentionem ſuſcipiendi baptiſmum.* ℞. Si ſit adultus ſic, ſecus non tenet; & in dubio rebaptizandus ſub conditione. *Art.7.*

*An requiratur fides ex parte baptizati.* ℞. Vt imprimatur character non, nec fides baptizantis; pro gratia, ſic. *Art.8.*

*An pueri ſint baptizandi.* ℞. Sic, quia ſaluantur in Chriſto, ſicut in Adam peccarunt; qui credunt, & ſunt fideles per actus eorum, à quibus geſtantur, & ſuſcipiuntur; & per vniuerſalem communionem Eccleſiæ. *Art.9.*

*An pueri Infidelium, aut Iudæorum ſint inuitis parentibus baptizandi.* ℞. Ante vſum rationis non, quia eſt contra ius naturæ, & cum periculo: poſt vſum rationis, ſi volent, ſic; quia de iure diuino, & naturali, ſunt ſui iuris; licet non de iure ciuili; ſicut poſſunt contrahere matrimonium. *Art.10.*

*An pueri in maternis vteris poſiti, ſint baptizandi.* ℞. Non, quia nemo poteſt *Art.11.*

re-

renaſci, niſi prius naſcatur, nec ablui, nec occidenda Mater, quia malum. Item mortua matre eſt extrahendus puer, & baptizandus. Si puer dum naſcitur mors imminet, baptizetur in quacunque parte emergente; ſed mox propter dubium erit rebaptizandus; niſi fuerit in capite baptizatus.

*Art. 12.* *An furioſi, & Amentes ſint baptizandi.* ℞. Si à natiuitate, nec habent lucida interualla, ſic; ſicut baptizantur pueri in fide Eccleſiæ; ſi poſt vſum rationis, ſunt facti amentes, ſi petierunt, ſunt baptizandi; ſi non habuerunt voluntatem, non ſunt baptizandi. Item dormiens, ſi in periculo, eſt baptizandus; ſicut & Amens, ideſt ſi prius voluit.

## QVÆSTIO LXIX.

### De effectibus Baptiſmi.

*Art. 1.* AN *per baptiſmum tollantur omnia peccata.* ℞. Sic, etiam actualia, quia baptizatus viuit Chriſto; mundatur ab omni iniquitate; & paſſio eſt medicina.

*Art. 2.* *An per baptiſmum liberetur homo ab omni reatu peccati.* ℞. Sic, ac ſi ipſe pro omnibus ſatisfeciſſet; quia fit membrum Chriſti; non autem à pœna ciuili; quæ tamen poteſt à Principe condonari.

*Art. 3.* *An per baptiſmum debeant auferri pœnalitates præſentis vitæ.* ℞. Non, ſed poſt reſurrectionem, ſicut in Chriſto. Item ſic ſunt ad coronam.

*An*

*An per baptiſmum conferantur homini gratia, & virtutes*. ℟. Sic, quia deriuant in nos membra à Chriſto capite. Item baptiſmus in voto cauſat hæc, ſed perfectius in Re. *Art.4.*

✠ Difficultas ad bonum, & pronitas ad malum in baptizatis non ſunt ex defectu virtutum, ſed ex concupiſcentia, quæ non tollitur, ſed minuitur.

*An conuenienter attribuantur baptiſmo quidam actus virtutum*. ℟. Sic, vt incorporare nos Chriſto; illuminare intellectum veritate; fæcundare affectum bonis operibus per gratiam. *Art.5.*

*An pueri in baptiſmo conſequantur gratiam, & virtutes*. ℟. Sic, quia fiunt membra Chriſti; & ſaluantur; & datur habitus virtutum; non actus propter impedimentum organi. Item habent habitum per actum fidei, & charitatis aliorum, ideſt Eccleſiæ. *Art.6.*

*An effectus baptiſmi ſit aperitio Ianuæ regni cœleſtis*. ℟. Sic, ideſt remouetur impedimentum introitus, qui non eſt niſi culpa, & pœna. *Art.7.*

*An baptiſmus habaet in omnibus aqualem effectum*. ℟. Effectus, qui eſt per ſe baptiſmi, ideſt regenerare, eſt æqualis in omnibus æqualiter diſpoſitis, vt in omnibus paruulis; ſed in adultis, qui diuerſimodè propria diſpoſitione diſponuntur, non ſic. Item effectus non per ſe inæqualiter participantur ſecundum Dei prouidentiam, licet homines ſint æqualiter diſpoſiti. *Art.8.*

An

*Art.9.* *An fictio impediat effectum baptiſmi*. ℞. Sic, quia non eſt requiſita voluntas cum peccato mortali.

*Art.10.* *An recedente fictione baptiſmus conſequatur effectum ſuum*. ℞. Sic, quia remouetur prohibens per pœnitentiam; & baptiſmus non erat mortuus, ſed impeditus.

## QVÆSTIO LXX.

## De Circumciſione, quæ præceſſit baptiſmum.

*Art.1.* AN *Circumciſio fuerit præparatoria, & præfiguratiua baptiſmi*. ℞. Sic, quia erat ſignum fidei aggregans homines congregationi fidelium, & erat ſacramentum.

✝ Mare rubrum, & columna erant figuræ baptiſmi, & non ſacramentum: circumciſio fuit proteſtatio fidei:non ſic baptiſmus Ioannis.

*Art.2.* *An circumciſio fuerit conuenienter inſtituta*. ℞. Sic ob multa.

*Art.3.* *An ritus circumciſionis fuerit conueniẽs*. ℞. Sic ob multa.

*Art.4.* *An circumciſio conferebat gratiam iuſtificantem*. ℞. Sic, & ad omnes effectus ex vi paſſionis Chriſti futuri, & tollebat peccatum originale, ſed non impedimentum intrandi cœlum, quod erat ex parte naturæ, quod fuit ſublatum paſſione Chriſti.

✝ Adulti circumciſi liberabantur ab omni

ni peccato, etiam actuali, ſed non à tota pœna, vt in baptiſmo.

## QVÆSTIO LXXI.

### De præparatorijs, quæ ſimul concurrunt cum baptiſmo.

AN *Cathechiſmus debeat præcedere baptiſmum*. ℟. Sic, quia inſtruendi ſunt, vt accipiant ſignaculum fidei; & puer obligatur per alios. *Art. 1.*

*An exorciſmus debeat præcedere baptiſmum*. ℟. Sic, vt expellatur Dæmon, ne impediat; cui ſubijciuntur homines per originale peccatum, & declaratur. *Art. 2.*

*An ea, quæ aguntur in exorciſmis aliquid efficiant*. ℟. Sic, & tollunt impedimenta, quia ſunt ſacramentalia, & declarantur ſingula. *Art. 3.*

*An ſit officium Sacerdotis cathechizare, & exorcizare baptizandum*. ℟. Sic ex officio, ſed Diaconi miniſterialiter, dum Sacerdotes conferunt ſacramenta: lector miniſtrat in cathechiſmo, exorciſta in exorciſmo, vt miniſtrantes Sacerdoti. *Art. 4.*

✝ Inſtruere ad fidem in conuerſione poteſt competere omnibus; docere quomodo debet quis accipere ſacramenta, principaliter ad Sacerdotem pertinet, & ſecundario ad miniſtros inferiores. Inſtructio de conuerſatione Chriſtianæ vitæ ad Patrinos; ſed de profundis myſterijs,

& de perfectione Chriſtiana ad Epiſcopos pertinet.

## QVÆSTIO LXXII.

### De Sacramento Confirmationis.

*Art.* 1. AN *Confirmatio ſit ſacramentum*. ℞. Sic, in quo homo accipit quandam perfectionem vitæ ſpiritualis, quæ accipitur in baptiſmo.

✠ Fuit inſtitutum à Chriſto, & quia erat ſacramentum plenitudinis gratiæ, ideo non habuit in lege antiqua aliquid reſpondens.

*Art.* 2. *An Chriſma ſit conueniens materia huius ſacramenti*. ℞. Sic, ex oleo, & balſamo.

✠ Chriſtus Apoſtolis dedit effectum huius ſine ſacramento de plenitudine poteſtatis in Pentecoſte. Item non eſt ſacramentum neceſſitatis, vt baptiſmus; ſed qui illud contemnit, peccat.

*Art.* 3. *An ſit de neceſſitate huius ſacramenti, quod Chriſma ſit prius per Epiſcopum conſecratum*. ℞. Sic, ſicut Oleum infirmorum; & ſic fit propria materia ſacramenti; & licet materia corporalis non ſit capax gratiæ, vt ſubiectum, ſaltem eſt vt inſtrumentum. Nota aqua pro baptiſmo, & panis pro Euchariſtia non benedicuntur, quia fuerunt benedicta à Chriſto, quando ſuo contactu illis eſt vſus; non ſic de alijs.

An

*An hæc ſit conueniens forma: Conſigno te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* ℞. Sic, quia continet quicquid pertinet ad hoc ſacramentum, cauſam, ideſt Trinitatem; Robur, ideſt confirmo te; & ſignum ad pugnandum, conſigno te. Art. 4.

✠ Apoſtoli dabant effectum huius ſacramenti miraculosè, ſic Chriſtus.

*An ſacramentum confirmationis imprimat characterem.* ℞. Sic ideo non iteratur; & eſt quid ſpirituale augmentum ad perfectam ętatem: Nam character eſt quędam ſpiritualis poteſtas ad aliquas actiones ſacras, ordinata. Art. 5.

*An character confirmationis præſuponat characterem baptiſmi.* ℞. Sic, ſecus, non imprimeretur; quia, nemo creſcit, niſi prius ſit natus. Art. 6.

*An per ſacramentum confirmationis conferatur gratia gratum faciens.* ℞. Sic, quia datur Spiritus ſanctus, & datur ad augmentum, & firmamentum iuſtitiæ. Ideo non dandum adultis peccatoribus: & ſi daretur non fictis, reciperent primam gratiam. Art. 7.

*An hoc ſacramentum ſit omnibus exhibendum.* ℞. Sic, etiam morituris, vt in die reſurrectionis perfecti appareant, & cum maiori gloria. Art. 8.

*An hoc ſacramentum ſit conferendum in fronte.* ℞. Sic, quia datur robur in hoc ſacramento ad pugnam ſpiritualem; ideo inſignitur ſigno Crucis, ſicuti miles, ſigno Art. 9.

Du-

Ducis; quod debet eſſe euidens, ideo in fronte.

*Art.* 10. *An qui confirmatur debeat teneri ab alio*. ℞. Sic, vt ab eo inſtruatur ad pugnam ſpiritualem; & quia datur perfectio ſpiritualis ætatis, dicitur ſuſtentari tanquam imbecillis.

✝ Baptizatus licet factus ſit membrum Eccleſiæ, ſed nondum eſt aſcriptus militiæ Chriſti; ſic non confirmatus, non poteſt tenere in confirmatione.

*Art.* 11. *An ſolus Epiſcopus hoc ſacramentum conferat*. ℞. Sic, ſicut, & Apoſtoli, quia vltima perfectio datur à ſupremo agente.

✝ Papa poteſt committere hoc ſimplici Sacerdoti, quia quædam, quæ ſunt ſuperiorum ordinum, poteſt committere inferioribus de plenitudine poteſtatis.

*Art.* 12. *An ritus huius ſacramenti ſit conueniens*. ℞. Sic, quia Spiritus ſanctus dirigit Eccleſiam.

✝ Non eſt neceſſe, vt ſolum à ieiunis ſumatur, quod conuenientius eſt, vbi fieri poteſt.

## QVÆSTIO LXXVIII.

## De Sacramento Euchariſtiæ.

*Art.* 1. AN *Euchariſtia ſit ſacramentum*. ℞. Sic, & eſt alimentum vitæ ſpiritualis; ſicut baptiſmus eſt ſpiritualis generatio; & confirmatio, eſt augmentum.

✝ Vt virtus diuina in baptiſmo operatur eſſe-

effectum ſacramenti per aquam, ita Chriſtus in Euchariſtia per ſpecies panis, & vini. Item hoc perficitur in conſecratione materiæ, alia in vſu. Item in alijs res, & ſacramentum ſunt in ſuſcipiente; at in hoc, res & ſacramentum, ſcilicet corpus Chriſti eſt ſub ſpeciebus, res vero, ideſt, gratia eſt in ſuſcipiente.

*An hoc ſacramentum ſit vnum, vel plura.* ℞. Eſt vnum, non vnitate indiuiſionis, vel continuationis, ſed perfectionis, quia ordinatur ad refectionem ſpiritualem, quæ requirit duo, ſcilicet potum, & cibum, ſicuti refectio corporalis. *Art. 2.*

*An Euchariſtia ſit de neceſſitate ſalutis.* ℞. Sic quantum ad rem ſignificatam, quæ eſt vnitas corporis miſtici Chriſti, extra quod, non eſt ſalus; licet gratia eius poſſit haberi in voto tantum, licet re non ſumatur. ſed non eſt de neceſſitate eo modo, quo baptiſmus. Item augmentum ſpirituale, ideſt Chriſtus conuertit hominem in ſe; ſecus corporale, quod conuertitur in aliud. *Art. 3.*

*An conuenienter hoc ſacramentum pluribus nominibus nominetur.* ℞. Sic, vt ſacrificium, Communio, Viaticum, Euchariſtia, ideſt bona gratia, quæ tribuitur huic ſacramento per antonomaſiam. *Art. 4.*

*An inſtitutio huius ſacramenti fuerit conueniens.* ℞. Sic, quia à Chriſto, qui benè omnia fecit, ob multas cauſas (Vide.) *Art. 5.*

*An Agnus Paſchalis fuerit præcipua figura huius ſacramenti.* ℞. Sic, Agnus *Art. 6.*

cum

cum Axymis immolatus decimaquarta Lunæ, cuius ſanguine defenſi ſunt filij Iſrael; In hoc ſacramento conſideratur primò ſacramentum tantum, ideſt panis, & vinum; ſecundò res, & ſacramentum, quod eſt corpus Chriſti;tertiò res tantum, ideſt effectus,ſeu liberatio.

## QVÆSTIO LXXIX.

### De materia Euchariſtiæ, quantum ad ſpeciem.

*Art.1.* *AN materia huius ſacramenti ſit panis, & vinum*. ℞. Sic, quia vſus ſacramenti eſt manducatio, ſicut cibus corporis eſt panis, & ob alias rationes (vide) Nota ſi deſit vnum v. g. vinum, alterum non eſt conſecrandum, quia non eſt perfectum ſacramentum.

*Art.2.* *An requiratur determinata quantitas panis, vel vini ad materiam huius ſacramenti*. ℞. Non, quia nulla eſt tàm parua, vel tàm magna quantitas, quæ non poſſit conſecrari, vt totus panis in foro, & dolium vini, ſed quantitas non debet conſecrari, niſi pro vſu populi, quæ ſufficiat.

✠ Si quis malo fine in magna quantitate conſecraret, conficeret, ſed peccaret, quia hoc ſacramentum perficitur cum conſecratione materiæ; non in vſu, vt baptiſmus.

*Art.3.* *An panis debeat eſſe triticeus, vt ſit materia.* ℞. Sic,quia eſt panis communis homi-

minum, & in eo Chriſtus conſecrauit. Item, dixit de ſe, niſi granum frumenti, &c.

✠ In alia ſpecie grani non fit conſecratio, vt in grano ſpeltæ, farri, &c. Item in grano, quod ex tritico naſcitur, ſed defectu terræ differt accidentaliter, vt ſiligo, poteſt eſſe materia. Item permixtio farinæ alterius ſpeciei, ſi in magna quantitate, vt in æquali, non eſſet materia, quia mutat ſpeciem, in parua quantitate eſſet materia, quia remanet ſpecies tritici. Item panis corruptus, ſi mutat ſpeciem, vt ſi mutatur ſapor, color, &c. non eſt materia; ſi non eſt tanta corruptio, & remanet ſpecies, eſt ſufficiens materia, ſed qui in ea conficeret peccaret ob irreuerentiam. Item, Amidum non eſt materia, quia ex tritico corrupto.

*An hoc ſacramentum debeat confici ex pane azymo.* ℞. Non eſt de neceſſitate ſacramenti, & qui non ſeruat ſuum ritum, peccat, ideſt Græcus in fermentato, Latinus in Azymo, rationabilior eſt conſuetudo conſecrandi in azymo, quia Chriſtus inſtituit prima die Azymorum, ſed Græci conſecrant in fermentato, in deteſtationem eorum, qui volunt ſeruari legalia. *Art. 4.*

✠ Solemnitas paſchalis incipiebat à Veſperis decimæquartæ Lunæ.

*An vinum vitis ſit propria materia ſacramenti.* ℞. Sic, quia Chriſtus in eo conſecrauit, & vinum propriè dicitur, quod ex vite ſumitur, nam alia ſunt vinum ſe- *Art. 5.*

cundum quandam ſimilitudinem ad vinum vitis.

✝ In Aceto non, ſed in vino aceſcente conſecraretur, ſed peccaret. Item in muſto ſic, in Agreſta non.

Art. 6. *An aqua ſit vino permiſcenda*. ℞. Sic, ex Alexandro Papa, qui ait vinum aqua permixtum, quia probabile eſt Chriſtum ſic feciſſe.

Art. 7. *An permiſtio aquæ ſit de neceſſitate huius ſacramenti*. ℞. Non, licet quando dicitur, non poteſt ſine aqua, intelligitur quoad decentiam. Item, cum non ſit de neceſſitate, quælibet aqua etiam artificialis poſſet apponi, ſed peccaret qui apponeret, quia fuit vera aqua, quæ fluxit ex latere, ſed admiſtio aquæ cum farina eſt de neceſſitate ſacramenti; ideo debet eſſe vera aqua.

Art. 8. *An aqua debeat apponi in magna quantitate*. ℞. Non, quia debet conuerti in vinum, & vinum in ſanguinem, & ſic tutius eſt parum apponere, maximè ſi vinum ſit debile. Item non eſt verum aquam per ſe remanere vino conuerſo in ſanguinem, quia non adoraretur totum adoratione latriæ; nec quod aqua conuertatur in aquam, quæ fluxit à latere Chriſti, quia ſic aqua ſeorſum conſecraretur à ſanguine, vt ſanguis à corpore.

✝ Item ſi aqua ſit in magna quantitate, vt ſoluatur ſpecies vini, non conſecratur. Item ſi aqua ponatur in Dolio, non ſignificatur vnio Eccleſiæ cum Chriſto, & ſic cũ cõſecratur, iterũ apponẽda eſſet aqua.

QVÆ-

# QVÆSTIO LXXV.

## De conuerſione Panis, & Vini in corpus, & ſanguinem Chriſti.

*An in hoc ſacramento ſit Corpus Chriſti ſecundum veritatem.* ℞. Sic, & cognoſcitur ſola fide, quæ diuinæ authoritati innititur, & ita conuenit. Item, eſt hæreticum dicere contineri ſolum vt in ſigno, licet non manducetur in modo, & ſpecie, vt videbatur ab Apoſtolis, vt ait Auguſt. Item, Chriſtus in hoc ſacramento eſt quodam modo proprio huius ſacramenti; & eſt in diuerſis altaribus, non vt in diuerſis locis, nec vt in ſigno, quia non eſſet veritas ſacramenti. *Art. 1.*

*An in hoc ſacramento poſt conſecrationem remaneat ſubſtantia panis, & vini.* ℞. Non, quia fit tranſubſtantiatio, vel conuerſio, nam Chriſtus non eſt ibi per motum localem, quia ſi moueretur deſereret cœlum, in quo eſt; tranſiret omnia media; non terminaretur ad diuerſa loca, quod eſſe non poteſt. Item manente ſubſtantia panis, forma non eſſet vera, & dicendum eſſet potius. Hic eſt, quā hoc eſt corpus. Item panis adoraretur latria. Item poſt primam Hoſtiam, non poſſet ſumi ſecunda, quia non eſſet Ieiunus. Quare corpus Chriſti incipit eſſe de nouo per conuerſionem ſubſtantiæ panis in *Art. 2.*

ipſum. Item ſpecies, quæ remanent, ſufficiunt ad ſignificationem huius ſacramenti; Nam per accidentia cognoſcitur natura ſubſtantiæ.

*Art. 3.* *An ſubſtantia panis, vel vini poſt conſecrationem annihilentur.* ℞. Non, ſed conuertitur in corpus Chriſti, & ſi annihilaretur, non conuerteretur. Item, Deus non eſt cauſa tendendi in non eſſe; ſed virtus diuina perficit hoc ſacramentum: ergo, &c. Item non reſoluuntur in elementa, vel in materiam primam, quæ non eſt ſine forma, & ſic intercederet motus. Item ſubſtantia panis, & vini remanet per totum tempus conſecrationis, & in vltimo inſtanti prolationis iam ibi eſt corpus, & ſanguis Chriſti. Item forma, qua facit ſacramentum, non ſignificat annihilationem, vel reſolutionem.

✝ Subſtantia panis facta conſecratione, non eſt ſub ſpeciebus, nec alibi; non tamen eſt annihilata, ſed conuerſa in Chriſti corpus. Item poſt conuerſionem hæc eſt falſa. ſubſtantia panis eſt aliquid, ſed id, in quo eſt conuerſa, eſt aliquid, eſt vera; & ſic non annihilata.

*Art. 4.* *An panis poſſit conuerti in corpus Chriſti.* ℞. Sic, & hæc conuerſio eſt facta ſola Dei virtute, nec eſt ſimilis naturali. Item Chriſtus non incipit eſſe ſub ſacramento per motum localem, & nec eſt ibi, vt in loco. Item agens infinitum conuertit totam ſubſtãtiam panis in Chriſtum, & hæc conuerſio dicitur tranſubſtantiatio.

✝ Mutatio formalis requirit ſubiectum,

idest

ideſt materiam, quia mutatur ſola forma, hic vero totum.

*An in hoc ſacramento remaneant accidentia panis, & vini*. ℞. Sic,& patet ſenſus. Nos autem in accidentibus, quæ videmus res inſenſibiles honoramus. *Art. 5.*

*An facta conſecratione in hoc ſacramento remaneat forma ſubſtantialis panis*. ℞. Non, quia tota ſubſtantia tranſubſtantiatur. *Art. 6.*

✝ Forma panis conuertitur in formam Chriſti, vt dat eſſe corporeum, non vt dat eſſe animatum. Deus dat accidentibus panis aliquam operationem formæ, vt confirmare cor miraculosè, non ob formam, vel materiam.

*An hæc conuerſio fiat in inſtanti*. ℞. Sic virtute diuina, vel quia terminatur in ſubſtantiam corporis Chriſti, & ſic eſt in inſtanti, vel quia non eſt ſubiectum, quod ſucceſſiuè præparetur; vel ex parte agentis, quod eſt infinitæ virtutis. *Art. 7.*

✝ Vltimum inſtans prolationis verborum eſt primum inſtans, in quo eſt Chriſtus; & tempus non componitur ex inſtantibus, nec dantur duo inſtantia, quia intercederet tempus; in mutationibus inſtantaneis ſimul eſt fieri, & factum eſſe.

*An hæc ſit falſa ex pane fit corpus Chriſti*. ℞. Sic, ſed non panis eſt corpus Chriſti, ſicut ex aëre fit aqua, ſed non aër eſt aqua. Item, quando propoſitio ſupponeret remanere ſubiectum, eſſet falſa, vt panis poteſt eſſe corpus Chriſti; vel de pane fit corpus Chriſti; niſi ſecundum quandam *Art. 8.*

ſimilitudinem, quia remanent accidentia, & ſic concedi poſſunt, quod panis ſit corpus, vel erit corpus, & de pane ſit corpus Chriſti, vt nomine panis non intelligatur ſubſtantia panis, ſed vniuersè hoc, quod ſub ſpeciebus panis continetur, ſub quibus prius erat ſubſtantia, & poſtea corpus Chriſti. Item, in hac conuerſione ſunt plura difficilia, quam in creatione, ideſt, quod ex nihilo aliquid fit, ſed hic totum mutatur in totum, & accidentia ſunt ſine ſubſtantia. Item, non conceditur hæc, panis poteſt eſſe corpus Chriſti, quia potentia reſpicit ſubiectum.

## QVÆSTIO LXXVI.

### De modo, quo Chriſtus exiſtit in hoc ſacramento.

*Art. 1.* A*N totus Chriſtus contineatur ſub ſacramento*. ℞. Sic, eſt de fide, nam ex vi ſacramenti eſt corpus, & ſanguis, oſſa, nerui, &c. quia verba formæ hoc faciunt; per concomitantiam ſunt reliqua, quæ realiter ſunt coniuncta his, vt diuinitas, anima Chriſti, & in triduo ſi Apoſtoli conſecraſſent non fuiſſet anima in ſacramento, quia erat ſeparata.

✝ Dimenſiones panis non conuertuntur in dimenſiones corporis Chriſti, ideo Chriſtus non eſt ibi per modum quantitatis, ſed ſubſtantiæ; quæ tota in parte etiam minima continetur.

*Art. 2. An totus Chriſtus contineatur ſub vtra-*

*que*

*que ſpecie huius ſacramenti*. ℞. Sic, ſed in Hoſtia eſt ſanguis per concomitātiam, in calice eſt corpus per concomitantiam, quia nunc ſanguis non eſt ſeparatus à corpore, vt in paſſione; & ſic ſub vtraque ſpecie, ad repræſentādam paſſionem, & quoad vſum; vt detur in cibum, & potum, & propter effectum, quia corpus Chriſti, & ſanguis animæ eſt ſalus.

*An totus Chriſtus ſit ſub qualibet parte ſpecierum panis, & vini*. ℞. Sic, etiam integra hoſtia manente per modum ſubſtantiæ, vt tota natura aëris eſt in qualibet parte aëris etiam ante diuiſionem: non eſt ſimile de ſpeculo integro, & fracto. Item Chriſtus in ſacramento non comparatur ſecundum diſtantiam partium ſui corporis, quia eſt per modum ſubſtantiæ; & quia Chriſtus non eſt in ſacramento tamquam in loco ſecundum quantitatem dimenſiuam, ideo eius partes non reſpondent partibus loci. *Art. 3.*

*An tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti ſit in hoc ſacramento*. ℞. Sic, quia quantitas non ſeparatur ſecundum eſſe à ſubſtantia, & eſt per concomitantiam, ſicut & omnia accidentia; & quantitas Chriſti in ſacramento non eſt ſecundum modum proprium; ſed ſecundum modum ſubſtantiæ, ideſt, vt ſit tota in toto, &c. *Art. 4.*

✝ Duæ quantitates dimenſiuæ non poſſunt eſſe naturaliter ſimul in eodem ſecundum modum proprium, ideo quantitas panis eſt hic naturaliter ſecundum

dimenſionem,non autem quãtitas Chriſti, quæ non extenditur vltra quantitatem ſpecierum,ſicut nec Chriſtus.

*Art.5.* *An Chriſti corpus in ſacramento ſit ſicut in loco.* ℞. Non, quia locus eſſet minor locato, ideſt Chriſto. Item Chriſtus non eſt hic per modum quantitatis. Item ſubſtantia panis, cui ſuccedit Chriſtus, non erat vt in loco ſub ſpeciebus,ſed per modum ſubſtantiæ, ergo nec Chriſtus. Item corpus Chriſti non eſt commenſuratiuè in loco ratione ſpecierum, ſicut erat ſubſtantia panis, quæ erat ſubiectum ſpecierum.

✝ Corpus Chriſti non eſt ſub ſpeciebus definitiuè, quia eſt etiam alibi; nec localiter, quia non eſt per commenſurationem propriæ quantitatis: & quod non ſit extra ſpeciem ſacramenti ſolum probat, quod ibi incipit eſſe per conuerſionem, &c. Item ille locus eſt plenus quantitate ſpecierum. Item locus eſt accidens extrinſecum, ideo non venit concomitanter cum Chriſto, ſicuti alia accidentia.

*Art.6.* *An corpus Chriſti in ſacramento ſit mobile.* ℞. Chriſtus ſecundum hoc eſſe quod habet in ſacramento, non mouetur per ſe ſecundum locum, quia non eſt localiter, ſed per accidens ad motum ſpecierum; ſimiliter de aliijs mutationibus, quare Chriſtus immobiliter eſt in ſacramento,quia in cœlo eſt quietus.

*Art.7.* *An corpus Chriſti vt eſt in ſacramento poſſit videri ab oculo glorificato.* ℞. Non, quia

quia accidentia Chriſti, vt ſic non mutant medium, cum ſint hic per modum ſubſtantię, quare ſolo intellectu intelliguntur per viſionem diuinæ eſſentiæ, vt intellectus viatoris per fidem, quia modus exiſtendi eſt ſupranaturalis. Item Dæmones non vident Chriſtum in ſacramento, ſed per ſigna euidentia, conuincuntur credere.

✠ Oculus corporalis Chriſti videt ſe in ſacramento exiſtentem, non tamen videt modum exiſtendi, quod pertinet ad intellectum.

*An quando in ſacramento apparet miraculosè caro, vel puer ſit ibi verè corpus Chriſti*. ℞. Si apparitio fit tantum in oculis videntium, quia eorum oculi immutantur, tunc Chriſtus eſt in ſacramento; ſi mutatio fit in ſacramento, ſi remanent ſpecies, eſt Chriſtus, ideo adoratur. *Art. 8.*

## QVÆSTIO LXXVII.

### De accidentibus remanentibus in hoc ſacramento.

AN *accidentia remaneant ſine ſubiecto in ſacramento*. ℞. Sic, quia non in ſubſtantia panis, cum non ſit; non in corpore Chriſti, quia impaſſibile, & his non poteſt affici; Non in aere circumſtante, quia accidentia non tranſeunt de ſubiecto in ſubiectum, nec mouentur cum aere; ſed Deus cauſa prima illa conſeruat. *Art. 1.*

*An in ſacramento quantitas ſit ſubiectum accidentium.* ℞. Sic, quia diuinitus datur quantitati eſſe per ſe, & eſt Alba, &c.& accidentia ſunt quanta per eam.

*Art.2.* *An ſpecies, quæ remanent poſſint immutare aliquid extrinſecum.* ℞. Sic,quia ſentiuntur,& agunt, vt prius; quia habent eſſe,licet diuinitus.

*Art.3.* *An ſpecies ſacramentales poſſint corrumpi.* ℞. Sic,vt prius,quia ſeruant idem eſſe. Item corruptio hæc non eſt miraculoſa.

*Art.4.* *An ex speciebus ſacramenti poſſit aliquid generari.* ℞. Sic, ſed non ex corpore Chriſti, ſed ex ipſa quantitate, quæ à Deo habuit, vt ſit ſubiectum, & ſuppleat vicem materiæ.

*Art.5.* *An ſpecies ſacramentales poſſint nutrire.* ℞. Sic, quia conuertuntur in aliam ſubſtantiam,& quia habent ſubſtantiæ virtutem.

*Art.6.* *An ſpecies ſacramentales frangantur in hoc ſacramento.* ℞. Sic,& fractio fit in ſubiecto,ideſt,in quãtitate dimenſiua panis; non frangitur corpus Chriſti, quia eſt incorruptibile, & eſt totum in qualibet parte, & Chriſtus manducatur ſecundum ſpecies,quæ franguntur.

*Art.7.* *An aliquis liquor poſſit vino conſecrato commiſceri.* ℞. Sic, & ſi quod miſcetur eſt alterius ſpeciei, ita vt fieret quoddam tertium non remaneret vinum, nec corpus Chriſti; ſi eiuſdem ſpeciei v.g.vinum ſi miſcetur per totum, licet ſit idem ſpecie; tamen non eſt idem numero, & ſic

non

non eſſet ibi ſanguis Chriſti, ſi pars parua, vt gutta in illa parte cui miſcetur deſinit eſſe ſanguis Chriſti.

✝ Non eſt idem de aqua benedicta, quia benedictio non mutat ſubſtantiam aquæ, vt facit conſecratio vini.

## QVÆSTIO LXXVIII.

### De forma Sacramenti Euchariſtiæ.

*An hæc ſit forma ſacramenti, Hoc eſt corpus meum, & Hic eſt calix ſanguinis mei*. ℞. Sic, & alia verba non ſunt de neceſſitate ſacramenti, ſed præcepti. Nota alia ſacramenta ſunt in vſu materiæ, hoc in conſecratione materiæ; in alijs miniſter benedicit materias, hic vero miniſter ſolum profert verba, & Deus conuertit; & Chriſtus his verbis conſecrauit. Art. 1.

*An hæc ſit conueniens forma conſecrationis panis, Hoc eſt corpus meum*. ℞. Sic, quia ſignificat id, quod efficit, ideſt conuerſionem in facto eſſe. Art. 2.

*An hæc ſit conueniens forma conſecrationis vini, Hic eſt calix ſanguinis mei noui, &c.* ℞. Sic, quia Eccleſia ab Apoſtolis accepit. Per prima verba ſignificatur conuerſio in ſanguinem, per vltima effectus ſanguinis effuſi. Art. 3.

✝ Euangeliſtæ texunt hiſtoriam, & non intendunt formas ſacramentorum dare, quas expediebat eſſe occultas, & ſumi ex

diuerſis locis ſcripturæ, & traditione Eccleſiæ.

*Art.4.* *An in verbis formarum inſit aliqua vis creata effectiua conſecrationis.* ℞. Sic, ſed inſtrumentalis, quam habent ex mandato Chriſti, ſicut eſt in ipſis ſacramentis, ſed principalis efficiens eſt virtus Spiritus ſancti. Item creatura non agit opera miraculoſa, vt agens principale, ſed vt inſtrumentum; ſed non fuit inſtrumentum in conceptione corporis Chriſti, vel in creatione mundi. Item virtus verborum eſt ſimplex, & perficitur in vltima prolatione cum ordine ad præcedentia.

*Art.5.* *An prædicta locutiones ſint vera.* ℞. Sic, & Sacerdos non illa recitat materialiter, quaſi illa Chriſtus dixiſſet, ſed profert conficiendo, & habent vim, ac ſi præſentialiter Chriſtus proferret, ſicut Chriſtus tangens aquas dedit vim ſanctificandi omnibus aquis vſque ad finem mundi. Item ly hoc, efficit, quod ſignificat, ideſt vt ibi ſit corpus Chriſti, & non tantum vt ſignum, quod eſſet hæreticum.

*Art.6.* *An forma conſecrationis panis conſequatur ſuum effectum antequam dicatur forma ſanguinis.* ℞. Sic, ideſt corpus ex vi verborum, ſanguis per concomitantiam. ✝ Hoc ſacramentum eſt vnum perfectione, conſtans ex cibo, & potu, quorum vtrunque per ſe habet perfectionem; non ſic trina immerſio in baptiſmo.

QVÆ-

# QVÆSTIO LXXIX.

## De effectibus Sacramenti Euchariſtiæ.

AN *per hoc ſacramentum conferatur gratia.* Ꝛ. Sic, Chriſtus,ſicut quando venit viſibilis contulit gratiam, ita quando ſacramentaliter; quando ſumitur ſaltem in voto; & quando actu ſumitur augetur, & ſumitur gratia, non ad reſiſtendum hoſti, ſed vt homo ſit perfectus in ſe per coniunctionem cum Deo. Item excitat ad actum gratiæ cum virtute charitatis, & per redundantiam gratia iuuat etiam corpus. *Art. 1.*

*An effectus huius ſacramenti ſit etiam adeptio gloriæ.* Ꝛ. Sic inſtrumentaliter, quia dat vim patiendo pro Chriſto. *Art. 2.*

*An effectus huius ſacramenti ſit remiſſio peccati mortalis.* Ꝛ. Sic,quia habet vim à paſſione Chriſti, quæ eſt cauſa remiſſionis peccatorum, quando quis accedit reuerenter, ſecus ſi cum conſcientia peccati mortalis,tunc enim eſt mors. *Art. 3.*

*An per hoc ſacramentum remittantur venialia.* Ꝛ. Sic, quia excitatur charitas in actu. Item, nos poſſumus eſſe ſine veniali aliquo tempore. *Art. 4.*

*An per hoc ſacramentum pœna peccati remittatur.* Ꝛ. Sic, ſed non totius,ſed ſecundum modum deuotionis, & feruoris: In baptiſmo tota. *Art. 5.*

*An per hoc ſacramentum præſeruetur à pec-* *Art. 6.*

pec-

*peccatis futuris*. ℞. Sic, quatenus roborat vitam ſpiritualem, & munit auxilijs.

*Art.7.* *An hoc ſacramentum proſit alijs, quam ſumentibus*. ℞. Vt ſacrificium prodeſt etiam alijs ſecundum eorum diſpoſitionem.

*Art.8.* *An per peccatum veniale impediatur effectus huius ſacramenti*. ℞. Peccata venialia præterita, non: quæ ſunt in actu ſic, non ex toto, ſed in parte, quia impediunt feruorem charitatis, & dulcedinem ſpiritualem huius cibi.

## QVÆSTIO LXXX.

### De vſu, ſeu ſumptione huius ſacramenti in communi.

*Art.1.* AN *diſtingui debeant duo modi manducandi corpus Chriſti*. ℞. Sic, & imperfectè quando ſumitur tantum ſacramentum ſine fructu; & perfectè quando cum fructu, & effectu.

✝ Sumitur etiam ſpiritualiter, ideſt in voto, & cum effectu, ideſt gratia; & mox quando actualiter manducatur plenius inducitur ſacramenti effectus.

*Art.2.* *An ſit ſolius hominis ſumere ſacramentum ſpiritualiter*. ℞. Vt ſacramentum, ideſt ſub ſpeciebus, eſt ſolius hominis; vt Chriſtus in propria ſpecie, eſt etiam Angelorum.

*Art.3.* *An ſolus homo poſſit Chriſtum ſacramentaliter manducare*. ℞. Sic, etiam homo pec-

peccator, etiam infideles ex parte manducati.

*An peccator ſumens corpus Chriſti ſacramentaliter, peccet*. ℞. Peccat mortaliter,& ſacrilegè;quia non eſt vnitus Chriſto,& membris in charitate. *Art.4.*

*An accedere ad hoc ſacramentum cum peccato ſit grauiſſimum peccatum omnium*. ℞. Simpliciter,non,quia peccare in diuinitatem eſt maius, ſed ſecundum quid, ſic. *Art.5.*

*An Sacerdos debeat negare ſacramentum peccatori petenti*. ℞. Publicis peccatoribus ſic; occultis, non, ſed eos admoneat,vt eos pœniteat. *Art.6.*

*An nocturna pollutiò impediat à ſumptione Euchariſtiæ*. ℞. Si ex aliqua cauſa peccati mortalis, impedit; ſi veniali, vel nulla, non; niſi ex congruentia, vt coitus coniugalis. *Art.7.*

*An cibus, vel potus præaſſumptus impediat communionem*. ℞. Excepto Viatico, impedit ex præcepto Eccleſiæ. *Art.8.*

✝ Ieiunium debet eſſe naturale. Item reliquiæ cibi, ſaliua, vel aqua dum abluitur os, ſi deglutiatur per modum ſaliuæ, ſi non eſt magna quantitas, non impediunt. Item eſt dies à media nocte, nec refert ſi non dormiuit. Item, poſt ſumptionem ſit aliqua mora, ideo dicuntur orationes in Miſſa poſt ſumptionem.

*An non habentes vſum rationis debeant ſumere hoc ſacramentum*. ℞. Si nunquam habuerunt,non;qui aliquando habuerunt, & apparuit ſignum deuotionis pro hoc *Art.9.*

ſa-

ſacramento in morte, eſt dandum, ſi ſine periculo; idẽ de obſeſſis à Diabolo. Item non pueris recenter natis.

*Art. 10.* *An liceat quotidie hoc ſacramentum ſumere*. ℟. Qui eſſet diſpoſitus deuotione, & reuerentia, laudabiliter accipiet; ſed ſimpliciter loquendo non eſt vtile omnibus quotidie communicare, niſi quando ſunt parati.

✝ Fuerunt varia præcepta ſumendi in prima Eccleſia quotidie; poſtea ter in anno, Pentecoſte, Natali, Paſchate, & addidit Soter Papa etiam in Cœna: Tandem Innocentio Tertio, vt ſaltem ſemel in anno; libro tamen de Eccleſiaſticis Dogmatibus conſulitur, vt omnibus diebus Dominicis.

*Art. 11.* *An liceat omnino à communione ceſſare*. ℟. Non, quia eſt præceptum diuinum; ſed tempus eſt determinatum ab Eccleſia.

*Art. 12.* *An liceat ſumere corpus ſine ſanguine*. ℟. Sacerdotibus, non, quia in vtroque perfectio ſacramenti conſiſtit; laicis in aliqua Eccleſia ſic, ob cautelam, & reuerentiam ne effundatur; nam perfectio ſacramenti conſiſtit in conſecratione, ideo Sacerdos vtrunque accipit.

## QVÆSTIO LXXXI.

### De modo, quo Chriſtus vſus eſt hoc ſacramento.

*Art. 1.* A*N Chriſtus in cœna ſumpſerit ſuum corpus, & ſanguinem*. ℟. Sic.

✝ Chri-

✠ Chriſtus potuit eſſe in ſe ipſo, ratione ſpecierum, ad quas habet ordinem, licet non acceperit gratiam habitualem, ſed habuerit delectationem ex inſtitutione.

*An Chriſtus dederit Iudæ ſuum corpus.* *Art. 2.* ℟. Sic, ſicut & alijs, quia erat occultus peccator, & vt ſic notus Chriſto vt Deo. Bucella non erat corpus.

*An Chriſtus ſumpſerit, & dederit diſcipulis corpus impaſſibile.* *Art. 3.* ℟. Non, quia dedit, quod habuit, ideſt paſſibile, ſed impaſſibili modo erat ſub ſacramento, ſicut erat inuiſibile, quia non mediantibus dimenſionibus, quibus fit contactus; nunc eſt impaſſibile, vt in cœlo.

*An ſi illud ſacramentum fuiſſet ſeruatum in tempore mortis Chriſti, fuiſſet mortuum corpus.* *Art. 4.* ℟. Sic, quia quicquid conuenit Chriſto in propria ſpecie, conuenit ei ſub ſacramento, qui eſt idem ſecundum ſubſtantiam in vtroque, ſed non eodem modo, & ſic quæ competunt ei in comparatione ad corpora extrinſeca, non conueniunt ei prout eſt in ſacramento vt irrideri, conſpui, &c. & ſic vt eſt in ſacramento non poteſt pati ab agente extrinſeco; nec tempore mortis fuiſſet ſanguis in hoſtia, vel corpus ſub ſpeciebus vini.

QVÆ-

# QVÆSTIO LXXXII.

## De miniſtro huius ſacramenti.

*Art.1.* A *N conſecratio ſit propria Sacerdotis.* ℞.Sic, quia gerit perſonam Chriſti à quo habet poteſtatem.

† Vis conſecrandi non ſolum conſiſtit in verbis, ſed etiam in poteſtate tradita in conſecratione.

*Art.2.* *An plures Sacerdotes poſſint vnam, & eandem hoſtiam conſecrare.* ℞. Sic, vndè nouiter ordinati concelebrant, ſed omnium intentio debet ferri ad idem inſtans conſecrationis, & in hoc caſu plures ſunt vnum in Chriſto, & ſeruandus eſt ritus Eccleſiæ.

*Art.3.* *An diſpenſatio huius ſacramenti pertineat ad ſolum Sacerdotem.* ℞. Sic, & nullus debet tangere Euchariſtiam, niſi cadat in terram, vel alio caſu neceſſitatis.

† Diſpenſat ſanguinem Diaconus, & in neceſſitate corpus, iubente Epiſcopo, vel Sacerdote.

*Art.4.* *An Sacerdos conſecrans teneatur ſumere ſacramentum.* ℞. Sic, quia ſacrificat, & debet eſſe particeps ſacrificij.

† Si miracolosè appareret caro, vel ſanguis, non debet ſumere, nec peccaret, quia lex non obligat ad miraculoſa.

*Art.5.* *An malus Sacerdos poſſit conſecrare Euchariſtiam.* ℞.Sic, quia vt miniſter Chriſti, ſed non debet, quia peccat.

*An*

*An miſſa mali Sacerdotis minus valeat, quam miſſa boni*. ℞. Ratione ſacramenti, non; ratione orationum ex opere operantis ſic; ſed plus boni, ſed vt eas dicit in perſona Eccleſiæ valent. Art. 6.

*An Hæretici, Schiſmatici, excommunicati poſſint conſecrare*. ℞. Poſſunt, ſed peccant, quia habent poteſtatem; & eorum oratio non iuuat, quia præciſi ab Eccleſia. Art. 7.

*An Sacerdos degradatus poſſit conficere ſacramentum*. ℞. Poteſt, quia character, in quo eſt poteſtas, eſt indelebilis. Art. 8.

*An liceat ab excommunicatis, & peccatoribus communicare, & miſſam audire*. ℞. Non, ſi peccatores ſint præciſi ab Eccleſia; ſecus licet, quia quoad alios, non ſunt priuati, ſed tolerati. Item ſpeciatim prohibemur audire miſſam notorij concubinarij, quia homines ſunt valdè propenſi ad carnem. Item dicitur notorius, qui eſt in iudicio ſententiatus, vel confeſſus, vel ſi non poteſt celari. Art. 9.

*An liceat Sacerdoti omnino abſtinere à conſecratione* ℞. Non, & ſi non ſit curatus, ſaltem in præcipuis feſtis. Art. 10.

✝ Excommunicatus, ſi facit quod poteſt excuſatur, peccator tenetur confiteri: infirmitas, vel impoſſibilitas, vel periculum excuſat, verum leproſus poſſet occultè celebrare.

QVÆ-

# QVÆSTIO LXXXIII.

## De ritu huius ſacramenti.

*Art.* 1. AN *in hoc ſacramento Chriſtus immoletur*. ℞. Sic, quia repræſentat paſſionem Chriſti, quæ eſt propria immolatio, & quia nos facit participes fructuũ paſſionis Chriſti, quod eſt proprium huius ſacramenti.

✝ Eſt vnum ſacrificium, quia vna hoſtia, quam Chriſtus, & nos vbique offerimus: & quatenus Sacerdos repræſentat Chriſtum, in cuius virtute conſecrat eſt idem Sacerdos.

*Art.* 2. *An conuenienter ſit determinatum tempus celebrandi*. ℞. Sic, quia Chriſtus à tertia ad nonam circa eſt paſſus.

✝ Quotidie fit miſſa pro fructu paſſionis, licet ſemel in anno recolatur paſſio Chriſti. Item in paraſceue non fit, quia eſt figura illius veri, eo die oblati. in natali tripliciter, ob tres Chriſti natiuitates.

*Art.* 3. *An hoc ſacramentum oporteat celebrari in domo, & vaſis ſacris*. ℞. In domo, id eſt in Eccleſia, poteſt tamen ſub dio cum requiſitis, quæ ſunt multa, & declarantur, cum miniſtris.

*Art.* 4. *An conuenienter ordinentur ea, quæ circa hoc ſacramentum dicuntur*. ℞. Sic, & declarantur omnes partes miſſæ.

*Art.* 5. *An quæ in celebratione miſſæ agũtur ſint conuenientia*. ℞. Sic, & explicantur omnes cerimoniæ, & ritus miſſæ.

An

*An poſſit ſufficienter occurri defectibus miſſæ*. ℞. Sic, ſi ſeruentur ſtatuta Eccleſiæ, vt ſi Sacerdos poſt conſecrationem deficiat, alius ſuppleat; ſi meminerit ſe non ieiunum, proſequatur; vel ſe in peccato, vel excommunicatum, conterat ſe; ſi ante, relinquat, niſi propter ſcandalum; ſi animal, vel venenum in calice cadat poſt conſecrationem, Animal lauetur, comburatur, & cinis in ſacrarium, & ſanguis cum reliquijs, & poſito vino incipiat à conſecratione ſanguinis; ſi poſt conſecrationem meminerit non poſuiſſe aquam, pergat, & nullo modo ponat aquam; ſi aduertit non eſſe vinum; ſed aquam, ſi poſt ſumptionem corporis, ſumat hoſtiam, & vinum; ſi ante, ſolum vinum; ſi non recordatur aliqua dixiſſe, proſequatur, quia ſæpe ex vſu dicuntur; ſi conſtat probabiliter non dixiſſe, ſi non ſunt de neceſſitate proſequatur, ſi de neceſſitate vt forma, reſumat; Pars hoſtiæ in calice non eſt de neceſſitate; ſi cecidit ſanguis in tabula, vel mappa, pœniteat, vt in iure canonico; ſic ſi euomat, &c. Art. 6.

## QVÆSTIO LXXXIV.

### De Sacramento Pœnitentiæ.

AN *pœnitentia ſit ſacramentum*. ℞. Sic, materia ſunt actus humani quos exhibet pœnitens mouente Deo intus, & perficitur à miniſtro. Art. 1.

† In hoc ſacramento, ſacramentum tantum

tum ſunt actus ſenſibiles;res,& ſacramentum eſt pœnitentia interior; res tantum eſt remiſſio peccati.

*Art.2. An peccata ſint propria materia huius ſacramenti.* ℞.Remota, peccata deteſtando; proxima, actus ſenſibilis pœnitentis, ideſt dolor,confeſſio,ſatisfactio.

✝ Pœnitentia propriè, & principaliter eſt de mortali; propriè, non principaliter de veniali; ſed de originali non; niſi pœnitentia ſumatur, vt eſt deteſtatio rei præteritæ.

*Art.3. An hæc ſit forma, ego te abſoluo.* ℞. Sic, quia efficit quod ſignificat, ideſt interiorem abſolutionem.

✝ Sacerdos abſoluit vt miniſter:Deus authoritatiuè principaliter.

*Art.4. An impoſitio manuum Sacerdotis requiratur neceſſario.* ℞. Non in pœnitentia, ſed vbi datur copioſa, & excellens gratia vt in ordine,& confirmatione.

*Art.5. An hoc ſacramentum ſit de neceſſitate ſalutis.* ℞. Non, ſed ex ſuppoſitione peccati,vt medicina corporalis: Chriſtus remittebat peccata ſine pœnitentia exteriori,non ſine interiori.

*Art.6. An pœnitentia ſit ſecunda tabula poſt naufragium.* ℞. Sic, metaphoricè, nam nauis, ideſt baptiſmus eſt prima; vel eſt reædificatio domus ſpiritualis.

*Art.7. An hoc ſacramentum fuerit conuenienter inſtitutum in noua lege.* ℞.Sic, (& declaratur)in veteri,& lege naturę fuit pœnitentia,ſed non poteſtas clauium.

*Art.8. An pœnitentia debeat durare vſque ad finem*

*finem vitæ*. ℞. Interior, ideſt diſplicentia de peccatis ſic,ſed non exterior.

*An pœnitentia poſſit eſſe continua*.℞.Secundum habitum, ſeu propoſitum, ſic; ſed non ſecundum actum, quia impoſſibile. *Art. 9.*

✝ Triſtitia in ſenſu nata ex diſplicentia voluntatis, eſt moderanda; ſecus eſſet vitioſa,& virtus eſt in medio.

*An ſacramentum pœnitentiæ debeat reiterari*. ℞. Sic,quia ſæpe peccamus,& baptiſmus eſt natiuitas,quæ ſemel fit. *Art. 10.*

## QVÆSTIO LXXXV.

### De Sacramento Pœnitentiæ ſecundum quod eſt virtus.

AN *Pœnitentia ſit virtus*. ℞. Vel eſt virtus,vel actus virtutis,non tamen, vt dicit dolorem in ſenſu, quia vt ſic eſt paſſio; ſed vt eſt dolor in voluntate, de quo eſt dolendum,pœnitentia eſt de præterito, vt quis ex vitioſo fiat ſtudioſus. *Art. 1.*

*An ſit ſpecialis virtus*. ℞. Sic, quia in ea eſt ſpecialis actus, & ſpeciale obiectum, ideſt dolor de præterito, vt offenſa Dei, quatenus eſt emendabile auxilio Dei. *Art. 2.*

*An virtus pœnitentiæ ſit ſpecies iuſtitiæ*. ℞. Sic, quia dicit vindictam peccati, & compenſationem, quod pertinet ad iuſtitiam. *Art. 3.*

✝ In pœnitentia non eſt iuſtum ſimpliciter,

ter, ſed iuſtum ſecundum quid, quale eſt inter Dominum, & ſeruum, & inter Patrem, & Filium; & quamuis ſit ſpecies iuſtitiæ, tamen quodam modo comprehendit ea, quæ pertinent ad omnes virtutes vt fidei, prudentiæ, &c.

*Art. 4.* *An voluntas ſit proprium ſubiectum pœnitentiæ.* ℞. Sic, quia eſt ſpecies iuſtitiæ, quæ eſt in voluntate.

*Art. 5.* *An principium pœnitentiæ ſit ex timore.* ℞. Pœnitentia, vt eſt habitus infunditur à Deo ſine nobis principaliter operantibus, ſed non ſine nobis diſpoſitiuè cooperantibus per aliquos actus, vt eſt motus fidei, motus timoris ſeruilis ob pœnam, motus ſpei, charitatis, timoris filialis.

*Art. 6.* *An pœnitentia ſit prima virtutum.* ℞. Ordo in virtutibus non attenditur ſecundum tempus, quia ſunt ſimul, cum ſint connexæ; ſed ſecundum naturam; & ordo naturæ ſumitur ex actibus, quia ſcilicet actus vnius ſupponit actum alterius; & ſic actus fidei, ſpei informis, & timoris ſeruilis, præcedunt actum, & habitum pœnitentiæ etiam tempore; ſed charitas, & aliæ virtutes, & earum actus ſunt ſimul cum pœnitentia tempore, quia in iuſtificatione liberum arbitrium ſimul mouetur in Deum per charitatem, & in peccatum per pœnitentiam; ſed actus amoris in Deum eſt prior, quam actus pœnitentiæ in peccatum, quia hic eſt ab illo, quia Deus eſt cauſa finalis, & prior intentione. Item virtutes theologicæ, & aliæ,

quæ

quæ per ſe ſunt in Deum, ſunt priores pœnitentia, quæ per accidens, & ex ſuppoſitione peccati, &c.

## QVÆSTIO LXXXVI.

### De Pœnitentia quoad peccatorum mortalium remiſſionem.

AN *per pœnitentiam omnia peccata remoueantur*. ℟. Viatorum ſic, ſecus derogaretur libertati hominis, vel efficaciæ diuinæ; ſed damnatorum non, quia cõfirmati in malo, & non dolent de peccatis, ſed de pœna. Art. 1.

✝ Aliqua peccata dicuntur irremiſsibilia, quia non facilè remittuntur.

*An ſine pœnitentia peccatum remitti poſſit*. ℟. Sine pœnitentia virtute non; ſine pœnitentia ſacramento poteſt remitti à Deo. Art. 2.

✝ In pueris eſt tantum habitualis deordinatio, & ſic ſufficit infuſio habitualis gratiæ, & virtutũ: in adultis requiritur actualis mutatio voluntatis.

*An per pœnitentiam poſſit vnum peccatum ſine alio remitti*. ℟. Non, quia repugnat gratiæ, & dolori de offenſa Dei. Art. 3.

✝ Peccata ſunt connexa quãtum ad auerſionem, ex qua eſt offenſa. Item dilectio naturalis, qua nos Deus diligit non ordinat ad gloriam, ideo cũ ea poteſt eſſe peccatum mortale; ſed dilectio gratiæ, non.

*Art.4.* *An remiſſa culpa per pœnitentiam remaneat reatus pœnæ.* ℟. Remittitur reatus æternus,& manet temporalis.

*Art.5.* *An remiſſa culpa mortali, tollantur omnes reliquiæ peccati.* ℟. Remanent diſpoſitiones cauſatæ ex actibus conuerſionis ad creaturas, quæ dicuntur reliquiæ, ſed debilitatæ,& diminutæ.

*Art.6.* *An remiſſio culpæ ſit effectus pœnitentiæ.* ℟. Sic, vt eſt ſacramentum, quod habet pro materia pœnitentiam virtutem cum charitate.

## QVÆSTIO LXXXVII.

## De remiſſione Venialium peccatorum.

*Art.1.* AN *peccatum veniale poſſit remitti ſine pœnitentia.* ℟. Non, quia per veniale etiam deordinatur voluntas à Deo, dum immoderatè ſe conuertit ad creaturas; ergo debet voluntas moderari per pœnitentiam. Item non ſufficit habitualis diſplicentia, quæ habetur per habitum charitatis, vel pœnitentiæ, quia ſic charitas excluderet omne veniale.

✝ Homo poteſt vitare omnia, & ſingula mortalia, & omnia ſed non ſingula venialia. Item feruor charitatis virtualiter claudit diſplicentiam venialium. Paſsio pro Chriſto ſuſcepta obtinet vim Baptiſmi, ideo liberat ab omnibus, niſi actualiter voluntas eis inhæreat.

*Art.2.* *An ad remiſſionem venialium requiratur*

*tur gratiæ infuſio.* ℞. Non,ſed ſufficit motus eius, vel charitatis; quando infunditur de nouo gratia tolluntur peccata venialia, quia non ſine motu liberi arbitrij infunditur in adultis,& actu tolluntur.

*An venialia remittantur per aſperſionem aquæ benedictæ, & huiuſmodi.* ℞.Sic,quia ſine ſacramento, & noua infuſione gratiæ tolluntur, ſed ſolum per actum gratiæ explicitè, vel implicitè, quo quis fertur in Deum deteſtans peccata, vt eſt oratio, reuerentia in Deum, & ad res diuinas, & ſic Epiſcopalis benedictio, aqua benedicta, & id genus alia, qnia inclinant animam ad motum pœnitentiæ, & ex ſe operantur ad remiſſionem venialium, niſi mens actu aliquibus inhæreat quoad culpam,ſed non ſemper tollitur totus reatus, ſed ſecundum modum feruoris. *Art.3.* *Art.4.*

*An veniale peccatum poſſit remitti ſine mortali.* ℞. Non, quia requiritur motus gratiæ,quæ non eſt cum mortali. *Art.5.*

## QVÆSTIO LXXXVIII.

### De Reditu peccatorum per pœnitentiam dimiſſorum.

AN *peccata dimiſſa redeant per ſequens peccatum.* ℞. Peccata vt ſunt conuerſio, non redeunt, quia ſic producerent contrarium, vt prodigalitas auaritiam: vt ſunt auerſio, per peccatum ſequens redit id, quod erat in peccatis re- *Art.1.*

miſſis, ſcilicet priuatio gratiæ, & reatus pœnæ æternæ.

✝ Qui offendit in vno, factus eſt omnium reus, ſed non redeunt priuatio, macula, & reatus peccatorum, prout auerſiones pendent à conuerſionibus, quia opus Dei, ideſt remiſſio per opus hominis non irritatur; & remiſſio fit etiam ſecundum præſcientiam Dei ſimpliciter; licet ſequens peccatum propter ingratitudinem ſit grauius. Quare non redeunt ſimpliciter, ſed ſecundum quid, quia ſequens eſt grauius.

*Art.2.* *An peccata dimiſſa redeant per ingratitudinem*. ℞. Sic, ſed ſpecialius per odium fraternum, apoſtaſiam à fide, contemptum confeſſionis, & dolorem de pœnitentia habita.

✝ Per peccatum veniale nemo incurrit ingratitudinem, quia non eſt contra Deum.

*Art.3.* *An per ingratitudinem peccati ſequentis ſurgat tantus reatus, quantus fuerat remiſſorum*. ℞. Non eſt neceſſe, ſed ſecundum quantitatem peccati conſequentis. Item ſurgit quantitas ingratitudinis, ſed ſecundum quātitatem beneficij, ſuppoſito æquali contemptu, & offenſa.

*Art.4.* *An ingratitudo ob quam redeunt peccata dimiſſa ſit ſpeciale peccatum*. ℞. Si peccat in contemptum Dei, & recepti beneficij, eſt ſpeciale peccatum; ſi ſecus, eſt circumſtantia generalis peccati, qua in quolibet peccato mortali eſt ingratus, nō eſt ſpeciale.

QVÆ-

# QVÆSTIO LXXXIX.

## De virtutum recuperatione per pœnitentiam.

AN *per pœnitentiam virtutes reſtituantur.* ℞. Sic, quia ad gratiam ſequuntur omnes virtutes, quam cauſat ſacramentum, non vt virtus, quia ſic pœnitentia cauſatur à ſacramento: contritio ſe habet vt vltima diſpoſitio ad gratiam; & quia propter actus præcedentes remanſerunt reliquiæ, indè oritur difficultas operandi, licet ex parte charitatis, & virtutum pœnitens delectabiliter operetur. *Art. 1.*

*An poſt pœnitentiam homo reſurgat in æquali gradu virtutum.* ℞. Non ſemper, ſed ſecundum motum liberi arbitrij, qui, ſi eſt intenſior, in maiori virtute; ſi remiſſior, in minori virtute reſurget, quia vltima diſpoſitio ad gratiam eſt motus liberi arbitrij. *Art. 2.*

✠ Non omnibus diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, & maximè caſus, ſed prædeſtinatis, qui finaliter reſurgunt; quia eo ſtabilior eſt homo, quo eſt cautior, & humilior.

*An per pœnitentiam homo reſtituatur in priſtinam dignitatem.* ℞. Recuperat, quod ſit Filius Dei, ſed non dignitatem innocentiæ, ſicut nec virginitatem, licet aliquando quid maius recuperet. Dignitatem Eccleſiaſticam quando recuperet, vide ius Canonicum. *Art. 3.*

*Art.4.* *An opera virtutum in charitate facta poſſint mortificari*. ℞. Sic per analogiam, quia opus, ſeu effectus, qui eſt perducere ad gloriam impeditur, & hoc ob libertatem flexam in malum.

*Art.5.* *An opera mortificata per peccatum, reuiuiſcant per pœnitentiam*. ℞. Sic, quia erant in acceptatione diuina, vnde habent vim; & erant in actu; & quia ſublatum eſt impedimentum: non ſic opera mortua.

✝ Reſurgens in minore charitate habebit prœmium eſſentiale ſecundum eam, ſed habebit maius gaudium accidentale de primis operibus in maiori charitate factis, quam de ſecundis.

*Art.6.* *An per pœnitentiam ſubſequentem opera mortua viuificentur*. ℞. Non, quia non poſſunt reuerti, vt ſint viua, ſolum peccatum remittitur.

✝ Opera mortificata non dicuntur talia ex parte principij, ſed ex parte impedimenti, quia fuerunt facta in charitate; illa, non: licet qui hæc faciunt, minus patientur, vel habebunt temporalem mercedem.

## QVÆSTIO XC.

### De partibus pœnitentiæ in generali.

*Art.1.* AN *pœnitentia debeant partes aſſignari*. ℞. Sic, contritio, confeſſio, ſatiſfactio, quibus integratur, quæ ſunt materia,

teria, ſed virtus diuina, quæ in eo operatur, eſt ſimplex; & peccata ſunt materia remota, prout ſunt obiecta actuum humanorum, qui ſunt materia pœnitentiæ, vt eſt ſacramentum; quia pœnitentia, vt virtus, non habet materiam, nec partes.

*An conuenienter aſſignentur partes pœnitentiæ, contritio, confeſſio, ſatisfactio.* Art. 2. ℞. Sic, quia hic recompenſatio requiritur ſecundum voluntatem peccantis, & Dei, & non, vt in iuſtitia vindicatiua in voluntate iudicis. Item ſunt partes materiales, quia eſſentiales ſunt materia, & forma.

✝ Contritio cordis, vt dicit propoſitum confitendi virtualiter, pertinet ad exteriorem pœnitentiam. Item ſatisfactio, vt eſt in propoſito, dat gratiam, quam auget in executione.

*An hæc tria ſint partes integrales pœnitentiæ.* Art. 3. ℞. Sic, quia integrant, & non ſunt partes ſubſecutiuæ, quia in qualibet eſſet tota pœnitẽtia; nec potentiales propter eandem cauſam.

*An pœnitentia conuenienter diuidatur in pœnitentiam ante baptiſmum, mortalium, & venialium.* Art. 4. ℞. Hæc diuiſio eſt pœnitentiæ, vt eſt virtus, & eſt bona ſecundum diuerſa tempora; primò in generatione nouæ vitæ; ſecundò in corruptæ vitæ emendatione; tertiò in perfectione.

FINIS.

# EX SVPPLEMENTO SVMMAE DIVI THOMÆ.

## QVAESTIO I.

### De partibus pœnitentiæ in ſpeciali, & primo de Contritione.

*Art.* 1. AN *Contritio ſit dolor de peccatis aſſumptus.* Rℓ. Sic, quia actus ille, quo peccatum dimittitur, per ſimilitudinem dicitur contritio, quia frangitur in minutiſſimas partes duritia cordis hominis facta per peccatum præſertim Superbiæ; imò dolor pœnitentiæ omnino tollit duritiam peccati, & ſic per translationem dicitur contritio. Item, in contritione multa conſiderantur, vt ſubſtantia actus meritorius, agẽdi principium, & effectus; ideo variè definitur; nam vt eſt actus virtutis, & pars ſacramenti, eſt dolor pro peccatis aſſumptus cùm propoſito confitendi, & ſatisfaciendi. Item, vt eſt actus vir-

Digitized by Google

virtutis tantum ſic definitur; eſt dolor voluntarius pro peccato puniens in ſe,quod dolet commiſiſſe,& alijs modis.

✻ Licet peccata ſint voluntaria, quando fiunt,tamen quando conteritur,vel dolet, non ſunt voluntaria voluntate præſenti, ideo de his dolet. Item, contritio ratione formæ, ideſt charitatis eſt à Deo, ſed quoad ſubſtantiam actus eſt à libero arbitrio. Item, licet per contritionem poſſit tolli tota pœna; tamen adhuc confeſſio, & ſatisfactio ſunt neceſſaria, tum quia non ſumus certi de perfecta contritione, tum quia eſt præceptum confeſſionis.

*An contritio ſit actus virtutis.* ℞. Sic,quia eſt actus meritorius, ergo virtutis; & quia eſt actus pœnitentiæ, quæ deſtruit peccatum. *Art. 2.*

✻ Dolor in parte ſenſitiua non eſt de eſſentia contritionis, ſed eſt effectus: ſed dolor,qui eſt in voluntate eſt contritio eſſentialis. Item, in ſpiritualibus attritio eſt diſplicentia imperfecta, ſed contritio eſt perfecta.

*An attritio poſſit fieri contritio.* ℞. Non, quia habēt principia omninò diuerſa,quia attritionis principium eſt timor ſeruilis; contritionis eſt filialis. Item ſunt actus,& non habitus; & ante charitatē non eſt habitus vt producatur actus; & dolor imperfectus non poteſt informari adueniente charitate, quia non manet habitu: nec eſt eadem ratio de habitu fidei, & contritione. *Art. 3.*

## QVÆSTIO II.
## De Contritionis obiecto.

*Art.* 1. **A**N *homo debeat conteri de pœnis, & non ſolum de culpa.* ℞. De malis pœnæ poteſt eſſe dolor, ſed non contritio; quia contritio eſt pœna voluntaria, ille culpa, & nemo dolet de pœna, quam vult.

✝ Pœnitentia quæ eſt de vita mortali, non eſt ratione mortalitatis; ſed ratione peccatorum, quæ inde naſcuntur. Item, dolor de virtute amiſſa, non eſt eſſentialiter contritio, ſed principium, quia hinc mouetur.

*Art.* 2. *An contritio debeat eſſe de peccato originali.* ℞. Propriè non, quia non eſt contractum à noſtra voluntate, poteſt tamen eſſe diſplicentia, vel dolor.

*Art.* 3. *An debeamus conteri de omni actuali peccato.* ℞. Sic, quia pœnitentia eſt de omnibus peccatis, vt medicina; nec peccatum remittitur, niſi homo iuſtificetur, quod fit per contritionem. Item, licet quædam peccata, vt Accidiæ fiant per triſtitiam, tamen curantur cum triſtitia cõtritionis, quæ opponitur peccato, vt eſt voluntarium contra Deum, & non ſuper materiale triſtitiæ. Item, de totaliter oblitis doleat in genere de omni offenſa Dei. De oblitis in ſpecie, & non in genere facta diligentia doleat in genere, doleat de negligentia qua contingit obliuio,

ſuio, ſed ſi poſtea in memoriam venerit tenetur ſpecialiter conteri. Item, ignorantia ſi omnino tollit voluntarium excuſat; ſi non, non excuſat à culpa: & ideo de peccato per ignorantiam commiſſo debet eſſe contritio. Item, poſt contritionem de mortali poteſt remanere veniale; ſed non contra: ideo de veniali debet eſſe contritio eo modo, quo pœnitentia.

*An de peccatis futuris debeat aliquis conteri.* ℞. Non, licet in contritione ſit quædam cautio cauendi in futurum, quæ eſt pars prudentiæ. Item, liberum arbitrium eſt de futuris, tamquam de actibus, & non tamquam de obiectis actuum. Item, obiectum cogitationis eſt etiam præteritum. Item, quando peccatum præteritum agrauatur ſecundum effectum conſequentem ex illo, vt peccatum Arij, tamen conſequens effectus præceſſit in cauſa, in qua fuit tota quantitas culpæ; & ſic licet creſcat quoad pęnam accidẽtalem, quæ nondum determinata eſt, tamen non creſcit, quoad culpæ rationem. *Art. 4.*

*An homo debeat conteri de peccato alieno.* ℞. Non, quia contritio eſt de propria duritie. Item, ex charitate de alienis dolemus, non tamen conterimur; nec omnis dolor de peccato alieno eſt contritio, niſi ſimus participes. *Art. 5.*

*An de ſingulis peccatis mortalibus requiratur contritio.* ℞. Quantum ad principium debet eſſe de ſingulis peccatis, quæ in memoria habet, ſicut oportet ſingula *Art. 6.*

peccata mortalia confiteri quantum ad terminum, qui eſt quando dolor gratia informatur, ſufficit vna contritio pro omnibus, quia reſpicit omnes diſpoſitiones præcedentes. Vnus Baptiſmus delet omnia peccata, quia agit virtute paſſionis Chriſti, ſed in contritione cum merito Chriſti requiritur actus noſter, qui habet vim finitam. Vel dicendum, quod Baptiſmus eſt generatio, pœnitentia eſt ſanatio per modum alterationis.

## QVÆSTIO III.

### De quantitate Contritionis.

*Art.* 1. AN *Contritio ſit maior dolor, qui eſſe poſſit in natura*. ℞. Sic, quia fundatur in charitate, qui eſt amor maximus, & quia eſt de maximo malo, ideſt de culpa, quæ eſt maius malum, quam pœna. Item, quia vltimus finis ſuper omnia placet, & ſic contrarium, ſcilicet peccatum ſuper omnia diſplicet: non ſic de dolore in ſenſu cauſato à contritione. Item, gaudium de pœnitentia non minuit triſtitiam, quia non eſt ei contrarium. Item, homo magis debet dolere de peccato vt eſt offenſa Dei, quam vt eſt nociuum, quia magis debet diligere Deum, quam ſe, ergo magis debet ei diſplicere offenſa Dei, quam pœna inferni, & quia inter pœnas maxima eſt ſeparatio à Deo. Nota, non eſt tentandus homo cum hac doctrina, quia ſæpe minus diſplicet, quod magis diſpli-

ſpli-

ſplicere videtur, & quia nocumentum ſenſibile eſt magis nobis notum.

*An dolor contritionis poſſit eſſe nimis magnus*. ℞. Dolor in ratione de peccato, vt eſt offenſa Dei non poteſt eſſe nimius, quia procedit ex amore charitatis erga Deum, quæ nunquam eſt nimia; ſed vt eſt dolor ſenſibilis, poteſt eſſe nimius, ſicut exterior afflictio corporis, & debet moderari pro viribus corporis vt obſequium ſit rationabile. *Art. 2.*

*An debeat eſſe maior dolor de vno peccato, quam de alio*. ℞. Sic, quia vnum peccatum eſt grauius altero, & quia minus plagarum debet eſſe ſecũdum menſuram peccati, & homo magis debet dolere de eo, quod debuit magis vitare, & offenſa Dei eſt maior in vno peccato, quam in altero, idem dicendum de dolore ſenſitiuo voluntariè aſſumpto. Item, quando contritio eſt vna de omnibus peccatis vt in iuſtificatione, tunc eſt maior de vno, quam de altero habitualiter, vel in propoſito, imò implicitè dolet de ſingulis. *Art. 3.*

## QVÆSTIO IV.

### De tempore Contritionis.

AN *tota hæc vita ſit contritionis tempus*. ℞. Sic quantum ad peccati deteſtationem, & quoad ſenſibilem dolorem ſumptum à voluntate, quia homo peccando meruit pœnam æternam, & *Art. 1.*

con-

contra Deum æternum peccauit, & ſic mutatur pœna in tota vita. Item, dolor contritionis non eſt ſeruilis quem charitas foras mittit, ſed charitatis. Item, licet peccator redeat ad priſtinam gratiam, nunquam tamen ad priſtinam bonitatem innocentiæ. Item taxatio pœnæ proportionatur culpæ ex parte conuerſionis, quæ eſt finita; vnde ſatisfactio poteſt eſſe finita: at dolor contritionis reſpondet culpæ, ratione auerſionis, ex qua habet infinitatem, ideo contritio debet ſemper manere.

*Art. 2.* *An expediat ſemper de peccato dolere.*

℞. In voluntate ſic, dummodo non impediat actum alterius virtutis magis neceſſarium, & in contritione nunquam eſt ſuperfluum, ſed vt eſt dolor ſenſitiuus debet eſſe moderatus.

✠ Contritio non impedit gaudere de Deo.

*Art. 3.* *An poſt hanc vitam animæ de peccatis conterantur.* ℞. In patria non, quia non poſſunt dolere, in inferno licet ſit dolor, tamen non eſt contritio, quia non eſt gratia, in purgatorio habent dolorem cum charitate, ſed non ſunt in ſtatu merendi, vel ſacramenti.

✠ Solutio pœnæ in purgatorio non eſt propriè ſatisfactio, quia non eſt meritoria.

QVÆ-

# QVÆSTIO V.

## De effectu Contritionis.

AN *peccati remiſſio ſit effectus contritionis*. ℞. Sic, & vt eſt pars ſacramenti inſtrumentaliter operatur remiſſionem peccati, vt alia ſacramenta: vt eſt actus virtutis, eſt diſpoſitio neceſſaria ad iuſtificationem, & reducitur ad cauſam materialem. *Art. 1.*

✝ Cauſa principalis remittendi peccata eſt Deus, diſpoſitiua, & inſtrumentalis poteſt eſſe à nobis, vt eſt contritio. Item, licet culpa ſit per contritionem remiſſa, nemo tamen debet accedere ad Euchariſtiam ante confeſſionem.

*An contritio poſſit totaliter tollere reatum pœnæ*. ℞. Charitas poſſet tantum in actu intendi, vt contritio inde ſequens tollat etiam omnem pœnam cum culpa, ſic & dolor ſenſibilis à charitate veniens in contritione. *Art. 2.*

✝ Quilibet debet confiteri, quia eſt præceptum, & quia non eſt certus de vera contritione, & pœna remiſſa. Item, licet dolor contritionis ſit finitus quoad extenſionem, tamen ex charitate informatus habet virtutem infinitã, vt deleat pœnam infinitam.

*An parua contritio ſufficiat ad deletionem magnorum peccatorum*. ℞. Sic, quia eſt cum gratia gratum faciente. Sic medicina ſpiritualis, licet parua habet efficа- *Art. 3.*

ficaciam infinitam ex virtute infinita, quæ in ea operatur, quamuis de maiori peccato ſit magis dolendum.

## QVÆSTIO VI.

## De Confeſſione, quoad eius neceſſitatem.

Art. 1. AN *Confeſſio ſit neceſſaria ad ſalutem.* ℞. Sic exiſtenti in peccato mortali actuali, quia morbus eſt aperiendus medico, ideſt Sacerdoti. Item, ſacramenta ad tollendam culpam ſunt neceſſaria, vel actu, vel voto cum propoſito, vt in baptiſmo, & pœnitentia. Item, qui commiſit peccatum debet cooperari ad remiſſionem, ſecus in baptiſmo.

✠ Non legimus Petrum, & Magdalenam confeſſos fuiſſe, quia multa ſunt facta, quæ non ſunt ſcripta; tum quia Chriſtus eis remiſit ſine ſacramento.

Art. 2. *An confeſſio ſit de iure naturali.* ℞. Non, ſed diuino, & claues non ſunt de iure naturæ, & fides eſt ſupra cognitionem naturalem, ergo & ſacramenta, quę ſunt proteſtatio fidei.

✠ Confeſſio facta Deo per recognitionem peccati eſt de iure naturali, ſicut quę fit coram iudice legitimè interrogante, ſed quæ fit homini pro remiſſione peccati habenda à Deo, non eſt de iure naturæ.

Art. 3. *An omnes ad confeſſionem teneantur.* ℞. De iure diuino non, niſi qui poſt baptiſ-

ptiſmum peccarunt mortaliter, ſed de iure poſitiuo omnes tenentur ad confeſſionem ex inſtitutione Eccleſiæ c. vtriuſque ſexus, ſi habet peccatum veniale, ſed ſecundum alios nemo tenetur de veniali ſolo, ſed ſufficit ſe præſentare dicendo ſe non habere materiam confeſſionis mortalem.

*An aliquis licitè poſſit confiteri peccatum, quod non habet*. ℟. Non, quia eſſet mentiri. Item, qui aliquid ommittit, vel committit dubitans eſſe mortale, peccat mortaliter. Item, qui dubitat peccaſſe mortaliter, vel venialiter debet confiteri ſub hoc dubio, & expectare iudicium Sacerdotis. *Art. 4.*

*An teneatur quis ſtatim confiteri*. ℟. Non ſemper, niſi quando tenetur facere actum, quem non poteſt in peccato niſi ſit confeſſus, vt eſt communicare ſi eſt copia confeſſoris, & neceſſitas non vrgeat: vnde in paſchate omnes tenentur. Item, quando quis tenetur ad contritionem, ſufficit propoſitum confitendi. Item, qui differt baptizari ſine contemptu, non peccat mortaliter. Item, in articulo mortis tenetur per ſe confiteri. Item, probabile eſt, quod homo non peccat mortaliter in aliquo periculo, ſi differt confeſſionem. *Art. 5.*

*An poſſit cum aliquo diſpenſari ne confiteatur*. ℟. Papa poteſt diſpenſare in præcepto Eccleſiæ, vt differat tempus, ſed nō in præcepto diuino, ne confiteatur, quia non poteſt in articulis fidei. *Art. 6.*

QVÆ-

## QVÆSTIO VII.

### De quidditate Confeſſionis.

Art. 1. AN *Auguſtinus conuenienter definiat confeſſionem, ideſt confeſſio eſt per quam morbus latens ſpe veniæ aperitur.* ℞. Eſt bona, & in alijs definitionibus tanguntur alia, quæ ſunt in confeſſione.

Art. 2. *An confeſſio ſit actus virtutis.* ℞. Sic, quia eſt ſub præcepto, & eſt meritoria.

Art. 3. *An confeſſio ſit actus pœnitentiæ virtutis.* ℞. Sic, quia eſt ad deſtructionem peccati. Item, confeſſio in iudicijs pertinet ad iuſtitiam. Item, confeſsio beneficiorum Dei ad latriam.

## QVÆSTIO VIII.

### De miniſtro Confeſſionis.

Art. 1. AN *ſit neceſſe confiteri Sacerdoti.* ℞. Sic, quia ipſe ſolus eſt miniſter.

Art. 2. *An in aliquo caſu liceat alicui non Sacerdoti confiteri.* ℞. Sacramentaliter non, poſſet tamen eſſe virtus humilitatis in neceſsitate. Ipſe dicit, quod ſit quodammodo ſacramentalis.

Art. 3. *An non Sacerdos in caſu neceſſitatis poſſit audire confeſſionem venialium.* ℞. Dic, vt ſupra.

Art. 4. *An ſit neceſſarium, quod homo confiteatur proprio Sacerdoti.* ℞. Sic, quia requiritur iuriſdictio, vel de licentia ſuperioris.

Item,

Item, ſuperior qui non dat licentiam alicui confitendi alijs, qui alias non confiterentur, vel oriretur ſcandalum, peccat.

*An aliquis poſſit alteri, quam proprio Sacerdoti confiteri ex mandato ſuperioris.* Art. 5.
℞. Sic, quia datur iuriſdictio ſi non eſt aliud impedimentum.

*An pœnitens poſſit in fine vitæ à quolibet Sacerdote abſolui.* Art. 6. ℞. Sic, & etiam ab excommunicatione, quia neceſsitas non habet legem, ſed poſt periculum debet ſatisfacere ſuperiori.

*An pœna temporalis taxetur ſecundum quantitatem culpæ.* Art. 7. ℞. Quando eſt magna contritio minor pœna imponitur, vel in remedium pœnitentis, & aliorum, & ſic quandoque pro minori peccato, maior pœna imponitur, vel quia minus poteſt reſiſtere, ideo maior pœna imponitur, v.g. iuueni quam ſeni pro fornicatione, & tandem ſunt conſiderandæ circumſtantiæ pro inijungenda pœnitentia.

## QVÆSTIO IX.

### De qualitate Confeſſionis.

AN *confeſſio poſſit eſſe informis.* ℞. Vt Art. 1. pars ſacramenti ſic, v.g. quando fictus accedit, ſed vt pars virtutis non, quia debet eſſe cum charitate.

*An oporteat confeſſionem eſſe integram.* Art. 2. ℞. Sic, & eſt de neceſsitate dicere omnia peccata quæ recordatur. Item, de

pec-

peccato oblito poteſt confiteri alteri confeſſario, non repetendo confeſſa, ſed ſufficit dicere oblitus ſum huius. Item, pœnitens debet omnia peccata confiteri etiam reſeruata, vt Sacerdos ad ſuperiorem mittat pro reſeruatis,& ad hoc vt intelligat quantitatem culpæ.

*Art.3.* *An poſſit quis per alium, vel per ſcriptum confiteri.* ℞. Non,ſed proprio verbo,nam alij modi introducti ſunt in defectu iſtius v. g. qui non habet vſum linguæ, poteſt per ſcripturam, nutum,interpretem confiteri.

*Art.4.* *An ſexdecim conditiones requirantur ad confeſſionem.* ℞. Sic, ſit ſimplex, humilis, confeſsio pura, fidelis,atque frequens,nuda, diſcreta, libens, verecunda, integra, ſecreta, lacrimabilis, accelerata, fortis,& accuſans,& ſit parere parata.

✠ Sed non omnes ſunt de eſſentia.

## QVÆSTIO X.

### De effectu Confeſſionis.

*Art.1.* AN *Confeſſio liberet à morte peccati.* ℞. Sic, & contritio habet votum confeſsionis anexum.

*Art.2.* *An confeſſio liberet aliquo modo à pœna.* ℞. Sic à pœna æterna, licet obliget ad temporalem, & propter erubeſcentiam minuit etiam pœnam peccati,& ſi pluries confitetur,magis minuit.

*Art.3.* *An confeſſio aperiat Paradiſum.* ℞.Sic, quia

quia tollit culpam, & reatum pœnæ per claues.

*An confeſſio tribuat ſpem ſalutis.* ℞. Sic per claues,& homo fit humilis. *Art.4.*

*An confeſſio generalis ſufficiat ad delenda mortalia oblita.* ℞. Sic, imò per contritionem, ſed ſi deinde recordetur tenetur cõfiteri oblita, vt ſuppleatur defectus, qui fuit in confeſsione ſacramentali. *Art.5.*

# QVÆSTIO XI.

## De ſigillo Confeſſionis.

AN *in quolibet caſu teneatur confeſſor celare peccata, quæ ſub ſigillo confeſſionis nouit.* ℞. Sic, & confeſſor ſcit vt Deus, & non vt homo, nec tenetur homo obuiare peccato quod neſcit, & eſt de iure diuino, nec poteſt cogi. Item, confeſſor cognoſcens aliquem indignum prælatione propter peccata, poteſt alia via impedire, vt quia ignarus, dummodo non ſit ſuſpicio de peccato confeſſo. *Art.1.*

*An ſigillum confeſſionis ſe extendat ad alia, quam ad illa, quæ ſunt de confeſſione.* ℞. Directè non, indirectè ſic, ne peccatum,vel peccator cognoſcatur. Item,qui accipit ſecretum ſub ſigillo confeſsionis, tenetur ex promiſsione, non tamen eſt ſigillum confeſsionis. *Art.2.*

*An ſolus Sacerdos habeat ſigillum confeſſionis.* ℞. Solus Sacerdos habet ſigillum, quia ſcit vt Deus; ſed non Sacerdos audiens peccatum confeſsionis tenetur *Art.3.*

celare, quia participat de actu ſigilli, ſed propriè non habet ſigillum confeſsionis.

*Art.4.* *An de licentia confitentis poſſit confeſſor dicere peccatum confeſſionis alteri.* ℞. Sic, ſed cauendum ne ſit ſcandalum.

✝ Papa non poteſt dare licentiam, quia Sacerdos ſcit vt Deus. Item, Sacerdos reuelans, ſi accuſatur, debet probare de licentia reuelaſſe. Item, qui reuelante Sacerdote peccatum audit, tenetur celare ſicut interpres, quia participat de actu Sacerdotis.

*Art.5.* *An illud, quod quis ſcit per confeſſionem, & etiam aliquo alió modo poſſit alteri reuelare.* ℞. Sic, dummodo euitet ſcandalum.

## QVÆSTIO XII.

### De ſatisfactione, quoad eius qualitatem.

*Art.1.* AN *ſatisfactio ſit virtus, vel actus virtutis.* ℞. Sic formaliter, & pertinet ad pœnitentiam.

*Art.2.* *An ſit actus iuſtitiæ.* ℞. Sic, quia eſt adæquatio emendæ ad offenſam.

*Art.3.* *An definitio ſatisfactionis ſit conueniens.* ℞. Sic, eſt illatæ iniuriæ recompenſatio ſecundum iuſtitiæ æqualitatem, ſunt aliæ definitiones.

QVÆ-

## QVÆSTIO XIII,

### De ſatisfactionis poſſibilitate.

AN *homo poſſit Deo ſatisfacere*. ℞. Ad æqualitatem quantitatis eſt impoſſibile, ſed ad æqualitatem proportionis, quod ad iuſtitiæ rationem ſufficit, poteſt, nec Deus plus iubet. *Art.* 1.

*An vnus pro alio poſſit explere ſatisfactoriam pœnam*. ℞. Si homo eſt in charitate poteſt ſoluere debitum, ſed quando pœna eſt in remedium peccati, non eſt facienda. Item, qui pro alio ſatisfacit, licet ſibi ex charitate aliquid mereatur, tamen non ſatisfacit pro ſe, ſi quantitas non ſufficit ad vtrumque peccatum tollendum. *Art.* 2.

## QVÆSTIO XIV.

### De qualitate ſatisfactionis.

AN *homo poſſit ſatisfacere de vno peccato ſine alio*. ℞. Non, quia non eſt acceptum Deo. *Art.* 1.

*An homo poſſit ſatisfacere de peccatis quæ ſibi per contritionem fuerunt dimiſſa ſi exiſtit extra charitatem*. ℞. Non, quia opera facta extra charitatem non ſunt ſatisfactoria, vt eleemoſyna extra charitatem non valet, & oportet vt ſit amicitia reſtituta. Item, qui ſatisfecit in peccato, non tenetur deinde reiterare ſatisfactionem, *Art.* 2.

nem, quia non incurrit reatum omiſsionis, licet non redimat pœnas.

*Art.3.* *An homini poſtquam charitatem habuerit, præcedens ſatisfactio incipiat valere.* ℞. Non, quia opera mortua non viuificantur, nec placent Deo.

*Art.4.* *An opera extra charitatem facta ſint meritoria alicuius boni.* ℞. Valent non de condigno, ſed de congruo ad conſecutionem temporalium, ad aſſuefactionem ad bonum, ad diſpoſitionem ad gratiam, & hoc impropriè dicitur meritum.

*Art.5.* *An valeant ad mitigationem pœnarum inferni.* ℞. Non tollunt, ſed impediunt meritum pœnæ.

## QVÆSTIO XV.

### De his per quæ fit ſatisfactio.

*Art.1.* AN *ſatisfactio debeat fieri per opera pœnalia.* ℞. Sic, quia eſt medicina, & vt præſeruet.

✝ Deus non delectatur in pœnis vt pœnæ ſunt, ſed vt ſunt iuſtę, & ſic ſatisfaciunt cum charitate.

*Art.2.* *An flagella præſentis vitæ ſint ſatisfactoria.* ℞. Sic, ſi acceptentur cum patientia ad purgationem.

*Art.3.* *An conuenienter enumerentur opera ſatisfactoria.* ℞. Sic, ideſt eleemoſyna, ieiunium, oratio, & ſunt circa bona fortunæ, corporis, animi. Item, licet omnis oratio præſertim contemplatiua habeat ſuauitatem ſpiritus, tamen etiam habet affli-

afflictionem carnis. Item, peregrinatio pertinet ad ieiunium. Item, omnia quæ ſunt in vtilitatem proximi ſpectãt ad eleemoſynam; & quæcumque latria exhibetur Deo habet rationem orationis.

## QVÆSTIO XVI.

### De ſuſcipientibus Sacramentum pœnitentiæ.

A*N pœnitentia poſſit eſſe in innocentibus*. ℟. Non actus, ſed habitus, quia poſſet pœnitere. *Art. 1.*

*An Sancti, qui ſunt in gloria habeant pœnitentiam.* ℟. Vt eſt gratias agere Deo pro miſericordia relaxante peccata, ſic, vt eſt pars iuſtitiæ, quæ remanet in Cœlo, ſed ſine dolore: In Chriſto non eſt pœnitentia, quia non potuit peccare. *Art. 2.*

*An Angelus ſit ſuſceptiuus pœnitentia.* ℟. Non, quia non habet peccatum: in Dæmone eſt actus, ſeu paſsio, non habitus. Item, non eſt eadem ratio de animabus damnatis, & de Dæmonibus, quia in illis præceſsit peccatum remiſsibile. *Art. 3.*

## QVÆSTIO XVII.

### De entitate, & quidditate clauium.

A*N claues in Eccleſia eſſe debeant.* ℟. Poteſtas remittendi peccata, & aperiendi Cœlum metaphoricè dicitur *Art. 1.*

clauis, quæ in Trinitate eſt clauis authoritatis; in Chriſto homine eſt clauis excellentiæ per meritum paſſionis; in Eccleſia eſt clauis miniſterij ex diuina virtute.

*Art.2.* *An clauis ſit poteſtas ligandi, & ſoluendi.* ℞. Sic, quia Iudex Eccleſiaſticus dignos debet recipere, indignos excludere à regno. Item, character, & clauis ſunt idē eſſentialiter, ſed non ratione. Item, licet claues non exerceantur ſine iuriſditione tamen dantur cum ipſo ordine. Item, admittere ad regnum immediatè eſt Dei, & mediatè Sacerdotis, licet Sacerdos immediatè agat circa ſacramenta.

*Art.3.* *An ſint duæ claues, vel vna tantum.* ℞. Duæ, ſcientiæ, & iuriſdictionis, vna pertinet ad iudicium de idoneitate eius, qui eſt abſoluendus; altera ad ipſam abſolutionem, & non diſtinguuntur in eſſentia, ſed in comparatione ad actus.

## QVÆSTIO XVIII.

### De effectu Clauium.

*Art.1.* AN *poteſtas clauium ſe extendat ad remiſſionem culpæ.* ℞. Sic, vel in actu, vel in voto.

*Art.2.* *An Sacerdos poſſit remittere peccatum quoad pœnam.* ℞. Sic, quæ erat ſoluenda in purgatorio,

*Art.3.* *An Sacerdos per claues poſſit ligare.* ℞. Sic, indirectè, ideſt prout non abſoluit à quantitate pœnæ in communi, ſed ligat in particulari determinādo pœnam.

*An*

*An Sacerdos poſſit ligare, & abſoluere ſecundum ſuum arbitrium.* ℞. Non, ſed cum diſcretione pro qualitate criminum, & vt inſtrumentum motum à Deo. *Art. 4.*

# QVÆSTIO XIX.

## De Miniſtris Clauium.

AN *Sacerdos legalis claues habuerit.* ℞. Non, niſi in figura, quia ſunt à Chriſto ad cæleſtia. *Art. 1.*

*An Chriſtus habuerit claues.* ℞. Sic, excellentiæ vt homo, ſed vt eſt Deus habet clauem poteſtatis, autoritatis, quæ eſt principium ſacramẽtalis autoritatis: ideo conferebat rem ſacramenti ſine ſacramento. *Art. 2.*

*An ſoli Sacerdotes habeant claues.* ℞. Ordinis ſic, quia ſoli remittunt peccata, ſed iuriſdictionis, vt excommunicandi, & abſoluendi ab excommunicatione poteſt eſſe in non Sacerdote, & poteſt eſſe in multis ſimul, vt in capitulo. Item, Abbatiſſa nullá habet. Item, Reges non habent clauem in ſpiritualibus, licet per vnctionem ſignificetur, quod ſub Chriſto regnant. *Art. 3.*

*An viri Sancti non Sacerdotes habeant claues, & earum vſum.* ℞. Non, quia non ſunt miniſtri. *Art. 4.*

*An mali Sacerdotes habeant vſum clauium.* ℞. Sic, quia licet malus, tantum eſt inſtrumentum Dei. *Art. 5.*

*An Schiſmatici, Hæretici, & Excõmuni-* *Art. 6.*

*cati, ſuſpenſi, & degradati habeant vſum clauium.* ℞. Non, & qui ab his abſolutionem petit, peccat contra præceptum Eccleſiæ; nec habent ſubditos, in quos vtantur.

## QVÆSTIO XX.

### De his, in quos vſus clauium exerceri poteſt.

*Art.* 1. AN *Sacerdos poſſit vti claue, quam habet, in omnes homines*. Non, niſi in ſibi ſubditos, ſed in caſu neceſſitatis poteſt quemlibet abſoluere, & loquimur de vſu clauium, non de poteſtate.

*Art.* 2. *An Sacerdos poſſit ſemper ſuum ſubditum abſoluere*. ℞. Ratione poteſtatis ſemper poteſt ſubditum abſoluere, ſed ratione vſus clauis non, quia poteſt Superior ſibi reſeruare caſus.

*Art.* 3. *An quis poſſit vti clauibus in ſuum Superiorem*. ℞. Sic, ſi ei ſe ſubijcit ſuperior.

## QVÆSTIO XXI.

### De excommunicationis definitione, & congruitate, & cauſa.

*Art.* 1. AN *excommunicatio congruenter definiatur*. ℞. Sic, & eſt ſeparatio à communione Eccleſiæ quoad fructum, & ſuffra-

ſuffragia generalia, & à qualibet licita communione fidelium, ideſt os, orare vale, communio, menſa negatur; & loquitur de maiori, non de minori excommunicatione.

*An Eccleſia debeat aliquem excommunicare*. ℞. Sic, vt erubeſcat, & emendetur. *Art.2.*

*An aliquis pro aliquo temporali damno debeat excommunicari*. ℞. Si adſit peccatum mortale, excommunicari poteſt. *Art.3.*

*An excommunicatio iniuſte lata habeat aliquem effectum*. ℞. Si iniuſtitia eſt ex parte ferentis v. g. ſi odio, vel ira, tunc excommunicatio tenet; ſi ex parte excommunicationis, ſi cauſa iniuſta annullat ſententiam, tunc non habet effectum, ſi non annullat, eſt patienter ferenda ad meritum, & recurrat ad ſuperiorem. *Art.4.*

## QVÆSTIO XXII.

## De his qui poſſunt excommunire, & excommunicari.

AN *quilibet Sacerdos poſſit excommunicare*. ℞. Non, niſi qui habent iuriſdictionē in foro exteriori, vt Epiſcopi. *Art.1.*

*An non Sacerdos excommunicare poſſit*. ℞. Sic, ſi habeat iuriſdictionem in foro contentioſo. *Art.2.*

*An excommunicatus, vel ſuſpenſus poſſit alium excommunicare*. ℞. Non quia non habent vſum iuriſdictionis. *Art.3.*

*An aliquis poſſit ſe ipſum, vel æqualem, Art.4.*

*vel ſuperiorem excommunicare*. ℞. Non, quia non habet iuriſdictionem.

*Art.5.* *An poſſit ferri ſententia excommunicationis in aliquam communitatem*. Non, quia peccatum eſt ſingularium.

*Art.6.* *An ſemel excommunicatus poſſit vlterius excommunicari*. ℞. Sic, quia excommunicatio, vt pœna reiteratur.

## QVÆSTIO XXIII.

### De participatione cum excommunicatis.

*Art.1.* AN *liceat communicare excommunicato in pure corporalibus*. ℞. Si in maiori non, ſed in his, quæ ad ſalutem pertinent licet, & poſſunt alia verba interponi, vt facilius, quæ ad ſalutem pertinent, recipiant; excipiuntur aliquæ perſonæ ad quas excommunicati prouiſio ſpectat, vt vxor, filius non emancipatus, qui ante excommunicationem erant ſubditi, vt ſeruus, ruſticus: Superior ſecundum ſuam obligationem, & alij in caſu neceſſitatis; vnde verſus.

*Vtile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.*

*Art.2.* *An participans cum excommunicato, ſit excommunicatus*. ℞. Si excommunicatio etiam in participantes, vel ſi quis participat in crimine dando conſilium, auxilium, fauorem, eſt excommunicatus maiori; ſecus eſt tantum minori.

*Art.3.* *An participare cum excommunicato in caſibus non conceſſis ſit ſemper peccatum mor-*

*mortale*. ℟. Non, niſi participet in crimine, aut in diuinis, aut in contemptum Eccleſiæ, & poteſt abſolui à quolibet Sacerdote; quia non eſt peccatum mortale, ſed ſi communicat pertinaciter, eſt peccatum mortale, & poſſet excommunicari cum maiori.

## QVÆSTIO XXIV.

### De Abſolutione ab excommunicatione.

AN *quilibet Sacerdos poſſit abſoluere ſuum ſubditum ab excommunicatione*. ℟. A minori ſic, à maiori ſi eſt ab homine, vel à iure reſeruata, non poteſt, & ibi numerantur aliquæ reſeruatæ Papæ, in percuſſores clericorum quādo poſſunt abſolui vide ibi. *Art. 1.*

*An aliquis poſſit abſolui inuitus*. ℟. Sic, quia eſt pœna, non ſic de peccato. *Art. 2.*

*An aliquis poſſit abſolui ab vna excommunicatione niſi abſoluatur ab omnibus*. ℟. Sic, quia non ſunt connexæ. *Art. 3.*

## QVÆSTIO XXV.

### De Indulgentia ſecundum ſe.

AN *per indulgentiam poſſit aliquid remitti de pœna ſatisfactoria*. ℟. Sic, ad remiſſionem pœnæ reſiduæ poſt contritionem, & confeſſionem, & abſolutionem, quia in corpore myſtico Eccle- *Art. 1.*

ſiæ, in qua ſunt merita ſupererogantia multorum, & poſſunt applicari merita vnius alteri, & præcipuè merita Chriſti, quæ ſunt infinitæ efficaciæ. Nota conſulendum eſt accipientibus indulgentias, ne abſtineant ab operibus pœnitentiæ iniunctis, quia ſæpe ſunt magis creditores, quam credant.

*Art. 2.* *An Indulgentia tantum valeant quantum pronuntiantur.* ℞. Sic, quando adeſt auctoritas dantis, charitas accipientis, & pietas cauſæ, & ob eandem cauſam poteſt dari maior, vel minor indulgentia. Item, Indulgentiæ remittuntur pœnam, ſed opera ſatisfactoria ſunt magis meritoria præmij eſſentialis. Item, remiſſio pœnæ nõ menſuratur ex cauſa his

*Art. 3.* *An pro temporali ſubſidio debeat Indulgentia dari.* ℞. Si ſunt ordinata hæc tẽporalia ad ſpiritualia ſic, nec eſt ſimonia, quia eſt ſpirituale pro ſpirituali.

## QVÆSTIO XXVI.

### De his qui poſſunt indulgentias facere.

*Art. 1.* AN *quilibet facere Sacerdos parochialis poſſit indulgentias.* ℞. Non, quia non ſunt prælati.

*Art. 2.* *An Diaconus, vel alius non Sacerdos poſſit indulgentias facere.* ℞. Si habet iuriſdictionem poteſt, quia dare indulgentias eſt actus clauis nõ ordinis, ſed iuriſdictionis quod poteſt eſſe in nõ Sacerdote,

*An*

*An Epiſcopus poſſit indulgentias facere.* *Art.* 3.
℟. Non, niſi ex conceſſione Papæ.

*An is qui eſt in peccato mortali, poſſit indulgentias facere.* ℟. Sic, quia habet iuriſdictionem Eccleſiaſticam, ſed non poteſt eas recipere. *Art.* 4.

## QVÆSTIO XXVII.

## De his quibus valent Indulgentię.

AN *indulgentiæ valeant exiſtentibus in peccato mortali.* ℟. Non, quia non remittitur pœna, niſi remiſſa culpa, & eſt membrum mortuum, & incapax. *Art.* 1.

*An indulgentiæ valeant religioſis.* ℟. Sic. *Art.* 2.

*An ei qui non facit illud pro quo indulgentia datur conſequatur indulgentiam.* ℟. Non. Item ſuperior poteſt ita indulgentiam dare, vt vnus lucretur pro alio non operante. *Art.* 3.

*An indulgentiæ valeant ei qui facit.* ℟. Sic. Item Prælatus non poteſt ſibi tantum dare indulgentias, ſed poteſt vti his quas pro alijs facit. *Art.* 4.

## QVÆSTIO XXVIII.

## De ſolemni ritu pœnitentiæ.

AN *aliqua pœnitentia debeat publicari, vel ſolemnizari.* ℟. In publicis ſic ad terrorem. *Art.* 1.

*An ſolemnis pœnitentia poſſit iterari.* *Art.* 2.

℞. Non, ne vileſcat.

*Art.* 2. *An ſolemnis pœnitentia ſit imponenda mulieribus, & clericis, & an à quolibet Sacerdote imponi poſſit.* ℞. Viris, & mulieribus ſic, ſed clericis nō, propter ſcandalum, & imponenda eſt à ſolo Epiſcopo. Item, quæ ſint circumſtantiæ ſolemnis pœnitentiæ vide ibi.

## QVÆSTIO XIX.

### De Sacramento extremæ vnctionis quantum ad eius eſſentiam.

*Art.* 1. AN *extrema vnctio ſit Sacramentum;* ℞. Sic, quia in extremis curat à morbo peccati.

*Art.* 2. *An extrema vnctio ſit vnum Sacramentum,* ℞. Eſt vnum, vt perfectum ex pluribus partibus, vt domus: ſed non, vt indiuiſibile, vel continuum: & plures vnctiones ſunt de perfectione. Item, ſi poſt vnam vnctionem Sacerdos moriatur, & alius perficiat, eſt vnum Sacramentum.

*Art.* 3. *An hoc Sacramentum ſit à Chriſto inſtitutum.* ℞. Sic, nec Eccleſia poteſt illud auferre, ſed Apoſtoli promulgarunt, licet in Euangelio non fiat mentio.

*Art.* 4. *An oleum oliuæ ſit materia conueniens huius Sacramenti.* ℞. Sic, quia lenit, & penetrat.

*Art.* 5. *An oporteat oleum eſſe conſecratum.* ℞. Sic, & Sacramentum fit in vnctione.

An

*An hæc materia debeat conſecrari ab Epiſcopo*. ℞. Sic. *Art. 6.*

*An hoc Sacramentum habeat aliquam formam*. ℞. Sic, verba, ſicut & cætera Sacramenta. *Art. 7.*

*An forma huius Sacramenti debeat proferri per verba indicatiua, & non deprecatiua*. ℞. Deprecatiua. quia in extremis. *Art. 8.*

*An prædicta oratio ſit competens forma huius Sacramenti*. ℞. Sic. *Art. 9.*

## QVÆSTIO XXX.

### De effectu hnius Sacramenti.

AN *extrema vnctio valeat ad remiſſionem peccatorum*. ℞. Principalis effectus huius Sacramenti eſt remiſſio peccatorum, quoad reliquias peccati, & ex conſequenti etiam quoad culpam, ſi eam inueniat, dummodo infirmus non ponat obicem 1. Iacob. 5. ſi in peccatis ſit, remittentur ei, & omne Sacramentum nouæ legis confert gratiam. Item, in vltima vnctione, quia eſt formalis, infunditur gratia. *Art. 1.*

*An ſanitas corporalis ſit effectus huius Sacramenti*. ℞. Sic, ſecundario, ſed non ſemper, ſed quando expedit ad ſpiritualem ſanitatem, & hoc ex virtute diuina ſi recipiens non impediat. *Art. 2.*

*An hoc Sacramentum imprimat characterem*. ℞. Non, & ſic iteratur. Item, res, & Sacramentum in extrema vnctio- *Art. 3.*

ne eſt quædam interior deuotio, quæ eſt ſpiritualis vnctio.

## QVÆSTIO XXXI.

## De miniſtro huius Sacramenti.

*Art.1.* AN *laicus poſſit hoc Sacramentum miniſtrare*. ℞. Non, quia in eo fit remiſſio peccatorum, quod non competit laicis.

*Art.2.* *An Diaconi poſſint hoc Sacramentum conferre*. ℞. Non, ſed inducat presbyteros ex S. Iacobo.

*Art.4.* *An ſolus Epiſcopus poſſit hoc Sacramentum miniſtrare*. ℞. Non, ſed etiam alij Sacerdotes.

## QVÆSTIO XXXII.

## Quibus hoc Sacramentam conferri debeat, & in qua parte corporis.

*Art.1.* AN *ſanis debeat conferri hoc Sacramentum*. ℞. Non, ſed infirmis, & hoc modo ſignificatur curatio ſpiritualis ex Iac. infirmatur quis ex vobis, nec datur eis, qui non per infirmitatem moriuntur.

*Art.2.* *An dari debeat in qualibet infirmitate*. ℞. Non, ſed his qui ſunt in extremis ex infirmitate.

*Art.3.* *An debeat dari furioſis, & amentibus*. ℞. Non,

℞. Non, quia non habent deuotionem, nec cognoſcunt.

*An debeat dari pueris.* ℞. Non, quia non peccauerunt per ſenſus, nec habent actualem deuotionem. *Art.4.*

*An totũ corpus debeat inungi.* ℞. Non, ſed in ſenſibus, in quibus eſt radix infirmitatis ſpiritualis. *Art.5.*

*An conuenienter determinentur partes vngendæ.* ℞. Sic, & ſunt principia peccandi, &propter honeſtatem. *Art.6.*

*An mutilati debeant inungi in illis partibus.* ℞. In his debet ſaltem quanto propinquius fieri poteſt. *Art.7.*

## QVÆSTIO XXXIII.

### De iteratione huius Sacramenti.

AN *hoc Sacramentum debeat iterari.* ℞. Sic, quia effectus non eſt perpetuus ſicut medicina corporalis reiteratur. *Art.1.*

*An in eadem infirmitate debeat reiterari.* ℞. Poteſt quando eſt diuturna infirmitas, & reincidit. *Art.2.*

## QVÆSTIO XXXIV.

### De Sacramento ordinis, quoad eius eſſentiam, & partes.

AN *ordo in Eccleſia eſſe debeat.* ℞. Sic, quia eſt à Deo, & ſic eſt ordinata; ſicut in natura, & gloria eſt ordo. *Art.1.*

* Ordo

✝ Ordo in Eccleſia eſt ſecundum poteſtatem diſpenſandi Sacramenta, & non ſecundum dona naturalia, nec ſecundum gratiam gratum facientem.

*Art.* 2. *An conuenienter ordo definiatur.* ℞. Sic, ordo eſt ſignaculum quoddam Eccleſiæ, quo ſpiritualis poteſtas traditur ordinato.

✝ Signaculum non ſtat pro charactere, ſed pro eo quod exterius geritur, & effectus eſt traditio poteſtatis. Item poteſt etiam accipi pro charactere, qui eſt res, & Sacramentum.

*Art.* 3. *An ordo ſit Sacramentum.* ℞. Sic, quia eſt ſanctificatio hominis per aliquod ſignum ſenſibile.

✝ Aliæ conſecrationes, vt Regum non ſunt ordines, quia non ordinantur ad diſpenſationem ſacramentorum. Item, nec ordo in Angelis, quia non per ſignum ſenſibile.

*Art.* 4. *An forma huius Sacramenti conuenienter exprimatur.* ℞. Sic, quia in forma exprimitur vſus ordinis per actus, & traditur poteſtas per imperatiuum modum, & vſus eſt cauſa finalis.

*Art.* 5. *An hoc Sacramentum habeat materiam,* ℞. Sic, & ſunt res traditæ, quæ materia determinat poteſtatem.

✝ Porrectio materiæ eſt magis de eſſentia Sacramenti, quam tactus, quia poteſtas non à materia, ſed à miniſtro traditur: verum verba formæ videntur oſtendere quod, etiam tactus ſit de eſſentia Sacramenti dum dicitur accipe hoc, vel illud.

QVÆ-

# QVÆSTIO XXXV.

## De effectu huius Sacramenti.

AN *in Sacramento ordinis conferatur gratia gratum faciens*. ℞. Sic, quia Sacramenta cauſant gratiam, & per hanc ordinatus fit aptus ad diſpenſationem Sacramentorum, niſi ponat obicem. *Art. 1.*

✝ Qui ordinatur, ſi eſt in gratia, recipit maius munus gratiæ.

*An in hoc Sacramẽto imprimatur character quantum ad omnes ordines.* ℞. In omnibus, etiam in minoribus, vnde non poſſunt reiterari, & licet Clericus ad laicatum ſe trãsferat, ſẽper manet character. *Art. 2.*

*An character ordinis præſupponat characterem baptiſmalem.* ℞. Sic, quia baptiſmus eſt ianua Sacramentorum, & dat potentiam receptiuam Sacramentorum. *Art. 3.*

✝ Non baptizatus ſi ordinaretur Sacerdos non poſſet conſecrare; & ſi fieret Epiſcopus, & ordinaret aliquos, hi non eſſent ordinati; & ſi deinde baptizaretur, deberet iterum ordinari.

*An character ordinis præſupponat de neceſſitate characterem confirmationis.* ℞. Non, niſi de congruitate, vt Apoſtoli prius fuerunt ordinati, quam confirmati. *Art. 4.*

*An character vnius ordinis de neceſſitate præſupponat characterem alterius ordinis.* ℞. Non, quia qui per ſaltũ ordinatur, ſufficit ſi accipiat ordinem, quem reliquit, & non de nouo ordinetur. *Art. 5.*

QVÆ-

## QVÆSTIO XXXVI.

### De qualitate ſuſcipientium, hoc Sacramentum.

*Art.* 1. AN *in ſuſcipientibus ordines requiratur bonitas vitæ*. ℞. Sic, & qui in peccato mortali ſuſcipit peccat mortaliter, licet ordo teneat, quia ordo non eſt Sacramentum in remedium peccati, vt baptiſmus, & pœnitentia, ſed ad conferendam gratiam.

*Art.* 2. *An requiratur ſcientia totius ſacræ ſcripturæ*. ℞. Sufficit illa, quæ requiritur pro actu, & exercitio ordinis v. g. qui non habent curam animarum ſciant conficere Euchariſtiam; qui habent ſciant quæ ad doctrinam fidei, & morum pertinent; Epiſcopi ſciant ſoluere difficultates quæſtionum legis.

*Art.* 3. *An ex merito vitæ aliquis gradus ordinis conſequatur*. ℞. Non, niſi ordinetur.

*Art.* 4. *An promouens indignos ad ordines peccet*. ℞. Peccat mortaliter, quia facit in detrimentum Eccleſiæ, & honoris Dei: quare diligenter inquirendum eſt de qualitate ordinandorum, ſaltem vt neſciat contrarium.

*Art.* 5. *An exiſtens in peccato mortali poſſit vti ordine ſuſcepto ſine peccato mortali*. ℞. Non, nec in hoc poteſt diſpenſari.

✱ A Sacerdote exiſtente in peccato mortali, ſi ſuſtinetur ab Eccleſia, ſubditus in neceſſitate poteſt ab eo accipere Sacramenta,

menta, ſed extra neceſſitatem non eſſet tutum ſi hoc ſciat. Item, ſi in peccato mortali baptizat, &c. vt miniſter Eccleſiæ peccat mortaliter; ſecus ſi in neceſſitate, & in caſu quo libet etiam hoc facere laico, vt baptizare, proiectum in terram corpus Chriſti colligere.

## QVÆSTIO XXXVII.

### De Diſtinctione ordinum, & eorum actibus, & characteris impreſſione.

AN *debeant plures ordines diſtingui*. *Art.* 1. ℞. Sic, quia diſtincta officia, ſed tota plenitudo eſt in ſacerdotio: in alijs eſt participatio quædam illius.

*An ſint ſeptem ordines*. ℞. Sic, & ſunt *Art.* 2. in ordine ad Euchariſtiam, quod eſt Sacramentum Sacramentorum.

✝ In primitiua Eccleſia non erant explicitè tot diſtinctiones ordinum propter paucitatem miniſtrorum, ſed omnes inferiores ordines erant in Diacono. Item, pſalmiſtatus eſt actus ordini adiunctus: cantor nō eſt ordo, quia toti choro competit, & non refertur ſpecialiter ad Euchariſtiam.

*An ordines debeant diſtingui per ſacros, Art.* 3. *& non ſacros*. ℞. Licet omnes ordines ſecundum ſe ſint ſacri, quia ſunt Sacramenta quædam, tamen ſecundum materiam circa quàm habent actus diſtin-

guntur

guuntur à non ſacris; nam ſacri ſunt qui habent actum circa rem conſecratam, & ſic ſunt tres Sacerdos, & Diaconus circa Corpus, & Sanguinem Chriſti, Subdiaconus circa vaſa ſacra, vnde habent votum caſtitatis, vt ſancti ſint, nec poſſunt contrahere matrimonium.

*Art.4.* *An actus ordinis conuenienter in littera aſsignentur?* ℞. Sic, ſecundum actum, quem quilibet ordo habet in ordine ad Euchariſtiam; actus ordinum in particulari vide ibi.

*Art.5.* *An character imprimatur Sacerdoti in ipſa Calicis porrectione ſub forma verborum.* ℞. Sic, quia tunc traditur poteſtas conſecrãdi, ergo imprimitur character. Nota, in confirmatione non imprimitur character in traditione alicuius materiæ, quia non datur officium operandi in aliqua materia, vt in ordine, in quo nec datur per manus impoſitionem. Item, licet actus principalis Diaconi ſit portare corpus Chriſti, & miniſtrare ſanguinem, tamen character exprimitur per ſecundarium actum, dum datur liber Euangeliorum, quia non poteſt exprimi per actum priorem.

## QVÆSTIO XXXVIII.

### De conferente hoc Sacramentum.

*Art.1:* AN *tantum Epiſcopus conferat ordines* ℞. Sic, ſicut & Sacramentum confir-

confirmationis.

✝ Quando cum Epiſcopo ordinante cæteri Sacerdotes imponunt manus non imprimunt characterem, ſed datur gratia tantum. Item, Papa poteſt dare facultatem Sacerdotibus, non Epiſcopis, vt poſſint dare ordines minores.

*An Heretici ab Eccleſia præciſi poſſint ordines conferre.* ℞. Sic, quia per hęreſim non amittitur poteſtas Epiſcopalis, vnde ſi conuertitur non ordinatur de nouo. Item, ita ordinati peccant. Art. 2.

## QVÆSTIO XXXIX.

## De impedimentis huius Sacramenti.

AN *ſexus fœmineus impediat ſuſceptionem ordinis*. ℞. Sic, de neceſſitate præcepti, & Sacramenti. Art. 1.

*An pueri, & carentes vſu rationis poſsint ſuſcipere ordines*. ℞. Non, de neceſſitate præcepti non Sacramenti, præſertim in ſacris ob votum caſtitatis. Item, in Epiſcopo requiritur vſus rationis de neceſſitate conſecrationis. Art. 2.

*An ſeruitus impediat ſuſceptionem ordinis.* ℞. Sic, de neceſſitate præcepti; idem dicendum de alijs perſonis obligatis. Item, ſeruus promotus ſciente domino, & non reclamante fit liber; ſi neſciente; Epiſcopus, & qui præſentauit, tenentur domino in duplum, ſi norunt eſſe ſeruum: alias ſi ſeruus habeat periculum debet ſe redi-

redimere, alioqui reduci in ſeruitutem.

*Art.4.* *An homicida prohibeatur ordinari.* ℞. Sic, quia irregularis, ſecus ſi non irregularis.

*Art.5.* *An illegitimus arceatur ab ordine.* ℞. Sic, quia irregularis, & indiget diſpenſatione.

*Art.6.* *An propter defectum membrorum debeat aliquis impediri.* ℞. Quando ſunt irregulares ſic, & ſub præcepto.

## QVÆSTIO XL.

### De his quæ ſunt annexa Sacramento ordinis.

*Art.1.* AN *ordinati debeant ferre coronam, ſeu tonſuram.* ℞. Sic, ob multas myſticas ſignificationes.

*Art.2.* *An corona ſit ordo.* ℞. Non, ſed præambulum ad ordines, ſeu quædam deputatio ad officium ſine charactere.

*Art.3.* *An per receptionem coronæ renuncietur temporalibus bonis.* ℞. Non,

*Art.4.* *An ſupra ordinem Sacerdotalem debeat eſſe aliqua poteſtas Epiſcopalis.* ℞. Sic, Sacerdos purgat, & illuminat, Epiſcopus perficit; & illa pendet ab hac, vt in iuriſdictione.

*Art.5.* *An Epiſcopatus ſit ordo.* ℞. Non, quia vnus ordo non pendet ab alio in neceſſitate Sacramenti, ſed Epiſcopatus pendet à Sacerdotali, ergo, &c. Item, circa corpus Chriſti verum, Epiſcopus non habet maiorem poteſtatem, quàm Sacer-

dos

dos,licet reſpectu corporis Chriſti my-ſtici habeat ſupra Sacerdotem autoritatem in actionibus hierarchicis.

*An in Eccleſia poſsit eſſe aliquis ſuperior ſupra Epiſcopos.* Art.6. ℞. Sic, Papa vt totum corpus regatur ab vna auctoritate capitis. Item, poteſtas ligandi fuit data à Chriſto ſoli Petro, vt confirmet fratres ſuos. Item, licet vnus Epiſcopus alium conſecret, quia ſunt ęquales, tamen exceduntur à Papa in poteſtate eiuſdem generis, & ideò ipſum conſecrant: poteſtas Epiſcopi eſt alterius generis à Sacerdotali.

*An veſtes miniſtrorum ſint conuenienter in Eccleſia inſtituta.* Art.7. ℞. Sic, quia conuenienter deſignant idoneitatem, quæ in eis requiritur ad tractanda diuina, & numerantur ibi cum ſignificationibus, vide.

## QVÆSTIO XLI.

### De Sacramento Matrimonij in quantum eſt officium naturæ.

AN *matrimonium ſit de iure naturæ?* Art.1. ℞. Sic, quia ad hoc natura inclinat ideſt ad prolem, & completur per liberũ arbitrium, & ſic per matrimonium, & certos parentes, qui impendant mutuum obſequium in rebus domeſticis, & cum perfectione, & ſic non ſufficit ſola generatio.

*An matrimonium cadat ſub præcepto.* Art.2. ℞. Non,

℞. Non, quia quæ ſunt neceſſaria ad perfectionem multitudinis,nõ obligant vnũquemque per modum præcepti, ſufficit quod ſufficienter aliqui nubant.

*Art.3.* *An actus matrimonij ſit licitus.* ℞. Ex ſe eſt licitus, etiam ſi ſit cum intenſa delectatione. Item, actus matrimonij,& adulterij licet ſint idem in ſpecie naturæ tamen differunt in genere moris.

*Art.4.* *An actus matrimonij ſit meritorius.* ℞. Si cauſatur à iuſtitia, ideſt vt debitum reddatur, vel à religione, vt proles ad cultum Dei procreetur,eſt meritorius,ſecus eſſet peccatum.

## QVÆSTIO XLII.

## De Matrimonio, vt eſt Sacramentum.

*Art.1.* AN *Matrimonium ſit Sacramentum.* ℞. Sic, quia eſt ſignum rei ſacræ,& materia, & forma ſunt actus ſeu verba contrahentium. Item, res, & Sacramentum eſt obligatio nata ex talibus actibus inter virum, & mulierem.

*Art.2.* *An Matrimonium debuerit inſtitui ante peccatum.* ℞. Vt ordinatur ad prolem fuit inſtitutum ante peccatum, ſed vt eſt remedium contra peccatum, fuit inſtitutum poſt peccatum: vt habet determinationem perſonarum, fuit in tempore Moyſis:vt repreſentat myſterium Chriſti, & Eccleſiæ,fuit in noua lege; & ſecundum hoc eſt Sacramentum nouæ legis.

*An*

*An matrimonium conferat gratiam.* ℞. Sic, quia eſt Sacramentum, & eſt in remedium contra concupiſcentiam, quod non fit ſine gratia. *Art.3.*

*An carnalis commiſtio ſit de integritate matrimonij.* ℞. Non eſt de eſſentia matrimonij, ſed requiritur ad generarionem prolis, pro qua datur facultas per matrimonium. *Art.4.*

# QVÆSTIO XLIII.

## De Matrimonio quantum ad ſponſalia.

AN *ſponſalia ſint futurarum promiſsio nuptiarum.* ℞. Sic, & poſſunt fieri nuda promiſſione, quæ ſi eſt honeſta ſtante conditione obligat, non ſtante, non; ſi eſt inhoneſta, & contra bona matrimonij, non valet; ſi non eſt contra matrimonium tunc tenet promiſſio, ſed conditio debet remoueri. *Art.1.*

† Qui ſine legitimo impedimento non ſeruat promiſsũ matrimonij peccat mortaliter, ſed Eccleſia non cogit in foro exteriori, quia ſolent habere malos exitus. Item, ſi cum promiſſione poneretur pœna, non valet, nec exigenda, quia matrimonia debent eſſe libera.

*An tempus ſeptennij ſit conuenienter aſſignatum ſponſalibus contrahendis.* ℞. Sic, quia habent vſum rationis. Item, ſi quis promiſit pro pueris ante ſeptennium, non valet, niſi poſtea ſit eorum, ſaltem tacitus, con- *Art.2.*

conſenſus. Item, ſi parum diſtant à ſeptennio, nihil diſtare videtur.

*Art.* 3. *An ſponſalia poſſint dirimi.* ℞. Ipſo iure dirimuntur, ſi quis ingreditur religionem, vel cum alia contraxit per verba de præſenti; in alijs caſibus debent dirimi ſecundum iudicium Eccleſiæ v. g. quia infirmus, vel alter eſt abſens, & ſtatuto tempore non comparet: deformitas: ſi naſcitur affinitas: quia peccauit cum conſanguinea ſponſæ; & ad hoc ſufficit fama. Item, poſſunt ſe inuicem abſoluere ſpondentes. Item, per fornicationem alterius. Item, ſi contraxit cum alia per verba de præſenti.

## QVÆSTIO XLIV.

### De Matrimonij definitione.

*Art.* 1. *AN matrimonium ſit in genere coniunctionis.* ℞. Sic, quia eſt coniunctio duorum ad vnum.

*Art.* 2. *An matrimonium conuenienter nominetur.* Sic, ex communi vſu loquendi. Item eſſentia matrimonij eſt coniunctio, & ſic dicitur coniugium; eſt cauſa eius, ideſt deſponſatio, & dicitur nuptiæ, quia in deſponſatione velantur capita nubentium; eſt effectus, & dicitur matrimonium, quaſi matris munium ideſt officium.

*Art.* 3. *An matrimonium conuenienter definiatur in littera.* ℞. Sic, & eſt viri mulieriſque coniunctio maritalis retinens indi-

uiduam

uiduam, & perpetuam vitæ conſuetudinem, & hæc eſt eſſentialis, nam per cauſam definitur eſt conſenſus vtriuſque. Item per effectum, eſt ordinatio ad vitam communem in domeſticis.

## QVÆSTIO XLV.

### De conſenſu Matrimonij ſecundum ſe.

AN *conſenſus ſit cauſa efficiens matrimonij*. ℞. Sic, vt eſt in alijs contractibus. Item, diuina virtus eſt cauſa prima matrimonij, conſenſus contrahentium eſt cauſa ſecunda, quæ habet efficaciam ex diuina inſtitutione. *Art.* 1.

*An conſenſus oporteat exprimi per verba de præſenti*. ℞. Sic, quia in Sacramentis requiritur ſignum ſenſibile ſaltem per nutus, vt in muto, ſi puella ſit verecunda, & non contradicat, ſufficiunt verba parentum loco ipſius. *Art.* 2.

*An conſenſus expreſſus per verba de futuro faciat matrimonium*. ℞. Non, ſed ſponſalia. *Art.* 3.

*An conſenſus per verba de præſenti expreſſus, ſi deſit interior conſenſus, faciat matrimonium*. ℞. Non, quia in quolibet Sacramento, vt in baptiſmo requiritur intentio; & ſic peccat, & in foro exteriori non creditur ei. Item, qui non habuit intentionem cum prima, & poſtea contraxit cum ſecunda volens, quando compellitur ab Eccleſia ſub excommunica- *Art.* 4.

tione, vt ad primam redeat, debet potius ſuſtinere excommunicationem, & fugere ad remotas regiones, quàm ad primam vxorem redire.

*Art.* 5. *An conſenſus in occulto factus per verba de præſenti faciat matrimonium*. ℞. Antiquitus valebant, poſt Concil. Triden. non, quia requiritur parochus, & teſtes.

## QVÆSTIO XLVI.

### De conſenſu cui aduenit iuramentum, vel copula carnalis.

*Art.* 1. AN *iuramentum adiunctum conſenſui per verba de futuro expreſſo faciat matrimonium*. ℞. Non, ſed tantum confirmat promiſſionem de futuro.

*Art.* 2. *An carnalis copula poſt verba de futuro faciat matrimonium*. ℞. Non, niſi ſit nouus conſenſus cum requiſitis.

✝ Qui deflorat aliquam ſub ſpecie matrimonij tenetur eam ducere, ſi ſit æqualis conditionis, vel ſponſa ſit melioris; ſed ſi aliam duxerit iam eſt factus impotens ad primam, & ſufficit ſi prouideat illam de nuptijs, ſed ſi fuerunt expreſſa ſigna fraudis, non tenetur.

QVÆ-

# QVÆSTIO XLVII.

## De conſenſu coacto, & conditionato.

AN *aliquis conſenſus poſsit eſſe coactus*, *Art. 1.* ℞. Quando quis corporaliter impellitur ad metum, dicitur coactio abſoluta, & violentum ſimpliciter, alia eſt coactio conditionata, & ſecundum quid, vt cum quis proijcit merces in mare, eſt voluntarium ſimpliciter, & eſt cum conſenſu; & circa conſenſum interiorem idem eſt coactio, & metus.

*An aliqua coactio cadat in conſtantem virum*. *Art. 2.* ℞. Sic, cum aliquid facit ad euitandum maius malum, quod aliàs non faceret. Item, conſtans vir eſt, qui ex qualitate periculi ſcit quid, pro quo ſit timendum ſecundum rectam rationem; inconſtans eſt qui facit maius malum, vt vitet minus. Item, conſtans non cogitur niſi ex forti extimatione; inconſtans etiam ex leui. Item, qui non cogitur ad minus malum, vt vitet maius, eſt pertinax. Item, conſtans dicitur, non quod nunquam timeat, ſed quod non timeat, quando non oportet. Item, peccata ſunt maxima malorum, & ſic nunquam facienda. Item, conſtans ad vitandum damnum corporale poteſt pati infamiam, quæ licet ſit maius malum, tamen poteſt recuperari.

*An conſenſus coactus tollat matrimoniũ*, *Art. 3.*

℟. Si cadit in conſtantem virum ſic, quia metus tollit perpetuitatem contractus; nam conſtans poteſt petere reſtitutionem in integrum.

*Art.4.* *An conſenſus coactus ex parte cogentis faciat matrimonium.* ℟. Non, quia quando eſt impedimentum ex vna parte, non eſt matrimonium ex altera parte; vnde dicitur, quod matrimonium non claudicat.

*Art.5.* *An per conſenſum conditionatum fiat matrimonium.* ℟. Si conditio eſt de præſenti, & non eſt contraria matrimonio poteſt, ſiue conditio ſit honeſta, ſiue inhoneſta; ſi eſt conditio de futuro, & neceſſaria, tenet matrimonium; ſi eſt contingens fiunt ſponſalia, vt per verba de futuro.

*Art.6.* *An aliquis ex præcepto patris poſſit impelli ad matrimonium contrahendum.* ℟. Non poteſt ex præcepto, poteſt tamen ex cauſa rationabili inducere filium ad matrimonium; & pro qualitate cauſæ filius debet obedire. Item, quando parentes promittunt, & iurant pro filijs intelligitur, ſi eis placuerit. Item, Papa poteſt cogere aliquem ad Epiſcopatum quia ibi non eſt quædam ſeruitus corporalis, vt in matrimonio.

QVÆ-

# QVÆSTIO XLVIII.

## De obiecto conſenſus.

AN *conſenſus qui facit matrimonium ſit conſenſus in carnalem copulam*. ℞. Non, niſi implicitè, ſed conſenſus explicitè eſt aſſociatio viri & mulieris cum conſequentibus, & copula non eſt de eſſentia matrimonij. Art. 1.

✝ Poſt votum, conſenſus in matrimonium damnatur, quia datur poteſtas ad id quod non licet, non quod neceſſario includat carnalem copulam. Item, inter fratrem, & ſororem non poteſt eſſe matrimonium, quia inter hos non poteſt eſſe poteſtas ad copulam. Item, hæc conditio, conſentio in te, dummodo non cognoſcas me, eſt contraria matrimonio; quia non ſolum excludit actum, ſed etiam poteſtatem.

*An matrimonium poſſit eſſe ex conſenſu alicuius in aliquam propter cauſam inhoneſtam*. ℞. Sic. Art. 2.

# QVÆSTIO XLIX.

## De bonis Matrimonij.

AN *haberi debeant aliqua bona in matrimonio, quæ illud honeſtant, & excuſant*. ℞. Sic, quia actus, qui eſt malus in fornicatione, eſt bonus in matrimonio, & iſta bona compenſant labores matri- Art. 1.

 monij,

monij, & hæc bona ſe habent ad matrimonium, vt circumſtātiæ ad actus virtutis.

*Art.2.* *An bona matrimonij ſufficienter aſſignentur*. ℞. Sic, & ſunt fides, proles, & Sacramentum, propter fidem eſt conditio virtutis, quæ dicitur pars iuſtitiæ, per prolem eſt, etiam ſub bono prolis educatio, & tota communicatio operum, & matrimonium habet rationem honeſti.

*Art.3.* *An Sacramentum ſit principalius inter bona matrimonij*. ℞. Sic, ratione dignitatis, & ſic in definitione ponitur indiuiſio, quæ pertinet ad Sacramentum, & non ſumatur pro intentione prolis ponitur fides, & proles. Item, ſi prolis tunc prolis eſt primo loco eſſentialis, & ſi pro fide ſumatur debitũ ſeruandi fidem, eſt in ſecundo loco, & tertio loco erit Sacramentũ, quia homini eſt eſſentialius eſſe naturæ, quàm gratiæ, licet hoc ſit dignius.

*Art.4.* *An actus matrimonij excuſetur per bona prædicta*. ℞. Sic, patet ex dictis.

*Art.5.* *An actus matrimonialis poſſit excuſari ſine bonis matrimonij*. ℞. Non. Coniuges ſine peccato coeunt, vel cauſa procreandæ prolis, vel debiti reddendi, aliâs ſemper peccant, ſaltem venialiter.

*Art.6.* *An vir cognoſcens vxorem, non intendens aliud bonum matrimonij, ſed tantum delectationem, peccet mortaliter*. ℞. Non ſemper eſt mortale, actus eſt ex ſe bonus, vel non eſt ex ſe malus, niſi ex circumſtantia, vt ſi ita vult delectationem ab vxore, ac ſi non eſſet ſua, eſt mortale, ſed ſi tantum in ſua, eſſet veniale.

QVÆ-

## QVÆSTIO L.

### De impedimentis Matrimonij.

AN *conuenienter aſſignentur impedimenta matrimonij*. ℞. Sic, quædam impediunt, non dirimunt; quædam impediunt. & dirimunt contractum; quia ſunt de eſſentia, & ſunt error, conditio, votum, cognatio, crimen, cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas, ſi ſis affinis, ſi fortè coire nequibis. *Art.* 1.

## QVÆSTIO LI.

### De impedimento erroris.

AN *error conuenienter ponatur impedimentum matrimonij*. ℞. Sic, quia tollit conſenſum, & impedit voluntarium, & ſic ſublata cauſa, ceſſat effectus. Item, cum quis baptizat vnum pro alio, error non impedit baptiſmum; quia ibi character non imprimitur ex intentione agentis, ſed conſenſus facit matrimonium. *Art.* 1.

*An omnis error impediat matrimonium.* *Art.* 2. ℞. Non, ſed ille, qui eſt circa ea, quæ ſunt de eſſentia matrimonij, vt error perſonæ, & conditionis, ideſt in ſeruo. Item, error circa matrimonium, vt infidelitatis an ſit Sacramentum, an ſit licitum, &c. non impedit. Item, non quælibet ignorantia cauſat inuoluntarium. Item, di-

uerſitas qualitatis, & fortunæ non impedit; quia non ſunt de eſſentia matrimonij, nec error nobilitatis, & dignitatis, niſi redundet in errorem perſonæ niſi de nouo conſentiat.

## QVÆSTIO LII.

## De impedimento conditionis.

*Art. 1.* AN *conditio ſeruitutis impediat matrimonium*. ℞. Ignorata ſic, ſcita non. Item, ſi ſeruus contrahat cum ſerua putans eſſe liberam, tenet matrimonium. Item, error in voto, vel conſanguinitate nil operatur, ſicut nec ſcientia.

*Art. 2.* *An ſeruus poſſit contrahere matrimonium ſine conſenſu Domini*. ℞. Sic, quia ius poſitiuum, in quo eſt ſeruitus, non præiudicat iuri naturali, & diuino, in quo eſt matrimonium. Item, ſeruus præcipiente Domino ne conſentiat in matrimonium, non tenetur obedire; quia quoad actus naturales habet poteſtatem ſui corporis, quod poteſt alteri per matrimonium prebere, ſed ſolum eſt ſeruus in his quæ naturalibus ſuperadduntur, vt ſeruire. Item, tenetur prius reddere debitum, quàm ſeruare præcepta Domini, ſed in his ſunt conſiderandæ circumſtantiæ. Item, ſeruus non poteſt ingredi religionem ſine conſenſu Domini; quia religio obligat ad totum tempus.

*Art. 3.* *An ſeruitus poſſit ſuperuenire matrimonio*. ℞. Sic, quia poteſt homo liber dare ius

re ius ſuum alteri, & ſufficit ſi reddat vxori ſolum ea, quę ad actū naturæ pertinent; ſed vxor nolente viro, non poteſt ſe in ſeruam dare, quia vir eſt caput mulieris.

*An filij debeant ſequi conditionem patris.* *Art. 4.*

℟. Partus ſequitur ventrem de lege ciuili, & naturali. Item, filij in his quæ pertinent ad dignitatem, vt eſt ex forma rei ſequuntur patrem, vt in honoribus, municipijs, hæreditate, & alijs huiuſmodi: nam à matre habent tantum ſubſtantiam corporalem; vnde in conditionibus materialibus filius ſequitur matrem, in formalibus ſequitur patrem.

## QVÆSTIO LIII.

## De impedimento voti, & ordinis.

*AN per obligationem voti ſimplicis matrimonium contractum debeat dirimi.* *Art. 1.* ℟. Impedit tantum, ſed non dirimit, quia per ſimplicem promiſſionem, vt eſt votum ſimplex, cum non transfertur dominium, poteſt alteri dare id, quod eſt promiſſum, ſed peccat contrahens; & licet votum, quantum ad id cui ad quod obligat, ſit maius vinculum, quàm ſit matrimonium, tamen quãtum ad modum ligandi, matrimonium eſt maius vinculum, quia in eo traditur poteſtas actualis, & melior eſt conditio poſſidentis. Item, præceptum prohibens matrimonium inter conſanguineos dirimit, non quia eſt

præceptum Dei, vel Eccleſiæ, ſed quia facit, vt corpus non poſſit tranſire in poteſtatem conſanguinei; non ſic votum ſimplex. Item, habens votum ſimplex, ſi contrahit de præſenti, non poteſt cognoſcere vxorem ſine peccato mortali, quia adhuc poteſt votũ implere, verbi gratia in religione, ſed poſt conſũmationem tenetur reddere debitum, vxore petente expreſsè, vel interpretatiuè, ſed non poteſt petere, ſed poſt mortem vxoris debet ſeruare votum.

*Art.* 2. *An votum ſolemne dirimat matrimonium, iam contractum.* ℞. Sic, quia eſt matrimonium ſpirituale, imò dignius quàm carnale, & quantum ad matrimonium, magis obligat ſolemne, quàm ſimplex, licet quoad Deum ęquè obligent. Item, iuramentum additum voto ſimplici, nō dirimit matrimonium contractum.

*Art.* 3. *An ordo impediat matrimonium.* ℞. Sacer ſic, quia apud latinos habet votum annexum. Item, apud Græcos ordo ſacer ex ſua vi tantum impedit, ſed apud latinos ex voto continentiæ ei annexo. Item, apud Græcos non impeditur vſus matrimonij prius contracti, ſed apud latinos ſic, & ſi ordinetur ignorante, vel contradicente vxore non debet ei præiudicari.

*Art.* 4. *An ordo ſacer poſſit ſuperuenire matrimonio.* ℞. Non, imò defuncta, vel conſentiente vxore maritus poteſt ingredi religionē, & ordinari, ſed ſi ordinatur reclamāte vxore, nō habebit executionē ordi-

nis, &

nis, & tenetur reddere debitum vxori, ſed vxor non tenetur ei reddere. Item, ſi vxor cōſentit ordinationi mariti, tenetur perpetuam continentiam vouere, non tamen religionem intrare, niſi timeat periculum caſtitatis. Item, cauſa matrimonij eſt conſenſus noſter, qui poteſt impediri ex ordine præcedente, ſed ordo habetur à Deo.

## QVÆSTIO LIV.

### De impedimento conſanguinitatis.

AN *definitio conſanguinitatis ſit competens.* ℞. Sic, & eſt vinculum ab eodem ſtipite deſcendentium carnali propagatione contractum. *Art.* 1.

✠ Non ideò omnes ſumus conſanguinei, quia virtus primi motoris per multa media deficit, licet ſit in eadem ſpecie, & conſideratur indiuidualis generantis, quæ maior eſt in filio, quàm in nepote. Item, in alijs animalibus non eſt conſanguinitas, quia non vniuntur ad vnitatem amicitiæ, propter propagationem ex vno parente proximo.

*An conſanguinitas conuenienter diſtinguatur.* ℞. Sic, & eſt, vel deſcendentium, vel aſcendentium; hic gradus, vel eſt communicatio inter fratres ab vno principio, & eſt linea tranſuerſalis. Nota, computatio legalis attendit deſcenſum ex vtraq; parte à communi principio, & ſic *Art.* 2.

duo fratres ſunt in ſecundò gradu, & filij duorum fratrum in quartò, ſed computatio canonica eſt tantum ex altera parte in qua maior numerus graduum inuenitur, & ſic duo fratres in primò gradu, filius vnius fratris eſt in ſecundò cum altero fratre, quia duobus gradibus diſtat à communi.

*Art.* 3. *An conſanguinitas de iure naturæ impediat matrimonium.* ℞. Potius ex congruentia deducitur, & ſic quantum ad aliquas perſonas impedit de iure naturæ, quantum ad aliàs de iure diuino, quantum ad aliàs de iure poſitiuo.

*Art.* 4. *An gradus conſanguinitatis impedientes matrimonium potuerint taxari ab Eccleſia.* ℞. Sic.

## QVÆSTIO LV.

### De impedimento affinitatis.

*Art.* 1. *An ex matrimonio conſanguinei cauſetur affinitas.* ℞. Sic, quia vir, & vxor fiunt vna caro, ergo ſicut vir ſecundum carnem attinet omnibus ſuis conſanguineis, ſic eius vxor attinebit eiſdem, & contra.

*Art.* 2. *An affinitas maneat poſt mortem viri, vel vxoris.* ℞. Sic, quia affinitas cauſatur ex conſanguinitate, ſed eſt perpetuum vinculum quàmdiu perſonæ viuunt inter quas eſt affinitas.

*Art.* 3. *An illicitus concubitus cauſet affinitatem.* ℞. Sic, quia habet aliquid de carnali coniun-

coniunctione, & quia accedens ad meretricem fit vnum corpus. prima Corint. 6. & quia in eo eſt quid naturale commune fornicationi, & matrimonio. Item, ex concubitu contra naturam non cauſatur affinitas, quia non eſt commiſtio ſeminis ad prolem.

*An ex ſponſalibus cauſetur affinitas.* ℞. Propriè non, ſed cauſatur impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis, & impedit, vt affinitas. *Art. 4.*

☩ Licet ſponſalia ſoluantur, tamen non tollitur impedimentum publicæ honeſtatis, & naſcitur ex ſola promiſſione de futuro, ſicut affinitas in contractu de præſenti. Item, ſi ſponſalia eſſent nulla ex aliquo impedimento, non naſcitur impedimentum publicæ honeſtatis.

*An affinitas ſit cauſa affinitatis.* ℞. Licet quondam fuerit cauſa, nunc non eſt, & ſic non parit affinitatem. *Art. 5.*

*An affinitas matrimonium impediat.* ℞. Præcedens impedit, & dirimit, vt conſanguinitas, ſubſequens non dirimit matrimonium. *Art. 6.*

*An affinitas habeat per ſe gradus.* ℞. Per ſe non habet, ſed ratione conſanguinitatis habet eoſdem, & ſic quoto gradu conſanguinitatis diſtat vir, toto affinitatis diſtat vxor. *Art. 7.*

*An gradus affinitatis extendantur ſecundum gradus conſanguinitatis.* ℞. Sic. Item, facilius diſpenſatur in remotis gradibus affinitatis, quàm conſanguinitatis, quia eſt minus vinculum. *Art. 8.*

An

*Art. 9.* *An coniugium contractum inter affines, & conſanguineos ſemper ſit dirimendum.* ℞. Sic, quia non eſt matrimonium, & concubitus eſſet peccatum mortale, niſi ignorantia excuſaret.

Item, contrahens ſi eſt certus de impedimento, non poteſt petere, nec reddere; ſi opinatur, poteſt tantum reddere; ſi neutrum, poteſt petere, & reddere.

*Art. 10.* *An ad ſeparationem matrimonij contracti inter affines, & conſanguineos ſit procedendum per viam accuſationis.* ℞. Poteſt procedi accuſando contra factum illicitum.

✝ Extranei repelluntur ab accuſatione matrimonij, cum conſanguinei tacent, qui poſſunt probare. Item, quando ſunt ſponſalia, non datur accuſatio; poteſt tamen denunciari impedimentum, vt impediatur matrimonium.

*Art. 11.* *An ad ſeparationem matrimonij contracti inter affines, & conſanguineos procedi debeat per teſtes.* ℞. Sic, vt fiat fides iudici per teſtes, & idem poteſt eſſe accuſator, & teſtis, & non iuratur de calumnia, & conſanguinei poſſunt eſſe teſtes, valet teſtimonium de auditu, non ſeruatur ordo iudiciarius, quia contumax poteſt excommunicari, lite non conteſtata.

QVÆ-

# QVÆSTIO LVI.

## De impedimento cognationis ſpiritualis.

AN *ſpiritualis cognatio impediat matrimonium*. ℞. Sic, ſicut & carnalis. Item, ſi præceſſit matrimonium, impedit, & dirimit contractum; ſi ſubſequitur, non ſoluit matrimonium, ſed qui contraxit cognationem, non poteſt petere debitum, niſi in neceſſitate v. gratia ſi pater baptizaſſet filium, vterq; poteſt petere. Art. 1.

*An per ſolum baptiſmum ſpiritualis propinquitas contrahatur*. ℞. Contrahitur per baptiſmum, & confirmationem tantum; non per catechiſmum, quia eſt ſacramentale, non ſacramentum, licet ſecundũ aliquos contrahatur impediens, & nõ dirimẽs in catechiſmo, vt in ſpõſalibus Art. 2.

*An cognatio ſpiritualis contrahatur inter ſuſcipientem ſacramentum baptiſmi, & leuantem de ſacro fonte*. ℞. Sic, quia leuans eſt, vt mater loco Eccleſiæ: baptizans, vt pater loco Dei. ſic qui tenet confirmandum. Art. 3.

*An cognatio ſpiritualis tranſeat à viro in vxorem*. ℞. Quando actus eſt communis ſic, ſecus non. Art. 4.

*An cognatio ſpiritualis tranſeat in filios carnales patris ſpiritualis*. ℞. Quondam ſic, ſed poſt Concil. Trid. non. Art. 5.

QVÆ-

# QVÆSTIO LVII.

## De cognatione legali quę eſt per adoptionem.

*Art.* 1. AN *adoptio conuenienter definiatur.* ℞. Sic, & eſt extrariæ perſonæ in filium, vel nepotem, vel deinceps legitima aſſumptio, & hoc fit ad ſimilitudinem naturæ. Item, adoptio eſt duplex, prima qua tranſit perſona in poteſtatem patris adoptantis, & dicitur arrogatio, & ſic adoptatus ſuccedit ab inteſtato, nec poteſt priuari quarta parte ſine cauſa; ſecunda eſt imperfecta, quando adoptatus non tranſit in poteſtatem, & ſic ſine licentia principis, nec ſuccedit ab inteſtato. Item, qui habent perpetuum impedimentum generationis,non poſſunt adoptare, quia hæreditas debetur illis qui ſuccedunt iure propinquitatis.

*Art.* 2. *An ex adoptione ſequatur aliquod vinculum impediens matrimonium.* ℞. Sic, ideſt cognatio legalis quando adeſt authoritas Eccleſiæ confirmans leges humanas.

*Art.* 3. *An cognatio legalis contrahatur ſolum inter patrem adoptantem, & filium adoptatum.* ℞. Sic, & eſt triplex prima deſcendentium, vt pater adoptans, & filius adoptati; ſecunda per modum affinitatis inter patrem, & vxorem filij adoptati, & filium adoptatum, & vxorem filij adoptati, & vtraque perpetuum matrimonium impediunt; tertia inter adoptatum

ptatum, & filium naturalem, & hæc ſolum impedit viuente patre adoptante.

## QVÆSTIO LVIII.

### De impedimento frigiditatis, maleficij, furiæ, amentiæ, inceſtus, & defectus ætatis.

VTrum frigiditas impediat matrimonium. ℞. Sic, quia non poteſt reddere debitum. Item, ſi eſt temporalis, vel ex maleficio, quæ poſſit iuuari medicina, vel proceſſu ętatis, non impedit. Item, ad cognoſcendum an ſit perpetua, Eccleſia dat triennium, deinde diſſoluit matrimonium non conſumatum, ſi vero ille, in quo erat impedimentum inuenitur cum alia carnalem copulam habuiſſe, reintegratur primũ, & ſoluitur ſecundum. Item, ſi caliditas per triennium impediret matrimonium, etiam ſoluitur, ſenibus tamen conceditur matrimonium, quia & ſi non poſſunt generare, tamen poſſunt habere copulam. Item, ſi mulier ſciat virum eſſe frigidum, & contrahit matrimonium tenet, quia non impedit actum matrimonij de iure, vt conſanguinitas, ſed de facto. Item, arctata eſt impedita, vt frigidus, niſi aperiatur. Art. 1.

*An maleficium poſſit matrimonium impedire*. ℞. Si eſt temporale, non; ſi perpetuum ſic, & datur triennium, Item. Art. 2.

vir

vir ſeparatus ſi poteſt habere copulam cũ altera, poteſt cum ea contrahere, quia maleficiũ poteſt impedire cũ vna tantũ.

*Art. 3.* *An furia matrimonium impediat.* ℞. Sic, quia tollit vſum rationis, ſed ſi in lucido interuallo contrahitur, tenet. Item, ſi furia venit poſt matrimonium, non ſoluit. Item, furia impedit, vt error.

*Art. 4.* *An inceſtus, quo quis cognoſcit ſororem ſuæ vxoris dirimat matrimonium.* ℞. Si ante matrimonium, etiam poſt ſponſalia dirimit, ſi poſt contractum matrimonium non dirimit, ſed nõ poteſt petere debitũ.

*Art. 5.* *An defectus ætatis impediat matrimonium.* ℞. Sic, quia mulier debet eſſe 12. annorũ, vir 14. & hoc impedimentũ reducitur ad errorẽ propter defectũ rationis.

## QVÆSTIO LIX.

### De diſparitate cultus, quæ matrimonium impedit.

*Art. 1.* AN *fidelis poſſit contrahere cum infideli.* ℞. Non, in noua lege, quia requiritur vnitas cultus de præſenti, ſed ſponſalia de futuro cũ promiſſione de conuerſione valẽt, quia de futuro. Item, cõtrahens cum Hæretica tenet matrimoniũ, quia habent Sacramentum fidei ideſt baptiſmum, ſed peccat; idem de excommunicata. Item, cathecumenus non baptizatus licet habeat veram fidem, ſi contrahit cum baptizata, non tenet.

*Art. 2.* *An inter infideles poſſit eſſe matrimonium.*

*nium*. ℟. Sic, ſed imperfectũm; quia licet perducāt prolem ad perfectionem legis naturæ, quæ eſt imperfecta, non tamen ad perfectionē gratię, quę eſt per fidē, & ſic in infidelibus non eſt Sacramentum, ſed vt officium naturæ. Item, licet matrimonium ſit inter infideles, tamen non eſt inter fidelem, & infidelem ratione, diſparitatis in fide, & ratione infidelitatis.

*An coniux conuerſus ad fidem poſſit commanere cum vxore nolente conuerti.* ℟. Sic, quia fides non tollit matrimonium, ſed ſi ſit obſtinata, poteſt cum ea nō conuerſari, nec debitum petere; idem dicendum, cum vxor ſit adultera. Item infideles, qui contraxerunt inter gradus prohibitos de iure diuino ſi conuertantur, non poſſunt ſimul manere; ſi de iure Eccleſiaſtico poſſunt. Item, ſi infidelis habens multas vxores conuertatur, debet manere cum prima, ſi non prima, & aliqua alia conuertatur, poteſt cum illa contrahere. Item, qui poſtquàm vnam repudiauit, & alteram duxit, ſi conuertatur, tenetur accedere ad primam, ſi voluerit conuerti. *Art. 3.*

*An fidelis conuerſus poſſit vxorem infidelem dimittere nolentem cohabitare ſine contumelia creatoris.* ℟. Sic, quia eſt adulterium ſpirituale, & quia eſt mortuus priori vitæ, & ſic non tenetur reddere debitum, vel cohabitare, licet in aliquo caſu poſſit id facere, ſicut ſecularis ſi fiat religioſus, non tenetur ad vota facta in ſeculo. *Art. 4.*

✠ Seruus conuerſus non liberatur a ſeruitute

uitute Domini, quia hæc non repugnat perfectioni Chriſtianæ, ſed illa matrimonij ſic, nec vxor habet ius in corpus viri, qui corporaliter eſt conſepultus Chriſto. Item, ſeruitus non impedit matrimonium niſi cum eſt ignorata. Item, proles conuerſi, ſi eſt in ętate perfecta poterit libere ſequi, vel patrem, vel matrem: ſi non eſt in ętate perfecta, eſt danda fideli.

*Art.5.* *An infidelis diſcedens ab vxore infideli poſſit aliam ducere.* ℞. Si infidelis vult cohabitare ſine contumelia creatoris, licet poſſit ab ea diſcedere, non poteſt aliam ducere, ſi cum contumelia creatoris poteſt aliam ducere, quia matrimonium ſine baptiſmo non eſt ratum, & poteſt diſſolui, & diſſoluitur non propter peccatum mulieris, ſed propter ſequens matrimonium. Item, ſi vir conuerſus non habet ſpem conuerſionis vxoris, ea requiſita, vt conuertatur poteſt ſacros ordines, & religionem ingredi, & licet poſtea vxor conuertatur, non ei reddendus maritus in pœnam tardæ conuerſionis. Item, ſi filius conuertatur redditur ei poſſeſſio hæreditatis, licet alius in poſſeſſionem intrauit, quia vinculum paternitatis non ſoluitur per diſparem cultum, ſicut matrimonium.

*Art.6.* *An alia vitia ſoluant matrimonium.* ℞. Non, ſed tantum fornicatio corporalis, & infidelitas reddunt nullum matrimonium; ſed ſi non eſt ratificatum, ſoluitur vinculum matrimonij remanente altero in infidelitate, ſi conuerſus aliam duxit,

nec

nec ſoluitur per adulterium, niſi quantum ad actum, per alia peccata non, neque quantum ad actum niſi ad tempus v. g. in correctionem vxoris.

## QVÆSTIO LX.

### De vxoricidio.

AN *liceat vxorem interficere in actu adulterij comprehenſam*. Art. 1. ℞. In foro conſcientiæ, & Eccleſiaſtico non licet, imò in nullo caſu licet occidere vxorem propria autoritate, poteſt tamen ex zelo iuſtitiæ illam accuſare, & procurare, vt puniatur etiam ad mortem, poteſt etiam illam corrigere non pœna mortis, ſed emendationis. Item, percutiens clericum inuentum cum ſua vxore non eſt excommunicatus, non tamen occiſio vxoris eſt licita, licet nullam pœnam incurrat.

*An vxoricidium impediat matrimonium.* Art. 2. ℞. Impedit, & punitur in eo, in quo peccauit, ſed aliquando impedit contrahendum, & non dirimit contractum, vt ſi ob adulterium, vel ex odio: aliquando dirimit contractum, vt ſi occidat, vt eam ducat cum qua mechatur, ſi vero aliam ducit peccat contra ſtatutum Eccleſiæ, ſed matrimonium tenet.

QVÆ-

# QVÆSTIO LXI.

## De impedimento matrimonij, quod eſt votum ſolemne.

*Art.* 1. AN *alter coniugum poſt carnalem copulam altero inuito poſſit religionem intrare*. ℞. Non, quia eſt in præiudicium vxoris, quæ habet ius in corpus viri, & non poteſt facere oblationem Deo de alieno.

*Art.* 2. *An alter coniux ante carnalem copulam poſsit ingredi religionem altero inuito.* ℞. Sic, quia non eſt translata omnino poteſtas corporis, ſed ſub conditione ideſt niſi conuertatur ad meliorem ſtatum. Item, coniunctio matrimonialis ante copulam carnalem eſt perfecta quantum, ad actum primum, ſed nõ quantum ad actum ſecundum, & aſſimilatur poſſeſſioni corporali, & ſic non habet omnimodam indiſſolutionem.

*Art.* 3. *An mulier poſſit nubere alteri viro ante carnalem copulam primo viro ingreſſo religionem*. ℞. Poſt profeſſionem poteſt, quia eſt mortuus ſpiritualiter, ſicut quando moritur corporaliter.

✠ Coniuges quando pari conſenſu ingrediuntur religionem, non abrenunciant coniugali vinculo: ideò non ſoluitur, ſed quando vnus ingreditur quantum in ſe eſt abrenunciat vinculo, ideò ſoluitur.

QVÆ-

# QVÆSTIO LXII.

## De impedimento quod ſuperuenit matrimonio conſumato, quod eſt fornicatio.

AN *propter fornicationem liceat viro vxorem dimittere*. ℞. Sic, quia non ſeruanti fidem, non tenetur quis fidem ſeruare, ſed non poteſt eam dimittere, ſi ipſe etiam eſt fornicatus. Item ſi ipſe vxorem proſtituerit. Item, ſi credens probabiliter virum ſuum eſſe mortuum, alteri nupſerit. Item, ſi latenter ab aliquo cognita eſt ſub ſpecie viri ſui lectum ſubintrante. Item, ſi fuerit vi oppreſſa. Item, ſi poſt adulterium vir eam carnaliter cognoſcens ſibi reconciliauit. Item, ſi in infidelitate dedit ei libellum repudij, ſi poſtea conuertatur, tenetur eam recipere. *Art. 1.*

✝ Qui vxorem fornicariam liuore vindictæ dimittit, peccat; ſed non, ſi ad euitandam propriam infamiam, vel ad vitium vxoris corrigendum, vel ad vitandam prolis incertitudinem. Item, ſi vterque eſt in eodem crimine, nemo poteſt accuſare, vel facere diuortium. Item propter vitium contra naturam poteſt fieri diuortium, licet non cauſet incertitudinem prolis. Item, alia crimina etiam grauiora non cauſant diuortium.

*An vir teneatur ex præcepto dimittere* *Art. 2.*

*vxorem*

*vxorem fornicantem*. ℟. Si eſt correcta non tenetur, quia non eſt opus pœna, & quilibet poteſt dimittere, quod factum eſt contrà ſe ipſum. Si non pœniteat, tenetur dimittere ne eius peccato conſentire videatur.

✝ Vir cognoſcendo vxorem fornicantem non peccat, quia accedit, vt ad vxorem. Item, de dimittenda vxore non eſt præceptum poteſt eam corrigere.

*Art.3.* *An vir proprio iudicio poſsit vxorem fornicantem dimittere*. ℟. Quoad thorum ſic, ideſt poteſt non reddere debitum, & ſi ab Eccleſia compellatur reddere, reddens non ſibi præiudicat. Item diuortium quoad habitationem fieri poteſt ſine iudicio Eccleſiæ, quia non poteſt ſe ipſum vendicare, quia eſſet iudex, & actor. Item, ſi à viro dimiſſa fuerit, vir poſſet cogi ad cohabitandum, niſi poſſet incontinenti fornicationem probare, Item, licet vxor non inueniatur in facto, tamen ſi inueniatur in locis, & horis ſuſpectis, & ſolus cum ſola, nudus cum nuda, & hoc probetur per teſtes, videtur fornicatio probata. Item, fraterna correctio debet præcedere quando proceditur per denunciationem, non quando per accuſationem.

*Art.4.* *An vir, & vxor in cauſa diuortij poſsint ad paria iudicari*. ℟. Sic, quia quod licet vni, licet alteri, & in pari cauſa, licet ſit maior cauſa diuortij in vxore propter bonum prolis; quare ex inequali cauſa ad ęqualia obligantur, non tamen iniuſte, quia in vtroque eſt cauſa ſufficiens.

*An*

*An poſt diuortium vir alteri nubere poſſit.* *Art.* 5.
℞. Non, quia non diſſoluitur matrimonium. Item, poſt diuortium quiſque poteſt vouere caſtitatem, quia nemo tenetur reddere debitum. Item, ſi Eccleſia fuiſſet decepta falſis teſtibus, debet vxor reddi viro ſuo, etiam poſt profeſſionem in religione, & tunc reddere debitum, ſed non petere.

*An poſt diuortium vir, & vxor poſſint* *Art.* 6.
*reconciliari*. ℞. Si poſt diuortium eſt emendata, poteſt eam ſibi reconciliare; ſi verò in peccato eſt incorrigibilis, poteſt, ſed non debet, imò vxor dimiſſa poſt fornicationem ſi reuocetur, tenetur redire ad maritum. Item, ſi poſt diuor- *Art.* 3.
tium maritus adulteratur, non poteſt vxor petere reconciliationem, nec Iudex poteſt illum de rigore ad hoc cogere, ſed debet ſecundum ęquitatem, vt conſulat animæ eius. Item vir adulter, ſi petat diuortium, peccat, licet mulier non poſſit probare eius adulterium, tamen ſi petit debitum, & reconciliationem, vir tenetur ad vtrumque.

## QVÆSTIO LXIII.

### De ſecundis Nuptijs.

AN *ſecundæ nuptiæ ſint licitæ*. ℞. Sic, *Art.* 1.
quia poſt mortem vxoris non eſt impedimentum licet careat illo honore, vt ſit vna vnius ſicut Chriſtus, & Eccleſia, & ſit irregularis non propter culpam,

ſed propter defectum Sacramenti.

*Art.2.* *An ſecundum matrimonium ſit Sacramentum*. ℞. Sic, vt primum, quia habet requiſita, ideſt materiam, atque formam, & copula non eſt peccatum, & in ſecundo reperitur perfecta ſignificatio, licet reſpectu primi habeat aliquem defectum, ideò non benedicuntur ſecundæ nuptiæ.

## QVÆSTIO LXIV.

### De annexis matrimonio, & de redditione debiti.

*Art.1.* AN *alter coniugum teneatur alteri reddere debitum*. ℞. Sic, ex neceſſitate præcepti, ſalua tamen prius incolumitate perſonæ, quia reddere ſpectat ad generationem prolis. Item, quando vir redditur impotens ad reddẽdum debitum ex cauſa licita, mulier non debet exigere, & ille non debet reddere, ſed ſi ex cauſa illicita, & ex hoc ſequatur peccatum mulieris, imputatur viro. Item, lepra ſoluit ſponſalia, ſed non matrimonium; ideò vxor tenetur leproſo debitum reddere, ſed non tenetur cohabitare, quia ex cohabitatione facilius quis inficitur, quàm ex coitu, & licet proles generetur infirma, tamen melius eſt male eſſe, quàm omninò non eſſe.

*Art.2.* *An vir teneatur debitum reddere vxori non petenti*. ℞. Si per ſigna, vel interpretatiuè cognoſcit velle debitum, licet ob verecundiam non petat, tenetur reddere, quia

quia eſt veluti medicina. Item, vir non debet vxorem auertere ne debitum petat, niſi eſſet aliqua rationabilis cauſa, & tunc non debet cum magna inſtantia eam auertere ob imminentia pericula.

*An vir, & mulier in actu matrimoniali ſint æquales.* Art. 3. ℞. Æqualiter obligantur ad actum matrimonij, & ad gubernationem domus cum aliqua proportione, quia vir regit, illa regitur, & gubernatur, & tandem ſunt ęquales ſecundum proportionem.

*An vir, & vxor poſſint votum emittere contra debitum matrimonij ſine mutuo conſenſu.* Art. 4. ℞. Non poteſt, quia non habet poteſtatem ſui corporis, & non poteſt vouere de alieno.

*An in diebus ſacris impediatur petitio debiti.* Art. 5. ℞. In diebus in quibus, præcipuè ſpiritualibus, eſt vacandum, non licet, quia actus matrimonij licet culpa careat, tamen diſtrahit, & reddit hominem ineptum ad ſpiritualia.

*An petens debitum tempore ſacro peccet mortaliter.* Art. 6. ℞. Non, in lege noua.

*An vnus coniugum teneatur alteri reddere debitum tempore feſtiuo.* Art. 7. ℞. Sic, ſalua tamen honeſtate, & non peccat, quia inuitus dat quod ab eo exigitur, & quantum in ſe eſt non conſentit, & poteſt orare in alijs horis.

# QVÆSTIO LXV.

## De pluralitate Vxorum.

*Art.* 1. AN *habere plures vxores ſit contra legem naturæ.* ℞. Non primario, ſed ſecundario, ſeu deductum, quia impedit bonam directionem finis, & reddit actionem inconuenientem fini, quia non poterunt bene, & in pace educari filij multarum vxorum; & inter fideles ſignificationem Chriſti, & Eccleſiæ.

*Art.* 2. *An aliquando licitum fuerit habere plures vxores.* ℞. Sic, antiquitus, etiam S. Patribus ex diſpenſatione facta à Deo ad multiplicationem prolis educandæ, ad cultum Dei, & pluralitas vxorum non eſt contra primum ius naturæ, ſed contra ſecunda precepta deducta ex primo, & ſic diſpenſatio circa plures vxores non fuit contra ſed præter ordinem naturæ. Item, cultus Dei poſt Chriſtum non per carnalem propagationem, vt in veteri lege, ſed per ſpiritualem debet multiplicari, & conſeruari, ideò nunc non eſt neceſſaria talis diſpenſatio.

*Art.* 3. *An habere concubinam ſit contra legem naturæ.* ℞. Sic, quia filij eſſent vituperabiles. Item, matrimonium eſt naturale, ergo concubinatus non eſt naturalis; imò in hoc ſolum delectatio quæritur non proles.

*Art.* 4. *An accedere ad concubinam ſit peccatũ mortale.* ℞. Sic, quia excludit à regno Dei.

*An*

*An aliquando fuerit licitum habere concubinam.* ℞. Nunquam fuit licitum, quia eſt contra præceptum decalogi, imò eſt contra prima præcepta legis naturæ, quæ non diſpenſantur, & ſi de antiquis patribus legatur, dicendum vel quod peccarunt, vel erant vxores quantum ad bonum prolis, non quantum ad ſocietatem, & communionem operum. *Art. 5.*

## QVÆSTIO LXVI.

### De Bigamia, & irregularitate ex ea contracta.

AN *bigamia ſit annexa irregularitas.* ℞. Sic, & eſt quando quis habet ſucceſſiuè plures vxores de iure, vel quando ſimul habet duas vnam de iure, alteram de facto, vel cum plures habet ſucceſſiuè vnam de iure alteram de facto, vel cum viduam ducit in vxorem, & ratio eſt, quia deeſt ſignificatio ſacramenti, ideſt vt ſit vnius, & quia datur ſignum concupiſcentiæ hinc ſolus conſenſus de præſenti cauſat irregularitatem. *Art. 1.*

*An qui habet duas vxores vnam de iure, alteram de facto ſit irregularis.* ℞. Sic, quia in ſecundo eſt ſacramenti ſimilitudo, & primum eſt principale in cauſanda irregularitate. Item, ſi non cognouit carnaliter eam, quam de iure contraxit, & contrahit de facto cum alia, quàm carnaliter cognoſcit non eſt bigamus, quia primum matrimonium non habuit perfectam *Art. 2.*

ſuam ſignificationem; ſi verò coactus ab Eccleſia reddit ad primam, & eam cognoſcit fit bigamus.

*Art.3.* *An qui ducit vxorem non virginem fiat irregularis.* ℞. Sic, ſed ſi vir corruptus duceret virginem, non eſſet irregularis, quia non facit defectum in ſacramento. Item, probabile eſt, quod qui deflorauit aliquam, quam poſtea ducit in vxorem, non ſit irregularis. Item, ſi vxor fornicetur, ac maritus poſt fornicationem illam cognoſcit, fit irregularis.

*Art.4.* *An bigamia ſoluatur per baptiſmum.* ℞. Non, quia baptiſmus ſoluit culpas, & non coniugia, ex quibus ſequitur irregularitas. Item, ſacramenta veteris legis tollebant irregularitatem, quia erant ad hoc ordinata, non ſic baptiſmus, qui tollit peccatum.

*Art.5.* *An cum bigamo liceat diſpenſare.* ℞. Sic, vt ordinetur, quia bigamiæ non eſt annexa irregularitas de iure naturali, vel diuino, nec eſſentialiter contrariatur ordini vnde ſi bigamus ordinetur recipit characterem, & q[illegible]o in iure dicitur, cum bigamis non licere diſpenſare, intelligitur, non ità facilè.

## QVÆSTIO LXVII.

### De libello repudij.

*Art.1.* AN *inſeparabilitas vxoris ſit de lege natura.* ℞. Sic, vt educant filios, & eis theſaurizent, & quod Deus coniunxit

homo

homo non ſeparet.

*An potuerit eſſe licitum per diſpenſationem vxorem dimittere.* ℞. probabile eſt, inſeparabilitas matrimonij eſt deducta ex iure naturę, & ſic poſſet diſpenſari in rigore: Deus autem diſpenſare poteſt, etiam ſi eſſet in primo gradu naturæ, vt Abraham filium occideret, & dimitteret Agar, ſed ſupradictum intelligitur de matrimonio, vt eſt officium naturæ, quia nunc, vt eſt Sacramentum, eſt indiſpenſabile. *Art. 2.*

*An ſub lege Moyſis licitum fuerit vxorem dimittere.* ℞. Eſt res dubia, aliqui dicunt ex permiſſione diuina licuiſſe, alij dicunt repudium non excuſaſſe à peccato, ſed à pœna infligenda per legem, & hæc eſt probabilior. *Art. 3.*

*An liceat vxori repudiatæ alium virum ducere.* ℞. Qui dicunt ex diſpenſatione diuina per repudium eſſe diſſolutum matrimonium poterat alium ducere, qui dicunt non licuiſſe, ſed tantum non incuriſſe pœnas, dicunt non poteſt, & ſi in veteri lege ſunt exempla dicunt licuiſſe habere plures vxores. *Art. 4.*

*An liceat viro repudiatam à ſe accipere.* ℞. Non, & hoc in pœnam. *Art. 5.*

*An cauſa repudij fuerit odium vxoris.* ℞. Sic, ad euitandum homicidium, ſunt & aliæ cauſæ remotæ, vt ſterilitas, lepra, mali mores. *Art. 6.*

*An cauſa repudij debeant in libello ſcribi.* ℞. Non in ſpeciali, ne damnum repudiatæ naſceretur, ſed in generali. *Art. 7.*

# QVÆSTIO LXVIII.

## De filijs illegitimè natis.

*Art.* 1. AN *filij qui naſcuntur extra verum matrimonium ſint legitimi.* ℞. Non. Nota qui conueniunt bona fide in facie Eccleſiæ, licet adſit impedimentum, dum ignorant non peccant, nec filij ſunt illegitimi, ſecus ſi in occulto contrahant, quia videtur ignorantia affectata. Item, filij nati ex ſimplici fornicatione, ſunt naturales, & non legitimi. Item, adoptiui ſunt legitimi, & non naturales. Item, qui ex adulterio, & ſtupro, nec ſunt naturales, nec legitimi, quia ſunt contra legem poſitiuam, & naturalem.

*Art.* 2. *An filij illegitimi debeant ex hoc aliquod damnum reportare.* ℞. Sic, non quia illis ſubtrahatur, quod illis eſſet debitum, ſed quod non erat debitum, ſed eſſe poterat, vt quia non ſuccedunt hęreditati paternæ, vel non admittuntur ad actus legitimos, vt ad aliquas dignitates, officia, &c.

*Art.* 3. *An filius illegitimus poſſit legitimari.* ℞. Sic, ideſt ad hoc, vt ſubtrahantur damna, quæ incurreret ſecundum leges. Nota, modus legitimandi ſecundum canones, eſt, ſi pater ducat matrem in vxorem, vel ſi Papa diſpenſat: ſecundum leges eſt, ſi pater offert filium naturalem curiæ Imperatoris ſi nullus ſit filius legitimus, & ipſemet filius Principi ſe offerat: ſi pater in teſtamento nominet eum legitimum hæ-

redem,

redem, & poſtea eum Imperatori offert, ſi pater in publico inſtrumento, vel cum trium teſtium inſcriptione eum legitimum nominet, nec adijciat naturalem.

## QVÆSTIO LXIX.

### De his quæ ſpectant ad reſurrectionem, & primò de loco animarum poſt mortem.

AN *poſt mortem aſſignentur receptacula animabus*. ℞. Sic, quia Deus per eas gubernat corporalia, & ſic eſt aliqua congruentia prout dignioribus ſubſtantijs digniora aptantur corpora, ſeu loca, licet ſubſtantia ſpiritualis ſecundum ſuum eſſe non pendeat à corpore, & ſit in loco aliquo modo ex quadam proportionalitate v. g. animæ ſpiritualiter illuminatæ conueniunt cum corporibus luminoſis, vt in cœlo; animæ obtenebratæ cum locis tenebroſis, vt in inferno. *Art.* 1.

*An ſtatim poſt mortem animæ deducantur ad cœlum, vel ad infernum*. ℞. Statim, niſi in bonis ſit aliquid purgandum. ✝ Animæ beatæ in die iudicij iudicabuntur ad gloriam, etiam corporis. *Art.* 2.

*An animæ in paradiſo, vel in inferno exiſtentes egredi valeant*. ℞. Non, ità vt locus earum non ſit paradiſus, vel infernus, ſed ex diſpoſitione diuina poſſunt ad tempus, vt ſæpe accidit preſentari con- *Art.* 3.

ſpectui hominum. Item, beati poſſunt pro voluntate apparere hominibus, & hoc habent ex lumine gloriæ, damnati non niſi ex permiſſione, tamen ſemper ſunt cum eadem pœna, vel gloria.

✝ Poteſt tamen apparere quaſi præſentialiter in ſomnio, vel vigilia ex operatione bonorum, vel malorum.

*Art.4.* *An limbus inferni ſit idem quod ſinus Abrahæ.* ℞. Erant vnum per accidens ante Chriſtum, quia prout habebant quietem, dicitur ſinus Abrahæ, prout aliquid eis deerat dicitur limbus, quia non habebant finem, & erat aliqua pars inferni, ſed poſt aduentum Chriſti nihil prohibet quod limbus, & ſinus Abrahæ ſint diuerſi, quia erant vnum per accidens: nam poſt Chriſtum ſinus Abrahæ ſumitur pro ſtatu beatorum.

*Art.5.* *An limbus idem ſit quod infernus damnatorum.* ℞. Non, quia à limbo fuerunt liberati, ab inferno non, & ſunt ſecundum locorum qualitatem, probabile eſt quod pars ſuperior inferni dicatur limbus.

*Art.6.* *An limbus puerorum ſit idem quod limbus Patrum.* ℞. Quoad locum probabile eſt quod ſic, ſed differunt ſecundum qualitatem premij, vel pœnæ, quia pueris in limbo non eſt ſpes beatitudinis, quæ erat in patribus.

*Art.7.* *An debeant tot receptacula diſtingui.* ℞. Sic, ſecundum diuerſos ſtatus animarum, & ſic, vel eſt gloria, vel infernus, vel limbus, vel purgatorium.

✝ Demones habent aerem iſtum caliginoſum, non vt locum retributionis, ſed pro officio eorum ad noſtrum exercitiũ. Item, qui cum originali peccato, & veniali moritur, punitur in inferno in æternum, quia eſt ſine gratia, & ſic non punitur ad tempus, vt in purgatorio. Item, bona præterita damnatorum valent ad mitigationem pœnæ, non ad aliud præmium.

# QVÆSTIO LXX.

## De qualitate animæ exeuntis à corpore, & pœna ei inflicta ab igne corporeo.

*An in anima ſeparata remaneant potentiæ ſenſitiuæ.* ℞. Non, quia hæ *Art. 1.* potentiæ ſunt coniuncti, & potentia eſt actus eius, cuius eſt; ſed potentiæ, quæ non vtuntur corpore, manent in anima, vt in ſubiecto, vt eſt potentia volendi, intelligendi, & potentiæ quæ vtuntur organo, vt eſt potentia ſenſitiua, & vegetatiua corrumpuntur corrupto organo, quod eſt ſubiectum earum.

✝ Senſitiuas habet radicaliter. Item, in reſurrectione erunt organa eadẽ numero, ſed non potentiæ, quia nõ ſunt actus eorũ formales, ſed tantũ perficientes eorũ operationes, radicaliter autẽ ſemper manent.

*An in anima ſeparata remaneant actus ſenſitiuarum potentiarum.* ℞. Non, niſi *Art. 2.* in radice.

✝ In anima ſeparata eſt memoria intellectiua, quæ reſpicit præterita, præſentia, futura, ſed non eſt memoria ſenſitiua, quæ reſpicit tantum præterita.

Art. 3. *An anima ſeparata poſſit pati ab igne corporeo.* ℞. ſic, vt in inferno, qui licet ſit inſtrumentum diuinæ potentiæ, tamen habet propriã actionem cõnaturalem, vt operetur circa id inſtrumẽtum Dei. Item, inter animam, & corpus eſt contactus ſpiritualis, qui ſufficit ad actionem. Item, damnati licet ex diſpenſatione diuina aliquando ſint extra infernum, tamen ſemper vident ignem inferni ſibi paratum, & ſic vbicunque ſint, affligi poſſunt.

## QVÆSTIO LXXI.

## De ſuffragijs mortuorum.

Art. 1. AN *ſuffragia facta per vnum poſſint alijs prodeſſe.* ℞. Non valent per viam meriti, ideſt vt per opus vnius alter mereatur vitam æternam, ſed per opus proprium, ſed per viam orationis poteſt iuuari alter, vt operetur ad ſalutẽ ſecundũ liberalitatem Dei; ſimiliter poteſt iuuari, etiam quantnm ad aliquid conſequens ſtatum, vt eſt premium accidentale; dimiſſio pœnæ, & forte ex intentione operantis poſſet iuuari per viam meriti, ſi ille ſit in charitate, quia qui ſunt in charitate, ſunt vnum, & vnum opus vnius poteſt dici alterius.

Art. 2. *An mortui poſſint iuuari ex operibus viuorum.*

*uorum.* ℟. Sic, quia communicatio ſecundum charitatem, non tamen valent ad mutandum ſtatum.

*An ſuffragia per peccatores facta proſint mortuis.* ℟. Proſunt ex opere operato, vt ſunt ſacramenta, & non ex opere operantis. Item, proſunt, vt gerit perſonam totius Eccleſiæ, vel vt eſt inſtrumentum alicuius exiſtentis in gratia, qui præcipit fieri ſuffragia per aliquem, qui non eſt in gratia, ſed ſi fierent à iuſto, valerent ex opere operantis, & operato. *Art. 3.*

*An ſuffragia quæ pro mortuis fiunt à viuis proſint facientibus.* ℟. Vt eſt ſatisfactorium non, quia ſoluens debitum pro alio non abſoluitur à ſuo debito, ſed vt eſt meritorium vitæ ęternæ, ſic, ſi eſt in charitate. *Art. 4.*

*An ſuffragia proſint exiſtentibus in inferno.* ℟. Non, nec pro eis Eccleſia intendit orare. *Art. 5.*

*An ſuffragia proſint exiſtentibus in purgatorio.* ℟. Sic. *Art. 6.*

*An ſuffragia valeant pueris in limbo exiſtentibus.* ℟. Non, quia exierunt ſine fide. *Art. 7.*

*An ſuffragia proſint Sanctis exiſtentibus in cœlo.* ℟. Non, quia nullam habent indigentiam. Item, cum de noſtris bonis gaudent, non augetur gaudium, vt intenſius gaudeāt, ſed vt de pluribus gaudeant. *Art. 8.*

*An orationes Eccleſiæ, ſacrificium altaris, & eleemoſinæ proſint defunctis.* ℟. Sic, & præcipuè, quia maximè pertinent ad communicationem charitatis. *Art. 9.*

† Licet

✝ Licet Miſſa ex parte Sacrificij ęque proſit defuncto, ſed quoad orationes magis prodeſt illa defunctorum, tamen hic defectus poteſt compenſari, vel per maiorem deuotionem celebrantis, vel iubentis celebrari, vel per interceſſionem Sancti, cuius ſuffragium in miſſa imploratur.

*Art. 10.* *An Indulgentiæ Eccleſiæ proſint mortuis.* ℞. Directè, non: quia mortui non poſſunt operari. indirectè, ſic: quia cum cauſa requirunt opera viuentis pro mortuis.

*Art. 11.* *An cultus exequiarum defunctis proſit.* ℞. Sic, quatenus viui ex his moti pro defunctis orant, vel opera aliqua pia faciunt: & ſic ex opere operantis. de reliquis, vt ornatus, &c. hæc magis ſunt viuorum ſolatia quàm defunctorum ſubſidia.

*Art. 12.* *An ſuffragia, quæ fiunt pro vno defuncto, magis proficiant ei, pro quo fiunt, quàm alijs.* ℞. Solum pro eo valent, quantum ad ſatisfactionem pœnæ, quia facere ſuffragia eſt ſatisfacere, ſed alij in charitate exiſtentes delectantur de bonis alterius, & ſic omnes conſolationem habent.

*Art. 13.* *An ſuffragia facta pro multis tantundem valeant ſingulis, ac ſi pro vnoquoque ſpecialiter fierent.* ℞. Non, quia ſuffragium habet finitam efficaciam. Item, ſecus Eccleſia non diceret miſſam ſolum pro vno, ſed pro omnibus; ſed ex lætitia charitatis ſic, vt dixi in articulo 12.

*Art. 14.* *An ſuffragia communia tantum valeant illis, pro quibus ſpecialia non fiunt, quantum illis, pro quibus fiunt communia, & ſpecialia*

*cialia ſimul*. ℞. Non, ſed ſpecialia tantum pro his, pro quibus fiunt.
✠ Licet virtus Chriſti in Sacraměto ſit infinita, tamen effectus ad quē ſacramentū ordinatur eſt finitus, & ſic non eſt neceſſe, vt tollat totam pœnam. Item, credibile eſt ex diuina miſericordia quod ſuffragia facta pro aliquibus, ſi non indigeāt, diſpenſentur alijs pro quibus non fiunt.

## QVÆSTIO LXXII.

### De Oratione reſpectu Sanctorum qui ſunt in patria.

AN *Sancti cognoſcant orationes noſtras.* Art. 1. ℞. Licet Sancti non videant omnia, quæ continentur in Deo, quia non comprehendunt Deum, ſed vident ea, quæ ſpectant ad perfectionem propriæ beatitudinis, & ſic in verbo cognoſcunt vota, deuotiones, orationes hominum, qui ad eorum auxilium confugiunt, quod pertinet ad eorum gloriā, vt tanquam coadiutores Dei proſint ad ſalutem petentibus auxilium, tamen non ferunt auxilium, niſi prout vident eſſe diſpoſitum à diuina iuſtitia, quia ſemper ſunt conformes diuinæ voluntati.

*An debeamus Sanctos interpellare ad orandum pro nobis.* Art. 2. ℞. Sic, quia diuina bonitas diſpoſuit, vt eſſent medij inter nos, & Deum, & ſic perfectius ſeruatur ordo, vt per media ad finem, & ob varias cauſas. Item, ad tollendum errorem

Neſtorij,

Neſtorij, & Arij non dicimus Chriſte ora pro nobis, ſed audi nos.

*Art. 3.* *An Orationes Sanctorum pro nobis ſemper exaudiantur.* ℞. Sic, quia orando ſemper volunt quod Deus vult, & quod Deus vult, ſemper fit, niſi loquamur de voluntate antecedenti, quæ non ſemper impletur, tamen non eſt fruſtra oratio, quia fortè prædeſtinatum eſt, vt Sanctorum orationibus adimpleatur id, quod Sancti vident Deum velle.

## QVÆSTIO LXXIII.

### De ſignis quæ iudicium præcedent.

*Art. 1.* AN *aliqua ſigna præcedent ante aduentum Domini ad iudicium.* ℞. Sic, quæ inducant ad reuerentiam, & ſubiectionem iudici, quot autem, & quæ ſigna erunt vix ſciri poteſt.

*Art. 2.* *An circa diem iudicij ſol, & luna realiter obſcurabuntur.* ℞. Circa propinqua tempora iudicij ſic, ad terrorem hominum, ſed in ipſo aduentu Chriſti non, & fiet ex virtute Dei.

*Art. 3.* *An virtutes cœlorum veniente Domino commouebuntur.* ℞. Sic, ideſt Angeli admirabuntur, & virtutes, qui eſt certus ordo Angelorum facient multa miracula, & non amplius mouebunt corpora cęleſtia, ſicut nec Angeli cuſtodes homines.

QVÆ-

# QVÆSTIO LXXIV.

## De igne vltimæ conflagrationis.

AN *mundi purgatio ſit futura?* R. Sic, vt in meliorem ſtatum mutetur, ſicut corpus hominum propter quos factus eſt, vt ſit locus conuenientior, & aſpectu delectabilior, tum quia ex hominum culpa aliquam infectionem contraxerunt, tum quia ad inuicem creaturę ſe corrumpunt. *Art. 1.*

*An mundi purgatio ſit futura per ignem.* R. Sic, quia ignis eſt nobiliſſimum elementum, & habet naturales proprietates ſimiles proprietatibus gloriæ v. g. non recipit comiſtionem extranei, non ità inficitur, vt alia elementa, & quæ non poſſunt purgari per ignem, corrumpuntur ab eo, vt panni, vaſa lignea, &c. *Art. 2.*

*An ille ignis quo mundus purgabitur ſit eiuſdem ſpeciei cum igne elementari.* R. Sic, ſed an deſcendat de cœlo, vel generabitur in terra virtute diuina, eſt ſub opinione. *Art. 3.*

*An ille ignis purgabit, etiam cœlos ſuperiores.* R. Non, quia non indigent purgatione, ſed ſolum quieſcent virtute diuina à ſuo motu. *Art. 4.*

*An ille ignis alia elementa conſumet.* R. Non, quoad ſubſtantiam, & qualitates, ſed purgabuntur ab infectione contracta ob peccata hominum, & ab impuritatę, *Art. 5.*

ex mu-

ex mutua actione facta, & per illam purgationem elementa acquirent nobiliſſimum ſtatum*, ſed in ſua ſpecie.

*Art. 6.* *An omnia elementa per illum ignem purgabuntur.* ℞. Non, ſed ſolum vſque ad medium aeris interſtitium quo vſque aſcenderunt aquæ diluuij, & ignis non aſcendet vltra aquas diluuij ex ſcriptura. Item, infernus non purgabitur, imò omnes feces illuc deſcendent.

*Art. 7.* *An ignis conflagrationis debeat ſequi iudicium.* ℞. Non, ſed præcedet iudicium, quia erit ante reſurrectionē, quę præcedet iudiciū, & cōflagratio eſt diſpoſitio, ad reſurrectionē, licet quoad aliquē effect, ideſt inuoluere malos ſubſequatur iudicium.

*Art. 8.* *An ille ignis habiturus ſit talem effectum in hominibus qualis deſignatur.* ℞. Naturaliter æquè ageret in omnes malos, & bonos, ſed vt inſtrumentum diuinæ virtutis cruciabit malos, boni nullum dolorem ſentient; purgandi ſentient dolorem magis, & minus pro diuerſitate meritorum, ſed poſt iudicium ſolum aget in dānatos.

*Art. 9.* *An ille ignis inuoluet reprobos.* ℞. Sic, & vt calidus, & cōbuſtiuus deſcendet cum eis in infernum in pœnam eorum, ſed vt eſt ſubtilis, & lucidus remanebit ſuperius ad gloriam maiorem electorum.

## QVÆSTIO LXXV.

### De Reſurrectione.

*Art. 1.* AN *corporum reſurrectio ſit futura.* ℞. Sic, quia eſt de fide, & ꝓbatur multis

*An*

*An reſurrectio erit omnium generaliter.* *Art.2.*
℟. Sic, propter conformitatem naturæ ad Chriſtum.

*An reſurrectio ſit naturalis.* ℟. Simpliciter non, ſed eſt miraculoſa, quia à priuatione ideſt morte ad habitum non datur regreſſus ſecundum naturam, licet ſecundum quid poſſet dici naturalis, quatenus in corpore eſt aliqua inclinatio, & potentia ad vnionem cum anima, quæ tamen potentia non ſufficit ad rationem motus naturalis. *Art.3.*

## QVÆSTIO LXXVI.

### De cauſa reſurrectionis.

AN *Reſurrectio Christi ſit cauſa noſtræ reſurrectionis.* ℟. Chriſtus accepit primitias gratiæ, & eius gratia eſt cauſa noſtræ gratiæ, quia ex eius plenitudine nos omnes accepimus ſic in Chriſto eſt inchoata noſtra reſurrectio, ſed Chriſtus, vt Deus eſt prima cauſa noſtræ reſurrectionis, ſed vt Deus, & homo reſurgens eſt cauſa proxima, & quaſi vniuoca, & eſt etiam cauſa exemplaris, vel inſtrumentum Dei, & effectus, ideſt noſtra reſurrectio ſequetur quando Deus voluerit, quia reſurrectio Chriſti non eſt immediata noſtræ, ſed mediante voluntate Dei. *Art.1.*

*An vox tubæ ſit cauſa noſtræ reſurrectionis.* ℟. Sic, quia tuba erit aliquod ſignum corporale datum à Chriſto ad noſtram reſurrectionem, quod poteſt eſſe multi- *Art.2.*

multiplex, & habebit efficaciam inſtrumentalem à Chriſto ad reſuſcitandum, ex hoc quod proferetur à Deo.

*Art.* 3. *An Angeli operabuntur ad reſurrectionem.* ℟. Sic, quia quæ Deus corporaliter facit vtitur miniſterio Angelorum, v. g. vt colligant, & præparent cineres, licet Deus immediate ſine miniſterio Angelorum vniet animam corpori, & glorificabit.

## QVÆSTIO LXXVII.

### De tempore, & modo reſurrectionis.

*Art.* 1. AN *tempus noſtræ reſurrectionis oporteat differi vſque ad finem mundi.* ℟. Sic, ſicut motus cœli eſt vſque ad finem mundi, ſed Reſurrectio Chriſti cum ſit cauſa, & exemplar noſtræ reſurrectionis debuit præcedere omnium reſurrectionem, quæ erit in fine ſeculi, niſi in aliquo ex priuilegio particulari, vt in B. Virgine, & alijs.

*Art.* 2. *An tempus reſurrectionis noſtræ ſit occultum.* ℟. Sic, etiam Angelis, & Apoſtolis.

*Art.* 3. *An futura ſit reſurrectio tempore noctis.* ℟. Sic, ſicut reſurrectio Chriſti, quæ eſt exemplar noſtræ fuit in nocte; de hora determinate ſciri non poteſt, ſed probabile eſt quod erit illa in qua Chriſtus reſurrexit, vt quaſi in crepuſculo.

*Art.* 4. *An reſurrectio ſit ſubito, vel ſucceſſiuè.* ℟. Concurſus Angelorum operabitur in tempore

tempore imperceptibili quod poſſet vocari inſtans, ſed quod fiet virtute diuina, fiet ſubito.

## QVÆSTIO LXXVIII.

### De termino à quo Reſurrectionis.

AN *mors erit terminus reſurrectionis in omnibus*. ℞. Præcedet, ſecus non reſurgerent. *Art.* 1.

*An omnium reſurrectio erit à cineribus*. ℞. Sic, niſi ex priuilegio alicui aliter concedatur, & qui ante iudicium immediate erunt viui, reſoluentur in cinerem ab igne purgante totum vniuerſum, & per cineres intelliguntur omnes reliquiæ, quæ remanent reſoluto corpore. *Art.* 2.

*An pulueres illi, ex quibus humanum corpus reparabitur, habeant aliquam naturalem inclinationem ad animam, quæ ei coniungetur*. ℞. Non, quia poſſent reſolui in animalia, ſed ſolum diuina prouidentia ſtatuit illos iterum animæ coniūgi. *Art.* 3.

## QVÆSTIO LXXIX.

### De conditionibus reſurgentium, & primò de eorum identitate.

AN *anima in reſurrectione reſumat idem corpus numero*. ℞. Sic, quia reſurre- *Art.* 1.

reſurrectio eſt ſurgere idem, quod cecidit, ideſt anima, & refutantur errores.

*Art. 2.* *An ſit idem numero homo qui reſurget.* ℟. Sic, quia reſurgere eſt reuiuiſcere, ergo, & vt idem homo ad beatitudinem perueniat, & eſt idem numero corpus, & eadem numero anima. Item, anima hominis ſecũdum ſubſtantiã eſt rationalis, & ſenſibilis quod ſufficit, vt ſit idem numero homo, & potentiæ ſenſitiuæ, quæ corrumpuntur, non poſſunt totaliter tollere identitatem animalis, cum ſint accidentales proprietates.

*Art. 3.* *An pulueres humani corporis oporteat redire ad eandem partem corporis, quæ in eis diſſoluta eſt.* ℟. dummodo ſeruetur eadem ſpecies poteſt defendi diuerſa variatio partium, ſed congruentius videtur dicendum quod ſeruabitur in reſurrectione ſitus partium, quantum ad partes eſſentiales, & organicas, & non quantum ad partes accidentales, vt ſunt vngues, &c.

## QVÆSTIO LXXX.

### De integritate corporum reſurgentium.

*Art. 1.* AN *omnia membra humani corporis reſurgent.* ℟. Sic, vt perfectè, & integrè reparetur, & perfectè reſpondeat animæ tanquam cauſæ efficienti circa membra quæ non ſolum eſt forma, & finis. Item inteſtina reſurgent plena nobiliſſimis humoribus. Item, homo meretur, vt præ-

vt premietur, etiam in membro, quo forte in vita caruit.

*An capilli, & vngues in homine reſurgent.* ℞. Sic, quia homo reſurget in perfectione ſuæ naturæ, & hæc ſunt data ad ornamentum, & etiam ad conſeruationem partium. Item, vrina, & aliæ ſuperfluitates, quæ expelluntur à natura, non erunt; nec ſemen, quia non eſt ad perfectionem indiuidui, ſed ad perfectionem ſpeciei. *Art.2.*

*An humores in corpore reſurgent.* ℞. Illa humiditas, quæ ad integritatem humanæ naturæ pertinet, reſurget in homine, vt ſanguis in Chriſto, & iſti humores non erunt ad reſtaurationem deperditi, ſed ad integritatem corporis, ſed non vrina, ſemen, ſudor, quia hæc à natura reijciuntur pro perfectione indiuidui, vel ad generandum, vel nutriendum, vt lac. *Art.3.*

*An totum quod fuit in corpore de veritate humana natura reſurget in ipſo.* ℞. Sic, ſecus corpus non eſſet perfectum, & ſic totum quod pertinet ad eſſe corporis, & quod percipiet formam hominis, reſurget: quid autem ſit hoc, quod pertinet ad eſſentiam, ſunt variæ opiniones. *Art.4.*

✝ Carnes humanæ comeſtæ reſurgent in eo, in quo magis acceſſerunt ad perfectam participationē ſpeciei, ſed ſi ęqualiter, reſurgent in eo, in quo primò fuerant, & ſi quid ſuperfluerit, reſurget in ſecundo, & ſi quid deerit in quolibet illorum ad perfectam quantitatem, ſupplebit virtus diuina.

*An quicquid fuerit materialiter in membris* *Art.5.*

*bris hominis totum reſurget*. ℞. Non, quia eſſet monſtruoſitas, ſed conſiderata totalitate ſpeciei, quæ attenditur ſecundum quantitatem, figuram, ſitum, & ordinem partium; ſic capilli non reſurgent conſiderata totalitate materiæ ab infantia, ſed ſpeciei, ſic oſſa, & ſimilia.

## QVÆSTIO LXXXI.

### De qualitate reſurgentium.

*Art.* 1. AN *omnes reſurgent in eadem ætate*. ℞. Omnes in ętate iuuenili ſine vllo defectu, qui eſt in pueris, vel in ſenibus ad menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, qui fuit circa 30. annos. Item, reſurgemus in ſtatu iuuenili; non quantum ad numerum annorũ, ſed quantum ad ſtatũ, qui in corpore humano ex annis relinquitur.

*Art.* 2. *An omnes reſurgent eiuſdem ſtaturæ*. ℞. Non, ſed in quantitate, quæ debebatur indiuiduo, ſi natura non erraſſet, neque defeciſſet, & quod ſupereſt, reſecabitur, quod ſupplebitur à Deo.

*Art.* 3. *An omnes reſurgent in ſexu virili*. ℞. Non, ſed in diuerſis ſexibus, vt in diuerſis ſtaturis, & hæc diuerſitas ſpectat ad perfectionem ſpeciei, & ſi ſit differentia ſexus, non erit confuſio mutuæ viſionis, quia ibi non eſt libido incitans ad turpes actus, vnde naſcitur confuſio, nec erit ſubiectio, quia non erit aliqua differentia, niſi ratione meritorũ, & virtus animi erit in vtroq; ſexu, vnde occurremus in virum perfectum.

*An*

*An omnes reſurgent in vita animali.* ℞. *Art.* 4.
Non,quod ſit nutritio, vel generatio, comeſtio,&c. hinc ceſſabũt mutuæ actiones elementorum, & motus cœli, qui erat ad actiones animalis.

✝ Comeſtio Chriſti poſt reſurrectionem non fuit neceſſitatis, quia cibo egeret,ſed poteſtatis, vt oſtenderet ſe veram naturam aſſumpſiſſe, quàm prius habebat. Item, beatitudo corporis humani conſiſtit in operatione, ex redundantia rationis, & quia homo eſt, & non, vt animal eſt, & delectationes corporales ſunt medicinales ad tollendum faſtidium in actibus,nec ſunt veræ delectationes,nec de perfectione beatitudinis.

## QVÆSTIO LXXXII.

### De conditionibus corporum Beatorum reſurgentium.

**A**N *corpora Sanctorum poſt reſurrectionem erunt impaſſibilia.* ℞. Sic,quia quamuis in eis ſint elementa cum qualitatibus habentibus actionem, & paſſionem, ſed quia quidquid in eis eſt elementarium qualitatum erit perfectè ſubiectum animę rationali, & ſic non poteſt eſſe mutatio contrà diſpoſitionem qua perficiuntur ab anima. Ità, vt potentia illius materiæ ſit ligata virtute animæ. *Art.* 1.

✝ Cicatrices in Sanctis erunt, non vt important aliquem defectum, ſed vt ſigna conſtantiſſimæ virtutis.

*Art.2.* *An impaſſibilitas in omnibus erit æqualis.* ℞. Impaſſibilitas, vt dicit negationem, vel priuationem erit ęqualis, ſed ſecundum dominium animæ, non erit ęqualis, quia eſt quoddam præmium datum ratione meritorum, ſed in nullo erit paſſibilitas, quia non erit maior per receſſum à contrario, ſed per acceſſum ad terminum.

*Art.3.* *An impaſſibilitas excludat ſenſum in actu à corporibus glorioſis.* ℞. Non, quia ſentient, & videbit eum omnis oculus, & immutatio quæ fiet à ſenſibili in potentia, v. g. oculo non erit naturalis, ſic, vt eadem qualitate mutetur, ſicut quando manus tangit calidum fit calida, ſed per qualitatem ſenſibilem ſpiritualem, v. g. quando recipitur ſpecies, & non qualitas, vt cum oculus videt albedinem, & non efficitur albus.

✝ Potentiæ in Sanctis erunt perfectiſſimæ, & vna poterit intensè operari ſine impedimento alterius operationis, & ſic dum Deum contemplantur poterunt alias operationes exercere.

*Art.4.* *An in Beatis poſt reſurrectionem ſint omnes ſenſus in actu.* ℞. Sic, excipitur guſtus, qui deſeruit nutritiuæ, niſi forte per immutationem linguæ ab aliqua humiditate, quia corpus debet præmiari, ergo omnes ſenſus, etiam de obiectis ſenſuū. vide ibi.

QVÆ-

# QVÆSTIO LXXXIII.

## De ſubtilitate corporum Beatorum.

AN *ſubtilitas ſit proprietas corporis glorioſi.* ℞. Sic,& eſt perfectio corporis veniens ex dominio animæ glorioſæ, & non erit ſubtilitas ex eo, quod corpus vertatur in ſpiritum: eſſet enim hæreſis, non enim reſurgeret homo, nec erit ſubtilitas per modum rarefactionis,quia corpus erit palpabile,habens carnem,& oſſa. *Art.* 1.

*An ratione huius ſubtilitatis competat corpori glorioſo eſſe in eodem loco cum alio corpore non glorioſo.* ℞. Ratione ſubtilitatis non,quia non aufertur dimenſio quantitatis, quæ requirit proprium ſitum, ſed hoc habebit ex operatione virtutis diuinæ, & ſic tranſibit cœlum. *Art.* 2.

*An per miraculum poſſit fieri, vt duo corpora ſint in eodem loco.* ℞. Sic, vt in partu B. Virginis, & Chriſtus intrauit ianuis clauſis, & in hoc non eſt contradictio, & vtrumque corpus eſſet in loco. *Art.* 3.

✝ Non poteſt fieri per miraculum, quod vnum corpus localiter ſit in diuerſis locis, & corpus Chriſti in altari non eſt in loco, & eadem virtute fit, vt accidens ſit ſine ſubiecto.

*An vnum corpus glorioſum poſſit eſſe cum alio glorioſo in eodem loco.* ℞. Ratione ſuæ proprietatis,vel ſubtilitatis non,ſicut,nec cum non glorioſo, ſed virtute diuina ſic. *Art.* 4.

*Art.5.* *An ex ſua ſubtilitate remoueatur à corpore glorioſo neceſſitas exiſtendi in æquali loco*. ℞. Non, quia ſemper cum eo eſt eadem quantitas.

✝ Corpus Chriſti in Sacramento altaris non eſt localiter; poteſt quidem beatus quando vult videri, vel non videri, quia hoc nihil variat in ipſo corpore.

*Art.6.* *An corpus glorioſũ ratione ſuæ ſubtilitatis, ſit impalpabile*. ℞. Corpus glorioſum ex ſua natura eſt palpabile, vt illud Chriſti; ſed eſt in poteſtate beati immutare, vel non immutare ſenſum tactus, ſed ex virtute diuina habet corpus glorioſum, vt nõ palpetur à corpore non glorioſo.

## QVÆSTIO LXXXIV.

### De Agilitate corporum Beatorum.

*Art.1.* AN *corpora glorioſa ſint futura agibilia.* ℞. Sic, per dotem glorificati corporis, quæ eſt perfectio effluens in corpus ab anima glorioſa, cui erit omnino ſubiectum, vt ſit vbi vult anima, vt motrix.

✝ Et dicuntur ferri ab Angelis, vt monſtretur reuerentia, quæ debetur eis, & per hanc dotem agilitatis corpus redditur aptum non ſolum ad motum, ſed etiam ad ſentiendũ, & ad omnes alias operationes, & hoc dabitur à Deo in proprietate gloriæ.

*Art.2.* *An Sancti aliquando vtentur ſua agilitate, ità quod moueantur*. ℞. Sic, quia reſur-

reſurgent ad cœlum,& etiã in cœlo pro ſua voluntate mouebuntur, & ſemper erunt beati, quia vbique Deum videbunt, & hoc non propter indigentiam, ſed vt manifeſtent virtutem motiuam in ipſis, nec motus localis aliquid minuit de ſtabilitate animæ in Deo, & ſemper gaudet de loco ſibi debito ex meritis, licet in alio loco ſit.

*An Sancti moueantur in inſtanti*, ℟. Non, ſed in tempore imperceptibili propter ſui breuitatem, quia medium eſt diuiſibile, ſic & motus; nec tranſit de loco ad locum ſine medio, ſicut facit voluntas, & Angelus qui æquiuocè dicitur eſſe in loco reſpectu corporis. Item, licet poſt reſurrectionem non erit tempus, quod eſt numerus motus cœli, tamen erit tempus cõſurgens ex poſteriori, & priori. *Art. 3.*

## QVÆSTIO LXXXV.

### De claritate corporum Beatorum.

AN *corporibus glorioſis conueniat claritas*. ℟. Sic, quia fulgebunt ſicut ſol, & illa claritas cauſabitur ex redundantia gloriæ animæ in corpus modo corporali, & recipietur per modum recipiẽtis, & erit maior, vel minor ſecundum quantitatem gloriæ animæ pro meritis, nec color qui eſt conueniens corpori impedietur, & erit claritas ſecundum modum cuiuslibet partis. *Art. 1.*

*Art. 2.* *An claritas glorioſi corporis poſſit videri à corpore non glorioſo.* ℞. Sic, & naturaliter, & impij videbunt gloriam Sanctorum in iudicio, & ex hoc torquebuntur, & aſſimilatur claritati Chriſti in transfiguratione quam viderunt Apoſtoli.

✝ Claritas naturæ, & gloriæ licet in cauſa ſint diuerſi generis, tamen conueniunt in ſpecie. Item, claritas beati licet ſit intenſa non offendit viſum, quia agit virtute animæ, ſed delectat, & videtur ſecundum imperium voluntatis, cui ſubditur.

*Art. 3.* *An corpus glorioſum neceſſario videatur à corpore non glorioſo.* ℞. Non, ſed vt anima voluerit ſub cuius poteſtate eſt, ſicut corpus Chriſti poſt reſurrectionem non neceſſario videbatur.

✝ Claritas in corpore glorioſo erit obediens animæ, quæ poteſt occultari, & oſtendi quando vult, vt mutet, vel non mutet viſum, non tamen poteſt mutare quantitatem corporis.

## QVÆSTIO LXXXVI.

### De conditionibus corporum Damnatorum reſurgentium.

*Art. 1.* An *corpora damnatorum cum ſuis deformitatibus reſurgent.* ℞. Reſurgent integra quoad membra, & quoad defectus membrorum in quibus attenditur perfectio naturæ v. g. mortui in puerili ętate, ſed defectus nati ex naturalibus principijs, vt ponderoſitas, paſſibilitas, &c.

tas, &c. erunt in corpore damnati.

*An corpora damnatorum erunt incorruptibilia.* ℞. Sic, quia ceſſante motu cœli non erit corruptibilitas: ſed incorruptibilitas beatorũ erit etiã ex vi gratiæ. *Art.2.*

*An corpora damnatorum ſint futura impaſſibilia.* ℞. Erunt impaſſibilia paſſione naturali, ſicut, & incorruptibilia, quia ceſſabit motus cœli à quo eſt omnis alteratio, ſed erunt paſſibilia paſſione animę per modum cuiuſdam intentionis, ſicut ſimilitudo albedinis recipitur in oculo,& erit etiam ſenſus pœnę per modum læſiui erunt paſſibilia, ſed beatorum non, quia non accipient per modum lęſiui. Item, ignis affliget, & non conſumabit. *Art.3.*

## QVÆSTIO LXXXVII.

### De cognitione quam habebunt reſuſcitati in die iudicij reſpectu meritorum, & demeritorum.

AN *poſt reſurrectionem quilibet cognoſcat peccata, quæ fecit.* ℞.Sic, ex diuina vi, & quiſque perfectè ſciet ob quæ iudicabitur, quæ erunt in conſcientia, vt in libris ſcripta, vt vnus liber erit cum ſententia iudicis, & hoc fiet ex diuina vi. Item, in Sanctis memoria peccatorum erit cauſa cur gaudeant de diuina miſericordia, ob quam ſunt dimiſſa. *Art.1.*

*An quilibet poterit legere quæ ſunt in cõ-* *Art.2.*

*ſcientia alterius.* ℞. Sic, vt omnes cognoſcant ſententiam eſſe iuſtam tum in bonis, tum in malis, nec minuetur confuſio peccantium, quia habent ſocios.

*Art.* 3. *An omnia merita, vel demerita propria, vel aliena vno intuitu ab aliquo videbuntur.* ℞. Omnia in breuiſſimo tẽpore virtute diuina, ſed beati omnia vident in verbo.

## QVÆSTIO LXXXVIII.

## De Iudicio generali, tempore, & loco in quo fiet.

*Art.* 1. A*N generale iudicium ſit futurum.* ℞. Sic, poſt reſurrectionem, & tunc apparebit diuina iuſtitia, quæ modo occultatur in multis.

✠ Licet iudicium ſit particulare, & vniuerſale, tamen Deus non iudicat bis in id ipſum, quia non infert duas pœnas pro vno peccato, ſed complet quæ inflicta non fuerant.

*Art.* 2. *An iudicium fiet per locutionem vocalem.* ℞. Hoc certè ſciri non poteſt, ſed eſt probabile, quod perficietur mẽtaliter; ſed Chriſtus corporaliter apparebit, vt iudex.

*Art.* 3. *An tempus futuri iudicij ſit ignotum.* ℞. Sic, ſed ſoli Deo notum.

*Art.* 4. *An iudicium fiat in valle Ioſaphat.* ℞. Probabiliter colligitur ex ſcripturis, quod erit circa locum montis Olиueti, vnde Chriſtus aſcendit, qui præeminet valli Ioſaphat, vt oſtendatur quod idem eſt, qui aſcendit, & deſcendit, vbi magna multitudo

titudo in paruo ſpatio comprehendi poteſt, & nubes non erunt vapores aliqui, ſed denſitates lucis reſplendentes à corporibus ſanctorum.

## QVÆSTIO LXXXIX.

### De Iudicantibus, & iudicatis in iudicio generali.

*An aliqui homines iudicabũt cum Christo.* ℟. Iudicare ex propria auctoritate ferendo ſententiam eſt ſolius Dei, ſed iudicare ſententiam, iam latam pronunciando conuenit viris perfectis, quia alios ducunt in cognitionem diuinæ iuſtitiæ, ità vt reuelatio iuſtitiæ dicatur iudicium. Nec eſt inconueniens aliquos Sanctos alijs reuelare quædam per modum illuminationis, vel locutionis. *Art. 1.*

*An iudiciaria poteſtas correſpondeat voluntaria paupertati.* ℟. Sic, quia humilibus per modum meriti conuenit exaltatio; qui ſequuti ſunt Chriſtum, &c. *Art. 2.*

*An Angeli debeant iudicare.* ℟. Non, quia non habent humanam naturam; vnde Chriſtus iudicium facit, quia filius hominis, ſed erunt miniſtri iudicis, & approbabunt ſententiam. *Art. 3.*

*An Demones exequentur ſententiam iudicis in damnatos.* ℟. Sic, quia iuſtum eſt, vt qui diabolo ſe ſubiecerunt peccando, ſubijciantur eidem in pœnis. *Art. 4.*

*An omnes in iudicio comparebunt.* ℟. Sic, quia Chriſtum videbit omnis oculus, *Art. 5.*

 & ſicut

reſurrectio eſt ſurgere idem, quod cecidit, ideſt anima, & refutantur errores.

*Art.2.* *An ſit idem numero homo qui reſurget.* ℞. Sic, quia reſurgere eſt reuiuiſcere, ergo, & vt idem homo ad beatitudinem perueniat, & eſt idem numero corpus,& eadem numero anima. Item, anima hominis ſecũdum ſubſtantiã eſt rationalis,& ſenſibilis quod ſufficit, vt ſit idem numero homo,& potentiæ ſenſitiuæ, quæ corrumpuntur, non poſſunt totaliter tollere identitatem animalis, cum ſint accidentales proprietates.

*Art.3.* *An pulueres humani corporis oporteat redire ad eandem partem corporis, quæ in eis diſſoluta eſt.* ℞.dummodo ſeruetur eadem ſpecies poteſt defendi diuerſa variatio partium, ſed congruentius videtur dicendum quod ſeruabitur in reſurrectione ſitus partium, quantum ad partes eſſentiales,& organicas,& non quantum ad partes accidentales, vt ſunt vngues, &c.

## QVÆSTIO LXXX.

### De integritate corporum reſurgentium.

*Art.1.* AN *omnia membra humani corporis reſurgent.* ℞. Sic, vt perfectè, & integrè reparetur, & perfectè reſpondeat animæ tanquàm cauſæ efficienti circa membra quæ non ſolum eſt forma, & finis. Item inteſtina reſurgent plena nobiliſſimis humoribus. Item, homo meretur, vt præ-

vt premietur, etiam in membro, quo forte in vita caruit.

*An capilli, & vngues in homine reſurgent.* ℞. Sic, quia homo reſurget in perfectione ſuæ naturæ, & hæc ſunt data ad ornamentum, & etiam ad conſeruationem partium. Item, vrina, & aliæ ſuperfluitates, quæ expelluntur à natura, non erunt; nec ſemen, quia non eſt ad perfectionem indiuidui, ſed ad perfectionem ſpeciei. *Art.2.*

*An humores in corpore reſurgent.* ℞. Illa humiditas, quæ ad integritatem humanæ naturæ pertinet, reſurget in homine, vt ſanguis in Chriſto, & iſti humores non erunt ad reſtaurationem deperditi, ſed ad integritatem corporis, ſed non vrina, ſemen, ſudor, quia hæc à natura reijciuntur pro perfectione indiuidui, vel ad generandum, vel nutriendum, vt lac. *Art.3.*

*An totum quod fuit in corpore de veritate humana naturæ reſurget in ipſo.* ℞. Sic, ſecus corpus non eſſet perfectum, & ſic totum quod pertinet ad eſſe corporis, & quod percipiet formam hominis, reſurget: quid autem ſit hoc, quod pertinet ad eſſentiam, ſunt variæ opiniones. *Art.4.*

✝ Carnes humanæ comeſtæ reſurgent in eo, in quo magis acceſſerunt ad perfectam participationẽ ſpeciei, ſed ſi æqualiter, reſurgent in eo, in quo primò fuerant, & ſi quid ſuperfluerit, reſurget in ſecundo, & ſi quid deerit in quolibet illorum ad perfectam quantitatem, ſupplebit virtus diuina.

*An quicquid fuerit materialiter in membris* *Art.5.*

*bris hominis totum reſurget*. ℞. Non, quia eſſet monſtruoſitas, ſed conſiderata totalitate ſpeciei, quæ attenditur ſecundum quantitatem, figuram, ſitum, & ordinem partium; ſic capilli non reſurgent conſiderata totalitate materiæ ab infantia, ſed ſpeciei, ſic oſſa, & ſimilia.

# QVÆSTIO LXXXI.

## De qualitate reſurgentium.

*Art.* 1. AN *omnes reſurgent in eadem ætate*. ℞. Omnes in ętate iuuenili ſine vllo defectu, qui eſt in pueris, vel in ſenibus ad menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, qui fuit circa 30. annos. Item, reſurgemus in ſtatu iuuenili; non quantum ad numerum annorũ, ſed quantum ad ſtatũ, qui in corpore humano ex annis relinquitur.

*Art.* 2. *An omnes reſurgent eiuſdem ſtaturæ*. ℞. Non, ſed in quantitate, quæ debebatur indiuiduo, ſi natura non erraſſet, neque defeciſſet, & quod ſupereſt, reſecabitur, quod ſupplebitur à Deo.

*Art.* 3. *An omnes reſurgent in ſexu virili*. ℞. Non, ſed in diuerſis ſexibus, vt in diuerſis ſtaturis, & hæc diuerſitas ſpectat ad perfectionem ſpeciei, & ſi ſit differentia ſexus, non erit confuſio mutuæ viſionis, quia ibi non eſt libido incitans ad turpes actus, vnde naſcitur confuſio, nec erit ſubiectio, quia non erit aliqua differentia, niſi ratione meritorũ, & virtus animi erit in vtroq; ſexu, vnde occurremus in virum perfectum.

*An*

*An omnes reſurgent in vita animali.* ℟. *Art.* 4. Non, quod ſit nutritio, vel generatio, comeſtio, &c. hinc ceſſabūt mutuæ actiones elementorum, & motus cœli, qui erat ad actiones animalis.

✝ Comeſtio Chriſti poſt reſurrectionem non fuit neceſſitatis, quia cibo egeret, ſed poteſtatis, vt oſtenderet ſe veram naturam aſſumpſiſſe, quàm prius habebat. Item, beatitudo corporis humani conſiſtit in operatione, ex redundantia rationis, & quia homo eſt, & non, vt animal eſt, & delectationes corporales ſunt medicinales ad tollendum faſtidium in actibus, nec ſunt veræ delectationes, nec de perfectione beatitudinis.

## QVÆSTIO LXXXII.

### De conditionibus corporum Beatorum reſurgentium.

AN *corpora Sanctorum poſt reſurrectionem erunt impaſſibilia.* ℟. Sic, quia quamuis in eis ſint elementa cum qualitatibus habentibus actionem, & paſſionem, ſed quia quidquid in eis eſt elementarium qualitatum erit perfectè ſubiectum animę rationali, & ſic non poteſt eſſe mutatio contrà diſpoſitionem qua perficiuntur ab anima. Ità, vt potentia illius materiæ ſit ligata virtute animæ. *Art.* 1.

✝ Cicatrices in Sanctis erunt, non vt importent aliquem defectum, ſed vt ſigna conſtantiſſimæ virtutis.

*Art. 2.* *An impaſſibilitas in omnibus erit æqualis.* ℞. Impaſſibilitas, vt dicit negationem, vel priuationem erit ęqualis, ſed ſecundum dominium animæ, non erit ęqualis, quia eſt quoddam præmium datum ratione meritorum, ſed in nullo erit paſſibilitas, quia non erit maior per receſſum à contrario, ſed per acceſſum ad terminum.

*Art. 3.* *An impaſſibilitas excludat ſenſum in actu à corporibus glorioſis.* ℞. Non, quia ſentient, & videbit eum omnis oculus, & immutatio quæ fiet à ſenſibili in potentia, v. g. oculo non erit naturalis, ſic, vt eadem qualitate mutetur, ſicut quando manus tangit calidum fit calida, ſed per qualitatem ſenſibilem ſpiritualem, v. g. quando recipitur ſpecies, & non qualitas, vt cum oculus videt albedinem, & non efficitur albus.

✝ Potentiæ in Sanctis erunt perfectiſſimæ, & vna poterit intensè operari ſine impedimento alterius operationis, & ſic dum Deum contemplantur poterunt alias operationes exercere.

*Art. 4.* *An in Beatis poſt reſurrectionem ſint omnes ſenſus in actu.* ℞. Sic, excipitur guſtus, qui deſeruit nutritiuæ, niſi forte per immutationem linguæ ab aliqua humiditate, quia corpus debet præmiari, ergo omnes ſenſus, etiam de obiectis ſenſuū. vide ibi.

QVÆ-

# QVÆSTIO LXXXIII.
## De ſubtilitate corporum Beatorum.

AN *ſubtilitas ſit proprietas corporis glorioſi.* ℞. Sic,& eſt perfectio corporis veniens ex dominio animæ glorioſæ, & non erit ſubtilitas ex eo, quod corpus vertatur in ſpiritum: eſſet enim hæreſis, non enim reſurgeret homo, nec erit ſubtilitas per modum rarefactionis,quia corpus erit palpabile,habens carnem,& oſſa. *Art.* 1.

*An ratione huius ſubtilitatis competat corpori glorioſo eſſe in eodem loco cum alio corpore non glorioſo.* ℞. Ratione ſubtilitatis non,quia non aufertur dimenſio quantitatis, quæ requirit proprium ſitum, ſed hoc habebit ex operatione virtutis diuinæ, & ſic tranſibit cœlum. *Art.* 2.

*An per miraculum poſſit fieri, vt duo corpora ſint in eodem loco.* ℞. Sic, vt in partu B. Virginis, & Chriſtus intrauit ianuis clauſis, & in hoc non eſt contradictio, & vtrumque corpus eſſet in loco. *Art.* 3.

✝ Non poteſt fieri per miraculum, quod vnum corpus localiter ſit in diuerſis locis, & corpus Chriſti in altari non eſt in loco, & eadem virtute fit, vt accidens ſit ſine ſubiecto.

*An vnum corpus glorioſum poſſit eſſe cum alio glorioſo in eodem loco.* ℞. Ratione ſuæ proprietatis,vel ſubtilitatis non,ſicut,nec cum non glorioſo, ſed virtute diuina ſic. *Art.* 4.

*Art. 5.* *An ex ſua ſubtilitate remoueatur à corpore glorioſo neceſſitas exiſtendi in æquali loco.* ℟. Non, quia ſemper cum eo eſt eadem quantitas.

✝ Corpus Chriſti in Sacramento altaris non eſt localiter; poteſt quidem beatus quando vult videri, vel non videri, quia hoc nihil variat in ipſo corpore.

*Art. 6.* *An corpus glorioſũ ratione ſuæ ſubtilitatis, ſit impalpabile.* ℟. Corpus glorioſum ex ſua natura eſt palpabile, vt illud Chriſti; ſed eſt in poteſtate beati immutare, vel non immutare ſenſum tactus, ſed ex virtute diuina habet corpus glorioſum, vt nõ palpetur à corpore non glorioſo.

## QVÆSTIO LXXXIV.

### De Agilitate corporum Beatorum.

*Art. 1.* AN *corpora glorioſa ſint futura agibilia.* ℟. Sic; per dotem glorificati corporis, quæ eſt perfectio effluens in corpus ab anima glorioſa, cui erit omnino ſubiectum, vt ſit vbi vult anima, vt motrix.

✝ Et dicuntur ferri ab Angelis, vt monſtretur reuerentia, quæ debetur eis, & per hanc dotem agilitatis corpus redditur aptum non ſolum ad motum, ſed etiam ad ſentiendũ, & ad omnes alias operationes, & hoc dabitur à Deo in proprietate gloriæ.

*Art. 2.* *An Sancti aliquando vtentur ſua agilitate, ità quod moueantur.* ℟. Sic, quia reſur-

reſurgent ad cœlum, & etiã in cœlo pro ſua voluntate mouebuntur, & ſemper erunt beati, quia vbique Deum videbunt, & hoc non propter indigentiam, ſed vt manifeſtent virtutem motiuam in ipſis, nec motus localis aliquid minuit de ſtabilitate animæ in Deo, & ſemper gaudet de loco ſibi debito ex meritis, licet in alio loco ſit.

*An Sancti moueantur in inſtanti*, ℞. Non, ſed in tempore imperceptibili propter ſui breuitatem, quia medium eſt diuiſibile, ſic & motus; nec tranſit de loco ad locum ſine medio, ſicut facit voluntas, & Angelus qui æquiuocè dicitur eſſe in loco reſpectu corporis. Item, licet poſt reſurrectionem non erit tempus, quod eſt numerus motus cœli, tamen erit tempus cõſurgens ex poſteriori, & priori. *Art. 3.*

## QVÆSTIO LXXXV.

### De claritate corporum Beatorum.

AN *corporibus glorioſis conueniat claritas*. ℞. Sic, quia fulgebunt ſicut ſol, & illa claritas cauſabitur ex redundantia gloriæ animæ in corpus modo corporali, & recipietur per modum recipiẽtis, & erit maior, vel minor ſecundum quantitatem gloriæ animæ pro meritis, nec color qui eſt conueniens corpori impedietur, & erit claritas ſecundum modum cuiuslibet partis. *Art. 1.*

*Art.* 2. *An claritas glorioſi corporis poſſit videri à corpore non glorioſo.* ℞. Sic, & naturaliter, & impij videbunt gloriam Sanctorum in iudicio, & ex hoc torquebuntur, & aſſimilatur claritati Chriſti in transfiguratione quam viderunt Apoſtoli.

✝ Claritas naturæ, & gloriæ licet in cauſa ſint diuerſi generis, tamen conueniunt in ſpecie. Item, claritas beati licet ſit intenſa non offendit viſum, quia agit virtute animæ, ſed delectat, & videtur ſecundum imperium voluntatis, cui ſubditur.

*Art.* 3. *An corpus glorioſum neceſſario videatur à corpore non glorioſo.* ℞. Non, ſed vt anima voluerit ſub cuius poteſtate eſt, ſicut corpus Chriſti poſt reſurrectionem non neceſſario videbatur.

✝ Claritas in corpore glorioſo erit obediens animæ, quæ poteſt occultari, & oſtendi quando vult, vt mutet, vel non mutet viſum, non tamen poteſt mutare quantitatem corporis.

## QVÆSTIO LXXXVI.

### De conditionibus corporum Damnatorum reſurgentium.

*Art.* 1. AN *corpora damnatorum cum ſuis deformitatibus reſurgent.* ℞. Reſurgent integra quoad membra, & quoad defectus membrorum in quibus attenditur perfectio naturæ v. g. mortui in puerili ętate, ſed defectus nati ex naturalibus principijs, vt ponderoſitas, paſſibilitas, &c.

tas, &c. erunt in corpore damnati.

*An corpora damnatorum erunt incorruptibilia.* ℞. Sic, quia ceſſante motu cœli non erit corruptibilitas: ſed incorruptibilitas beatorũ erit etiã ex vi gratiæ. *Art. 2.*

*An corpora damnatorum ſint futura impaſſibilia.* ℞. Erunt impaſſibilia paſſione naturali, ſicut, & incorruptibilia, quia ceſſabit motus cœli à quo eſt omnis alteratio, ſed erunt paſſibilia paſſione animę per modum cuiuſdam intentionis, ſicut ſimilitudo albedinis recipitur in oculo, & erit etiam ſenſus pœnę per modum læſiui erunt paſſibilia, ſed beatorum non, quia non accipient per modum lęſiui. Item, ignis affliget, & non conſumabit. *Art. 3.*

## QVÆSTIO LXXXVII.

### De cognitione quam habebunt reſuſcitati in die iudicij reſpectu meritorum, & demeritorum.

AN *poſt reſurrectionem quilibet cognoſcat peccata, quæ fecit.* ℞. Sic, ex diuina vi, & quiſque perfectè ſciet ob quæ iudicabitur, quæ erunt in conſcientia, vt in libris ſcripta, vt vnus liber erit cum ſententia iudicis, & hoc fiet ex diuina vi. Item, in Sanctis memoria peccatorum erit cauſa cur gaudeant de diuina miſericordia, ob quam ſunt dimiſſa. *Art. 1.*

*An quilibet poterit legere quæ ſunt in cō-* *Art. 2.*

titudo in paruo ſpatio comprehendi poteſt, & nubes non erunt vapores aliqui, ſed denſitates lucis reſplendentes à corporibus ſanctorum.

## QVÆSTIO LXXXIX.

### De Iudicantibus, & iudicatis in iudicio generali.

A*N aliqui homines iudicabũt cum Christo*. ℟. Iudicare ex propria auctoritate ferendo ſententiam eſt ſolius Dei, ſed iudicare ſententiam, iam latam pronunciando conuenit viris perfectis, quia alios ducunt in cognitionem diuinæ iuſtitiæ, ità vt reuelatio iuſtitiæ dicatur iudicium. Nec eſt inconueniens aliquos Sanctos alijs reuelare quædam per modum illuminationis, vel locntionis. Art. 1.

*An iudiciaria poteſtas correſpondeat voluntaria paupertati*. ℟. Sic, quia humilibus per modum meriti conuenit exaltatio;qui ſequuti ſunt Chriſtum, &c. Art. 2.

*An Angeli debeant iudicare*. ℟. Non, quia non habent humanam naturam;vnde Chriſtus iudicium facit, quia filius hominis, ſed erunt miniſtri iudicis, & approbabunt ſententiam. Art. 3.

*An Demones exequentur ſententiam iudicis in damnatos*. ℟. Sic, quia iuſtum eſt, vt qui diabolo ſe ſubiecerunt peccando, ſubijciantur eidem in pœnis. Art. 4.

*An omnes in iudicio comparebunt*. ℟. Sic, quia Chriſtum videbit omnis oculus, Art. 5.

& ſicut mortuus eſt pro omnibus ſufficienter, ità conuenit, vt omnes agnoſcant ſuam iudiciariam poteſtatem, qui eſt iudex viuorum, & mortuorum.

*Art.6.* *An boni in iudicio iudicabuntur.* ℞. Omnes, vt premientur, & fiat diſcuſſio vbi fuit aliquando peccatum, vt omnes alij cognoſcant merita, & Dei iuſtitiam.

*Art.7.* *An mali iudicabũtur.* ℞. Quoad retributionem pœnæ omnes; ſed quoad diſcuſſionem, non, quia non fit de infidelibus, quia opera ſine fide carent rectitudine.

*Art.8.* *An Angeli in futuro iudicio condemnabuntur.* ℞. Non, quia iam iudicati ſunt, indirectè ſic, quia boni gaudebunt de ſalute eorum, quos ad meritum induxerunt; mali contra magis torquebuntur propter ruinam malorum, qui per eos ad mala ſunt excitati.

## QVÆSTIO XC.

### De forma iudicis venientis ad iudicium.

*Art.1.* AN *Chriſtus in forma humanitatis ſit iudicaturus.* ℞. Sic, & ſic conuenit, dedit ei poteſtatem iudicium facere, quia filius hominis eſt, cuius beneficio ſaluamur, & in hac forma prædicauit, & fuit iudicatus, & nos redemit. hinc data eſt Chriſto omnis poteſtas in cœlo, & in terra.

✠ In Chriſto ſecundum diuinam naturam erat auctoritas dominij ob creationem, ſecun-

ſecundum humanam erat auctoritas dominij iure redemptionis, & ex dono diuinitatis erat inuincibilis, & quæ Chriſtus faciebat in carne attribuitur diuinitati, quia caro erat inſtrumentum diuinitatis.

*An Chriſtus in iudicio apparebit in forma gloriosa humanitatis*. ℞. Sic, imò electi habebunt corpora glorioſa, & ſicut in primo aduentu venit in infirmitate, vt iudicaretur, ſic in ſecundo veniet in gloria, & maieſtate, vt iudicet, & veniet in eadem carne, ſed glorioſa, & videbitur ita glorioſus ab omnibus, quod beatis erit in præmium, damnatis in pœnam, & oſtendet plagas ſuas. *Art.* 2.

*An diuinitas ſine gaudio videri poterit*. ℞. Non, quia Deus eſt per eſſentiam bonus, & ſic eſt impoſſibile, quod eſſentia apprehenſa non delectet. *Art.* 3.

✝. Impij licet certò cognoſcant Chriſtum eſſe Deum, nõ tamen vident diuinitatem, quam ſi viderent, non haberent triſtitiam.

## QVÆSTIO XCI.

### De qualitate mundi, & reſurgentium poſt iudicium.

AN *mundus innouabitur*. ℞. Sic, corporalia ſunt facta propter homines, ſed homo tunc non indigebit illis, & illa diſpoſitio nouitatis in mundo, non erit naturalis, nec contra naturam, ſed ſupra naturam addens certam perfectionem cuiuſdam gloriæ, & homo meruit vt talis *Art.* 1.

gloria mundo conferatur, & non mundus, qui non poteſt mereri.

Art. 2. *An motus corporum cœleſtium ceſſabit.* ℞. Sic, ſed non naturaliter, ſed ex virtute diuina, nec eo homo amplius indigebit. ✠ Nec motus eſt de ſubſtantia cœli, quæ remanebit, & ceſſante Sole illa pars terræ, quæ non illuminabitur à Sole, non erit obſcura, quia corpora elementorum habebunt in ſe ipſis quandam gloriæ claritatem, nec erit tempus poſt tempus.

Art. 3. *An in corporibus cœleſtibus augebitur claritas in illa innouatione.* ℞. Sic, quia ſi totus mundus immutabitur, ergo & cęlum quod eſt pars mundi, ſed de modo, & quantitate Deus ſcit.

Art. 4. *An elementa innouabuntur per receptionem alicuius claritatis.* ℞. Sic, non tamen ęqualiter omnia elementa veſtientur claritate, ſed quodlibet ſecundum modum ſuum, & hoc, vt homo per ſenſus v. g. viſum manifeſta indicia diuinitatis habeat.

Art. 5. *An planta, & animalia remanebunt in illa innouatione.* ℞. Non, quia facta ſunt ad conſeruandam vitam animalem hominis, qua ceſſante ceſſabunt, quia homo habet incorruptionem.

## QVÆSTIO XCII.

### De viſione diuinæ eſſentiæ in comparatione ad Beatos.

Art. 1. *AN intellectus humanus poſſit peruenire ad videndum Deum per eſſentiam.* ℞. Sic,

℟. Sic, eſt de fide. tum ex ſcripturis, tum ex Sanctis. Vide ibi, & in prima ſecundæ.

*An Sancti poſt reſurrectionem Deum corporalibus oculis videbunt*. ℟. Non, neque ſentire aliquo ſenſu corporali ſicut per ſe viſibile eſt, nec hic, nec in patria, ſed per accidens ſic, ideſt dum tantam gloriam Dei inſpicient in corporibus, & maximè glorioſis, & ſpeciatim Chriſti, vt dicatur aliquo modo Deum videre, & ex parte intellectus tam clarè Deum videbit, quod in rebus corporalibus viſis Deus percipietur, ſicut in locutione alicuius percipitur eius vita. *Art. 2.*

*An Sancti Deum videntes omnia videãt quæ Deus videt*. ℟. Non, quia Deus ſcientia viſionis cognoſcit omnia quæ ſunt, erunt, & fuerunt tanquam præſentia. Item, cum ſcientia ſimplicis intelligentiæ cognoſcit illa, quæ poteſt facere, licet nunquam facturus ſit; ſecus non cognoſceret perfectè ſuam potentiam, niſi cognoſceret obiecta, ſed impoſſibile eſt, vt Beatus hæc omnia cognoſcat. Item, anima Chriſti cognoſcit omnia in verbo, quę Deus cognoſcit notitia viſionis, ſed alij Beati non cognoſcunt omnia in eſſentia diuina, vt anima Chriſti, vnde Angeli inferiores illuminantur à ſuperioribus, & quo perfectius principium, ſeu eſſentia diuina cognoſcitur, eo plures effectus cognoſcuntur per ipſum. Item, diuina eſſentia eſt ſpeculum voluntarium, ideò oſtendit tantum ea, quæ vult. Item, illa ignorantia in beatis non eſt pœnalis, quia *Art. 3.*

non

non dicit neſcientiam alicuius, quod ſciri debet, ſed eſt quædam neſcientia. Item, probabile quod poſt diem iudicij omnes omnia videbunt in verbo, quæ Deus videt ſcientia viſionis, ſed non, vt anima Chriſti, ſed aliqui plura, aliqui pauciora ſecundum gradum ſuum.

## QVÆSTIO XCIII.

### De Sanctorum beatitudine, & eorum manſionibus.

*Art.1.* AN *beatitudo Sanctorum ſit maior futura poſt iudicium, quam ante*. ℟. Extenſiuè ſic, quia anima gaudebit non ſolum de bono proprio, ſed etiam de bono corporis, & quia anima informando corpus, perficitur, quia eſt in ſuo eſſe naturali, vt forma ad materiã, & perfectius operabitur, quia non impedietur à corpore, & ſic poteſt dici, quod beatitudo erit perfectior, etiam intenſiuè.

✝. Licet anima in actu intelligendi non vtatur corpore, tamen perfectio corporis quodammodo cooperatur ad perfectionem operis intellectualis in quantum anima in corpore glorioſo erit ex ſua natura perfectior, & efficacior, & gaudebit plus ob gloriã corporis intenſiuè, & extẽſiuè.

*Art.2.* *An gradus beatitudinis debeãt dici manſiones*. ℟. Sic, quia aſſequutio finis appetitiui dicitur manſio, & licet domus beatitudinis reſpectu obiecti ſit vna, tamen ex parte beatorum ſunt multæ, quia differunt beatitudines.

✝ In

✝ In limbo, & purgatorio non ſunt manſiones, quia qui ibi ſunt non ſunt conſecuti ſuum finem.

*An diuerſæ manſiones diſtinguantur penes diuerſos gradus charitatis.* ℞. Sic, quia gradus beatitudinis ſunt ſecundum gradus charitatis. Art. 3.

## QVÆSTIO XCIV.
### De modo quo Sancti ſe habebunt erga damnatos.

AN *Beati qui erunt in patria videbunt pœnas damnatorum.* ℞. Sic, vt in beatitudine magis complaceant, & Deo maiores gtatias reddant. Art. 1.

*An Beati compatiantur miſerijs damnatorum.* ℞. Non erit per modum paſſionis, nec per modum electionis, quia volunt quod Deus vult, & ſic non eligunt damnatos priuari pœna, ſed ergà peccatores in hac vita, ſic, quia volunt eorum ſalutem, & ipſi poſſunt ſaluari ſine preiudicio diuinæ iuſtitiæ. Art. 2.

*An beati lætentur de pœna damnatorum.* ℞. Non, vt pœnæ damnatorum ſunt, ſed gaudent de diuina iuſtitia, & ſua liberatione, & ſic vt habent aliquid boni annexum. Art. 3.

## QVÆSTIO XCV.
### De dotibus Beatorum.

AN *ſint ponendæ aliquæ dotes in hominibus beatis.* ℞. Sic, & dona data à Deo Art. 1.

à Deo ad ornatum eorum ſicut ornamenta ſponſarum in matrimonio carnali ad dotem pertinent, & dantur à tota Trinitate, licet datio approprietur Patri, dum traducitur ſponſa in cœlum.

*Art. 2.* *An dos ſit idem quod beatitudo.* ℞. Non, ſed differunt realiter, & dos datur ſine meritis, ſed beatitudo pro meritis. Item, beatitudo eſt ipſa operatio, ſed dotes ſunt habitus, vel diſpoſitiones, vel quæcunque alię qualitates, quę ad ipſam operationem ordinantur. Item, beatitudo dicit omnia bona, etiam ipſas dotes, non vt partes eſſentiæ, ſed vt ordinatas aliquo modo ad beatitudinem.

*Art. 3.* *An competat Chriſto habere dotes.* ℞. Propriè non, quia non eſt matrimonium inter naturam humanam, & diuinam cum ſit eadem perſona, imò Chriſtus eſt qui dat dotes ſpirituales, & non eas recipit, verum eſt, quod ea quæ dicuntur dotes excellentiſſimè conueniunt Chriſto.

*Art. 4.* *An Angeli habeant dotes.* ℞. Licet ea quæ dicuntur dotes cōueniant Angelis & hominibus, ſed non ratione dotis, quia Angeli ſunt ſodales, & non ſunt ſponſæ; quia non eſt conformitas naturę humanę, vt debet eſſe inter ſponſum, & ſponſam, ſaltem non competit Angelis propriè dos, vt hominibus.

*Art. 5.* *An conuenienter ponantur tres animæ dotes.* ℞. Sic, & ſunt viſio, dilectio, fruitio. Ex parte habitus, qui elicit viſionem, eſt vna dos, quæ ab omnibus dicitur viſio, & ob conuenientiam per effectum, quæ dicitur

dicitur dilectio, quæ ab aliquibus vocatur fruitio, & ob coniunctionem ponitur cõprehenſio quæ eſt Deum præſentem habere. Viſio reſpondet fidei, comprehenſio, ſpei, delectatio charitati.

## QVÆSTIO XCVI.

### De Aureolis.

AN *aureola ſit aliud à premio eſſentiali, quod aurea dicitur*. ℞. Sic, quia premium eſſentiale dicitur aurea, ſed præmium accidentale ſuperaditum dicitur aureola, & datur propter ſpecialem rationem certaminis cui debetur ſpecialis corona ſpiritualis, ideſt anreola, vt in virginibus, martyribus, & doctoriburs. *Art. 1.*

*An aureola differat à fructu*. ℞. Sic, & varia ratione diſtinguntur, quia fructns eſt gaudium ſpiritualitatis, quod habetur ex opere per verbum Dei, & multi habent fructus, ſed non aureolas. *Art. 2.*

*An fructus debeatur ſoli virtuti continentiæ*. ℞. Magis continentiæ, quia fructus debetur ex hoc, quod à carnali vita in ſpiritualem tranſit, quod fit per continentiam propriè. *Art. 3.*

*An conuenienter aſſignentur tres fructus tribus continentiæ partibus*. ℞. Sic, quia continentiæ coniugali datur fructus trigeſimus; viduali ſexageſimus; Virginali centeſimus: & hic fructus qui eſt accidentale præmium non datur omnibus ſaluandis, vt carnalibus, qui in fine cõuertuntur. *Art. 4.*

*An*

ipſum alij vincũt, & participant aureolas.

*An Angelis debeatur aureola.* ℞. Non, *Art. 9.* quia in Angelis non eſt pugna, vt coronentur, nec habent corpus, vt per eius actum vincant, &c. & non datur amantibus martyrium, niſi patiantur.

*An aureola debeatur corpori.* ℞. Non, *Art. 10.* ſed in mente, ſed per quandam redundantiam refulget in corpore, ſicut ex gaudio eſſentiali redundat in corpus decor, ſic ex aureola mentis.

*An conuenienter aſſignentur tres Aureolæ virginum, martyrum, doctorum.* *Art. 11.* ℞. Sic, quia tres ſunt victoriæ priuilegiatæ in tribus pugnis, contra delectationes venereas, & ſic Virginum contra mundum perſequentem, & ſic Martyrum contra diabolum, & ſic doctorum.

*An aureola Virginum ſit potiſſima inter alias.* *Art. 12.* ℞. Secundum quid ſic, quia longior pugna, ſed ſimpliciter potior eſt illa Martyrum.

*An vnus alio habeat excellentius aureolam.* *Art. 13.* ℞. Sic, prout meritum eſt maius, vel minus. Item, poteſt eſſe, vt quis in martyrio minus mereatur quãtum ad præmium eſſentiale, ſeu auream, quod eſt ex charitate, & magis quoad aureolam propter intentionem operis.

## QVÆSTIO XCVII.

### De pœna damnatorum.

AN *damnati in inferno ſola pœna ignis affligantur.* *Art. 1.* ℞. Non, ſed ex mul-

tis

mala, quia obſtinati,ſicut beatorũ ſemper erit bona, licet damnati habeãt voluntatẽ naturalem, & vt ſic bonam, & appetunt bonum.

*An damnatos pœniteat de malo, quod fecerunt.* ℞. Semper habent voluntatem mali, iræ, & peccati, & ſic non pœnitebit niſi per accidens, in quantum affliguntur de pœna, quam pro peccatis ſubſtinent. *Art.2.*

*An damnati recta, & deliberata ratione vellent non eſſe.* ℞. Non, ſimpliciter, ſed ad vitandam pœnam ſic. *Art.3.*

*An damnati in inferno vellent alios eſſe damnatos, qui non ſunt.* ℞. Sic, ex odio, & inuidia. *Art.4.*

*An damnati habeant Deum odio.* ℞. Sic, ob effectum ſuæ iuſtitiæ, qui eſt pœna, licet in ſe ſit amabilis. *Art.5.*

*An damnati mereantur.* ℞. Non, quia iam ſunt in termino, niſi loquamur de pœna ſecundaria, & premio accidentali. *Art.6.*

*An damnati poſsint vti notitia, quam in hoc mundo habuerunt.* ℞. Sic, ſed erit ad triſtitiam, & non ad lætitiam. *Art.7.*

*An damnati aliquando cogitabunt de Deo.* ℞. Non de Deo, vt in ſe eſt, ſed vt punit, &c. *Art.8.*

*An damnati gloriam beatorum videant.* ℞. Ante diem iudicij intelligent eos eſſe in gloria inexiſtimabili, & ex hoc turbabuntur propter inuidiam, & priuationem poſt iudicium non videbunt, & dolebunt ob memoriam eorum, quæ viderunt ante *Art.9.*

# QVÆSTIO XCIX.

## De miſericordia Dei reſpectu damnatorum.

*Art.* 1. AN *ex diuina iuſtitia inferatur peccatoribus pœna æterna.* ℞. Sic, quia offenderunt Dei maieſtatem infinitam, ergo pœna debet eſſe infinita, non in intentione, ergo in duratione.

*Art.* 2. *An per diuinam miſericordiam omnis pœna terminetur, tam hominum, quam demonum.* ℞. Non, ſicut nec bonorum beatitudo terminatur, licet eos citra condignum puniat.

*Art.* 3. *An diuina miſericordia patiatur homines in æternum puniri.* ℞. Sic, ſicut demones, & quia ſunt eodem modo obſtinati.

*Art.* 4. *An pœna Chriſtianorum damnatorum per diuinam miſericordiam terminentur.* ℞. Non, ſed punientur in æternum, vt alij, de quibus ſupra.

*Art.* 5. *An omnes illi qui operantur miſericordiæ opera punientur in æternum.* ℞. Si moriantur in peccato mortali in æternum punientur.

FINIS.

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA IN ROMA

REGESTVM.

†A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk.

Omnia ſunt folia integra.

R O M AE,

Ex Typographia Gulielmi Facciotti,

MDCXIX.

*Superiorum Permiſſu.*

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

# ERRATA.

Pagina 3. linea 6. Allegoricus.leg.Allegoricus ſignifi-
cat.4.21. Prima cauſa eſſe,eſt,Prima cauſa,eſſe eſt. 12.21.
Dues,Deus.15.34.intellectu,in intellectu.ibid. 35. reman-
ſerant,remanſerunt.22.1.ſciuit futurum,ſciuit, futurũ eſt,
ibid.16.in Deo,in ſe.24.1.etiã,&.29.28.eſt,ſit.39. 4.&,eſt.
43.11.vt non dicitur,vt cum dicitur. 50.4. per eo, pro eo.
55.5.diuidunt,determinãt.ibid.6.eſſentia,eſſentiam.57.22.
immaterialiter,immaterialitas, & potentia diuina hoc re-
quirit.62.2.ad attendendam, ad oſtendendam. 90. 15. 16.
contionibus,conditionibus. 92.7. ſenſus, ſenſus ſunt. ibid.
14.fugat,fugit.ibid.15.reſiſtis,reſiſtit. 116.1.vltimis, vlti-
mus.121.1.naturalium,naturalem. 125.15. ab interiore,in-
terius.136.11.animæ, animalia. 137. 7. bonum,eſt bonum.
146.7.inuoluntarium,voluntarium.156.4.electionem, ele-
ctionẽ peruenitur.ibid.10. quia,quia finis.158.19.& totũ,
vt totum.162.12.℞. Non,℞.Non 163.21.ideſt,vel. 164.16.
ulpam,culpã.ibid.27.rationẽ,ratione.171.18. particulare,
quia eſt de particulari, niſi à materia abſtrahatur. 185. 5.
quia terminae,quia ira tendit.ibid.6.& inimicũ, in inimi-
cum.194.9.℞. Scientia,℞. Sic,Scientia.197.7. ideſt, licet.
ibid.21. per vndecim,per duodecim.199. 25. non tollitur,
tollitur.202.21.per finem,per fidem.208.22.deorſum,deor-
ſum mouent.209.15.materiale,mortale.220.10.&, vt.221.
3. ordinatum,inordinatum.ibid.16.voluntariũ,inuolunta-
rium.227.5.quia non eſt,quia caro non eſt.232.21. in infi-
nitum,in infinitum punito.241. 21.illa, illa quæ permittit.
243.4 eſt.hoc bonum,eſt hoc.bonum.ibid.12.Secundo,Ter-
tio.ibid.19.principiũ,pręceptũ.ibid.23.inclinat,inclinatur.
247.16.neceſſitatis, neceſſitas. 248.12.propriè,patrię.ibid.
28.diſponere:diſpenſare:253.25.Iob.hoc.254.2.ab interio-
re.ad interiorem.271.15.triplex,ſimplex.276.32.argumen-
tum,augmentum.279.11.eſſet,ſic,ibid.12.voluntatem, vo-
luntatem,non intellectum.280.8. credita; creditum. ibid.
16.Item,inter.283.27. dicta,dictat.ibid. 30. non, non mi-
nuit.289.27.ſcientia non,ſcientia non eſt.291.1.vt,& ibid.
6.An infidelitas ſit maximum peccatorum. ℞. Sic,quia ma-
ximè ſeparat à Deo:ſed reſpectu peccatorum , quæ oppo-
nuntur Virtutibus Theologicis, non. ibid.39. pœnitentiæ,
penitẽtiæ.292.21.hæreticis,hęreticis publicè.ibid.34.Sup-
ple . Artic.12. An Pueri infidelium ſint inuitis parentibus
baptizandi.℞.Ante vſum rationis nõ,quia eſſet contra ius
naturale : ſed poſt vſum rationis , ſunt inducendi non co-
gendi.

Digitized by Google

gendi.293 5.ea cauſa. 295.32.vt homo, vt homo in hac vita.296.16.fortunæ, fraternæ.ibid.23.ſecus non, ſecus non, niſi.300.4.ſpem,ſpem concomitantē.ibid.17.Charitas,Chriſtus.301.2.miſericordia,miſericordiæ.303.9.commutibile, commutabile.ibid.16. extimari, extimare. 306. 9. quia eſt principium pro reuerentia Dei ſeruandi eius præcepta. Item, de timore ſeruili in initio non fuit datum præceptum per modum præcepti,ſed inducebantur homines per comminationes pœnarum,ſicut ad actum ſpei per modum promiſſionis.307. 6. ipſe,ipſa.ibid. 28. qua eſt vnitas, quæ eſt vnus.310.1.ideſt,licet.ibid.9.intenſione,intenſiuè. ibid.23. non auget, mox auget. ibid.30. directè rationes, diuerſæ rationis.ibid.34.ſuperficiem,quantitatem ſuperficiei. ibid. 2.in quantum,quantum.311.3.infinita,infinito.ibid.4. eſſe, eſt.ibid.23.quare,quando.313.6.odij, liuor.ibid.11.beatitudine,in beatitudine.ibid.12.vt,&. ibid.19. Adde.Artic. 12.An conuenienter enumerentur quatuor ex Charitate diligenda, ideſt Deus, proximus, corpus noſtrum, & nos ipſi. ℞.Sic, quia Deus eſt principium beatitudinis; nos, & Angeli directè participamus; corpus per redundantiam; Proximum,vt ſocium.ibid.20.beatitudo,habitudo.ibid.27. cuius, in cuius.314.32.vt ipſe,non vt ipſe. 315.1. communia,communia proprijs. 316.4. Deo cum Deo,Deo, ibid. 5. filios,filium.317.10.vltimis,vltimus.318.22.in re,in ſe.321. 7.in ſe,in ſe vt.ibid.12.& dere,vt dare. ibid.26.diligenti, indigenti.323.20.perualeat,præualeat.325.5.eſſe, ſic.326. 2.hæreticū,hæreticus.327.10.torpor,eſt torpor.329.13.profert,prefert.332.9.rectā.rectū.ibid.15.ſcādalizat,adde quia opus habet ſpeciē peccati,& eſt dimittendū propter Charitatē. 336. 14. obſtruſionē,obtuſionem.339.2.vt,vt eſt.ibid. 15.ſpeciales,ſpirituales quia. 340.1.reiteratio,recta ratio. ibid.29.profeſſionem,perfectionē. 342.6.quæ,quod.ibid.16. &,ſe.343.6.rationem agit,ratio agit. 344.3.maxima,maximè.ibid.16.commiſſio,omiſſio.ibid.24.ea,& quæ,circa ea, quæ. 345. 42. ſi ſequatur, ſi quærantur. 349. 19. ſed cum defectum,non propter defectum.351.22. eum, cum. 367.6. perficere,proficere.ibid.27.ob preuaricatorum,preuaricator eſt, 357. 20. ei, adde, & tunc expectetur congruum tēpus. 370. 21.ſi diſcordāt,ſi non diſcordāt. 373.8. ſignificantur,ſignificant.374.13.contumeliam,contumeliantem. 375.26.peccatum,eſt peccatum.377.13.aptari,optare.ibid. 27.imperando,vel optando,imprecando,vel optando.379. 11.reuelare,cognoſcere.381.14.in,eſt.ibid.24. conſumibi-

lis,

lis,conſumptibilis.384.25. exhibetur,ob quam exhibetur.
387.20.Sanctis,& Angelis,Sancti & Angeli.391.6.alia,du-
lia.392.9.debetur,debetur Deo,ergo & exterius. ibid. 21.
actualiter,alij aliter.394.24.poteſt votum,poteſt;votum.
396.13. ſi attingunt pubertatem, cum vſu rationis.397.10.
℞. ℞ Sic,quia.398.18.permittit,promittit.401.4.miniſtris,
miniſterijs.404.16.omnia,omina.411.1.iuſta,iniuſta.415.16.
præcepto,peccato.418.23.ſi ſtatim,ſi ſtatim,& importunè.
420.2.vt ex,ſiue in.431.17.ſcripturæ,adde,& ſubuenit mi-
ſeris in via.435.31.alios, alias.436.16.℞.Sic,vt.℞.Vt.437.
25.eſt veniale,aliquando eſt veniale. ibid. 29. ſecus ſunt,
vitandi, ſecus ſi ſunt minus vitanda, 438. 9. inuincibili.
vincibili.441.22.tentatur,tentat.450.24.triſtitia,iuſtitiam
451.1. fomes,fames. 452.19.inquietant, quietant. 457. 16.
Art.2.Art.4.460.13.ſtatum,ſtatutum.468.25.Adde.ſicut hoc
creſcite & multiplicamini.477.7. continentia,incontinen-
tia.483.11. ordinatione,in ordinatione. 487. 15. hæc, hac.
489.5.q.171.q.166.493.4.iudicium,indicium.498. 21. ma-
teriam,materia.507.23.& hæc,& tunc. 509. 29. imagina-
tiuè, imaginatione tunc poteſt.512.16.contemnit,compo-
nit.ibid .19.exteriarũ actionum,exteriorum actuũ impedit,
quia non poteſt quis occupari in exterioribus & contem-
plari.520.20.lenius,leuius.530.12.quod,quia.532.2. acci-
dens,accidens,non quod aduenit perſonaliter.538.13. quã
creatum. dele.541.13.quia fuit,quia caro fuit.543.4.alias,
alios.ibid.18.eiſdem,eiſdem concupiſcentijs. ibid. 31.im-
mortalitate,immortalitate corporis.547.1.ex,in.ibid.16.in
anima,in animam.549.15.nec,ne.554.17.infundere,illumi-
nare homines ad gratiã.560.5.in primo.vt in primo. ibid.
10.denominatione,denominatiuè.ibid.& vt. 573. bonum.
hoc bonum per gratiam, licet natura humana in Chriſto
fuerit vnita ſine meritis.580.21.denuntiatio, annuntiatio.
582.7.erat,eſſet.589.15.legis,à legis.592. 24. commumu-
nem,communem.598.4.condonanãdo,condonando.598.5.
materiam,iniuriam.600.20.perueniret,peruenire debebat.
602.8.vita erat,erat vita.610.14. ſubditus,ſubditur.618.8.
dacit.ducit.ibid.18.℞.Tum,℞.Sic,tũ.ibid. 26.dele,me. 621.
13.habet,habent.623. 13.fecit,fit. 624.32.principali,prin-
cipali,ideſt Deo. 627.3. apponitur,opponitur.640.7. repa-
btizandus,rebaptizandus ſub conditione. ibid. 28.ſic,hic.
641.31. Item, effectus non per ſe, vt eſt ſanitas corporis,
quoad quis non ſeruiat amplius peccato, &c.inæqualiter.
642.2.voluntas, quando eſt cum.652.18. facit, fit. 653. 4.

ſus,

ſenſus, ſenſu. ibid. 29. ſic, non. 655. 5. ſic, ſit. 658. Art. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 661. 14. patiendo, patiendi. 682. 4. culpa, de culpa. 685. 12. minus, modus. 691. 2. confiterentur, confiteretur. 697. 11. vt. dele. 704. 14. remittuntur, remittunt. ibid. 17. his, in his. ibid. 22. indulgentias facere. dele primum. 713. 5. libet, liceret. 726. 14. Sacramentum, & non ponitur fides, & prolis. Item, prolis ſi ſumatur pro intentione prolis tunc prolis eſt in primo loco eſſentialis, &c. 736. 4. extrariæ, extraniæ. 744. 16. fieri poteſt. fieri non poteſt. 749. 20. de præſenti, de preſenti cum copula. 768. 20. quod, quod deeſt.

Digitized by Google

Digitized by Google

5-1-a.

IHS